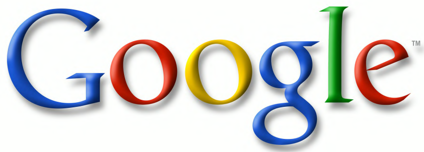

REVERENDISS. DN.

GVILIELMI PERALDI,

ORD. PRÆDICAT. SS. THEOL. PROFESS. AC EPISCOPI LVGDVNENSIS,

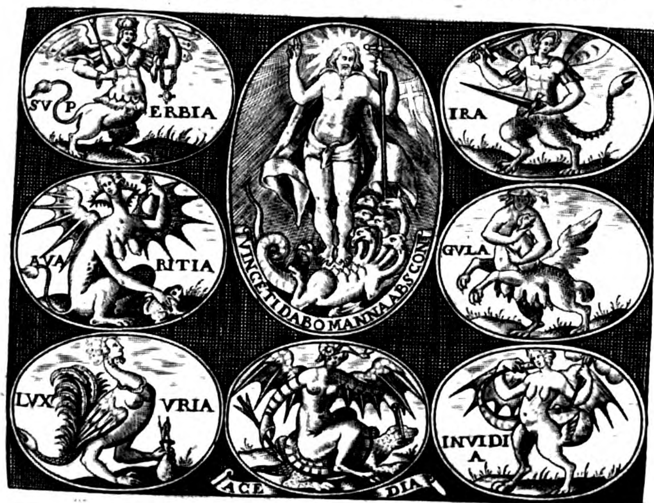
SVMMÆ VIRTVTVM AC VITIORVM:

TOMVS SECVNDVS.

HAC POSTREMA EDITIONE, IN GRATIAM CONCIONATORVM, Confessariorum, & religiosæ vitæ cultorum, iuxta nouas Concordantias Romanæ correctionis, à mendis, & erroribus purgata, & SS. Scripturæ locis correspondentibus [alias omissis] notisq; marginalibus illustrata, studio & opera R. P. Fr.

RODOLPHI CLVTII, Eiusdem Ordinis Alumni,

CVM INDICIBVS LOCVPLETISSIMIS.

MOGVNTIÆ,
Sumptibus Antonii Boëtzeri:
M. DC. XVIII.
Cum Licentia & Priuilegio.

SVMMÆ VITIORVM

GENERALIS DISTINCTIO MATERIARVM

TOMVS SECVNDVS, QVI APPELLATVR SVMMA VITIORVM: diuiditur in nouem Tractatus.

SEQVITVR PARTICVLARIS eorundem Titulorum subdiuisio.

Tract. III. Tertia pars subdiuiditur in septem Capita, agens de incitamentis luxuriæ. Et primum.

Tract. III. Quarta pars habet quatuor Capita.

Tract. III. Quinta pars de simplici fornicatione sub 4. Capitibus.

Tract. III. Sexta pars de allegantibus impotentiam continendi habet 2. Capita.

Tractatus Quartus de Auaritia, qui diuiditur in quinque partes.

Tract. IV. Prima pars de his quæ faciunt ad eius detestationem.

animas

Tractatus IV. Secunda pars de Auaritiæ Speciebus, & habet 3. Capita.

Pars secunda de diuersis peccatorum generibus habens 17. Capita.

Pars tertia de octo remediis contra Acediam.

de qua-

Quibus

Finis Indicis particularium Titulorum.

REVERENDISSIMI AC EXIMII SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORIS GVILIELMI PERALDI EPIscopi Lugdunensis ex sacro Ordine Prædicatorum,

TOMVS SECVNDVS, QVI SVMMA vitiorum appellatur.

PARS I.

Tractatus Primus de vitiis in communi.

DICTVRI de singulis vitiis, quum opportunitas se offert, incipiemus à vitio Gulę: & quia locus se offert, & propter hoc quod dicit Gloss. super Matth 4. In pugna Christi prius contra Gulam agitur, quia nisi hæc prius refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. Et alia glos. dicit ibi, quòd diabolus victus de Gula, non tentat de libidine. Ante omnia tamen ostendemus, doctrinam vitiorum perutilem esse, per hoc quod vitia studio & summa diligentia sunt vitanda: Vitari autem non possunt, nisi prius cognoscantur.

Vitiorum cognitio ad vitandum requiritur.

Quod vitia summa diligentia sint vitanda, tribus rationibus ostenditur.

TRiplici autem ratione potest ostendi vitia summa diligentia esse vitanda: scilicet quia dęmonibus valde placent, Deo summe displicent, homini vero summe nocent. Quod valde placeant vitia dæmonibus, ostenditur ex assiduitate tentandi De qua dicit Gregorius. Assidua tentatione diabolus tentat, vt saltem tædio vincat. Tentatio vero diaboli ad hoc est immediate, vt in malum culpæ hominem impellat. Vnde Greg. de illo: Nihil se fecisse æstimat, quum animas non sauciat.

Quod Deus summe odiat peccatum, triplici ratione ostenditur.

QVod autem Deus summe odiat peccatum, ostenditur triplici ratione. Primo ex hoc, quod illud quod maxime videtur odire, scilicet diabolum, non odit nisi ratione peccati: & eum amaret, si peccatum non esset, tanquam creaturam suam. Vnde Sap. 11. *Nihil odisti eorum quæ fecisti.* Quod intelligendum est, nisi propter peccatum adiunctum, quod ipse non fecit. Vnde quum illud propter quod aliquid est tale, sit magis tale, cōstat vitium esse magis exosum Deo, quam diabolum. Secundo potest idem ostendi per hoc quod Deus nō habet ita bonum amicum in cœlo, nec in terra, quem non haberet odio ad mortem si inueniret peccatum mortale in eo. Vnde licet Petrus ardentius amasset Christum quam cæteri Apostoli: tamen Christus eum damnasset si decessisset in peccato trinæ negationis. Bene ostendit Deus quantum odiat peccatum, quando filios suos quos tantum dilexit quod pro illis mori voluit, in ignē inextinguibilem proiiciet, quando inueniet in eis peccatum mortale. Tertio potest ostendi idem per hoc quod Deus filium suum crucifigi voluit, vt cum eo peccatum crucifigeretur. Vnde Augustin. super illud ad Coloss. 2. vbi loquitur de chirographo: Innocens occiditur, & peccatum crucifigitur. Et Deus pater dicit de Filio suo, Esaiæ 53. *Propter scelus populi mei percussi eum.* Si quis diceret se tātum odire aliquem quod vellet eum cum proprio

Peccatum Deo odibile rationibus ostenditur.

1.

2.

3.

filio gladio vno transuerberasse, vel cum propria matre, satis videretur quod haberet eum odio. Sic Christus odiuit peccatum: voluit enim vno gladio illud secũ transuerberari. Vnde Luc. 2. dicit Simeon ad beatam Virginem: *Et tuã ipsius animam pertransibit gladius.* Pertrãsibit, inquam, per compassionem.

Quod peccatum noceat homini, quatuor rationibus ostenditur. Et enumerantur sex quæ peccatum aufert homini.

QVod autem peccatum summe noceat homini, potest ostendi multis rationibus. 1. Primo per hoc, quod nihil potest homini nocere nisi per peccatum. Vnde solum caueat homo sibi ab isto hoste: & non sunt timendi ei alii hostes. Nec diabolus, nec homo malus, nec infirmitas, nec mors, nec alia aduersitas potest ei nocere, si à peccato cauerit sibi. Ad hoc pertinent hæc testimonia scripturæ quæ sequuntur. Gregor. Nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Et illud Ecclesiast 8 *Qui custodit mandatum, non experietur quicquam mali.* Nihil enim erit ei malum vel nociuum. Esaiæ. 3. *Dicite iusto, quia bene. &c.* Et ad Rom 8. *Scimus quoniam diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum.* Ad plus nõ potest nocere diabolus vel persecutor iusto, nisi quia fabricabit ei coronam æternam. Bernardus. Iucundum Dei iudicium: quia ille superbus humilium malleator nesciens eis coronas fabricat perpetuas, omnes impugnando & omnibus succumbendo. Et Dauid: *Supra dorsum* Psal. 128. *meum fabricauerunt peccatores.* Fabricauerunt, inquam, coronam perpetuam. Secundo po- 2. test ostendi quantum noceat homini peccatum, per hoc quod nihil est homini adeo salubre quod peccatum non reddat ei noxium. Ipsam vitam conuertit peccatum homini in mortem, & ipsam salutem in damnationem: sicut patet in sacramento altaris, *quod qui indigne accipit, iudicium sibi manducat & bibit:* id est in damnationem Peccatũ illum qui nõ solum est benignus & mansuetus, sed ipsa benignitas & mansuetudo nobis quasi furibundum reddit. Dauid: *Domine ne in furore &c.* Psal. 6. Furor eius videbitur, quando filios suos in i- 3. gnem proiiciet, nec inde extrahet eos. Tertio potest ostendi quantum noceat peccatum homini: quia meliori parti hominis nocet, scilicet animæ. Vnde Eccles. 21. *Dentes illius dentes leonis, interficientes animas hominum.* Nec solum animæ nocet, imo etiam corpori. Vnde sequitur: *Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas.* Bis acuta dicitur: quia interficit animam & corpus. Sequitur, *Plagæ illius non est sanitas.* Intellige post vitam istam. In quo innuitur ꝙ non parum noceat peccatum, tam corpori quam animæ. Ad vltimum peccatum omnia bona aufert homini, & fere omnia mala infert. Primo aufert Deum, Secundo, regnum æternum, Tertio fraternitatẽ Ecclesiæ. Vnde Ecclesiast. 13 *Quæ communicatio hominis sancti ad canem?* Quarto bona Ecclesiæ. Dauid. *Particeps ego sum omnium &c.* Quinto bona propria. Ambr. Qui charitatem non habet, omne bonum amittit quod habet. Sexto aufert hominiseipsum. Et hoc duobus modis. Primo, quia in seruitutem diaboli transit Secundo quia melius esset ei quod natus nõ fuisset si sic perseuerauerit. Vnde quum ante peccatum quoddã pretiosum esset, per peccatum trãsit ad statum in quo minus eligendum est esse quam non esse. Patet, quia plus nocet homini quam si omnino auferret ei esse. Fere etiã omnia mala infert peccatum, sicut manifestum erit cum de singulis peccatis agetur.

4 Peccatum homini aufert bona, infert mala omnia.

Quod vita Vitiorum sit aspera & molesta in præsenti, tribus rationibus ostenditur.

SEd hic ad præsens sufficiat ostendere quod vita vitiorum est aspera & molesta etiam in præsenti. Ostendemus autem hoc tripliciter. Primo per iustitiam Dei, quæ non finit dedecus culpæ esse in homine absque vindicta, sicut dicit August. Vnde idem Aug Iussit Deus, & verum est vt sua pœna inordinatus sit animus. Multę molestiæ sequũtur odium, vel irã, vel vnum de aliis vitiis Vnde Hierem. 2. *Scito, & vide quam malum & amarũ est dereliquisse te Dominum Deum tuum.* Ad minus sequitur hæc pœna de peccato, scilicet remorsio conscientię Secundo potest ostendi idem, per hoc quod opus vitii est in extremis, sicut opus virtutis est in medietate. Natura vero in medietate delectatur: in extremis vero constristatur. Vnde Dauid: *Iustitia Domini recta, lætificantes corda.* Tertio ostenditur idem per hoc quod vitium innaturale est: sed virtus est secundum naturam. Vnde Bernardus. Nullum vitium naturale est: omnis vero virtus homini naturalis est. Deinde subiungit: Virtus, quo-

Psal. 118.

Virtus homini naturalis.

niam res naturæ est, cum venit in animum, aliquando non venit sine labore: sed venit in locum suum, & fideliter sedet, & bene cum ea conuenit natura. Vita ergo vitiorum aspera est: vita vero virtutum est suauis. Sed sicut dicit Hieronymus insuauem & asperam fecit nobis viam virtutum longa consuetudo peccandi. Et habetur simile in lumine solis, quod est delectabile oculis. Vnde Ecclesiastic. 11. *Dulce lumen est, & delectabile oculis videre solem.* Contristat tamen lux solis, oculos tenebris assuetos. Peccatum ergo dæmonibus placet, Deo summe displicet, & homini summe nocet, sicut ostensum est. Abominabilem etiam reddit hominem, & Deo, & Angelis, & hominibus. Vnde Dauid: *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis.* Summa ergo diligentia est vitandum. Si vniuersi dæmones, & mali homines & bestiæ, & omnes aliæ creaturæ quæ possent homini nocere, essent simul congregatæ ex vna parte, magis timendum esset vnum peccatum mortale quam omnia illa. Ad hoc autem quod nos debeamus ita fugere peccatum, pertinet quod legitur Ecclesiast. 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Et illud Sen. Cum hominibus pacem habe, cũ vitiis bellum. Et iterũ: Vitia sine modo & sine ordine persequenda sunt: quia modum & ordinem non habent.

Peccatum tribus reddit hominem abominabilẽ.

Psal 13.

TRACTATVS SECVNDVS DE VITIO GVLÆ.

PARS I.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de quatuordecim quæ valere possunt ad detestationem vitii Gulæ.

HOc ordine dicemus de vitio Gulæ. Primo dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius vitii. Secundo de speciebus eius. Tertio de satellitibus quibus vtitur vitium istud. Quarto de remediis contra hoc vitium. Quatuordecim autem sunt quæ faciunt ad detestationem huius vitii. Primum est hoc quod natura dissuadet nobis illud. Vnde legitur in scientia naturali, quod inter animalia magnorum corporum nulli dedit natura tam strictum os secundum corporis qualitatem sicut homini: quod sine dubio factum est ad commendationem temperantiæ, & detestationem Gulositatis. Secundum est hoc quod vitium istud est requies dæmonũ: vnde Matthæi 12. *Quũ immundus spirit. exierit ab homine, ambulat per loca arida quærẽs requiem, & non inuenit.* Loca arida sunt homines separate viuentes, in quibus diabolus non inuenit requiem. Vnde legio dæmonum dicit Domino, vt legitur Matth 8. *Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum:* quod Dominus permisit eis. Postquam enim aliquis quasi porcus vitio Gulæ est subditus, dæmonum habitaculum est. Vnde dicit Gloss. Nisi quis more porci vixerit, diabolus potestatem in eo non accipit.

Multa detestantur vitium gulæ.

De triplici iniuria quæ fit proximo ex vitio Gulæ.

TErtium est multiplex iniuria proximi quæ sequitur ex vitio isto. Triplicem autem iniuriam proximi quæ sequitur ex vitio isto ponemus ad præsens. Prima est, proximi corruptio. Vnde in Psalm. *Sepulchrum patẽs est guttur eorum.* Ad litteram, homo qui se inebriat vespere, os fœtidũ habet sequenti mane ad modum sepulchri. Sed ad corruptionem mali exempli possumus hoc referre. Malo enim exemplo corrumpunt Gulosi proximos suos. Ad quod pertinet quod legitur ad Roman 14. *Si propter cibum tuum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas.* Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est, & in epistola Iudæ de Gulosis dicitur: *Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes* Non solũ sunt maculati, imo sunt maculæ alios maculantes suo exemplo. Secunda iniuria est, quod vnus Gulosus expendit in piscibus, vnde viginti pauperes satis haberent de pane In quo fratres suos de portione eorũ defraudat. Omnes fideles fratres sunt, vnde Berna. Noli putare gratuitum quod impendis proximo: velis nolis debitor es Tertia iniuria est, conuitia & verbera quæ ebrii & variis repleti ferculis solent inferre vicinis suis. *Tumultuosa enim res est ebrietas:* vt legitur Prouerbiorum vigesimo.

Psalm. 5 & 130.

De multiplici contumelia quæ sequitur ex vitio Gulæ.

QVarto facit ad detestationem huius vitii multiplex contumelia Dei quæ sequitur ex vitio isto. Ex quibus, septem ponemus ad præsens. Prima est, quia vitium

istud vilissimum creaturam deificat, ventrem scilicet, iuxta illud Apostol. ad Phil 3. *Quorum Deus venter est*: vbi dicit Aug Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur. Idololatria ista deterior est in hoc idololatria paganorum: quia illi auro & argento & marmoreis lapidibus honores diuinos impendere solent: sed Gulosus ventrem pro Deo honorat, qui est quasi latrina. In hoc videtur hoc vitium detestabilius esse cunctis aliis vitiis. Secunda cõtumelia est quia de templo Spiritus sancti coquinam facit. Vnde 2. ad Corinth. 6. *Vos enim templum Dei viui estis.* De hoc templo facit coquinam, qui adeo se implet cibis & potibus, quod igniculus naturalis non sufficit illud decoquere: sed tanquam ex lignis viridibus vel humidis fumum producit qui hominem pigrum & somnolentum reddit. Tertia contumelia est quod animam quæ imago est beatæ Trinitatis, multum deturpat obscurãdo eam: vnde in hominibus qui laborant vitio isto, impletur illud verbum Prophetæ: *Denigrata est facies eorum super carbones.* Vnde Hieronym. Nihil adeo obruit intelligentiam: vt comessatio & ebrietas. Quartum est, quod hoc vitium multũ elongat à Deo. Ad quod pertinet quod dicitur in Psal. *In chamo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.* Nõ approximantes ad Deum, sunt homines cibo & potu se replentes, quibus optat Dauid magis ac magis constringi maxillas, id est parcius victualia dari: vt sic saltem cogantur approximare, sicut accedit famelicus ad dominum. Quintum est, quod vitium hoc ad Dei obliuionem inducit. Vnde Oseæ 13. *Saturati sunt & eleuauerunt cor suum: & obliti sunt mei.* Sextum est, quod Deum blasphemat. Vnde super illud 1. ad Cor. 10. *Siue comeditis siue bibitis, omnia ad gloriam Dei facite*, dicit Aug. Si quod manducas & bibis, ad refectionem corporis sumis, sustentationemq; membrorum, gratias agens ei qui tibi mortali & fragili tribuit ista supplementorum solatia: cibus tuus & potus tuus laudant Deum. Si vero modum naturæ debitum immoderatione edacitatis excedas, & vinolentia te ingurgites, quãtaslibet Dei laudes lingua tua resonet, vita tua blasphemat. Sicut formositas operis artificem laudat: sic eius deformitas eum quodammodo blasphemat. Hier. Valde absurdum est nimia saturitate velle honorare sanctum, quem scimus Deo placuisse per ieiunium, quidam sanctus dixit: Venter receptaculum ciborum omnes hominum labores & momentanea Gulæ blandimenta stercoris fine condemnat, id est, vana fuisse probat. Vnde male viuens, creatorem suum blasphemat. Septimum est, quod hoc vitium contemnit Deum & quicquid Deus habet. Vnde Esau qui tenet figuram Gulosorum, dicit Gen 25. *Quid mihi proderunt primogenita?* Et paucis interpositis subditur: *& abiit paruipendens quod primogenita vendidisset.* De Gulosis verum est illud, quod pro nihilo habent terram desiderabilem, & illud Thren 1. *Dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandas animas.* Quintum quod facit ad detestationem huius vitii est hoc, quod vitium istud inquinat membrum illud in quo magis indecens est immunditia quam in alio membro. In ore minus tolerabilis est immunditia quam in alio membro duplici ratione. Primo propter nobilitatem membri. Secundo, quia præ cæteris membris deputatum est diuino officio. Sextum est, quod prima prohibitio quam Deus dedit, data fuit cõtra vitium istud. Vnde Genes. 2 *De omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas.* Septimum est hoc quod vitium istud laqueus est in via per quam necesse est nos ire: & ideo magis timendum est nobis. Vnde diabolus hoc vitio hominem tentauit cum esset in paradiso, & in statu innocentiæ. Isto etiam vitio primo aggressus est tentator filium Dei. Vnde Gregorius loquens de illo verbo. *De necessitatibus meis eruit me*: dicit, Necessitates corporales hoc habent periculosum quod in eis sæpe minime dignoscitur quid circa eas vitio vel vtilitatis studio agatur. Has necessitates Psalmista cupit euadere, sciens plerunque voluptatum culpas occasione necessitatis prorumpere. Ait Aug. Sumenda sunt alimenta tanquam medicamenta: sed dum ad quietem satietatis ab indigentia transitur, in ipso transitu laqueus concupiscentiæ insidiatur. Frequẽter enim dum hoc fit, adiungit se quasi pedissequa periculosa iocunditas, & plerumq; præcurrit vt eius causa fiat quod causa salutis fieri debuit & gaudet infelix anima vt obtẽtu salutis obumbret negotium voluptatis Octauum est hoc quod totiens in Euangelio exprimitur tormentũ huic vitio reddendum. Vnde pluries dicit Dominus in Euangelio: *Ibi erit fletus & stridor dentium*: & dicit gl. qui de edacitate gauisi sunt. Et Luc 16. *Mitte Lazarum vt intingat extremũ digiti sui in aquam vt refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma.*

Venter coquina gulosorum.

Psal. 31.

Gulosi obliuiscuntur Dei.

De multiplici malo quod legitur in Scriptura ex vitio Gulæ subsecutum.

NOno facit ad detestationem huius vitii multiplex malum proueniens ex hoc vitio. Et primo enumeremus mala quæ in sacra Scriptura repetiuntur euenisse occasione gulæ. Secundo mala quæ eueniunt quotidie his in quibus est vitium istud. Primo enim occurrit nobis quod vitium gulæ in matre nostra Eua occasio fuit omnium malorum. Secundo legitur Gen. 9. quod Noe qui perfectus fuit in generationibus suis, vitio isto deuictus sit. *Bibens enim vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo.* Tertio legitur Gen. 19. quod Loth, quem Sodoma non vicit. vino inebriatus, duplicem incestum commisit. Quarto legitur Gen. 25. quod Esau vitio isto dignitatem primogenituræ amiserit. Quinto legitur Gen. 40. quod Pharao faciens conuiuium grande, magistrum pistorum suspendit. Vitio etiam gulæ populus Israel iram Dei meruit. Vnde in Psal. *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei, &c.* Et 2. Reg 13. Absolon fecit conuiuium & interfecit fratrem suum Amon cum temulentus esset vino. Et de Holoferne legitur Iudith. 11. quod bibit vinũ multum nimis quantum vna die nunquam biberat in tota vita sua, & interfectus est à Iudith. Legitur etiam in principio Iob, quod filii Iob bibentes vinum in domo fratris sui primogeniti sunt oppressi, & dicit Greg. In maioris fratris conuiuio filios Iob Sathan obruit. Nunquid illi ventri vacabant? Quasi diceret. Non: sed tamen inter conuiuia, mentis bona intentio minus feruet & minus prouidet. Et in Euangelio legitur, quod Herodes conuiuium faciens, Ioannem Baptistam occiderit.

Enumeratio malorũ quæ euenerunt ex gula in S. Scriptura.

De multiplici malo quotidie corpori & animæ ex vitio Gulæ proueniente.

Mala Gulæ quotidiana.

MAla vero quæ proueniunt quotidie ex hoc vitio illis qui habent hoc vitium multa sunt. Et primo enumeremus ea mala quæ eueniunt spiritui. Inter quæ primum est grauamen spiritus. Vnde Dominus Lucæ 21. *Attendite ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate.* Crapula est cruda epula, quando tantum de cibo sumitur quod calor naturalis non sufficit ad decoctionem eius. Adeo enim grauatur spiritus nimietate cibi & potus, vt sit quasi sepultus: vnde Oseæ 9. *Memphis sepeliet eos.* Memphis interpretatur, ex ore. Nimietas cibi & potus ex oris vitio occasionem habens homines sepelit Gregor. Quanto corpus impletur, tanto anima minoratur. Vnde Hieron. Qui luxuriatur, viuens mortuus est: & qui inebriatur, mortuus est & sepultus. Rabanus: Vile sepulchrum est ebrietas. Sepultura ista quasi quædam submersio spiritualis est In aqua enim sepeliri est submergi. Secundum malum est loquacitas. Vnde Greg. in hom. de diuite epulone: Prima in male conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatem, ludi etiam leuitas sequitur. Tertium est lasciuia. Exod. 32. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Quartum malum est luxuria. Vnde Hierem. 5. *Saturaui eos, & mœchati sunt.* Ad Eph. 5. *Nolite inebriari vino in quo est luxuria.* Prouerb. 20. *Luxuriosa res est vinum.* Hier. ad Eustochium: Virgo Christi vinum fugiat vt venenum. Idem: Quicquid seminariũ est voluptatis venenum puta. Idem: Quamdiu Eua in paradiso abstinuit, virgo fuit quam cito præceptum abstinentiæ violauit corruptionem sensit. Idem ad Furiam virginem. O filia si Apostolus castigauit corpus suum, & in seruitutẽ redegit, ne cum aliis prædicasset reprobus efficeretur: quomodo tu iuuencula adhuc in furore iuuentutis posita, dapibus & vino plena, de castitate eris secura? Ipsa etiam auaritia quandoq; prouenit ex vitio gulæ. Vnde Hier. Deliciæ & epularum varietas auaritiæ fomenta sunt. Idem: Tolle epularum & libidinis luxuriam, nemo quærit diuitias, quarum vsus vel in ventre vel sub ventre sunt.

De innumeris vitiis prouenientibus ex hoc vitio, scilicet immisericordia & cætera.

SEquitur ex hoc vitio similiter immisericordia. Vnde Amos 6. *Bibentes vinum in phialis & optimo vnguento delibuti, nihil compatiebantur super contritione Ioseph.* Ad idem facit quod legitur Lucæ 16. de diuite Lazaro epulone, qui compassus non est. Et vniuersaliter homo vitio gulæ subiectus nulli alii vitio resistere potest. Vnde Galenus: Ebriosus, seruus est omnium peccatorum. Nullum peccatum potest vincere, qui captus est hoc vitio Ex quo enim ori, quod est quasi porta hominis, vitium gulæ quod est quasi de familia diaboli dominatur, totam familiam diabolicam, scilicet vniuersitatem vitiorum permittit intrare. Vitium

Ebriosus immisericors.

2 Gula reddit hominem, stultum, immisericordem & quasi porcum.

tium gulæ reddit hominem stultum, imo insanum, & ad vltimum reddit eum quasi porcum. Ad primum faciunt hæc testimonia scripturæ Prou. 20. vbi loquitur de vino & ebrietate: *Quicunque his delectatur, non erit sapiens.* Et in Iob. 28. *Sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentium.* Sen. Copia ciborum subtilitas impeditur. Hieron. Venter pinguis non gignit tenuem sensum. Tullius: Mente recta vti non possunt multo cibo & potu repleti. Ad secundum pertinet quod legitur Osee 4. *Vinum & ebrietas auferunt cor:* id est, mentem. Et eiusdem 7. *Cœperunt principes furere à vino.* Seneca, Nihil aliud est ebrietas, quam voluntaria insania. Ad tertium facit quod dicit Seneca. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. Hieron. Qui post carnem ambulant in ventrem & libidinem proni, quasi irrationabilia animalia reputantur. Et 2. Petr. 2. dicitur de talibus: *Hi velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & perniciem.* Et glossa interlin. supplet tendunt. In hoc tamen deteriores sunt irrationabilibus animalibus, quia illa non incidunt in laqueos quos vident, vel in laqueos in quos alia vice ceciderunt, quod isti faciunt. Vnde Hieronymus Bruta animalia & vagæ aues in easdem pedicas retiaque non incidunt. Præter ista mala quæ spiritualia videntur esse, sequuntur multa alia mala ex vitio gulæ. Primo fames. Vnde de gulosis in Psalm dicitur: *Famem patientur vt canes.* Osee 4. *Comedent & non saturabuntur:* Hieronymus. Voluptas habita, famem, non saturitatem parit. Et Luc. 15. dicit filius Prodigus, qui tenet figuram gulosorum: *Ego autem hic fame pereo.* Et ad litteram est hoc verum de illo qui inebriat se vespere, quod sitit in sequenti mane. Vnde Prouerb. 23. dicit Salomon in persona talis: *Quando euigilabo, & rursus vina reperiam?* Deinde sitit vsque ad prandium, nisi prius biberit. Idem accidit de esurie: quia in prandio non cessat esuries, vel quia non habet ea quæ vellet, vel quantum vellet, vel præparata vt vellet. Sicut enim dicit Augustinus. Vbicunque quærit caro refectionem, inuenit defectionem, Si autem accidat quod habeat quæ, & qualia, & qualiter vult, non habet tantum ventrem quantum vellet habere, aut deest ei annona, aut saccus. Non potest esse sine fame, cui ex defectu famis fames nascitur: tunc oportet eum ire spatiari, vt sic esuriat, & sic famem venetur. Læditur etiam natura. Vnde Iob. 20. *Cum satiatus fuerit arctabitur, & omnis dolor irruet super eũ.*

Gula naturam læ[dit]

Homo satiatus arctatur: id est, arctus sibi videtur: sicut angusta videntur alicui horrea sua propter multitudinem frumenti. Dolor enim irruit super eum: non enim consequitur voluptatem quam quæsiuit. Vnde Tullius: Si videres istos epulones velut opimos boues stertere & sudare, intelligeres eos, qui maxime sequuntur voluptates, minime assequi quod volunt. Qui vitio gulæ laborat, patitur pro delectatione vnius horæ molestiam diei vnius vel mẽsis: quia in acutam vel aliam infirmitatem incidit. Sen. Ebrietas vnius horæ hilarem insaniam longi temporis tædio pensat. Ecclesiastic 30. *Amaritudo animæ, vinum multum potatum.* Ex vitio etiam gulæ sequitur vigilia. Vnde Ecclesiastic. 5. *Dulcis est somnus operanti siue parum, siue multum comedat: saturitas autem diuitis non sinit eum dormire*, Sequitur etiam inde paupertas. Vnde Ecclesiast. 19. *Operarius ebriosus non locupletabitur.* Prouerb. 21. *Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.* Causa vero quare talis non ditatur, tangitur in Aggæo, vbi sic legitur cap. 1. *Qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum.* Quandoque ebriosus quod per totam hebdomadam laborauit, in die Dominica ponit in saccum pertusum, scilicet in ventrem. Sequitur etiam ex vitio gulæ, corporis infirmitas: nec vna tantum, sed plures, & quandoque mors. Ad primum pertinet quod legitur Ecclesiast. 37. *In multis escis erit infirmitas.* Ad secundum pertinet quod dicit Seneca: Quis hostis in quenquam tam contumeliosus fuit, quam in quosdam voluptates suæ sunt: Sufficit alicui si hostem suum excæcat: sed voluptates non solum excæcant voluptuosos, sed etiam impotentes reddunt, & contractos, & leprosos, & diuersis aliis infirmitatibus affligunt. Ad tertium pertinet quod legitur Ecclesiast. 37. *Propter crapulam multi obierunt.* Et Senec. Potest nostra prouidentia huic corpusculo longiorem prorogare moram, si voluptates quibus maior pars perit, poterimus regere & coercere. Ad quartum pertinet quod legitur Ecclesiast. 7. *Inueni mulierem morte amariorem.* Hæc mulier est voluptas carnis, quæ morte est amarior: quia non vna sola morte interficit, sed triplici, scilicet morte temporali, morte culpæ, & damnationis æternæ. Ad idem pertinet quod legitur Prouerb 23. *Vacantes potibus, & dantes symbola, consumentur* Et post in eodem: *Ingreditur blande: sed*

Voluptates in dolores mutat.

Vigilem & pauperem efficit.

Infirmitates ac mortes adducit.

de: sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet. Et Naum 1. *Sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuium eorum pariter potantium consumetur quasi stipula ariditate plena.* Hoc vitium seruum nostrum naturalem dominari nobis facit, vnde Eccl. 12. *Benefac humili:* id est, animæ: *& ne dederis impio.* id est, corpori. *Prohibe panes illi dari ne in ipsis potentior te sit.* Et Prou. 29. *Qui delicate à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.*

Quod vitium gulæ est vna de grauioribus infirmitatibus.

Decimum faciens ad detestationem huius vitii est hoc, quod vitium istud est vna de grauioribus infirmitatibus spiritualibus. Perpenditur autem grauitas huius infirmitatis ex hoc, quod cito interficit vel suffocat, dure affligit, vix curatur, multas expensas requirit, quæ tamen potius nocent quam prosint. Omnia etiam genera infirmitatum & spiritualium & corporalium inducit hæc infirmitas. Propter primum assimilatur hæc infirmitas squinantiæ, quæ est infirmitas gulæ cito suffocans hominem. Propter secundum assimilatur hæc infirmitas cuidam infirmitati quæ dicitur appetitus caninus, vel bolismus. Affligit enim hæc infirmitas hominem fame insatiabili, sicut ostensum est prius. Vnde Prouerb. 13 *Iustus comedit, & implet animam suam: venter autem impiorum insatiabilis est.* Vix etiam curatur vitium istud: quia initium habet ab humana necessitate, sicut ostensum est prius. Nec senectute videtur deficere sicut luxuria: imo tunc augetur, & medicamentum eius vertitur in nocumentum. Vnde Gregorius in Moral. Quot solatia ad viuendi vsum quærimus quasi tot nostræ ægritudinis medicamentis obuiamus: quia hoc ipsum medicamentum in vulnus vertitur: quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes ex eo grauius reficimur, quod prouide ad refectionem paramus. Senes enim magis amant bonum vinum: expensas etiam tantas requirit hæc infirmitas, vt multi hoc vitio depauperentur, & semper deterius se habent. Quomodo autem ex hac infirmitate cæteræ introducantur, satis manifestum est ex prædictis. Vndecimum faciens ad detestationem huius vitii est hoc, quod ille qui hoc vitio capitur, à diabolo valde periculose capitur. Vnde cum diabolus quærat eum mortificare, secundum illud Psal. *Considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum:* iam est prope intentionem suam, cum ad gulam manum ei tenet. Ad hoc referri potest illud verbũ Senec. Voluptates inter res vilissimas præcipue extirpa, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur vt strangulent. Duodecimum faciens ad detestationem huius vitii, est hoc, quod ille qui hoc vitio à diabolo tenetur, valde firmiter tenetur. Hoc enim vitium est quasi quoddam frenum ori ipsius impositum. Vnde potest eum circumducere ad voluntatem suam iuxta illud Iac. 3. *Frena in equorum ora ad consentiendum nobis mittimus, & omne corpus eorum circũferimus.* Est etiam vitiũ istud inter difformitates spirituales quasi latitudo oris: non talis qualem habent ora canum, qui dicũtur leporarii vel venatitii, sed talis qualẽ habet os inferni. Insatiabilis.n.est, nec sufficit ei quod gignit terra, nisi & aquatilia & volatilia habeat. Vnde Hieronymus. Tauri paucorũ iugerũ pascuis alũtur, vnica sylua plurib. elephantibus sufficit: homo vero terra & mari pascitur.

Vitium gulæ vix curatur.

Psal. 36.

Qui vitio gulæ tenetur: valde fortiter tenetur.

De graui seruitute qua laborat gulosus, quæ in sex attenditur.

Penultimum faciens ad detestationem huius vitii est hoc, quod ille qui laborat hoc vitio, est in seruitute valde graui & valde ignominiosa. Sex autem sunt in quibus attenditur grauitas huius seruitutis Primum est hoc, quod ipse est seruus eius qui naturaliter debet seruire ei, scilicet corporis sui. Ad hoc pertinet illud quod legitur, Prouerb. 19. *Non decet seruum dominari principibus.* Et illud Prouerb 30. *Per tria mouetur terra, & quartum sustinere non potest:* Per seruum cum regnare cœperit. Seruus iste corpus est, ex cuius dominatione terra mouetur: quia homo vel ecclesia turbatur. Secundum est, quod talis omnium illorum seruus est quibus indiget corpus. Vnde S.n. Multis seruit, qui corpori seruit. Tertiũ est, quia talem oportet seruire cuidã dominæ, scilicet gulæ, cui nullus potest seruire ad suam voluntatem, quæ vult singulis diebus parari bis sibi varia fercula, de quibus nihil remanet: sed postquam tetigerit, proiicit, & in locum turpitudinis & quasi perditionis transmittit. Ad hoc pertinet, quod legitur Ioel. 1. *Vlulate qui bibitis vinum in dulcedine: periit enim ab ore vestro.* Et illud verbũ Bern. Voluptas gutturis, quæ tanti hodie æstimatur, vix duorum habet

Sex docet grauitatẽ seruitutis gulosi.

latitu-

latitudinem digitorum. Non durat delectatio, nisi quantum durat transitus ille per gulam, & pro illo transitu vult domina gula tot & tanta sibi parari. Quartum est quod ipse vili labori intendit quia impletioni loci immundi, scilicet ventris. Qua enim ratione locorum immundorum euacuatio est vile opus, eadem ratione etiam impletio. Intendit enim sacci vnius refectioni, & sacci immunditia pleni, cum intendit refectioni corporis. Corpus enim saccus est. Vnde in Psalm. *Concidisti saccum meum.* Ipsa etiam gloriosa & beata caro Christi saccus vocatur. Quid autem est hoc, intendere refectioni sacci vnius xl. annis, quem ad vltimum scio putrefiendum? Quintum est hoc, quod vanus & quasi inutilis est labor eius. Satis vanus videtur labor quo aliquis laborat, vt deliciose pascat latronem vnum morti damnatum. Latro iste morti damnatus, est corpus nostrum. Vnde Sen. Omnes capitali supplicio condemnati sumus. Satis etiam videtur vanus labor quo homo laborat vt vermes splendide pascat. Non est curandum qualem inueniant carnem vermes, vel pinguem, vel macilentam. Carnem impinguare, est vermibus escā præparare. Sextum est quod domina gula totum laborem hominis requirit, Vnde Eccl. *Omnis labor in ore eius.* Vltimum faciens ad detestationem huius vitii est commendatio sui contrarii, scilicet commendatio Temperantiæ vel Ieiunii. Sed de hoc alibi dicetur.

Psal. 29.

De speciebus Gulæ.

PARS II.

SEquitur de speciebus huius vitii, quæ sunt gastrimargia, siue commessatio & ebrietas. Dicitur autem gastrimargia, eo quod in castris ventris omnia mergantur. Ad cuius detestationem sufficiant ea quæ ad detestationem gulositatis superius dicta sunt.

Quæ mala veniant ex Ebrietate.

SED ad detestationem ebrietatis quæ semper vitiosior est, aliqua addemus. Primum est quod ebrietas prodigiose agit. Exercitus enim illius pacifice recipitur, & post nocet. Vnde Prouerb. 23. *Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blande,* ecce pacificus ingressus, *sed in fine mordebit vt coluber:* ecce nocumentum. Secundo facit ad detestationem huius vitii multiplex maledictio, quam Deus ebriis facit. Vnde Esa. 5. *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam & potandum vsque ad vesperam.* Et post eodem cap. *Væ qui potētes estis ad bibendum vinum.* Et dicitur contra aliquos qui gloriantur ex hoc quod possunt multum vinum sustinere. Et Esaiæ. 28. *Væ coronæ superbiæ ebriis Ephraim.* Et prouerb. 23. *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorum? nonne his qui morantur in vino, & student calicibus epotandis?* Et dicit gloss. super illud. *Cui suffossio oculorum.* Immoderatus haustus vini, exterioris & interioris visus ingerit cæcitatem. Tertio facit ad detestationem huius vitii hoc, quod omnia bona dissipat in homine Bona gratiæ dissipat vsque ad fundamentum eorum, scilicet vsque ad fidem. Vnde Eccles. 19. *Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes:* bona etiam naturæ exterminat vsque ad insensibilitatem. Vnde Prouerb. 23. dicit ebriosus: *Verberauerunt me, & non dolui: vulnerauerunt me, & non sensi,* vnde Augustinus. Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, confundit intellectum, concitat libidinem, inuoluit linguam, corrumpit sanguinem, omnia membra debilitat, vitam diminuit, & omnem salutem exterminat. Quarto facit ad detestationem huius vitii hoc quod dicit Augustinus super illud Gen. 43. *Biberunt, & inebriati sunt cum illo;* verbum inebriandi vt ait Augustinus pro saturitate ponitur. Et post subiungit, Inebriari vt inebriantur ebriosi, nec ipsi terræ est vtile, quoniam maiore humore quam sufficit, corrumpitur: sic vita ebriosi qui non satietate se replet, sed emergitur & diluuio. Quinto facit ad detestationem huius vitii quod Gregorius de illo dicit: Ebrietas, inquam, est blandus dæmon, dulce venenum, suaue peccatum, quam qui habet, non se habet: quam qui facit, non facit peccatum, sed totus est peccatum.

1\.
2\.
3\.
4\.
5\.

De aliis quinque speciebus Gulæ secundum Gregorium.

ALiter distinguuntur quinque species huius vitii à Gregorio super illud Genes. 25. vbi dicit Esau Iacob: *Da mihi de coctione hac rufa.* Prima species est, cum quis horam comedendi præuenit: vt legitur de Ionatha 1 Regum 14. Talis timere potest illam maledictionem quæ habetur Eccl. 10. *Væ tibi terra, cui rex puer est, & cuius principes mane comedunt.* Terra intelligitur hic homo. Terra enim est, & in terram ibit. Rex est liberum arbitrium qui animam

mam habet regere. Principes intelliguntur quinque sensus: sicut illi qui verum Deum colunt, ab honore & obsequio diuino diem inchoare volunt: sic illi quorum Deus venter est, primo quærunt regnum Dei sui. Regnum Dei eorum, est esca & potus. Secunda species est, quãdo aliquis nimis delicata vult habere, vt legitur Num. 11. de filiis Israel qui in eremo carnes desiderabant. Et in Luca legitur de Diuite epulone, quod *epulabatur quotidiè splendide.* Seneca. Palatum tuum fames excitet, non sapores.

Triplici ratione ostenditur, quare homo non debeat quærere delicata.

TRiplici autem ratione non debet homo quærere delicata. Primo propter naturã vasis cui cibos quos sumimus infundimus: corrumpit enim quicquid infunditur. Si quis haberet aliquod vas quod corrumperet vinũ quando est infusum, ipse non infunderet ibi de meliori quod haberet. Ad hoc pertinet quod legitur Ioel. 1. *Vlulate qui bibitis vinum in dulcedine: perit enim ab ore vestro.* Secundo propter hoc: quia cum delectabilia tibi dantur in adiutorium carni aduersus spiritum concupiscenti, fiunt duo contra vnum, & vincitur spiritus. Vnde Bernardus de condimentis: Sufficit vt comestibilia fiant, nõ concupiscibilia. Sufficit enim concupiscentiæ malitia sua, quæ cum vix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendæ necessitatis nisi per viã quantocunq; delectationis, si cœperit habere irritamenta, fiunt duo contra vnum, & periclitatur continentia. Tertio, cum carni deliciæ dantur: vult eas post ex cõsuetudine habere, vnde Prouerb. 22. *Prouerbium est, adolescens iuxta viam suam cum senuerit, non recedet ab ea.* Cum homines timeant tantum malam consuetudinem quod etiam à dilectissimis non sustineant eam super se adinueniri: mirum est quomodo seruo nequam, scilicet corpori hoc tolerari volunt. Tertia species est, quando quis nimis sumit: vt legitur de Sodomitis. Ezech. 16. Hieronymus. Pluuia illa optima est quæ sensim descendit: subitus autem & nimius & præceps imber, arua subuertit. Similiter nimius cibus nocet. Quarta species est studiositas quæ pertinet ad solicitudinem & curiositatem laute præparandi: vt legitur de filiis Heli. 1. Regum 2. De studioso dicit Isidorus. Totâ die epulas ruminat, qui ad explendam gulam vespere delicias præparat. Talis est quasi animal ruminans. Sed in hoc differt à ruminantibus animalibus, quia bruta animalia ruminantia ruminant post sumptionem cibi, sed talis ruminat ante. Quinta species est, quum quis nimis auide vel ardenter sumit cibum, vt legitur de Esau. Gen. 25. Vnde Eccles. 27. *Noli auidus esse in omni epulatione, neque te effundas super omnem escam.* Et Augustinus: Melius est piscibus vesci more Domini, quam lenticula more iumentorum. Signum fœdæ auiditatis est in sumendo cibum, tremor manuum scyphum & bolum tenentium, & effusio vultus exterioris super cibaria, cum toruis oculis, quam comitatur effusio vultus exterioris super escam, quæ est quando sic animus ad cibum ardore trahitur, vt aliquid cogitare non sinatur. Signum etiam huius fœdæ auiditatis est inordinatio scindendi panem, masticandi cibum & sumendi. Bernar. Etiam ad sanitatem corporis quanto cibus honestius & ordinatius ingeritur, tanto facilius & salubrius digeritur. Contra auiditatem istam consilium est interponere psalmum vel aliam orationem. Hæ species continentur in hoc versu: *Præpropere, laute, nimis ardenter, studiose.*

De aliis quatuor speciebus Gulæ.

POssunt etiam addi his quinque speciebus aliæ quatuor species Prima est, quum quis nimis frequenter sumit cibum. Sufficit homini sano sumere bis in die ad plus cibum. Frequẽs autem sumptio cibi multum nociua est corpori: secundum enim artem medicinalem, vna de deterioribus rebus est apponere cibum super cibum indecoctum. Alia species est, quãdo quis variis ferculis vult vti. De qua varietate dicit Seneca: Fastidientis stomachi est multa degustare, quæ vt varia sunt & diuersa inquinant, non alunt. Sicut aliqua sunt quæ diuisa placent, coniuncta vero nobis abominabilia sunt: sic coniunctio tot diuersorum ferculorum in stomacho interdum est abominabilis naturæ. Tertia species est, quum quis noua requirit & inconsueta. Quarta, cum pretiosa vel sumptuosa, non habens etiam respectum ad hoc quod sint magis saporosa.

PARS III.

De quatuor satellitibus, quibus vtitur vitium Gulæ.

DIcto de speciebus huius vitii, consequenter dicendum est de quibusdam satellitibus quibus vtitur vitium istud; quæ quatuor sunt præcipue. Primum est ambitio, de qua dicit Sapiens: Non magno nobis constat fames, sed ambitio. Maiorem partem eorum quæ expendunt superbi, faciunt ad pascendum oculos hominum. Sed si nullus hoc deberet scire, ipsi quandoque non expenderent decimam partem eorum quæ expendunt. Alia tria sunt: ciborum delectabilitas, siue sit ex generibus ciborum, siue ex modo præparandi, & ciborũ varietas & qualitas.

PARS IV.

De octo remediis contra vitium Gulæ.

Remedia contra gulam.

SEquitur de remediis contra vitium istud, quæ octo sunt. Primum est sermo diuinus, Hoc remedium docet nos Dominus Matth. 4. vbi dicit diabolo tentanti ipsum de vitio gulæ: *Non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei*, Et Gregori. Frequens sumptio cibi spiritualis interdum inducit contemptum & obliuionem cibi corporalis.
2. Secundum remedium est moderata occupatio. Hoc remedium insinuat nobis Salomõ Prouerb. 21. *Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam operari manus eius: tota die concupiscit & desiderat*. Homo otiosus patitur famem vniuersalem. Aures enim eius esuriunt rumores, oculi vanitates, gula cibos, sed occupatio in magna parte sedat famem istam. Mallent autem specialiter hæc duo remedia ad hoc ne homo horam præueniat, vel ne nimiã solicitudinem de cibo sibi præparando habeat.
3. Tertium remedium est, elongatio ab his quæ dant occasionem excedendi in cibo vel potu, sicut est delectabilitas, vel varietas, vel nimietas ciborum Licet enim illud quod legitur Ecclesiastici 21 *Quasi à facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad ea suscipient te*: videatur generaliter dictum de omni peccato: specialiter tamen hoc referri potest ad illa peccata in quibus tentat suauitas vel voluptas. In illis enim in quibus aduersitas tentat, melius potest expectari conflictus: vnde non est securum accedere ad mensam, vbi nimia, vel varia, vel delicata sunt apposita homini qui vult curari ab hoc vitio: Hoc insinuatur nobis Genes. 3. vbi sic legitur: *Vidit mulier lignum quod bonum esset ad vescendum, & pulchrum oculis & delectabile aspectu, & tulit de fructu illius & comedit*. Vnde dicit Gregorius: Non licet intueri quod non licet concupisci. Et Esaiæ 28. loquẽs de flore gloriæ exultationis, dicit: *Quod cum aspexerit videns statim vt manu tenuerit, deuorabit illud*. Non est securum intueri vel videre delectabilia.
4. Quartum remedium est, frequenter considerare qualis post mortem caro sit futura Hoc remedium docet nos Gregorius dicens: Nihil adeo valet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare qualis sit futura mortua
5. Quintum remediũ est, æternæ cœnæ meditatio, ad quam inuitati sumus. Hoc remedium docuit nos Dominus, vbi nos ad cœnam illam inuitatos esse docuit. Aliter cõcedit ad cœnam delicatam inuitatus, & aliter non inuitatus. Qui enim inuitatus est, parum comedit in prandio ne cœnam amittat. Sed sunt quidam qui adeo similes sunt facti iumentis, quod de siliquis porcorum hic impleri desiderant, & de illa delicata cœna & æterna non curant, cuius sola esuries hominem beatum reddit. *Beati enim qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur*. Quid faciet ipsa refectio, si esuries ipsa beatum reddit?
6. Sextum remedium est, consideratio malorum quæ excessum cibi & potus sequũtur. Sequitur enim inde triplex mors, scilicet mors culpæ: interdum mors corporis in præsenti, & in futuro æterna mors, scilicet corporis & animæ. Ad hoc pertinet quod legitur Iob. 6. *Aut gustare quis poterit, quod gustatum affert mortem?* Cum magna mensura sumuntur medicamenta, sic & alimenta sumi debent, secundum Augustinum.
7. Septimum remedium est consideratio penuriæ Christi & in se & in membris suis. Ad primum monemur Thren. 3. *Recordare paupertatis meæ & transgressionis, & absynthii, & fellis*. Paupertas etiam ipsius in membris suis multum deberet homines retrahere à superfluitate quam faciunt in conuiuiis suis, quum cogitant quantam paupertatem sustinet Christus in pauperibus &, infirmis ad mortem, qui vix possunt interdum panem habere. Mirum est quomodo sæpe non remordet conscientia diuites huius sęculi, quando cogitant quod ipsi subtrahunt ori Dei in pauperibus quod ponunt in ore diaboli. Pascunt enim filios diaboli, scilicet malos, & Dei filios fame perire permittunt.
8. Vltimum remedium est summum, Dei gratia. Vnde qui laborat hoc vitio, orationi debet instare & Dei gratiã postulare, quæ ardorem huius vitii sedat. Vnde Ioan. 4. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non*

ei, non sitiet in aeternum. Et ad Heb. 13. Optimum est gratia stabilire cor, non escis quae non profuerūt ambulantibus in eis. Ad idem pertinet illud verbum Senecae: Si vis, inquit, in perpetua voluptate esse, non voluptatibus adiiciendum est, sed cupiditatibus detrahendum. Cupiditatibus vero non detrahitur, nisi quum ros gratiae infunditur.

TRACTATVS TERTIVS DE LVXVRIA.

PARS I. quae habet tria capitula.*

De his quae faciunt ad detestationem huius vitii.

CAPVT I.

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de sex miseriis annexis peccato Luxuriae.

Herodes autem Tetrarcha &c. Quia peccatum Luxuriȩ occasio fuit incarcerationis & decollationis Ioannis: Ideo hic dicemus de peccato isto & satis congruo ordine post vitium gulae, quia nascitur ex illo. Dicemus autem hoc ordine. Primo dicemus de his quae faciunt ad detestationem huius vitii. Secundo de speciebus eius. Tertio, de his quae praestant occasionem huic peccato. Quarto de remediis contra vitium istud. Quinto, quare Deus prohibuit simplicem fornicationem. Minus enim misericorditer videtur Deus egisse cum genere humano in hac prohibitione, cū propter hanc prohibitionem fere totus mundus pereat. Sexto, tangemus aliquid de impotentia continendi quam multi allegant. Primo autem faciunt ad detestationem huius vitii ista sex quae circa hoc peccatum inueniuntur, scilicet anxietas, poenitentia, erubescentia, foetor, foeditas, infamia. De anxietate & poenitentia, dicit Hieronymus: Appetitus fornicationis anxietas est, satietas poenitentia. Nec solum praecedit illud peccatum anxietas appetitus, immo & multae aliae molestiae quas Dominus spinas vocat. Oseae 2. dicens: *Sepiā vias tuas spinis.* Spinae illae sunt vigiliae, timores, expensae, & solicitudines hoc peccatum praecedentes. Bernardus. O quātae praecedunt vigiliae tam modicū festum. Sequitur: Interdum extēduntur vigiliae per annum, & sequitur momētaneae delectationis festum. Tanta est insania

Ex quibus oriatur detestatio luxuriae.

luxuriosorum, vt super spinas currant ad mortem suam, & expensis multis parent sibi viam in infernum. Ad poenitentiam pertinet quod legitur Prouerb. 5. de muliere fallace, per quā voluptas intelligitur. *Nouissima autem illius amara quasi absynthium.* Et quidam qui sibi abscidit linguam, vt vehementia doloris temperaret vehementiam tentationis, dixit: Absit vt tanti emam, vnde postea poeniteam. Insipiens mercator est qui forum facit vnde certum est quod poenitebit. Exemplum: Quaedam virgo ęstimans quod delectatio huius peccati quippiam magnum esset, desiderio illius virginitatem suam auferri permisit. Deinde videns ꝙ pro tam vili re tantum thesaurum amiserat, adeo poenituit quod voluit se interficere. Erubescentiam vero quę est in hoc peccato ostendit absconsio. Vnde Iob. 24. *Oculus adulteri obseruat caliginem.* Erubescentia autem ostendit indecentiam huius peccati. Erubescentia enim fuga est rei indecentis. Magna ergo erubescentia quae est in peccato isto ostendit magnam eius indecentiam. Foetor etiam est in hoc peccato qui à viris spiritualibus aliquādo sentitur. Vnde quidam scholaris praesentiam scorti in domo sua foetore eius cognoscebat. Et quidam Archidiaconus sentiebat quum seruus eius fornicatus fuerat. Et de foeditate dicit Seneca: In voluptate nihil est magnificum, nihil quod naturam Deo proximam deceat, membrorum vilium ac turpium ministerio veniens, exitu foeda. Ista foeditas est inquinatio corporis. Vnde super illud 1. ad Corinth. 6. *Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* dicit Glossa. Cetera peccata tantum animam maculant, fornicatio vero non tantum animam, sed etiam corpus contaminat. Ibi enim non solum est immūditia spiritualis, sed etiam corporalis. Est etiā infamia in peccato isto. Vnde macula gloriae vocatur. Ecclesiastic. 47. *Inclinasti femora tua mulierib.* Et post: *Maculam dedisti in gloria tua.* Hieronymus etiam dicit hoc peccato pollui quae in homine honesta sunt. Palma, inquit, vitiorum est, honesta polluere: tunc vitia bene de aliquo triumphauerunt, quum per peccatū Luxuriae honesta in eo polluerunt. Ad idem pertinet ꝙ legitur Prouerb. 6. de adultero: *Turpitudinem & ignominiā congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur.* Non enim habebit opprobrium solum in praesenti, immo etiam in futuro. Vnde de ipso Ecclesiast. 22. *In plateis ciuitatis vin-*

Fornicatio animam & corpus maculat.

decabitur, quasi pullus equinus fugabitur: & vbi non sperauit, apprehendetur, & erit dedecus omnibus, quia non intellexit timorem Domini. Luxuriosus quodammodo iam habet gehennā suam. Habet enim ad modum gehennæ ignē, fœtorem, & vermem. Ignem concupiscentiæ. Vnde Oseæ 7. *Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente.* Et fœtorem, de quo iam diximus, & etiam fœtorem infamiæ, & vermem remordentis conscientiæ.

Cap. II.

Quod quinque faciunt ad detestationem Luxuriæ. Et primo quod Luxuria angelis valde fœtet.

AD detestationem huius vitij faciunt etiam ista quinque, scilicet quod vitium istud angelis valde fœtet vel displicet, dæmonibus valde placet, Deo est valde contumeliosum, proximo valde iniuriosum, subiecto suo valde nociuum. Primum potest ostendi tripliciter. Primo per quod in Vitis patrum legitur de angelo quodam, quod obturauit nares ad aspectum cuiusdam luxuriosi. Secūdo per hoc quod scriptum est: *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis* Si filia regis Franciæ tradita esset alicui vt custodiret eam, nō parum displiceret ei si in eius custodia fornicaretur. Quantum ergo angelis displicere potest si filiæ regis cœlestis quibus ipsi ad custodiam deputati sunt, fornicantur? Ideo dicit Bernard. In quouis diuersorio, in quouis angulo, reuerentiam habe angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me vidente non auderes. Ad idem potest referri quod dicit Apostolus 1. ad Cor. 11. scilicet quod mulier debet habere caput velatum propter angelos. Tertio potest ostendi per hoc quod in isto peccato quædam contumelia fit spirituali naturæ, quum anima magis elegit iumentinæ naturæ assimilari, quam in spiritualitate se seruare, & carnem sibi assimilare, à brutali delectatione eam cohibendo. Hoc autem non fit absque contumelia angelicæ naturæ, quæ est spiritualis naturæ vt anima: sicut non fit absque dedecore aliorum clericorum, quando aliquis clericus apostatat, & fit laicus, malens similis esse rusticis quam clericis. Ad istam tertiam rationem pertinet quod dicit gl. 1. ad Cor. 6. super illud, *Qui fornicatur, in corpus suum peccat.* In hoc peccato est anima sub corpore. Item dicit glos. In fornicationis opere sic totus homo absorbetur à carne, vt iam dici non possit ipse animus suus esse, sed simul totus homo possit dici caro.

Quod peccatum Luxuriæ multum placeat dæmonibus.

QVod autem multum placeat dæmonibus, primo ostendi potest per hoc quod legitur Iob. 40. *Behemoth in locis humentibus dormire.* Loca humentia sunt Luxuriosi. Secundo per hoc quod dicit gloss. super Lucā, quod quum dæmones de omni peccato gaudeant, præcipue tamen gaudent de fornicatione & idololatria. Et tangitur ibi caussa quare de fornicatione ita gaudeant: quia ibi corpus & anima maculantur. Tertio per hoc quod diabolus poterit se iustificare comparatione fornicatorum coram Deo, quum in eo non inuenietur peccatum quod ipsi habebūt. Quarto, per hoc quod diabolus procurat vt in dormiēdo habeat homo delectationē huius peccati. Quinto per hoc quod illis qui non habent materiam perpetrandi hoc peccatum, ipse quandoque ministrat materiam: vt patet in dæmonibus incubis. Sexto per hoc quod in hoc peccato hinos & binos lucratur diabolus homines, & vili foro etiā habet eos. Ad quod pertinet ꝙ legitur Prou. 6. *Pretiū scorti vix est vnius panis, mulier autem viri pretiosam animā rapit.* Pretium scorti dicitur esse vix vnius panis: quia vnus panis diutius sedat ardorem appetitus, quam delectatio illius peccati. Fatua autem mulier illo pretio dat animam suā diabolo, & corpus locatori, pro quo non daret alicui sotulares suos. &c.

Quod peccatum Luxuriæ sit contumeliosum Deo.

ESt etiam istud peccatum valde contumeliosum Deo. Quod primo potest ostendi 1.
per hoc quod honorabiles personæ huius seculi tantum dedecus reputant sibi, quum filiæ eorum fornicantur: quantam ergo contumeliam faciunt filiæ cælestis regis patri suo quū fornicantur? Secundo, per hoc quod tantum 2.
dedecus est sponsis nobilibus, quum sponsæ eorum adulterantur. Ad hoc pertinet quod legitur Prou. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemtione dona plurima.* & exponit hoc gl. de cælesti sponso. Tertio, per hoc 3.
quod quū vilissima pars quæ in ipso fornicatore est, imperet ei quod Dominus prohibet,

ipse potius illi vili parti, quam Deo obedit, potius eligens sibi eandem dominari quã Deum.
4. Quarto, per hoc quod templum Dei violat & polluit Ad quod pertinet quod legitur 1. Cor. 3. *Nescitis quia templum Dei estis vos & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* & post: *Templũ Dei sanctum est, quod estis vos.* & post 6. *Nescitis quoniam corpora vestra sunt templum Spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & nõ estis vestri?* vnde & sequitur: *Empti estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Glorificandus est Deus in corpore tanquam in templo. Contra luxuriosos potest dici
Psal. 78. psalmus iste: *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam,* & super illud, *Portate Deum in corpore vestro:* dicit gl. Si non parcis tibi propter te, vel parce tibi propter Deum, qui sibi fecit te domum pro se.
5. Quinto potest ostendi quam contumeliosum sit peccatum istud Deo, ex hoc quod luxuriosus illud dulcius reputat quod Deo est contumeliosius. Magis enim amat interdum coniugatam turpem, quam solutam pulchram, vnde non videtur quærere in peccato suo voluptatem suam, sed Dei contumeliam. Vnde Hiero. Luxuriosa mens inhonesta ardentius prosequitur: & quod non licet, dulcius suspicatur.
6. Sexto patet per hoc quod peccatum cõtumeliam Dei publicam negotiationem facit, & quod pure est peccatum publicum officium efficit, quod speciale est huic peccato & peccato vsuræ: & ideo Ecclesia persequitur ista peccata præ ceteris.
7. Septimo per hoc quod istud vitium præponit delectationem vilium & turpium membrorũ deliciis quæ in Deo sunt: quæ contumelia valde magna est.

Quod peccatum Luxuriæ sit iniuriosum proximo.

HOc etiam peccatum est valde iniuriosum proximo, quod tripliciter potest ostendi. Primo per hoc quod aufert ei non sua, sed seipsum. Vnde Prou. 6. *Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit. Furatur enim vt esurientem impleat animam. Deprehensus quoque reddet septuplum & omnem substantiam domus suæ tradet,* & liberabit se: *qui autem adulter est propter cordis inopiam perdet animam suam:* vnde mulier fatua non aufert tantum sua stulto, sed seipsum. Nota quod adulterium accidit propter cordis inopiam. Indignaretur enim cor si haberet vilissimæ parti se esse subiici, & pro tam vili lenocinio ledari. vnde Eccl. *In multa sapientia multa est indignatio.* Vel propter cordis inopiam, id est sapientiæ defectum. Secundo potest ostendi per hoc quod ille qui hoc vitio laborat nulli fidem seruat. Vnde 2. Reg 11. Dauid suum fidelem militẽ fecit occidi pro vxore eius. Ad idem pertinet quod legitur 2. Reg 13. de Amon qui sororem suam Thamar corrupit. Tertio potest ostendi per hoc quod vitiũ istud multis aufert hæreditatem suam. Vnde legitur Eccle. 23. *Mulier omnis relinquẽs virum suum, peccabit, statuens hæreditatem ex alieno matrimonio.*

Quod peccatum Luxuriæ sit nociuum proprio subiecto.

EST etiam hoc vitium valde nociuum subiecto suo. Aufert enim pecuniam illi, aufert & bona temporalia & spiritualia, & etiam seipsum. Ad primum pertinet quod legitur Prou. 29. *Qui nutrit scortum, perdet substantiam.* & Luc. 15. de filio prodigo qui *dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose:* propter bona vero omnia quæ destruxit, comparatur igni. Vnde Iob. 31. *Ignis est vsque ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Hiero. Flammigero igne percutit fœmina conscientiam. Ad hoc quod ipsum hominem auferat sibi, pertinet quod legitur Oseæ 4 *Fornicatio, vinũ, & ebrietas auferunt cor.* Amans amore fatuo non habet cor suum. Ipsum etiam corpus quandoq; amittit. Vnde 2. Reg. 13. Interfectus est Amon, quia corrupit Thamar. Hiero. Quotidie sanguis mœchorum funditur, adulteria damnantur. Honorem etiam aufert hoc vitiũ & incrementum bonorũ. Vnde Gene. penulti. *Ruben primogenitus meus.* & subiũgitur: *Prior in donis, maior imperio:* supple, debueras esse. Sed sequitur: *Nõ crescas, quia maculasti cubile patris tui &c.* Præ ceteris iure debebatur ei honor primogenituræ & duplicitas in possessionibus, quod amisit, quia cubile patris maculauit.

Peccatum luxuriæ priuat hominem totaliter.

CAPVT III.

De aliis quatuor, quæ faciunt ad detestationem huius vitii. Et primo quod est multum efficax ad hominem capiendum.

IN huius peccati detestationem faciunt etiam alia quatuor, scilicet hoc quod vitium

istud multum efficax est ad hominem capiendum, & multum potens ad detinendum hominem, & etiam ponit in magna vilitate & in misera seruitute. Ad primum pertinet quod dicit Aug. Efficacissimũ glutinum ad capiẽdas animas est mulier. Et Prou.6. de muliere mala: *Multos vulneratos deiecit: & fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea.* Ad idem facit quod legitur Num. 24 quod hoc peccatum præ ceteris elegit Balaam, quo deiiceret filios Israel, & faceret eos peccare. Hoc vitium capit nobiles & ignobiles. vnde Hier. In serico & in pannis, eadem libido dominatur, nec regum purpuras, nec mendicantium squallorem spernit. Hoc vitium vincit & sapientes & insipientes. vnde Hier. Quid Salomone sapientius? & tamen infatuatus est amore mulierum. Eccl. 19. *Vinum & mulieres apostatare faciunt etiam sapientes.* Breuiter istud peccatum fere totum mundum ad infernum trahit. vnde Abac.1. *Totum in hamo suo subleuauit, totum traxit in sagena sua, & congregauit in reti suo.* Hamus, & sagena, & rete diaboli, sunt pulchræ mulieres, quæ totum mundum in perditionem trahunt.

Quod Luxuria est potens ad retinendum.

POtens est etiam hoc peccatum ad retinendum. Vnde Prou.22 *Fouea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam:* qui in profundam foueam cadit, non exit de facili: sic nõ de facili euadit de manibus diaboli qui capitur pulchritudine alicuius mulieris. ideo dicitur de ore mulieris, quod sit profunda fouea, potius quam de alio mẽbro: quia pulchritudo huius membri multos capit: qui hoc vitio laborat, vix potest cogitare de his quæ pertinent ad salutem suam. Deum quasi non cognoscit, ad cælum etiam non leuat oculos: adeo brutalis factus est, quod verba correctionis vel admonitionis sua non potest audire. Ad duo prima pertinet, ꝙ legitur Oseæ 5. *Non dabunt cogitationes suas vt reuertantur ad Dominum: quia spiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognouerunt.* Ad tertium facit quod legitur Dan. 13. de senibus qui exarserunt in Susannam, *& declinauerunt oculos suos vt non viderent cœlum, nec recordarentur iudiciorum iustorum.* Ad quartum pertinet quod legitur Eccl.21. *Verbum sapiens quodcunque audierit scitus laudabit, & ad se adiiciet: audiet luxuriosus, & displicebit illi, & proiiciet illud post deorsum suum.* Vix ergo emendatur aliquis de peccato isto quũ ea fugiat quæ possunt esse occasio suæ liberationis.

Quod luxuria ponit hominem in magna vilitate.

POnit etiam hoc vitium hominem in magna vilitate, ad quam vilitatem & turpitudinẽ exprimendã, quasi turpiter loquitur scriptura de vitio isto. vnde Ioel.1. *Computruerunt iumenta in stercore suo.* Greg. Iumenta in stercore suo cõputrescere est homines in fœtore Luxuriæ vitam finire. In Psal. *Disperierunt in Endor, facti sunt sicut stercus terræ.* Endor, interpretatur fons generationis. vnde Endor pars illa intelligitur quæ carnali generationi deseruit. Propter hanc vilitatem comparatur sui Prou.11. *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.* Sus si ex vna parte videret volutabrum, & ex alia parte lectum roseum, prius curreret ad volutabrum. Sic tales immunditiã Luxuriæ delitiis paradisi præponunt. Licet diabolus intelligi posset sus ista, & mulier ipse circulus quem diabolus immergit in lutũ omnis immunditiæ. Ad eandẽ vilitatem pertinet quod legitur Eccl.9. *Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in via* ab omnibus prætereuntibus *conculcabitur.* Psal.82.

Quod luxuria ponit hominem in misera seruitute.

IN misera etiam seruitute ponit hominem vitium istud nõ solum quia facit spiritũ seruum eius qui sibi naturaliter deberet seruire, scilicet corporis sui, sed et vilissimæ parti illius. Sed etiam propter seruitutem mulierum quæ est valde misera. Vnde Tull. Illũ ego non liberum dicã, cui mulier imperat, leges imponit: vocat, veniẽdum est: eiicit, abeundum est: poscit, dandum est: minatur, extimescendum est. Hunc ergo non tantummodo seruum, sed nequissimum seruum ego iudico. Hieron. Nihil vilius quam à carne vinci: nihil gloriosius, quam carnem vincere.

Luxuria videtur esse de numero peccatorum illorum de quibus dæmones erubescunt.

PRæterea Luxuria videtur esse de numero peccatorum illorum de quib. et erubescũt dæmones. Vnde gl. super illud Ezech.16 *Dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata*, dicit gl. loquens de spirituali Hierusalem. Tantę miserię Hierusalem erit correctio, vt erubescant etiã dæmones nostrorum magnitudinem peccatorum

um. Cuius ratio esse potest hæc: peccatum diaboli, est superbia: hominum vero, Luxuria, & alia carnalia peccata. Luxuria vero videtur esse turpior superbia, quæ quia minus turpis creditur, minus vitatur. Luxuriam eo magis erubescunt homines, quia omnes turpem nouerunt. Præterea dicunt Magistri, quod sunt aliqui dæmones qui memores suæ antiquæ nobilitatis, non dignantur de Luxuria tentare. Signum ad hoc est, quod Lucifer tentans Dominū in deserto, nō tentauit eū de luxuria.

PARS II. *quæ habet decem Capitula.*

De speciebus Luxuriæ.

CAP. I

De Luxuria cordis & corporis.

SEquitur de speciebus luxuriæ: Diuiditur autem Luxuria, vno modo in duas species, scilicet in luxuriam cordis, & luxuriam corporis. Ad has duas species pertinet quod legitur in Psalmo vigesimoquinto. *Vre renes meos, & cor meum.* Contra primam speciem est necessarium vt ad mammillas zona aurea simus præcincti, secundum quod vidit Ioannes Apocalypsis 1. Contra secundam oportet nos præcinctos esse ad renes secundum visionem. Ezech. 9 & Dan. 10. *Leuaui oculos meos, & vidi, & ecce vir vnus vestitus lineis & renes eius accincti auro obrizo.* Incontinentia vero cordis valde periculosa est propter hoc, quod ille qui laborat hac specie incontinentiæ, peccat mortaliter toties quoties videt pulchram mulierem. Ideo dicitur sagena eorum cor mulieris fatuæ. Eccl. 7. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est & sagena cor eius.* Sagena totam aquam occupat: sic corde fornicatur cum omnibus fatua mulier.

Psal. 25.

CAP. II.

De acceptione huius nominis Luxuria, & quod enumerantur quinque species secundum vtramque acceptionem.

ALio modo diuiditur Luxuria in quinque species. Notandum tamen est quod hoc nomen Luxuria quandoque sumitur largius, quandoque minus large. Primo modo Luxuria dicitur inordinatus amor delectationis, quę secundum tactum est: sicut vitium Gulæ est inordinatus amor delectationis quæ est secundum gustum; & cupiditas, inordinatus amor pecuniæ: & secundum hoc potest diuidi Luxuria in quinque species. Quarum prima pertinet ad suauitatem vestium & lectorum. Secunda ad suauitatem vnctionum qua antiqui vtebantur. Tertia, ad suauitatem balneorum. Quarta ad tactus immundos illorum membrorū quę generationi non deseruiunt. Quinta pertinet & ad membra generationi deputata. Et istæ species luxuriæ vocantur Luxuria, secundum quod hoc nomen luxuria stricte sumitur. Et diuiditur in quinque species. Prima est simplex fornicatio. Secunda, stuprū, quod est illicita defloratio virginum. Tertia, est adulterium, quod est ad alterius thorum accessio. Quarta est incestus, qui est consanguinearum vel affinium abusus. Sub qua specie comprehendi possunt peccata sanctimonialium & et religiosorum. Quinta est peccatum contra naturā q̄ fit duobus modis: quandoque .n. est contra naturam quo ad modum, vt cum mulier supergreditur, vel cum fit bestiali modo illud opus, tamen in vase debito, quandoque vero est contra naturam quantū ad substantiam, vt cum quis procurat vel consentit, vt semen alibi quam in loco ad hoc deputato effundatur. De quo vitio cum magna cautela loquendum est in prædicando, & interrogationes in confessionibus faciendo, vt nihil hominibus reueletur quod illis præstet occasionem peccandi. Et nota quod diabolus dicitur habere duas manus, quibus frequenter homines capit, scilicet Gulam & Luxuriā. De quibus exponitur illud Psal. *Considerat peccator iustum*: scilicet diabolus, *& quærit mortificare eum: Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius.* Quinq; digiti in prima manu, sunt quinq; species Gulæ quæ notantur in hoc versic. *Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.* quinque digiti in secunda manu, sunt quinq; species dictæ.

Psal. 36.

CAP. III.

De peccato contra naturam, cuius magnitudo octo modis ostenditur.

INter quas primo prosequemur de vitio cōtra naturā. Magnitudo huius peccati potest ostēdi octo modis. Primo illis testimoniis scripturæ quæ hoc vitium asserunt maximum vel nimium. Quale est illud quod dicitur Gen 18.

Magnitudo peccati contra naturā valde detestabilis.

Homines autem Sodomitæ erant pessimi & peccatores coram Deo nimis. Et 18. dicit Dominus: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est: peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam & videbo &c* Gregor. Nouitas tantæ & inauditæ turpitudinis quasi admirationem & dubitationē parit in audiente. Vnde Dominus quasi admirans & dubitans super tanto scelere, introducitur loquens: *Descendā & videbo &c. Incredibile enim mihi videtur homines tantum flagitium perpetrasse.* Et nota quod de duobus peccatis, scilicet de homicidio & de vitio contra naturam, legitur clamor ascendisse ad Dominum: quia laborantes his duobus vitiis specialiter, hostes Dei sunt & generis humani. Facto enim, etsi non verbo, dicunt ei: Masculum & fœminam creasti vt multiplicarentur, nos operam dabimus vt minuantur. [illegible]e quasi parificatur homicidio vitium istud. Ad istum etiam primum modum pertinet quod legitur de Ioseph Gen. 37. *Accusauitq; fratres suos apud patrem suum crimine pessimo*, id est de vitio contra naturā, secundū vnam expositionem. Ad eundem modum pertinet illud verbum Aug. Adulterii malum fornicationem vincit, vincitur ab incestu: peius enim est cum matre, quam cum aliena vxore dormire. Sed omnium horum pessimum est ꝙ contra naturam fit: vt si vir membro mulieris non ad hoc concesso vtatur. Hoc execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in vxore. Vnde & Clemens Papa: Grauissime peccant fornicarii: id est, valde grauiter: grauius adulteri, cunctis his grauius incestuosi: quos omnes transcendunt contra naturam delinquentes. Secundo potest ostendi magnitudo huius peccati per vindictam iam sumptam à Domino de peccato isto. Prima autem vindicta huius peccati fuit diluuium. Inter alias caussas enim diluuij ponit hoc Methodius quod mulieres in vesaniā versæ supergressæ viris abutebantur & quod exarserant homines in alterutrum coeuntes. Secūda fuit subuersio quinque ciuitatum. In qua vindicta attendendum est ꝙ Dominus non solum nocentes puniri voluit, sed innocentes, paruulos etiam vnius diei. In hoc prouisum est pueris ne diutius viuentes sēquerētur exempla patrum, & grauius damnarentur. Et etiam circumiacentes regiones puniri voluit: nec solum etiam homines, immo etiam animalia & terræ nascentia. Ipsam quoque terram destruxit, eam conuertendo in mare mortuum in quo nihil viuit, nec auis nec piscis. Etiam candela viua supernatans extincta mergitur, quasi igne infernali sumpta est ista vindicta. Nec potuit expectare ignis iste, donec cetera peccata punirentur. Vnde Greg. Gehennalis flamma moram non sustinens, Sodomorum præuenit tollere nationem, & ipsam terram tantę confusionis conscientia consumpsit ignis sulphureus & spiritus procellarum, & in lacum horribilem solum omne redactum est. Et Gen. 19. *Dominus pluit super Sodomam & Gomorram ignem & sulphur de cœlo, & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terra virentia. Respiciens etiam vxor Loth post se, versa est in statuam salis*, ad ostēdendum quantum displiceat Deo memoria huius peccati. Tertia vindicta fuit de Onan, de quo legitur Gen 38. ꝙ semen fundebat in terram, & idcirco percussit eum Dominus, eo ꝙ rem detestabilem faceret. Tertio potest ostendi magnitudo huius vitii per pœnam huic peccato taxatam. Vnde Leuit. 20. *Qui dormierit cum masculo fœmineo coitu, vterque operatus est nefas: morte moriantur, sanguis eorum sit super eos.* Quarto per cōminationem quā facit Deus huic peccato. Vnde Ioel. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis.* Et subiūgitur caussa vna disceptationis: *quia posuerūt puerum in prostibulo.* Quinto potest ostendi per hoc quod Scriptura ita detestabiliter loquitur de peccato isto. Vnde ad Rom. 1 *Masculi in masculos turpitudinem operantes.* Nō dicit aliquod turpe, sed ipsam turpitudinem vocat peccatū istud. Et ibidem: *Vt contumeliis afficerent corpora sua &c. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ.* Et Leuit. 18. *Cum masculo non cōmiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est.* Et Symmachus dicit, quod ineffabile est & non debet homo loqui de peccato isto. Sexto ꝙ multi antiqui inueniuntur non reputasse adulterium vel stuprum respectu huius peccati. Gen. 19. dicit Loth Sodomitis: *Nolite, quaso, fratres mei, nolite hoc malum facere: habeo duas filias qua nondum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis.* Et Iudic. 18. *Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam: educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem impleatis: tantum hoc obsecro, vt scelus hoc contra naturam non operemini in virum.* Septimo potest ostendi magnitudo huius vitii per hoc quod illud peccatum est adinuentio. Deus enim multum odit adinuētiones in peccatis. Vnde super illud Esa. *Visitabo super fru-*

ßum adinuentionum vestrarum: dicit Greg. Deus plus punit studia peccatorum, quã peccata. Et in Psal. *Ibunt in adinuentionibus suis.* Item, *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis.* Octauo potest ostendi magnitudo huius vitii per multiplicem effectum ipsius. Hoc vitium fœdus inter nos & Deum rumpit. Genus humanum quantum in se, destruit, hominem, iumento inferiorem reddit. Propter hoc vitium filius Dei desiit incarnari, vt dicit auctoritas. Ad primum pertinet quod dicit Augustinus: Hoc vitio violatur societas quæ nobis cum Deo esse dicitur, dum natura, cuius ipse auctor est, peruersitate libidinis polluitur. Sicut aliquis quum alius deteriorauit sibi rem suam, dicit: vestra sit. Sic Deus illum quem ipse fecit hominem masculum, quum videt quod ipse fecerit se fœminam, non reputat creaturam suam. Secundum vero planum est. Tertium vero potest ostendi per hoc, quod ille qui peccat peccato isto, non obseruat legem: quã etiam bruta animalia obseruant. Aliæ species Luxuriæ iumento assimilant hominem, sed hæc inferiorem reddit. Ideoque Sodoma bene muta interpretatur: quia hoc peccatum reddet homines mutos in die iudicii. Non poterunt enim excusare se per ignorantiam, quum ipsa natura legem docuerit ipsa bruta animalia, quam isti transgrediuntur.

Psal. 80.
Psal. 13.

Cap. IV.

De incestu, cuius peccati magnitudo quatuor modis ostenditur.

Sequitur de Incestu, cuius peccati magnitudo potest ostendi. Primo per pœnam taxatam huic peccato in lege. Postquam enim Dominus prohibuit incestum & peccatum contra naturam. Leui. 18. subiungitur: *Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.* Et eiusdem 30. taxatur pœna eadem huic peccato. Secundo potest ostendi per hoc quod Apostolus tradidit Satanæ cruciandum illum fornicatorem, qui cum nouerca sua peccauerat: secundum quod legitur 1 ad Cor. 5. Tertio potest idem ostendi per mala quæ ex hoc peccato sequuntur, vnde legitur 2. Reg. 12. quod Amon qui sororẽ suam corruperat, interfectus est à fratre suo Absalon. Nisi homines ab hoc peccato cauerent sibi, sequerentur inde non solum odia & homicidia, sed etiã fratricidia. Quarto potest ostẽdi per hoc quod peccatum istud hominem quasi canem reddit. Canis enim in opere illo non obseruat consanguinitatem.

Cap. V.

De adulterio & speciebus eius, cuius magnitudo in septem ostenditur.

Sequitur de adulterio quod diuiditur in duas species: scilicet in simplex adulterium, quod est cum vxoratus peccat cum soluta, & econuerso. Et in adulterium duplex quod est cum vxoratus peccat cũ vxore alterius. Septẽ autem sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. Primo per hoc quod est contrarium sacramento matrimonii quod ipse Deus instituit & in paradiso, & in statu innocentiæ. Vnde nõ fit contumelia tãto sacramento absque magna contumelia Dei. Secundo per hoc quod est contrarium iuri naturali. Vnum enim ex præceptis iuris naturalis est hoc. *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris.* Hoc nullo modo vellet aliquis sibi fieri, vt quis cum vxore sua peccaret. Multi sunt qui potius permitterent se interfici, vel exhæredari, quam hoc sustinerent. Ius ergo naturale dicit homini, quod hoc nullo modo debeat facere alii quod ab eo odit sibi fieri. Tertio potest ostendi per hoc, quod prohibitio adulterii in Decalogo immediate ponitur post prohibitionem homicidii & ante prohibitionẽ furti. Vnde Clemẽs Papa: Quid in omnib. peccatis adulterio grauius? Secundũ enim in pœnis tenet locum: id est, in prohibitionibus. Homicidio quodammodo assimilatur adulterium. Cum enim vir & mulier sint vna caro: qui aufert vxorem suam alicui, idem est ac si seipsum ei auferret. Exuperat autem istud peccatum omne furtũ: quia quod aufertur, cũ sit creatura rationalis, melius est quacũque terrena substantia. Quarto potest idem ostendi per legem quæ habetur Leu. 20. vbi sic dicitur: *Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulteriũ perpetrauerit cũ vxore proximi sui morte moriatur: moriatur & mœchus & adultera.* Eadem pœna punitur hoc peccatũ secundum leges mundanas, nec recipitur aliqua redemptio. Quinto ostenditur idem per hoc quod legitur Dominus dixisse Dauid cũ adulteratus esset. 2. Reg. 12. *Non recedet*, ait, *gladius de domo tua vsq; in sempiternum, eo quod despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi.* Sexto potest ostendi per mala quæ inde sequuntur. Sequuntur autẽ ex hoc peccato exhæredationes filiorũ. Vnde Eccl. 23. *Mulier relinquens vi-*

rum suum, peccabit: statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Sequuntur etiam inde homicidia. Vnde Dauid cum in adulterium cecidisset, fecit interfici fidelem militem suum. Sequitur etiam inde multotiens, vt scilicet quis cognoscat filiam patris sui, vel eius vxorem, ignorans quis sit pater eius. Septimo potest ostendi magnitudo huius peccati per iudicium zelotypiæ. De quo Num. 5. *Si declinasti à viro tuo atque polluta es, & cócubuisti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis. Det te Dominus in maledictionem exemplumq; cunctorum in populo. Putrefacere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus dirumpatur &c.* & Ezech. 33. *Vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & hæreditate terram possidebitis?*

Capvt VI.

De Stupro, cuius peccati magnitudo ostenditur.

SEquitur de stupro, quod est illicita defloratio virginum. Cuius peccati magnitudo ostendi potest. Primo ex hoc quod Sichen filius Emor qui Dinam filiam Iacob deflorauit, interfectus est hac de caussa cum patre suo & toto populo vrbis suæ: vt legitur Gen. 34. Secundo potest idem ostendi per hoc quod idē peccatū aufert virginitatem, cui debetur fructus centesimus: cum coniugatis debeatur solum tricesimus, viduis solum sexagesimus. Satis deteriorat terrā, qui facit vt non possit reddere nisi sexagesimum fructum, vel tricesimū, cum prius redderet centesimum. Qui illicite deflorat aliquam, aliquando est occasio mille fornicationum quas ipsa faciet postea. Sicut ille qui primo rumpit clausulā vineæ; occasio est illius damni quod faciunt qui postea intrant, qui aliter non intrassent. Et aufert ei quandoque quod nunquam deceteto maritum habebit. Ad detestationem ēt huius peccati facit quod bonum quod ipse aufert, scilicet virginitatis bonum, est irrecuperabile & irrecōpensabile. Votum virginitatis non recipit dispensationē, quia nec recompensationem.

Virginitas amissa, bonum irrecuperabile, nec admittit dispensationem.

Cap. VII.

De simplici Fornicatione.

AD simplicis fornicationis detestationem sufficere possunt quæ dicta sunt de luxuria generaliter. Addere tamen hoc possumus, quod hoc peccatum est detestabilius etiā homicidio, vel rapina, in hoc quod illa non sunt consubstántialiter mala, potest enim aliquis velle occidere aliquem meritorie, sicut iudex amore iustitiæ. Et aliquis potest accipere alienum in summa necessitate: sed nullus potest fornicari scienter, quin mortaliter peccet. Ponamus quod aliquis malū non cogitauerit, nec dixerit, nec fecerit, & omnia egerit bona quæ excogitari possunt, & semel tantū fornicatur, & sic decedit absq; pœnitentia, ex necessitate damnabitur. Si omnes Missæ quæ vsq; ad finem mundi celebrabuntur ab ecclesia, pro eo celebrarentur, non liberarent eum à morte æterna. Ad detestationem ēt istius peccati facit quod legitur Num. 25. quod cum esset fornicatus populus Israel cū filiabus Moab, iussit Dominus cunctos principes populi suspendi in patibulis contra solem. Et occisi sunt de populo 24. millia hominum. Et Phinees qui interfecit Zambri coëuntem cum Madianitide sacerdotium sempiternum meruit, & iram Dei à populo diuertit. Et licet fornicatio genus sit omnis illiciti coitus, qui fit extra vxorem: tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum.

Fornicatio homicidio & rapina peior.

De peccato meretricum.

AD detestationē huius fornicationis quæ fit cum meretricib⁹ facit hoc, quod quando aliquis se credit cum talibus peccare simplici fornicatione, ipse quandoq; committit adulterium vel incestum. Sæpe enim tales mulieres coniugatæ sunt, & forsitan à consanguineis eius qui peccant cum eis cognitæ. Vnde cōmittit se qui cum talib. peccat magno discrimini. Et licet non sint coniugatæ vel affines ei, ipsæ tamen quę peccant ac si forent: ex quo æqualis est contemptus. Ad detestationē vero illius fornicationis quæ fit cū viduis, facit hoc quod peccans cū talibus aufert eis honorem. Ad detestationē vero eius quæ fit cū cōcubina, facit hoc, quod talis fornicatio fit cū scandalo proximi.

De raptu.

EST autem alia species luxurię præter prædictas, quę Raptus dicitur. Est autē raptus, cū puella violenter à domo patris ducitur, vt corrupta in vxorem habeatur, siue puellæ, siue parentibus vis illata constiterit. Hoc peccatū tantum est quod morte punitur.

Cap. VIII.

De alia diuisione Luxuriæ. Et primo de Luxuria clericorum.

Tertio

Ecclesiasticorum luxus.

TErtio modo potest diuidi peccatum Luxuriæ secundum diuersitatem subiectorũ in quibus est vt diuidatur in luxuriam laicorum, clericorum & religiosarum personarum. De luxuria vero laicorũ nihil aliud dicemus quã de luxuria in genere dictũ sit. Sed de aliis duabus speciebus dicemus, quia grauius est peccatum illud in clericis religiosis personis: & aliter ponderandum est in eis, quam in laicis. Vnde pondus sanctuarii maius erat ceteris ponderibus mercatorum & ciuium, ad designandum quod aliter ponderanda sunt peccata laicorum & peccata eorum qui sancti deberent esse, quibus dicitur in Esa. *Mundamini qui fertis vasa Domini.*

Quæ aggrauant peccatum carnis in clericis.

SEptem autem sunt quæ aggrauant peccatũ carnis in clericis in sacris ordinibus constitutis. Primum est, voti fractio, & est ista circunstantia valde aggrauans peccatum: quod satis apparebit, si aliquis attendat quam pretiosum sit quod talis aufert Deo, & quod res sancta sit. Hæ duæ circunstantiæ aggrauare solent peccatum rapinæ, pretiositas rei quæ rapitur, quia magis damnificatur proximus: & sanctitas ipsius quia tunc non est solum furtum, imo ẽt sacrilegium. Castitas vero q̃ iste promisit Deo cum sacros ordines suscepit, q̃ Deo aufert cum fornicatur, res irrecompensabilis est. Vnde Eccl. 26. *Omnis ponderatio non est digna animæ continentis.* Res etiam sancta est, cum sit Deo oblata Vnde contrectatio eius inuito Domino facta est sacrilegium Secundũ est scandalum & derisio populi. Vnde Hier. Clericus aut honestior est ceteris, aut aliis est fabula. Tertium est scientia, vnde Gregor. Vbi maius est scientiæ donum, transgressor maiori subiacet culpæ. Quartum est hoc quod ad seruitium Dei assumpti sunt Sicut enim qui fornicatur in Ecclesia magis peccat quam qui fornicatur in domo communi, eo quod ecclesia sit Dei seruitio deputata; sic maius est peccatum luxuriæ in clericis qui sunt Dei seruitio deputati, quam in laicis. Quintum est, quod ipsi sunt de familia Dei, & eius expensis viuũt & vestiuntur: proditores enim sunt quando illum impugnant, de cuius bonis viuunt & vestiuntur. Et Dei contumelia etiam maior est: quia à suis contemnitur, vnde in Psal. *Si inimicus meus maledixisset mihi, &c.* Sextum est hoc, quod ipsi decipiunt populum qui dat eis eleemosynas, vt ipsius peccata deleant orando, & gratiam impetrent sanctitate vitæ suæ: quod ipsi non faciunt, quia secundum Greg. cum indignus ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Ber. Qui ambulant in carne, Deo placere non possunt; & placere velle præsumunt. Septimum est, dignitas officii ad quod ordinati sunt, quod specialiter pertinet ad sacerdotes. Sicut enim grauiter peccaret qui calicem benedictum in lutum proiiceret, vel aliter macularet, eo quod ad continendum Dominicum sanguinem sit deputatus: sic sacerdos valde peccat grauiter qui ad suscipiendum Dominicum corpus & sanguinem ordinatus est, quando peccato carnis se maculat. Et sicut etiam ille grauius peccaret qui in calice inquinato manente immũditia in eo sanguinem Domini poneret: sic valde grauiter peccat ille qui fœtore luxuriæ inquinatus antequam ab immunditia illa se ablueri, corpus & sanguinem Domini sumere præsumit. De quo Ambrosius. Qui indigne Christum sumit, idem est ac si interficiat, & Augustinus super illud ad Hebr. 10. Irritam quis faciens legẽ Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit? Conculcat Christum qui libere peccat, & absque timore, & qui eo indigne participat.

Psalm.

Quod peccatum Luxuriæ valde indecens sit in sacerdote.

NOta quod peccatum Luxuriæ valde indecens est in sacerdote. Et hoc quinque de causis. Et quia homo, & quia Dei minister, & quia angelus, & quia plusquam angelus in aliquo, & quia videtur Deus, vicem enim Dei tenet. Ad primum enim facit illud Senecæ. Voluptas nihil habet magnificum, nihil quod naturam Deo proximam deceat ministerio membrorum vilium ac turpium veniens. Appetitus fornicantis est brutalis. Concupiscentia brutorum viso delectabili tam cito accenditur, & non habet in potestate sua vt eam tẽperet vel extinguat. Sic fornicator vult appetitum suum implere quantumcunq; malũ inde sibi accidere debeat. Ad secundum nota quod si diuites huius seculi tantum amant munditiã in eis qui sibi seruiunt cibũ præparando, quid ille de quo legitur in Cant. *Qui pascitur inter lilia:* id est puritate delectatur. August. Melius est spiritualia penitus omitti quam impure tractari, vel tangi. In ecclesiasticis officiis

Dominus non frequentiam ministrorum sed deuotionem probat animorum. Ad tertium pertinet quod legitur in Malach. 3. cap. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem requirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est:* plus est etiam quam angelus, quantum ad dignitatem sacerdotalem, quam non credimus angelis esse concessam. Non enim si proferret angelus verba illa. *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*: fieret transsubstantiatio: quia nō habet ordinem qui ad hoc exigitur. Nec angelis legimus dictum esse. *Quorum remiseritis peccata, remissa sunt*: vt legitur discipulis dictum. Ioan. penul. Hoc tamen verbum sane intelligendum est. Est etiam vt Deus. Vnde super illud Matthæi 16. *Vos autem quem me esse dicitis?* dicit gloss. interlin. *vos ab aliis discreti non homines, sed dij.* Et in Leuit. *Diis non detrahes: & principi populi tui non maledices.* Et quale est hoc, quod ille amat vt porcus qui est vt Deus.

Cap. IX.

De peccato carnis in personis religiosis, cuius magnitudo peccati sex modis probatur.

COnsequēter ostendendum est quomodo aggrauetur peccatum carnis in religiosis personis. Et primo ostendemus hoc generaliter in quibuscunque religiosis personis, deinde specialiter in sanctimonialibus. Et nota quod septem circunstantiæ aggrauantes peccatum clericorum qui sunt in sacris ordinibus constituti, possunt similiter ad peccata religiosarum personarum referri. Sed causa breuitatis de hoc ad præsens dimittimus. Sex autem sunt per q̄ ostēdi potest quantū aggrauetur hoc peccatum in religiosis. Primum est hoc quod Moyses narrat Gen. 6. tanquam causam diluuii: *Cum cœpissent*, inquit, *homines multiplicari super terram, & filios procreassent: videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt vxores sibi ex omnibus quas elegerant.* Si enim displicuit tātum Deo quod filii Dei filias hominum in vxores acceperunt, quantum credendum est displicere Deo cum filii Dei cum filiabus hominum fornicantur? Secūdum est, quod cœtus religiosorum nobilior pars est in corpore Christi, scilicet ecclesia: vnde per faciem intelligitur, & ideo sponso Ecclesiæ maxime displicet macula in eis: vnde ipse dicit in Cantic. sponsæ: *Ostende mihi faciem tuam.* Qui magnam alicui vult facere contumeliam maculat ei faciem. Vnde Iudæi in faciem Christi expuerunt vt contumelia maior esset. Sic christo contumeliam magnam faciunt, qui faciem sponsæ pro qua abluenda faciem propriam sputis Iudæorum exposuit, maculant vel in se vel in aliis. Tertium est hoc, quod peccatum carnis in religiosis apostasia est. Si enim qui habitum religionis deserit, apostata iudicatur: cum castitas magis substantialis sit religioni quam habitus: qui castitatem deserit, apostata est. Vnde de tali verum est quod legitur Prou. 6. *Homo apostata vir inutilis.* Nec quantum ad Deum vtilis est, quicquid enim facit in claustro, non valet ei ad meritum vitæ æternæ. Et quo ad homines inutilis est, cum eis sit scandalo & derisioni. Quartum est hoc, quod diabolus ita studet & laborat vt religiosos faciat cadere, præcipue in peccatum carnis. Vnde Eccles. 13. *Venatio leonis onager in eremo.* Leo est diabolus, cuius venatio est monachus in eremo claustri. Diabolus est quasi secator, cibos insuetatos quærens. Vnde Habac. 3. *Incrassata est pars eius, & cibus eius electus.* Quantum placeat diabolo peccatum carnis in religiosis, potest ostendi ex hoc quod legitur in dialogo Gregorii, quod Andreas Fundanæ ciuitatis Episcopus, cum vitam virtutibus multis plenam duceret & continentem, quandam monialem quam secum prius habuerat, noluit ab Episcopi sui cura repellere, certus de sui & eius continentia. Sed hostis eius cœpit speciem oculis eius imprimere, aditum tentationis exquirens. Quadam vero die Iudæus quidam de Campania Appiam tendens cum iam esset nox, nesciens quo declinaret, iuxta Apollinis templum se contulit. Nocte vero media dum præ timore vigilaret, vidit malignorum spirituum turbam in Ecclesiam aduenire, quorum princeps discutere cœpit quid egissent. Et post multum venit vnus qui in Andreæ animum per speciem sanctimonialis quandam tentationem carnis commouisse aperuit. Cum vero malignus spiritus qui præerat inhianter audiret, adiunxit, quod ad hoc peruenit tentatio, vt die præterito in terga eiusdem sanctimonialis fœminæ alapam daret. Tunc blande exhortatus est eum vt perficeret quod cœperat, vt singularem palmam teneret. Tunc Iudæus accedens ad Episcopum, diligenter ab eo, licet hoc celare vellet, extorsit. Quem Episcopus ad fidem monuit, & baptizauit. Ad idem facit

Margin notes: 1. 2. 3. 4. *Peccatum carnis in religiosis diabolo maxime placet.*

quod legitur in Vitis Patrum, quod dicebat quidam Thebeus senex quod filius fuisset sacerdotis idolorum. Et cum quadam die videret patrem suum in templo sacrificantem idolis, vidit & sathanam cum malitia sua astantem. Quem cum singuli dæmones adorassent, retulerunt facta nequitiæ suæ. Vnus ait: Per xxx. dies homines vnius prouinciæ plurimos occidi. Alius dixit, per xxx. dies plurimos se submersisse in mari. Alius se per decem dies interfuisse nuptiis, & sponsum & sponsam occidisse, & multam effusionem sanguinis incitasse. Hoc audito omnes sathan flagellari iussit. Tandem vnus ait, per xl. annos incitasse quendam monachum in eremo ad peccandum, & illa nocte compulisse eum fornicari. Tunc surgens & osculans eum imposuit ei coronam quam habebat, dicens, quid maximũ fecisse. Quintum est hoc, quod Dominus legitur ita grauiter puniuisse peccata illa quæ in claustris sunt commissa. Primũ claustrum fuit in cælo in quo ipse Deus abbas fuit: in quo quidam conspirationem fecerunt, & absque spe veniæ damnati sunt. Secundũ claustrum fuit in terrestri paradiso, in quo qui inobedientes fuerunt, de paradiso expulsi & morte cum tota successione sua damnati sunt. Tertium claustrum fuit in principio Ecclesiæ, in quo Petrus fuit abbas, in qua qui proprietarii esse voluerunt, morte subitanea perierunt. Causa autem quare peccatum in claustro cõmissum adeo Deo displiceat, potest esse duplex. Vna tangitur Esaiæ 26. vbi sic legitur: *In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Dei.* Multum displicet Deo quod diaboli filius locum occupet, in quo deberet esse vir sanctus. Secunda causa est: quia claustrales debent esse serui Domini, proprie proprii. Vnde valde magnam contumeliam reputat sibi hoc Deus, quum à talibus se contemni videt. Sextum est hoc, quod vita claustralis est angelica vita. Imitari enim debet angelicam vitam in puritate per castitatem. In carne enim præter carnem viuere, non humanæ est naturæ, sed virtutis angelicæ. Et in charitatis feruore vsque ad omnium communionem. Et in persecutione obedientiæ: vt sicut in cælo, sic ibi voluntas Dei perfecte fiat. Claustralis ergo angelus est: Ergo vel malus vel bonus. Si malus est, diabolus est vel dæmon. Nihil enim aliud est malus angelus, quam diabolus. Et sic claustrales luxuriosi sunt dæmones incubi. Hieronym. Professis Christianæ religionis militiam, nihil est medium inter angelos & dæmones. Aut enim erunt angelis æquales, aut dæmonibus non impares. In claustralibus videtur hoc peccatum maximum esse & indecens: quia spiritualissimi deberent esse. Et hoc peccatum præ cæteris carnales eos reddit. Efficitur .n. in hoc peccato homo totus caro. Macula enim intolerabilis est in oculo, quæ parum grauaret in alio membro. Viri enim contemplatiui sunt vt oculus.

Peccata in claustris commissa horrende à Deo punita.

Causa duplex. 1. 2.

De peccato carnis in Monialibus.

Sequitur de peccato carnis in sanctimonialibus. Quod adeo graue est, quod non est sola fornicatio, imo est ibi adulterium, & incestus, & stuprum, & quasi peccatum contra naturam. Adulterium est ibi, quum fit accessio ad sponsam Christi. Et valde est graue genus adulterii, si attendatur quod desponsata sit Altissimo: quãto enim nobilior est cui despõsata est, tanto maior est contumelia. Ipsi enim est desponsata cui angeli deseruiunt. Attendere etiam debet qui eam solicitat, quod sponsa est Domini sui. Vnde cũ peccato adulterii, erit ibi crimen proditionis. Hoc autem attendebat Ioseph, qui dominæ suæ dicenti sibi: Dormi mecum: dixit Gen. 39. *Quomodo possum facere hoc malum, & peccare in Dominum meum?* Attendere etiam debet quod sponsa ista est adeo dilecta à Domino suo quod inclusit eam. *Oblita est populum suum & domum patris sui, vnde concupiuit rex decorem eius.* Iuxta verbum Psal. Ad hoc adulterium specialiter potest referri quod legitur Prouerb. 6. *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ.* Stuprum etiam, id est, illicita defloratio virginis, frequenter est ibi. Incestus etiam & valde graue genus incestus: quia cum vxore patris. Vnde ad hoc potest referri quod legitur 1. Corinth. 5. *Auditur inter vos fornicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.* Ad idem potest referri quod legitur Genes. penult. *Ruben effusus es sicut aqua, non crescas, quoniam ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.* Est etiam quodammodo ibi vitium contra naturam, quum fornicatur cum mortua, & iam sudario inuoluta. Religiosæ personæ quæ perfecte ordinem suum seruant, continue sudarium suum ferunt quia in habitu suo sepeliuntur.

Pars Tertia, Quae Habet *septem capitula.*

De his quæ dant occasionem peccato Luxuriæ.

Cap. I.

De incitamentis Luxuriæ. Et primo de otio, & indiscreta sumptione cibi & potus.

DIcto de his quæ faciunt ad detestationem Luxuriæ, & de speciebus eius, dicendum est de his quæ præstant occasionem huic peccato. Quæ sunt octo, scilicet otium, indiscreta sumptio cibi & potus, exhortatio vetularum vel aliarum personarum quæ consiliatrices sunt turpitudinis, & prauum exemplum, aspectus mulierum, colloquium, auditus cantilenarum amatoriarum, vel instrumentorum musicorum & turpiloquiorũ, & tactus. Quod otium det occasionem huic peccato, patet ex scriptis ethnicorũ, & etiam ex sacra scriptura. Vnde Poëta: Quæritur, Ægysthus quare sit factus adulter? In promptu causa est, desidiosus erat. Et Ezech 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ: superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium.* De indiscreta sumptione cibi & potus, quomodo sit causa luxuriæ, satis dictum est, vbi de vitio gulæ supra in principio diximus. Dicit etiam Hieron. quod difficile inter epulas seruatur pudicitia. Et Bernard. Periclitatur castitas in deliciis. Item Hieron. Pro membrorum ordine ordo vitiorum est. Hinc dicitur, quod membra generationi deputata seruiant peccato.

Cap. II.

De peccato vetularum turpitudinem consulentium.

MVlta autem sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. Primum est hoc, quod peccatum istud est diabolicum. Opus enim diaboli est operã dare vt hominẽ deiiciat in peccatum. Sic studium vetularum talium est, vt mulieres inclinent ad peccatum. Nec habent de illo peccato quandoque nisi fœtorem & potum vnum vini. Vnde Ioël 3. *Puellam vendiderunt pro vino, & biberunt.* Secundum est hoc, quod opus earum magis est noxium quam opus diaboli. Vbi enim nec homo nec diabolus possunt aliquid facere per se, ibi facit vetula. Vnde posset recte diei diabola, eo quod in peccato diabolo assimiletur. A peccato enim habet diabolus quod sit diabolus, qui est à creatione angelus. Posset etiam dici satan, quod interpretatur aduersator. Efficacius enim aduersatur saluti eius quam mouet ad malum, quam ipse diabolus. Tertium per quod potest ostendi magnitudo huius peccati, est pœna serpenti à Domino inflicta. Serpens enim quem diabolus sibi elegit, vt per eũ mulierem deiiceret, eo quod mulieri assimilaretur (erectus enim tunc erat, & secundum Bedam, vultum virgineum habens) significat recte has vetulas quas diabolus elegit ad alias mulieres deiiciendas, eo quod sint eis similes. Licet autem serpens tanquam creatura irrationalis non intellexerit quid fecerit, tamen in tribus punitus est cum mulier in duobus punita sit tantum, & vir tantum in vno. Vir etiam qui in solo esu peccauit, in labore quærendo sibi edulium punitus est. Vnde dictum est ei: *Maledicta terra in opere tuo &c.* Mulier superbiuit, & in fructu peccauit: ideo Deus eam humiliauit, dicens; *Sub viri potestate eris.* Et in fructu eius puniuit eam, dicens: *In dolore paries.* Serpens vero, quia hominem deiecit, prostratus est, quum prius erectus incederet. Vnde dictum est ei: *Super pectus tuum gradieris.* Quia habuit in ore mendacium, ideo in ore eius positum est venenum. Et in cibo punitus est. Vnde dictum est ei: *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* Quia mulierem decepit, ideo dictum est ei: *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* Et post: *Ipsa conteret caput tuum.* Et est argumentum quod mulieres sanctæ multum debent odio habere tales vetulas, non naturam, sed vitium earum. Et nisi se correxerint, procurare eo modo quo secundum Deum poterunt, vt à vicinia sua expellant eas. Qualiter ergo punientur vetulæ quæ intelligunt peccata quæ faciunt, si sic serpens punitus est qui non intellexit? Sicut serpens in ore punitus est, sic punientur & ipsæ. Et quia vinum pro peccato quod faciunt bibunt, fel draconum erit vinum earum, & venenum aspidum insanabile Ipsis etiam dicetur: Non terram comedes, sed carbones comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et quia se plancam vel pontem diabolo fecerunt, vt per eas ad mulieres diabolus transiret, ipsæ prostratæ conculcabuntur, & vadent super eas horribiles, vt ait Iob. Quartum est quod legitur Ecclesiast. 28. de lingua tertia, vbi sic habetur: *Mulieres fortes deiecit:* vel

mulieres viratas, secundum aliam literam, vel etiam maritatas. Et quibusdam interpositis, subiungitur: *Et vtilis potius infernus quam illa.* Ignis infernalis non exurit nisi illos qui adducuntur, & qui hoc meruerunt: sed lingua tertia iniustissime vrit igne peccati, etiam illos qui sibi nihil nocuerunt. Quintum est hoc, quod vetula talis se habet sicut lingua in corpore diaboli, quod est congregatio malorum: Ex quo satis potest ostendi, quod multa malitia sit in huiusmodi mulieribus. *Si enim tantum est malitia in lingua vnius hominis*, vt habetur in Cano. Iac. 3. *quantum credenda est habere malitia lingua diaboli?* De lingua hominis dicit Iacob. *Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis.* Et post, *qua maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostra inflammata à gehenna.* Et iterum: *Lingua est inquietum malum, plena veneno mortifero*, quæ de lingua diaboli verissime possunt dici, scilicet de vetula. Præterea cum diabolus vt faber sit, iuxta illud Esa. 55. *Ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas.* Et iuxta illud Iob. 41. *Halitus eius prunas ardere facit.* Vetulæ istæ sunt vt folles ipsius. Attestatur autem nigredo vetularum huic officio. Ipsæ etiam vetulæ sunt quasi laruæ sub quibus latet diabolus, & in quibus operatur. Si enim se manifestaret in propria forma, horrorem mulieribus incuteret. Ipsæ etiam reæ sunt proditionis apud Deum, cuius castra explorant, & procurant vt diabolo tradantur. Præterea, quum Christus in tempore passionis laborauerit vsque ad sudorem sanguineum, & tantum dolorem sustinuerit quod non fuit dolor sicut dolor eius, & tantum expenderit. Ibi enim fractum est alabastrum, & vnguentum misericordiæ effusum in tanta abundantia, quod eam senserunt cælum & terra, & infernus: vnicam tamen animam, scilicet latronis, in actu lucratus est ibi. Ex quo satis patet quantum peccent hæ vetulæ etiam si non auferrent nisi vnam animam Deo in tota vita sua, cum tale damnum faciant ei, quale lucrũ ipse fecit in cruce. Item si prædicator vnus non lucraretur in tota vita sua nisi vnicam animam, multum faceret, quum vna anima plus valeat quam omnes diuitiæ huius mundi. Igitur si aliqua vetula toto tempore vitæ suæ nullum aliud malum faceret, nec corde, nec ore, nec opere, nisi quod vnam animã Deo auferret, nimis esset. Item si aliquis vendidisset vnum de vicinis suis comedendo & bibendo cum eo aliquibus qui eum corporaliter iugularent, valde malus iudicaretur: vel si quis ad tantam malitiam peruenisset, quod pro duodecim denariis hominem vnum corporaliter interficeret. Quam mala ergo iudicanda est quæ tot mulieres vendit ad interficiendum eas spiritualiter, comedendo & bibendo cum eis. Et quæ non pro duodecim denariis, sed pro potu vno vini interdum in mortem vnius animæ consentit. Præterea incendiarii qui furtim domos & aceruos manipulorum incendunt in guerris, peiores cæteris reputantur, & maxime sunt exosi. Vetulæ autẽ istæ incendiariæ sunt. Luxuriam enim, quæ ignis est vsque ad consumptionem deuorans, vt legitur Iob. 31. in cordibus hominũ ponũt. Nec parcunt etiam templis: fideles enim templa sunt Deo in baptismo dedicata. Item si nullum tale sacrificium est Deo vt zelus animarum, nullum tale sacrificium est diabolo vt perditio earum, & nihil sic Deo displicet. Vetulæ tales videntur propriè esse de familia diaboli. Et sicut voluit Christus vt super apostolos apparerent linguæ igneæ, ad ostendendum quod officium eorum erat verbis corda hominum igne cælesti inflammare: sic diabolus si vellet officium istarum vetularum hominib. ostendere, linguas igneas igne fœtido inferni faceret super eas apparere.

Vetulæ incantatrices lingua & folles Diaboli.

CAPVT III.

De malo exemplo per quod excitatur Luxuria.

Malum exemplum licet vniuersaliter multum timendum sit, præcipue tamen exemplum huius peccati: quia in membris generationi deputatis maxime sæuit concupiscentia. Vnde summo studio vitanda sunt vbi fornicarii conuersantur: quia non accideret de facili quod aliquis videret aliquos fornicari quin tentaretur. Vnde Eccles. 19 *Qui se coniungit fornicariis, erit nequam* Et Apostolus 1. Cor. 5. loquens de Corinthio fornicatore. *Nescitis quia modicum fermenti totam massam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum.* Et Senec. Vnum exemplum auaritiæ vel luxuriæ multũ mali facit. Etiam cum eis qui sunt in matrimonio non est tutum habitare illis qui virginitatem vel castitatem volunt seruare.

Fornicariorum congressus vitandus.

CAP. IV.

De aspectu mulierum, qui valde timendus est.

Visus quantum & cur restringendus.

ASpectus mulierum valde timendus est, vt potest ostendi & authoritatibus & exemplis, & rationibus. Authoritatibus. Vnde super illud Genes. 3. *vidit mulier* &c. Gregor. Non licet intueri quod non licet concupisci. Item Gregor. Pensandum est quantum visum debemus restringere qui mortaliter viuimus si mater viuentium per oculos ad mortem venit. Et Ecclesiast. 9. *Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore eius.* Et post: *Auerte faciem tuam à muliere compta.* Exemplis potest idem ostendi. Vnde Genes. 34 *Cum vidisset Dinam Sichem filius Emcr Heuai, princeps terræ illius adamauit illam, & rapuit.* Et Genes. 39. Iniecit domina oculos suos in Ioseph, & ait. *Dormi mecum.* Et 2. Reg. 11. *vidit Dauid Bersabee lauantem se ex aduerso super solarium suum. Erat tunc mulier pulchra valde.* Et subiungitur: *Missis itaque Dauid nuntiis tulit eam.* Et de Iudith 16. legitur: *Colligauit cincinnos suos mitra ad decipiendum eum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Pulchritudo eius captiuam fecit animam eius.* Cincinnos vocat capillos in serie vna congregatos. Multis etiam rationibus potest ostendi quod valde timendus sit nobis aspectus mulierum. Quarum quædam sumuntur ex parte mulierum, & aliæ ex parte oculorum. Ex parte mulierum sumere possumus tres rationes, ad hoc ostendendum Prima est hæc, quod à planta pedis vsque ad verticem non est locus in mulieribus, in quo non sit positus laqueus ad capiendum oculos Quod satis innuitur Iudith. 16. Dicitur ibi, *Colligauit* &c. vt supra, ecce laqueus in vertice. *Sandalia eius rapuerunt oculos eius*: ecce laqueus in pedibus. Et Ecclesiast. 7. *Inueni mulierem amariorem morte quæ laqueus est venatorum, & sagena cor eius.* Vincula sunt manus eius. Hoc dicitur, vt qui in manibus eius tenetur, sciat se esse in vinculis diaboli. Et Prouerb. 7. *Ecce occurrit mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas.* Notandum quod diabolus excoriat mulieres, pellem honestæ conuersationis ab eis remouendo ad miluos, id est ad luxuriosos capiendos, qui sunt animalia ignobilia quæ ad extra volant. Ad idem solent canes vel murilegi excoriari. Mirum est quomodo hoc toleratur inter fideles, quod mulieres sic præparêt se ad interfectionem animarum. Si quis faceret foueam in via, & eam cooperiret non tolleraretur. Fouea autem profunda est meretrix: vt legitur in Prouerb. 23. Item Ecclesiast. 9. *Ne respicias mulierem multiuolam, ne forte incidas in laqueos eius.* Secunda ratio quare aspectus mulierum sit timêdus, est hæc, quod mulieres in aspicientibus se solo visu ignem infernalem succendunt etiam à remotis. Vnde Ecle. 9. *Ne circumspicias speciem alienã.* Propter speciem mulieris perierunt multi. Et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Tertia ratio est, quia non est aliqua pars in eis qua quasi gladio non vtantur in necem se aspicientium. Hieronymus. Gladius igneus est species mulieris, quasi ex omni parte sui sagittas mittens. Ad quam sagittationê pertinet quod legitur Prouerb. 7. *Donec transfigat sagitta iecur eius.* Et paulo post: *Multos vulneratos deiecit.* Non est hoc mirum si multos interficiat, cum densescat multitudine telorum sicut porcus qui dicitur spinaticus multitudine spinarum.

Mulierum species gladius igneus.

Quod oculi dant occasionem sæpe peccato Luxuriæ.

EX parte vero oculorum possunt sumi septem rationes. Prima est quod oculi sunt valde veloces ad nocendum animæ. Ideo prædonibus comparantur. Thren. 4. *Oculus meus depradatus est animam meam.* Prædones timentur multum propter sui velocitatem. Ad idem pertinet quod dicit Gregorius super illud Genes. 3. Vidit mulier &c. Deprimendi sunt oculi à lasciuia suæ voluptatis, quasi quidam raptores ad culpam. Non enim Heua lignum contigisset nisi prius incaute respexisset. Secundo timendi sunt oculi, quia à remotiori nocent Gustus & tactus sunt eorum quæ sunt immediata: sed visus non sic, propter hãc causam multum timentur balistarii & sagittarii. Tertio, quia oculi contra nos multis armis vtuntur. Plures enim differentias rerum nobis ostendit visus, quam cæteri sensus. Sensus iste ministrat materiam tentandi nobis, & quantum ad concupiscentiam oculorum, & quantum & superbiã vitæ, Vnde Philosophus: Totius hominis libertas, est perdidisse oculos. Oculi sunt per quos paupertatem ferre non possumus. Oculi tota nostra luxuria sunt: hi nos in omnia quotidie vitia præcipitant. Quarto, quia duces sunt scelerum. Inter latrones magis timêtur qui vias scientes aliorum sunt duces. Seneç. Intelligendum est partem esse innocentiæ cæcitatem. Huic oculi adulterium monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat, irritamenta sunt malorum, du-

ces scelerum. Quinto propter corruptionem magnam quæ in oculis est. Ad quam corruptionem Primo, facit facilitas lædendi, quam videntur habere à natura, etiam quantum ad peccatum. Cui attestatur facilitas lædēdi corporaliter quæ est in eis. Dispositio enim corporalis attestatur frequenter dispositioni spirituali. Ad idem facit hoc quod naturaliter custodiuntur oculi tanta diligentia. Multis e-n'm tunicis inuoluti sunt à natura, & palpebra ēt exteriori defendūtur, & etiā obiectione manus si opus fuerit. Eiusdem etiam facilitatis lædendi signum videtur esse hoc, quod per oculos ad matrem nostram mors intrauit. Secundo facit ad corruptionem istā hoc, quod multi corrupti fuerūt in primo peccato. Vnde post comestionem pomi sequitur in Genesi: *Et aperti sunt oculi eorum.* Quod intelligitur quo ad motus concupiscentiarum. Non enim intelligendū est, quod quasi palpones & cæci accesserunt ad lignum vetitum. Vnde super illud Matthæi 7. *Quid autem vides festucam.* dicit gl. Oculus qui in paradiso post culpā est reseratus, videt non vnde proficiat, sed vnde in deterius cadat. Tertio corrupti sunt ex diuturna consuetudine peccandi. Tanta autem corruptio ista est, ꝙ quasi inuitus concupiscit homo quod videt oculus. Vnde super illud Iob. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis* &c. dicit gl. Fœdus cum oculis pepigit, ne prius incaute aspiceret quod postea inuitus amaret. Sexto ideo sunt multum timendi oculi, quia vsus eorū est valde necessarius. Quāto.n.est vsus magis necessarius, tanto & abusus est magis timendus. Licet lingua valde corrupta sit, tamen includi potest longo tempore & sic cessando ab eius vsu cauet homo ab eius abusu. Sed oculi non cessant videre, vnde nō cessant peccare. Vnde 2. Pet. 2. *Oculos habentes plenos adulterij, & incessabil s delicti.* Septimo sunt oculi timendi, quia sunt quasi duæ portæ in castro corporis nostri, quibus si dominetur diabolus, simpliciter erit Dominus corporis nostri. Dominus qui habet portas alicuius castri, habet & castrum. Vnde Iob. 31. Post illud: *pepigi fœdus* &c. Subiungitur: *Quā.n. partem haberet in me Deus desuper?* Vbi insinuat quod nihil habet Deus in homine, si oculos non habeat: sicut non est dominus castri, qui non habet ibi ingressum & egressum. & vt breuiter dicam *quum breuis sit omnis malitia super malitiam mulieris*, vt legitur Ecclesiast. 25. *Et nihil oculo nequius creatum sit*, vt legitur eiusdem 30. Quum in aspectu mulierum hæc duo valde timenda coniunguntur, constat aspectum mulierum valde timendum esse. Ideo Iob sciens oculos esse hostes valde nociuos, fœdus cum eis pepigerat, vt nec cogitaret de virgine. Ideo etiam leguntur quidam philosophi sibi oculos eruisse. Vnde Hieronymus: Non doleas si hoc non habeas quod formicæ, & muscæ, & serpentes, habent, carnis oculos: sed illum oculum te habere lætare, de quo in Cantic. *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa in vno oculorum tuorū.* Denique quosdam mundi philosophos legimus, vt totam cogitationem ad puritatem cogerent, sibi oculos eruisse: in hoc tamen non debemus eos imitari.

Oculi porta dua in corporis castro.

Cap. V.

Quod colloquium mulierum valde sit timendum.

Colloquium mulierum valde timendum est. Quod patet primo per hoc quod sermo mulieris insinuatur esse rete. Prouerb. 7. vbi sic legitur de fallace muliere: *Irretiuit eum sermonibus multis.* Secundo ex hoc quod cōparatur igni Ecclesiast. 9. vbi sic legitur. *Colloquiū illius quasi ignis exardescit.* Tertio ex hoc quod comparatur gladio acuto. Prouerb. 5. *Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem eius amara quasi gladius biceps.*

Cap. VI.

De auditu cantionum amatoriarum, turpiloquiorum, & instrumentorum musicorum.

Auditus cantionū valde timēdus est. Vnde Eccle. 9. *Cū saltatrice ne sis assiduus, nec aud as illam ne forte pereas in efficacia illius.* Ad auditum turpiloquiorum possumus referre quod dicit Apostolus. 1. Corinth. 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Musica etiam instrumenta multum sunt timenda. Frangunt enim corda hominum & emolliunt. Et ideo secundum verbum Sapientis essent frangēda.

Cap. VII.

Quod tactus mulierum sit valde periculosus.

Tactus mulierū valde periculosus est, sicut potest ostendi multis testimoniis scri-

pturæ. Et primo ex hoc quod legitur Ecclesiast. 9. *Cum muliere aliena ne sedeas omnino, nec ac cumbas cum ea super cubitum* &c Secundo ex hoc quod legitur Ecclesiast. 26 *Qui tenet eam, quasi qui apprehendit scorpionem.* Tertio ex hoc quod legitur Ecclesiastici 7. *Vincula sunt manus eius.* Quarto ex hoc quod legitur Prou 6. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimēta eius nō ardeant, aut ambulare super prunas vt non comburantur plantæ eius?* sic qui ingreditur ad vxorē proximi sui, nō erit mundus quum tetigerit eam. Ad idem facit exemplum Andreæ Episcopi supra positum, qui sanctimonialem percussit manu, de qua percussione princeps dæmonum adeo lætatus est. Ad idem facit exemplum quod habetur in dialogo de quodam sacerdote. qui habuerat concubinam, sed eam dimiserat, & el non cohabitabat, imo sanctissime viuebat. Tandē eo ægrotante ad mortem, & circunstantibus dubitantibus, vtrum iam spiritus recessisset, illa quæ tunc ibi erat accessit prope tentatura vtrum adhuc spiraret: ille autem vidit eam, & cum magno conamine locutus ait: Recede mulier recede: adhuc viuit igniculus, tolle paleam. Ad idem facit quod legitur in Vitis patrum, de quodam fratre, qui volens cum matrē transire flumen, manus suas inuoluit pallio eius & portauit eam vltra: & interrogatus ab ea, cur hoc faceret. Respondit: Corpus mulieris ignis est, & eo ipso quod contingebam te, veniebat mihi memoria de aliis mulieribus.

PARS IV. *quæ habet quatuor capitula.*

De remediis contra Luxuriam.

CAP. I.

De triplici remedio contra peccatum Luxuriæ.

DIctum est de his quæ dant occasionem Luxuriæ, consequenter dicendū est de remediis contra hoc peccatum. Quum autem Luxuria sit ignis, sicut patet ex prædictis, necessarium erit triplex remedium contra eā, sicut cōtra ignē nimiū triplex solet adhiberi remedium, scilicet aut per aquæ effusionem, aut lignorum subtractionem, aut elongationem. Verbi gratia: Si olla quæ iuxta ignem est adeo ebulliat vt effundatur quod in ea continetur, aliquod horum trium fieri consueuit: vel aqua frigida ollæ infunditur, vel de lignis subtrahitur, vel olla ab igne elongatur. Sic etiam faciendum est contra ignem luxuriæ. Si quis viderit se tentari à peccato illo, consilium vnum est vt ad aquam recurrat, vel ad aquam frigidam quam proiiciat super se ad litteram, vel ad aquam lacrymarum, vel ad aquam, id est tribulationem quamcumq;, vel recipiat disciplinam bonam, vel pungat se fortiter, vel trahat sibi pilos barbæ, vel capitis, vel si non vult adhibere tribulationis præsentiam, saltē adhibeat eius memoriam, vt cogitet de pœnis quę debentur peccato luxuriæ. Ad istud remedium pertinet quod legitur Prou. 20. *Dolor vulneris absterget maculam.* Eccle. 11. *Malitia vnius horæ obliuionem facit luxuria maxima.* Ad idem pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodam sene, qui quum tentaretur grauiter de quadam muliere quam receperat in hospitio suo, ipse accendit lucernam, & combussit omnes digitos suos. Sicut autem ille merito combureretur super cuius vestem ignis caderet, qui præ pigritia illum à se non excuteret, nec esset compatiendum ei. Et sicut merito domum suam amitteret qui videns domum suam comburi aquam non quæreret: sic merito ignis luxuriæ eos consumit qui ad aquam tribulationis non currunt, cum vident ignem consumere, non vestes suas vel domum, sed seipsos. In qua pigritia satis ostendunt quod magis vilipendunt seipsos, quam aliqua suorum. Senec. Nihil est homini seipso vilius, si homo tunc intraret in aquam frigidam vsque ad pectus, ex quo non immineret ei ex hoc periculum, non esset malum. Secundum remedium est vt homo subtrahat sibi de cibo & potu: secundum enim ligna syluæ exardescit ignis, vt legitur Ecclesiast. 28. Pamphilus: Detrahe ligna foco, protinus ignis abest, & præcipue de illis generibus ciborum & potuum quæ inflammant ad luxuriam: vt sunt fortia vina & acuti saporis. Ista enim sunt non qualiacunque ligna ad nutrimentum luxuriæ, sed sunt quasi faculæ ardentes ad eam incendendam. Vnde sicut deridendus esset ille qui faculis ardentibus domum suam accenderet, si diceret quod cōbustio eius sibi displiceret: Sic deridendi sunt qui dicunt se velle cōtinere, cum talibus cibis & potibus domos suas incendant. Tertium remedium est, vt homo elonget se ab igne luxuriæ. Hoc remedium docet nos Apostolus 1. ad Corinth. 6. dicens, *Fugite fornicationem.* Super quod ver-

bum dicit Ambrosius: Cum aliis nempe vitiis potest expectari conflictus: hanc fugite, ne approximetis, quia non potest aliter melius vinci. Ad idem mouemur exemplo Ioseph: de quo legitur Genes. 39. quod cum domina sua diceret ei, *Dormi mecum*: ipse relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.

Quod fugiendo homo debeat pugnare contra peccatum carnis.

TRiplex autem ratio potest assignari quare fugiendo pugnandum sit cum peccato carnis. Primum est, quod luxuria ignis est, homo vero est vel fœnum vel stupa. Primum potest haberi ex illo verbo Esa. 40. *Omnis caro fœnum.* Secundum ex illo verbo Ecclesiast. 1. *Stupa collecta synagoga peccantium.* Nulla autem securitas est stupæ vel fœno esse iuxta ignem. Secunda ratio est, quia luxuria peccatum est valde immundum. Vnde sicut nō esset bonum luctari cum homine lutoso, quia licet deiiceret eum, tamen se inquinaret: sic non est securum luctari cum peccato isto. Vix enim potest esse quin homo non inquinetur ibi. Ad hoc potest referri quod legitur Ecclesiast. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Tertia ratio est, quia non est bonum de prope pugnare cum hoste illo qui ex propinquitate sumit vires Talis est luxuria. Corpus enim nostrum quod prius erat pacificum, conuertitur in hostem. Vnde sicut princeps aliquis timet pugnare cum hostibus suis, quando credit quod in exercitu suo multi sunt proditores qui debeant iuuare hostes suos quando conflictus venerit: sic debet timere homo pugnare contra luxuriam quum corpus nostrum ad modum proditoris contra nos in pugna illa fiat.

Quod mulieres sint fugiendæ.

AD hoc enim quod mulieres nobis fugiēdæ sint faciunt testimonia scripturæ quæ sequuntur. Ecclesiast. 10. *Commorari leoni & draconi placebit, magis quam habitare cum muliere nequā.* Hieronymus. Ianua diaboli, via iniquitatis: scorpionis percussio, nociuum genus est fœminarum. Idem; Ego iudico si cum viris mulieres habitēt, viscarium diabolo non deerit. Ex his occupatum est ab initio peccatum. Ecclesiastici 25. *A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.* Hieronymus: Prima tentamenta clericorum sunt frequentes accessus mulierum.

Cap. II.

De tribus quæ solent homines ex accessu mulierum ad se decipere.

SED tria solent circa aliquos decipere, scilicet sanctitas mulierum, fiducia de propria castitate, & consanguinitas. Contra primum dicit Hierony. Si pudicitiam quæris, fœminam quam videbis bene conuersantem, mente dilige, non corporali frequentes ornatu. Contra secundum similiter dicit Hiero. Ostiolum tuum aut raro aut nunquam mulierum pedes terent. Vide ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas. Nec Dauide sanctior, nec Samsone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper quod paradisi colonum mulier de possessione sua eiecerit. Si dixerit forsitan aliquis se non stipulam esse, sed ferrum, & ideo non oportet eum timere mulierum familiaritatem, scimus quod ignis ferrum ipsum immutat, & quasi ignem inducit: sic & ignis luxuriæ ēt homines ferreos immutat in malum. Vnde Hieronym. Ferreas mentes libido domat. Ex duobus ēt lapidibus si inuicem collidantur ignis exit, sic ex familiaritate duarum personarū quæ quasi lapideæ videntur exit quandoque ignis luxuriæ. Præterea, etsi murus à candela iuxta se posita nō cōburatur, tamen denigratur. Sic licet homo non cadat ex familiaritate mulierum in peccatum carnis, tamen aliquantulum inquinatur. Vnde Hieron. Crede mihi: non potest cum Domino toto corde habitare, qui fœminarum accessibus copulatur. *Mulieri cohabitare damnosum.* Contra tertium dicit Hieron. Si generis gratia iudicas mulieres nullo modo dimittere, memento quod Thamar à fratre suo corrupta sit: præcipue vero debet homo cauere ne sit solus cum sola. Vnde Hieron. Solus cum sola secreto absque arbitris ne sedeas. Ad hoc facit quod legitur Gen. 39. Accidit quadam die vt intraret Ioseph domum & operis quippiā absque arbitris faceret: at illa apprehensa lacinia vestimenti diceret. *Dormi mecum*: & ipse fugit. Sicut autem fugiendæ sunt mulieres: ita & munuscula earum Vnde Hieron. Crebra munuscula, & vestes ori applicatas, ac degustatos cibos, blandasq; dulces literas sanctus amor nō habet. Fugienda ēt sunt loca in quibus homo possit vel spectare mulieres, vel spectari ab eis. Ad quod pertinet quod legitur Eccles. 8. *Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec*

obstruaueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta. Ad hoc essent homines multum admonendi post Pascha. Hæc enim est occasio recidiuandi multis.

Cap. III.

De choris, & quã malum sit ducere eas, multis testimoniis scripturarum ostenditur.

Licet autem sint fugienda loca vniuersaliter in quibus mulieres possunt vel videre, vel videri, specialiter tamen fugienda sunt loca in quibus ducuntur choreæ. Vnde hic de choreis agemus ostendentes quam malum sit choreas ducere. Primo ex testimoniis scripturarum. Secundo rationibus multis quam periculosum hoc sit. Tertio, quam fatuum sit hoc. De testimoniis autem scripturarum sufficiat ponere septem. Primum est illud verbum Augustini: Melius est in Dominicis diebus arare vel fodere, quam choreas ducere. Secundum est illud quod legitur Exod. 32. *Quum appropinquasset Moyses ad castra, vidit vitulũ, & choros, iratusq; valde proiecit de manu tabulas & confregit eas ad radicem montis. Deinde assumptis secum filiis Leui interfecit tria millia.* Alia litera habet viginti tria millia. Ex hoc quod Moyses qui erat mansuetissimus hominũ qui erant in terra, adeo iratus fuit, & tantam vindictam sumpsit de hoc quod Dei honores vitulo impenderant & choreas duxerant, satis potest esse manifestum quantum irasci deberet si quis zelum animarum haberet qui diuino seruitio contempto & neglecto videret diuinos honores impendi nõ vitulo, qui est creatura Dei: sed ipsi vanitati lasciuiæ per vitulum designatæ: vitulus enim animal est lasciuum. Temporibus illis quibus deberent homines audire cantus ecclesiæ, audiunt cantus lasciuæ. Tertium testimonium est illud quod legitur Matt. 14. quod saltatrix facit amputari caput Ioannis. in hoc enim præfiguratum est, quantam potestatem habituræ erant saltatrices ad separandum eas, in quibus est gratia Dei, quæ per Ioannem designantur, à capite suo Christo. Quartum testimonium est quod legitur Ezech 25. *Pro eo quod plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es toto affectu super terram Israel: idcirco ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem gentium & interficiam te de populis:* Quintum est illud Augustin. Omnis motus petulantiæ, saltus est in profundũ cloacę. Sextum est illud quod refert Greg. in dia. de quadam sorore, cui de nocte in visione apparuit beata virgo, atq; coæuas in albis vestibus ei ostendit puellas quæ cũ illis se admiscere appeteret, & se illis adiungere nõ auderet, B. Mariæ voce requisita est an vellet cum eis esse, & in eius obsequiis viuere. Cui cũ puella diceret, Volo: mandatum protinus accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis abstineret, sciẽs quod inter virgines quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, & omnem à se leuitatem puellaris vitæ remouit. Cumq; parentes eius eã mutatã mirarentur, quid sibi beata virgo iusserat, & quo die itura esset ad eius obsequium indicauit. Tunc post xxv. dies febre correpta est, & die trigesimo cum hora exitus sui appropinquasset, eandem Dei genitricẽ cum puellis quas in visione viderat ad se venire conspexit Cui se vocanti respondit, & aperta voce bis clamare cœpit, Ecce domina venio: in qua voce reddidit spiritum: & ex corpore virgineo habitatura cum suis virginibus, exiit. In hoc quod puella quæ volebat processioni beatæ virginis interesse, mandatũ accepit vt à iocis abstineret, satis potest perpendi quod ingressus processionis chorearum prohibebat ab ingressu processionis cælestis. Vnde multũ fugiendæ sunt huiusmodi processiones, quæ à tali processione hominem prohibent. Septimum testimoniũ est Apoc. 9. vbi legitur, *quod ascendit fumus putei abyssi sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aer de fumo putei abyssi, & de fumo putei exierunt locustæ in terrã.* Fumus ascendens de puteo abyssi, est fœtor & ardor luxuriæ qui obscurauit solem id est cœtum sacerdotũ, quorum est illuminare ecclesiam & aerem: id est cœtum contemplatiuorum pro magna parte De hoc fumo exierunt locustæ: id est, cantatrices & saltatrices se nõ regentes ratione, sed incedentes inordinate ac si bruta animalia essent Hæ locustæ nihil omnino virens relinquũt in terra ecclesiæ, sicut de locustis Aegypti legitur Exod. 10. Hæ locustæ dicuntur exiisse de fumo putei, non quia habeant ab eo quod sunt, sed quia habent inde quod locustæ sunt. Aliquæ enim quarũ corda infecta sunt ex fumo putei abyssi, procurant choreas. Aliæ vero ex leuitate sola in principio ei consentiunt. Iuxta hunc modum loquendi dicitur diabolus esse pater malorum, non quia ipsi habeant ab eo quod sunt, sed quia habeãt

Exemplũ.

Saltatrices per quas significentur.

ab eo, id est, ab eius imitatione quod mali sunt. Sequitur in visione Ioannis quibusdam interpositis. *Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium.* Innuitur in hoc quod ornatus mulierum est quædam præparatio ad hoc quod diabolus eis insedeat, & Deum in eis impugnet. vnde sicut dicit Propheta de Domino, quod ipse posuit Ierusalem *sicut equum gloriæ suæ in prælio*: sic diabolus facit de talibus mulieribus. Sequitur. *Et super capita earũ tanquam corona similes auro.* Hoc pertinet ad ornatum quem habent tales mulieres in capitibus. Et insinuatur quod ornatus quos istæ mulieres deferunt in suis capitibus, quos acquisierũt à suis amasiis, sunt quasi coronæ pro multiplici triumpho quẽ habuit diabolus per eas de filiis Dei. Sic solent strenui milites in torneamentis in capitibus equorum suorum coronas ponere de floribus. Sequitur: *Et facies sicut facies hominum* dicit, & non facies mulierum: propter mulieres quæ se depingũt, quarũ facies sunt sicut laruæ sub quibus latent facies naturales quas Dominus eis dedit: quæ sunt pallidæ. Ad quas facies pertinet quod dicit Hieronymus: Qua fiducia, inquit, erigit ad cælos vultus, quos conditor non agnoscit? Sequitur: *Et habebant capillos sicut capillos mulierum.* Sicut dicitur, propter illas quæ deferunt crines à mortuis mulieribus abscissos, qui non sunt capilli mulierum, quia nec mortuarum sunt, quia ab eis abscissi sunt: nec illarum sunt quę eos deferunt sicut vuæ non sunt spinarum, etsi eis alligentur: Et mirum est quomodo mulieres nõ timent deferre capillos mulierum mortuarum, & habere eos de nocte ad caput suum. Sed verisimile est quod diabolus hanc audaciam procuret in eis. Cuius signum est hoc, quod ipsæ deferre timerent camisiam vel aliam vestẽ mulieris mortuæ: de capillis vero non timent, de quibus videtur magis esse timendum: Sequitur: *Et dentes earum sicut dentes leonum* Hoc pertinet ad rapacitatem talium mulierum. Ad hoc pertinet quod legitur Ecclesiast. 9. *Ne respicias mulierem multivolam*: tot enim volunt tales mulieres ab amatoribus suis, quod mirum est. Sequitur, *Et habebant loricas sicut loricas ferreas.* Hic insinuatur incorrigibilitas earum. Sicut enim in lorica non potest vna macula ab alia separari: sic non potest eis persuaderi vt vnum de ornamentis suis dimittant. *Et vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum.* Sicut exercitus magnus suo tumultu hostes

Ornatus mulierum qui in capitibus relucet reprehẽditur.

fugat quandoq;, & deuincit, & clamore aues volantes cadere facit: sic exercitus diabolicus chorearum solis derisionibus & clamoribus suis deuincit bonos, & illos qui habebant pennas virtutum à sublimitate vitæ inchoatæ cadere facit. Quod dicitur, alarum, pertinet ad velocitatem quam habent in discurrendo. Quod dicitur vox curruũ pertinet ad tumultum quem faciunt. Sequitur: *Et habebant caudas similes scorpionibus, & aculei erant in caudis earum.* Hoc referendum est ad hoc quod mors æterna est finis carnalium voluptatum. Vel ad hoc quod ad mortem culpæ homines pertrahunt. Sequitur, *Et potestas earum nocere hominibus mensibus quinque.* Hoc potest referri ad hoc quod à Pascha vsque ad Autumnum præcipue nocent choreæ Ecclesiæ Dei. Sicut enim reges tempore isto solent ad bella procedere vt hostibus suis auferant quod in hyeme labore acquisierunt: sic diabolus quam cito est Pascha, congregat exercitus chorearum, & aufert Ecclesiæ quod in Aduentu & Quadragesima acquisierat. Sequitur: *Et habebant super se regem angelum abyssi.* Diabolus enim eas regit, cui nomen Hebraice Abaddon, Græce autem Apollyon, & Latine habẽs nomen exterminans. Gloss. interli. A patria vitæ exterminare, est exulem facere. Vnde merito vocatur exterminans diabolus tentans homines per mulieres: quia per eas hoc in exilio sumus. iuxta verbum Hierony. prius positum. Memento semper quod paradisi colonum mulier de possessione sua eiecerit, & valde potens est dæmon ille ad faciendum homines exulare à cœlesti patria. Rationibus ostẽditur quam periculosum sit choreas ducere. Consequenter ostendendum est rationibus quam periculosum sit choreas ducere. Sex autem sunt per quæ potest ostendi hoc. Primum est hoc quod diabolus in choreis non habet vnicũ gladium, sed tot quot ibi sunt personæ pulchræ & ornatæ: iuxta verbum Hieronymi prius positum, Gladius igneus est species mulieris. Vnde non parum timendum est vbi tot gladii hostis conspiciuntur: cum vnicus etiam gladius eius multum timeatur. Præterea, ibi percutit diabolus gladio euaginato: tũc enim pallia & supertunicalia remouentur. Cum enim alibi percutit, gladium inuoluit. Cum etiam gladius iste ex omni parte secet, ibi ex omni parte percutit. Ostendunt enim ibi se ex omni parte ante & retro, à dextris & à sinistris. Percutit etiam ibi gladio exacuto: ad choreas

Rationibus ostenditur sex, periculosum esse, choreas ducere.

1.

enim non veniunt nisi prius præparatæ: quæ præparatio quædam exacuatio est gladii diaboli. Motu etiam circulari quasi quadam mola diaboli exacuitur gladius iste, id est, pulchritudo augetur: quia quæ pallida est, & quasi febricitans, ibi à fatuis pulchra creditur. Secundum est, quod diabolus non vtitur ibi facula vnica ad accendendum corda hominum, sed pyra immensa. Vnde cum vix possit esse aliquis diu iuxta vnam de faculis istis quin calefiat: quomodo non calefiat vbi tot sunt faculæ ardentes? Præterea matres quę filias suas ornant & ad choreas mittunt, quasi festucas vngunt, vt melius ardeant, & in ignem proiiciunt.
3. Tertium est, quod in choreis vtitur diabolus potentioribus armis quæ habet, & fere omnibus modis quibus vti potest. Potentiora arma quæ diabolus habet sunt mulieres. Quod patet per hoc quod diabolus elegit mulieres ad deiiciendum filios Israel: vt legitur in libro Num. 24. vbi habetur quod Balaam dixit ad Balach: *Dabo c[...]silium quid populus tuus huic populo faciet extremo tempore.* Istud consilium fuit quod ipse Balach mitteret mulieres de Moab ad filios Israel quæ deciperent eos. Et sic factum est: vt patet parum infra, scilicet 25. vbi sic dicitur: *Morabatur autem eo tempore Israel in Sethim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, qui vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum.* Et Apocal. 2. habetur quod dicit Deus per Ioannem angelo Pergami, *Habeo aduersum te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaã, qui docuit Balach mittere scandalum corã filiis Israel, edere & fornicari.* Hanc dimisit diabolus Iob, sperans quod per eam deiiceret eum. Per hanc etiam voluit deiicere Tobiam. Per hanc Dauid, Samsonem, & Salomonem deiecit. Diabolus tribus modis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu, visu, & colloquio: his tribus modis simul in choreis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu manuum, cantus suauitate, & pulchritudinis ostensione. In quibus quantum sit periculum, ostensum est prius.

Diabolus 3. modis per mulieres homines tentat.

4. Quartum est, quod nulli sancto vel sanctæ deferunt honorem qui choreas ducunt: immo omnibus cõtumeliam faciunt. Sicut enim contumeliam facit alicui sancto qui peccat in loco ei dedicato: sic qui peccat in tempore ei dedicato. Vnde cum in nullo festo timeant choreas ducere, nulli sancto timent contumeliam facere. Præterea cum prohibitus sit eis labor in diebus festis, etiam ille qui esset ad honorem Dei & vtilitatem propriam vel proximi, nunquam cõcessus est eis labor qui fit in contumeliam Dei & sanctorum, & damnum proximi. Irridendus videtur esse qui petit requiem pro ducentibus choreas, quę absque pœnitentia decesserunt, cum laborem in vita sua quieti prælegerint, & in diebus festis quiescere noluerunt. Nec habent aliquem sanctum qui pro eis intercedat, quia omnibus contumeliam fecerunt.
Quintum est, quod ducentes choreas faciunt quodammodo contra omnia sacramẽta Ecclesię. Primo contra baptismum: quia frangunt pactum quod inierunt cum Deo in baptismo, cum patrinus earũ dixit pro eis, *Abrenuntio diabolo, & omnibus pompis eius.* Pompam .n. siue processionem diaboli intrant, cũ choreas intrant: vnde patrini earum possunt timere ne de promissione illa rei apud Deũ inueniantur, si non admonuerũt eas diligenter ne choreas intrarẽt. Processio diaboli, est chorea in qua ad modum conuersarum diaboli se habent, quæ non intrant, sed assistunt. Tanquam moniales diaboli sunt quæ intrant & cantant. Quæ autem assistunt, participes sunt maleficiorum quæ ibi fiunt, sicut conuersæ sunt participes beneficiorum quæ fiunt à sororibus quæ nou[e]runt cantare. Signum autem quod chorea est processio diaboli, est hoc, quod tendit ad sinistram. Ad hoc potest referri illud quod legitur Prou. 4. *Vias quæ à dextris sũt nouit Dominus: peruersa vero sunt quæ à sinistris sunt.* Cõtra sacramentum etiam ordinis quodammodo faciunt, qui choreas ducunt. Sunt enim quasi simiæ clericorum, & tale seruitium diabolo offerunt, quale clerici Deo, & per cãtus earum cantus Ecclesiasticus contemnitur & negligitur. Qui enim deberent interesse vesperis, intersunt choreis. Contra sacramentum matrimonii etiam fit ibi, & quia maritis multum ibi detrahitur, quibus dicitur, *Por mon mari si* &c. & multi incitantur ad faciendum contra matrimonii fidem: aperte etiam contra matrimonii legem ibi prædicatur: vt cum cantatur quod pro paruo marito vxor dimittere non debeat quin amicum habeat, cum secundum legem Dei etiam leprosum dimittere non debeat, quin loco & tempore ei debitum reddat, si ipse voluerit. Faciunt etiam contra sacramentum confirmationis, in quo fronte signum crucis susceperunt tanquam emptæ passione Christi. In choreis vero signo crucis abiecto, signum diaboli in capite pro-

prio posuerunt, signum scilicet venalitatis, quasi Christus non emerit eas.

Posuerat Christus vexillum suũ in fronte earum tanquam in eminentiori parte castri sui, & ipsæ vexillum diaboli pro eo posuerunt, non absque magna contumelia Christi. Faciunt etiam contra sacramentum pœnitentiæ per quam Deo reconciliatæ erant in Quadragesima, dum pacem illam frangunt, & in exercitum diaboli addunt. Faciunt etiam contra sacramentum altaris: quia ad mensam Dei panem cœlestem susceperunt, & post nihilominus Dei terram igne incendunt, similes Iudæ, qui cum comedisset ad mensam Domini, accepit cohortem, & à pontificibus & Pharisæis ministros, & venit contra Iesum: vt habetur Ioan. 18. Contra sacramentum vero extremæ vnctionis paucæ possunt facere, quia paucæ illud susceperunt. Si quæ tamen illud susceperunt, faciunt contra illud quando sanitatem acceptam à Deo, in sacramento illo expendunt in contumeliam largientis. Sextum, per quod potest ostendi quam malum sit choreas ducere, est multitudo peccatorum quæ committũt personæ quæ choreas ducunt. Peccant enim gressu, ornatu, cantu, tactu, visu, auditu &c. Gressu peccant, nullum enim passum faciunt qui non bene numeretur. Vnde Iob 31. *Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Ornatu vero peccant quinque modis. Primo, quia inde superbiunt. Secũdo, quia corda intuentium ad luxuriam accendunt. Tertio, quia aliis qui non habent similes ornatus erubescentiam faciunt, & dant eis occasionem concupiscendi similia. Quarto, quia reddunt eas querulas & molestas maritis suis. Quinto, quia similia à maritis suis habere non possunt, per peccatum ea aliunde habere volunt. Cantu etiam peccant multipliciter. Primo, quia attrahunt corda aliquarum personarum quæ non sunt iuris sui: vt sunt iuuenes maritatæ vel filiæ familias quibus mariti vel parentes prohibent ne eant ad choreas, & tamen adeo attrahunt corda earum quod vadunt, & in reditu mariti vel parentes verberant eas, iurant, litigant, & multa alia mala occasione ista faciunt. Propter hoc comparantur cantatrices Sirenis Esa. 13. vbi sic legitur, *Respondebunt ibi vlulæ in ædibus suis, & Sirenes in delubris voluptatis.* Vlulæ aues sunt quæ rostro in palude fixo strident. Vnde significant cantatrices quæ rostro cordis fixo in palude luxuriæ cantant. Sirenæ sunt secundum quosdam pisces marini in specie muliebri, quæ cantu suo dulci homines decipiunt. Delubra vocat loca in quibus voluptuosi vacant voluptati, vt eos insinuet esse idololatras. Secundo cantus earum tentat etiam corda sanctorum. Et est illa sagitta diaboli ineuitabilis, à qua non defendit murus, nec aliquid tale. Ab ornatu potest homo abscondere se, sed à cantu nõ sic. Tertio, quandoque potest esse occasio mortis alicui infirmanti cantus earum qui quiete indiget, & si quiesceret curaretur: moritur autem, quia cantatrices non permittunt eum quiescere. Quarto, assistentes ad libidinem inflammat. Sicut cantus ecclesiasticus excitat ad spiritualem deuotionem, sic talis cantus ad libidinem. Quinto, corda audientium inebriat vino gaudii temporalis. Vnde quasi ebrii Dei obliuiscuntur omnino, & etiam se ratione non regunt. Præter hæc interdum est in cantilenis earum turpiloquium, & interdum mendacium contra legem Dei. vnde mirum est quomodo apud Christianos hoc toleratur, quod inter eos cõtra legem eorum prædicetur, cum apud gentiles statutum sit vt quicunque contra legem eorum prædicauerit, interficiatur.

Quod fatuum sit in præsenti choreas ducere, vel alia signa lætitiæ habere.

Ostensum est quantum sit periculum chorearum, consequenter ostendendum quã fatuum sit in præsenti vita choreas ducere, vel alia signa lætitiæ habere. Fatuitas vero ista satis apparebit nobis, si diligenter attendamus vbi sumus, & quo tendimus. In prima consideratione inueniemus nos esse in exilio, in valle miseriæ & lacrymarum, & in regione vmbræ mortis. De primo dicit Augustinus: Nescimus quo fine claudimur in exilio isto. Et in Psalm. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Si viris sanctis graue est cantare in terra aliena etiam canticum Domini, quid debet esse de cantico diaboli? De secundo etiam dicit Augustinus: In valle miseriæ sumus, in qua eo magis flendum, quo minus flemus: deberemus esse in cœlo vel saltem in terrestri paradiso qui est locus amœnissimus vsque ad globũ lunarem attingens, nunc heu sumus in valle miseriis plena, vbi interdum infixi sumus in limo profundi vsq; ad genua, vbi ventis & grandine & pluuiis impugnamur, vbi aduersantur nobis quæ ad seruiendũ nobis creata sunt quædam animalia: vt lupi, Psalm. 136

leones,

leones, & serpentes quærunt nos interficere, & quædam non permittunt nos quiescere, nec de die, nec de nocte, vt pulices & similia. Quędam nobis volunt eruere oculos, vt culices & similia. Ad tertium pertinet quod legitur in Psalm. *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum.* Quis locus est cantui vel risui in valle lachrymarum? Ideo dicitur Eccles. 2. *Risum reputaui errorem.* Et Aug. dicit super Ioan. risum talium esse phreneticorum. Et Eccl. 22 dicitur *musica in luctu importuna narratio.* Sicut importuna esset narratio eius, qui narrationem suam proponere vellet, licet omnes imponerēt ei silentium: sic importuna est narratio illorum qui in risu & lætitia sunt in mūdo isto, cum omnia ad fletum moueant quæ in hoc mundo videntur si vere agnoscantur. Vnde Eccle. 1. *Qui addit scientiam, addit & dolorem.* Mala præsentis vitæ per se & immediate luctum inducunt: bona vero præsentia inducunt caussam luctus: id est peccatū. Quocunque homo se vertat, videt vnde flere possit & debeat. Si sursum respiciat, videt patriam cœlestem à qua exul est, incertus vtrum vnquam ad eam sit peruenturus. Si deorsum respiciat, videt sepulchrum suum, terram scilicet in quam necessario reuertetur Si ad dextrā prosperitatis, & ad sinistram aduersitatis se vertat, videt quod *cadunt à sinistris mille, & à dextris decem millia* Si autem respiciat ante, in promptu sunt multæ caussæ flendi. In occulto vero, id est, à tergo sunt multo plures. Plura enim sunt pro quibus flere debemus quæ non videmus quam ea quæ videmus. Quis potest locus esse risui inter tot Dei iniurias, inter tot proximorum miserias, inter tot fratres nostros, quos quasi in feretris peccatorum iacere videmus? Corpus peccatoris quasi feretrum est, in quo mortuus spiritus iacet. Talia meditabatur Ieremias cum diceret. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum & plorabo interfectos filia populi mei?* Iere. 9. Quis deflere non debeat vbi ad fletum monet ipse Deus & verbo & exemplo? Verbo, vt Lucæ 6. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis* Et post, *Væ vobis qui ridetis nūc quia lugebitis & flebitis.* Exemplo vero Lucæ 19. vbi post gaudium & cantum cum quo susceperant eum in Ierusalē venientem, subiungitur: *Et vt appropinquauit, videns ciuitatem fleuit super illam.* dicens: *Quia si cognouisses & tu,* innuens cantum huius vitæ & gaudium ex cæcitate prouenire. Bernardus: Compatitur Dei filius, & plorat: homo patitur & ridebit. Etiam ad fletum monent paruuli, qui nondum sunt vnius diei. Augustinus Puer à ploratu incipit, nec ridere potest propheta calamitates. Lacrymę sunt testes miseriæ: nondum loquitur, & iam prophetat. Erubescant cantatrices ibi non flere, vbi infans qui nondum est vnius diei, prædicat esse flendū. Quod autem simus in regione vmbræ mortis, patet ex illo verbo Lucæ 1. *Visitauit nos oriēs ex alto: illuminare hos qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Ad idem potest referri quod legitur Esa. 19. *Habitantibus in regione vmbra mortis, lux orta est eis* Potest autē vocari vita ista vmbra mortis: quia magis assimilatur morti quā vitæ: Vel propter proximitatem quam habent ad mortem culpæ illi qui hic viuunt vita gratiæ. Omnia. n. quærunt mortem spiritualem eorum. Vnde Dauid: *Inimici mei circumdederunt animam meam.* Item Hieronymus: Gladium tenet hostis vt me perimat. Ex omni parte sunt pericula spiritualia & laquei. vnde Guido Cartusiensis: Laqueos bibis, comedis, vestis, dormis. Omnia sunt laqueus. Vmbra ēt mortis potest dici, propter proximitatē q̄ habent ad mortem pænæ æternæ qui in peccato sunt. Quasi ad portam inferni sunt tales, ita vt inter eos & infernum non sit nisi transuersum corporis, vt si à corporibus recedant animæ, statim quasi in puncto sint in inferno. Dauid: *Appropinquauerunt vsq; ad portas mortis* Iob. 21. *Tympanum & citharam tenent, & gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Illa etiam pars mundi in qua sumus, quasi stabulū est in domo Dei. Quæ domus tota est machina mūdi. Palatium eius est cælū. Et quale est in hoc stabulo sordido choreas ducere? Ad hoc valet quod legitur Luc. 10. *Imponens illum in iumentū suum, duxit in stabulum.* vbi gloss. non domū, sed stabulū dixit: quo nomine miserias & fœtores huius vitæ designat, ne homo in hoc exilio quasi in patria gaudeat. Sed hunc fœtorem non sentiūt qui fœtidi sunt. Vnde Ber. Vbi omnes fœtidi sunt, fœtor vnius minime sentitur. Si quis etiam attēdit quo nos tendimus, satis videbit quod fatuum hic est cantare vel choreas ducere: quasi enim ducimur ad mortem. Sen. Omnes supplicio capitali condemnati sumus. Et August. Nihil aliud est tempus huius vitæ, quam cursus ad mortem. In quo nemo paululum stare vel tardus ire permittitur, sed vrgentur omnes pari motu. Singulis diebus

Psal. 83. — Psal. 16. — Psal. 106. — Mundus quasi stabulum cæli.

Exemplū bus facit homo deitam vnam ad mortem corporis. Et talis est proximus morti qui se credit remotum. Ad hoc potest referri quod narrat Gregorius in dialogo de Fortunato, qui audiuit quendam vnam simiam ferentem qui ante portam suam cœpit cymbalis ludere, & clamauit: Heu, heu mortuus est infelix iste. Et post cibum sibi datum quum egrederetur ianuam saxum cecidit in verticem eius, altero die funditus vitam finiuit. Quale est hoc, hominem morti condemnatum, cum choreis & instrumentis musicis ad tormentum suum ire? Ad mortem suam cantando & lætando vadūt qui choreas ducunt. In hoc cygno sunt similes qui ante mortem cantare dicitur. Quale etiam est hoc, ad districtissimum iudicium ire, lætando, præcipue cum sentiat se homo in tot & tantis culpabilem? Ad hoc pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodā patre qui videns quendam ridentem ait: Reddituri sumus rationem de vita nostra coram cœlo & terra, & tu rides. aliud. Ad idem potest referri exemplum de rege illo qui memor malorum suorum & diuini iudicii gaudere non poterat. Qui interrogatus super hoc à quodam fratre suo, voluit ei caussam ostendere: vnde misit buccinatores suos ad portam fratris sui, quod secūdum consuetudinem illius regni certum signum erat mortis. Deinde quum frater regis ad regem esset adductus, & non modicum timeret & valde tristis esset, requisiuit rex quare non gauderet: qui cum respondisset ei. Quomodo in statu tali possem gaudere? Indicauit ei rex caussam tristitiæ. Si enim ille tantum timebat, qui sciebat regem esse fratrem suum, qui in nullo se sciebat esse culpabilē apud eum, quia aliqua signa offensæ regis audierat: merito timere potest qui tot & tantis scit se esse culpabilem, nō apud fratrem, sed apud Dominum maiestatis.

Cap. IV.

De aliis remediis contra Luxuriam.

Sequitur de aliis remediis contra peccatum luxuriæ. Et cum luxuria non sit qualiscunque ignis, scilicet ignis infernalis, summum remedium contra ipsam est oratio: vnde sicut ille qui patitur morbum illum qui ignis infernalis dicitur, alicubi se facit referre ad ecclesiā beatę Mariæ virginis, vt Parisiis. Alicubi ad sanctum Antonium, nec inde recedit donec curatus sit: Sic qui ignem luxuriæ sentit, toto corde deberet se conuertere ad Deum & ad suffragium sanctorum, & non deberet cessare donec accepisset sanitatem: & post deberet sequi gratiarum actio, & singulis diebus reddere deberet homo Deo & sanctis aliquem censum vel seruitium in signum liberationis: quia scriptum est. *Eruam te, & honorificabis me.* Psal. 49. Si quis tanto ardore quæreret curationem ab isto igne infernali quanto quærit curationem ab illo, vix non esset quin impetraret. Hoc remedium docemur Sapient. 8 vbi sic legitur. *Vt sciui quoniā aliter non possum esse continens nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia scire cuius esset hoc donum, adij Dominum, & deprecatus sum illum.* Specialiter autem valet contra peccatum illud beata virgo Maria, quæ sic amatrix est munditię in se sicut in aliis. Et specialiter aliquod seruitium faciendum esset vt ab hoc igne liberaret. Tamen in hac parte cauendum est à temerariis votis. Quintum remedium est, honesta occupatio: quia, *Otia si tollas, periêre Cupidinis arcus.* Sextum est, aqua sapientiæ salutaris. Vnde in Canonica Iacob. 3. *Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est,* id est, pudicum reddens. Vnde Zachar. 9. vocatur vinum germinans virgines, id est virginales affectiones. Et Dominus Ioan. 15. *Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis, &c.* Hieron. Ama sacras literas, & carnis vitia nō amabis. Et Sap. 8. vocatur sponsa. vbi sic legitur, *Quæsiui sponsam mihi eam assumere.* In quo verbo insinuatur quod adhærere sapientiæ sit remedium contra illicitas delectationes carnis. Septimum remedium est eleemosyna. Vnde super illud 1. ad Timoth. 4 *Pietas ad omnia vtilis est* dicit Ambrosius, Si quis misericordiam sequitur, si lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit. Octauum remedium habet hoc vitium commune cum vitio gulæ. Et hoc remedium est consideratio mortis, vel status in quo caro post mortem futura est: quia iuxta verbum Gregorii, Nihil adeo valet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare semper qualis caro sit futura mortua, sicut in tractatu de Gula diximus.

Pars Qvinta, Qvæ Habet quatuor capitula.

De prohibitione simplicis fornicationis.

Cap. I.

De ordine dicendorum in ista parte. Et quod simplex fornicatio sit prohibita, ostenditur auctoritatibus.

QVinto loco in tractatu de Luxuria est dicendum de simplicis fornicationis prohibitione. De qua hoc ordine dicemus. Primo ostendemus simplicem fornicationem prohibitam esse. Secundo ostendetur eam prohibendam fuisse. Tertio ostendemus quæstionem illam qua quæritur quare Deus prohibuit simplicem fornicationem, diabolicam esse & irrationabilem & irrisione dignam. Quarto ostendemus quod egit Dominus misericorditer cũ genere humano, quum simplicem fornicationem prohibuit: quum possit tamen alicui contrarium videri, ex hoc quod fere totus mundus perire propter prohibitionem istam videatur: & quia hæc prohibitio videtur esse contra multiplicationem humani generis. Quod autem simplex fornicatio sit prohibita, probatur. Primo ex hoc quod legitur Deut. 23. *Non erit meretrix de filiabus Israel.* Secundo ex hoc quod legitur. 1. ad Cor. 6. *Nolite errare, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores regnum Dei possidebunt.* Tertio ex hoc quod legitur ad Gal 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, &c.* Et subiungitur: *Qui talia agunt, regnum Dei non consequētur.* Quarto, ex hoc quod legitur ad Ephes. 5. *Hoc scitote, intelligentes quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus*, quod est idolorum seruitus, *non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.* Quinto ex hoc quod legitur Act. 15 quod dixerunt Apostoli & seniores fratres: *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris quam hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione.* vbi dicit gloss. interlin. Necessaria sunt sine quibus non est salus. Vnde quum fornicatio ibi numeretur nisi quis ab ea abstineat, non saluatur.

Cap. II.

Quare Dominus prohibuerit simplicem fornicationem.

OCto autem sunt per quæ potest ostendi quod simplex fornicatio prohibēda fuit. Primum est sterilitas, quæ frequenter est in illis quæ indifferenter omnibus se exponunt. Si enim passim se omnibus exponere reddit eas steriles, sicut procurare sterilitatem contra legem naturalem est: sic exponere se, contra legem naturalem erit. Secundum est, quod educatio prolis de naturali lege ad patrem pertinet, & educare eam non potest nisi eam agnoscat. Agnoscere vero prolem suam non potest pater, nisi matrem vt propriam habuerit. Vnde patet, quod concessio simplicis fornicationis quæ impedit ne pater prolem suam educet, quodammodo est contra legem naturalem. Tertium est, crebra interfectio prolis quæ sequitur ex fornicatione, & crebrior sequeretur si esset concessa. Matres enim non potentes proli prouidere, nec habentes auxilium à patre, suffocarent sępe eam, sicut & hodie aliquæ faciunt. Quartum est hoc, quod vir reddit mulierem impotentem ad prouidendum sibi, & tempore quo est grauida, & quo iacet de prole, & quo occupata est circa prolem educandam: quare videtur de lege naturali obligatus esse ad prouidendum ei tempore tali, quod cõcessio fornicationis impediret. Quintum est hoc, quod ita displicet viro quando vel vxor vel concubina se concedit alii viro. Secundum enim legem naturalem non deberet se coniungere alii mulieri, ex quo simile nollet fieri vllo modo. Sextum est naturalis æquitas, quæ requirit hoc ne aliquis homo plus quam vnam habeat, ne forte sit aliquis qui nullam habeat. In æquali numero fuerunt formati à principio vir & mulier: nec est certum vtrum numerus per generationem amplius creuerit. Vnde sicut aliquis paterfamiliâs, qui habet quatuor domos & quatuor filios, ordinat quod vnus nõ habeat nisi vnam, ne sit aliquis qui nullam habeat: sic Dominus ordinauit vt vir vnus nõ habeat nisi vnam mulierem. Septimum est, pax generis humani. Si enim liceret cuilibet qualibet vti, sequerentur rixæ & odia, & multa homicidia. Octauum est, quod aliquæ aues sunt quarũ est talis castitas quod vna vni adhæret: vt patet in turturibus. Vnde quum non minor debeat esse castitas hominis castitate turturis, vnus vir vni debet adhærere mulieri. Indecens est quod carnalior sit homo qui præter carnem habet spiritum rationalem, quam auis quæ carnalitatē habet solum. Possunt autem præter prædicta tres caussæ assignari quare Dominus prohibuit aliquas voluptates. & secundum gustum & secundum tactum Primo in signum dominii. Vnde Augustinus dicit super Genes. Non erat vnde homo se dominum habere cogitaret, nisi ab aliquo prohiberetur. Secundum vt haberet homo vnde mereretur. Vnde Augustinus similiter su-

per Gen. dicit. Oportebat vt homo sub domino positus ab aliquo prohiberetur, vt virtus merendi esset obedientia, quæ sola verissime est virtus. Si enim nihil fuisset prohibitum vel præceptum, non posset aliquis male agere: & ideo non esset difficile, nec forsitan laudabile bene agere: quæ enim virtus est si quis agat quod sibi placet? Sed in hoc est virtus magna quod homo contra propriam voluntatem facit, & conformat se voluntati Dei. Vnde Sapient. Hoc solum virtuti adiicies quod propriæ voluntati detraxeris. Et Poeta: *Et virtus placidis abstinuisse bonis.* Tertio, vt homo assuescat præponere amorem Dei amori carnali. Ad amandum enim Deum super omnia tenetur homo ex illo mandato primo & maximo, *Diliges Dominum Deum tuum.* Et ex sola transgressione huius mãdati posset aliquis damnari, etiam si nullum aliud speciale mandatum transgrederetur.

Exod. 20.

Capvt III.

Quod fatuum sit quærere, quare Dominus simplicem fornicationem prohibuerit.

SEquitur videre quomodo illa quæstio sit diabolica & irrisione digna, qua quæritur quare Dominus prohibuerit simplicem fornicationem. Ideo vero diximus eam diabolicam, quia proposita est primo à diabolo talis quæstio Genes. 3. vbi dixit ad mulierem. *Cur præcepit vobis Dominus, vt non comederetis ex omni ligno paradisi?* Ideo vero diximus eam irrisione dignam: quia nullus proponeret alicui homini similem quæstionem qui eum pro stulto non haberet. Si veniret aliquis ad aliquem ciuem, & diceret ei, Quare non permittis filias tuas prostitui? quare vis eas maritari? Estis vos fatuus? diceret ipse. Quanto ergo potius ille fatuus potest reputari qui de cœlesti rege hoc audet quærere, quare ipse filias suas non permittit fornicari, quare vult eas vel castas permanere, vel nuptiis tradi. Præterea, quærere quare Dominus de re sua aliquid prohibuerit, est quærere quare Dominus in re sua ius aliquod vel aliquod signum dominii tenuerit, quam quæstionem patet stultam esse: vt si quis quærat à rege Franciæ, quare non datis mihi totum regnum vestrũ, vt nec aliquod signum dominii retineatis? Ibi permiserat Dominus bonum omne lignum, præter vnum, bene debuisset ei sufficere.

Cap. IV.

Quod Dominus misericorditer egerit cum hominibus, prohibendo eis simplicem fornicationem.

EX iam dictis patet manifestum esse quod Dominus misericorditer egit cum humano genere, quum simplicem fornicationem prohibuit viris, quia potius voluit eos habere fidele adiutorium quam tales qui furarentur eis quidquid possent furari. Concubinæ quæ nesciunt, quandiu debent esse cum hominibus, furantur eis quidquid possunt. Cum mulieribus etiam in hoc misericorditer egit. Videns enim Dominus quod mulieres habituræ essent laborem in portando prolem in vtero, dolorem in parturiendo, solicitudinem & occupationem & laborem in nutriendo, voluit viros ante opus carnale eis obligari in iuuando eas. Cum prole etiam misericorditer egit. Frequenter enim periret proles si simplex fornicatio esset concessa, vt prius ostendimus. Cum toto etiam genere humano Dominus in hoc misericorditer egit, cuius paci prouidit. Misericorditer etiam egit cum genere humano, quod ab illa voluptate hominem cohibere voluit in parte qua nullus vtitur nisi valde raro absque peccato. Ad id autem quod obiicitur, quod fere totus mundus perit propter prohibitionem illam, Dicendum est quod forte plures perirent si non esset prohibita fornicatio quam modo pereant. Quia vel perirent propter nimium amorem quem haberent ad mulieres. Vehemẽs enim amator propriæ vxoris sicut dicit Ambr. adulter est. Homines enim tunc nimis essent carnales: quia quem non alliceret vna, alliceret altera. vnde Deut. 17 dicitur de rege, *Non habebit vxores plurimas ne illiciant animam eius*, vel perirent propter rapacitatem. Fornicariæ enim mulieres depauperant homines, & fures reddunt: vel propter odium, quãdo auferretur ab aliquo illa quam amaret. Vel propter aliud peccatum quod fornicationem sequeretur. Ad id autem quod obiicitur, quod hæc prohibitio est contra multiplicationem generis humani, in parte patet solutio ex hoc quod dictum est prius, quod illæ quæ omnibus supponuntur, steriles efficiuntur. Præterea, Dominus non facit magnam vim in paucitate vel multitudine hominum. vnde Ecclesiast. 16. *Ne iocunderis in filiis*

impiis multiplicentur. Et subiungitur: *Melior est enim vnus timens Deum, quam mille filii impii.* Et vtilius est mori sine filiis, quam relinquere filios impios. Et Ecclesiast. 15. *Non concupiscit Dominus multitudinem filiorum infidelium & inutilium.* Scit enim Dominus quod melius fuisset malis mori fine filiis, quam relinquere filios impios. Vnde Dominus bene præcepit vel consuluit illud. Ex quo hoc sequitur quod pauciores sint homines: quoniam videlicet ad hoc quod plures saluentur, vel ad hoc meliores sint qui saluentur. vnde ipse consuluit castitatem & virginitatem, & similia. Prohibitio vero fornicationis saltem ad hoc valet quod perfectiores sint qui saluãtur. Nota peruersitatem quorundam hominum quibus ibi displicet proprietas, vbi Deo placet, in mulieribus scilicet: & ibi placet, vbi Deo displicet, scilicet in possessionibus.

PARS SEXTA, QVÆ HABET *duo capitula.*

De allegantibus impotentiam continendi.

CAP. I.

De diuersis testimoniis scripturarum contra illos qui dicunt se non posse continere.

VLtimo in tractatu de Luxuria, dicendum est aliquid de impotentia continendi, quam multi allegant. Et primo ponemus diuersa testimonia scripturarum, quibus contra eos qui hoc dicunt possumus vti. Deinde ponemus multas rationes quibus contra tales vtendum est. Et inter testimonia, Primo occurrit illud Genes. 4 quod dicit Dominus ad Cain, loquens de peccato: *sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Vnde quasi mendacium Deo imponunt, qui dicunt se non posse abstinere à peccato. Secundo occurrit illud Iob. 6. *Aut poterit aliquis gustare, quod gustatum affert mortem.* Ex quo verbo videtur quod potius deberet homo dicere. Non possum fornicari, quam non possum continere Et in veritate qui perfectam fidem haberet quod delectatio fornicationis esset venenata, sic faceret. Nonne si apponeretur alicui cibus amarissimus vel venenatus, ipse statim diceret. Nõ possum aliquo modo comedere: voluptas vero prohibita est venenata & morte amarior. Vnde Ecclesi. 7. *Inueni amariorem morte mulierem.* Quod intelligitur de voluptate, quæ est morte amarior, quia hic morte culpæ interficit: in futuro vero interficit morte æterna tam corporis quam animæ. Ad idem potest adduci quod legitur Ecclesi. 15. *Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum.* Et post: *Ante hominem vita & mors: bonum & malum: quod placuerit dabitur ei.* Ad idem facit illud Apostoli. *Fidelis est Deus qui non permittit vos tentari supra id quod potestis,* & Matth. 11. *Iugum enim meum suaue est,* &c. Quomodo enim leue est si est importabile? Et illud 1. Io. 5. *Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt.* Ad idem potest referri illud Hiero Maledictus qui dicit Deum præcepisse impossibile. Idem: Violentiam facit Deo, qui petit ab eo quod soluere non potest. Ius enim iustitiæ humanæ est, non esse licitum petere ab homine quod soluere nõ potest. Quod si verum est, multo fortius non est licitum iustitiæ diuinæ petere hoc. Idem: O prophana temeritas, ô vesanorum insania. Deum scientię duplici ignorantia condemnatis: scilicet quod nesciat quid fecit, quod nesciat quid iusserit, quasi imposuerit mãdatum quod impleri non possit. Proh nefas, imponitis iniquitatem iusto, crudelitatem pio, ac si vos quod suspicari sacrilegium est, ad salutẽ non fecerit, sed ad pœnam. In qua auctoritate insinuat Hieronymus illos esse blasphemos, qui dicunt se non posse continere. Deo enim imponunt ignorantiam, iniustitiam & impietatem. Contra tales potest etiam adduci illud Augustin. Nemo peccat in eo quod vitare non potest. Et illud: Peccatum adeo est voluntarium, quod si non est voluntarium, non est peccatum. Et illud Sene. Omitte excusationes, nemo peccat inuitus.

CAPVT II.

Rationibus ostenditur quod fatui sint qui dicunt se non posse continere.

COnsequenter sunt rationes ponẽdæ, quibus vti possumus contra eos qui dicunt se non posse continere. Primo ergo dicimus illis quod ipsi faciunt verecundiam sibiipsis, & confitentur suum magnum opprobrium. Confitentur enim vilissimam partem quæ in eis est sibi dominari, & adeo perfecta dominatione quod oportet fieri quod illa pars imperauerit,

& hoc

& hoc cum vigiliis multis, cũ laboribus multis & expensis, cum periculo animæ & ẽt corporis quandoque. Bene videtur cor amisisse qui talem seruitutẽ tolerat: melius esset tolerare seruitutem leprosi vnius, quam istam. Vnde recte numeratur fornicatio cum his quæ auferunt cor. Osee 4. *Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor.* Secundo dicimus quod in talibus hominibus est impotentia quæ non videtur esse in paralyticis hominibus. Non .n. possunt sedere, nec iacere. Si enim hoc possent, diabolus non ferret eos ad locum in quo fornicarentur. Tertio dicimus quod cum dignitas ista sit data homini pre cæteris animalibus, quod liberũ habeat arbitrium, ipsi non solum similes facti sunt brutis, immo ẽt inferiores. Minus .n. habent libertatis quam bruta, & quodammodo magis habent brutalem concupiscentiam, & maiori seruituti subiectam. Piscis .n. temperat se ab esca si hamum videat, & auis à granis si laqueũ videat: miser vero homo timore mortis æternæ non potest se temperare ab esca voluptatis momentaneæ. Quarto, dicimus quod talis vno solo gartione præsente non auderet fornicari, sed sola verecundia cohiberet eum: quãto magis præsentia Dei & angeli qui sibi deputatus est ad custodiam, deberet eum cohibere? Boët. in lib. Consolat. Magna nobis si dissimulare nõ volumus indicta est probitatis necessitas, cũ ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam habe angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me vidente nõ auderes. Versificator:

Cum quid turpe facis quod me cernente ruberes,
Cur spectante Deo non magis ipse rubes?

Non est dicendum quod equus non possit cohiberi ex quo modico fræno cohibetur: sic non debet dicere, non possum cohibere à peccato carnis ille, quem frænũ erubescentię cohiberet. Quinto dicimus quod non est verisimile quod domus alicuius hominis eo inuito comburatur, ex quo ipse voluntarie ignem apponit. Ignẽ propriis manib. in domo corporis sui apponunt, qui cibos & potus ad libidinem excitantes sumũt. Sexto dicimus quod nõ debet dicere infirmus, non possum curari, qui solum propter hoc non curatur, quia consilio nõ acquiescit. Hæc est sola caussa quare laborantes in infirmitate spirituali non curantur, quia cõsilio cęlestis medici nõ acquiescunt. Illa quę ad consiliũ corporalis medici proprios crines deponeret, ad consiliũ spiritualis medici non vult deponere alienos. Vsurarius qui corporali medico proprios daret denarios, ad consilium spiritualis nõ vult restituere alienos. Septimo dicimus quod nulla est eius excusatio, qui castrũ fidei suæ cõmissum hostib⁹ domini sui vili pretio reddit, muris adhuc integris succursu non postulato à domino suo, nec expectato: cũ sciat eũ & posse & velle subuenire ei. Nec est credendũ ei à domino suo, si dicat, non poterã me tenere. Omnia ista facile est videre in eo qui pretio vilis voluptatis castrũ corporis sui tradidit diabolo in primo conflictu tẽtationis, non misso nuntio orationis ad Dominum pro succursu quũ Dominus possit ei subuenire, & velit. Non vult .n. exhæredari. Vnde Apostolus: *Fidelis Deus qui non permittit vos tentari supra id quod potestis: sed faciet ẽt cum tentatione prouentũ vt possitis sustinere.* Octauo dicimus quod non videtur inuitus mori qui voluntarie mortẽ suã care emit: nec inuitus capi: qui hostes insequitur, & inter manus eorũ se ponit, quũ sciat se eis non posse resistere, quum sola fuga securus possit esse. Sic non debet dicere. Nõ possum continere, qui consortia mulierũ non vult fugere, quũ debilem se agnoscat. Nono dicimus quod si talis qui dicit se non posse continere haberet tantã voluntatẽ continẽdi, quantã habet vinum suũ custodiendi, de facili contineret. Si tanta diligẽtia obstrueret sensus corpori sui, cum sentit conscientiã per eos aliquantulum damnificatã, quanta diligẽtia obstruit foramen dolii sui cum perpẽdit per illud aliquantulum vini exisse. Decimo, quærimus ab eo qui se non posse cõtinere dicit à quo cogitur ad fornicandũ, vtrũ à diabolo, vel à carne, vel ab ipsa muliere? A diabolo nõ, cũ dicat de eo Greg. Non est timendus hostis, qui non potest vincere nisi volentẽ. Super illud Matt. 4. *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* dicit Gl. In quo infirmus ostenditur, cũ nulli nocere possit nisi ille prius se deorsum miserit. Si dicat se à muliere cogi, ridiculum est hoc, cũ potius ipse eã cogat. Si à carne, ille hanc excusationẽ non recipit qui ei dominium carnis dedit. Vnde Gen. 3. dicitur ad mulierẽ quæ tenet figurã carnis. *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Vndecimo, quærim⁹ à tali quomodo ipse intelligat hoc, Non possum cõtinere: vtrũ sic intelligat, non possum continere ẽt si velim: vel sic, nõ possum, quia nolo? Si primo modo, patet hoc esse falsum: quia si impulerit eũ timor

vel cupiditas ad hoc quod velit iam cito, potest cõtinere. Verbi gratia: Si debeat lucrari ex continentia sua mille marcas, vel castrum, vel ciuitatem, vel domum, vel si sciat se tam cito post peccatum amissurum pedem suum, vel aliud membrum, vel si videat sibi paratum lectum igneũ in quo oporteat eum iacere: cũ à lecto mulieris surrexerit. Vnde Bernar. Ignosce, Domine, excusamus, tergiuersamur, vix est aliquis qui in eis quæ ad te sunt experiri velit quid possit ẽt ꝙ promptissime secundum carnem potest vel secundum seculum, siue timor impulerit, siue cupiditas traxerit Si secũdo modo intelligat, non possum continere, quia nolo: igitur non est nõ posse in causa, sed potius non velle in culpa, iuxta verbũ August. Duodecimo potest quæri ab ipso qui dicit se non posse continere, vtrum intelligat quod nõ potest continere suis viribus sine Dei auxilio, aut intelligat quod ẽt adiutus à Deo non possit. Si secũdo modo, hoc est manifeste falsum, & ẽt sapit hæresim. Si primo intelligat hoc plane verum est. Sine adiutorio .n. diuino, nihil possumus. vnde Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere* Et 2. Corinth 3 *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis : sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et Augusti. Domine, sine te nihil sunt omnes conatus mei. Et Sapient. 8. *Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens nisi Deus det*, & hoc ipsum erat sapientia scire cuius esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum eum. Matt 19. Cũ quærerent discipuli, *quis potest saluus esse?* Respondit Iesus: *Apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt*, vbi dicit interlin. Impossibile est apud homines vt per se à suis cupiditatibus conuertantur. Et Ioan. 6 *Nemo potest venire ad me nisi Pater meus traxerit eum.* Hoc autem valde vtile est ostendere hominibus quod viribus suis saluari non possunt, nec à peccato abstinere. Hoc enim persuaso eis, potest eos monere homo ad tria valde eis vtilia: ad eorum iustificationem scilicet, ad excutiendam quandam stultam præsumptionem, & fiduciam qua credunt se conuerti quando voluerint. De qua legitur Ecclesiastici 29. *Repromissio nequissima multos perdidit.* Mira insania: ille qui non potest, cum liber est, diabolo resistere, sperat cum ab eo captus erit & ligatus, viribus suis de manibus eius liberari, quum scriptum sit Iob. 41. *factus est vt nullum timeret, & non est potestas in terra quæ ei valeat comparari.* Qui in mortali est, captus est & ligatus. Vnde Prou 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque cõstringitur.* Item qui non potest se tenere ne ad impulsum tentationis cadat in foueam peccati: quomodo sperat se confractum casu, cõsuetudine pressum, aggere peccatorum obrutum à tam profunda fouea per se exire, eo qui impulit ei resistente? Imo quod amplius est, sperant homines cum morte spirituali mortui fuerint seipsos posse resuscitare. Et vt breuiter dicam in præsenti se nihil posse asserunt: sed in futuro, quando ex se erunt impotentiores & Dei adiutorio minus digni quia eum diutius offenderunt, quando etiam diabolus magis laborabit ad impediendam salutem eorum. Ipse enim calcaneo insidiatur: id est, fini hominis. Quod haberi potest ex hoc quod dictum est serpenti Gen. 3. *Tu insidiaberis calcaneo illius.* Tunc, inquam, omnia se posse præsumũt. Secundo potest homo monere eos ad hoc quod gratiam eius studeant sibi comparare: sine eius auxilio conuerti non possunt eleemosynas suas largiendo, orando Deum & suffragia sanctorum, & virorum iustorum implorando. Tertio non possunt moueri ad hoc ne fingant se quin faciant quod possunt etiam aliqua quæ videntur sibi difficilia. Dominus .n. non vult iuuare eos qui se non iuuant: imo quasi fingit se, quia ipsi fingunt se. Vnde Sap. 1. *Spiritus disciplinæ effugiet fictum.* Item potest sic quæri ab eo qui dicit se continere non posse. Aut vis continere, & non potes: aut potes, & non vis. Si vis & non potes, infidelis est Deus qui patitur te tentari supra posse tuum. Præterea nonne credis quod omnia possis cum eo qui omnia potest? Sicut vulgariter dicit qui non habet nisi quinque solidos. Ego & rex habemus centum millia marcarum. Non potest paruum esse illud posse, cuius defectum posse diuinum paratum est supplere. Si autem potes & nõ vis, inexcusabilis es. Vltimo potest quæri à tali, an possit aliquo tempore continere. Quod si dixerit, sic per mensem: ostendendum est ei quod potius sperare debet quod sequẽti mense contineat quam isto. Primo, quia consuetudo iuuabit eum. De qua Tullius: Optima forma viuendi est eligenda, quam iocundam reddet assuetudo. Poeta: *Quod male fers, assuesce, feres.* Præterea sperare debet Deum esse paratiorem ad iuuandum, quum postꝗ per mensem pro amore eius continuerit quam ante si tamen ex corde instanter hoc petierit. Item quum ipse non sit securus de vita, non

Sine Dei auxilio continens nemo esse potest.

dico

dico per mensem, sed nec per vnam horam, qua ratione sperat se accepturum à Deo vitã, eadem debet ipse sperare se accepturum virtutem seruiendi Deo in vita illa, nec debet disponere se seruiturum diabolo in vita quam nondum habet. Nõ debet similis esse operario ebrioso & lusori, qui prius obolum perdit, quam illum lucratus sit.

TRACTATVS QVARTVS DE AVARITIA.

PARS PRIMA,

quæ habet nouem capitula.

CAPVT PRIMVM.

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et quod natura dissuadeat Auaritiam.

POST vitium Gulæ & Luxurię dicemus de vitio Auaritiæ: quia tractatus de vitio isto vtilior est prædicationi quam tractatus aliorum vitiorum. Hunc n. ordinem tradit Bernar. vt id prius ꝙ maturius ad salutem. De quo vitio hoc ordine dicemus. Primo dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius vitii. Secundo, de speciebus eius. Tertio, de his quæ fouent aliquo modo auaritiam in cordibus hominum. Quarto, de remediis contra vitium illud. Quinto, tangemus de prodigalitate, quæ est vitium contrarium auaritiæ. Intelligimus autem auaritiã in hoc loco, indebitum amorem pecuniæ. Primo autem facit ad detestationẽ auaritiæ hoc, quod natura dissuadet nobis vitium istud, & quodammodo est contra naturam. Voluit. n. natura terram infimam esse inter creaturas, & à pedibus omnium conculcari, docens nos in hoc absque dubio quod debemus conculcare pedibus mentis terrena ista, & contemnere. Quale vero est hoc, quod homo Deo & creaturis omnib. præponat creaturam illam quam natura omnibus creaturis voluit postponi? Ad significandum diuitias conculcãdas esse & contemnendas, primitiui de ecclesia cælitus edocti, pretia domorum & agrorũ suorũ ponebant ad pedes Apostololum, vt legitur Actuum 4. Vnde in fine eiusdem capituli, vbi dicitur: *Ioses attulit pretium agri sui quem vendiderat, & posuit ante pedes Apostolorum.* dicit Gloss. Docet calcãdum esse aurum quod subdit pedibus apostolorum. Pręterea cum anima secundum naturam sublimior & purior sit cœlo tanquam Deo similis, exaltata debet esse à terrenis istis, sicut exaltantur cæli à terra. Vnde sicut valde mirabile esset & quasi contra naturam si cælum adhæreret terræ: sic quasi contra naturam est cum auaritia animam terrenis adhærere facit. Item anima cœlum spirituale est. Dei enim habitaculum est. De quo cælo dicit Bern. Nõ mirum si libenter inhabitat cęlum hoc Dominus Iesus, quod vtiq; non quomodo ceteros dixit tantum vt fieret, sed pugnauit vt acquireret, occubuit vt redimeret. Comparatione huius cæli, vocat Dominus cælum materiale desertum. Luce 15. *Nonne dimittit nonaginta nouem in deserto?* quanta vero peruersitas est cælum velle terra implere, vel ei terram supponere? Quis locus terræ, vel in cælo vel super cælum? hanc tamen peuersitatem vult auaritia facere.

CAP. II.

De duodecim maledictionibus, quas facit sacra scriptura auaris.

SEcundo faciunt ad detestationem huius vitii maledictiones quas facit sacra scriptura auaris. De quib⁹ ponemus has duodecim quæ sequuntur, Esaiæ. 5. *Væ qui coniungitis domum* &c. Et eiusdem 32 *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?* Habacuc 2 *Væ qui congregat non sua.* Et in eodem, *Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ* Amos 6. *Væ qui opulenti estis* *Ad detestationem auaritiæ valent maledictiones S. Scripturæ.*

in Sion. Et in eodem: *Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis.* Et Luc. 5. *Væ vobis diuitibus.* Et Iac. 5. *Agite nũc diuites: plorate, vlulantes in miseriis quæ euenient vobis.* In Epist. Iudæ, *Væ his qui in viam Cain abierunt.* Principium malitiæ Cain fuit auaritia, vnde in viam Cain abeunt, qui sequuntur auaritiam. Et Apoc. 8. *Væ væ væ habitantibus in terra.* Ad modum talparum sunt auari. Et August. Væ illis qui viuunt vt augeãt res perituras vnde æternas amittunt. Idem: Maledictus dispensator auarus, cui largus est Dominus. Si scires aliquem sanctum maledixisse ei qui aliquem cibũ comederet, vix auderes eum comedere: quomodo ergo auarus audet contingere diuitias amore, quum amatoribus earum sacra scriptura quæ ex ore Altissimi prodiit, vt legitur Ecclesiast. 23. tot maledictiones ponat?

Cap. III.

De quatuor testimoniis Sacræ scripturæ quibus ostenditur magnitudo huius vitii.

Tertio faciunt ad detestationem auaritiæ testimonia Sacræ scripturæ quæ ostendunt magnitudinem huius vitii. De quib[9] ponemus quatuor tantummodo. Primum est Ecclesiast. 10. vbi dicitur. *Auaro nihil est scelestius*, id est, nullum scelus maius est auaritia; etiam scelus Iudæ non videtur maius fuisse scelere auari quantum ad hoc quod Iudas Deum dedit pro triginta denariis: sed auarus quandoq; dat eum pro vno denario, & quandoque pro nihilo, quum non timet periurium incurrere vt denarium vnum lucretur, & quandoq; non lucratur vnum denarium, quandoq; non vendit illud pro quo periurium incurrit: & in veritate peccatũ Iudæ fuit auaritia vel ex auaritia Secundum testimoniũ similiter est Eccle. 10. vbi dicitur, *Nihil iniquius est quam pecuniã amare.* Hic .n. animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Quã iniquus sit amans pecuniam, manifestari potest. Primo per hoc, quod statera æstimationis suæ iniquissima est. Plus .n. in ea ponderat obolus, q̃ Deus, & quam anima ipsius auari, & quam regnum æternũ. De hac statera legitur Osee 12. *Chanaan in manu eius statera dolosa.* Chanaan interpretatur, negotiator. Hæc est statera dolosa quæ abominatio est apud Deũ, de qua Prou. 11. *Et bene dicitur abominatio esse*, quia non ponderant ibi nisi temporalia, quæ Apostolus Philip. 3. stercora reputabat, quem non dimisisset spiritus sanctus decipi in sua æstimatione. Secundo potest ostendi iniquitas amantis pecuniam, per hoc quod in eo non est æquitas illa quæ est tam in creatore quam in ceteris creaturis. Creator .n. cõmunicare vult & se & sua. Similiter creaturæ sua communicant: vt sol communicat lumen suum, & ignis calorem, & arbores fructus suos. Vnde Aug. Indicium maximũ diuinæ bonitatis est, quod quælibet res cogitur dare seipsam. Auarus vero communicare nõ vult sua nisi cum à morte cogitur. Nec ẽt tunc frequenter, imo abscondita putrefiũt, creatura vna defectum alterius supplere cupit. Vnde natura nihil vacuum patitur: auarus vero non curat defectus proximi sui supplere. *Magna auari iniquitas.*

Quod auarus iniquus sit in Deum, in se, in proximum, & in inferiores creaturas.

Tertio ostenditur iniquitas auari, per hoc quod ipse est iniquus in Deum, & in seipsum, & in proximum, & in inferiores creaturas. In Deum iniquus est, quia bona sibi commendata à Deo ad dispensandum, proditiose sua facit. Diuites .n. dispensatores sunt diuitiarum Domini. Vnde Apostol[9] 1. Corinth. 4. *Sic nos æstimet homo vt ministros Christi, & dispẽsatores mysteriorum Dei.* Iniquus est in Deum, quia vilissimam creaturã ei præponit. Iniquus est ẽt in Deum, quia inde hostis Dei efficitur, vnde amplius eum amare debuit: scilicet propter bona huius mũdi quæ Deus sibi contulit. Iniquus in seipsum est. Primo quia seipsum inimicis suis vendit. Valde iniquus reputaretur aliquis, qui proximum suum inimicis suis capitalibus venderet. Sed iniquior valde reputaretur qui cognatum vel fratrem venderet. Iniquissimus qui patrem quem plus amare deberet. Sed multo iniquior videtur esse reputandus ille qui seipsum vendit, cum amplius seipsum debeat amare q̃ patrem. Hæc caussa innuitur cum sequitur in verbo proposito Eccles. 10. *His enim animam suam venalẽ habet.* Secundo iniquus est auarus in seipsum quia se euiscerat. Vnde David, *Tabescere fecisti sicut araneam animam eius.* Valde crudelis reputaretur qui vẽtrem patris sui gladio transuerberaret, & viscera proiiceret. quomodo ergo iniquus non est qui seipsum quem debet amplius amare, euiscerat? quod est desperare se. De- *Auarus iniquus in Deũ proximum & seipsum.* *Psal. 38.*

speratio enim maius peccatum est ceteris. Ad hoc pertinet quod legitur in verbo Ecclesiast. proposito. *Proiecit in vita sua intima sua.* Tertio iniquus est in seipsum, quia amat ea quæ tot mala sibi faciunt: vt patebit inferius. Amat spinas diuitiarum, in quibus comburendus est. Vnde Prou 1. legitur de auaris, *Ipsi contra sanguinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra animas suas* Iniquus etiam auarus est in proximum, quia sibi retinet quod pauperibus erogare debuit. Sicut eleemosynarius alicuius principis vel executor alicuius testamenti iniquus esset, si ea quæ deberet distribuere pauperibus, sibi retineret. Iniquus est etiam in proximum quia quasi occidit eum, cum fame eum permittit perire cum potest subuenire. Vnde scriptum est, *Pasce fame morientem: quod si non paueris, occidisti.* Vnde Eccle. 34. *Panis egentium, vita pauperum: qui defraudat illũ homo sanguinis est.* Præcipue autem iniquus est auarus in eos quos amplius debet amare: scilicet in filios, quibus materiam incendii congregat infernalis; quibus molam asinariam ad colla suspendit, qua demergentur in profundum inferni, quos amore diuitiarum quasi ad collum posito quodam fune, hostibus infernalibus tradit. Iniquus est auarus in vxorem & in totã familiã suam q̃ strangulat, dum eos facit consentire peccato vsurarũ In creaturas vero inferiores iniquus est auarus, quia recludit eas in carcere custodiæ suæ, vbi eas putrescere facit. Vnde Iac. 5 dicitur auaris, *Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurũ & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum erit vobis in testimonium, & manducabit carnes vestras quasi ignis.*

Quod auaritia sit idololatria, & auarus idololatra.

TErtium testimoniũ est ad Ephesios 5. vbi dicitur: *auaritia est idolorũ seruitus.* vbi dicit glossa: Auari Deus est nummus. Auarus similis est latroni minus bona pro melioribus cõmutanti, donec inuentus est & comprehensus. Aegris dantur à medicis cuncta quæ desiderant. Sen. Nunq̃ Auarus bene facit, nisi cũ moritur. Aug Nemo habet iustum lucrũ sine iusto damno. Vbi lucrum, ibi & damnũ: lucrũ in arca, damnum in conscientia. Tulit vestem & perdit fidem. Acquirit pecuniam, & perdit iustitiam. Quod autem auaritia sit idololatria, vel Dei negatio, potest ostendi multipliciter. Primo per hoc ꝙ super illud Matt. 6. *Nõ potestis Deo seruire, & mammonæ,* dicit gl. Diuitiis seruire, Deum negare est Duob. modis potest negare aliquis dominium alicuius principis, vel dicendo Ego non recognosco vos esse dominũ meum, nec aliquid teneo à vobis. Si sciẽ vos esse dominũ meũ, vel aliquid me tenere à vobis, libenter soluerem vobis censum vel seruitium vestrũ. Item dicendo, bene recognosco quod debetis esse Dominus meus, & censum debeo vobis, sed nihil soluã vobis: & hic modus negandi magis est cõtumeliosus Domino. Sic differt negatio qua mali Christiani negant Dominum Deum, ab illa qua Gentiles negant eum. Multi enim Gentiles sunt qui Christo libenter seruirent si scirent eum esse Dominum suum: sed solum ob hoc censum seruitii sui ei non reddunt, quia eius dominium non agnoscunt: sed Christiani bene agnoscunt eum esse Dominum suum, & tamen seruitii censum nolunt ei reddere, maiorem contumeliam faciẽtes ei, quam Gentiles, quia scienter hoc faciunt. Secundo potest ostẽdi per hoc quod Deus præcipit auaro vt nomen eius non assumat in vanum Exo. 20. Et ex alia parte nummus vnus quẽ lucrari cupit, præcipit ei vt nomen Dei assumat in vanũ, & ipse potius obedit nummo, q̃ Deo, indubitanter ostendens se magis esse seruum nummi, q̃ Dei. Obedientia .n. ostendit quem aliquis vere reputet dominum. Vnde Dominus Luc. 6. *Quid vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Eccl. 10. *Pecuniæ obediunt omnia* Tertio potest ostendi per hoc, quod auarus creaturam adorat interiori adoratione. Adorare enim aliquid est, summum honorem ei exhibere, vel diuinam maiestatẽ ei profiteri. Vtrunque vero facit auarus. Si .n. occurrant ei duo, quorum alterum credat habere Deum, alterum diuitias, maiorem honorem exhiberet diuitiis in diuite, quam Deo in alio. Hanc idololatriam insinuat nobis Salomon in Prou. dicens: *Multi colunt personam potentis &c.* Coli ad Deum pertinet. In potente coluntur diuitiæ per se: diues vero per accidẽs, vnde quidam, Dominus nummi nobis hos præstat honores. Maiestatem ẽt diuinam profitetur auarus creaturæ. Maiestas .n est quod signatur per hoc aduerbium summe, cum dicitur summe bonus, vel summe potens, vel aliquid simile. Facto autem profitetur auarus illud summe bonum quod summe diligit, & præ cæteris charum habet: & sic diuinam maiestatem profitetur auarus illi creaturæ quam diligit amplius quam Deum. Prætea cum

Auarus nunquam bene facit, nisi cum moritur.

Auarus dat *ria creatu-* *'a quæ Deo* *debentur.*

rea cum transit ante pulchram vineam vel domum, caput cordis inclinat ei. Inclinatio animi est amor, sicut dicit Dionysius. Interius ergo talem reuerentiã exhibet auarus vineæ vel domui, qualẽ verus fidelis exhibet Deo in imagine Crucifixi vel beatæ Virginis. Quarto potest ostendi per hoc, quod auarus illa tria dat creaturæ quæ proprie Deo danda sunt: scilicet fidem, spem, & amorẽ. De fide satis potest ostẽdi, quia ipse melius sentit vel credit de diuitiis q̃ de Deo. Credit .n. ꝙ necessaria debet habere si diuitiis seruierit, & credit se fame perire, si Deo seruierit, quasi Deus possit minus vel minus velit seruientes suos remunerare q̃ diuitiæ. Duab. de caussis accidit quod aliquis non prouidet ei quẽ sibi videt fideliter seruire: vel quia non potest, vel quia non vult: quarum neutra potest esse in Deo, cum sit omnipotens, & summe bonus. Spem ẽt ponit auarus in diuitiis suis quod quodammodo de Deo desperare est. Vnde Aug. De Deo desperare est spẽ in creaturis posuisse. Amorem ẽt ponit ibi quem in Deo deberet ponere faciens inde Deum suum. vnde August. super epistolam ad Phili. *Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur.* Quinto hoc potest ostendi auctoritate Hier. dicentis ad Rusticum monachum. Aestimato male pondere peccatorum, leuius alicui videtur peccare auarus, quam idololatra: sed non mediocriter errat. Non .n. grauius peccat qui duo grana thuris proiicit super altare Mercurii, quam qui pecuniam auare cupit, & inutiliter congregat. Ridiculũ videtur quod aliquis iudicetur idololatra, quia duo grana thuris offert creaturæ quæ Deo debuit offerre: & ille non iudicetur idololatra, qui totum seruitiũ vitę ꝙ Deo debuit offerre, offert creaturæ. Ad idem facit illud verbum Oseę 10. *Secundum multitudinem fructus sui Israel multiplicauit sibi altaria, iuxta hubertatem terræ suæ exuberauit simulachris.* Quartum testimonium est illud verbum quod legitur. 1. Timo. 6. *Radix omniũ malorum est cupiditas.* Alia litera habet, Radix omnium malorum est auaritia. Ad auaritiam ergo quasi ad radicem omnium malorũ præcipue adhibenda esset securis prædicationis. Frustra laboratur in extirpatione malorum si rami amputantur, & radix ista relinquitur.

Cap. IV.

Quod grauis infirmitas sit Auaritia.

Quarto facit ad detestationem auaritiæ hoc ꝙ inter infirmitates spirituales ipsa est pessima, vel vna de peioribus. Vnde Eccles. 5. *Est infirmitas pessima quam vidi sub sole, diuitiæ conseruatæ in malum domini sui.* Pereunt enim in afflictione pessima. Inter infirmitates quædam sunt bonæ, quædã sunt malæ. Bonæ sunt infirmitates corporis: quod ostenditur per hoc, quod à summo bono, id est, à Deo, & quod dantur à patre amantissimo, & per hoc quod sunt vt cocturæ factæ in minus nobili parte hominis ad sanandum partem meliorẽ, scilicet animam. *Meliora sunt*, vt ait Salomon, *vulnera diligentis*, scilicet Dei, *quam fraudulenta oscula odientis*, scilicet mundi. Vulnera diligẽtis cocturæ sunt vt medicinalia: sed oscula odientis sunt vt morsus serpentini, vel venenati, vel oscula Iudæ proditoris. Dicit .n. mũdus iste dæmonibus. Matth. vigesimo sexto. *Quemcunque osculatus fuero, ipse est tenete eum.* Infirmitates vero malæ, sunt infirmitates spirituales, scilicet peccata mortalia: quod potest ex hoc ostendi quod sunt infirmitates ad mortem, & ad æternã mortem: & ex hoc, quod medicum, scilicet Dei filium oportuit venire de tam longinquis partibus ad curationẽ earum: & ex hoc quod tantas expensas oportuit fieri pro curatione earũ: Filius .n. Dei se expendit ibi. Vnde Bern. Ex consideratione remedii periculi mei æstimato quantitatẽ. Filius Dei iubetur occidi, vt vulnerib. meis pretioso sanguine istius balsamo medeatur: agnosce homo q̃ grauia sũt vulnera illa pro quib⁹ necesse est Christum Domini vulnerari. Inter infirmitates spirituales pessima vel grauissima est infirmitas auaritiæ quantum ad multa.

Infirmitates bonæ & mala. *1. Bona.* *2. Mala.*

Quod in XII. grauitas huius infirmitatis potest ostendi.

1\. Duodecim vero sunt ex quibus potest ostendi grauitas huius infirmitatis. Primũ est, eius diuturnitas. Cuius diuturnitatis duæ sunt causæ: scilicet abundantia materiæ & durabilitas. In materia huius infirmitatis est fere totus mundus. Vnde cum difficultate valde magna euacuatur perfecte materia ista à corde hominis: vt scilicet homo omnia temporalia perfecte cõtemnat: materia etiam huius infirmitatis durabilior est, quam materia luxuriæ. Mulier .n. quam aliquis amat potest mori vel deformis fieri: & sic cessante materia cessat infirmitas luxuriæ in homine. Sed terra quam amat auarus, plus durabit, quam ipse: & ideo infirmitas illa erit diuturna propter consi-

consimiles causas: est diuturna & aliqua infirmitas corporalis propter abundantiam materiæ & compactionem. Secundum est, continuitas huius bonitatis. Fornicator quandoq; non fornicatur semel in mense: auarus vero quasi continue laborat. vnde Eccl. 4. *Vnus solus est & secundum non habet filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat.* Et eiusdem 2. *cuncti dies eius laborib. & ærumnis pleni sunt.* Tertium est, afflictio acerba quam habet infirmitas ista. Affligit autẽ in hac infirmitate grauiter solicitudo quæ est in cõseruando. Ad quod pertinet quod dictum est in verbo proposito. *Diuit a conseruata in malum domini sui.* Grauius vero affligit labor in acquirendo. vnde 1. ad Tim. 6. post illud verbum, *radix omnium malorum est cupiditas*, subiungit Apostolus: *Quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Grauissime vero affligit dolor in amittẽdo. Et ad hoc pertinet quod dictum est in verbo proposito. *Pereunt enim in afflictione pessima.* Tunc enim pessime affliguntur, cum diuitiæ eis pereunt. Vnde Poeta: *Ploratur enim lacrymis amissa pecunia veris.* Quartũ est vniuersitas huius infirmitatis. Auaritiã enim non parcit seni, nec iuueni: imo secundũ verbum Prophetæ, *A maiore vsq; ad minorẽ omnes auaritiæ student.* Vix est puer septennis quin cupidus sit, & furetur denarios matri suæ. De peccato luxuriæ expectant pueri duodecimum annum vel decimum quartum. Item peccatum luxuriȩ senio senescit in aliquibus: sed de auaritia dicit auctoritas, quod cum cetera vitia in senib. se nescant, sola auaritia nõ senescit. Sapien. Cum senes ad omnia alia rectius ceteris sapiant, ad solam auaritiam desipiunt. Senec. Monstro similis est senis auaritia. Quid enim stultius est quam via deficiente viaticum augere? Auaritia etiam non parcit infirmis, nec sanis. Peccatum luxuriæ ad modicam infirmitatem corporalem fugit. Infirmitas enim grauis sobriam reddit animam: vt legitur Eccle 31 Sed auaritia tunc interdum augetur. Amat enim tunc auarus amplius suas diuitias, quas iam habet, quia laborare non potest in acquisitione aliarum diuitiarum. Auaritia etiam non parcit nec literatis, nec idiotis: multi sunt viri literati qui fornicari dedignarentur, qui tamen valde auari sunt. Quintum per quod potest ostendi gravitas huius infirmitatis est hoc, quod cœlestis medicus primo volens occurrere huic infirmitati quasi periculosiori, primum consilium dedit contra eam. Matth. 5. dicens: *Beati pauperes spiritu, &c.* Sextum est hoc, quod quasi ad mortem iudicauit eam tantus medicus. Matth. 19. dicens: *Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cœlorum.* & post: *Facilius est camelum intrare per foramen acus, &c.* Non dixit hoc de peccato carnis: immo dixit, *Meretrices & publicani præcedent vos in regnum Dei.* Septimum est hoc, quod ista infirmitas abstulit finaliter tanto medico vnum de illis quos ipse acceperat in cura, scilicet Iudã. Hoc non facit ambitio vel aliud peccatum, licet de ambitione pluries sint tentati apostoli. Octauum est hoc, quod auaritia irrisit cœlestem medicum, & ad vltimum ipsum interfecit. De primo habemus Lucæ 15. *Audiebant hæc verba Pharisæi qui erant auari, & irridebant eum.* Aliud manifestum est, quia auaritia Iudæ & sacerdotum interfecit eum. Nonum est hoc, quod cœlestis medicus contra hanc infirmitatem tantam purgationem indixit, dicens Lucæ 14. *Omnis ex vobis qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Contra gulam nõ tantum dixit, sed solum admonuit, ne corda discipulorum grauarentur crapula & ebrietate. Decimum est hoc, quod ecclesia in principio contra hanc infirmitatem ita strictam diętam obseruari voluit, vt nullus haberet aliquid proprium. Vndecimũ est hoc, quod multi hac infirmitate laborant qui nesciunt se illa laborare, & ideo non quærunt sanitatem. Seneca: Initium salutis est cognitio peccati. Idem: Se nemo auarum intelligit, nemo cupidum. Ideo cum difficultate ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus.

De septem infirmitatibus quæ sunt in auaro.

Dvodecimum est varietas infirmitatum quæ infirmitatem auaritiæ sequuntur. De quibus septem ponemus. Quarum prima est cæcitas, quæ est figurata Ioan. 9 per cœcitatem illius cæci nati. Vnde Dominus volens illuminare eum, liniuit oculos eius luto: insinuans esse caussam cœcitatis illius lutum tẽporalium illorum. De hac cæcitate legitur similiter Tob. 2. vbi habetur quod Tob. fuit excæcatus stercoribus calidis hirũdinum quæ super oculos eius ceciderunt. Hirundo garrula & depicta, significat felicitatem huius mũdi quæ est quadam pulchritudine depicta & tumultuosa, quę calida stercora proiicit super oculos cordis, id est temporalia ista quę exurunt corda hominum. Genes. 20. legitur quod Abimelech rex Geraræ dedit Saræ mille argẽteos in velamen

oculorum suorum & super illud Psalmi: *Mane astabo tibi, & videbo*: dicit glossa: Deum non videt qui temporalibus adhæret. Secunda infirmitas est febris quæ figurata potest esse per febrem à qua Dominus curauit filium reguli. De quo legitur Ioan. 4. *Auarus febrilem distemperantiam patitur, cuius tremorem habet cum trepidat vbi trepidandum nō esset*. Seneca: De ipso videt regem, & æstimat prædonem: videt pauperem & æstimat furem. Ad tremorem huius febris pertinet quod legitur Iob 15. *Sonitus terroris semper in auribus eius: & cū sit pax, insidias suspicatur*. & in Psal. *Posuisti firmamentum eius formidinem* & Esa. 24. *Formido, & fouea, & laqueus super te qui habitator es terra*. Habitator terræ est auarus qui est quasi talpa. Aestuat autem auarus ex febre ista cum irascitur ex amissione diuitiarum suarum. Tertia infirmitas est manus ariditas. de qua legitur Matth. 12. *Extende manum tuam*, ait Dominus habenti manum aridam, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera. Manum aridam habet auarus dum per largitionem eleemosynarum non valet pauperi extendere. Quarta infirmitas est illa à qua quis dicitur lunaticus, de qua legitur Matt. 17. *Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur, & sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam*. Auarus sæpe cadit in ignē iræ, & crebro in aquam voluptatis. Potest autem vocari lunaticus, quia regitur secundum sapientiam huius mundi: quæ per lumen lunæ intelligitur quæ lucet de nocte. Sapientia huius mundi solum lucet de nocte præsentis vitæ. Cū post præsentē vitā illuxerit sol iustitiæ, bene apparebit quod sapientia huius mundi stultitia sit. Quinta infirmitas est inclinatio ad terram. De qua Luc. 14 *Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis xviij. & erat inclinata, nec poterat sursum respicere*. Secundum sacros expositores, ista infirmitas est amor diuitiarum, quæ hominem bestiam reddit interius, vt ad terram respiciat, qui ad cœlos respicere debuit. Vnde Dauid: *Oculos suos statuerunt declinare in terram*. Bernardus: Quid indecentius quam curuum recto corpore gerere animum? Idem: Indigne corpus humanum inhabitat brutus & bestialis spiritus. Sexta infirmitas est respirandi difficultas vsque ad suffocationem. vnde Matt. 13. *Solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat verbum*, vbi dicit gl. Solicitudo huius seculi dum bonum ad cor intrare non sinit, quasi aditum vitalis flatus claudit. Septima infirmitas, est hydropisis. De qua Luc. 13. *Ecce quidam homo hydropicus erat ante illum*, &c. Assimilatur autem auarus hydropico in inflatione, & fœtido anhelitu, & siti insatiabili. Inflationem possumus referre ad superbiam quæ comitatur diuitias. Vnde super illud 1. ad Tim. 6. *Diuitibus huius seculi præcipe, non sublime sapere*. dicit gloss. Augustini: Vermis diuitum superbia est, vel istam inflationem possumus referre ad ventris ingluuiem, quæ interdum diuitias comitatur. Illi enim cui sufficiebat vnum ferculum cum pauper erat, non sufficiunt tria cum diues factus est. Fœtorem vero anhelitus referre possumus ad consilia corrupta quæ dant auari familiaribus suis. De siti vero auari planum est quod est insatiabilis. vnde Prou. 30. *Sanguisugæ duæ filiæ sunt, dicentes: Affer, affer*. Sanguisuga diabolus est sanguinem peccati semper sugens & sitiens. Ipse dum in humilitate mansit fuit angelus: superbia vero fecit eum sanguisugam. Ipsius vero duæ sunt filiæ, auaritia & luxuria, dicentes semper: *Affer, affer*. Ad eandem insatiabilitatem pertinet quod legitur Ecclesiast. 5. *Auarus non implebitur pecunia*.

Psal. 88.

Psal. 16.

Quare auarus diuitiis non satietur.

POssunt autem assignari septem caussæ huius insatietatis. Prima est, animæ capacitas: quia secundū sanctos animam Dei capacem nihil minus Deo implere potest: vnde quum orbis terrarum sit ante Deū quasi gutta roris antelucani, vt legitur Sap. 11. non sufficit implere cor hominis vnius. Exemplum de Alexandro qui dixit: Mundus vni nō sufficit homini. Secunda caussa est: quia cupiditas est infinita, pecunia vero quantumcunque magna sit, est finita. Seneca, Naturalia desideria finita sunt ex sancta opinione nascentia: innaturalia vero vbi desinant non habent. Cupiditatem infinitam dicimus: quia nullo fine mensuratur, vel fine tali mensuratur qui in præsenti non obtinetur. Nullo fine mensuratur in eo qui solū vult habere diuitias, vt habeat. Fine, qui in præsenti nō obtinetur, mēsuratur in eo, qui ideo vult eas habere, vt per eas gratiam & gloriam huius mundi sibi acquirat: vel qui tantū de pecunia vult habere, vt necessitati quæ possit sibi accidere sufficiat. Nullus enim vnquam in mundo isto habuit gratiam & gloriam apud omnes, etiam ipse filius Dei, immo alii dicebant de ipso, bonus est: alii dicebant non, sed seducit turbas. Necessitati autem

tem quæ potest accidere non sufficere etiam quæ sunt, sed necessaria essent quæ possunt esse. Sed qui mensuraret desiderium suum necessitate præsenti, pauca sufficerent. Sic mensurant animalia: & ideo pauca eis sufficiunt. Seneca: Quibus nihil deest, feris in alimentum solicitudo sua sufficit. Sic docet nos Apostolus *vt nos desideria nostra mensuremus.* 1. ad Tim. 6. *Habentes alimenta*, &c. Cum pecunia quantacunque sit finita, cupiditas infinita, non potest pecunia via alia adæquari ei nisi cupiditas finiatur, & sic diminuatur. Vnde non est alia via cupido perueniendi ad satietatem, nisi rescindendo desiderium suum. Vnde Senec. Si vis te diuitem facere, non pecuniæ est adiiciendum, sed cupiditati detrahendum. Tertia caussa quare auari desiderium non satiatur, est hæc, quod quasi pars cibi appositi semper venter efficitur. Verbi gratia: Auarus si habet nouum frumentum, statim condit nouum horreum. Si habet nouam vineam, condit nouum dolium, & tamen facit vt cui prius deerat horreum & dolium, modo desit vinum vel frumentum. Quarta causa est hæc, quod bona quæ auarus acquirit quid vacui secum afferũt. Sicut enim homo habet aliquem defectum, sic & aliæ creaturæ. Vnde cum auro & argento venit defectus clauis & seræ. Vinea habet defectum cellarii, doliorum, & aliorum multorum quæ secum affert: venit enim necessitas plura expendendi cum diuitiis. Vnde Ecclesiast. 5. *Vbi multa opes, & multi qui comedunt eas* Et sic verum est, permultis illos indigere, qui permulta possident, vt dicit Boetius. Et sicut dicit Senec. Altera cupiditatum ex fine alterius trahitur. Idem: Congregetur in te quidquid multi diuites possident, ex his maiora cupere dicens. Et super illud 1. Timoth. 6. *Quam quidam appetentes, errauerunt à fide*, dicit gloss. Qui pecuniam appetit, capere cupit. Qui vult sitim cupiditatis suæ diuitiis sedare, similis est illi qui vult sitim corporalem extinguere salsam aquam bibendo. Aqua salsa ex eo quod aqua nata est sitim extinguere, & eo quod salsa nata est eam prouocare: Sic diuitiæ inquantum aliquem defectum supplent, sitim sedant, inquantum vero multos defectus secum afferunt, sitim prouocant. Quinta causa est, quod hæc cupiditas est quasi ignis, vnde Eccles. 23. *Anima calida quasi ignis ardens.* Et Prouer. 30. *ignis nunquam dicit, sufficit.* ignis vero non extinguitur ex appositione lignorum siccorum, sed augetur. Secundum enim ligna syluæ exardescet ignis, vt dicitur Eccle. 28. Sic nec cupiditas extinguitur ex appositione diuitiarum, sed augetur. Crescit enim amor nummi quantum ipsa pecunia crescit: quia pecunia non ponitur vbi sitis auari est. Vnde sicut vinum in dolio non sedat sitim corporalem: sic nec pecunia in arca vel bursa sedat sitim auaritiæ. Insanis auare qui pecuniam ponis in bursa vel arca: non enim est ibi sitis. Sexta est, quod pecunia res est corporalis: anima vero res est spiritualis. Res vero spiritualis corporali non potest impleri: nec econuerso. Verbi gratia: Sicut arca sapientia non potest impleri, ita nec anima pecunia. Septima caussa est vanitas pecuniæ. vnde David. *Vt quid diligitis vanitatem?* Et sicut plenum vano adhuc vacuum reputatur, vt arca plena aëre vacua reputatur; nec propter plenitudinem quam habet minus capax est alterius rei: sic anima auari quantumcunq; habeat de diuitiis, adhuc vacua est. Vnde verum est quod dicit beata Virgo: *Diuites dimisit inanes.* Ad hoc pertinet quod dicit Bernardus: Non plus satiabitur cor hominis auro, quam corpus aura. & Ecclesiast. 34. *Quasi qui apprehendit vmbram, & sequitur ventum: sic qui attendit ad visa mendacia.* Et Ierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihil.* Non solum autem inanis & vacuus est omnis auarus, imo & pauper. Vnde Tullius: Si propter auiditatem pecuniæ quotidie decipis, poscis, eripis, sunt ne hæc signa abundantis an egentis? Animus humanus nō arca diues appellari solet, quamuis illa plena sit. Quum inanem te videbo, diuitem non reputabo. Et subiungit: Contentum suis rebus esse, sunt maximæ & certissimæ diuitiæ, quasi diues potest auarus esse, sed vere diues nunquam erit. Vnde Prou. 14. *Est quasi diues quum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis diuitiis sit.* Auarus in veritate nihil habet eorum quæ habere videtur. Vnde Hieron. in magno prologo Bibliæ: Antiquum dictum est, Auaro deest tam quod habet, quam quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem, etiam obolo indiget. Quod exponit Bernardus dicens: Fideli totus mundus diuitiarum est: quia tam aduersa quam prospera ipsius æque seruiunt ei, & cooperantur in bonum. Et subiungit: Auarus esurit terrena vt mendicus, fidelis contemnit vt dominus. Poëta: *Semper auarus eget: nocet empta dolore voluptas.* Dauid: *Diuites eguerunt, & esurierunt.*

Psal. 8.

Auarus est totus pauper.

CAP. V.

Quod Auaritia sit misera seruitus.

Psal. 75.

QVinto facit ad detestationem Auaritiæ misera seruitus, in qua auaritia ponit. Auarus enim seruus est diuitiarum. Vnde Dauid, *Nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis.* Ordo congruus esset vt diuitiæ virorum essent, non viri diuitiarum. Sed auaritia hanc peruersitatem facit, vti viri sint diuitiarum. Dicitur autem auarus seruus diuitiarum: quia non est possessor earum, sed tantum custos. Et non tantum non possidet, imo etiam possidetur ab eis. Quod auarus sit custos diuitiarum, dicit gloss. super illud Luc. 16. *Non potestis Deo seruire & mammona*, his verbis. Seruit diuitiis qui custodit vt seruus: sed qui seruitutis excussit iugum, distribuit vt dominus. Quod autem auarus diuitias non possideat, dicit Seneca his verbis: Pecuniam magnam habet aliquis. Si auarus est, non habet. Si prodigus est, non habebit. Signum autē manifestum quod auarus non sit possessor diuitiarum, est hoc, quod non potest inde facere quod vult, vel quod bonum iudicat: imo domina auaritia bene prohiberet ei. Vnde Ecclesiast. 6. *Est aliud malum quod vidi sub sole, quod est frequens apud homines, Vir cui Deus dedit diuitias & honorem & substantiam, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit Deus potestatem vt comedat ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud.* Hoc vanitas & magna miseria est, & Sen. Non sit tibi auaritia, quæ quicquid omnibus abstulerit sibi ipsi neget. & Bernard. super Canticum: Quæritur à quouis eorum qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid sentiant de illis qui sua vendentes, & pauperibus erogantes, regnum cœlorum pro terrena substantia mercantur, sapienter ne agant. Respondebit, proculdubio. Sapienter, quære iterum sibi, Cur quod approbat non facit. Non possum, inquit. Quare profectò? quia domina auaritia non permittit. Non habet auarus ea quæ habere videtur, nisi eo modo loquendi quo quis compedes habet quibus compeditus est, qui potius dominantur ei quam seruiunt.

Auarus non est diuitiarū possessor.

Quod Auarus possideatur à diuitiis.

QVod autem auarus possideatur à diuitiis, ostendit Sidonius, dicens, Res tuas si mediocriter colas, possides, si nimium, possideris. Hoc etiam potest probari, primo per hoc quod obedit eis auarus, sicut prius ostensum est ex illo verbo Eccl. 10. *Pecuniæ obediunt omnia.* Secundo ex hoc, quod cōformat se auarus bursæ suæ, sicut ancilla dominę. Ber. super Cāt. loquens ad auarum: Facis te pecuniæ tuæ nō dominum, sed seruum, custodem, non possessorem. Denique conformaris crumenæ tuæ tanquam seruus domino suo: vt quomodo ille necessario congaudet illi gaudenti, & condolet dolenti: tu quoque crescente marsupio tuo crescis pariter & animo, & decrescente pariter decrescis. Nam contraheris tristitia, quum illud exinanitur: & solueris lætitia, aut certe inflaris superbia, quum illud impletur. Tertio ostenditur quod diuitiæ possideāt auarum, ex hoc quod ita impediunt eum quod in nulla necessitate potest se habere per horam ad audiendum consilium medici, vt scilicet audiat sermonem. Si sententiam mortis cognouerit latam contra se, non poterit se habere, vt iudicem pro vita sua oret. Augustinus: Venditis rebus nostris, nullum maius earum recipimus pretium quam nosipsos. Implicati enim talibus, nostri non eramus Sen. Gratuita nobis videntur quæ carissime constant. Ex hoc potest apparere stupor noster: quia ea sola putamus emi, pro quibus pecuniam damus vel soluimus. Ea gratuita vocamus pro quibus nosipsos impendimus. Idem: Nihil est cuique se vilius. Idem: Nostri essemus, si nostra non essent. Nonne bene se amisit diues auarus qui in summa necessitate non potest se habere? infirmus etiam ad mortem, nec potest se habere ad horam vt consilium medici audiat? id est, vt prædicationem audiat: lata est sententia mortis super eum, nec per vnam horam potest se habere vt pro vita sua iudicem oret. Si maledictus est qui partem suam deteriorem facit, quid ille qui omnino se reddit expertem; id est sine parte, sicut dicit Bernardus.

Nimium amans diuitiarum non possidet, sed possidetur.

Quod sex sunt quæ faciunt ad miseriam huius seruitutis.

SEx sunt quæ faciunt ad miseriam illius seruitutis, in qua ponit auaritia. Primum est hoc, quod ista seruitus est spiritualis. Multo. n. indignius est mente seruire, quam corpore, vt dicit Sap. & Bernard. An non seruus cui dominatur peccatum, & maxime nisi tu forte indignius iudices hominem tibi quam vitium dominari. Secundum est vilitas rei cuius seruus

est. Rei

est. Rei enim contemptibilis & ab omnibus conculcabilis seruus est, scilicet terræ. Tertiũ est hoc, quod ipse seruus est cuiusdam dominæ quæ vellet quod ipse nunquam comederet vel biberet. Ista domina est auaritia. Quartum est hoc quod domina ista eos qui sibi seruierunt per totam vitam suam, nudos transmittit in camisia, nec aliam mercedem dat eis. Vnde Psal. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.* Item. *Simul insipiens & stultus peribunt, & relinquent alienis diuitias suas.* Item: *Ne timueris cum diues factus fuerit homo* &c. Eccl. 14. *Qui congregat, ex animo suo iniuste, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.* Iob. 1. *Nudus egressus sum ex vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* & 7. *Diues quum dormierit, nihil secũ auferet.* 1. ad Timoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus* Quintum est hoc, quod domina ista honestissima præcipit furta, rapinas, periuria, proditiones, homicidia, imo etiam deicidia. Hæc præcepit principibus sacerdotum, vt filium Dei occiderent. Sextum est hoc, quod grauia præcipit, Vnde Ierem. 16. *Seruietis diis alienis qui non dabunt vobis requiem die ac nocte* Esaiæ 20. *Tradam Aegyptum in manibus dominorum crudelium.* Et vt breuiter dicam, Auaritia seruis suis exhibet torturã, & cõpedes, & occupationes graues, & viles, quæ seruis maleuolis solẽt exhiberi, Eccle. 33. *Seruo maleuolo tortura & compedes, mitte illum in operationẽ, ne vacet.* Greg. Ad compedes onerat quicquid homo præter necessaria curat. Auaritia seruos suos excæcat: & ad molam, id est, ad volubilitatem terrenorum istorum molere facit. Quod significatũ est Iudic. 16. in Samsone, quem excæcatum Philistæi molere fecerunt. Auaritia etiam facit manus auarorum in cophino seruire. Terra enim onerati vadunt per solitudinem. Ipsa etiam facit eos fodere, non solum fossorio, imo etiam corde. Vnde & talpis assimilantur, Ad miseriam etiam seruitutis auaritiæ, facit hoc, quod auarus est seruus omnium illorum qui diuitias possunt ei conferre, vel auferre, vel conseruare.

Seneca Minus, quam seruus est, qui seruos timet.

Cap. VI.

Quod magnam vim habeat auaritia ad capiendum animas & detinendum vel submergendum.

SExto facit ad detestationem Auaritiæ hoc, quod diabolus non habet machinamentum efficacius ad capiendum vel detinẽdum vel submergendum, quam sit auaritia. Contra eã quasi nullum castrũ potest tenere. Quatuor sunt quæ ad fortitudinem castri solent facere, scilicet fossati magnitudo, loci altitudo, murus & aquæ abundantia castrum cingens. Contra primum comportat auaritia aggerem & fossatum paupertatis replet. Vnde bene ei conuenit quod legitur Hab. 1. *Super omnem munitionem ridebit: comportabit aggerẽ, & capiet eam.* Contra altitudinem vero loci congregat molem terræ castro altiorem. Procurat enim quando videt castrum aliquod in eminentia vitæ, vt tot temporalia habeat ꝙ altiora sint quodammodo ipsis spiritualibus. Tunc temporalia quodammodo altiora sunt quando spiritualibus præponuntur: quando etiam in electione prælatorum maior habetur respectus ad illa, & magis occupantur prælati circa ea postquam electi sunt. Contra abundantiã vero aquæ lacrymarũ & sapiẽtiæ salutaris auaritia obstruit terra meatus aquæ dum adeo impedit spirituales viros terrenorũ solicitudine, quod non possunt cogitare nec peccata sua, nec alias causas flẽdi, vt exitus aquarum, deducant oculi eorum, & hoc est ꝙ legitur Gen. 4. Cain interfecisse Abel. Cain interpretatur possessio, Abel luctus. Tũc Cain Abel interficit, quũ solicitudo terrenarũ possessionum luctum claustralium impedit. Item ẽt impedit ne aqua gratiæ vel sapientiæ salutaris ad claustrales fluat. Ad quod potest pertinere quod legitur Iudith. 7. *quod quum Holofernis obsedisset Bethuliam, fecit incidi aquæductum.* Murũ vero castri suffodit auaritia, quũ de muneribus prælatum ecclesiæ corrumpit. Vnde Gen. penult. *Simeon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia,* & quibusdã interpositis, subiungitur. *In furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum* Simeon interpretatur exaudibilis. Leui assumptus. Vnde bene tenẽt hi duo figurã eorũ qui munera largiũtur. Illi. n exaudiuntur in petitionibus suis, & assumuntur ad dignitates. Isti occidunt prælatũ ecclesiæ qui vir deberet esse, & suffo-

diunt

diunt murum, corrumpendo illum qui resistere deberet male ingredientibus in ecclesiam Dei. Nullum etiam vitium est cuius laquei sint potentiores ad capiendum quam auaritia. Quod ideo est: quia auaritia habet laqueos valde absconsos, & diuersos, & fere vbique positos.

Quod laquei auaritiæ tribus modis sint occulti.

De absconsione legitur Iob 14. ***Abscondita est in terra pedica eius.*** Dauid, ***Narrauerũt vt absconderent laqueos, dixerunt, Quis videbit eos? Scrutati sunt***, &c. Absconditi vero possunt dici tribus modis. Primo, quia adeo subtiles sunt quod periti magistri non vident eos: vt patet in subtilibus laqueis vsuræ, & simoniæ, de quibus etiam summi magistri dubitant. Secundo, quia velati sunt necessitate naturali: necessarium est enim aliqua habere ad sustentationem vitæ. Vnde Gregorius: Primo diabolus solicitat hominem vt quærat necessaria: quando vero est in opere, vt quærat superflua, & ex hoc accidit, quod diabolus tentat eos de auaritia, quos non auderet tentare de luxuria, quia non audirent illum, quia nihil boni est ibi. Tertio vero quia sunt velati spirituali vtilitate. Qui enim habet diuitias, potest peccata sua eleemosynis redimere, & multa alia bona facere. Ad quod referunt auari illud Eccl. 7. ***Vtilior est sapientia cum diuitiis***, non attendentes quod valde magnam oporteret esse sapientiam quæ cum diuitiis duraret diu, quum sapientia Salomonis cum eis durare nõ potuerit. Quod autem laquei auaritiæ multi sunt & vbique positi, patet per hoc quod legitur Sapientiæ 14. quod creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium: In quacunque creatura desiderabili quam videmus, habet auaritia laqueum suum: vnde difficile est laqueos auaritiæ euadere ei qui corde in terra habitat. Ideo bene dicitur Esaiæ 24. ***Laqueus super te qui habitator es terræ.*** Et 1. Tim. 6. ***Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.*** Et nota quod auaritia vtitur muscipula ad capiendum incautos, in qua pro assere retinente, est tota domus vna, & quandoque episcopatus vnus, & quandoque regnum, vt quando aliquis talia iniuste possidet. De hac muscipula loquitur August. dicens auaro: Præda quam vis rapere, est in muscipula. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Et vix tales saluantur, cum valde difficile sit ea relinquere quæ iniuste possident.

Psal. 63.

Quod nullum vitium fortius teneat hominem quam auaritia.

Nullum enim vitium est quod fortius hominem teneat. Cuius rei potest triplex causa assignari. Prima est soliditas rei cui ligatus est. *Ratio 1.* Possessio enim sua plus durat quam ipse: & ideo non soluitur à vitio auaritiæ, dum viuit. Secunda causa est, quia pluribus stipitibus ligatus est. *2.* Quot possessiones amat, tot stipitibus ligatus est. Et multiplici funiculo: quia non solum amore proprio, imo etiam amore filiorum. Vnde cum in morte desinit amare ea sibi, amat adhuc filiis suis. Potens etiam est auaritia ad submergendum hominem in profundum inferni. Vnde super illud Deuter. 38. ***Non habeb trex argenti & auri immensa pondera***, dicit interlin. in infernum mergentia. Et 1. ad Timoth. 6. loquens Apostolus de diuitum desideriis, dicit, ***Quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem.*** & Augustinus: Amas seculum, absorbebit te. Amatores enim suos vorare nouit, non portare. Nec mirum si auari demerguntur, cum ligatam habeant ad collum per amorem, non molam asinariam, imo domum vel rem ponderosiorem, & sint in profundo maris.

Cap. VII.

Quod auaritia sit Deo exosa, iniuriosa proximo, & nociua proprio subiecto. Et primo quod Deo exosa sit, testimoniis sacræ scripturæ ostenditur.

Septimo facit ad detestationẽ auaritiæ hoc, quod ipsa est Deo valde exosa, proximo valde iniuriosa, & proprio subiecto valde nociua. Primum potest ostendi ex testimoniis sacræ Scripturæ, q̃ dicit Deũ odire auaros, vel iratũ esse eis, quale est illud, *Auaritia Deo exosa.* ***Odisti obseruantes vanitates superuacuas.*** Vanitates obseruant, qui in diuitiis sperant: & sicut tangitur in gloss. superuacue sperat, qui sperat in diuitiis: quia quum in eis sperat, aut ipse expirat, & ea hic dimittit: aut quum viuit, omnia pereunt, & ipse in spe sua deficit. Ad idem facit illud Iac. 4. ***Amicus huius mundi, inimicus Dei constituitur***, & illud 1. Ioan 2. ***Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo***, & illud, ***Inimici eius terram lingent.***

De quadruplici stultitia auari.

IN quo verbo quadruplex stultitia auarorum insinuatur. Prima est, quia rem immundam corde lingunt, quam canis lingua erubesceret lingere: scilicet terram. Secunda est, quia quum diuitiæ spinæ vocentur à Domino, Matt. 13. qui verissime res scit appellare, quum diuitias terrenas lingunt, solatium in eis quærendo, quasi mel super spinas lingunt. Quod diuitiæ spinæ sint, dicit Greg. super illud Iob 30. Esse sub sentibus delicias reputabant his verbis: Profecto spinæ sunt, quia cogitationum suarum aculeis mentem pungunt. Tertia stultitia est hæc: quia fonte dulcedinis & solatii neglecto, guttas solatii in terrenis diuitiis quærunt. Quarta stultitia est, quod lingendo ad satietatem se posse peruenire credunt.

Quod auaris Deus sit iratus.

QVod vero Deus iratus sit auaris, patet Primo ex illo verbo Zac. 1. *Ira magna irascor ego super omnes gentes opulentas.* Secundo, ex illo verbo Esa. 57. *Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum & percussi eum.* Tertio, ex illo verbo Osee 12. *Ad iracundiam prouocauit me Ephraim.* Ephraim, id est fructificans, & diues. Quarto, ex illo verbo quod dicit Iac. 5. auaris diuitibus. *Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus*, vbi dicit glo. Nescis miser cum thesauro pecuniæ, thesaurum iræ pariter cumulari: Signum etiam quod auarus sit Deo exosus, potest hic esse, quod Deus non vult eum nominare. Vnde Luc. 16. non nominatur diues, Lazarus vero nominatur, & hæc potest esse caussa: quia diuites vocauerunt nomina sua in terris suis. Vnde Dominus non vult memor esse nominum eorum per labia sua: quia nomina eorum fuerunt in ore ioculatorum, & aliorum carnalium, qui quasi porci sunt. Vnde sicut aliquis non poneret libenter in ore suo pomum quod in ore porci fuisset, sic Deus nomina talium in ore suo non vult habere.

Auarus Deo ignotus.

Quatuor rationes sunt, quare Deus odit auaritiam.

POtest autem assignari quadruplex ratio inimicitiarum quæ sunt Dei ad auaritiam. Prima est hæc, quod auaritia misericordiam fugat. Vnde sicut misericordia Deo specialiter placet, iuxta illud Osee 6. *Misericordiam volo & non sacrificium*: sic auaritia displicet ei. Secunda hæc est, quod auaritia vilipēdit multum Deum. Illud enim quod libenter faceret pro obolo, non vult facere, cum dicitur ei quod hoc faciat pro Deo. Tertia hæc est, quod creaturā ab omnibus conculcabilem deificat, non sine magna contumelia Dei. Ad augmentum vero contumeliæ Dei non solum vnum Deum sibi facit, sed tot quot possessiones habet, vnde Osee 10. *Israel secundum multitudinem fructus sui multiplicauit altaria sibi: iuxta vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris.* Ad cumulum etiam cōtumeliæ facit quod de bonis sibi à Deo collatis hāc contumeliam illi faciunt. Vnde Osee 2. *Ego dedi ei frumentum, vinum, & oleum, & argentum multiplicaui ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.* In hoc autem deterior est hæc idololatria, idololatria gentium: quia simulachra gentium os habent & cætera membra ad similitudinem hominum: sed auaritia deificat informem materiam, scilicet argētum & aurum.

Quod auarus diues quinque rusticitates faciat Deo.

QVarta caussa est hæc, quod auarus diues quinque rusticitates facit Deo, seu peruersitates quas nulli homini faceret. Prima est, quia cum beneficium debeat acceptorem reddere memorem benefactoris sui: auarus tamen inde Deum magis obliuiscitur. Vnde Osee 13. *Adimpleti sunt, & saturati sunt & leuauerunt cor suum, & obliti sunt mei.* Et Esa. 57. *Vitā manus tuæ inuenisti, propterea Deum non rogasti.* Greg. Qui felicitatem quæsitam in terris inuenit, datorem qui eam tribuit non requirit. Gen. 40. *Succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.* Secunda rusticitas est, quod Deo de bonis sibi collatis gratias non agit: nec propterea eum magis diligit, imo minus quod nulli homini faceret, vnde Ierem. 5. *Ibo ad optimates* Et sequitur quibusdam interpositis: *Ecce, magis hi simul fregerūt iugum, ruperunt vincula.* Tertia rusticitas est, quia quum beneficium debeat esse quoddam frænum retinens susceptorem beneficii ab iniuria largitoris, iuxta illud Esa. 47. *Laude mea infrenabo te, ne intereas*, auarus tamen non timet Deum offendere, licet tot beneficia ab eo susceperit: nec timet beneficia suscipere, licet tantum eū offenderit. In quo etiā cauent sibi ipsi latrones. Quarta rusticitas est hæc, quod quāto maiorem terram à Deo tenet, tanto ad minus seruitium teneri se credit. Diuites omnino nihil volunt facere de seruitio Dei. Quinta ru-

sticitas est, quia, cum teneat bona Domini in manibus suis, & Dominus inde petat in pauperibus: ipsi nolunt dare vel commodare etiam ad centuplam vsuram: quod facerent vni Iudæo vel Saraceno. Vnde Aug. ad Auarum: Dicit tibi Christus. Da mihi ex eo quod dedi tibi, De meo quæro, & mihi non donas. Da mihi, & reddo Habuisti me largitorem, facito me debitorem, habeam te fœneratorem Pauca mihi das, plura reddam. Temporalia mihi das, æterna restituam. Idem: Præbe tectum, & accipe cœlum. Bern. Quid insaniæ est quod cunctantur relinquere simpla pro centuplis? Vbi est cupidus? vbi ambitiosus? vbi conquisitor huius seculi?

Quod auaritia sit iniuriosa proximo.

SEquitur de malis quæ facit auaritia proximo. Quæ multa sunt. Ex hac enim sequuntur bella & lites. Vnde Iac. 5: *Vnde in vobis bella & lites, nisi ex concupiscentiis vestris?* Seneca: Quietissimè viuerent homines si hæc duo pronomina de medio tollerentur, meum & tuum. Ex hac etiam sequūtur homicidia. Vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur fratrē suum Abel occidisse. Et Prouerb. 1. *Fili mi, si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis: Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini.* Et post subiungitur caussa motiua: *Omnem substantiā pretiosam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis*, &c. Ex hac etiam sequitur rapina. Vnde Ecclesiast. 13. *Venatio leonis onager in eremo.* Sic pascua diuitum sunt pauperes. Auarus nulli fidem custodit, nec Deo, nec homini. Deo non: ipsius enim est vox illa, Luc. 10. *Ecce hæres, venite, occidamus eum, vt nostra fiat hæreditas.* Homini non. Filius enim auarus mortem patris exoptat, & mater filiam vendit iugulatoribus infernalibus. Ex hac etiā accidit quod filii volunt potius parentes comburi æternaliter, quam hæreditatem sibi minui. Hæc facit vt tribunalia velut tabernæ sint in quibus sanguis innocentum venalis offertur. Amos 3. *Nescierunt facere rectum*, dicit Dominus: *thesaurizantes iniquitatem.* Hæc mendacia vel periuria non timet, pupillos & viduam exhæredat. Hæc pauperes contemnit & irridet, vnde Iob. 12. *Deridetur iusti simplicitas, lampas contenta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum.* Et Eccles. 13. *Sicut abominatio est superbo humilitas, sic execratio est diuiti pauper.* Hæc est immisericors proximo, vnde Iob. 40 *Cor eius indurabitur quasi lapis.* Cor diaboli est auarus. Et Lucæ 16. habetur de Lazaro petente eleemosynam, & nemo illi dabat. Et notatur ibi immisericordia diuitis epulonis & etiam familia illius. Et Amos 6. *Bibentes vinum in phialis & optimo vnguento delibuti, nihil compatiebantur super contritione Ioseph.*

Auarus cor diaboli est.

Quomodo proprio subiecto noceat auaritia.

SEquitur videre quomodo auaritia noceat proprio subiecto. Notandum ergo quod auaritia reddit hominem stultum, vnde Luc. 12. *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti, cuius erunt?* Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues, & supplet Glos. supra illud. Sic est stultus. Ad idem pertinet illud Apostoli, *Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum*, & Prou. 1 *Vsq; quo paruuli diligitis infantiam, & stulti quæ sibi noxia sunt cupient?* Nec est stultus auarus vnica stultitia, sed multiplici. Non solum stultus, imo & insanus est.

De insania auari diuitis.

INsania vero diuitis auari potest multipliciter ostendi. Primo per hoc quod occultos laqueos exquirit, vt se strangulet Vnde Prou 26. *Cor iniqui exquirit mala.* Iniquus potest intelligi auarus propter illud verbum Ecclesiast 10. *Nihil iniquius, quam amare pecuniam:* qui ad modum insani exquirit mala, scilicet laqueos occultos vsuræ & simoniæ, in quibus se interficiat Secundo potest ostendi ista insania per hoc, quod voluntarius vadit submergere se. Singulis diebus facit dietam vnam in infernum. Quis adeo sapiens est qui insanus reputari non possit, si requisitus quo eat, respondeat. Vado me submergere, vel suspendere. Hoc autem respondere potest quicunque est in mortali peccato: vadit enim submergere se in abyssum inferni, quod est summa stultitia, sicut sapientia summa est in paradisum ire. Vnde Ecclesiast. 6. *Quid habet amplius stulto sapiens? & quid pauper, nisi vt pergat illuc vbi est vita?* Tertio per hoc, quod cum insipiens sit, insipientiam suam non agnoscit, imo sapientem se putat: quod plus est quam stultitia, & quam insania. Vnde Prouerb. 28. *Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens, scrutabitur eum.* Pauper iste Christus est qui scrutabitur eum qui sibi sapiens videtur, ostendens eum non fuisse sapientem Et Prouerb. 22. *Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis illo*

spem

spem habebit stultus. In quo verbo innuitur insipientiorem esse cæteris illum qui se putat sapientem quum non sit. Quarto ostenditur insania ista per hoc, quod auarus spiritualiter interficit omnes qui iuxta se sunt. Si videres aliquem qui claua accepta primo interficeret vxorem suam, deinde filios suos & filias, & totam familiam, & post sacerdotem ne pro peccato suo eum excommunicaret, nunquid eum insanum reputares? Sic facit auarus, præcipue vsurarius, dum omnes tales facit communicari peccato suo. Corporaliter etiam percutit diues vicinos suos. Quandoque enim diuitiæ suæ eum faciunt insanire. Vnde alapa vna quandoq; constat ei centum libras. Vnde Ecclesiast. 21. *Obiurgatio & iniuria annihilabūt substantiam, & domus quæ nimis locuples est, annihilabitur superbia.* De hac persecutione loquitur Dominus, Matth. 24. *Si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit dominus meus, & cœperit percutere conseruos suos &c.* Quinto ostenditur insania ista per hoc, quia ad districtissimum iudicem cum re furtiua ire non timet. Dum viuimus, non cessamus ad iudicem ire, & quotidie proximiores sumus. Sexto ostenditur insania ista per hoc quod cū domus conscientiæ suæ igne cupiditatis succensa sit tempore quo aquam gratiæ ad ignem illum infernalem extinguendum quærere debuit, quærit potius quasi faculas ad incendendum domum suam, quia quærit aurum & argentum, cæteraque concupiscibilia quæ ignem cupiditatis incendunt.

De multiplici stultitia auari.

SEquitur de multiplici stultitia auari. Et est prima stultitia eius, quod se cæteris rebus minus diligit, quod potest ostendi. Primo per hoc quod se malum & sua bona vult habere, vnde Aug. Adeo cæcitas mentis conualuit, adeo absorbuit hominem interius, vt omnia velit præter seipsum bona habere. Et iterū Aug. loquens ad auarum. quid est quod te velis malum habere? Nihil omnino. Non vxorem, nō filium, non seruum, non tunicam, postremo non caligam, & tamen vis habere malam vitam. Rogo te, præpone vitam tuam caligæ tuæ. Secundo potest ostendi idem per hoc ꝙ auarus de perditione sui non dolet, de perditione autem oboli doleret. Singulis diebus sotulares suos tergit, seipsum autem per annū in sordibus relinquit: nec etiā tunc bene mundat. Tertio, potest idem ostendi per hoc quod de corde suo quasi clypeum rebus suis facit, vt cor suum incommoda rerum suarum primo excipiat, similis cuidam stulto, qui habens sotulares nouos, transiens per spinas, se discalciauit. Adeo enim amabat sotulares suos quod potius elegit sotularibus suis quam propriis pedibus parcere. Secunda stultitia auari est, quod sua negligit & de alienis solicitus est.

Quæ proprie sint hominis.

QVatuor autem sunt quæ possumus dicere nostra, scilicet bona interna. Vnde Senec. Sapiēs intra se omne bonum terminabit. Et dicit quod quidam patria capta, vxore & liberis amissis, quum ex incendio publico solus & tamen beatus exiret: interroganti victori, si quid perdidisset. Nihil, inquit, perdidi: bona mea mecum sunt. Ista bona interna negligit auarus. Proiecit enim in vita intima sua, vt legitur Eccle. 8. Nostrum est etiam tēpus, vnde Senec. Cætera à nobis aliena sunt: tempus tantum nostrum est. Quod autem tēpus quodam speciali modo nostrum sit, videtur, per hoc quod qui tempus amittit, seipsum amittit: qui medium vitæ suæ amittit, se dimidium amittit: & qui totum tempus amittit, se totum amittit. Nostra etiā sunt ea quæ pauperibus largimur. Vnde quidam cū dominus eius vellet de bonis eius habere & præcepisset ei vt de bonis suis verum diceret ei facta cōputatione sexcentorum aureorum, quos pauperib. erogauerat, respondit, quod nihil plus in mundo habeat præter centum aureos. Cū autem à circunstantibus obiiceretur ei, quod falsum esset, & dicerent. Illa grangia tantum valet, & illa domus tantum, & multa alia. Ille respondit, Illa non sunt mea, sed domini mei: quia quando voluerit, accipiet tanquam suū: sed illud quod dedi pro Deo per manus pauperum in salua custodia posui, ita quod nullus potest mihi illud auferre. Ad hoc pertinet illud quod legitur Eccle. 17. & 29. *Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso.* Nostra etiam sunt bona æterna: vnde Luc. 16. *Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?* Alienum vocat bonum transitorium, nostrum æternum Sua igitur negligit auarus qui quatuor prædicta quæ proprie sua sunt, nō timet amittere: de alienis vero solicitus est: id est, de temporalibus istis quæ nostra non sunt. Sicut potest ostendi.

Quod temporalia ista non sunt hominis.

PRimo ex hoc quod Dominus dicit in Luca, *Si in alieno, &c.* Secundo ex illo verbo Habacuc 2. *Væ qui congregat non sua.* Tertio, ex illo verbo Ambros. super Lucam, Non bona sunt hominis quæ secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum quod intelligendum est de illis defunctis, qui cum misericordia in præsenti societatem habuerũt. Quarto potest idem rationabiliter ostẽdi. Primo per hoc quod bona temporalia assimilantur fluuio transeunti. Fatua esset ciuitas aliqua quæ æstimaret aquam Rhodani ante se transeuntem sibi remansuram, cum per tot ciuitates transierit, nec eis remanserit. Sic fatui sunt qui bona temporalia sibi remansura putant. Vnde quidam: Erras si mansuras putas tibi diuitias quæ per tot manus hominũ transierunt. Hanc rationem insinuat Dauid, vbi dicit, *Diuitiæ si affluãt, nolite cor apponere.* Diuitię ad modũ fluuii sicut affluunt, sic defluũt. Nõ est aqua Rhodani illius ciuitatis ante quam transit, sed ad necessitatem suam potest inde sumere: sic licet bonis temporalibus vti possimus ad necessitatem nostram, nostra tamen non sunt. sed sicut vulgariter dicitur, *Tout fut à autruy, tout est à autruy.* Secundo potest ostendi quod nostra non est. Vnde Dauid. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Et iterum, *Aduena ego sum apud te & peregrinus sicut omnes patres mei.* Tertio per hoc, quod ianitor huius mundi mors scilicet, nõ permittit nos ferre aliquid de hoc mundo: quando aliquis sedet ad mensam alicuius potentis, multa apponuntur sibi, scilicet scyphi argentei, scutellæ, & similia in quibus solum vsum habet. Si vero aliquis ex simplicitate crederet ea esse sua & vellet ea secum ferre, ianitor bene ostenderet ad portam quod nihil iuris in eis haberet. Ita diuites credunt bona tẽporalia sua esse, sed mors bene ostendit eis contrarium, cum dicit. Nihil intulistis in hunc mundum, nec quicquam auferre potestis. Quarto potest idem ostendi per hoc quia dum canis sequitur duos homines, nescitur quis eius dominus sit: sed si separentur illi ab inuicem, canis sequitur dominum suum, & tunc apparet cuius sit. sic diuitiæ in morte remanent cum mundo, & deserunt auarum. Et est notabile exemplum principis magni Saracenorum, qui cum mortem sibi imminere inspiceret, pannum lineum de quo sibi sudarium consuendum erat, erexit in signum, & fecit circumferri per ciuitatem à præcone dicente. Hæc dicit princeps vester. Cum essem dominus vndecim regionum, hoc solum de gloria mea & diuitiis meis mecum auferam. Diuitiæ sunt velut infideles amici qui amatores suos in extrema necessitate deserunt. Vnde quidam cum à diuitiis suis auxilium implorasset, nec etiã posset habere responsionem ab eis, ait, O fallaces diuitiæ, toto corde vos amaui, & honoraui, & nunc in tanta necessitate positus nihil consilii & auxilii à vobis habere possum. Paratæ estis me deserere nec vultis me sequi: ego præmittam vos. Et his dictis statim distribuit omnia pauperibus. Vltimo potest ostendi quod temporalia nostra nõ sunt per hoc quod solam dispẽsationem in eis habemus. Ambros. Nemo dicat proprium quod commune est. Plusquam sufficeret ad sumptum violenter obtentum est. Ille qui sua negligit, & alia excolit, iuxta sapientiam huius mundi, infœlix reputatur: quia cum aliena compellitur relinquere, ex suis quæ neglexit non potest sustentari. Sic auarus cum temporalia bona amiserit, bonis æternis carebit. Tertia stultitia auari est: quia ea amat quę amatoribus suis non prosunt, imo sunt eis valde nociua, cõtemptoribus vero suis valde sunt vtilia, vnde melioris conditionis sunt qui ea non amant, quam qui ea amant. Quod diuitiæ non prosint amatoribus suis, patet ex illo verbo Eccle. 5. *qui amat diuit. as fructum non capiet ex eis.*

Psal. 61.

Psal 136.

Psal. 38.

Mors ianitor huius mundi est.

Exemplum.

De quinque fructibus diuitiarum.

QVinque fructus videntur esse diuitiarum. Primus est satietas, vnde Tullius: Fructus diuitiarum est copia, hunc fructum non capit qui diuitias amat. Amor enim est fames spiritualis, fames autem non est satietas. Secundus autem fructus est redemptio animarum. Vnde Prouerb. 13. *Redemptio animæ viri, propria diuitia.* Et Danielis 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Prouerb 14. *Corona sapientium diuitia eorum.* Tertius est emptio regni cœlestis, vnde Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis &c.* & Augustin. Præbe tectum & accipe cœlum. Quartus fructus est patrocinium pauperum. Vnde Greg Pauperes nõ sunt despiciendi vt egeni, sed rogandi vt patroni. Pauperes sunt sicut stipendiarii nostri, vnde Eccles. 9. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis*, & paulò post, *Super scutũ potentis & lanceam pugnabit aduersus inimicos tuos.* Quintus fructus est, ipsarũ

diuitia-

diuitiarũ multiplicatio, vnde 1. ad Ti. 4. *Pietas ad omnia vtilis est, promiss. habens vitæ quæ nũc est & futuræ.* Quatuor vltimos fructus nõ colligit ex diuitiis qui eas amat, quia eas non seminat, sed retinet apud se: & ideo non potest fructum inde colligere. Non solum autem nõ prosunt diuitiæ amatoribus suis, imo et multum nocent. Inquinant .n. eos, cruciant & occidunt. Ad primum facit illud verbum Bern. Beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant. Ad secundum facit illud ꝙ dicit Seneca. Proiice quæ cor tuum laniãt: quæ si aliter abstrahi nequirent, cor ipsum cum eis auellendum esset. Ad tertium facit quod cũ Constantinus dedit imperium ecclesiæ, audita est hæc vox. Hodie infusum est venenum Eccle. Dei. Diuitiæ ergo vt venenũ se habent ad amatores suos, interficiunt enim eos. Ideo miratur Dauid quare diligantur, dicens: *Vt quid diligitis vanitatem* &c. Et Prou. 1. *Vsquequo paruuli dil gitis infantiam*, & cæ. Ipsæ et diuitiæ quodammodo ne amentur clamãt, dum tot afflictiones faciunt amatoribus suis. Vnde Greg. Mundus iste tot afflictionibꝰ pulsat, tot calamitates ingeminat, quid aliud nisi vt non diligatur clamat? Quod autem diuitiæ sint vtiles contemptoribus suis, patet ex hoc ꝙ earum contemptores licet pauperes sint, ex contemptu earum regnum æternum emunt. Quarta stultitia auari est, ꝙ ea custodit quæ custodita perduntur, perdita vero custodiũtur. Quod ostendi potest per simile de frumento, quod si custodiatur perditur, si seminãdo perdatur, renouatur & multiplicatur. Vnde super illud Matt. 16 *Qui voluerit animam suam saluã fa ere perdet eam*, dicit glos. Quasi dicatur agricolæ: Si frumentum seruas perdis: si seminas, renouas. Ad idẽ facit illud Ecclesiast. 29. *Perde pecuniam propter fratrẽ & amicum & non abscondas sub lapide in perditionem.* Lapis vocatur cordis duritia. Sub qua dum absconditur, in perditionem absconditur: quia dum seruari creditur, perditur. Et non solũ perditur, imo iã et perdit dominũ suum, ꝙ deterius est. Vnde Bern. loquẽs de bonis temporalib. dicit: Vtinã tantum congregata perirent, & non congregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, quam perempturo. Quinta stultitia auari est in expendendo prodige: quod facit dum pretiosum lumen rationis consumit, in quærẽdo temporalia quæ vilia sunt, de hoc lumine dicitur in Ps. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Lumen vultus Dei, ratio est, quia secundum eam Dei imago sumus. Lumen ergo rationis est signatum super nos: quia impressum est nobis sicut imago sigilli ceræ imprimitur. Hoc lumẽ valde pretiosum est, sicut potest ostendi tripliciter. Primo per hoc, quod secundũ illud Deo similes sumus. Secundo per hoc quod præualet toti mundo absq; creaturis rationalib. ꝙ patet per hoc ꝙ si alicui lumẽ rationis tenebrescat, per insaniam vel alio modo, melius est illi lumen restitui, q̃ totum mundum ei acquiri. Tertio potest idẽ ostendi per hoc quod sol & luna & omnia alia luminaria cœli, imo et omnes creaturæ visibiles deseruiunt huic lumini, & sunt quasi ad accendendum illud. Vnde manifestum est quale sit lumen istud, cui tam pretiosa luminaria deseruiunt. Valde .n. paruis candelis solent accendi valde magni cerei. Hoc lumen expendunt auari in quærendo temporalia, quæ apostolus arbitratus est vt stercora, quem no credimus fuisse deceptum in sua arbitratione. Si quis candelam quinque denariorum expenderet quærendo vnum obolum, valde fatuus reputaretur: quanto insipientior reputandus est auarus, qui lumen pretiosum, imo impreciabile in congregãdo lutum expendit? Vere insanus est auarus qui vicinos suos reprehendit de hoc quod ceram consumunt, cum sepum eis sufficere possit, dicens: *Vt quid perditio hæc?* se ipsum vero non reprehendit de perditione talis & tanti luminis. Lumen istud regnum est datum homini, vt eo circa se & Deũ vtatur. Auarus vero eo vtitur circa iumenta sua, ipse vero remanet in tenebris. Iumenta sua ad lumen comedũt, ipse vero comedit in vmbris, vnde Eccle. 5. dicitur de auaro. *Cũctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atq; tristitia.* Et quia in tenebris comedit, ideo noxia & venenata comedit. O quam fatuus reputaretur quis qui ad præsepe iumentorum suorum cereum magnũ poneret, ad mensam vero suam esset sine lumine. Sed insipientior eo est auarus, qui nec solũ lumen rationis prodige expendit, imo seipsum dum se totum rebus suis largitur ordinãdis & excolendis, & de se nihil retinet sibi ipsi, cum ipse amplius regimine & cultura indigeat. Sexta stultitia est in acquirẽdo. Fatuus operarius est, qui sciens aliquam bonam artem ex qua potest lucrari decem marcas in die, & facit vile opus vnde tantum quatuor denarios acquirit. Insipientior est auarus qui labore diurno tantũ lucratur aliquid terrenum, cũ labore co-

Diuitiæ occidunt.

Psal. 4.

Psal. 4.

dem, vel minori, & quandoque maiori si propter Deum faceret, posset lucrari regnum cælorum. Ad quod pertinet illud Gregorii. Fatuum est inde temporalia quærere, vnde possumus æterna habere. Minuit Dominus hominem paulominus ab angelis, sed homo auaritia sua minuit se multo amplius à iumentis, cũ reducit se ad illud opus in quo multo minus valet homo quam equus. Locatur enim equus duodecim denariis; quãdo homo locat se nisi quatuor. Vnde nisi homo laborem suũ ad Deum referat: à quo aliam mercedem recipiet, inferior iumentis quantum ad hoc est. Fatuus etiam negotiator est auarus, qui simpla pro centuplis non vult commutare. Vnde Bernardus loquens de verbo isto Centuplum accipietis &c. dicit, Quid insaniæ est quod cũctamur relinquere simpla pro centuplis? Vbi cupidus? vbi ambitiosus? vbi conquisitor huius seculi? Fatuus est qui ad hoc laborat vt spinæ diuitiarũ sibi multiplicentur quæ eũ pungant in præsenti variis curis, & occasionaliter succendent eum in inferno. Nunquid colliget auarus de spinis istis vuas, aut de tribulis ficus? Imo etiam in præsenti inuenit in illis molestiam & asperitatẽ in quibus quæsiuit suauitatem. Auarus etiã talpæ similis est, quæ quicquid fodit, super humeros proprios ponit. Sic auarus ea quæ male acquirit, quodammodo super se ponit. Impediunt enim eum ne ad vitam gratiæ suscitari possit. Vnde diuitiis quas acquirit cumulat se. Auarus etiam similis est, secundum Bernard. homini qui suffocatur in aqua, qui non dimittit quicquid tenere potest. Et cum deberet amplecti tabulam pœnitentiæ quæ eum à naufragio liberaret, potius amplectitur aurum & argentum & cætera põderosa, quæ mergunt eum in profundum inferni. Et vt breuiter dicam, Auarus antequam lucretur, seipsum perdit, & antequam aliquid capiat, capitur. Iusto enim iudicio Dei fit, sicut dicit August. vt à diuitiis quas iniuste capere voluit, capiatur iustissime, imo quod deterius est, ipsis diuitiis, quasi quadam esca à diabolo capiatur. Septima stultitia est, quod nec solũm expendendo vel acquirendo insipienter agit auarus, sed etiam custodiendo. Quod auarus stulte agat, custodiendo diuitias. Et hæc quatuor de causis. Primo quia thesaurizat vbi omnes antecessores sui thesauros amiserunt, scilicet in mundo isto. Vnde Osee 7. *Ephraim factus est sicut columba seducta, non habens cor:* id est, sapientiam. Hæc est insipientia columbæ, quod pullos suos ibi ponit vbi omnes amittere consueuit. Secundo, quia custodire vult quæ durabilia non sunt. Temporalia ista quatuor de causis consumuntur. Primo, propter corruptibilitatem propriã. Vnde Iac. 5. *Agite nunc diuites plorate vlulantes in miseriis vestris quæ euenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt &c.* Secunda causa est aliena rapacitas. Vnde Matt. 6. de ista causa & præcedẽte dicitur, *Nolite thesaurizare vobis thesaurum in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur.* Tertia causa est superbia quam diuitiæ pariunt, quæ postea diuitias consumit. Vnde August. Vermis diuitiũ superbia est. Quarta causa est, ampla familia quam diuitiæ requirunt. Vnde Eccl. 5. *Vbi multæ sunt opes, ibi multi sunt qui comedunt eas.* Et quid prodest possessori nisi quod cernit eas oculis suis. Tertio insipienter agit auarus custodiendo, quia vult sua secum habere, cum securius possint sibi ab alio custodiri.

Temporalia pro æternis quærere stultum est.

Auarus fatuus negotiator est.

Consumuntur temporalia faciliter.

Fatuus est qui vult pecuniã suam secũ habere.

Qvinque casus sunt in quibus fatuus est qui pecuniam suam secum vult habere. Primus casus est, quando aliquis est viator, & est transiturus per locum vbi scit se spoliandũ esse: tunc fatuus est si amplius velit de pecunia sua secum habere quam sit necessarium ei ad expensas vsque ad locum illum. Onus enim esset ei si amitteret eam. Locus per quẽ necessario sumus transituri, est mors, vbi spoliabimur. Spoliatur homo in morte, quia mors angustum est foramẽ. Vnde Bern. Quid tu camele gibbum? quid tu pecuniose proditoris loculos tollis? non sic impie, nõ sic ingredieris. Foramen acus huiusmodi sarcinas non admittit. Secundo spoliatur homo quasi rediturus in ventrem matris suæ, scilicet terræ, vnde Ecclesiast. 40 *Iugũ graue super filios Adã à die exitus illorum de ventre matris vsque in diem sepulturæ.* Et in Iob. 1. *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc:* id est, in vterum matris scilicet in terram. Tertio spoliatur homo in morte ad instar damnatorum qui tradendi patibulo spoliantur. Fatuus est ergo auarus qui diuitias secum vult habere, cum sciat se in morte spoliandum esse: & non vult eas mittere in locum securũ per manus pauperum. Gregorius: Securius feruntur diuitiæ de patria ad patriam per manus plurium, quã vnius. Secundus casus in quo fatuus est qui pecuniam suam secum vult habere, est, cum

1.

2.

naufragium alicui imminet. Vnde Gregorius super illud Iob. 31. *Quasi fluctus tumentes super me timui semper Deum.* Cum fluctus desuper imminent, tunc nautæ de naui proiiciunt pro quibus longa naufragia sumpserunt. Fatuus est ergo auarus qui in tanto naufragio positus potius vult pecuniam suam secum habere, quam eam in saluo esse, præcipue cum Seneca
3. dicat, Nemo cum sarcinis enatat. Tertius casus in quo non vult aliquis pecuniam suam secum habere, est, cum pecunia illa furtiua est, & scit pecuniam illam testimonium fore suæ damnationis, si apud se inuenta fuerit. Fatuus est ergo auarus qui rem male acquisitam quæ testimonium erit condemnationis ipsius, ita diligenter conseruat, videtur coniurasse sibi mortem propriam, cum in iudicio tam periculoso testes producere velit contra se. Ad hoc pertinere videtur quod auaris dicitur Iac. 5. *Aurum & argentum vestrum aruginauit, & arugo eorum erit vobis in testimonium, & manducabit carnes vestras sicut ignis.* Quartus ca-
4. sus est in quo non vult aliquis pecuniam suam secum habere cum hostes sui eum insequuntur, & pecunia illa est impedimentum fugæ illius. Ex quo satis manifestum est quam insipiens sit auarus quem hostes inuisibiles insequuntur, & pecuniam suam nulli commendare vult, sed potius vult eam custodire, cum in veritate ipsa potius eum custodiat & detineat nec de manibus eius possit euadere. Vnde auarus est sicut simia vel vrsus qui quandoque ligantur ad stipitem vel truncum mobilem. Et posset alicui videri quod simia vel vrsus stipitem custodiat: cum potius à stipite custodiatur. Sic auari ligati sunt ad temporalia bona, quorum quædam sunt mobilia, quædam immobilia, & potius per ea custodiuntur à diabolo, quam ipsi custodiant ea. Nec possunt procedere nisi quantum vinculum amoris quo ad diuitias suas ligati sunt, permittit. Vnde Exodi 8 *Veruntamen longius ne abea-*
5. *tis.* Quintus casus quomodo vult aliquis pecuniam suam secum habere est, cum timet super eam se inquietari, vel vt largiatur eam, vel vt mutuo concedat. Et ista causa deberet multum mouere auarum, quod pecuniam suam in loco saluo reponeret Sicut enim caro circa ossa canes prouocat, vt illa rodát & mordeant: & sicut reclamatoria prouocant aues rapaces: sic diuitiæ contra auaros fures & raptores prouocant. Vnde Seneca. Auarus diues cupiditatem irritat. Imo sicuti caro quæ ossi adhæret, cæteris carnibus amplius appetitur: sic diuitiæ auarorum. Dicunt enim: Auferamus ei, quia nunquam inde daret nobis. Vnde à multis inquietatur auarus. Accidit etiam auaro sicut quibusdam arboribus quæ nolunt hominibus fructus suos dimittere, nisi cum difficultate: vel quia non cito maturescunt, vel alia de caussa, nihilominus arboribus illis auferũtur fructus sui: & insuper optime verberantur, etiam vsque ad fractionem multorum ramorum suorum. Aliæ vero arbores quæ de facili fructus suos dimittũt hominibus, remanent absq; damno ramorum suorũ Similiter auarus diuitiis suis spoliatur velit nolit, & præter hæc flagellatur & affligitur sępe. Quarto insipienter agit auarus sua custodiendo, quia non vult ea præmittere in cælũ. Nõ enim vult eleemosynas facere in vita sua, sed expectat quod ab aliis sibi fiant eleemosynæ post mortem. In quo similis illi est qui de nocte transiturus per loca foueis plena, lucernam vellet ferri post tergum. Eleemosynæ enim quas facit homo in vita sua, sunt quasi lucerna quæ præfertur homini, & custodit hominem ne cadat in foueã inferni. Eleemosynæ vero post mortem factæ sunt quasi lucerna post tergum, quæ non custodit hominẽ quin cadere possit in foueam inferni. Et si iam cecidit, non extrahunt eum inde eleemosynę: quia in inferno nulla est redemptio.

De tribus aliis stultitiis auari.

SEquitur de aliis tribus stultitiis auarorum. Quarum prima est improuidentia. Secunda, incircumspectio. Tertia vero incautela. Hæc enim tria sunt species stultitię, sicut eorũ contrariæ sunt species prudentiæ, scilicet prouidentia, circumspectio, & cautela. Quod autem auarus valde insipienter se habeat in sua prouisione, potest ostendi multipliciter Primo per hoc quod vbi in æternum mansurus est, de domo sibi non prouidet: vbi vero quasi per noctem hospitaturus est, palatia magna construit. Hæc est vita præsens, si ad æternitatem futuræ vitæ comparetur. Vnde Sap. 5. dicitur, quod *spes impii est quasi lanugo, vel tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis:* Et Tul. loquens de eo qui bene vixit in mundo isto, dicit quod ipse ex hac vita discedet tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. immo quod plus est, vita præsens est quasi quoddam diuersorium, ad quod homo declinat ad commorãdum aliquantulum: vel est quasi

Auarus improuidus triplex.

vita per

via per quam cursim transituri sumus. Ad primam facit quod dicit Tullius, Commorandi diuersorium, non habitandi nobis natura dedit. Ad hoc signandum Dominus in diuersorio nasci voluit. Breuitas huius vitæ in futuro verius cognoscetur. Vnde Sapient. 5. dicunt damnati in inferno, *Nos nati cõtinuo desinimus esse: adhuc vero quod nos per viam præsentis vitæ cursim transituri sumus.* Facit huc quod dicit August. quod nihil aliud est tempus huius vitæ quam cursus ad mortem, vnde velocitatem huius transitus, satis exprimunt damnati in inferno, qui dicunt Sapien. 5. se præteriisse vitam istam tanquam nuntium præcurrẽtem, & tanquam nauem quæ pertransiit fluctuantem aquam, & tanquam auem quæ transuolat in aere, & tanquam sagittam ad locum destinatum emissam. Quale vero est hoc, quod in loco ad quem ad horam diuertimus, vel in via per quam cursim transituri sumus, palatia magna cõstruere volumus: vbi vero æternaliter mansuri sumus, in nullo nobis prouidere curamus. Secundo potest ostendi quod auarus insipienter agit in sua prouisione per hoc quod horrea sua & cellaria sua replet ad sustentationem vitæ diurnæ, nihil vero præparat vitæ æternæ. Vita præsens est quasi vita vnius diei. David: *Mille anni ante oculis tuos tanquam dies hesterna quæ præterit.* Tertio potest idem ostendi, scilicet quod auarus insipienter agit in sua prouisione, per hoc quod iumento suo, scilicet corpori, vineas plantat, & agros seminat, & prouidere non cessat: animam vero suã propter defectum cibi spiritualis fame perire permittit. Ad quod possumus referre illud Psalm. *Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit.* Et Ecclesiast. 6. *Omnis labor hominis in ore eius: sed anima illius non implebitur bonis*, quasi diceret, Totus labor hominis est, circa os corporis, animam vero vacuam relinquit. Quarto potest ostendi quod auarus insipienter agit in prouisione sua, per hoc quod diligenter cauet ne rami arborum suarum nimio pondere frangantur, & iumenta sua non vult nimio pondere grauari: seipsum vero onere importabili onerare non timet. Vnde August. Quid miserius est misero non miserante seipsum? Quantumcunque oneratus sit auarus onere temporaliũ istorum, nunquam dicit quod satis sit. Seneca: Segetem nimia sternit vbertas. Rami nimio onere franguntur. Omnibus quoque nocet quos immoderata felicitas rumpit. Nec posset auarus sustinere quod iumentum suum vltra vires suas oneraretur, in onerando vero se vires suas nunquam considerat.

Psal. 89.

Psal. 106.

De incircumspectione auari.

Sequitur de incircunspectione auari, quæ multiplex est. Prima est quod terram continue inspicit: iuxta illud Psalm. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Cælestem vero patriam non considerat quam amittit. Secunda est, quod pedes scuto defensionis diligenter protegit: caput vero, id est Christum, hostibus exponit. Caput viri Christus est, sicut dicit Apostolus. De hoc capite non curat auarus, licet ad custodiã illius admoneat, vbi dicitur: *Estote prudentes sicut serpentes.* Serpens præcipue caput suum custodit. Capiti asini sui: id est corporis, multum timet auarus: huic vero glorioso capiti non timet. Tertia incircunspectio est, quod à sinistris aduersitatis diligenter sibi, à dextris vero prosperitatis non cauet, ex qua parte sibi magis timendum esset, iuxta illud Gregorii. Quum omnis fortuna timenda sit, magis timenda est prospera quam aduersa. Et Psal. *Cadent à latere tuo mille*, &c. Quarta est, quod paupertatem præsentis vitæ quam ante se aspicit, solam attendit, & nimis eam cupiẽs fugere quasi retro cadit in foueam paupertatis æternæ: iuxta illud Iob. 6. *Qui timet pruinã, irruet super eũ nix.* Et in Pro. *Quod timet impius, veniet super eum.* Quinta est, quod dum auarus cauet diligenter ne quis furetur argentum suum vel aurum, diabolus ex alia parte furatur ei seipsum, quum tempus suum ei furatur, & quum detinet eum in aliquo mortali peccato. Psal. 90.

De incautela auari.

Decima stultitia auari est, stultitia incautelę. Et est incautela superficialis rerum inspectio, quæ multum abundat in auaro. Videns enim auarus quandam pulchritudinem exteriorem in vita diuitum, turpitudinem & fœtorem quæ in illa est non aduertit. De qua turpitudine dicit Augustin. Ecce cum iniquis omnia sunt pulchra & ipsi sunt turpes. Et Oseę 8. *Factus est quasi vas immundum in nationibus.* Videns etiam auarus in vita diuitum exteriora signa lætitiæ, grauem tristitiam quæ corrodit corda eorum non aduertit. De qua dicit Seneca: Horum qui feciles vocantur, hilaritas est ficta, & est grauis tristitia, eo quidem grauior, quia interdum nõ licet palã esse miseros, sed

ros, sed inter ærumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem. Videns etiam auarus vitam diuitum, exteriorem abundantiam, cordis pauperiem non aduertit. De qua Apocal. 3. *Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo: & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper.* Et Augustin. de diuite: Extra plenus, intus vacuus, carne crepat, & corde mendicat. Vndecima stultitia auari est, quod quũ nouerit terram esse cibum dæmonum, iuxta illud Genes. dictum serpenti, *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ:* ipse totum ea se inuoluit, ac si cibus diaboli desideraret esse: quia vbi est thesaurus suus, ibi est cor suum. Terram etiam in ore ponit, iuxta illud Ioan. 3. *Qui de terra est, de terra loquitur.* Et Esa. 29. *De humo eloquium tuum mussitabit.* Auarus etiam in auribus terram ponit: quia ad modum aspidis aurem terra obstruit, vel quia de terrenis libenter audit. *Loquimini*, dicunt auari, *nobis placentia.* In oculis etiam terram ponit: quia iuxta verbum supra positum, *oculos suos statuerunt declinare in terram.* Et Salomon, *Oculi stultorum in finibus terræ.* Terram etiam in manibus habent: iuxta illud, *Manus eius in cophino seruierunt.* Terra etiam est in pedibus eorum, immo sordes: secundum illud Thren. 1. *Sordes eius in pedibus eius.*

Quod auarus sit stultus tripliciter.

DVodecimo, stultus est auarus circa sua, stultior circa suos, stultissimus circa seipsum. Circa sua stultus est, quia nescit inde facere commodum suum, imo est similis cani super aceruum fæni sedenti, qui inde non comedit, & tamen latraret si quis inde sumere vellet. Auarus quidem est bursa siue arca furum, raptorum, & tyrannorum huius mundi. Arca non habet aliud cõmodum de pecunia quam seruat, nisi quod occasione illius interdũ frangitur. Bursa vero hoc commodum reportat de pecunia quam seruat, quod maculata inde remanet, & custodiendo pecuniam consumitur & rumpitur, & interdum à latronibus scinditur. Sic auarus de pecunia quam seruat, maculam culpæ contrahit, vitam suam in custodia illius consumit, occasione illius affligitur, interdum & iugulatur. Valde etiam stultus est auarus circa suos. Facit enim auarus de filiis suis sicut solet fieri de muribus: quia sicut mures inuiscantur, & inuiscati per paleam incedendo materiam suæ exustionis colligunt quia paleę eis adhærẽt: Sic auarus quodãmodo inuiscat filios suos, dum docet eos temporalia amare. Amor enim temporalium viscus est spiritualium pœnarum sicut dicit gl. super Lætatus sum. Et filii sic inuiscati ob amorem temporalium, male congregant materiã sui æterni incendii. Circa se vero stultissimus est auarus, quia luctaturus cum luctatore expeditissimo, impedit se diuitiis quibus ab eo teneri possit, & deiici. Contra quod dicit Gregorius: Quando ad agonem fidei venimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus. Malignus autem spiritus nihil in hoc mundo propriũ possidet. Nudi ergo cum nudo luctari debemus: quia si quis vestitus cum nudo luctam aggreditur citius ad terram deiicitur, quia habet vnde teneatur. Ideo adolescens, relicta syndone nudus aufugit. Et Ioseph relicto pallio ab Ægyptia. Stultus est etiam auarus circa se, quia plantatus vult esse in aquis diuitiarum, quasi nesciret salices & ceteras arbores quæ in aquis crescunt steriles esse.

De sex aliis stultitiis auari.

PRęter prædictas stultitias, sunt sex stultitię auari. Prima est, quod ipse credit ea quæ somnia sunt esse veritatem. Vnde Ecclesia. 34. *Somnia extollunt imprudentes.* Præsens felicitas quæ imprudentes extollit, somnium vocatur, quia assimilatur ei in quatuor. Primo in hoc quod sicuti somniantes credunt se contrectare poma aurea, vel lapides pretiosos, vel sumere cibos delicatos propter sola phantasmata: Sic illi qui reputantur felices, credunt se habere veras diuitias, vel delicias, quum sola fantasmata earum habeant. Longe enim amplius distant hæ diuitiæ vel deliciæ à veris, quam fantasmata pomorum aureorum à pomis aureis. Ad huiusmodi somnium potest referri quod legitur Esaiæ 29. *quemadmodum somniat esuriens, & comedit: quum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: Sic erit multitudo gentium quæ dimicauerunt cõtra mõtem Sion.* Recte sicut somniãs secundum visionem suam esurit & comedit, & tamen adhuc in veritate vacuus remanet: sic auarus esurit diuitias & cõgregat eas, & tamen æque vacuus est vt prius vel amplius. Secundo assimilatur præsens felicitas somnio in breuitate. Vnde Iob 20. *Quasi somnium auolans non inuenietur, transiet quasi visio nocturna.* Tertio assimilatur in hoc, quod diuites finito somno præsentis vitæ, nihil habent in manibus suis. Vnde Psalm. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt*

Auarus similis somniantibus.

u nerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Gloss. quia nihil hic posuerunt in manibus Christi. Manus pauperum, sunt manus Christi, in quibus bonum est vt nostra ponamus, quia non est qui de manu sua possit eruere. Vnde quidam, *Quas dederis solas, semper habebis opes.* Quarto, assimilatur præsens felicitas somno: quia illis qui reputant se felices, nullis persuasionibus potest ostendi quod somnient: sicut nec alicui quum dormit. Sen. Somnia narrare vigilantis est. Sic quando ignis infernalis excitabit eos à somno, tunc cognoscent se somniasse: sicut illi qui dicunt Sapient. 5. *in inferno: Transierunt omnia sicut vmbra.* Quum erunt diuites in inferno, tunc cognoscent bona & mala huius vitæ non fuisse bona vera & mala vera: sed tantum vmbras verorum bonorum & malorum. Vera enim bona & vera mala futuræ vitæ sunt. Secunda stultitia est ebrietas. De qua Esaiæ 27. *Væ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim.* Ephraim, id est, fructificans, est diues qui amore mundi ebrius est. Vnde Ierem. 5. *Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram*, id est, amatores terrenorum. Cuius ebrietatis triplex est signum. Primum signum est nuditas. vnde legitur de Noe, Genes. 9. quod *bibens vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo*: sic auarus veste nuptiali charitatis nudatus est, cum egenis viscera claudat pietatis, secundum illud 1. Ioan. 3. *Qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Hanc tamen nuditatem erubescit auarus ad modum ebrii, quia eam non cognoscit. Secundum signum est hoc quod damna & læsiones spirituales non sentit. Gregor. Qui peregrinationem istam pro patria appetit, dolere inter dolores nescit. Prou. 23. dicit ebrius. *Verberauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & non sensi.* Tertium signum est hoc, quod auarus dormit tanquam porcus, adeo quod non potest excitari à somno culpæ, nec ad buccinam diuinæ prædicationis, nec ad tonitrua diuinarum comminationum. Tertia stultitia auari est, quod committit se diuitiis quas scit esse fallaces ex verbo veritatis. Matth. 13. vbi dicitur quod fallacia diuitiarum suffocat verbum. Præterea scit eas quasi infinitos homines perdidisse, & hostibus inuisibilibus captos tradidisse. Abundantia diuitiarum vtitur illo verbo Iudæ. *Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum*, vnde à diuitiis quasi à proditoribus cauendum est. Quarta stultitia auari est: quod innititur labenti atque præcipitanti, scilicet mundo. vnde Gregor. Qui labenti innititur, necesse est vt cum labente labatur. Prou. 11. *Qui confidit in diuitiis, corruet.* Quinta stultitia auari est, quod seruitium suum ponit in eis quæ in summa necessitate non poterunt eum iuuare, vnde Prouerb. 11. *Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iustitia autem liberabit à morte.* & Sophon. 1. *Argentum & aurum non poterit eos liberare in die furoris domini.* Sexta stultitia auari est, quod credit diuitiis: quæ non solum sunt mendaces, imo ipsa mendacia vocantur. Vnde Psalmist. *Et quæritis mendacium.* Et Prouerb 10. *Qui innititur mendaciis, hic pascit ventos.* Et August. Domine, volui tecum possidere mendacium, sed te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Et mirum est quomodo iam creditur diuitiis, quum tam longum tempus transierit quod mentiri inceperunt, & tot homines suis mendaciis ad infernum pertraxerunt, & adhuc etiam quotidie mentiuntur, nec vnico mendacio, imo multiplici. Primo, honorem dominii promittunt, & in miseram seruitutem hominem ponunt, de qua seruitute dictum est prius. Secundo promittunt securitatem, & hominem timidum reddunt. vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur habuisse caput tremulum. Iob. 15. *Sonitus terroris in auribus eius: & quum pax sit, semper insidias suspicatur.* Tertio promittunt satietatem, & faciunt esurire. Vnde Philosophus: Diuitiæ cogunt esurire. Quarto, promittunt suauitatem, & tamen pungunt. Vnde Esa. 14. *Ponam Babylonem in possessionem ericij.* vt scilicet pungatur ab his quæ possidebit, sicut tenens ericium pungitur ab eo.

Auarus dormit instar porci. — *Marc. 14.* — *Psal. 4.* — *Diuitiæ indies mendaciis excæcant.*

De cæteris malis quæ veniunt ex auaritia.

DIcto de stultitia auarorum, ostendenda sunt cætera mala quæ facit auaritia subiecto suo, quæ in magna parte patebunt, si ostendantur mala quæ faciunt diuitiæ amatoribus suis. Vnde de illis malis modo dicemus. Primum malum est, quod inquinant amatores suos: & ideo luto comparantur. Habac. 2. vbi dicitur, *Vsquequo aggrauat contra se densum lutum?* Et Ecclesiast. 13 vbi dicitur. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Et Ezech 7 sterquilinio comparantur, vbi dicitur: *Aurum eorum in sterquilinium erit.* Sterquilinium dispersum

ſum vtile eſt. Agros enim fructificare facit. Cōgregatum vero non eſt vtile, niſi ad inquinandum, & ad fœtorem inferendum. ſic diuitiæ diſperſæ hominem iuuant, congregatæ vero amatores ſuos inquinant: quod Dominus voluit in rerum natura ſignificari, quando voluit vel ordinauit, quod argentum & cetera metalla pretioſa contingentes ſe etiam corporaliter inquinarent. Ad eandem inquinationem pertinet quod legitur Prouerb. 27. *Qui feſtinat ditari, non erit innocens* Ditari feſtinat, qui in mundo hoc qui locus eſt paupertatis & exilii, vult ditari. vnde Eccleſiaſt 11. *Si fueris diues, non eris immunis à delicto.* & Oſee 9 de amatoribus diuitiarum: *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt* & Seneca. Multum eſt diuitiarum contubernio non corrumpi. Diuitiæ obliuionem Dei inducunt. vnde Geneſ. 48. Ephraim & Manaſſes dicuntur fuiſſe fratres germani. Ephraim interpretatur fructificans, per quem intelligimus diuitias: Manaſſes obliuio. Abundantia enim diuitiarum & Dei obliuio ſocietatem habent ad inuicem. Quæ ſocietas innuitur Deuteron. 8. vbi ſic legitur, *Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum* & ſubiungitur. *Abſque penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris.* Deinde ſequitur, *Obſerua & caue, nequando obliuiſcaris Domini Dei tui, valde enim turpis eſt inquinatio quam diuitiæ faciunt.* Vnde Tull. Deterius auaritia nullum vitium eſt. Nec ſolum vna macula inquinant diuitiæ, imo ſecum vniuerſitatem inducunt vitiorum. Et primo ſuperbiam. vnde Eccleſ. 21. *Domus quæ nimis eſt locuples annihilabitur ſuperbia.* Secundo iram. vnde Geneſ. 13. *Facta eſt rixa inter paſtores Abraham, & paſtores Loth. Erat enim ſubſtantia eorum multa, & nequibant habitare ſimul.* Tertio inuidiam. vnde Prouerb 28. *Qui feſtinat ditari & inuidet aliis, ignorat quod egeſtas ſuperueniet.* Et Greg. dicit de viro iuſto: Per hoc quod in terris nihil appetit alienis profectib. inuidere neſcit. Quarto acediam. vnde Ierem. 48. *Fertilis fuit Moab ab adoleſcentia ſua, & requieuit in fæcibus ſuis.* Quinto vitium gulæ vnde Luc. 16. *Homo quidam erat diues & epulabatur, &c.* Et eiuſdem 12. *Anima mea, multa habes bona repoſita in annos plurimos, comede & bibe, &c* Sexto luxuriam. vnde Eccleſiaſt. 57. dicitur ad Salomonem: *Collegiſti quaſi auricalcum aurum, & computaſti quaſi plumbum argentum.* Et poſt ſequitur. *Inclinaſti femora tua mulieribus.* Secundum malum quod faciunt diuitiæ, eſt detentio in peccato. Et ideo comparantur luto, vt ſupra. Et bitumini. Geneſ. 14. vbi legitur quod vallis ſylueſtris habebat multos puteos bituminis. Vallis ſylueſtris eſt vallis huius miſeriæ, quæ diuerſa genera diuitiarum habet quæ corda hominum ad modum bituminis detinent. Ad hoc pertinet quod dicit Auguſtinus: Domine, ea tenebant me longe à te quæ non poteram poſſidere ſine te: Et illud Eccleſiaſt. 3. *Qui diligit aurum, non iuſtificabitur.* Et illud Ierem. 22. *Locutus ſum ad te in abundantia tua & dixiſti, Non audiam.* Tertium malum quod faciunt diuitiæ, eſt, quod poſſeſſores ſuos ſpoliant. Bona enim temporalia, ſecundum Auguſtinum, bona viſcata ſunt. Ideo dicit Seneca: Quiſquis, inquit, volet vitam agere tutam, iſta viſcata beneficia deuitet. Sicut ergo virgæ viſcatæ aues ſpoliant plumis ſuis: ſic bona temporalia ſpoliant homines pennis virtutum, & plumis ſanctarum meditationum & ſanctorum deſideriorum. Sicut etiam ſpinæ oues lana ſpoliant, & interdum excoriant, ita vt à muſcis moleſtentur. Sic diuitiæ corda hominum excoriant, & faciunt ea moleſtari à muſcis diuerſarum ſolicitudinum. De quibus muſcis legitur Eccleſiaſtic. 10. *Muſcæ morientes perdunt ſuauitatē vnguenti.* Et Exod. 8. *Venit muſca grauiſſima in domo Pharaonis & ſeruorum eius.* Et Gregor. *Nihil laborioſius quam terrenis deſideriis æſtuare Nihil quietius quam in hoc mundo nihil appetere.* Hinc eſt quod Iſrael cuſtodiam ſabbati accepit in munere, & Ægyptus percutitur muſcarum multitudine. Adeo autem ſpoliant diuitiæ amatores ſuos, quod interdum branchæ continentiæ non remanent eis. Vnde Ierem. 13. *Computruit lumbare Ieremiæ ad Euphratem.* Adeo etiam ſpoliant eos quod etiam cor eis non relinquunt, imo vbi theſaurus eſt eorum, ibi cor eorum eſt. Mirum eſt quomodo ſapientes mundi vocantur illi, quum mundus ita ſpoliet eos. Mirum etiam quomodo non ceſſant ludere cum mundo, quum inceſſanter perdant cum eo. Sed de ludo calefacti neſciunt ſe ſubtrahere ludo: ſic vt non perdat non ceſſat ludere luſor. Quarto loco debilitant diuitiæ Debilis eſt enim homo diues ad ſuſtinendum, & ad pugnandum, & ad bene operandum. Ad ſuſtinendum adeo debilis eſt, vt ad ſibilum vnius verbi de altitudine virtutum deiiciatur, & ſi aliquā infirmitatē in aliquo viderit, fere inſanit. Vnde Senec. Regū vobis ani-

mos induimus: nam illi obliti suæ imbecillitatis, alienæ deseruiunt, quasi iniuriam acceperint. Ad pugnandum etiam debiles sunt. vnde Ierem. 46. *Ad Aquilonem iuxta fluuium Euphratem victi sunt, & corruerunt.* vnde legitur 1. Machab. quod exercitus Alexandri deuicto Dario, spoliis vltra modũ ditatus, paulo post cum hostibus iterum congressus deuictus est. Quod videns Alexander, omnia spolia quæ sui acquisierant, iussit comburi, dicens: *Quamdiu sine pecunia fuerunt, non erat qui eis resisteret: sed auro & argento onusti, desides & pigri effecti sunt:* quibus amissis, fortiter sicut prius pugnauerunt. Debiles etiam sunt diuites ad bene operandum. De illis enim verum est quod in Psalm. legitur: *Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.* Ille qui multum poterat laborare antequam fieret episcopus, quum factus est episcopus non potest ire, nec cantare, nec aliquod bonum facere. Quinto loco affligunt diuitiæ amatores suos. Vnde Ecclesia. 10. *Labor stultorum affligit eos qui nesciunt in vrbem pergere:* id est, in paradisum. Affligunt autem eos quasi continue. vnde Ecclesiast. 2. dicitur de auaro: *Cuncti dies eius pleni sunt laboribus & ærumnis, nec per noctem mente requiescit.* Et eiusdem 5. *Saturitas diuitis non sinit eum dormire.* & Ecclesiast. 14 dicitur de auaro quod in tristitia erit super mensam suam. & Philosophus dicit de ipso, nihil infelicius fortunato insipiente. Item Philosophus. Nihil grauius potest imprecari cuiuis inimico quã auaritia. Qua in præsenti vexante, corpus eius dura tormenta patitur, & in futuro æterna supplicia promeretur. Hoc signatum est in eo quod frater Abel legitur fuisse Cain. Abel luctus, Cain possessio interpretatur. Abel vero & Cain fratres sunt: quia luctus & possessiones iuncti sunt. Idem figuratum est in hoc quod Tyrus legitur fuisse filia Sidonis. Tyrus interpretatur angustia & afflictio: Sidon, venatio. Venatio autem cupidorum, angustiam & afflictionem in eis parturit. Sexto loco faciunt diuitiæ quãdam stultam fiduciam & præsumptionem. Vnde Psalm. *Ego dixi in abundantia mea. Non mouebor in æternum.* Et Ecclesiast. 11. *Inueni requiem, & nunc manducabo de bonis meis solus: & nescit quod tempus prætereat, & mors appropinquat, & relinquet omnia aliis, & morietur.* Vltimo interficiunt animæ contemplationem. vnde Genes. 48. Iacob ingrediente Euphraten, mortua est Rachel. Euphrates interpretatur

Diuitia debiles ad operandum.

Psal. 29.

sterilis, & significat diuitiarum abundantiam. Ista eadem mala quæ diuitiæ faciunt, facit per consequens ipsa auaritia, quę eas congregat.

De duobus aliis malis quæ facit auaritia proprio subiecto.

PRæter ista mala sunt & alia duo quæ facit auaritia. Primum est, quod conturbat auarum, & totam domum eius. Vnde Prou. 15. *Cõturbat domum suam, qui sectatur auaritiam.* Domus ibi potest accipi pro domo conscientiæ, vel pro domesticis. Secundum malum est ingratitudo. Vnde Seneca: Nullum malum maius habet cupiditas, quam quod ingrata est. Idem: Quisquis de accipiendo cogitat, oblitus est accepti: Cum deberet auarus regratiari Deo de bonis quæ iam accepit, ipse oblitus est acceptorum, & de acquirendis cogitat.

CAPVT VIII.

De his quibus scriptura comparat auarum.

OCtauo faciunt ad detestationẽ auaritiæ, ea quibus scriptura auarum comparat, scilicet inferno & morti. vnde Habac. 2. *Dilatauit quasi infernus animam suam, & quasi mors non adimplebitur.* Vnde in persona auarorum dicitur prouerb. 1. *Deglutiamus eum sicut infernus viuentem.* & Hieronym. Auarus est sicut infernus. Insatiabilis est enim, & quo amplius rapit & deuorat, eo amplius rapere sitit quod deuoret. Comparatur etiam auarus mari. Omnia enim flumina intrant mare, & mare non redundat: vt legitur Ecclesiast. 1. Sic de diuitiis auarus non redundat. Comparatur etiam cani. vnde Seneca: Vidi aliquando canem missum à domino, frusta panis aut carnis aperto ore captantem: quidquid excipit protinus integrum deuorat, & semper ad spem venturi inhiat. Idem accidit nobis: quidquid expectantibus nobis fortuna proiicit, illud sine vlla voluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius recti & attoniti aspiramus. Comparatur etiam auarus talpæ eo quod niger sit per nequitiam, cæcus per auaritiam, & habens diuersos tumulos. Tot tumulos habet auarus quot possessiones amat. Comparatur etiam araneæ. Aranea telam facit vt muscas capiat. Muscæ quæ pungunt, signant diuitias, ad quas capiendas totum studium est auarorum. Vnde Esa. 59. *Telas araneæ texuerunt.*

Auarus est sicut infernus.

Cap. IX.

De exemplis quæ faciunt ad detestationem auaritiæ.

NOno faciunt ad detestationem auaritiæ exempla sanctorum & Philosophorum de quibus pauca ponemus. Primum exemplū est Genes. 14. vbi rex Sodomorum dicit ad Abraham: *Da mihi animas, cetera tolle tibi*: Respondit Abraham: *Leuo manum meam ad Deū excelsum, possessorem cœli & terræ, quod à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, &c.* Secundum exemplum est eiusdem 33. vbi Iacob volenti dare munera Esau, respondit Esau, *Habeo plurima frater mi: sint tua tibi.* Tertium est Exod. 36 vbi artifices tabernaculi dixerunt Moysi: *Plus offert populus quā necessarium est.* Dixit ergo Moyses præconis voce: *Nec vir, nec mulier quidquā offerat vltra in opere sanctuarii.* Quartumest, Num. 22. vbi dicit Balaam: *Si dederit mihi Balach domum suam plenam argenti & auri, non potero mutare verbum Domini.* Quintum est, 1. Reg. 12. vbi dicit Samuel: *Loquimini de me coram Domino si de manu cuiusquam munus accepi.* Sextum 2. Regum, in fine, vbi dicit Dauid ad Ornan: *Nequaquam fiet vt vis, sed emam pretio à te aream tuam.* Septimum est in Ioanne, vbi dicit dominus: *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam.* vbi dicit gloss. Noluit habere quod perderet: venit pauper, ne haberet diabolus quod auferret. Octauum est, 2. ad Corinth. 11. *Gratis Euangelizaui vobis: & quum essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui.* Item Paulus Act. 20. *Argentum, & aurum, & vestem nullius concupiui, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea quæ opus erāt mihi, & his qui mecum erant, ministrauerunt manus istæ.* & idem: *Oportet meminisse verbi Domini Iesu: quoniam ipse dixit, Beatius est dare quam accipere.* Aliud exemplum est quod ponit Hieronymus de quodam philosopho qui proficiscens ad philosophandum Athenas, magnum pondus auri secum detulit. In via autem secū deliberans & considerans se non posse simul diuitias & virtutes possidere, proiecit à se aurum, inquiens: O diuitiæ, abite, sitis procul à nobis. Aliud exemplū est Diogenis in dolio degentis qui locupletem ducebat paupertatem. Ad quem Aristippus quidam Anglicus quū mundaret olera sua accedens ait: Tu quū sapiens & philosophus sis, si mihi credidisses, & regibus seruire voluisses non olera lauares, sed in aula summi principis maneres mecum. Cui respondens, ait: Si mihi credidisses, & paupertate mediocri scires vti, non oporteret te regibus adulādo mētiri. Hic quū vidisset quendam bibere cum manu ad fontem, ait: Nesciebam naturam mihi dedisse scyphū, & paruulū vas cum quo bibere solebat, ad lapidem confregit. Aliud exemplum est beati Thomæ Gantuariensis qui instituens cancellarium suum, iuramento eum astrinxit ne vnquam aliquid vsque ad capillum in administratione cancellarii acciperet.

Pars II. Quæ habet XV. capitula.

De speciebus Auaritiæ.

Cap. I.

De peccato vsuræ, & eius detestatione, ex sacra scriptura.

DIcto de his quæ faciunt ad detestationem auaritiæ in communi, dicendum est de speciebus eius. Inter quas primo dicemus de vsura, & hoc ordine. Primo dicemus de his quæ faciunt ad detestationem vsuræ. Secundo, de specieb⁹ eius. Tertio, tangemus aliquid de restitutione vsurarum. Ad detestationem vero huius peccati faciunt testimonia sanctarum scripturarum. Quorum primum est Exodi 22. vbi sic legitur. *Si pecuniam mutuā dederis pauperi meo qui tecum est, non vrgebis eū quasi exactor, nec vsuris opprimes.* Secundum est Leuit 25. *Pecuniam tuam non dabis fratri tuo ad vsuram & frugum superabundantiam non exiges.* Tertium est Deuter. 23. vbi sic legitur: *Fratri tuo absque vsura id quo indiget commodabis, vt benedicat tibi Dominus in omni opere tuo, & in terra quā ingredieris possidendam.* Vbi insinuatur quanta sit vtilitas mutuanti fratri suo. Benedicit enim Dominus ei in omni opere suo. Quartum est 2. Esdræ 5. vbi sic legitur. *Vsuras à fratribus nostris non exigetis.* Aliud testimoniū est in Psal. vbi quærit Dauid ad Dominum: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Et Dominus subiungit, *Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram.* Tabernaculum eius est habitatio militantium: vnde significat militantem Ecclesiā, in qua non vult Deus quiescere vsurarios. Vnde ipse legitur mensas euertisse nummulario-

rum,& æs effudisse, & eos eiecisse de templo. Ioan 2. non tamen recipiebant manifestas vsuras, sed munuscula fructuum accipiebant vltra sortem. Aliud testimonium est Ezechiel. 18. vbi sic legitur de viro iusto. *Si ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit, &c.*

De sex stultitiis vsurariorum.

SEcundo faciunt ad detestationem vsuræ
1. sex stultitiæ quibus laborat vsurarius. Prima est, cum vehementer desideret fœnerari, non vult tamen cum Deo fœnerari: quod posset facere sine peccato, & cũ magno lucro: sed ibi fœneratur vbi paruũ lucrum est, & magnũ peccatum. Vnde August. Miser homo cur fœneraris homini? Fœnerare Deo, & centuplum
2. accipies, & vitam æternam possidebis. Secũda stultitia est, quod ipse accipit pecuniã ad vsurã quum non egeat, & super melius pignus quod habet. Melius pignus quod habet est anima supra q̃ accipit: & quidquid vltra sortem accipit, est ad magnã vsuram pœnæ. De qua vsura dicitur in Psal. *Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorũ*, id est, pœna & culpa. Dicitur autẽ pœna vsura: quia pœna excedit culpam, cum peccatum momentaneum æternaliter puniatur.
3. Tertia stultitia est, ꝙ large expendit super seipsum. Largius ẽt q̃ expenderet super deterius pignus ꝙ habeat. vnde similis est animalibus emptis à carnificibus quæ ad occisionem impinguãtur: pro quib. quidquid carnifex expendit, super ipsa expendit. Ad hoc pertinet ꝙ legitur Iere. 12. *Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis*: id est, separa eos tanq̃ ea quæ solent immolari. & Eccle. 26. dicitur de tali, *Deus parauit eum ad*
4. *rhomphæam*. Quarta stultitia est quod scienter mortifera exurit, & quodãmodo sugit. Vnde cõparatur sanguisugę quę mẽbro tumido apposita, prauum sanguinem sugit. Et dum mẽbrum à tumore sanat: sibi ipsi est mortis occasio. Et à quibus sibi potius deberet minuere, si iam ea haberet. Ad magnitudinem vero huius stultitiæ facit ꝙ non habet inde quandoq; nisi maculatas manus, & mortẽ animæ suę. Sicut .n. dicitur Iob 20. *Diuitias quas deuorauit,*
5. *euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.* V. stultitia est, ꝙ omnem viam paradisi obstruit sibi vsurarius. Vias misericordiæ obstruit, cum à paupere petente à se mutuum, petit donum ꝙ plus est; & vult sibi ab homine dari, cui potius debuit dare. Viam veritatis obstruit, quũ dicit, se amore pauperis facere cui accõmodat pecuniam, quæ incessanter pauperem comedit. Sexta stultitia est, qua vsurarius laborat in 6.
fine vitæ suæ De qua Ier. 16. legitur: *Et in nouissimo suo erit insipiens*: Hæc est summa stultitia, quæ est in nouissimo vitæ, quũ non possit homo postea de ipsa pœnitere. Attenditur autem ista stultitia in hoc, quod quum deberet vsurarius de diuitiis sibi facere medicamenta, inde sibi facit vulnera, potius vult inde vti in mortẽ filiorum suorum, quam sibi inde mederi. Aliter est ẽt insipiens vsurarius in nouissimo suo, quia circa vitam futuram quæ nouissima est, insipiens est, de ipsa sibi non prouidens.

De multiplici iniquitate vsurarii.

TErtio loco facit ad detestationem vsuræ multiplex iniquitas, siue iniustitia quæ est in vsurario. Prima autẽ iniquitas est, quod ipse tempus vendit, ꝙ inter omnia transitoria maxime voluit Dominus esse cõmune omnibus absq; personarum acceptione. Quum .n. diues plus de aliis rebus habeat, vel meliores eas habeat q̃ pauper, de solo tẽpore non potest habere, nisi idem ꝙ pauper. Non potest .n. esse nisi vnicum tempus simul & semel. Magna igitur iniquitas est, quũ vsurarius pauper vẽdit ꝙ cõmune est. Ideo iusto Dei iudicio in tẽporis indigẽtia freqũeter punitur vsurarius, cũ id vendiderit, vel quia viri impii non dimidiabunt dies suos, vel quia differt conuersionem suam quantũ potest. Et sic licet diu viuat, tamen semper habet temporis indigentiam. vnde de ipso verum est ꝙ legitur Eccle 29. *In tẽpore redditionis postulabit tempus.* Aliter etiam punitur vsurarius pro temporis venditione. *Pro vsurariis bonum solatium.*
Cum .n. vendiderit requiem noctis, & lucem diei, merito istis carebit. Vnde fatuus est sacerdos qui cantat pro eo, *Requiem æternam dona eis Domine, &c.* Quum petit vsurario restitui quod vendidit, præcipue quum vsurarius pretium soluere noluerit. Scriptũ est .n. Ezech. 7. *Qui vendit, ad id quod vendidit non reuertetur.* Secunda iniquitas est, quod vendit pauperi id quod ei debet lege triplici: id est, lege naturæ, lege Mosaica, lege Euangelica. Lege naturæ diues debet pauperi mutuum quod continetur in illo mandato, *Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis.* Hanc legem videntur implere etiam creaturæ inanimatæ. Fluuius enim inueniens vacuitatem foueæ, non pertransit donec eam impleuerit. Lege etiam Mosaica debet diues pauperi mutuum: vt patet ex diuersis testimoniis

veteris

veteris legis prius positis. Lege etiam Euangelica debet hoc idem illi: iuxta illud Lucæ 6. *Date mutuum, nihil inde sperantes.* Tertia iniquitas est, quod vsurarius qui non est nisi cellarius, vendit pauperi illud quod Dominus præcepit ei dari. Quarta iniquitas est, quod vult illud quod est contra naturam & rationem. Vult enim quod pecunia quam pauperi accommodat ad commodum suũ apud pauperem operetur. & sic cum accommodare sit alicui pecuniam ad eius cõmodum dare, ipse simul vult commodum pecuniæ pauperi dare, & sibi retinere, quod contra rationem esse videtur. Præterea cum parere in rebus quæ nõ viuunt, esse non habeat, iste tamen vult nummos suos, qui non viuunt, singulis diebus vel mensibus alios nummos parere, quod contra naturam est: & frumentum in arca iam consumptum vult parere sibi aliud frumentum. Vult etiam pecuniam sibi operari dum quiescit. Quinta iniquitas est quod vult pauperi locare pecuniam, quæ iam pauperis est. Quũ enim mutuum dicatur quasi de meo tuum, pecunia illa iam est pauperis: & si amittatur pauperi amittitur, nec ad eandem soluendam tenetur. Sexta iniquitas est: quod continue Deum offendit, & cõtinuo diabolo seruit. Alii peccatores interpolate Deum offendunt Fornicator enim quandoque per mensem non committit peccatum suum plus quam semel: sed vsurarius absque treuga vel pace Deũ continue impugnat, & de die & de nocte diabolo seruit: quum Deus vix inueniat qui per dimidium temporis ei seruire velit. Septima iniquitas est, quod toti curiæ cælesti contumeliam facit. Nonne videtur contumeliam facere alicui sancto, qui in loco sibi dedicato peccatum mortale committit: Sic ei contumeliam facit qui in die sibi dedicato peccat. Vnde quum vsurarius peccatum vsuræ omni die committat manifestum est ipsum contumeliam facere, & Deo, & vniuersis angelis & sanctis eius, & ideo destitutus est auxilio omnium sanctorum. Vnde cum dicitur, Domine Iesu miserere huius vsurarii: potest respõdere: Quomodo miserebor eius qui nec in ipsa die qua per assumptionem humanæ naturę me fratrem eius feci, honori meo pepercit, nec etiam in ipsa die qua pro latrocinio suo suspẽsus sum? similiter si dicatur sancto Petro. Ora pro vsurario isto, potest respõdere. Omnes festiuitates me as violauit, nec in vlla earũ honori meo pepercit. Sic potest dicere beata Virgo de quatuor suis festiuitatibus. Sic cum dicitur, Omnes Sancti orate pro vsurario, possunt respondere. Vna festiuitas in anno nobis consecrata est, & hanc vsurarius explorauit in qua omnibus nobis cõtumeliam irrogauit, nec honori omnium nostrum pepercit. Idem possunt respõdere omnes angeli. Si præcepto Domini interfectus est Num. 35. ille qui ligna in sabbato colligebat: quomodo toleratur vsurarius qui omni die etiam in Natali & Pascha facit. quod peius est quã colligere? Octaua iniquitas est, quod à fratre suo scilicet Christiano, vsuras accipit, quod Iudæus non faceret. Iudęus enim absque vsura Iudæo accommodat Nona iniquitas est, quod quidquid habet vsurarius, quodammodo dentes & fauces habet, quibus homines comedit. Frumentum eius, quod à Deo creatum est vt comedatur, homines comedit. Nummi ẽt eius homines comedunt. Vnde vulgariter dicitur, Ego debeo viginti libras vsurario quæ me comedunt. Decima iniquitas est, quod cum gaudio & risu comedunt & bibunt lacrimas pauperum. Vndecima est, ꝙ ipsi beneficio pauperis ad eius destructionẽ vtuntur, dum de hoc quod dedit eis pauper, vltra sortem suam comedunt, & inde vsuras exigunt. Duodecima iniquitas est, quod contra legem Domini datam. Gen. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, ipse plus ceteris comedere & bibere vult, & tamen sine labore. Alii laborauerunt, & ipse intrat in labores eorum. Ad vsurarios pertinet quod dicitur in Psal. 12. *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Tertia decima est, quod peccato suo finem non ponit. Fornicator in momento peccatum suum explet, sed vsurarius cum accõmodat quatuor pro quinque, non imponit aliquem terminum peccato suo, nec etiam vellet pecuniam suam sibi reddi.

De duodecim aliis quæ faciunt ad detestationem vsuræ.

PRæter prædicta sunt XII. quæ faciunt ad detestationem vsuræ. Primũ est: quod vsurarius latro est. Vnde Dominus in Euangelio cum eiiceret nummularios de templo, qui pro munusculis fructuũ pecuniam offerentib[9] accommodabant, vocauit eos latrones, dicens: *Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illã speluncam latronum.* In hoc ẽt deterior est aliis latronibus, quia domesticus est. Nulla enim pestis est efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus, *Vsurarius est latro.*

ficut Sapiens dicit. Et nullæ funt occultiores infidiæ, quam quæ latent fub fimilitudine officii. Multo plures exhæredant vfurarii & depauperant, quam fures. Fur folũ occulte fpoliat homines: & de nocte: fed vfurarius fpoliat homines, & occulte & manifefte, & de die & de nocte, tã potentes q̃ pauperes. Secundũ eft, quod ipfe eft ꝓditor Confert.n. pauperi beneficiũ mutui, hac intentione vt exhæredet eũ à vinea bona, vel alia poffeffione fi habet. Et hoc facit tam amico q̃ inimico & etiam fratri. Si habet vfurarius fratrem minus difcretum, primo tradit ei pecuniam mutuo fuper poffeffiones fuas, poft exhæredat eum. Tertium eft, quod eft quafi homicida, quia pauperibus aufert vitam fuam. Vnde Eccle.34. *Panis egentiũ vita pauperum eft, qui defraudat illum, homo fanguinis eft.* Nec folum homicida eft vfurarius quantum ad pauperes quibus aufert vitam fuam, immo quantum ad filios proprios quos interficit fpiritualiter. Vnde Ofee 9. Ephraim ducit ad interfectionem filios. Quartum eft, quod in aliquo Iuda eft deterior. De Iuda.n. legitur Matth.27. quod pœnitentia ductus retulit triginta argenteos. Sed vfurarius dum viuit non vult reftituere. Quintum eft, quod ipfe eft deterior inferno. Infernus enim in paffione Domini quæ fua nõ erant reftituit: vfurarius vero audita Domini paffione non vult aliena reftituere. Sextum eft, quod valde fimilis eft diabolo. Sicut enim officium diaboli eft peccare: fic officium vfurarii eft illud quod eft pure peccatum. Ipfe facit peccatum negotiationem, ficut meretrices. Aliam negotiationem vel artem non vult vfurarius, nifi vfuras accipere. In hoc etiam diabolo fimilis eft, quod quantum ad mutuum non dormit. Denarii .n. quos mutuo dedit, inceffanter operantur: fic diabolus non dormit. Iob 15. *Qui me comedunt, nõ dormiunt.* Septimum eft, quod vfurarius fimilis eft bufoni, qui terra pafcitur, & de vinea exit cum florere incipit, non valens eius odorem fuftinere: fic vfurarius terrenis pafcitur & delectatur & ab Ecclefia exit ad odorem Verbi diuini. Si.n. præfentit quod fermo debeat ibi fieri, fugit in aliam Ecclefiam audire miffam. Cum potius intrare deberet fi extra Ecclefiam effet: Cum fcriptum fit Eccle. 24 de facra fcriptura. *Quafi balfamum non miftum, odor meus.* Octauum eft, quod vfurarius die & nocte in infernum tendit vnde mirum eft fi citius ceteris non perueniat, cum continuitas ambulandi multum faciat ad hoc vt aliquis ad locum ad quem tendit cito perueniat. Vnde vetula vna aliquando ita cito venit ad fanctum Iacobum ficut vnus fortis ambulator eo, quod cõt nue incedebat. Nonum eft hoc, quod vfurarius videtur fimul XL. peccata vfuræ in diuerfis locis exercere: quod fornicator non facit. Fornicator .n. non committit fimul nifi vnam fornicationem, & in vno loco folo. Decimum eft, quod vfurarius non audet nomen fuum coram hominibus confiteri, cum alii homines qui alicuius funt officii abfq; omni erubefcentia illud confiteantur. Vndecimum eft hoc, quod vfura quafi cancer eft, & quafi morbus contagiofus. Vnde in Pfal. *Scrutetur fœnerator omnem fubftantiam eius.* Contagiofum eft: quia valde periculofum eft ab vfurario aliquid accipere, nifi in quibufdam cafib. Vnde Hieronymus: Cauendum eft nobis maxime ne ab his accipiamus munera quos nouimus viuere de lacrimis pauperum: ne dicatur nobis, *Videbas furẽ, currebas cum eo.* Vnde legitur in vita beati Fulfei, quod cum mortuus effet, obiecit ei diabolus quod veftem à quodam vfurario accepiffet, & reftituit eum Dominus vitæ, vt vitam fuam corrigeret: diabolus tamen fic eũ percuffit, vt per totam vitam eius veftigium aliquod percuffionis in eo appareret. Contagiofum ẽt apparet effe morbum iftũ in hoc quod tantum creuerit. Antiquitus .n. in tota ciuitate vix inueniebatur vnus fœnerator, & ille non fœnerabatur nifi data fide quod non publicaretur. De quo fi forte praua oriebatur fufpicio, dicebatur, Domus eius domus diaboli, & vinea eius vinea diaboli. & fic de ceteris rebus eius Ofculum pacis ei non dabatur in miffa. Ignis à vicinis in domo eius non fumebatur. Pueri ad eius occurfũ expauefcebant & ad alterutrũ cum digito demõftrabant. Nunc fere noftrorum temporum fiunt homines tam deteftabiles, cubicularii princ pum & prælatorum ecclefiæ, & ab omnibus eis affurgitur.

Proditor. Homicida. Iuda deterior. Similis diabolo. Bufoni.

De multiplici pœna, qua punit Dominus vfurarios.

DVodecimũ eft multiplex pœna qua Dominus vfurarios punit. Prima pœna eft, quod fpoliantur à tyrannis, ficut ipfi fpoliant pauperes. Vnde Efa. 33. *Væ qui prædaris: nonne & ipfe prædaberis?* Vnde accidit eis ficut puero paruo tenenti panem in manu, cui canis capit manũ, vt panẽ habere poffit. Sic tyrannus

vsurarium capit interdum vt eius denarios possit habere. Vnde Ierem 18. *Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in medio dierum suorum derelinquet eas.* Dicunt illi qui nouerunt rerum naturas, quod perdix surripit aliena oua, & fouet: sed cum pulli adulti fuerint, relinquunt eam. Sic vsurarius cōgregat ea quæ sua nō sunt: nec in acquisitione diuitiarum suarum habet respectum ad Dei iudicium, sed etiam sæpe in vita sua diuitias suas amittit. Secunda pœna est, quod non habet potestatem restituendi vsuras suas. Vult enim Dominus vt cum re furtiua comprehendatur, & suspēdatur. Et nota quod raro accidit quod vsurarius vsuras suas restituat: quia vel prodigus est, & tantum expendit quod restituere non potest: vel auarus est: & ideo restituere non vult: vel licet non sit prodigus vel auarus, tamen sibi potius placet in eleemosynas centum libras expendere quam restituere centum solidos. Vnde comparatur vsurarius cuidam vasi in quo denarii reponuntur habenti vnicum foramen per quod denarii immittuntur, nec per idem possunt retrahi. Oportet enim vas illud confringi antequam retrahantur. Sic est ex vsurario. Illi enim de quo habuit non restitueret, sed forsitan pauperibus daret: nec etiam hoc faceret nisi in morte sua. Vnde Seneca: Auarus nunquam bene facit nisi cum moritur. Tertia pœna vsurarii est, quod hæreditas ipsius non transit vsque in tertium hæredem. Vnde Eccle. 21. *Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides in hyeme* Aedificium enim quod fit in hyeme, cito ruit. Sic diuitiæ male acquisitæ cito dilabuntur. Et eiusdem 41. *Filiorum peccatorum peribit hæreditas, & cum semine illorū assiduitas opprobrii.* Et hoc est vnū de iustis iudiciis Dei, quod filii vsurariorum pauperes sunt & miseri, pro quibus ditandis Deum non timuerunt offendere. Quarta pœna est, quod vsurarii & eorum filii in inferno sibi inuicem maledicent. Dicet.n. pater filio: Maledictus sis fili, quia propter te sum in istis tormētis: fui enim vsurarius, ne tu esses pauper. Cui econtrario dicet filius, Immo tu pater maledictus sis: nisi enim male congregasses mihi diuitias, non male congregatas conseruassem eas. Ad hoc potest referri quod legitur Eccle. 41. De patre impio queruntur filii: quoniam propter illū sunt in opprobrium. Quinta pœna vsurariorum erit pœna damnationis æternæ Cuius magnitudo insinuatur Ezech. 22. vbi sic legitur: *Vsuram & superabundantiam accepisti, & auare proximos tuos calumniabaris meiq; oblita es, dicit Dominus Deus: Ecce complosi manus meas super auaritiam quam fecisti.* Complosa manu, & non palma aperta percutiet Dominus vsurarium. Et merito: quia ipse manus complosas habuit, & non apertas ad pauperes. Super illud verbum dicit gloss. interl. Habitum irascentis assumpsi.

Vsurarius raro perfecte restituit.

De duabus speciebus vsurarum.

Dicto de iis quæ faciunt ad detestationem vsuræ, dicendum est de speciebus eius. Notandum est ergo quod duæ sunt species vsuræ. Vna est manifesta, alia palliata. Manifesta vsura est, cum aliquis tradit pecuniam numeratam, vel ponderatā, vel mensuratam, tali pacto vt detur sibi aliquid vltra sortem. Vsura vero palliata sex habet species. Prima species accidit circa pignora vel obsides, & hæc quinque modis. Primus modus est, cū aliquis habet grangiam, & fructus colligit vltra sortem. Secundus modus est, cum pignoribus vtitur. Vnde Amos 2. *Super vestimentis pignoratis accubuerunt.* Tertius modus fit cū aliquis equos habet in pignore & facit eos comedere plus quam possibile sit. Quartus modus fit cū vsurarius habet obsides & eorum expensis viuit. Quintus modus fit cum non vult obsidibus dare dilationem, nisi prius aliquid sibi detur. Magna autem crudelitas vsurarii est, cui non sufficit quod per se & per sua pauperē hominē cōdat, nisi alienos equos & alienos homines in auxiliū suū assumat. Vnde bene potest Dominus dicere de vsurariis verbum illud: *Deuorāt plebem meam sicut escam panis.* Secunda species vsuræ palliatæ est circa venditiones & emptiones Fit autem species ista trib⁹ modis. Primus est quando vsurarius emit aliquā possessionē longe minori pretio q̄ valeat, tali cōditione q̄ venditor eam rehabere possit quādo pretium soluere voluerit. Secundus modus est, cum aliquid vendit ad terminum amplius q̄ valeat, vel vsq; ad terminum illum valere debeat. Tertius modus est, quādo ante terminum emit aliquid minori pretio q̄ valeat, sicut bladum in terra. Tertia species vsurę est, cum vsurarius aliquid vltra sortem accipit sine pacto expresso, ipsa consuetudine sic tacite faciente pactum: sicut inter fatuas mulieres & peccantes cū eis ipsa consuetudo pactū facit ipsis tacentib. Et in isto casu palliant vsurarii malitiam vsuræ, bonitatis nomine. Tales.n.

vsuras bonitates vocant. Vnde satis possunt timere ne incurrant illam maledictionem, Esaiæ 5. *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Quarta species est, cum quis palliat vsuram societate: sicut cum aliquis tradit pecuniam suam alicui negotiatori, tali conditione quod sit socius eius in lucro, & non in damno: quod est valde magna iniquitas, cũ pauper cui traditur pecunia laborem habeat & periculum tam animæ quam corporis, & super eum adhuc ponatur pecuniæ periculum: vult enim vsurarius quod pecunia sua sit quo ad lucrum, & pauperis quo ad periculum. Similiter hæc species vsuræ est, cum aliquis animalia sua tradit pauperi, tali cõditione quod sibi sint immortalia, quæ animalia vulgariter vocantur ferrea. Incantator est vsurarius, qui vult ꝙ animalia quæ pauperi sunt mortua sibi sint viua. Quinta species est, cum quis nomine pœnæ palliat vsuram, sicut faciunt Romani: quod licet aliquando iuste possit fieri, quia iustum est negligentiam alicuius puniri: tamen quantum ad multos, vsura est: quia non intendunt in pœnis talibus vt sibi soluatur citius, sed vt amplius. Sexta species est vbi palliatur vsura translatione facta de re ad rem, à persona in personam. A re ad rem fit translatio, cum diues non vult vltra sortem pecuniam accipere à paupere: sed bene accipit vt operetur in vinea sua duobus diebus vel aliquid simile. A persona vero ad personam, vt cum vsurarius non vult commodare, sed habet aliquem amicum quem facit accommodare.

De restitutionibus vsurarum, & maxime de VIII. in quibus reprehensibiles sunt vsurarii circca restitutiones faciendas.

Vsurarii in octo modis reprehensibiles.

DIcto de speciebus vsuræ, tangendum est aliquid ad restitutionẽ vsurarum. Et primo dicemus de his in quibus reprehensibiles sunt vsurarii circa restitutionem. Secundo, dicemus de his per quæ sunt ad restitutionem inducẽdi. Octo vero sunt in quibus reprehensibiles sunt vsurarii circa restitutionem. Primo
1. in hoc quod nolunt restituere, sed de alieno volũt eleemosynarii esse. Secũdo in hoc, quod
2. si aliquando habent voluntatem restituendi, tamen differunt quantum possunt & auctoritate sua sibi dilationem dant, & accipiunt, absque mora volunt sibi restitui gratiam à qua spoliati sunt, & tamen in præsenti restituere nolunt pauperi illud vnde eum spoliauerunt. Prius volunt restitui quam restituere, cum tamen prius spoliauerunt. Tertio reprehensibiles sunt in hoc, quod non plene restituunt. 3.
Quod tribus modis accidit. Primus est, cum nolunt restituere nisi vsuras quas in propria persona acceperunt, cum teneantur etiam ad vsuras patris restituendas secundum portionem hæreditatis quam habent Secundus modus est, cum clamores exteriores pacificant. De clamore autem conscientiæ propriæ qui proximior est & qui sequitur eos vsque ad æternum iudicem, non curant. Si enim aliquis est de cuius iniuria remordeat eos conscientia, ex quo ipse non conqueritur, non curant satisfacere ei. Tertius modus est, cum his qui conqueruntur quandoque non soluit etiam quartam partem. Satis dissimilis est restitutio nostri temporis restitutioni illius Zachæi, de qua Luc. 19. *Si aliquem defraudaui, reddo quadruplum.* Ideo meruit Zachæus tam cito audire. *Hodie salus huic domui facta est.* Quarto, 4.
reprehensibiles sunt vsurarii quod non humiliter restituunt, imo dicunt illis qui aliquid petunt sibi restitui. Si ego non fuissem, vos & familia vestra fame periissetis. Si Deo placuerit, ego conualescam Et proponunt quod si Deo placuerit vt conualescant, ipsi facient pauperi quæ Deo non placeant. Quinto reprehensi- 5.
biles sunt in hoc, quod cum difficultate restituunt ea quæ libenter deberent restituere: quia plus sibi à Deo restituitur quam ipsi restituant. Grati etiam deberent esse conquerentibus, tanquam illis qui sunt adiutores propriæ salutis, considerantes quod si isti modo taceant, dæmones postea non tacebunt. Sexto repre- 6.
hensibiles sunt in hoc, ꝙ quando infirmantur proponunt se restituere, si contingat eos mori. Si autem contingat eos euadere, non habent propositum restituendi. Talem pacem volunt cum Deo facere quod si moriantur non infestabunt eum. Sed sciant indubitanter quod Deus non facit pacem cum eis, siue moriantur, siue viuant. Septimo reprehẽsibiles sunt in hoc, 7.
quod aliquam certam summam præfigunt, vnde vsuræ eorum restituantur: quod non sufficit, nisi præcipiant quod de aliis bonis eorum restitutio perficiatur, si summa illa non suffecerit. Octauo reprehẽsibiles sunt in hoc, quod 8.
filios suos constituunt restitutores: quia verisimile est, cum vsurarius in vita sua plus amauerit diuitias quàm propriam animam, quod filius suus debeat eas plus amare quam alie-

nam

nam animam, & quod nolit maledictionem illam mundanam habere. Maledictus qui partem suam deteriorem facit.

De octo quæ valent ad inducendum vsurarium, vt restituat.

SEquitur de his quæ ad hoc valere possunt, vt vsurarius libentius restituat si frequenter ea meditetur. Octo sunt quę ad hoc valent. Primo valet ad hoc, si sæpe cogitet ad ea quæ sibi restituentur, si ipse restituat. Sex enim sunt quæ sibi restituentur, quorum quodlibet plus incomparabiliter valet quam ea quæ ipse restituet. Primo restituetur ei Deus. Vnde patet quod non debet credere diabolo, si ei dixerit. Tu pauper eris si restitues: quomodo enim est pauper qui Deum habet? Vnde Augustin. Aurum habens in arca diues est, Deum habens in conscientia diues non est? Coniunge aurum & Deum, arcam & cōscientiam. Coniungere ibi sumitur pro comparare. Item August. Satis diues est Christiana religio, quæ in omnium possessore omnia possidet. Quis diceret aliquem pauperem, qui totum mundum haberet? Quomodo ergo pauper est qui Deū habet? cuius Deus, secundum iudicium vsurarii, plus valeat quàm mundus? Secundum quod vsurario restituitur, est regnū æternum. Quomodo depauperatur cuius in tali regno acquiritur? Tertio restituuntur vsurario omnes spirituales fratres quos amiserat per peccatum. Vnde Eccl. 13. *Quæ communicatio sancti ad canem?* Velut canis est vsurarius, dum est in peccato, non habēs aliquam fraternitatem cum aliquo amico Dei. Sed cum vsuras restituit, omnes amici Dei eius fratres fiunt. Quis fratrem suum amissum, duodecim denariis non redimat? Si autem vsurarius pro quolibet fratre quem recuperat restituat xij. denarios, sufficienter erit restitutum. Quarto restituitur ei societas ecclesiæ, ex qua partē habet in omnibus bonis ecclesiæ. vnde Psal. *Particeps ego sum omnium timentium te*, &c. Quinto restituuntur ei bona quæ per peccatum amisit. Si peregrinationem fecit, vel aliud bonum, ipse amisit illud per peccatum vsuræ consequenter cōmissum, quod sibi restituitur cum vsuras restituit. Sexto restituitur ipsemet sibi. Saltem tantum deberet restituere quantum redimeret se, si captus est ab his qui haberent capitales inimicitias cum eo, cum in peioribus sit manibus, quia in manibus dęmonum. Secundo potest valere ad hoc vt vsurarius facilius restituat, si cogitet patibulum infernale sibi erectum à quo alio mouere non potest nisi per restitutionem. *Non enim dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum*. Quis latro videns sibi patibulum erectum non libenter restituat quidquid potest, si per hoc euadere credat? Vnde Augustin. Quis nō vt viueret continuo perdere voluit vnde viueret, eligens potius vitam mendicantem, quam celerem mortem? Tertio valet ad idem si cogitet quod iustitia Dei gladium tenet euaginatum super caput eius vt secet eum medium: licet ad tempus misericordia Dei gladium teneat. Quis autem potius non eligit quidquid tenet deponere, quam gladio perire? Quarto valet ad hoc si cogitet se similem esse illi super quem cecidit domus vel magna massa terræ. Quis in tali statu si non possit molem per se remouere desuper se, nō roget amicos suos vt se iuuent? Pecunia per vsuram acquisita, quasi moles terræ est, vsurarium impediēs ne ad vitam gloriæ possit resurgere. vnde deberet rogare omnes amicos suos, vt se inuito vel nesciente pecuniam illam restituerent. Quinto valet ad idem si cogitet se similem esse illi qui molam asinariam habet ligatam ad collum trahētem eum in profundum. Pecunia male acquisita est quasi mola asinaria fune amoris quasi collo eius ligata trahens eum in profundum inferni. vnde cum lacrymis rogare deberet si amicum haberet, ꝙ auferret sibi pecuniam illam, & restitueret. Sexto valet ad idem si cogitet ꝙ ipse relicturus est similiter pecuniam et si non restituat, & secum eat. vnde Eccl. 10. *Cum n. morietur homo, hæreditabit bestias, serpentes & vermes.* Ista tria diuidunt sibi bona vsurarii in morte eius. Serpentes, id est dæmones habent animā Bestiæ, id est dominus, vel amici vsurarii qui bestiæ possunt dici à vastādo, habent pecuniā vermes vero habēt corpus, & quilibet horum non daret partē suam ꝓ duabus aliis partibus. Septimo valet ad idem, si cogitet vsurarius ꝙ pecunia sua filiis suis relicta sit eis occasio mortis æternæ. Quis enim potius non eligat pecunia aliqua cōparare sibi vitam æternam, quam hæredibus suis mortem æternam? Octauo valet ad idem si vsurarius cogitet incōpassionem & duritiam quæ post mortem suam futura est in eius filiis erga eum. Vix enim semel in anno memores erunt ipsius vt eius anniuersarium faciant. In semetipso autem potest respicere quam parum boni pro suis fecerit. Et sic sibi fieri non dubitet: vel multo minus,

Vsurarius restituens recipit sex ablata sibi.

nus, quia abundante iniquitate refrigescet charitas multorum, vt ait Dominus.

CAP. II.

De peccato rapinæ, vbi primo ponuntur sex, quæ deberent homines cohibere à rapina.

POst peccatum vsuræ dicendum est de peccato rapinæ. Sex vero sunt quæ deberent homines cohibere à peccato isto. Primum est magnitudo ipsius. Secundum est, macula huius peccati. Tertium est, rusticitas vel vilitas quæ in peccato isto est. Quartum est, magnum damnum spirituale, quod raptor incurrit. Quintum est, parua vtilitas quæ inde sequitur. Sextum est, pœna raptorum quæ in sacra Scriptura inuenitur.

De XII. quæ ostendunt magnitudinem huius peccati, scilicet rapinæ.

DVodecim vero sunt quæ valere possunt ad ostendendam magnitudinem huius peccati. Primũ est, quod peccatum istud ipsum fundamentum iustitiæ vel bonitatis destruit in homine. Quod sit istud fundamentum, ostendit Sapiens, dicens, Primum fundamentum iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde vt communi vtilitati seruiatur. Secundum est hoc, quod Exod. 20. videtur lex amplius prohibere istud peccatum, quam alia peccata. Postquam enim prohibuit actum rapinæ cum actu homicidii & ceteris malis actibus, iterum prohibet voluntatem rapiendi, dicens. *Non concupisces domum, &c.* Tertium est hoc, quod adeo est odiosa rapina Deo. Vnde Esaiæ 41. *Ego Dominus amans iudicium, & odio habens rapinam.* Etiam in holocaustum quod erat dignior species sacrificii, habebat Dominus odio rapinam. Quarto etiam est exosa rapina sanctis hominibus, adeo vt ipsum mundum eis exosum reddat. Vnde Ecclesiast. 4. *Verti me ad alia quæ sub sole geruntur, & vidi calumnias pauperum & lacrymas innocentum, & consolatorem neminem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos, quam viuentes, & feliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.* Ad idem pertinet quod legitur Habacuc 1. *Vsquequò Domine clamabo, & non exaudies: vociferabor ad te, vim patiens, & non saluabis?* Et subiungit: *Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se?* Quintum est quod rapina inter Christianos non solum rapina est, immo proditio, & quia omnes Christiani fratres sunt. Deprædari enim fratrem suum innocentem non potest aliquis sine crimine proditionis. Et etiam propter hoc, quia qui deprædatur subditum alicuius, deprædatur ipsum dominum. Vnde qui fidelem deprædatur, Deum deprædatur Dominum suum. Vnde proditor est, cum dominum suum deprædatur absque eius culpa. Sextum est hoc, quod raptor homicida est. Vnde Ecclesiast 34. *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Quum raptor vitã suam pauperi auferat, quasi quodammodo mortem ei infert. Auferre enim vitam & inferre mortem conuertibilia sunt. Septimum est hoc, quod raptores peiores sunt furibus. Vniuersaliter enim peius est peccare aperte, quam peccare occulte. Sicut adulterari aperte peius est quam occulte. Peius igitur est iniuriari alicui aperte, vt faciunt raptores, quam occulte, vt faciunt fures. Octauum est hoc quod peiores sunt raptores quam vsurarii. Cuius signum est hoc, quod pauperes homines vt euadant raptorum manus ponant se in manus vsurariorum, qui tamẽ valde mali sunt: vt ostensum est supra. Nonum est hoc, quod peccatum rapinæ multum assimilat hominem diabolo. Diabolus enim fuit raptor primus: Voluit enim altitudinem Dei rapere. Vnde Propheta in persona eius: *Ero similis altissimo.* Et adhuc incessanter laborat, vt bona nostra rapiat. Nec solum assimilatur diabolo in rapiendo bona hominum, imo etiam torquendo homines vt bona eorum extorqueat ab eis.

Raptores peiores vsurariis.

Quod raptores peiores sunt Diabolo.

DEcimum est, quod raptores in tribus peiores sunt diabolo. Primo in hoc, quod diabolus eos deprædatur, & torquet qui mala agunt: sed raptores deprædantur & torquent qui à malo recedunt. Vnde Esaiæ 59. *Qui recessit à malo præda patuit.* Et Prouerb. 29. *Viri sanguinum oderunt simplicem.* Diabolus poterit se iustificare comparatione raptorum in die iudicii. Poterit enim dicere, Ego solus illos in inferno afflixi qui te offenderunt: sed raptores isti illos deprædati sunt, & afflixerunt, qui non meruerunt. Secundo sunt peiores in hoc, quod diabolus defert angelo Dei homini ad custodiam deputato, vt corporalem violentiam ei

non

non inferat, quod raptores non faciunt. Tertio sunt peiores in hoc, quod diabolus torquet homines in inferno: qui locus tormentorum vocatur. Lucæ 15. raptores homines torquent in mundo, vbi homines deberent habere libertatem faciendi de se, & de suis secundum voluntatem suam. Vnde recte possumus intelligere raptores vocatos angelos diaboli. Matth. 25 vbi sic legitur: *Ite maledicti, &c. qui paratus est diabolo & angelis eius.* Missi videntur à diabolo & raptores ad faciendum talia opera in mundo, qualia facit diabolus in inferno. Vndecimum est, quod Spiritus S in sacra Scriptura dicit raptores talia facere de pauperibus, qualia nulli persecutores ecclesiæ leguntur fecisse de fidelibus. Dicit enim eos excoriare homines pauperes, & atterere & commolere, & pascere, & comedere, & deuorare. De primo legitur Michæ 3 *Odio habetis bonum, & diligitis malum qui violenter tollitis pelles eorum desuper eos & carnes eorum desuper ossibus eorum.* De secundo & tertio legitur Esaiæ 3. *Rapina pauperu in domo vestra Quare atteritis populũ meum, & facies pauperum cõmolitis?* De quarto, Eccles. 13. *Venatio leonis onager in eremo: sic pascua diuitum sunt pauperes.* De quinto legitur, Prouerb. 30. *Generatio quæ pro dentibus gladium habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus.* De sexto legitur Ezech. 19. *Factus est leo, & didicit capere prædam, & homines deuorare.* Et eiusdem 22. *Sicut leo rugiens capiensq; prædam, animam deuorauit inopis.* Quod autem prædicta testimonia scripturæ de raptoribus vera sint, constat, quum à sancto Spiritu dicta sunt. Sed qualiter intelligenda sint, non est adeo manifestum. Possumus tamen intelligere raptores talia facere pauperibus, cum ea faciunt rebus eorum, quæ ad sustentationem vitæ eis sunt necessariæ vnde qui excoriat vnum bouem quem habet pauper homo, reputatione ipsius pauperis excoriat eum. Pene enim idem est pauperi ac si excoriaret eũ. Vnde Dauid 2. Reg. 12. Quum Nathan proposuit ei parabolam de diuite, qui abstulerat pauperi homini ouem vnam, dixit eum dignum morte Secundum hunc modum etiam molit pauperem, qui frumentum eius ei necessarium molit. Aliter etiam possumus dicere, quod raptor pauperem excoriat: quia aufert ei temporalia quæ defectum intolerabilem pellunt ab eo, sicut & pellis propriæ carnis. Nec sine illis potest viuere, sicut nec sine propria pelle: vnde & pelles vocantur, temporalia. Iob 2. *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua.* Pellem inquam temporalium, pro pelle propriæ carnis. Pellem etiam dicitur raptor auferre pauperi, quia aufert ea quæ adhærent per amorem cordi, sicut pellis adhæret corpori: immo amplius videntur adhærere cordi, quam ipsa anima corpori. Quum enim pauperes ad mortem infirmantur, potius permittunt animam à corpore recedere quam à se separarent, dando medicis vel aliter expendendo illud modicũ quod habent. Ex hac vero adhæsione patere potest qualis sit dolor in eorum separatione. Carnem etiam & sanguinem auferũt raptores pauperibus, cum auferunt ea quæ acquisierunt labore & sudore, & proprii corporis consumptione, & quæ etiam proprio corpori subtraxerũt, vbi in carnem & sanguinem conuersa essent. Immo etiam plus videtur raptor facere pauperi, quam si eum excoriaret. Ille enim qui eum excoriaret, non auferret ei nisi quod haberet pellem suam: sed raptor aufert ei etiam illud quod nõ habet, quia aufert illud quod vsurariorum est qui accommodauerunt. Aufert etiam illi raptor quod iam comedit & bibit. Expendit enim pauper & annonam & vinum antequam colligat illa. Possumus etiam intelligere raptores commolere pauperes: quia inter spem euasionis, & metum deprædationis, quasi inter duas molas eos affligunt; Notabiliter autem dicitur, *facies pauperum commolitis* Prę paupertate enim faciunt facies eorum ad tantam maciem deuenire, quod videntur genæ eorum compressæ fuisse inter duas molas.

Quæ debeant hominem cohibere à peccato rapinæ.

DVodecimum faciens ad magnitudinem huius peccati est hoc, quod ipsi peiores sunt bestia quacunque. Vnus enim raptor totam vnã patriam deuorat: lupus vero interdum per annum vnum non deuorat hominẽ vnum. Vnde sacra Scriptura raptores comparat diuersis generibus bestiarum Quandoque lupo Vnde Sopho. 3. *Iudices eius lupi, vespere non relinquebant in mane.* quandoque vero comparat eos leoni, vel vrso. Vnde Prouerb. 8. *Leo rugiens & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.* Secundo, deberet cohibere homines à peccato rapinæ hoc, quod macula huius peccati ita adhæret. Vix enim aliquis restituit perfecte ea quæ rapuit. Videmus eos qui habent nouas vestes quod diligentissime cauent

eis ab oleo, & ab aliis quorum maculæ remoueri non possunt, dicentes: Perdita esset vestis si caderet super eam aliquid tale: quãto iuuenis magis qui nondum rapuit deberet sibi cauere à rapina, & dicere intra se: Perditus sum, si incepero rapere. Nunquam enim de cetero restituam. Tertio, debet raptores cohibere hoc, quod magna ignobilitas & rusticitas est in rapiendo. Dare enim nobile est. Vnde in Tobia versificator, Est dare lætitiæ vox verbum nobile, verbum mellifluum, dantis gloria, dantis honor. Et valde assimilat hominem Deo. Deus ex liberalitate sua fecit quidquid fecit. Et ad dandum, alia fecit vt haberet quæ daret, alia vero vt haberet quibus daret. Si autem dare hominem nobilem reddit, auferre reddit eum rusticum & vilem. Quarto, deberet raptores cohibere magnum damnum spirituale quod incurrunt, quando aliquid terrenum rapiunt. Vnde Augustinus: Lucrum in arca, damnum in conscientia, tollit vestem & perdit fidem, acquirit pecuniam & perdit iustitiam. Raptor lucrum habet in arca quam cum lucro relicturus est: sed damnum habet in conscientia quam cum damno delaturus est. Fidem perdit quam debeat Deo, & fratri suo Christiano: vnde proditor est. Iustitiam etiam perdit: vnde non habebit eam in auxilium in die iudicii, sed potius erit contra eum. Quinto, deberet cohibere raptores hoc, quod paruam vtilitatem habent de rapina sua. Quo ad corpus .n. eis parum valet, quia cito transit: vnde Ecclesiastic. 40. *Substantia impiorum quasi fluuius siccabuntur.* Et sumitur ibi fluuius pro torrente qui à pluuiis congregatur Quo ad animam vero, nullam habent vtilitatem, quia non possunt inde facere eleemosynam vel oblationem. Vnde Eccl. 34. *Qui offert sacrificia ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris.* Cum substantia pauperum vita sit eorum, qui eam offert Domino, quasi vitam vel sanguinem pauperum qui sũt filii Dei, ei offert Vnde substantia pauperis vocatur sanguis. Iere. 2. *In alis tuis inuẽtus est sanguis animarum pauperum* Alæ vocantur extremitates pretiosorum palliorum: in quib' alis sanguis inuenitur, quum de rapinis pauperum fiunt. Cum his alis non de facili volat quis in cælum.

Quod Dominus multũ puniturus est raptores.

SExto deberet cohibere homines à rapina magna punitio quam sumpturus est Deus de raptoribus. Quatuor vero sunt per quæ potest ostendi quod Dominus multum puniturus est raptores. Primum est hoc, quod ipse ita districte iudicat eos qui propria non largiuntur pauperibus. Si enim damnat eos qui pauperib' sua nõ tradũt, quid faciet de his qui sua eis auferunt? Vnde dicit gloss. super Luc. 16 *Non reprehenditur diues quod aliena rapuerit, sed quod sua non erogauerit*, quid ergo erit ei qui aliena rapit? Ad idem valet quod legitur Matthæi 25. Tunc dicet rex his qui à sinistris erunt: *Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim. & non dedistis mihi manducare &c.* Raptorib' vero dicere poterit: Esuriui, & abstulistis mihi quod debeam manducare. Ori meo subtraxistis quod canibus & auibus vestris dedistis. Raptores .n. ori Dei subtrahunt à pauperibus quod in ore porcorum, id est voluptuosorum hominum, vel in ore canum, scilicet detractorum ponant. Ad literam, etiam aues & canes pascuntur de rapinis pauperum. Et etiam auferunt de ore Dei, quæ ponunt in ore diaboli. Os Dei est os pauperis. Os vero diaboli est os impii. cum enim impius seruus sit diaboli, os & cætera quæ habet diaboli sunt. qui ergo subtrahit pauperi quod dat peccatori, ori Dei subtrahit, quod ponit in ore diaboli. Raptoribus etiam poterit Dominus dicere. Sitiui, & abstulistis mihi quod debui bibere: imo quod plus est, sanguinem meum in pauperibus bibistis, quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Poterit etiam Dominus eis dicere: Hospes eram, & non collegistis me, imo quod plus est, domum in quam colligi debebam cõbussistis. Et iterum: Nudus fui, & non me cooperuistis Imo quod plus est, in pauperibus me excoriastis: & vnde cooperiri debui, mihi subtraxistis. Vxores militum vestibus caudatis terram operiunt, quibus viri earum Deum in pauperibus nudauerunt: & quandoque trahunt in cauda sua totam substantiam vnius pauperis hominis. Et iterum: Infirmus fui, & non me visitastis: sed super dolorem vulnerũ meorum addidistis, & quasi vulnere super vulnus me concidistis. In carcere fui, ibi me cruciastis, & quasi iterũ me crucifixistis. Secundo 2.
potest perpendi, quod Dominus grauiter puniturus sit raptores per imprecationes & maledictiones quas faciunt eis viduæ & pupilli quos ipsi spoliant. Dicit .n. scriptura quod tales imprecationes à Domino exaudiũtur. Vnde Eccle. 35. *Non despiciet Dominus preces pu-*

pilli, nec

pilli, nec viduam si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? id est, super eum qui facit eam lacrymari. Et subiungitur: *A maxilla enim ascendunt vsque ad cœlum & Dominus exauditor non delectabitur in illis.* Minus dicit, & plus significat, dum dicit Non delectabitur: quasi diceret, grauissime irascetur in eis. Videntur lacrymæ viduæ tantum ad maxillam descendere: sed in veritate ascẽdunt ad cælum vsque ad conspectum Dei, quantum ad virtutem. Ad idem valet parabola quam Dominus ponit Luc 18. de iudice iniquo qui Deum non timebat, nec hominem reuerebatur, qui nolebat per multum tempus vindicare viduam quandam ab aduersario eius, sed potius dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam. Et subiungit Dominus: *Videte quid iudex iniquitatis dicat. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Multum timendum est raptoribus de propria salute: preces enim eorum propter rapinas eorum non exaudiuntur. Vnde Esaiæ 1. *Quum multiplicaueritis orationem, non exaudiam vos, Manus enim vestra sanguine plena sunt.* Orationes etiam bonorum pro eis factæ, sæpe non exaudiuntur: quia aduersantur eis lacrymæ pupillorum & viduarum, quæ lacrymæ violentæ sunt in precibus. Sicut dicit Augustinus super illud, Auribus percipe lacrymas meas. Feruentiores & lacrymosiores sunt & frequentiores preces pauperum contra raptores, quam sint preces bonorum pro eis factæ. Vnde multum timendum est raptoribus ne exaudiantur. Non de facili obtinet quis in aliqua curia iusta, quum habet ibi multos aduersarios, & fortes qui iustam caussam habent. Ad contrarietatem istarum precum videtur pertinere quod legitur Eccle. 34. *Vnus orans, & alius maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus?* Imo vnus orans & multi maledicentes: vnde timendum est, ne vocem maledicentium Dominus exaudiat. Vnde remedium est raptoribus, vt à rapinis cessent, & oppressis subueniant prout iuste poterunt, & tunc Dominum propitium habebunt. Vnde Esaiæ 1. *Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me, dicit Dominus: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur.*

3. Tertio potest ostendi, quod grauiter punitutus sit Deus raptores per amorem quem habet cœlestis iudex ad pauperes qui spoliantur. Amor vero cœlestis iudicis ad pauperes tantus est quod sibi fieri reputat quod eis fit. Vnde Matth 25. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Propter hoc etiam venit in carnem. Vnde Psal. *Propter miseriam inopum & gemitum pauperũ, nunc exurgam,* dicit Dominus. Et Esaiæ 61 *Euangelizare pauperibus misit me.* In primo etiam verbo nouæ legis regnum suum eis communicauit, dicens: *Beati pauperes spiritu &c.* vnde verisimile est, quod districte iudicet oppressores eorum. Ideo dicitur in Psal. *Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.* Et Prouerb 23. *Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim illorum fortis est, ipse iudicabit contra te caussam illorum.* Et Prou. 22. *Non facies violentiam pauperi, quia pauper est: nec conteres egenum in porta, quia Dominus iudicabit caussam eius, & configet eos qui confixerunt animam eius.* Quarto potest ostendi magna pœna raptorum, per hoc quod pauperes quos ipsi spoliauerunt, iudices eorum erũt. 4. vnde Iob 36. *Pauperibus iudicium tribuit. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum:* vt legitur Sapient 5.

Quod raptores etiam in mundo isto multipliciter punientur à Deo.

PRima vero pœna raptorum in mũdo isto, paupertas est. vnde Prou. 11. *Alii diuidunt propria & ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Possunt etiam assignari 5. caussæ huius paupertatis. *Causa paupertatis raptorum.* Prima est hæc, quod raptores relicto Deo & contempto, qui est fons & abundantia omnium bonorum, de indigẽtiis pauperum repleri volunt. Vnde Dominus per Prophetam: *Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ.* A Deo milites deberent sperare ea quæ sibi necessaria sunt & ei seruire, non laboribus pauperum inhiare. De paupertate. n. non colligitur abundantia. Secũda caussa paupertatis est hæc, quia sicut raptores auferunt aliis, ita alii auferent eis. Vnde Esa. 33. *Væ qui prædaris nonne & ipse prædaberis?* Et Habacuc 2. *Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui relicti fuerint de populo.* Tertia caussa est hæc quod oportet eos multas expensas facere. *Abyssus enim rapinarum abyssum inuocat* expensarum. Quarta caussa est hæc, quod Dominus

minus non dat libenter eis qui sibi auferunt in pauperibus. Vndeplus amittunt quod Dei liberalitas eis datura erat, quam sit illud quod pauperibus auferunt. Et facilius ad diuitias peruenirent Dei liberalitati seruiendo, quam contra Dei voluntatem Dei bona rapiendo. Mira insania: volunt raptores bona eius qui liberalissimus est, per violentiam habere. Cũ auaris hominibus hoc soleat fieri, & non illis qui sua libenter largiuntur. Quinta caussa est hæc, quod creaturæ in locis sibi à Deo deputatis conseruantur & quiescunt. In locis vero vbi violenter ponuntur, non quiescunt, vt põderosa quæ in infimis locis quiescunt, leuia in supremis. Si autem in aliis locis violenter ponuntur, ad sua loca reuertuntur. Sic est de diuitiis. Vnde quidam. Nõ habet euentus sordida prçda bonos. Secũda raptorũ pœna est sterilitas: quum .n. raptores contra Deum acquirere velint quæ possideant; Dominus negat eis vel successoribus eorum qui possideant. Nõ.n. dat eis hæredes. Vnde Eccle. 40. *Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos.* & Sap. 4. *Adulterina plantationes non dabunt radices altas, nec stabile fundamentum collocabunt.* Tertia pœna raptorum est acceleratio mortis eorum. vnde Dauid: *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabũt dies suos &c.* Et Prouerb. 3. *Impii de terra perdentur, & qui iniqua agunt auferentur ex ea.* Quarta pœna est, quod frequẽter gladio moriuntur, & anima à dæmonibus rapitur, & corpus sepultura caret. Vnde Iere. 22. *Va qua adificat domum suã in iniustitia.* Et quibusdam interpositis, subiungitur: *Propterea hac dicit Dominus: Non plangent eũ, Va frater & va soror: & non concrepabũt ei, Va Domino. & va inclyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem.* De hoc vero ꝙ spiritus eius rapiatur à dæmonibus dicit Gregorius: Qui mihi visibiliter rapit, subito vrgẽte exitu inuisibiliter rapietur. Et Eccl. 16. *Non effugiet rapinam peccator.* Quinta & sexta pœnæ sunt, quod filii eorum mendici fiunt, & gladio moriuntur. Vnde Naum. 2. *Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis, & impleuit præda speluncas suas.* Et subditur: *Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam vsque ad summum quadrigas tuas, & leunculos comedet gladius, & exterminabo de terra præ dam tuam.* Et Iob. 27. *Hac est pars impii apud Deum & hareditas violentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt: & nepotes eius non saturabuntur pane.* In futuro vero pœna raptorum erit, quod rapinæ eorum collis eorum imponentur: & sic coram toto mundo ducentur, deinde vero suspendẽtur. Raptores simili pœna vel maiori debent puniri quam latrones: sed non est qui audeat hoc facere: sed cœlestis rex qui non timet eos, hoc faciet. vnde Thren. 1. *Iniquitates mea circũuoluta sunt & imposita collo meo.* Iniquitates possunt intelligi res inique acquisitæ. Amos 4. *Iurauit Dominus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis*, id est, in perticis, ad modum eorum qui suspenduntur. Rapinç ẽt se habebunt ad raptores, vt molæ asinariæ collo eorum suspensæ ad inferiora loca inferni eos trahentes. Vnde Prou. 21. *Rapina impiorum detrahent eos.* Hæ sunt pœnæ raptorum quas debent expectare, certi omnino quod venient super eos nisi pœnituerint. Iurauit .n. Dominus se non traditurum obliuioni rapinas eorum. Vnde Amos 8. *Audite hoc qui conteritis pauperem.* Et subiungitur: *Iurauit Dominus in superbiam Iacob: si oblitus fuero vsque ad finem opera eorum.*

Cap. III.

De iniustis talliis, & peccati huius magnitudine.

TErtio loco inter species auaritiæ dicendũ est de peccato iniustarum talliarũ. A quo peccato tria deberent cohibere homines, scilicet peccati magnitudo, & vilitas quæ est in faciendo tallias, & damnum quod prouenit inde eis, qui eas faciunt. Magnitudo vero huius peccati ex hoc potest ostendi, quod prçter peccatum rapinæ est ibi peccatũ proditionis. Est etiam ibi ingratitudo & contemptus Dei, & angelorum. Quod proditio fit ibi, potest ostẽdi multipliciter. Primo sic, Si aliquis paterfamilias filium suum transiturum per aliquã viam periculosam, bonæ fidei alicuius commendaret, & certam summam pæcuniæ pro hoc ei assignaret: si ille vltra summam illam filio eius aliquid auferret, proditor esset. Et diceret paterfamilias: Ego commendaueram filium meum bonæ fidei illius, & ipse spoliauit eum. Sed constat quod Deus filios suos commendauit potentibus huius mundi, & definiuit eis de quibus deberent esse contenti. vnde Luc. 3. quum quærerent milites à Ioanne Baptista quid facerent. Respondit Ioannes:

Nemi-

Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris. Prohibentur eis primo duo peccata per quæ solent potentes pecuniam à pauperib. extorquere, scilicet comminatio & calumnia. Comminatio, vbi dicitur. *Neminem concutiatis*: calumnia vero in sequenti verbo. Deinde vero ostenditur eis quod stipẽdiis suis debent esse cõtenti. Vnde si vltra stipendia sua accipiunt, sunt proditores. Spoliant enim filios Dei bonæ fidei eorum commendatos: nisi faciant hoc in illis casibus in quibus eis licet. Secundo ostenditur idem sic. Constat quod tantam fidem debet dominus subdito, quãtam subditus domino. Sed si subditus caperet dominũ, vel alio modo, malefaceret, & proditor esset. Igitur si dominus subditum capiat, vel aliud malũ ei faciat, proditor est: nisi ille culpam commiserit quæ hoc requirat: nec minus indecens est, si dominus absq; culpa subditum capiat, quam si subditus dominũ caperet. Dicunt aliqui milites: Si alicui qui non esset meus subditus male facerem, bene scio quod peccarem: sed si subdito meo malefacio, tunc non credo me peccare vel tantum peccare. Quibus dici potest, quod secundum hoc dominatio eorum diabolica est. Diabolus enim talis dominus est, quod sibi subditis loco retributionis afflictionem & pœnam tribuit, & illis qui melius sibi seruiunt plura mala facit: præterea quis sani capitis dubitet minus licitum esse hostem esse in c ues, quam in extraneos? quis nesciat crimen proditionis esse cum amicis inimicitias exercere? Subditi vero secundum Sapientem sunt humiles amici. Præte ea, cum certum sit quod miles iste fidem debebat pauperi homini antequam faceret sibi homagium tãquam fratri suo Christiano, nec pauper illum à fide illa absoluit, quum ei homagium fecit: imo vinculum quod inter eos erat osculo pacis confirmatum est: quomodo ergo miles iminunis est à crimine proditionis quum malum facit ei, nisi ei prius significet quod non vult ei fidem illam seruare, & quod non vult eum de cetero tanquã subditum, sed tanquam hostem habere? Peccatum etiam ingratitudinis est ibi. Deus enim eum honorauit, aliis hominibus præficiendo. Ipse vero ex hoc inhonorat Deum in pauperibus eum opprimendo: in hoc similis militibus qui Deum crucifixerunt, qui de arundine de manu Domini suscepta, caput eius percutiebant. In arundine significatur terrena potestas, quam milites à Deo acceperunt: & deinde ex ea Deum in pauperibus percutiunt. Contemptus etiam Dei & Angelorum est ibi. Licet enim Deus tradiderit pauperes custodiendos potentibus huius seculi: tamen ipse noluit eos esse absq; custodibus cælestibus, imo vnusquisque homo habet vnum angelum sibi ad custodiam deputatum, quem contemnit qui pauperem hominem opprimit, & in ipso etiam angelo Deum contemnit, cuius nutritium non reueretur.

De sex malis, quæ proueniunt alicui eo ... quod tallias faciat.

SEcun... deberet cohibere milites à talliis multiplex damnum quod inde prouenit eis. Primum autem damnum quod ipsi incurrunt, est, quod Dominus videns eos iniquos in paucis bonis temporalibus eis commissis, non vult eis ea augere. Scit enim quod qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est, secundum quod legitur Luc. 16. Vnde frequenter videmus milites qui tallias faciunt, pauperes: illos autem qui non faciunt, diuites. Secundum damnum est, quod subditi eorum fugiunt eos: & fit iusto Dei iudicio, vt qui plus voluerant habere quam deberent, non habeãt etiam quod deberent habere. Vnde legitur 3. Regum 12. quod Roboam filius Salomonis volens aggrauare iugum filiorum Israel, dominium decem tribuum amisit. Tertium damnum est cælestis regni amissio. Sicut enim Dominus dicturus est illi qui fidelis est in temporalibus istis: *Euge serue bone*, &c. ita dicturus est ei qui infideliter se habuit, Væ tibi serue nequam & infidelis: quia super pauca fuisti infidelis, super nulla te constituam: intra in carcerem Domini tui, qui scilicet præparatus est diabolo & angelis eius. Mira insania est potentum huius mundi, qui cum receperunt aliquid terrenum, non curant de Deo, quasi nihil vltra essent recepturi: & quia plus habent de terra quam alii, ideo omnino non curant de cœlo. Quartum damnum est, quod durum iudicium & absque misericordia merentur sibi apud Deum. Ea enim mensura qua mensi fuerint illis quibus præsunt, remetietur eis ab eo qui præest illis. Vnde non credant Deum misericorditer acturum cum eis, cum ipsi non habeant se misericorditer, nec etiam iuste cum suis subditis. Ad quod pertinet quod legitur Sapient. 6. *Cito apparebit vobis regibus, quoniam iudicium durissimum in his*

Varia damna iniustarum talliarum.

qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: *potentes* autem *potenter tormenta patientur.* Non enim subtrahet personam cuiusquam Dominus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat curatio. Quintum damnum est, quod interdum aliquis tyrannus potentior eos opprimit, sicut ipsi minus potentes oppriment. Vnde in Psal. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum*, &c. Per dentes eorum & molas leonum, intelligitur potestas deuorandi pauperes & conterendi, qu[illegible] Dominus interdum aufert. Sextum dam[illegible]est, quod odio habentur ad modum luporum. Ideo lupus odio habetur, & ab hominibus, & à ceteris animalibus: quia non viuit nisi ex eis quæ aufert. Eadem ratione exosi sunt homines rapaces. In hoc tamen differentia est, quod lupi rapinas non exercent contra lupos, sed contra animalia alterius speciei: sed tales homines contra eos qui sunt eiusdem speciei rapinas exercent.

De vilitate huius peccati.

TErtio deberet cohibere milites à talliis vilitas quæ est in faciendo eas. Sicut enim gloriosum est dare, sic vile est quærere. Et tanto vilius videtur esse genus quærendi, quanto vilior & inferior est persona à qua quæritur, & nobilior persona quæ quærit. Vnde vilitas ista quærendi, repressiuum quoddam deberet esse militib. ne vltra vires expenderent. Plus enim ignominiæ est in quærendo si ipsi scirent intelligere, quam sit honoris in expendendo indiscrete. Sed dicit aliquis miles. Oportet nos viuere, & viuere non possumus, nisi iniustas tallias faciamus. Cui respondeo, quod in valde periculoso statu sunt. Similes enim sunt illi qui in carcere esset, cui non apponerentur nisi toxicata, & sic cogitaret in mente sua. Non possum viuere nisi comedam: & si comedo, mortem meam comedo. In magno animi dolore deberent esse qui in tali statu se vident, & totam vitam istam deberent contemnere.

CAP. IV.

De fraudibus negotiatorum.

QVarto loco inter species auaritiæ dicendum est de fraudibus negotiatorum. Et notandum est quod negotiatio bona est in se, & hominibus necessaria. Ordinauit enim Deus vt nulla terra in omnibus sufficiat, vt cum alia terra ei subuenerit, eam chariorem habeat. Subuentio autem ista mediante negotiatione fit. Sed malitia hominum adeo impleuit fraudibus negotiationem, quod multi negotiatores non sunt minus mali hodie raptoribus vel vsurariis. Vnde hodie impletum est quod legitur Apocalypsis 13. de bestia quam vidit Ioannes: *Et faciet*, inquit, *ne quis possit vendere aut emere, nisi qui habuerit characterem aut nomen bestiæ, & numerum nominis eius.* Bestia quę dicitur à vastando, est diabolus cuius character siue imago est falsitas vel fraus, ipse enim fuit primus mendax. Vnde Ioan. 8. *Ipse est mendax & pater eius.* Absque ista imagine confitentur multi mercatores quod non possunt emere vel vendere. Et tamen legitur in Apocal. 13. *quod qui acceperit characterem in fronte sua vel manu sua, hic bibet de vino iræ Dei.*

De octo malis abundantibus in mercatoribus.

OCto vero sunt mala, quæ abundant in mercatoribus. Primum malum est, vendere quanto carius possunt, & emere quanto vilius possunt. Istud malum excludit Deum à negotiatoribus, & facit negotiatores idololatras esse. Ex quo enim aliquis nullum habet respectum ad Deum ac fraternam charitatem in sua negotiatione, ipse seruitium quod deberet Deo impendere impendit diuitiis, quod indubitanter idololatria est, sicut ostensum est prius. Secundo abundant mendacia in mercatoribus in quibus non est parua culpa. Vnde legitur Ecclesiast. 20. *quod potior est fur quam assiduitas viri mendacis.* Tertio abundāt ibi periuria, in quibus similiter non parua culpa est, quum sint contra illud decalogi. *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Præterea cum tanta culpa sit hominem in falsum testimonium adducere: quanta culpa credenda est, quum aliquis vult ad testificandum falsum adducere? quod fit in periurio. Per Deum enim iurare, est eum in testem adducere. Quarto vero abundant in mercatoribus furta, quæ furta fiunt præcipue per fraudes quas faciunt circa stateras & pondera & mensuras.

De triplici fraude mercatorum quæ fit in mensuris. Et de duplici damno proueniente ex isto peccato.

IN talibus vero tripliciter est fraus. Vno modo cum quis habet diuersa pondera vel diuersas mensuras, & vendit ad minorem, & emit ad maiorem. Secundo modo cum quis habet iustam mensuram & iustum pondus; sed tamen male mensurat vel ponderat, sicut faciunt caupones qui mensuram implent spuma. Tertio modo cum quis procurat quod res quã ad pondus vendere debet ponderosior sit, vt faciunt illi qui lanam madefaciunt. Duo vero sunt quæ deberẽt homines cohibere à fraude quæ fit in ponderibus & mensuris, scilicet magnitudo ipsius peccati, & damnum quod prouenit. Magnitudo vero huius peccati tripliciter potest ostendi. Primo ex hoc quod peccatum istud Dei abominatio vocatur. Prouerbior. 11. vbi sic legitur: *Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius.* Non vocamus abominationem illud quod displicet alicui, sed quod valde displicet. Secundo potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quod per mensuras, & pondera, & stateras deberent ea quæ iniqua sunt & iniusta ad iustitiam & æquitatem reduci. Vnde sunt quasi instrumenta iustitiæ & æquitatis: ideo magis displicet Deo iniquitas in talibus. Tertio potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quod mensuræ & pondera pertinere solent ad Dominum terræ, vnde falsitas talium in contumeliam Domini quodammodo redundat. Ideo dicitur Leuit. 19. *Ego Dominus Deus vester, nolite facere aliquid iniquum in iudicio & in regula & in pondere & in mensura.* Statera iusta, & æqua sint pondera: iustus modius, æquusque sextarius. *Ego Dominus Deus vester.* Ideo cum loqueretur de mensuris & ponderibus: bis se Dominum dixit, vt timeant in eis fraudem facere, cum scirent se habere Dominum quem nulla fraus posset latere. Damnum vero proueniens ex peccato isto, duplex est, scilicet temporale & spirituale. De temporali habetur Deutero. 25. *Non habebis in sacculo diuersa pondera maius & minus, nec erit in domo tua modius maior, & minor. Pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram quã Dominus Deus meus dederit tibi.* Abominabitur enim Dominus eũ qui fecerit hæc.

Magnitudo peccati in fraude.

Et Mich 6. *Nunquid iustificabo stateram impiam, & sacculi pondera dolosa?* Et subditur pœna eius qui talia facit: *Tu seminabis & non metes: & calcabis oliuã, & non vngeris oleo, &c.* Spirituale vero damnum est quod tangitur Michææ 6. *Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & mensura minor ira plena.* Quantum mensuræ subtrahitur, tantum iræ & offensæ diuinæ acquiritur, cum scriptum est in libro Sap. 11. *Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur.* Vnde cum in statera peccent tales, in statera beati Michaëlis punientur, vt mala eorum in ea magni sint ponderis, bona vero nullius. Quintum malum quod abundat in mercatoribus, est vendere ad terminum, quod est species vsuræ palliatæ, vt dictum est prius. Sextum malum est, aliud ostendere, & aliud vendere, sicut accidit in scriptoribus qui bonam literam ostendunt & prauam deinde scribunt. Septimum malum est, verum celare. Octauum malum est, tenebrosa loca eligere: vel aliter procurare vt res venalis appareat alterius modi quam sit: sicut accidit in mercatoribus qui tenebras faciunt in locis in quibus debent pannos vendere, in quo ostendunt se esse filios tenebrarum. Vnde merito dicet de eis Dominus: *Proiicite eos in tenebras exteriores.* Tenebras quæsierunt, tenebras habeant. Ostendunt etiam se velle male agere: quia *qui male agit, odit lucem,* Ioan. 3.

CAPVT V.

De acceptione munerum.

QVinto loco inter species auaritiæ dicendum est de acceptione munerum. Et primo ostendemus quam periculosa sit munerum acceptio. Deinde agemus de his quæ reprehensibilia sunt circa acceptores munerum. Quam periculosa vero sit munerum acceptio, satis apparebit si ostendãtur mala quæ faciunt munera acceptoribus suis.

De decem malis quæ proueniunt ex acceptione munerum.

PRimum malum est, quod excæcant eum. Secundum malum est, quod eum mutum reddunt. De his duobus legitur Ecclesiast. 20. *Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptionem.* De excæcatione etiam legitur in Exod. 23. *Non accipies munera quæ excæcant etiam prudentes & subuertunt verba iustorum.* Deuter. 16. *Non accipies*

personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Quis, nisi insanus, in hospitio suo libenter recipiat eum à quo debet excæcari? Ad hoc vero quod munera hominem mutum reddūt, pertinet quod dicit Gregorius: Non potest constanter argui à quo accipiunt. Apostolus noluit accipere, ne dum acciperet, authoritatem magisterii inclinaret. Ad idem pertinet quod legitur Esa. 5. *Canes muti non valentes latrare.* Interdum prælatus aliquis venit ad aliquem sacerdotem cum tanto latratu quod videtur quod velit eum deuorare. Sed ille proiicit aliquid in ore eius, & aufert ei latratum. Percutit enim de vna marca argenti, ita quod aufert ei
3. loquelam. Tertium malum quod faciunt munera acceptoribus suis, est corruptio. Vnde Esaiæ 1. *Principes tui infideles, socij furum.* Et subiungitur causa. *Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* Et licet aliqui per munera non corrumpantur, tamen præsumptio habetur contra eos de corruptione. Quia secundum Hieron. sicut matrona non est casta quæ cum rogatur munera accipit: ita nec iudex munuscula accipiens à corruptione immunis
4. iudicatur. Quartum malum est, quod munera accipientem in seruitutem redigunt. Vnde 1. ad Corinth. 11. *Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.* Et loquitur Apostolus de sumptibus recipiendis: & innuit quod si ab eis sumptus reciperet, iam sub eorum potestate esset. Vnde quidam sapiens cum pro libertate reipublicæ stetisset in causa contra quendam diuitem, cuius expensis diu edoctus fuerat, & super ingratitudine à diuite illo in causam vocatus fuisset. Reges enim Romanorum ingratos puniebant: dixit illi diuiti: Domine mi, tu scis, quia nihil causa odii feci: sed pro libertate reipublicæ & honestate meæ personæ, imo etiam & tuæ steti. Nunc vero hoc video quod nihil periculosius est acceptis muneribus, si ad omnem nos obligant
5. seruitutem. Quintum malum est, quod manum suscipientis inquinant. Ad hoc referre possumus quod legitur Osee 5. *Ephraim cœpit abire post sordes.* Homo cupidus cuius cor aurum affectat, videtur post aurum abire, iuxta illud Ecclesiast. 31. *Beatus vir qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit.* Sed secundum iudicium viri spiritualis vadit post sordes, & affectat in manibus recipere illud à quo deberet eas excutere si iam illud teneret. Ab eis enim quæ inquinant solent homines manus excutere. Sextum malum est, quod 6.
munera maledictionem inducunt super acceptores suos. Vnde Deut. 27. *Maledictus qui munera accipit vt percutiat animam innocētis.* Esa. 5. *Væ qui iustificatis impium pro muneribus.* Cupidus quando munus recipit credit se benedictionem recipere. Vnde munus vocatur benedictio 4 Regum 5. Vbi dicit Naaman Eliseo, *Obsecro vt accipias benedictionem à seruo tuo,* Sed latet ibi maledictio quam Giezi sensit, cum lepra Naaman ei adhæsit. Septimum ma- 7.
lum est, quod munera impediunt acceptores suos à melioribus donis. Væ illis qui ideo cœlestia accipere non possunt, quia manus eorum terram impediunt. Ad hoc pertinet id quod legitur Esaiæ 33. *Qui excutit manus suas ab omni munere, &c* iste in excelsis habitabit. Octauum est, quod munera acceptores suos 8.
obligant non tantum ad seruitutem, sed etiam ad mortem. Vnde Prouerb. 15. *Qui odit munera, viuet.* Vbi per oppositum innuitur, quod qui diligit munera, morietur. Ad idem pertinet illud Ecclesiast. 10. *Hic venalem animam suam habet.* Et loquitur de amatore pecuniæ. Nono, inclinant munera acceptores suos ad 9.
omnem iniquitatem. Vnde in Psal. *In quorum manibus iniquitates sunt.* Et subditur causa: *Dextera eorum repleta est muneribus.* Decimo, igne infernali eos comburent. Vnde Iob 15. 10.
Ignis deuorabit tabernacula eorum qui libenter munera accipiunt. Quis nisi insanus, ea amet quæ amatoribus suis tot & tanta mala faciunt?

De quinque in quibus possunt reprehendi acceptores munerum.

SEquitur de his quæ possunt esse reprehensibilia circa acceptores munerum. Quæ sunt quinque. Primum est, quando aliquis qui non indiget recipit quod pauperibus dare deberet. Vnde Hieron. ad Damas. Pap. Clerici qui de bonis & opibus parentum sustentari possunt, si quod pauperum est sibi accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducant & bibunt. Idem in quadam epistola: O monache, si eges & accipis, potius das quam accipis. Hoc dicit: quia obligatur ad dandum spiritualia quæ acceptis meliora sunt. Deinde subdit: Si non indiges, & accipis, rapis: quia distribuenda pauperibus tibi vsurpas. Item Prosper in libro de Vita contemplatiua: Habentes vnde sustentantur, non sine grandi

peccato suo, vnde pauper victurus erat accipiunt. Secundo reprehensibile est in acceptoribus munerum, quando illi qui dant tenentur restituere eis à quibus habuerunt. De quibus dicit Hieron. Qui à raptoribus, simoniacis, & fœneratoribus munera accipiunt, similes sunt illis qui minores pisces deuoratos à magnis comedunt & deuorant. Sicut enim sic deuorati nulli vsui sunt apti: ita nec obligatio talium vlli vsui, vlliue religioni apta est. Hoc vitio laborant quidam religiosi nostri temporis exterius prætendentes sanctitatem, interius vero pleni auaritia & cupiditate. Qui quasi mercatores sunt pellium anguillarum, qui indifferenter omnia accipiunt, & in pios vsus conuertere volunt. Qui signati sunt per Gedeonē qui inaures aureas de præda Madianitarum accepit vt faceret inde sacerdotales vestes. *Et factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam.* Vt legitur Iudic. 8. Isti etiam similes sunt Saul, qui regem Amalech, & meliora de ouibus & armentis reseruauit, volens immolare Domino, propter quod abiecit eum Dominus ne esset rex, vt legitur 1. Regum 15. Isti etiam similes sunt Achor, qui furatus est de anathemate Iericho: vt legitur Iosue 7. Vnde Hieron. Diligenter discutiendum est & cauēdum, ne quis abstulerit de aliquo anathemate, ne propter illud multi cum eo perdantur. Isti etiam contra prohibitionem legis morticinium comedunt, & à bestia captum. Tertio reprehensibile est in acceptoribus munerum, cum habent impios ministros, qui procurant quocunque modo possunt vt ipsi à subditis aliquid extorqueant, quod est valde magnum peccatum, quos suggillamus hoc exemplo: Quidam clericus cum ad aleam omnia quæ habere potuisset præter quinque solidos perdidisset: incœpit Deum blasphemare, & promittere eosdem quinque solidos homini qui eum doceret quomodo Deum magis offenderet. Cui quidam qui aderat dicit: Si Deum supra omnem peccatorem volueris offendere, fias quæstor palatii Episcopi. Tales figurati sunt per fuscinulam de qua legitur 1. Regum 2. *Veniebat puer sacerdotis cum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi.* Quidam prælati Ecclesiæ ad modum dæmonum habent fuscinulas suas, quibus subditos spoliant. Isti etiam significati sunt per ostiola per quæ sacerdotes Belis furabantur quæ ponebantur ante idolum eius: vt legitur Danielis 14. Isti etiam similes sunt mergulis illis quos vidit beatus Martinus in quodam flumine qui assidue capturæ piscium intendebant. Et ait, Forma ista dæmonum est. Et præcepit eos auolare. Isti sunt velut aucupes. Vnde Amos 3. *Nunquid cadet auis in laqueum terræ absque aucupe?* Laqueus terræ est prælatus malus. vnde Oseæ 5. dicitur ad prælatos: *Vobiscum iudicium est: quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super montem Thabor.* Isti etiam canes sunt, de quibus dicitur in Psalm. *Ipsi dispergentur ad manducandum: si vero non fuerint saturati, & murmurabunt. Dispergentur ministri Episcoporum per eorum diœceses.* Si non dant eis sacerdotes, accusant illos: iuxta illud Michææ 3. *Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium. Asserunt enim rectum esse & iustum quod ab officio & beneficio suspendantur.* De iis legitur Ieremiæ 5. *Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros.* Quarto reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando ipsi accipiunt munera pro causa pro qua non deberent accipere: sicut iudices qui munera accipiunt vel vt iustitiam deserant, vel vt iustitiam faciant, quam gratis deberent facere. Vtrunque enim peccatum est. Sicut enim iniquus esset qui cappam meam mihi venderet: ita iniquus est qui iustitiam quam debet facere ex officio, non vult facere nisi sibi aliquid detur. Ad quod referri potest illud Psalm. *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.* Iustitiam venditam Dominus iudicabit, & pro ea venditorem damnabit; munera vero accipere, vt deseratur iustitia, quasi peccatum Iudæ est. Vnde super illud Matthæi 26. *Exinde quærebat opportunitatem vt eum traderet* dicit gloss. Multi hodie sunt qui factum Iudæ execrantur, & idem faciunt. Nam cum pro munere falsum testimonium dicunt, Deum qui veritas est, vendunt. A simili, qui pro munere falsum iudicium faciunt, Deum qui iustitia est, vendunt. Quinto reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando non faciunt illud ad quod obligantur acceptione munerum sicut accidit in illis qui eleemosynas recipiunt, & tamen negligunt orare pro largitoribus earum. Mercedem bene volunt suscipere, sed laborem recusant ferre. Quibus dicitur in Psalm. *Surgite postquam sederitis, &c.* Panis doloris vocatur panis cleri-

corum: quia requiritur pro eo luctus & dolor. Dolere enim debent peccata corũ à quibus eis datus est panis ille. Ideo postquam sederunt ad mensam, surgere debẽt ad orãdum pro eis. Sed ipsum panem doloris, faciunt panem risus & gaudii, iuxta illud Eccle. 10. *In risu faciunt panem epulantes, & vinum bibentes.* Conuiuia quæ deberent esse in luctu, faciunt esse in risu, ita ꝙ epulãtur bibentes, id est potum obliuioni non tradentes. Variis enim vinis & exquisitis vtuntur. Et est alicubi verbum vsitatũ, cum videtur aliquis pinguis & rubicundus, vt de eo dicatur: Iste vt comedit, bibit: id est, potum in comestione obliuioni non tradidit. Tali qui de eleemosynis delicate comedit, & cum saturitate, dicit beatus Bernardus. Væ tibi clerice: mors in olla carnium, quia peccata populi constat esse quæ comedis, acsi tua tibi sufficere non viderentur. Mirum est quomodo ita audacter comedunt quod mortem cõtinet, cum Iob. 6 scriptum sit. *Aut gustare quis poterit quod gustatum affert mortem?*

De deliciis clericorum quæ mortes septem continent.

NOtandum est quod deliciæ clericorum mortem continent: nec vnicam mortẽ, imo septẽ mortes ibi possunt esse. Prima mors est peccatorum pro quibus dantur eleemosynæ: quas clerici comedunt: iuxta illud Osee 4 *Peccata populi mei comederunt.* De ista morte loquitur beatus Bern. in prædicta auctoritate. Secunda mors est illorum peccatorum quæ habent sequi ex deliciis: vt est luxuria, & alia vitia quæ ex vitio gulæ nascuntur: vt ostensum est in tractatu de gula. Tertia mors est, mors sanctorum qua comparata sunt bona Ecclesiæ. Acquisiuit enim Christus Ecclesiam sanguine suo & suorum. Vnde in recompensationem debent illi qui bona Ecclesiast. comedunt glorificare Deum & sanctos. Quarta mors est, mors corporalis, quæ comeditur in deliciis: quia deliciæ mortis sunt occasio, vt prius ostẽsum est. Quinta mors est, mors pauperum: quia portione quam deberent habere in bonis Ecclesiasticis defraudantur. Defraudatio vero talis iudicatur esse homicidium. Ecclesiast. 34. vbi sic legitur: *Panis egentiũ, vita pauperum est: qui defraudat illum homo sanguinis est.* Sexta mors quæ ibi comedi potest, est mors propriæ damnationis. Peccatum enim res venenata est. Vnde dum comeditur, nisi sanctitas comedentis vel sequens oratio illud expellat, interdum mors æterna inde incurritur. Vnde Lucæ 20. *Deuorant domos viduarum, simulantes longam orationem.* Hi percipient maiorem damnationem. Et Bernard. Venient, venient ante tribunal Christi, ibi audietur pupillorum accusatio grauis, allegatio dura, quorum vixere stipendiis, nec diluere peccata, quibus facti sunt cæci duces: & mediatores fraudulenti. Idem. Quid tibi insipiens ... sapiunt? quid diuitiæ illæ cæcos oblectant oculos, quibus tam graue mercaris iudicium, tam duræ te obligas rationi? vniuersum siquidem vsque ad nouissimum quadrantem exigeris. Septimo comedunt mortem clerici qui comedunt eleemosynas sibi datas pro mortuis, & ab igne purgatorii qui grauior morte est, debent eos liberare. Ad hoc enim obligantur ex susceptione eleemosynarum: & verisimile est quod Dominus multum offendatur, cum animæ quæ igne cruciantur, in tanta amaritudine ei dicant: Domine, clerici iam bona nostra susceperunt, & debuerunt liberare de angustia ista, & ipsi sunt in risu & deliciis, & de nobis non curant.

De munerum diuersitate.

TErtio circa acceptionem munerum dicendum est de munerum diuersitate: Distinguũtur autem tres species munerum super illud Esaiæ 33. *Qui excutit manus suas ab omni munere.* Dicit enim glossa interli. super illud: Munere oris, munere manus, munere officii. Munus oris est laus vel preces carnales. Munus manus, est pecunia Munus officii, est seruitiũ incredibile impensum. Super illud vero Ierem. 48. *Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter.* distinguuntur similiter tres species munerum, non omnino eædem cum prædictis. Dicit enim glossa interli. super illud fraudulenter: vel pro corporalis rei præmio, vel pro laudis verbo, vel humani iudicii gratia. Gloss. etiam dicit ibidem. Tribus modis fraus ista committitur, quia vel cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cũ res quælibet exterior desideratur.

CAP. VI.

De Auaritia Aduocatorum.

SExto loco inter species auaritiæ, dicendum est de auaritia aduocatorum Et notandum

quod

quod officium aduocationis secundum se non est malum. Vnde August Non licet iudici vendere iustum iudicium: sed licet aduocato vendere iustum patrocinium, & iurisconsulto iustum consilium. Non peccat aduocatus vendendo iustum patrocinium, si non sit persona cui non sit prohibitum hoc officium: si debito modo procedat, & causa iniusta non sit vel desperata, & salarium recipiat iustum & moderatum. In moderamine vero debet respectus haberi ad quantitatem causæ & laborem aduocationis & qualitatem personæ aduocantis: scilicet ad facundiam, scientiam, & etiam ad consuetudinem regionis.

De octo quæ debent retrahere homines ab officio Aduocationis.

OCto tamen sunt quæ deberent homines retrahere ab officio aduocationis. Primum est, venalitas quam nobilis animus naturaliter exhorret Triplici autem ratione indecens est venalitas in aduocatis. Primo, cum care empti sint à Christo, non deberent se alii vendere. Vnde August. Postquam intellexi me pretioso sanguine Christi redemptum, nolui me venalem exhibere. Secundo quia venalitas habet vilitatem quandam: vnde pugiles & aliæ personæ quæ ad certamen venales se offerunt, viles reputantur. Aliud iudicium est de illis qui pro iustitia certant. Meretricum etiam est venales esse. Et cum indecentia quæ in nobiliori parte est peior sit, venalitas quæ penes linguam attenditur, quæ est vnum de nobilioribus membris, & in quo magis displicet indecentia, peior videtur esse quantum ad hoc venalitate meretricum. Huic vilitati videtur attestari Apostolus 1. Corinth. 6 vbi dicit. *Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum*. & Poeta: *Si fortuna volet fies de rhetore consul. Si volet hæc eadem, fies de consule rhetor.* Rhetor ponitur ibi pro persona vili, consul pro nobili. Tertio indecens est venalitas ista quia decorum esset quod talentum scientiæ quod gratis acceperunt, gratis darent, præcipue quum prohibitum sit illud vendere. Prou. 23. Vbi dicitur: *Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.* Assimilantur enim aduocati vsurariis in hoc quod sicut vsurarius talentum fortunæ quod gratis accepit non vult tradere proximo, ita aduocatus talentum gratiæ quod gratis accepit, non vult gratis proximo dare.

De XII. periculis aduocatorum.

SEcundo deberet homines cohibere ab officio aduocationis, multiplex periculum quod est circa officiũ illud. Possumus vero ad præsens numerare duodecim pericula quæ ibi possunt esse. Primum periculum est, cum miserabilibus personis non subuenit, quibus tenetur ex lege Dei subuenire. vnde Esa. 1. *Subuenite oppresso, &c.* Et sicut medicus pauperi infirmo potest subuenire, & non subueniens homicida illius iudicatur: ita aduocatus quasi aufert rem suã pauperi homini quum nõ conseruat eam, quũ possit. vnde Symmachus papa: Nõ grandis differentia, vtrũ mortẽ inferas, vel admittas: mortem .n. languentib⁹ probatur infligere, qui hanc quũ possit nõ excludit. Secundum periculũ est quũ scienter causam iniustam vel desperatam suscepit. Tertiũ periculum est, quũ in processu negotii caussam esse iniustam cognoscit, & tamẽ adhuc eã defendit. Quartum periculum est, quando aduocatus monens ad cõpositionem illum ex cuius parte est, quem scit causam iniustam habere, consulit .n. ei alienum accipere. Quintum periculum est, quum per infidelitatẽ. vel negligentiam, vel ignorantiã illius cadit à causa sua ille quẽ ipse tuetur. tenetur .n. ei ad restitutionem. Sextum periculũ est, quando ille contra quem patrocinium præstat, propter pertinaciã illius rẽ suam amittit. Tenetur .n. illi similiter ad restitutionem. vnde aliquando pro centum solidis quos habet de aduocatione, tenetur ad restitutionẽ centum marcarum vel mille. Septimum periculũ est, cum accipitur immoderatũ salariũ, vel vnde nõ deberet accipi. Octauum periculum est, quũ incurritur odiũ illorũ contra quos præstatur patrocinium. Nonum periculũ est, circa modum procedendi in causa, quum scilicet per leges falsas, vel falsa instrumenta vel falsos testes, vel per mendacia procedit: vel quũ dicit conuitia, vel proponit quæ non valent nisi ad dilationem causæ. Decimum periculũ est, simoniæ, quum aduocatus scientiam suã vendere intendit. Vndecimũ periculũ est, vanæ gloriæ, ex cui⁹ amore multi timẽt cadere ẽt a causa iniusta, nolẽtes inscii videri. Vnde per mendacia vel quocunque alio modo volunt obtinere. Duodecimum est, periculum infidelitatis. Infidelis enim est malus aduocatus erga Dominum, qui talentum naturæ ei commisit, quando de talento illo lucratur contemptibilia, cum possit lucrari pretiosa. Sicut nuntius alicuius negotiatoris si

veniat ad nundinas aliquas in quibus eodem pretio possét habere brunetam quo burellum, infidelis esset domino suo, si relicta bruneta burellum emeret. Eadem infidelitate laborare videntur qui in sacra scriptura proficere possunt, & ad lucrum temporalium leges vel decreta discunt. Propter pericula quæ sunt in causis, dicit Apost. 1. ad Corinth. 6 *Omnino delictũ est in vobis, quod iudicia habetis inter vos.* Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Tertio deberet cohibere homines ab aduocatione multiplex pœna qua Dominus malos aduocatos solet punire. Multos enim ante mortem mutos efficit. Cuidam etiam aduocato morienti visa est lingua celerius aura moueri, quasi diceret: Lingua mea velox & facilis fuit ad peccandũ, sicut arundo de facili vento agitatur. Alii visum est inferius labium moueri citius labiis crocodili. Aliis etiam exilit lingua extra os. Insipienter etiam solent agere mali aduocati circa mortẽ quando præcipue sapientia opus esset. Vnde quidam quũ adferretur ei Eucharistia, in extremis ait: Iudicetur prius vtrum rectum est quod accipiam. Cui circunstantes dixerunt: Nos quidem rectum & iustum hoc iudicamus. Quibus ille: Non est hoc rectum iudicium. Non enim quum sitis mihi pares, habetis me iuste iudicare. Et alius cum in extremis admoneretur ad susceptionem Eucharistiæ, petiit dilationem: quam quum nollent amici eius dare propter mortem quam ei videbant imminere, appellauit à manifesto grauamine. Post mortem vero balneantur aduocati in auro feruenti, vnde legitur in quadam tragœdia Senecæ, quod visum est cuidam quod videret Neronem apud inferos balneantem, ministrosque circa eum aurum feruens infundentes. Et quum videret chorum aduocatorũ ad se venientem: Huc inquit venale genus hominum aduocati amici mei accedite, vt in hoc vase mecum balneemini: adhuc superest locus in eo quem vobis reseruaui. Quarto deberet homines cohibere ab hoc officio, quia præ cæteris videtur esse corruptum. Inuenitur.n. quandoque aliquis morbus incurabilis, ad quem curandum non inuenitur medicus, quia de salute ægri desperatur. Sed nulla causa adeo inuenitur iniusta ad quam tuendam non inueniatur aduocatus. Quinto deberet homines cohibere ab hoc officio molestia, quæ est in audiendo lites. Propter quã dicit Augustinus: Christum testem inuoco, quod mallem per singulos dies manibus aliquid operari, quam tumultuosas causarum prolixitates pati. Et Ambros. in lib. de officiis: Dispendio litis carere non mediocre lucrum. Et Bern. ad Eugenium papam: Lex domini silet in sacro palatio, leges perstrepunt seculares. Miror si plerũque dicere non cogaris. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua.* Sexto deberet homines cohibere ab hoc officio, quia valde simile est actibus dæmonum. Vnde Augustinus: Nihil est similius actibus dæmonum, q̃ litigare. Septimo deberet homines cohibere ab officio magnum damnum quod faciunt mali aduocati Deo & ecclesiæ ipsius. Plus.n. nocet alicui quandoque vnus malus aduocatus, q̃ possent ei nocere decem fures, vel etiam omnes raptores vnius patriæ. Aufert.n. alicui abbatiam suam vel archiepiscopatum suum, ꝙ non possent facere omnes raptores vnius patriæ. Omnes etiam dæmones non possent tantum nocere ecclesiæ quandoque, quantum nocet vnus malus aduocatus, quum episcopatum vel archiepiscopatum subdit dominio alicuius qui seruus est diaboli: per consequens enim ponitur episcopatus vel archiepiscopatus eius sub dominio diaboli. Mali aduocati hæreticis similes sunt, & quia sunt falsarii legum & decretorum, quæ sacra sunt secundum iudicium eorum, vnde falsarii sunt sacræ scripturæ, sicut & hæretici: & quia suadent contraria iustitiæ, sicut hæretici contraria fidei. Duo necessaria sunt ad salutem, fides, & bona opera, & neutrum sine altero sufficit. Hæreticus homines errare facit in fide, aduocatus vero in opere. Alii peccatores, etsi mala agunt, non tamen dicunt sic agendum esse: sed malus aduocatus iudici suadet: vt alicui adiudicet quod eius non est. In hoc etiam est deterior hæretico: quia hæreticus ignoranter peccat, putans credendum esse quod hominibus suadet: sed malus aduocatus suadet iudici vt agat quod scit non esse agendum. Mali etiam aduocati hostes sunt iustitiæ, veritatis & æquitatis, quorum tamen se amatores & defensores profitentur. Vnde hodie impletum est per eos quod legitur Esa. 59. *Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit: corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.* Conuertitur retrorsum iudicium, quum appellatur quando sententia debet fieri. Et iustitia tunc à longe stat, quæ ante appellationem proxima erat. Oportet enim vt pro iustitia eatur Romam, vbi forte iustitia

stitia etiam non inuenitur, sed solum iudices dabuntur. Corruit veritas in platea, quum aliquod crimen quod populo notum est, alicui prælato obiicitur: & tamen impedientib. hoc malis aduocatis, de illo non punitur. Æquitas vero ingredi non potest, quum correptio in aliquo claustro inchoatur, & opponentibus se aduocatis non perficitur. Mali aduocati quasi iugulatores sunt iustitiæ: iuxta illud Psalm. *Tota die cogitauit iniustitiā lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum.* Nouacula acuta dolum facit quando hominem scindit, cui decorando eum seruire debuit.

De fraude mali Aduocati.

AD modum ergo nouaculæ malus aduocatus dolum facit, quando iustitiā strangulat cui militare debuit. Qualiter expectare audent illud districtissimum iudiciū quod tenebit iustitia, qui se iugulatores iustitiæ intelligunt? Mali etiam aduocati quasi hostes Dei sunt, & quasi antichristi. Christus enim in mundum venit vt pacem faceret. Vnde Apostolus ad Ephesios 2. *Ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum, ipsi vero discordiam & litem amant & quærunt.* vnde sicut de Christo dicunt, In pace factus est locus eius: ita de malo aduocato potest dici, In lite factus est locus eius. Aduocati ad litem conueniunt, sicut corui ad cadauera. Deus præ omnibus discordiam detestatur, quod potest haberi ex illo verbo Prouerb. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius.* Et est illud septimum, Seminare inter fratres discordiam. Aduocatus vero eam optimam arbitratur. Mali aduocati Deum fugant ab ecclesia, diabolum vero introducunt & custodiunt ibi. Si enim aliquis homo sanctus eligatur in abbatem vel episcopum, tum cito aduocati se opponunt, nec Deum in sancto viro in ecclesiam intrare permittunt. Si vero electus sit aliquis malus, qui simoniam non timet committere, adiuuant eum. Mali etiam aduocati quasi præcipitatiua diaboli sunt, iuxta illud Psalm. *Dilexisti omnia verba præcipitationis lingua dolosa.* O aduocate, qui es lingua dolosa: id est, linguosus & dolosus: verba præcipitationis sunt verba aduocatorum. Ad modum enim illius machinæ quæ dicitur præcipitium, destruunt ecclesiam Dei. Quorum pœna innuitur quum subditur: *Propterea Deus destruet te in finem,* &c. Ista præcipitatiua orat Dauid à Domino destrui: vbi dicit, *Præcipita Domine, diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.* Solet præcipitium contra præcipitium fieri, sed secundum hunc modum loquitur hic Dauid. Tunc præcipitium contra præcipitium efficitur, quando aduocati adinuicem corrixantur. Non videtur Ecclesiam Dei amare, qui permittit diabolum ibi ponere præcipitia sua ad voluntatē suam. Aduocati etiam sunt sagittarii diaboli. Vnde Ierem. 9. *Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii, & non veritatis.* Nec solum aliis, sed etiam sibiipsis damnum faciunt aduocati, dum in officio aduocationis seipsos consumunt. vnde Oseæ 7. *Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit.* Alieni, id est, dæmones. In legibus & Decretis, robur multorum consumunt. Senec. Cauillatio verborum multum tempus nobis eripuit. Mortem etiam æternam acquirunt aduocati in officio suo. Quod videtur signatū, Gen. 34. vbi Sichē adamauit Dinam, quæ interpretatur causa: cuius occasione deinde occisus est. Notabiliter vero Sichem dicitur fuisse filius Hemor, qui interpretatur asinus. Homines enim duri & asini qui in aliis scientiis nequeunt proficere, consueuerunt decreta & decretales audire. Octauo deberet homines cohibere ab officio amor legis diuinæ & conditiones, scientiæ decretorum. De amore legis diuinæ dicit Gregorius: Qui diligit regem, diligit legem. Et Psalmista: *Palpebræ eius interrogant filios hominum.* Palpebræ quæ quandoque sunt clausæ, quandoque apertæ, significant sacram scripturam, quæ alicubi est obscura, alicubi est aperta, quæ interrogat filios hominū vtrum amant Deum. Signum enim diuinæ dilectionis est, quum quis laborat libenter in studio sacræ scripturæ. Sacra vero scriptura multum contemnitur propter scientiam decretorum. vnde potest dicere, quod dicit Sara ad Abraham Genes. 14. *Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quod conceperit, despectui me habet.* Ancilla sacræ scripturæ est scientia decretorum, quæ sacram scripturam despectui habet propter fructum lucri quod de ea consequitur. Et Genes. 21. *Signata est oppressio quam facit scientia lucratiua sacræ scripturæ,* per ludum quo opprimebat Ismael Isaac. Vnde sicut præcepit Dominus, *Eiice ancillam & filium eius.* Forte sic necesse esset scientiam illam in magna parte ab ecclesia excludi. Nec solum contemnitur sa-

cra scriptura per scientiam illam, imo etiam blasphematur, & in ea ipse Deus qui legisator est. Quod dicitur figuratum esse, Leu. 24. vbi legitur, *Filius mulieris Israelitidis quem pepererat de viro Ægyptio, iurgatus est cum viro Israelitico, & blasphemauit Deum Israel.* Sic Decretistæ qui Israelitæ sunt in parte quo ad illam partem scientiæ quam à lege diuina accipiunt, & Ægyptii quo ad illam partē quam habent à sapientia mundana, blasphemant Deum Israel, dum legem quam ipse dedit paleam vocant, quasi inutilem: quum tamen legatur Esaiæ 40. *Ego Deus tuus docens te vtilia.* Ipsi potius paleæ sunt, de quibus Matt. 3. *Paleas autem igni comburet inextinguibili.* Et Aug. Si paleam sequeris, palea efficieris.

De conditionibus scientiæ decretorum & similium.

Conditiones etiam scientiæ illius deberent homines cohibere ab ipsa. Mobilis enim est & terrena, tumultuosa, inflatiua, & absque refectione. Mobilis ideo est: quia per similitudines remotas procedit. Agellius: Leges nostræ sunt telæ aranearum quæ fortia animalia transmittunt: minus fortia & debilia retinent. Etiam ea de quibus est temporalia sunt. Vnde eam oportet secundum varietatem temporum variari. Et quia decreta quodammodo in corde Domini Papæ sunt, sicut quidam ait, vt ea interpretetur sicut sibi videbitur. Canoni autem derogatur canone contrario vel tacito consensu Romanæ ecclesiæ, & vsu facientium in contrarium. Ad hanc mobilitatem referri potest, quod legitur Ierem. 2. *Duo mala fecit populus meus. Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas quæ aquas continere non valent.* Cisterna non valens continere aquam, est decretum quod hodie aquam sapientiæ continet & cras non continebit, quia abrogatum erit. Aliter est de lege diuina, vnde Dauid dicit Domino: *Iustitia tua iustitia in æternum, & lex tua veritas.* Non verisimilitudo, & in euangelio: *Cœlum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.* Terrena est etiam scientia illa, vnde sicut terra aquis commixta impedit ne ibi videatur: ita terreneitas multos decretistas impedit ne recte iudicent. Sed lex Dei quæ contemptum terrenorum prædicat, quasi aqua clara est: ideo dicitur illi qui lucratiuas scientias sectatur, Ierem. 2. *Quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquā turbidam?* Tumultuosa etiam est, & inflatiua, vnde per siliquas porcorum intelligitur, de quibus filius prodigus cupiebat implere ventrem suum. Lucæ 15. *Siliqua enim porcorum resonant & inflant.* Propter tumultum quem habet scientia illa significantur aduocati per ranas, de quibus legitur Exod. 5. Et in Psalm. *Ædidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.* Sed sacra scriptura est pacifica, vnde Dauid: *Pax multa diligentibus legem tuam Domine,* &c. Et iterum: *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Et Esa. 48. *Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua.* Scientia etiam decretorum animam non reficit, sed potius famem temporalium immittit, & quodammodo homines inanit, dum exteriorem apparentiam quærere facit. Ad quod potest referri quod legitur Esaiæ 55. *Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate?* Et vt breuiter dicamus aliæ scientiæ comparatione sacræ scripturæ scientiæ non sunt: vnde Hieronym. Literas non nouit qui sacras ignorat.

Cap. VII.

De auaritia ministrorum ecclesiæ, & ordine dicendorum de illa. Et primo, de Simonia, & de octo quæ faciunt ad eius detestationem.

Sequitur de auaritia ministrorum ecclesiæ. Circa quam hoc modo procedemus. Primo dicemus de Simonia. Secundo, de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. Tertio, de peccato choritarum. Quarto, de peccato mercenariorum. Quinto, tangemus de signis auaritiæ quæ apparet in ecclesia Dei. Sexto, de peccato indigne conficientium. Septimo, de vitio proprietarii in claustralibus. Octauo, de auaritia scientiæ. De Simonia primo hic duo dicemus. Primo ponemus ea quę pertinēt ad detestationē simoniæ. Secundo, diuisiones quæ pertinent ad simoniam. Octo vero sunt, quæ faciunt ad detestationem ipsius. Primum est illud verbum Damasi papę: Omnia crimina ad comparationē simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur. In quo verbo dupliciter detestabilis ostenditur, & quia ostenditur exce-

excedere cetera crimina, & quia hæresi comparatur. In multis etiam aliis locis vocatur hæresis peccatum illud vnde Nicolaus Papa: Statuimus decretum de simoniaca tripartita hæresi, & super illud Matthæi 21. *Et cathedras vendentium columbas euertit.* dicit Gloss. Hinc est, quod hæresis simoniaca damnatur. Et super illud Ioan. 2. *Et his columbas vendebāt, &c.* dicit gloss. interlin. Specialiter damnatur simoniaca hæresis. Et Actuum 8. vbi dicit Petrus Simoni mago: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua.* dicit gloss. interlinear. idem est, à duplici malo cupiditatis & prauo fidei. Et in veritate simoniaci quātum ad hæc hæretici sunt, quod æstimant mente vel facto quod inpretiabile est, sub vili pretio cadere, & separant corpus ecclesiæ à suo capite, sicut hæretici, vt inferius ostendetur. Secundo vero facit ad detestationē simoniæ, hoc, quod ipsa est spiritualis sodomia. Sicut in sodomia corporali facit contra naturam ille qui est opus naturæ: sic in simonia facit contra gratiam ille qui est opus gratiæ, quia à gratia est redemptus. Et sicut in die iudicii obmutescet sodomita secundum interpretationem sui nominis, quia hostis fuit naturæ quæ eum fecerat: quantum enim in se est, sodomita genus humanum destruit: sic obmutescet simoniacus qui hostis gratiæ fuit à qua redemptus fuerat. Et sicut secundum legem naturalem sodomia vel maximum peccatum, vel vnum de maximis iudicatur, quia est contra naturam. In tempore gratiæ secundum legem euangelicam maximum peccatum iudicatur simonia, quæ proprie est contraria gratiæ. Proprie enim facit contra illud Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Vnde recte significati sunt simoniaci per Sodomitas, volentes infringere fores Loth. de quibus Genes. 19 *Iamque prope erat vt infringerent fores Loth, &c.* Tertium quod facit ad detestationem simoniæ est magnus zelus quem legunt sancti habuisse contra peccatum istud. vnde 4. Reg 5. dixit Eliseus ad Giezi: *Lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo in sempiternum.* Et Dominus in suo primo aduentu non legitur contra aliquod peccatum ita exarsisse sicut contra istud. Vnde bis legitur eiecisse ementes & vendentes de templo. De prima eiectione habetur Ioan. 2. De secunda, Matth. 21 *Venerat Dominus iudicari, non iudicare, & vt in mansuetudine peccata toleraret, non vt ea puniret,* & tamen contra istud peccatum, immo figuram istius peccati mansuetudinem seruare noluit: sed quasi iratus cum flagello de funiculis facto, mensas nummulariorum, cathedras vendentium columbas euertit: & licet primus aduentus esset misericordiæ, tamen de hoc peccato iustitia se intromisit. Vnde Bernardus ad Eugenium Papam loquens de peste simoniæ: Intuere, inquit, magistrum: non parat aures vt audiat: sed flagellum quo feriat: verba nec facit, nec recipit: nec enim sedit iudicans, sed insequitur puniens. Caussam tamen non tacet, quod scilicet domum orationis domum negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum istiusmodi negotiatores si fieri potest: si non, timeant. Timeant nummularii, non confidant in nummis, sed diffidant. Abscondentes suum à te, scientes effundere quam accipere paratiorem. Propter zelum quem habuit Dominus cōtra hoc peccatum, scriptum est in Psalmis: in persona eius. Zelus domus tuæ comedit me. Etiam peccatum Iudæ voluit Dominus patienter tolerare, sed istud peccatum noluit. Petrus etiam magnum zelum habuit contra istud peccatum, quando dixit Simoni mago. *Pecunia tua tecum sit in perditionem;* vt legitur Act. 8. Quantum etiam zelum habeat ecclesia contra hoc peccatum, satis patet illis qui canonici iuris peritiam habent.

De XII. contumeliis Simoniæ.

Qvarto facit ad detestationem simoniæ multiplex contumelia quam facit istud peccatum Deo: & ponemus ad præsens XII. de contumeliis istis. Prima est, quod Deum vendit. Et hoc dupliciter. Primo quia vendit gratiam sancti Spiritus: vnde super illud Ioan. 2. *His qui columbas vendebant, &c.* dicit gloss. Spiritus in columba apparuit. Vnde per columbam, spiritus accipitur, quem simoniaci vendunt: sed Spiritus sanctus Deus est, vendunt ergo simoniaci Deum. Aliter etiam vendunt Deum, dum Christum in sacramento altaris vendunt pro pecunia celebrando. Nec est parua contumelia ista. Non est aliquis ita pauper in mundo qui non multum indignaretur, si quis vellet ducere eum ad forum, & ibi eum venalem exhibere tanquam iumentum suum: quanta ergo contumelia est Deo cū ipse venalis exponitur ab his à quib⁹ præcipue honorādus esset? Sufficere deberet talibus quod Christus semel pro peccatis eorū venditus est.

Venditores isti deteriores videntur esse Iuda in his quinque. Vendunt immortalem, & iam glorificatum, quem Iudas vendidit mortalem, & in statu humilitatis: maior autem contumelia est quæ fit alicui in statu honoris, quam in statu humilitatis: vnde contumelia illata militi, maior est, quam si inferatur domicello. Nec semel tantum eum vendunt vt Iudas, sed plus quam centies: minori etiam pretio eum vendunt quam Iudas. Credunt etiam eum Deum esse, quod non credebat Iudas cum vendidit triginta denariis: Iudas etiam cum de hoc peccato pœnituit, pœnitentia ductus reddidit triginta argenteos quibus Christum vendiderat: sed simoniaci ad pœnitentiam induci non possunt vt ea restituant quæ per simoniam acquisierunt. Secunda contumelia est, quod Deum venditorem æstimant: quod non est parua contumelia. Si enim aliquis rex vel comes valde liberalis requiratur super venditione vestium suarum vel armorum, pro magno malo habet: quid mirum ergo si pro malo habeat ille qui est liberalissimus largitor omnium, qui omnia quæ fecit, ad largiendum fecit, quædam vt eis largirentur, alia vt ea largiretur, qui munera sua dat bonis & malis, gratis & ingratis, amicis & inimicis, qui rogat vt ab eo petatur? Hāc contumeliam innuit Petrus, vbi dicit Simoni: *Quia existimasti donum Dei pecunia possideri*, quasi diceret, donatorem æstimasti venditorem. Et Ioan. 2. dicit Dominus. *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis*. Domum Dei domū negotiationis facit, qui Deum negotiatorem æstimat. Tertia contumelia est, quod donum Dei cōtemnit, quum illud quod adeo pretiosum est quod pretiū est regni cœlorum, luto temporalium parificat, in quo etiam ipsum donatorem contemnit. Non solet parum displicere hominib. quum aliquis bona eorum contemnit: vt patet in mercatoribus & artificibus: præcipue vero quum dona eorum contemnuntur. Et hoc multum solet retrahere etiam ipsos liberales homines à largiendo, vnde Dominus Matth. 7. prohibuit, ne dona eius largirentur talibus: *Nolite*, inquit, *margaritas spargere ante porcos*, id est, pretiosa de terra dare contemptoribus. Quarta contumelia est, quod simonia aufert Deo ostium ecclesiæ: quod Dominus maxime voluit seruare: propter quod ostium se dixit Ioan. 10. *sicut aliquis solet se ponere in medio ostij, quum vult seruare ne quis ingrediatur nisi de voluntate eius*. In quo verbo significauit Dominus, quod quasi violentiam ei faciet, qui nisi per eum intrabit. Ad ostendendum etiam hoc quod ingressum ecclesiæ maxime seruari voluit, intrauit ipse ad discipulos ianuis clausis: qui enim ingressum bene vult seruare, solet aperire volenti ingredi quantum minus potest de ostio. Et multum placeret ei si ille qui debet ingredi, ostio omnino clauso ingredi posset. Ad idem ostendendum iussit Dominus Exod. 12. *Postes ostij in sanguine agni intingi*. quasi diceret: saltem ostium Ecclesiæ quod proprio sanguine emi, habere volo. Hac de caussa tradidit ipse claues Ecclesiæ Petro: quia amabat eum ardentius ceteris. Per simile etiam potest idem manifestari in munitionibus, dum guerræ sunt, portæ solent præcipue custodiri. Vnde turres consueuerunt fieri super eas. Quinta contumelia est: quia simonia procurat vt ecclesia quæ sponsa Dei est, aliunde grauida sit quam à sponso suo. Ecclesia de solo Spiritu sancto concipere deberet: quod figuratum est in beata Virgine, quæ inuenta est habens in vtero de Spiritu sancto. Matth. 1. Sed simonia facit quod ipsa concipiat de spiritu maligno. Vnde mirū est quod sponsus eius non deserit eam. Ioseph enim voluit dimittere beatam Virginem, dum dubitaret vnde ipsa concepisset. Sexta contumelia est, quod Deum facit nutrire filios adulterinos. Septima contumelia est, quod filios Dei exhæredat à patrimonio Christi, & filios diaboli ibi hæredes constituit. iuxta illud Ecclesiastic. 23. *Omnis mulier relinquens virum suum peccabit statuens hæreditatem ex alieno matrimonio*. Octaua contumelia est, quod Deum idololatricum facit, idolo auaritiæ eum offerens: & in hoc detestabilior est simonia aliis speciebus auaritiæ. Simoniæ enim non sufficit quod alium Deum constituat: sed proprium Deum idolo suo immolat, quum pro pecunia celebrat: Magna cōtumelia esset domino alicuius castri, si subditi eius alium dominum constituerent: sed longe maior esset, si domino constituto verum dominū captum offerrent. Nona contumelia est: quod illud peccatum nulli loco nullæ personæ defert. Alia peccata sanctitati locorum deferunt. Nullus enim fornicaretur in ecclesia vel iuxta altare: sed simonia ipsa etiam altaria inuadit. Vnde Ierem. 17. dicitur, peccatum Iuda exaratum esse in cornibus ararum eorum. Per peccatum Iuda peccatum clericorum intelligitur qui debent vacare confessioni diuinæ laudis. Ista est quæ iuxta

filium

filium virginis ponit idolum cupiditatis vt videatur impletum illud Daniel. 9. *Et in templo erit abominatio desolationis.* Simonia non defert Deo, nec angelis eius. Interest enim cum diuina celebrantur: licet Christus præsens sit, inquantum Deus, & inquantum homo cum angelis suis. In hoc simoniaci dæmonibus deteriores sunt: quia dæmones timent Christum & angelos eius, ipsi vero non. Decima contumelia est, quod eisdem vtitur simonia ad hominum inquinationem quæ Christus instituit ad eorum sanctificationem. Vnde bene videtur triumphasse diabolus de Ecclesia: quando Ecclesiam impugnat propriis armis, & quasi proprio baculo percutit eam. Vndecima contumelia est, quod latrones & sacrilegos facit obtinere locum & vicem Dei. Simoniacus enim latro est. Vnde Ioan 10. *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Vnde super illud Mat. 21: *Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* dicit glo. Latro est qui lucra sectatur: qui non dantes corporaliter persequitur: & dantes spiritualiter necat. Et dum læsionem proximi cogitat, quasi latro sedet in spelunca. Sacrilegus etiam est simoniacus, quia sacra sunt ea circa quæ latrocinium suum exercet. Absurdum enim est dicere eum sacrilegum qui furatur vel rapit calicem alicuius Ecclesiæ, & non dicere eũ sacrilegum qui furatur vel rapit totam Ecclesiam cum calice & aliis quæ ad eam pertinent. Dupliciter autem potest dici simoniacus fur, & respectu illius cuius bona contrectat eo nolente, & respectu pauperum quos bonis Ecclesiæ defraudat. Vnde quum prælatus vicem Dei obtineat: quando simoniacus prælatus efficitur, latro & sacrilegus vice Dei in Ecclesia fungitur. Duodecima contumelia est, quod Ecclesiam Dei iumentis & reptilibus replet. suffodit enim murum Ecclesiæ, scilicet prælatum, præcipue si terrenus sit: iuxta illud Gen. 49. *Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis.* Et subiungitur: *Voluntate sua suffoderunt murum.* Et interponit Iacob quandam orationem, quę frequenter facienda esset prælatis Ecclesiæ. *In consilio eorum non veniat anima mea.* Minus enim periculosum esset prælatis Ecclesiæ habere in consilio suo homines dæmoniacos quam simoniacos. Suffosso vero muro Eccle. intrat multitudo reptilium & iumentorum, iuxta illud Ezech. 10. *Ingredere, & vide abominationes pessimas.* Et subditur: *Et ingressus vidi, & omnis similitudo reptilium & animalium abominatio.* Quum aliquis luxuriosus in aliqua Ecclesia beneficiatur, porcus tũc in Ecclesiã ingreditur. Quũ aliquis amans lites & rixas præficitur: tunc canis in Ecclesiam ingreditur.

De multiplici damno quod prouenit de Simonia.

QVinto facit ad detestationem simoniæ multiplex damnum quod inde prouenit Deo & Ecclesiæ eius. Primũ autem damnum est, quod Deus per eam quasi Ecclesiam amittit, dum amittit ingressum & egressum eius. Non enim est Dominus alicuius castri qui nõ habet ingressum & egressum in eo. Ideo dicebat Psal. *Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum &c.* Aliud damnum est quod Ecclesiã quæ deberet esse habitaculũ filiorum Dei. conuertit in speluncam latronum, iuxta illud Mat. 21. Scriptum est: *Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illã speluncã latronum.* In hoc deteriores videntur esse prælati Ecclesiarum principibus sæcularibus: quia illi in potestate sua speluncas latronum non tolerant: sed illi sustinent claustra in quę simoniace intratur. Iudicio Domini sunt speluncæ latronum. Satis latrones sunt qui patibulo inferni iã sunt adiudicati. Aliud damnũ est, quod vbi Deus debuit honorari, ibi exercetur idololatria. Illi .n. quos aurum & argentũ introduxerunt, argento & auro quasi Deo seruiunt. vnde Osee 8. *Ipsi regnauerũt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Argentũ suum & aurum suum fecerunt sibi idola.* Qui dignitatẽ emit, vult postea vendere quæ ad dignitatem pertinent. vnde super illud Act. 8. de Simone mago, dicit Gloss. Spiritũ emere volebat vt aliis vendẽs plus accipere posset. Et sicut beatus Bern. dicit. Qui infideliter intrat, & non per Christũ, quid nisi infideliter agit, & contra Christũ? Ex quo Christus non introducit aliquem in Ecclesiã, post nõ cognoscit eum. Vnde Petrus introductus ab ancilla ostiaria in atriũ principis sacerdotum, dixit se Christũ nõ cognoscere. Ancilla ostiaria caro est quæ habet quinque sensus quasi ostia animæ. Ancilla ergo ostiaria illum introducit, quem carnalitas introducit. Aufert ẽt simonia Ecclesiæ Spiritũ sanctum: quod videtur esse signatum in hoc quod ignis sacer qui per LXX. annos Babylonicæ captiuitatis vixerat, sub aquis extinctus est, Antiocho vendente sacerdotiũ Iasoni: sicut Aug. per quem ignem figurabatur Spiritussanctus.

Et hoc est maximum damnum quod possit fieri Ecclesiæ Dei, sicut maximum damnum quod posset corpori nostro est, si auferatur ei spiritus à quo habet totum suum valorem. Simonia etiam facit vt Ecclesia quæ sponsa Dei est, & deberet Deo filios generare, generet monstruose talpas, serpentes, & etiam asinos cornutos. Quum in aliqua Ecclesia canonicatur vel profitetur aliquis auarus possunt dicere canonici illius ecclesiæ. Mater nostra quum fratrem nobis generare debuit, pro fratre nobis talpam generauit. Quum vero canonicatur aliquis detractor, tunc serpentem generat illa Ecclesia: iuxta illud Ecclesiast. 10 *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit.* Quum vero indiscretus aliquis episcopatur in aliqua ecclesia, tunc asinus cornutus in ea nascitur. Nihil aliud est stolidus mitratus, quam asinus cornutus. Asinus n. est per stoliditatem, cornutus per mitram. Sexto facit ad detestationem simoniȩ hoc quod peccatum hoc reddit hominem exosum Deo & hominibus. Vnde Eccle. 20. *Qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur* gloss. dicit. A Deo & hominibus. Frequenter. n. licet simonia sit occulta tamen hominem reddit exosum hominibus Punit. n. Deus eum in hoc quod apud homines gratiam non habet. Septimo facit ad detestationem simoniæ hoc, quod ipsa vitiat radicem. vnde ea quæ sequuntur venenata vel saltem inutilia reddit. Ad quod referri potest illud Osee 9. *Radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient.* Octauo & vltimo facit ad detestationem simoniæ hoc quod simoniaci difficile saluantur, & hoc duabus de causis. Primo propter magnitudinem peccati. Secundo, quia oportet resignare beneficium, quod simoniace acquisierunt. vnde sunt quasi nassa diaboli. Piscis qui nassam ingressus est, non de facili per locum per quem intrauit ingreditur, & per alium locum non exit nisi captus. Sic nō de facili renuntiat homo beneficiis quæ simoniace habet, & non aliter saluatur. vnde quasi vnū pedem iam habet in inferno. Vnde diligēter debet homo cauere quomodo intret in Ecclesiā: nisi enim caueat sibi in inferno quasi ponit pedem suū. Ideo dicitur Eccle 4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini.* Qui emit beneficium Ecclesiasticum, similis est illi qui emeret vt magna moles terræ super eum caderet quæ eum opprimeret, & non permitteret eum surgere. Ad difficultatem saluandi quæ est simoniacis potest referri illud Iere. 17.

Simoniaci difficile saluantur.

Peccatum Iudæ scriptum est stylo ferreo, in vngue adamantino, exaratum super altitudinem cordis eorum. per Iudam clerici intelliguntur, quorum est intendere confessioni diuinæ laudis. Ad quos pertinet peccatum simoniæ quod innuitur scriptū esse quasi indelebiliter per hoc quod dicitur stylo ferreo. qui idoneum instrumentum est ad scribendum, & per hoc quod scriptum est in adamantino simili vngui id est, nitido & plano. Scriptura. n. in tali materia facta diutius durat. Sed quia scriptura quæ indelebilis est, potest amitti, ideo subditur, *Exaratum super altitudinem cordis eorum.* Et ostenditur ꝙ hæc scriptura sit in tabula cordis quæ non potest ab eis vel amitti vel relinqui. Ad eandem difficultatem pertinet quod dicit Petrus Simoni mago Act. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua & roga Deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle n. amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse.*

De diuisionibus Simoniæ.

POst ista ponendæ sunt diuisiones quæ faciunt ad detestationem simoniæ, & quæ pertinent ad simoniam. De quib. tres tantum ponemus. Et est prima diuisio, quod inter eos qui simoniam committunt, alii committunt eam emendo, vt Simon magus, qui proprie simoniaci dicuntur Alii vero committunt eā vendendo vt Giezi, qui Giezitæ vocantur. Aliquando tamē large vocantur simoniaci & isti & illi. Secunda diuisio est, secundum diuersitatem munerum per quȩ simonia committitur.

De quadruplici Simonia.

COmmittitur autem simonia quadruplici munere: videlicet cum quis obtinet aliquod spirituale per pecuniam, vel per adulationem, vel per preces carnales, vel per obsequium sordidū. De primo legitur 3. Reg. 13. ꝙ quicunque volebat implebat manum Ieroboam & fiebat sacerdos excelsorum, & sequitur quod propter hanc causam domus Ieroboā euersa est & deleta de superficie terræ Si venditio sacerdotii idolorum sic vindicata est à domino: quomodo vindicabitur venditio veri sacerdotii? Adulatio vero valde timenda est. Penetrat enim cor hominis, & quasi insensibiliter, propter quod oleum vocatur in Psalm. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Et alibi: *Intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.* Et fit sermo in maledictione: adulatio enim oleum est, & maledi-

maledictio. Oleum inquantum delectat, maledictio inquantum tormenta parat. Vnde gloss. super illum locum: Quæ male delectant, dicuntur maledictio, quia tormenta parant: à precibus autem carnalibus diligenter cauendum est. Vnde Bern. Vbi non licet facere, quis locus roganti? alius pro alio, alius forte pro se rogat. Pro alio rogās sit suspectus: qui rogat pro se, iam iudicatus est. Exemplum non acquiescendi precibus carnalibus dedit nobis Dominus. Ioan. 2 vbi dicit matri suæ volenti vt faceret miraculum: *Quid mihi & tibi est mulier?* Innuens se non habere ex ea potestatem faciendi miracula. & Matth. 20. Non exaudiuit materteram suam petentem, vt daret hanc dignitatem Iacobo & Ioanni, vt vnus sederet à dextris in regno eius, & alius à sinistris. Exemplum et non rogandi pro beneficio nepotibus obtinendo, habemus Genes. 18 vbi Abraham rogauit Dominum ne Sodomam destrueret: non .n. voluit eum rogare specialiter de nepote suo Loth vt eum ab incendio liberaret. Et dicebat cātor Parisiensis bonæ memoriæ quod vix rogasset pro beneficio nepoti suo impetrando, qui noluit rogare Dominum vt nepotem suum ab incendio liberaret. De illo vero qui per obsequium vult obtinere beneficium, dicit beatus Bernardus: circuit sedulus explorator, sequitur, & obsequitur, simulat, & dissimulat, manibus ac pedibus repens si quomodo possit introducere in patrimonio Crucifixi. Tertia diuisio est secundum diuersitatem eorum quæ vendere simoniaci volunt: quia inter bona spiritualia quæ ipsi vendere volunt, quædam sunt spiritualia quia illis acquiritur Spiritussanctus, vt orationes ecclesiæ. Quædam vero spiritualia, quia illis confertur vel augetur gratia Spiritussancti, vt sūt sacramenta ecclesiæ, præterquam matrimonium & societas ecclesiastica, & officia vel dignitates ecclesiæ. Quædam vero dicuntur spiritualia, quia ipsis habetur Spiritussanctus, vt scientia & virtus. Scientia enim habetur inquantum illuminans, & ideo prohibetur vendi scientia. Prouerb. 23. vbi dicitur, *Noli vendere sapientiam, doctrinam, & intelligentiam:* Virtute vero habetur Spiritussanctus inquantum afficiens animam. Quædam vero dicuntur spiritualia, quia per ea ostenditur haberi Spiritussanctus, vt miracula: quædam vero dicuntur spiritualia large sumpto nomine, quia spiritualibus exercitiis deseruiunt, vt sunt vasa & vestes ecclesiæ. Quædam vero dicuntur spiritualia à quibus illi sustentantur qui spiritualibus exercitiis sunt intenti, vt sunt decimæ. Sed ista duo vltima genera potius dicenda sunt annexa spiritualibus quam spiritualia.

Cap. VIII.

De peccato ædificantium Sion in sanguinibus, & de tribus quæ faciunt ad detestationem.

Post peccatum Simoniæ dicendum est de peccato ædificantium Sion in sanguinib⁹. Tria vero sunt quæ facere possunt ad detestationem huius peccati. Primum est maledictio, quā facit talibus Spiritussanctus. Habacuc 2. *Væ* inquit, *qui ædificant ciuitatem in sanguinibus, & præparant vrbem in iniquitatem*: id est, per iniquitatem. Collatio beneficiorum facta cōsanguineis, quædam præparatio est vt habeāt vrbem ecclesię concordem ad omnem iniquitatem quā facere volunt. Secundo valent ad detestationem huius vitii, diuersa exēpla & verba scripturæ. Et de exemplis sufficiat ponere octo. Octo exempla contra carnalem amorē. Primum est quod legitur de Catone, quod nullū dilexit priuato amore, & nullum odiuit priuato odio. Secundum est exēplum Abrahæ: cui præcepit Dominus Gen. 22. quod offerret ei vnigenitum suum in holocaustum. Idē volens ostendere in facto illo quod postea docuit verbo, vbi dixit: *Qui non oderit patrem & matrē propter me, non potest meus esse discipulus.* Abrahā figuram tenet prælatorum, quos nō vult Deus carnalem amorem habere ad parentes suos, immo vult paratos esse ad interficiendum eos si ipse præciperet. Vnde Exod. 32. dicit Moyses filiis Leui, cum commisissent peccatum idololatriæ. *Occidat vnusquisque fratrem suū, & amicū, & proximū suum.* Tertium exemplum est Melchisedec, de quo Apostolus ad Hebr. 7. *Melchisedec rex Salem sacerdos Dei summi.* Et subiungitur: *Sine patre, sine matre, & sine genealogia.* Non facit mentionē de patre vel de matre Melchisedec, qui propriè figurat sacerdotes nouæ legis: vt ostendat carnalem amorem longe debere esse à sacerdotibus. Quartū exēplum est Moysi, de quo habetur Exod. 4 quod cum iret ad liberationem populi, & duceret vxorem suam, & filios suos, cum esset in itinere in diuersorio, voluit eum Dominus occidere. Sciebat enim Deus vxorem & filios sibi fore

impe-

impedimento. Quintum exemplum est Exod 18. Vbi dicit Iethro Moysi: *Prouide de omni plebe viros potentes & timentes Deum in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos.* De omni plebe, & non de consanguineis consuluit tribunos constitui & viros potentes, non puerulos, sicut fit hodie in Ecclesia. Pueris enim traduntur Ecclesiæ qui non eas possunt fœcundare, sed vicarios ponunt, cum valde ridiculosum sit aliquem matrimonium contrahere qui non potest fœcundare propter solam fiduciam ponendi vicarium. Sextum exemplum est in Num. 27. vbi dicit Dominus Moysi. *Contemplare terram quam daturus sum filiis Israel: Cumque videris eam, ibis tu ad populum tuum.* Cui respondit Moyses: *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem qui sit super multitudinē hanc.* Et Deus ad eum: *Tolle Iosue filium Nun in quo est spiritus Domini.* Non petiit Moyses aliquem de filiis suis constitui ducem. vnde Hieron Moyses amicus Dei, cui facie ad faciē locutus est Deus potuit vtiq; successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Iosue, vt sciremus principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ merito. Dominus etiam innuit ibi quales sint eligendi vbi dicit, *Tolle Iosue in quo est spiritus Domini* Septimum exemplum est in Petro, cui dedit Dominus principatum Ecclesiæ. Matth. 16 quia ardētioris amoris erat. Habebat Dominus cognatum germanum magis literatum, scilicet Ioannem, non minorem honestate quia virgo erat, & inter ceteros magis dilectus, noluit tamen dare ei principatum Ecclesiæ: matrem suam commendauit ipsi Ioanni, quasi carnem carni: sed Ecclesiam commendauit Petro, quia eum ardentius amabat. Octauum exemplum in Act. Apost. 1. vbi legitur quod Apostoli statuerunt duos, scilicet Ioseph & Matthiam, vt alter eorum apostolatum Iudæ susciperet. Et cum Ioseph iustus esset, & haberet fratres apostolos, scilicet Iacobum minorem, & Simeonem & Iudam, & duos cognatos, scilicet Iacobum maiorem, & Ioannem, & ipse Dominus apostolorum eius cognatus esset, tamen Matthias ei prælatus est.

De verbis Sacræ scripturæ quæ valent ad detestationem carnalis amoris.

PRimo ponamus illud quod legitur Deutero. 33. vbi Moyses benedixit filiis Leui: Qui dixit patri suo & matri suæ, *Nescio vos:* & fratribus suis, *Ignoro illos:* & nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum: Illi qui habent carnalem amorem, vix possunt mandata Dei seruare. Malum enim quod pro se non facerent, faciunt pro parentibus suis. Tales non cōtendunt intrare per angustam portam, cum per amorem ligent se simul, vt vnus intrare non possit, nisi omnes intrent. Iuuant enim se inuicem etiam in malis. Quomodo intrabunt quadraginta simul congregati per angustam portam per quam vix vnicus intrat? Secundo ponemus illud verbum Psalm. *Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus:* id est, non erunt carnales conuentus Ecclesiæ, sicut fuerunt synagogæ. Tertio illud Ioan. 1. *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate, &c.* & loquitur de illis qui credunt in nomine Christi. Quarto illud Matt. 16. *Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi:* Cuius contrarium potest dici prælato qui ex carnali amore confert beneficia sua. Væ tibi Simoni non Bariona, sed satana: quia caro & sanguis reuelauit tibi, non Pater meus qui in cælis est. Quinto illud verbum Domini Mat. 10 *Qui amat patrem & matrem plus quā me, non est me dignus.* Sexto illud Mat. 8. quod dixit Dominus vni de discipulis suis roganti vt permitteret eum sepelire patrem suum: *Sequere me,* inquit, *& dimitte mortuos suos.* Noluit discipulum exhibere patri suo officium sepulturę, cum tamen illud officium sit vnum de officiis maxime debitis inter amicos. Hier. Ob amorem Christi obtinenda est sepultura patris, pro cuius etiam amore nullus relinquendus est inhumatus. Septimum est illud Matt 18. *Si manus tua vel pes tuus scandalizant te, abscinde eū, &c.* Et iterum, *Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum &c.* Manus est adiutor valde necessarius, vel pes: oculus consiliarius valde necessarius, à quibus tolerabilius est separari quam à Deo separemur Nec mirum, cū Deus caput animæ sit. Abscissio vero capitis indubitanter magis timenda est, quam abscissio manus vel pedis. sed multi semimortui vel semiuiui, iuxta illud Luc. 10. Semiuiuo relicto.

de abscissione veri capitis spiritualis non curāt, sicut corpus mortuum de abscissione capitis corporalis nō curat. Octauum est illud Matth. quod dixit Dominus turbæ dicenti. *Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te*: Quæ est, inquit, mater mea & fratres mei? Et respiciens eos qui in circuitu sedebant, ait: *Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est.* Nonum est illud Genes. 2. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Amor filiorum spiritualium quos generat prælatus de ecclesia, adeo deberet amorem eius attrahere vt parentum carnalium obliuiscatur à quo instruitur. Arbor enim humorem naturaliter mittit ad ramos, & non ad radicem.

De multiplici malo quod prouenit ex carnali amore in ecclesia Dei.

TErtio valet ad detestationem carnalis amoris in ministris ecclesię multiplex malum quod facit hoc peccatum in ecclesia Dei. Et est primum malum, quod oculum Ecclesiæ in multis locis sanguis operit, ita quod in multis locis non plus videt ecclesia de oculo quam de calcaneo. Oculus ecclesiæ clerus est, quem carnalis amor alicubi sic excæcat, vt mulierculę melius videant in spiritualibus quam ipsi: vt videatur illud Prophetæ impletum, *Erit sicut populus sic sacerdos.* Secundum malum est, quod inutilem reddit constitutionem illam ecclesiæ quæ est de continentia seruanda ab his qui sacros habent ordines. Hoc enim statutum est ad carnalem amorem excludendum ab ecclesia. sed sicut dicit Alexander Papa: Deus abstulit nobis filios, sed diabolus dedit nobis nepotes. Tertium malum est, quod carnalis amor est quasi quoddam bitumen quo arca ecclesiæ bituminata est hodie, ne Spiritus sanctus intret: iuxta illud Iob penult. vbi loquitur de Behemoth: *Corpus eius quasi scuta fusilia, compactum squamis sese prementibus: Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas.* Hoc bene apparet cum aliqua correptio vel electio debet fieri in aliqua ecclesia. Quartum malum est, quod carnalis amor est quasi quædam catena, qua ligatos simul custodit diabolus ministros ecclesiæ ne ei euadant, sicut duæ equæ solent simul ligari vt vna aliam custodiat: si enim eorum vnus qui amore carnali ligati sunt ad religionem velit transuolare, amor parentum retinet eum.

De triplici infidelitate carnalium.

QVintum malū est infidelitas magna quā facit hoc peccatum in ministris ecclesiæ, quæ infidelitas tripliciter potest ostendi. Primo sic, si princeps aliquis peregre proficiscens tradidisset alicui de subditis suis terram suam tempore oportuno filiis suis diuidendam: & subditus terram illam propriis filiis diuideret, & filios Domini exhæredaret, nunquid non infidelis valde esset? Sic prælati ecclesiæ valde infideles sunt qui patrimonium Christi, quod filiis Christi deberent diuidere, consanguineis suis tribuunt. Secundo potest ostendi infidelitas ista per illud verbum beati Bernard. Mira res, inquit, est, Episcopi habent ad manum cui credant animas: cui autem credant facultates suas non inueniuntur. Et subdit: Vnde liquido datur intelligi quod patientius ferimus iacturam Christi, quam nostram. quandoque aliquis Episcopus alicui nepotulo suo quinque millia animarum committit, cui decē pira non committeret. Tertio potest ostendi infidelitas ista prælatorum per hoc, quod ipsi infideles sunt erga consanguineos suos, quibus beneficia ecclesiastica conferunt. quod sic potest ostendi. Nunquid Dauid iniquus fuit, & infidelis erga Vriam: quem fecit poni ex aduerso belli vbi fortissimum erat prælium vt legitur. 2. Reg. 11. Sic infidelis est Episcopus qui nepotulo suo prælationem confert, cum sciat eum imbellem, & sciat totum pondus prælii spiritualis versum super prælatos. Vnde 1. Reg. 11. legitur quod totum pondus prælii versum est in Saul. Nunquid Pharao iniquus fuit in paruulos Iudæorum, cum præcepit populo suo vt quod nasceretur de Iudæis masculini sexus in flumen proiiceretur? Sic iniqui sunt prælati in nepotulos suos quos in flumen deliciarum & diuitiarum proiiciunt, vbi spiritualiter submergūtur. Vnde nepotuli huiusmodi consueuerunt esse lecatores. Præterea quæ maior impietas quam super puerulum vnum ponere pondus ipsis angelicis humeris formidandum, gigantibus vix portabile? Ad primum pertinet illud Berna. Parati sunt filii hominum ad honores, ad celsitudines graduū ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Vnde cuilibet animæ legitur vnus angelus deputatus esse. Ad secundum pertinet illud Iob. 26. *Ecce gigantes gemunt sub aquis*, id est, perfectissimi viri sub populis. Quæ maior impietas quā illi qui adeo imbecillis est quod stare non

Infidelitas prælatorum erga cōsanguineos.

potest quin ad ventum tentationis cadat, superponere vnum magnum castrum vel vnam magnam molam? De onere isto videtur conqueri Moyses Num. 11. dicens: *Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me?* Fortem oportet esse columnam super quam ponitur domus vna. Quanta ergo fatuitas est super virgulam vnam etiam arundineam villã vnam ponere? Sexto peccatum istud facit prælatos ecclesiæ amittere amicum fidelissimum & propinquissimum pro amicis carnalibus, qui verius inimici dici possunt: iuxta illud Apostoli: *Inimici hominis domestici eius:* Amicus fidelissimus Christus est, quo nullus maiorem charitatem habuit. de hoc amico legitur Ecclesiast. 6. *Amico fideli nulla est comparatio, & non digna ponderatio auri & argenti.* Vnde vulgaliter dicitur: Amplius valet amicus in platea, quam aurum in arca. Valor huius amici in morte apparet, quando ceteri amici hominem relinquunt. Nescit homo quid amittat amittendo istum amicum, donec post mortem arguet eum conscientia sua dicens: Deum qui te genuit dereliquisti & oblitus es Dei creatoris tui. vnde Iere. 2. *Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te.* Scito & vide, quia malum est, & amarũ reliquisse te Dominum Deum tuum. Ideo dicitur Ecclesiast. 6. *Noli fieri pro amico inimicus proximo*, Christo scilicet, qui propinquior est inter amicos tuos: vnde proximus vocatur Luc 10. vbi dicitur: *Quis horum proximus tibi videtur fuisse illi qui incidit in latrones?* Et subditur: *Qui fecit misericordiam in illum.* Huic præ ceteris amicis adhærere debemus. *Mihi autem adhærere Deo bonum est*, ait Dauid. Septimo, peccatum istud est radix & occasio multorum magnorum peccatorum. vnde in Iuda fuit hoc peccatum initium malitiæ eius. Ex amore enim carnali quẽ habebat ad vxorem & liberos suos murmurauit ipse de effusione vnguenti. vnde Ioan. 12. *Quare hoc vnguentum non venditur pro trecentis denariis, & datum est egenis?* Et subditur: *Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad ipsum: sed quia fur erat & latro, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat.* Vnde venditione Domini voluit illud damnum recompensare, sicut dicit Gloss. super illud Matth. 26. Tunc abiit vnus de duodecim, &c. Damnum de effusione vnguenti vult magistri pretio compensare, dicit interlin. Non timuit Iudas Dominum suum tradere vt acquireret quod daret eis quos carnaliter amabat. Sic prælati quibus dominatur amor carnis non timent committere simoniam vel alia enormia peccata, vt consanguineos suos promoueant. Et si Iudas meruit peruenire ad suspendium, quia loculos Domini habens dabat vxori & filiis quod dandum esset pauperibus, licet pauca eis daret: quid meretur ille qui non vxori, sed concubinæ dat quod pauperibus dandum esset, & consanguineis quibus minus tenetur quam filiis dat officium dispensandi res pauperum quos scit expensuros eas in vanitates & voluptates? Non faciebat Dominus de quo dicit gloss. super Matth. 17. Eum qui primo ascenderit, tolle. Et aperto ore inuenies staterem. Iudas communia habebat in loculis: sed res pauperum conuertere in suos vsus nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Si Ananias qui retinuit ea quæ pauperibus danda erant, sic punitus est, licet habuisset ea de venditione proprii agri, vt legitur Act. 5. qualiter punientur illi qui sibi & suis retinent quæ pauperibus danda essent, quæ non de suo patrimonio habent, sed ex patrimonio Christi? Item si septem viri qui electi ab Apostolis vt præessent mensis, furati fuissent ea quæ danda erant pauperibus, nunquid verissime est quod Petrus in eos vindicasset sicut in Ananiam vindicauit? Et vt breuiter concludamus, plus nocet amor carnalis ministris ecclesiæ, quam simonia, triplici ratione.

Apostolus Matth. 10.

Quod in ministris ecclesiæ plus nocet carnalis amor, quam simonia.

PRimo, quia peccatum simonię magis exosum est hominibus quam carnalis amor. Vnde multi sunt qui dedignarentur simoniam committere, qui tamen non dedignarentur nepotulis intuitu consanguinitatis beneficia ecclesiastica conferre: imo inuenitur hoc peccatum in viris qui sancti videntur esse. Secundo, quia prælatus qui carnalem amorem habet, pluribus vult acquirere beneficia quam simoniacus, inquantum talis: & ideo oportet eum plura capere. Vnde septem episcopatus non sufficerent ei, cum plures consanguineos habeat. Simoniacus vero non curat nisi tantum de vno. Tertio quia citius liberatur quis à peccato simoniæ, quam à pœnis infernalis amoris. In morte enim saltem simoniacus resignat beneficio simoniace acquisito: sed prælatus carnalis etiam in morte sua vult nepotulos suos retinere beneficia, quib⁹ indigni sunt.

Nota

Nota arcam Dei reductam fuisse à terra Philisthinorum, vaccis nō reflexis ad fœtus suos, licet eos haberent: vt legitur 1. Reg 6. Sic ecclesia de malo statu in quo est pro magna sui parte non exibit, nisi illi quorum est trahere eam, carnalem amorem deposuerint.

Cap. IX.

De peccato choritarum, quod maius est simonia.

POst peccatum ædificantium Sion in sanguinibus, dicendum est de peccato choritarum quod committitur quum aliquis intrat in ecclesiam Dei per violentiam, vel per preces armatas principum, vel maiorum prælatorum ecclesiæ. Archiepiscopus enim vel episcopus non potest præcipere minori prælato vt det ecclesiasticum beneficium, nec etiam potest dare illud, quum minoris prælati sit primo illud dare, nisi in casu in pœnam male dantis: sicut maior dominus terrenus feuda minoris domini non potest dare, nec præcipere ei vt det. Primo ergo ostendemus quam detestabile sit peccatum istud, per pœnam qua legitur Dominus punisse hoc peccatum. Secundo per diuersas similitudines. Tertio, per malum quod prouenit in ecclesia. Inuenitur autem Dominus punisse peccatum istud tripliciter, scilicet exustione, terræ absorbitione, & lepra. De exustione Num.16 quod Chore cum ducentis quinquaginta de maioribus Leuitis igne diuino succensi sunt, quia sacerdotium rapere voluerunt. Et legitur ibidem de Dathan & Abiron qui ducatui Moysi inuiderunt quū essent de tribu Ruben, cui iure primogenituræ videbatur deberi, quod dirupta est terra subpedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit eos cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum, descenderuntq; viui in infernum. Legitur vero de lepra 2. Par.26. de Ozia, qui in festiuitate propitiationis indutus stola pontificali intrauit in templum, vt incensum poneret, & factus est terræmotus, & percussus est lepra in facie, & fuit leprosus toto tempore vitæ suæ. Peccatum istud maius est quam peccatum simoniæ, sicut asserit Augustin. dicens: Quis dubitet deterius esse commissum quod grauius est iudicatum? quod etiam per simile potest ostendi. Grauius enim peccat raptor qui facit violentiam, quam fur: & grauius peccat qui alicui mulieri violentiam facit, quam qui pecunia facit eam consentire sibi: sic grauius peccat, qui per violentiam intrat in ecclesiam Dei quam qui per simoniam. Quanta autem contumelia Deo fiat in peccato isto, potest manifestari per hoc quod principes pro tanta contumelia habent, quum aliquis vxores eorum exhonorat, contumeliam & violentiam eis inferendo: vix enim pacificari possunt. Quanta ergo contumelia est regi cælesti, cum ostium ecclesiæ, quæ sponsa eius est, frangitur, & violentia ei fit? Valde possunt timere tales ne in eo in quo peccant puniantur, ne ab ingressu triumphantis ecclesiæ omnino prohibeantur. Non est parua cōtumelia quod Domino omnium à suis in terra inferatur violentia. Accidit autem propter peccatum istud quod in ecclesia omnino indigni promouentur. Vnde legitur 2. Mach 4 de Menelao, quod acceptis à rege mandatis venit nihil habens dignum sacerdotio. Ex hoc etiam peccato accidit destructio ecclesiarum. Vnde legitur, 2. Machab.8. de Alcimo quē rex Demetrius cōstituit sacerdotem, quod multo plus malefecerit filiis Israel, quam gentes. Hoc peccatum dissuadet Apostolus ad Hebr. dicens: *Nemo sibi assumat honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Aaron ostensus est dignus sacerdotio per virgam, quæ floruit & frondnit, & fructum fecit. Et hic est primus modus quo quis vocatur à Deo ad honorem, quum aliquo miraculo ostenditur dignus honore. Secundus modus est, cum aliquis ostenditur dignus dignitate aliqua voce lapsa de cælo, vt Iosue, de quo Num.26. Et beatus Nicolaus. Et Christus, de quo Matt.17. *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.* Tertius modus fit per sortem: qua Matthias ostēsus fuit dignus apostolatu. Quartus modus fit per canonicam electionem. Sed hodie electio canonica facta est diabolica: quando enim in ecclesiis plures erant boni quam mali, tunc electio quæ est secundum pluralitatem punctorū bona, bona erat. Plures enim erant illi qui eligebant Deo, illis qui eligebāt diabolo: sed nunc econtrario est. Quum.n. plures sint mali quam boni in ecclesiis: plures eligunt secundū voluntatē diaboli, quam secundum voluntatem Dei. Et sic frequenter est potius electio diabolica quam canonica. Contra illos qui per principes seculares volunt intrare in ecclesiam, est illud Eccl. 7. *Noli ab homine quærere ducatum, neq; à principe, neque à rege cathedram honoris.* Isti non sunt gratia Dei id quod sunt, sed potius gratia

hominum. vnde in literis quæ scribuntur eis, non debet apponi Dei gratia, sed gratia hominum, & Dei furore. vnde Oseæ 13. *Dabo tibi regem in furore meo*, &c. Isti sunt simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. hi sunt qui colunt personam potentis vt Deum suum: vnde ad eum verbis vtuntur, quibus ad solum Deum vtendum est. Vos fecistis me, inquiũt, ex nihilo in quo eum creatorem confitentur. Creare enim est ex nihilo aliquid facere. Non solum institutio prælatorum ecclesiæ sed etiam institutio principum secularium pure à Deo debet esse. Deuter. 17. *Quum dixeris, Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum regiones: eum constitues quẽ Dominus Deus tuus elegerit.*

CAP. X.

De auaritia mercenariorum, quæ multum nociua est ecclesiæ Dei: & quod sex faciunt ad eius detestationem.

AVaritia mercenariorum multum nociua est ecclesiæ Dei. Sapiens: Nullum vitium deterius est auaritia in principibus & rempublicam regentibus. Ad detestationem huius vitii. Primo facit maledictio quam scriptura prædicit his qui sunt in peccato isto. Ecclesi. 2. vbi dicitur. *Væ peccatori ingredienti terram duabus viis.* terram duabus viis ingreditur qui in ecclesia vult seruire Deo & mammonæ, quum tamen Dominus dicat Math 7. *Non potestis Deo seruire, & mammonæ.* De hac maledictione legitur Ezech. 33. *Væ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos.* Secundo facit ad detestationem huius peccati pœna qua Dominus puniuit figuram huius peccati. Leui. 10. Vbi quum Dominus ignem cælestem misisset in quo solo sacerdotes ei offerrent, Nadab & Abiu filii Aaron acceptis thuribulis imposuerũt ignem & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: egressusq; ignis à Domino, deuorauit eos coram Domino. Ignis de cœlo missus Dei amorem designat ex quo pure debet offerre sacerdotes. Ignis vero alienus, ignis ambitionis est vel cupiditatis. Vnde Bern. Habet aduersarius noster, vtpote peruersus diuinorũ operum æmulator, ignem ambitionis quem Saluator in nobis non accendere, sed extinguere venit. Si quis autem alienum ignem in diuino præsumpserit offerre sacrificio, morietur in iniquitate sua etiã si patrem habeat Aaron. Tertio facit ad detestationem huius peccati, multiplex malum quod facit prælatus ecclesiæ. Primum est, quod oculum intentionis lædit in eis, & sic consequenter fecit omnia quæ faciunt in ecclesia, quæ mala sunt. Vnde Math. 5. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit*, id est, tota congeries operum lucida erit. *Si autem nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Tũc oculus intentionis est simplex, quum aliquis sola æterna petit in ecclesia, iuxta illud Psalm *Vnam petii à Domino, hanc requiram*, &c. Mat 6. *Primum quærite regnum Dei*, &c Et Apostolus, *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Et tunc totum corpus*, id est, tota congeries operum lucida erit. Si autem oculus intentionis læsus est, tunc tota congeries operum tenebrosa est. Secundo facit eum amittere Christum, quod figuratum est, Gen. 31. vbi quum Laban misisset ad tondendas oues, fugit Iacob: sic dum mercenarii tonsioni gregis intendunt, Christus recedet ab eis. Iudas cum ascenderet ad tonsores ouium suarum, incestum commisit cum Thamar: vt legitur Gen. 38 sic prælati qui non quærunt nisi tondere & mulgere oues in ecclesia Dei, sæpe à Deo deseruntur, adeo vt incestum committant proprias filias corrumpendo. Absalon etiam cum tonderẽtur oues eius, interfecit fratrem suum Amnon, quum esset temulẽtus. Et nota quod Iudæi in tonsione ouium solennizabant: in quo figuratum est gaudiũ mercenarii de commodo temporali, quod facit Ecclesia Dei. Vnde Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & vendebant ea dicentes, Benedictus Deus, diuites facti sumus.* Tertio facit illud peccatum ecclesiam cum diabolo inire illud ignominiosum fœdus de quo legitur 1. Reg. 11. quod Naas Ammonites dixerit viris Iabes Galaad, *in hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omniũ vestrum oculos dextros.* Eruebat oculos dextros his quos in bello capiebat, vt sinistros scutis celantes ad bellum forent inutiles. Oculus dexter in multis locis erutus est Ecclesiæ: quia ibi non est iam aliquis spiritualis; sed solum terreni homines adeo occupati circa defensionem temporalium quod ad bellum spirituale sunt inutiles. Quartum malum est ariditas brachii dextri. vnde Zach. 11. *O pastor & idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium*

Psalm 26. Colos. 3.

eius

eius & super oculum dextrum eius: brachium eius aridit ate siccabitur, & oculus eius dexter obtenebrescens obscurabitur. Quarto facit ad detestationem huius peccati multiplex malum quod prouenit ex peccato isto gregi. Vnde Ioan. 10. *Mercenarius, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propria, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues.* Lupus dicitur diabolus, vel persecutor violentus. Et Aug. loquens de mercenario, dicit: Si ouis deuiat, non reuocatur: si infirmatur, non medetur: si deuoratur, non lachrymatur. Si fugiunt temporalia quæ ipse amauit, fugit ipse animas quas ipse amare simulauit. Hoc bene apparebit in tempore antichristi, quando temporalia auferentur Ecclesiæ: tunc implebitur illud Esa. 1. *Et derelinquetur filia Sion sicut vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario.* In vmbraculo vineæ nullus habitat, nisi quandiu sunt ibi racemi: nec in domicilio horti, nisi quandiu sunt ibi fructus. Sic mercenarii non habitant in Ecclesia, nisi dum ibi lucrantur. Quomodo mercenarii se habeant ad gregem, ostenditur Eze. 34 vbi sic dicitur eis: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: & quod fractum, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis. sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia.* Quinto facit ad detestationem huius peccati, peruersitas quam facit hoc peccatum in Ecclesia. Altaria enim Ecclesiæ in mẽsas nummulariorum conuertit. vnde super illud Matt. 21. *Mensas nummulariorum, &c.* dicit Gloss. Altaria enim Dei sic vocat, propter auaritiam sacerdotum. Altare in mensam nummularii conuertit, qui in eo celebrat potius nummo quam Deo. Et tali potest dici illud Ouidii: *O nummi, nummi vobis hunc præstat honorem.* Thuribula et Ecclesiæ quæ deberent esse inferius clausa, superius vero aperta peruertit hoc peccatum, cum ea quæ deberẽt fieri pro æternis, fiunt pro temporalibus. Et vt breuiter dicam, hoc peccatum facit vt seruitium ecclesiæ in multis locis Deo non placeat. Vnde Malach. 2. *Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito?* Et subdit: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus: & munus non suscipiam de manu vestra.* Sexto facit ad detestationem huius peccati hoc, quod Christus ita diligenter cauit sibi ab auaritia mercenariorum: quod potest ostendi primo ex hoc quod legitur Matth. 8 quod vnus scriba dixit Christo: *Magister, sequar te quocunque ieris.* Et noluit hoc Dominus: quia propter lucrum terrenum volebat eum sequi. Vnde dixit ei: *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, &c.* Vulpes, id est homines astuti: habent foueas, id est, loca infima in ecclesia Dei: sed volucres cæli, id est nobiles habent nidos id est loca alta, scilicet dignitates. Secundo potest ostendi per hoc quod Dominus dixit Ioan. 6 turbæ quæ propter lucrum secuta est eum: *Quæritis me,* inquit, *non quia vidistis signa quæ feci, sed quia panem meum manducastis & saturati estis.* Tertio potest ostendi idem per hoc quod dicit Aug. Noluit Dominus per baptismum amoueri pœnam & mortalitatem nostram sicut & culpam, ne delicate crederetur in Deum. Præterea Ioan. vltim præcepit in nauigii dextram mitti rete. Ibidem etiam postquam dixit Petro, *pasce oues meas,* non subiunxit mercedem quam habiturus esset, qua Petrus alliceretur: sed subiunxit de morte quam pro grege erat passurus, dicens: *Amen amen dico tibi, cum esses iunior &c.* quasi ad terrendum ignauos. Simile habetur in missione apostolorum: dixit enim eis, quod paupertatem & persecutionem passuri essent. Vnde Mat. 10. *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum.* Et Luc. 9 *Nihil tuleritis in via, &c.* Idem habetur in missione Apostolorum. Lucæ 10. *Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos, nolite portare sacculum, &c.*

Quare Deus in primitiua ecclesia noluit temporalia coniuncta esse spiritualibus.

SEd potest quærere aliquis, quum spiritus carni connexus sit in homine: quare noluit Dominus in primitiua ecclesia temporalia spiritualibus esse connexa? Præterea, nunquid tẽporalia prouocatiua sunt ad spiritualia? Ad quod respondemus quod temporalia prouocatiua sunt illorum quæ Christus noluit habere Ecclesiam sanctam. Contemptores enim temporalium voluit esse rectores Ecclesiæ suæ, & non amatores. Qui vult sibi cauere à muscis, caueat sibi à lacte & melle quæ amãt muscæ. Præuidebat Christus quod amatores temporalium auferrent ei Ecclesias si spiritualibus officiis temporalia lucra cõnecterentur. Qui vult à canib⁹ dilacerari aliquid, inuoluat illud carne. Vnde beatus Antonius præce-

pit cuidā monacho qui pecuniā habebat, vt emeret inde carnes, & super se nudus eas sibi afferret: quod faciens monachus, à canibus dilaceratus est. Pisces ferrum transglutiunt, quia esca inuolutum est licet mors sua lateat ibi. Similiter & milui intestina. Sic amatores temporalium officia Ecclesiæ quibus terrena annexa sunt, assumunt ad damnationem suam, & videntur sequi Christum, quum sola temporalia sequantur. Sen. Multi aliquem comitantur, mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ: prædam sequitur turba ista, nō hominem. Præterea sciebat Christus quod temporalia spiritualibus officiis annexa terrori essent viris perfectis. Quis enim sanæ mētis non timeat dispensator terrenorum esse in Ecclesia, quando legitur primum dispensatorē temporalium in Ecclesia furem fuisse & proditorem, & homicidam suiipsius? Quis non timeat per locum illum ire in quo clauos positos esse scit? quomodo non timeat terrena ista qui legit Iob 18. quod abscondita est in terra pedica diaboli. Tertio præuidebat Dominus tēporalia putrefactura, imo submersura multos in Ecclesia Dei: Propter quod vocantur aqua Apoc 12. vbi sic legitur. *Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine.* Mulier ista Ecclesia est, quam serpens antiquus temporaliū abundantia quærit submergere. Quarto præuidebat Dominus superbiam quæ nascitura erat in Ecclesia ex abundantia temporaliū. De qua videtur loqui Dominus Esaiæ 60. *Ponam,* inquit, *te in superbia seculorum gaudium in generatione & generationem, & suges lac gentium, & mamilla regum lactaberis.* Superbia seculorum, id est, talis qualis est hodie in secularib. est hodie in Ecclesia Dei, vnde Bern ad Eugenium papam: Vides totum Ecclesię zelum pro dignitate feruere tuenda. Dignitati datur totum, sanctitati nihil, vel paruum gaudium, cui maledixit Dominus Luc 6 dicens *Va vobis qui riditis,* præfert Ecclesia luctum benedictioni. de quo ibidem, *Beati qui nunc fletis.* quod autem sequitur: *Et mamilla regum lactaberis,* potest intelligi dictum in derisionem Ecclesiæ, quæ in senectute sua lac transitoriæ consolationis non cessat sugere. Ecclesia enim quasi in infantia sua fuit sub Veteri lege. Vnde Dominus promittebat sibi terram fluentem lacte & melle. Lac enim & mel cibus sunt paruulorum. In aduentu vero Christi, à lacte separata est. Sed modo quantum ad maiorem partem sui ad lac rediit, quod signum est puerilitatis. Superbia & diuitiæ quasi connexa sunt. Vnde opes vocantur superbæ. Pro. 8. Quinto nolebat Dominus quod Ecclesia haberet fiduciam suam in alio quā in ipso: volebat potius fundare eam supra petram, quàm supra terram. vnde Matt. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Si fiduciam suā habuisset Ecclesia in Deum, & non in diuitiis, nō ita elongasset se ab eo. Legitur in Vitis patrum, quod quidā venerunt in ciuitatem quandam vt distribuerent ibi eleemosynas, & venientes ad domum cuiusdā pauperis viduæ, quæ quū esset candidatrix exierat ad opus suum, quandam inuenerunt filiam quæ apparuit eis quasi tota nuda, & voluerunt ei dare vestes, quę noluit accipere eas: mater etiam quum venisset noluit eas accipere, sed dixit: Ego habeo procuratorem meū Deum, & vos eum à me vultis tollere hodie? Et illi audientes glorificauerunt Deum. Sexto sciebat Dominus oculum Ecclesiæ impediendum esse temporalibus istis ab officio suo. Modicum enim pulueris vel paleæ, oculum omnino cessare facit ab officio suo. Et ideo voluit duces Ecclesiæ pauperes esse, eo quod paupertas expedita est, sicut dicit Sen. Et subdit Si vis animo vacare, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Etsi cætera membra corporis ad plura officia conueniant, vt lingua ad gustum & locutionem, & manus similiter ad multa: oculus tamen vnicum habet, & contactum terræ maxime timet: sic oculus Ecclesiæ contemplationi legis diuinæ debuit intendere, & à terrenis istis separari. Licet pes hominis à cęteris membris eius separatus non sit: tamen habet separatim artē quæ ei deseruit, & artifices qui totaliter circa calceamenta eius intenti sunt: quanto magis deberent esse aliqui qui totaliter spiritualibus sint intenti? Sed magis occupata est hodie Ecclesia in temporalibus quo ad magnam partem sui, quam fuerit synagoga vnde quando datum fuit à Constantino occidentale imperium Ecclesiæ, facta est vox de cælo, dicens: *Hodie infusum est venenum ecclesia Dei.* Mercenarii mali latrones sunt, aliunde .n. intrant in Ecclesiam quam per Christum. Vnde super illud Ioan 10. *Qui non intrat per ostium, &c.* dicit Gloss. Aliunde quis intrat, vel non bene de Christo sentiendo, vel non Dei gloriam sed suam quærendo. Ipsi .n. non abhorrent spoliare crucifixum, similes militibus qui spoliauerunt Christum crucifigendum. Isti Iudaizant

in

in Ecclesia Dei, potius eligentes esse discipuli Moysi, quam Christi. Iuxta illud Ioan 9. quod dixerunt Iudæi cæco: *Tu discipulus illius sis, nos discipuli Moysi sumus.* Discipuli Moysi sunt qui temporalia volunt quæ promisit Moyses. Discipuli vero Christi sunt qui contemptis terrenis cælestia volunt habere quæ Christus promisit. Mercenarii enim quodammodo patiuntur pœnam illam qua Dominus solet punire lusores blasphemantes. Habent enim faciem cordis quodammodo præposteratam. Quum enim deberent posteriorum obliuisci, & ad anteriora se extendere, iuxta verbum Apostoli, ipsi potius iuxta verbum Prophetæ fiunt in retro non in ante. Faciem enim versam habent ad temporalia quæ retro debent esse, & dorsum ad spiritualia bona quæ debent esse ante. Vnde figurati sunt per XXVI. viros habentes dorsa ad templum, quos vidit Ezechiel. Ipsi deberent attendere, quid acciderit Sichem & populo eius qui pro temporalibus spirituale opus fecerunt, circuncidentes se pro filia Iacob & vtilitate quam sperabant à Iacob & filiis eius. Vnde Genes. 34. dicit Sichem: Substantia eorum, & primogenita eorum, & omnia quæ possident erunt nostra. Occasione enim illius circumcisionis interfecti sunt. Sic qui pro terrenis spiritualia faciũt, timere possunt ne æternaliter occidantur.

Cap. XI.

De septem signis Auaritiæ in ecclesia Dei apparentibus.

SEquitur de signis Auaritiæ quæ apparent in Ecclesia Dei. Primum signum est cum vnus habet plura beneficia Ecclesiastica, quorũ sufficeret sibi vnum secundum statũ suæ personæ. Secundum est, cum aliquis in die multas missas celebrat, nisi in casibus à iure exceptis. Tertium est, cum aliquis in eadem missa multiplicat officia. Quartum est, quum quis multiplicat altaria non necessaria Quintum est, promotio ad sacros ordines vel dignitates eorum qui sunt infra legitimã ætatem. Sextũ est, reseruatio fructuum, & congregatio ab eis qui habent annuos redditus. Septimũ est concursus ad funera & processiones, & nummos horarios, & breuiter ad omnia ad quæ esca alicuius lucri terreni allicit eos, & neglectus eorum in quibus nullum lucrum speratur. Et licet aliqua ex his interdum ex deuotione fiant, cupiditas tamen ea adinuenit.

De pluralitate beneficiorum, & primo quod non liceat habere plura beneficia Ecclesiastica.

MVlta sunt alia signa: sed caussa breuitatis tantum de his tangemus, incipientes à pluralitate beneficiorum. De qua quidam de cõsilio auaritiæ dicunt, quod meritorie potest quis habere plura beneficia Ecclesiastica licet vnum eorum sit ei sufficiens secundũ statũ suæ personę. De quorum numero quidam cũ longo tempore affirmasset hoc esse mortale peccatum, dum vnicum beneficiũ habebat, dato sibi secundo beneficio, asseruit ꝙ licite posset quis plura beneficia habere. Et addidit, ꝙ nullus posset intelligere, nisi qui haberet ea. Cuius rei talis potest assignari caussa, sicut legitur Zac. 5. *Impietas est oculus eorum in vniuersa terra.* Luxuria est oculus luxuriosi. Auaritia est oculus auari, & sic de ceteris impietatibus: vnde accedit ꝙ alicui luxurioso videtur aliqua fatua mulier ꝗ nimio diligit amore pulchra, quum in veritate turpis sit: & hoc est, quia oculo luxuriæ eam intuetur: nimius.n. amor luxuriosus qui in eo est, facit eum sic iudicare de pulchritudine illius. Alius autẽ qui non habet huiusmodi oculum, non videt illã pulchritudinẽ in illa muliere. Sic ille in quo est oculus auaritiæ videt ꝙ aliquis posset habere plura beneficia Ecclesiastica, sufficientia visione falsa vel fantastica. Illi autem qui non habent oculum auaritiæ non vident hoc. vnde dicunt malũ esse habere plura beneficia talia Ecclesiastica, ꝙ multipliciter potest ostendi. Primo sic. Tria distiguũtur principia operationũ nostrarũ, scilicet natura, gratia, & vitium. Igitur cũ aliquis vult habere talia plura beneficia, vel natura est principium huius operationis, vel gratia vel vitium. Et videtur ꝙ non natura. Natura enim paucis contenta est. vnde Sene. Exiguum natura desiderat, & 1. ad Tim. 6. *Habentes alimenta & quib. tegamur, his contenti simus.* Gratia ẽt non videtur esse principium huius operationis. Quod multipliciter potest ostendi: Primo per hoc ꝙ gratia paucioribus contenta est ꝗ natura: ꝙ patet per hoc quod ipsa est aqua sitim terrenorum extinguens Vnde Ioan. 4 *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, nõ sitiet in æternum* Super ꝙ verbũ dicit Aug. Qui biberit ex flumine paradisi, de quo gutta vna maior est ꝗ Oceanus, restat vt in eo extincta

licitis mundi. Secundo potest idem ostendi per hoc quod Dominus consulit contrarium. Consilium enim Dei est summa paupertas. Vnde non est verisimile, quod gratia ipsius contrarium cõsulat. Si enim gratia ipsius multiplicationem temporalium consuleret, ipse Deus hoc consuleret. Dicitur enim hoc Deus facere quod gratia ipsius facit: & sic Deus consuleret contraria: & sic esset in eo est vel non. cuius contrarium dicit B. Ber. super illud: Ductus est Iesus in desertum &c. Absit, inquit, vt spiritus veritatis qui te adduxit huc, te reducere velit: quia nõ est in ore eius est & non. Tertio potest idem ostendi per hoc quod in fine vitæ quum Dominus venturus est ad eos, non auderent retinere multitudinem beneficiorum talium. Si enim gratia Dei & amore ea possederunt, desiderare debent, vt in statu tali à Domino inueniantur, vt ab eo dignam mercedem accipiant. Et si vnctio gratiæ in statu sanitatis docebat eos beneficia multiplicanda esse, ipsa in statu infirmitatis cum maior est deuotio, non permitteret eos de hoc dubitare. Non videtur esse consilium diuinæ gratiæ quod aliquis in statu illo viuere audeat in quo non audet mori. Quarto potest ostendi hoc auctoritatibus quæ sequuntur. Aug. Qui veram fidem habet, non cupit in his miserus fieri diues. Non videtur ergo habere veram fidem, quæ est prima gratia, ille qui desiderat habere plura talia beneficia. Quomodo ergo consulit ei gratia quam non habet? Item veritas non volat ad muscas. Charitas etiam cum ignis est, non tendit deorsum. Præterea cum charitas Deum super omnia amet, ipsa non desiderat multiplicationem terrenorum, quibus eum amittat vel impediatur ne ei intendat. Vnde Aug. Otium sanctũ quęrit charitas veritatis. Idem: Videtur quidem mihi animum pluribus actionibus intentum Deo quodammodo vacuari. Non est verisimile quod charitas quærat quæ eam Deo euacuent, sed potius quærit pacem in qua factus est locus eius. Ipse etiam est pallium breue quod vtrunque operire non potest. De quo legitur Esaiæ 28. Vnde Aug. Domine, ego per auaritiam meam te amittere nolui, sed volui tecum possidere mendacium. Itaque te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Præterea charitas plus diligit legem Dei, quam millia auri & argenti: non est ergo verisimile quod ipsa consulat multiplicitatem temporalium, quæ requirit multiplicationẽ actionum, quæ impedit hominem à studio sapientiæ diuinæ. Vnde Ecclesiast. 38. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam percipiet.* Patet ergo quod operationis prædictæ non est principium natura vel gratia. Vnde relinquitur quod principium eius sit vitium. Et sic patet quod vni homini non sit licitum habere plura talia beneficia. Et hoc satis potest manifestari si considerentur caussæ propter quas aliqui credunt hoc sibi licere.

Caussæ plurium beneficiorum, sed inefficaces.

Alii enim credunt hoc sibi licitum esse, quia beneficia illa bene expendunt. Alii quia nobiles sunt. Alii quia vicarios ponunt. Alii quia ad ministrationẽ temporalium vtiles sunt, vel propter sapientiam huius mundi, vel propter potentiam. Contra illos qui credunt quod possunt illa habere, quia bene expendũt illa: dicimus quod non sufficit medico bene expendere ea quæ sibi dantur ab infirmo, & nullam curam habere de infirmitate illius. Similiter non sufficit aduocato bene expendere salarium, & se non intromittere de caussa. Nec stipendiario sufficit stipendia sua bene expendere, & de genere se non intromittere. Sic clerico habenti beneficia Ecclesiastica nõ sufficit bene ea expendere, nisi faciat officia quibus illa annexa sunt.

Fulmina contra possidentes plura beneficia.

Contra illos qui credũt se posse habere plura talia beneficia, quia vicarios ponunt. Primo dicimus quod eadem ratione laicus vnus, imm[illegible] etiã mulier posset habere decem beneficia Ecclesiastica: posset enim ponere vicarios. Præterea ridiculum est matrimonium contrahere spe ponendi vicarium: & qui hoc facit, videtur incidisse illam maledictionẽ Deut. 18. *Vxorem habebit, & alius dormiat cum ea.* Tertio quærimus de vicario illo: vtrum sit pastor vel mercenarius. Si mercenarius est, latro est, sicut prius ostensum est. Quum ergo dicit aliquis: Bene possum habere hoc beneficium quia ponam ibi vicariũ, pene idem est acsi dicat, Bene possum illud habere: quia ponam ibi latronem, qui furetur, & mactet, & perdat. Ioan. 10. si vero pastor est, quæ ratio est vt tu habeas duas Ecclesias, ipse vero nullam? Nunquid dicet tibi Ioannes, id est, gratia Dei, vel in quo est gratia Dei, *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* Quarto quærimus à tali vtrum vicarius ille sit minus bo-

nus,

nus, vel æque bonus, vel melior quam ipse. Si minus bonus, tunc naturalis ratio dictat, quod non est recipiendus pro eo. Operarius enim in vineam alicuius conductus, non potest vicarium minus bonum ponere. Si vero æque bonus est vel melior, quæ caussa est quod iste habeat duo beneficia, & ille nullũ? Quinto quod ipse deberet attendere quid acciderit de primo vicario synagogæ. Sic enim legitur Exod. 32. *Moyses relinquens populum, satis paruam moram facturus cum Domino, dimisit vicarium satis bonum Aaron, & tamen in reditu populum quem reliquerat fidelem infidelem & idololatram inuenit.* Præterea, dixit Apostolus, *quod si quis non laborat, non manducet.* Quo iure ergo pascitur aliquis de beneficio illo, vbi ipse non laborat? Ordinauit Deus vt qui seminat spiritualia, metat carnalia? Qua ratione ergo pauper vicarius spiritualia seminabit, & alius carnalia metet? Et quum Dominus dicat: *Quos Deus coniunxit, homo non separet*: quo iure denarius ille quem subditus offert vicario pauperi sibi spiritualia seminanti, accipietur à patrono male viuente? Et si quo ad forum cõtentiosum ius ibi videatur habere: tamẽ quo ad iudicium sacræ Scripturæ ipse raptor est, vsurpans sibi alterum eorum quæ à Deo coniuncta sunt sine reliquo: id est mercedem sine labore: immo etiam homicida reputatur, & respectu mercenarii quem defraudat, & respectu pauperum subditorum quorum sudorem comedit. De primo legitur Eccl. 33. *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* De secundo legitur ibid. *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Vltimo dicemus quod illi qui vicarium ponunt, qui sola cupiditate lucri seruiunt, & non amore Dei, talem amorem faciunt matri suæ ecclesiæ, qualem amorem aliquis faceret suæ matri carnali, si pedem verum ei auferret, & loco eius pedem ligneum substitueret. Pes ligneus non viuit, nec corpori adhæret. Sic vicarius qui charitatem non habet, non est membrum viuum vita spirituali, nec adhæret corpori ecclesiæ. Sola enim charitate viuit quis, & adhæret ceteris membris ecclesię. Contra illos qui dicũt quod possunt habere plura beneficia ecclesiastica, quia sunt nobiles, dicimus quod si filii Dei sunt, & ecclesię Dei vtiles, non volentes excedere mensuram nobilitatis suę, forsitan iustum est vt de beneficiis ecclesiasticis præ ceteris accipiant, si fieri potest absque iactura animarum. Si filii diaboli sunt, qua ratione de bonis Domini accipient? Nunquid Dominus debet nobilitatem filiorum diaboli honorare? Similiter si inutiles sunt Ecclesiæ Dei vel nociui suo prauo exemplo, non videtur iustum quod præ ceteris commodum habeant ab ecclesia, ex quo ecclesia commodum non habet ex eis. Dicit Lombardus, quod ipse non vult habere accipitrẽ qui capiat alaudam, & comedat gallinam. Sic Dominus non vult habere in ecclesia sua, qui multum constent ei, & nihil ei prosint. Similiter si aliquis non est contentus illis quibus contentus esset, si clericus non esset, & cum paterna hæreditate exhęredatus sit, superior tamen vult esse quam frater suus qui est hæres, non videtur iustum esse quod Dominus eius superbiam pascat, vel sustentet. Cum enim superbia filia diaboli sit, non pertinet ad Dominum pascere eam. Contra eos qui credunt se posse habere multa talia beneficia, quia sapientes vel potẽtes sunt, quo ad seculum, dicimus quod auaritia & cupiditas docet eos in hac parte. In dolosa enim statera cupiditatis sibi nihil ponderant spiritualia, sed sola temporalia. Vnde Bernardus loquens de auaris prælatis: Optimi dispensatores rerum qui de maximis minimam, & de minimis maximam curam gerunt. Tertio loco potest ostendi non solum quod malum sit plura talia beneficia habere, sed etiam quod nulli nisi cæco debeat hoc in dubitationem venire. Certum enim est quod nullus est princeps secularis in cuius curia licitum sit illi qui non habet nisi vnum equum, auenam quærere ad opus duorum vel ad plures equos: nec inuenitur aliquis armiger ita simplex, qui hoc adducat in dubitationem. Quæ caussa ergo est, vt in curia Dei, id est in ecclesia, in qua tot sunt qui de auena ecclesiæ non possunt habere ad necessitatem, licitum sit alicui qui non habet nisi vnum equum, auenã quærere ad plures equos? quomodo dubium est inter literatos, quod certum est inter armigeros? Nunquid potest Dominus bene dicere illud Propheticum. *Quis cæcus, nisi seruus meus?* Præterea etsi licitum esset aliquem habere plura talia beneficia: tamen non expedit. Vnde 1. Cor. 6. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Licebat Apostolo sumptus à subditis sumere, sed non expediebat quia Pseudoapostoli haberent inde occasionem quærendi & lucrandi. Sic licet licitum esset alicui viro honesto & discreto habere plura talia beneficia: tamen quia amatores temporalium accipiunt inde exemplum cupi-

NNN piditatis

ditatis & auaritiæ, non expedit. Sicut manducare idolothytum, in se licitum est homini discreto qui non comedit illud cum veneratione idoli: tamē coram infirmis & simplicibus peccatum est comedere idolothytum : ipsi enim credentes illud comedi cum veneratione idoli, scandalizabantur inde. vnde Beatus Bern. Spiritualis homo quia omnia diiudicat, vt ipse à nemine iudicetur, omne opus suum trina quadam consideratione præuenit. Primo quidem an liceat, deinde an deceat, postremo an expediat. Licitum dicitur aliquid in respectu ad Dei prohibitionem. Decens dicitur in respectu ad conditionem personæ. Expediens vero in respectu ad offensionem proximi. Considerare ergo debet sapiens an illud quod facturus est, licitum sit, id est, à Deo non prohibitum : deinde an deceat personam eius: aliquid enim decens esset in aliqua persona quod tamen indecens est in alia. Præcipue vero in viris literatis qui deberent spiritualiter esse oculus ecclesiæ, indecens est terreneitas & macula cupiditatis & auaritiæ : à talibus enim præcipue sumitur exemplum, & ad eos specialiter pertinet illud Apostoli 1. Thess. 5. *Ab omni specie mala abstinete vos.* Et illud Rom. 12 *Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.*

Quæ faciant ad detestationem plurium beneficiorum.

AD detestationem vero huius peccati. Primo facit maledictio quam facit Dominus illis qui sunt in peccato isto Esaiæ 5. dicens, *Væ qui coniungitis domum ad domum.* Quomodo quis absque peccato habet, quod cum maledictione Domini habet? Secundo mutilatio ecclesiæ quæ inde prouenit. Non videtur innocens esse, qui matrem suam vno membro mutilat. Sic innocens non est qui matrē suam ecclesiam mutilat, procurando quod minus habeat vnum membrum quam debeat habere: quod si dicatur quod ecclesia licet non habeat omnia membra quoad substantiam, tamen habet quoad officia, vnus enim habet officium plurium. Respondemus, quod licet in monoculo vnus oculus suppleat vicem duorum, non tamen tantum valet habere vnum oculum sicut habere duos. Nec bene seruiret matri suæ carnali, qui pcuraret vt loco duorū oculorum vnicum haberet. Tertio facit ad detestationē huius peccati monstruositas & confusio quæ inde prouenit in ecclesia Dei. Prouenit enim ex hoc peccato quod diuersæ ecclesiæ habent eundem oculum. Inauditum est diuersa corpora idē habere membrum. Ex hoc etiam peccato accidit quod eadem persona simul & semel diuersa replet loca, quod videtur esse contra naturam. Item accidit inde quod oculus vnius ecclesię est in alia ecclesia: quia Archidiaconus vnius ecclesiæ cantor est alterius. Accidit enim quod oculus vnius ecclesiæ distabat ab ea plusquam per dietam vnam. Si aliquis cæc⁹ reputatur, etsi oculos suos habeat in bursa sua: nūquid talis ecclesia reputāda est cęca, à qua oculi eius tantū distant? Oculi enim sapientis in capite eius. *Stultus autē in tenebris ambulat*, vt dicit Salomon Eccles. 2. *Oculi stultorum in finibus terræ* Prou 17. Peccatum istud etiam introducit quodammodo in Ecclesiam Dei hæresim Sabellii, qui dicebat Patrem esse Filium. Contra quod dicit August. quod hoc non inuenitur, nec in natura, nec supra naturam, quod eadem persona sit Pater & Filius: intellige respectu eiusdem. Sed sic vult facere peccatum istud. Accidit enim quod duo sunt decani in duabus ecclesiis, & vterq; canonicus est in vtraque, & sic vterque est Pater & Filius respectu vtriusque. Præterea istud peccatum facit, quod eadem arbor simul & semel in diuersis hortis plantata sit. Sed non vult Dominus in aliquo de hortis suis arborem esse quæ fructum non faciat. Vnde Lucæ 13. dicit de ficulnea non faciente fructū. *Succide illā: vt quid terram occupat?* Vnde quæritur quod in vtroq; horto fructum facere debeat arbor talis, & sic quod duplex officiū facere debeat, qui duplex beneficium sufficiēs habet. Qua ratione enim primo beneficio ad vnum officium obligatur, eadem ratione secundo ad secundum. Quarto facit ad detestationē huius peccati vilitas quæ ibi est. Vilium enim personarū & abiectarum est, caussa lucri periculo se exponere: vnde viles se videntur ostendere, quando præ nimio desiderio lucri incedunt per illam viam quam tot boni viri asserunt latronibus plenam: præcipue cum videant literatos viros, qui per eam cœperunt ire, ad vltimum relinquere eam, & non audere vltra transire. Resignant enim: nec audent mori cum multitudine talium beneficiorum. Præterea si aliquis cibus assereretur venenatus à multis bonis viris, licet alii essent qui contrarium assererent: tamen qui aliter haberēt cibos sufficiēter, non cōmitterent se discrimini vt cibum illum comederēt. Mirum est ergo quomodo ille qui habet vnū beneficium

suffi-

sufficiens audet suscipere aliud, quum tot boni viri asserant ibi periculum esse. Præterea satis possent erubescere illi ad quos pertinet quærere qualiter Deo seruire possent gratius ad placitum suum, quomodo hoc solo cōtenti sunt vt seruiant sic ei, ne ipse interficiat eos. Non curant enim quid sit illud quod faciunt, dummodo mortale non sit, non attendentes quod dicit Bernardus loquens ad viros perfectos: Non est vestrum, inquit, languere circa communia præcepta, nec attendere quid Deus præcipiat: sed quid velit probantes, quæ sit voluntas Dei bona, bene placens & perfecta. Quinto facit ad detestationem huius peccati hoc, quod talis multiplicatio beneficiorum circa vnā personam frequenter generat apostema superbiæ in illa persona: sicut in corpore humano nimia collectio humorum circa aliquod membrorum solet apostema generare. Superbia enim similis est illi apostemati, quod vocatur, Noli me tangere. Non enim potest sustinere superbus quod vitia eius reprehendantur. Sexto faciunt ad detestationem huius peccati diuersa exempla, & de multis pauca ponemus testimonia. Seneca in libro de beneficiis ait, quod quidam cum illi ob virtutem & rempublicam bene gestam tantum agri decerneretur, quantum vna die arando circumire posset: Non est opus, inquit, mihi cui plus quam vni ciui opus sit. Et subdit Seneca: Quanto maioris virtutis putas respuisse munus, quam meruisse? Et Dauid in Psalm. *A fructu frumēti, vini & olei sui multiplicati sunt.* Et subiungit de se: *In pace in idipsum dormiam & requiescam.* Quasi diceret, Alii multitudinem temporalium quærunt: sed mihi adhærere Deo bonum est. Consuluit Iethro Moysi, onus suum partiri in plures vt secum esset Deus. Isti vero congregare volunt multa onera in vnum, vt ab eis recedat Deus. Isti non possunt dicere illud Psal. *Vnicus & pauper sum ego*: cum trini in personis volunt esse, non vnici. Ille qui trinus vult esse in personatibus, cum vnus sit in substantia, videtur dicere illud verbum diaboli, *Ero similis Altissimo.* Sex reprehensibilia in habentibus plura ecclesiastica beneficia. Et quod pręsentia pastoris sit gregi necessaria, tripliciter ostēditur. Sex autē videntur reprehensibilia esse specialiter in talibus personis. Primo est reprehensibilis absentia, cum officium eorum requirat præsentiam tribus de caussis. Primo propter gregis pestilentiam. Vnde ad eum potest dici illud verbum Senecę: Tantum habes negotii quātum medicus in pestilentia. Secundo propter luporū infernalium importunam sæuitiam. Alii enim lupi solo clamore exterrentur, sed de lupo infernali legitur Iob. 41. *Non fugabit eum vir sagittarius: in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.* Pauci sunt quos lupus infernalis singulis diebus non teneat vel per aurem, vel per linguā, vel per aliud membrum. Illo membro tenetur, quia à lupo infernali qui committit peccatum. Necessaria est ergo pastoris præsentia quæ oues de ore lupi eruat. Vnde legitur Amos. 3. *Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculæ, sic eruemini filii Israel.* Tertio, necessaria est præsentia pastoris propter simplicitatem & indefensionē ouium. Certum enim est quod inter omnia alia animalia vnum de simplicioribus & minoris defensionis est ouis. Cetera animalia vel velocitate, vel astutia, vel fortitudine & dentibus & vnguibus quasi quibusdam armis secura sunt ab hostibus suis: sed ouis nihil horum habet: ideo necessaria est ei præsentia pastoris qui eam defendat. Similiter est in ouibus spiritualibus. Multi enim maioris simplicitatis sunt, quam ouis vel capra: ouis enim vel capra naturaliter fugit lupum: oues vero spirituales voluntarie in ore lupi infernalis se ponunt. Secundo reprehensibile est in talibus personis, quod supra suam virtutem spondent. Contra illud Eccle. 8. *Non spondeas supra virtutem tuam: quod si spoponderis, quasi restituens cogita.* Supra virtutem suam spondet qui animam suam in susceptione primæ ecclesiæ impignorauit, & adhuc aliam ecclesiam suscipit, cum aliam animam nō habeat quam in pignus pro secunda ecclesia ponat. Dominus animam suam posuit pro ouibus suis: & si ex culpa pastoris eas amiserit, super animam pastoris periculum erit. Tertio reprehensibile est circa habētes plura beneficia hoc, ꝙ ipsi se offerunt ad fideiussionem periculosissimam, & instanter rogant vt ad eam recipiantur: & si recepti fuerint, de ea gaudēt quasi inuenerint thesaurum. Solent prudentes huius seculi vitare, quod non fideiubeant pro aliquo, propter pericula quæ ex fideiussione solent euenire. Ad fideiussionem vero longe periculosiorem multi se offerunt. Vnde Prou. 22. *Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis. Si enim non habes vnde restituas, quid caussæ est vt tollat operimentum de cubili suo?* Qui curam animarum suscipit manus suas defigit: i. obligat. Sex sunt

Pastoris præsentia necessaria

Possidentes plura beneficia reprehensibiles in sex.

Pastor ad sex obligatus.

ad quæ se obligat qui curam pastoris suscipit. Primo ad excolendam terram ecclesiæ. Iere. I. *Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Secundo ad liberationem. Vnde Prouerb. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem.* Tertio ad spiritualium infirmitatum curationem. Vnde Dominus in Euangelio. Matth. 9. *Non est opus valentibus medico, sed male habentibus.* Et videntur medici spirituales deteriores esse temporalibus medicis tribus de caussis. Primo, quia nullorum ægrorum curam recusant, quantumcunq; incurabiles videantur. Secundo, quia licet de arte spiritualis medicinæ nihil nouerint, tamen curam recipiunt. Tertio quia mercedem ab infirmis recipiunt & de infirmis non intromittunt. Hæc enim tria in medicis corporum quantumcunque mali sint, non solent inueniri. Quarto obligat ad prouisionem eorum quæ spirituali vitæ sunt necessaria. Vnde Mat. 24. *Quis putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illi in tempore tritici mensuram?* Bene enim deberet præmeditari, qui tantam familiam suscipit, vtrum habeat vnde ei possit prouidere. Quinto obligat se ad præbendum ducatum. vnde Ioan. 10. dicitur de pastore: Cum proprias oues emiserit, ante eas vadit, & oues eum sequuntur. Sexto obligat se ad placandum Deum, propter quod oportet ipse placeat. Quomodo eum placabit qui non placet? vnde Gregorius. Quomodo is qui displicet ad intercedendum, &c. Sequitur de prædicto verbo. *Si enim non habes vnde restituas,* &c. Operimentum quo cubile conscientiæ debet esse ornatum vt Deus ibi quiescat, est gratia Dei. Hoc operimētum amittit qui supra vires suas curam animarum suscipit. vnde Prouerb. 20. *Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo aufer pignus ab eo.* Idem vocatur hic vestimentum prius operimentum. Et est sensus: Tolle vestimentum: id est, tollendum prædica. Et subditur ibi, *Suauis est homini panis mendacii: sed os eius implebitur calculo.* Panis mendacii vocatur qui acquiritur ex mendaci promissione cupidi, qui curam animarum suscipit: sed os eius calculo ardenti implebitur. Vnde Prouerb. 11. *Affligetur malo, qui fidem facit pro alio.* De illis qui post fideiussionem gaudent, dicitur Prouerb. 17. *Stultus plaudet manibus suis, cum spoponderit cum amico.* Cuius caussa hæc: quia non intelligit quid fecerit: pro infirmis enim de quorum salute desperant, se responsorem constituit, cum curam animarum suscipit. Quarto, reprehensibile est in talibus, quod post fideiussionem non curant de hoc quod fideiusserunt, non attendentes quod legitur Prouerb. 6. *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.* Fideiussionē istam attendebat abbas quidam de grandi sylua, in cuius domo dominus Guilielmus de Montepessulano factus monachus abbatem pro salute sua fideiussorem recepit: qui diu conuersatus ibi honeste, migrauit ad Dominum. Ad quem abbas peractis exequiis direxit sermonem in hunc modum: Frater Guilielme, vellem scire si Deo placeret, vtrum de fideiussione quam tibi feci, absolutus sim: qui licet per dimidiam diem mortuus fuisset, respondit diuino miraculo: Domine abbas absolutus estis. Quinto reprehensibile est in talib. personis quod ipsi defraudant plurimos. Primo Deum honore & seruitio. Deberet enim habere duplex seruitium de duobus beneficiis, & non habet nisi vnicum. Secundo, corpus ecclesiæ debilitat membri vnius ablatione: sicut corpus vnius hominis debilius est ex defectu pedis. Tertio, defraudat aliquem pauperem clericum qui deberet alterum illorum beneficiorum habere. Quarto vicarium, cum vicarius habeat laborem, & ipse mercedem. Quinto, subditos à quib. metit carnalia, cum eis non seminet spiritualia. Sexto reprehensibile est in talibus personis quod ipsi reputant beneficium, quod est onus valde periculosum. vnde Lucæ 22. *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent benefici vocantur: vos autem non sic,* supple, vocandi estis benefici. Solam enim dispensationem alienorum bonorum habetis. Constat ergo quod quando quis committit dispensationem alicui quæ laboriosa est, licet victum & vestitum in ea ei concedat, potius eum onerat quam beneficium ei impendat.

Plures defraudant.

De multiplici periculo quod est in dispensandis rebus ecclesiasticis.

Multiplici vero ratione periculosa est dispensatio bonorum ecclesiasticorum. Primo,

mo quia difficile est quod dispensator placeat Domino & familiæ simul. Etiam difficile est gratiam familię nō quærere, cum ipsa præsens sit, & dominus sit quasi absens. vnde relinquitur quod difficile sit dispensatores bonorum ecclesiæ gratiam Dei habere. Secundo, periculosa est, quia computatio multum differtur. Computatio autem dilata multa facit obliuisci: sicut beatus Bern. dicit. Dilatio ista securos reddit dispensatores & absque timore furantes. vnde Eccles. 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia, filii hominum absque vllo timore perpetrant mala.* Et Matth. 24. *Si dixerit malus seruus, Morā facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis. Veniet autem dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit vel ignorat, & diuidet eum partemq; eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentiū.* Tertio, periculosa est: quia dominus omnia videt quæ fiunt à dispensatore. Si dicat aliquis per dispensationem prælatorum hoc fieri quod vnus habeat plura beneficia. Respōdeo quod si prælati omnia bene facerent, non dixisset Dominus de ipsis Matt. 23. *Secundum opera eorum nolite facere,* Vnde Bern. Non sum tam rudis vt ignorem vos positos dispensatores sed in ædificationem, non in destructionem: vbi necessitas vrget excusabilis dispensatio est, vbi vtilitas prouocat dispensatio laudabilis. Vtilitas dico communis, non propria: nam cum nihil horum est non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.

De pluralitate Missarum. Et in quibus casibus liceat dicere plures Missas.

DIctum est de primo signo auaritiæ quæ apparet in ecclesia Dei, scilicet de pluralitate beneficiorum. Nunc dicendum est de secundo signo, scilicet de pluralitate missarum. Et verum est quod in die natalis Domini licet celebrare tres Missas, in aliis diebus in tribus casibus licet celebrare duas. Primus casus est, quando necessitas requirit vt vna de die celebretur, alia pro defunctis. Secundus est, cum necessitas peregrinorum, vel hospitū, vel infirmorum hoc requirit. Tertius casus est, cum tempus nuptiarum labitur: tunc si necesse sit poterit quis plures missas propter nuptias celebrare: ita tamen quod nunquā propter aliquam necessitatem debet celebrare nisi duas, nec duas etiam causa adulationis vel cupiditatis, quia tunc est peccatum mortale. Quod autem cupiditas pluralitatem missarum adinuenerit, videri potest ex hoc, quod ille qui habet duas tenues Ecclesias, in vtraque vult missam celebrare cum horas canonicas vix in altera earum velit dicere: cuius rei alia causa nō videtur esse, nisi quod ad missam offertur, ad horas canonicas non.

Missas plures dicere quando licitum.

Multiplex malum ex pluralitate missarum.

POtest autem ostendi multipliciter quod hoc sit malum scilicet aliquem in die plures missas celebrare. Primo per illud verbum August. Quotidie eucharistiam sumere, nec laudo, nec vitupero: qui non audeat laudare quotidie semel sumi eucharistiam: nunquid laudasset eam bis in die sumi? imo forsitan grauiter pluries sumentem puniuisset. Secundo potest idem ostendi per hoc, quod maius est cōficere quam simpliciter communicare. vnde cum non liceat alicui clerico pluries communicare, non est licitum alicui pluries celebrare. Et forsitan si nihil offerretur celebranti, sicut nihil offertur laico communicanti, nunquam fuisset pluralitas missarum introducta in ecclesia Dei. Tertio potest idem ostendi per hoc quod dicit glossa super illud ad Heb. 6. *Terra super se venientem imbrem bibens* &c. Prædicatio si rara est, non sufficit: si assidua, vilescit. Idem verū est de celebratione missarum: si enim aliquis pluries celebret, vilescit ei opus illud superangelicum, non enim concessum est angelo, vt ad prolationem talium verborum, sub specie panis gloriosum Christi corpus incipiat esse: nec exhibet reuerentiam præsentiæ creatoris sui quam deberet. Quarto potest idem ostēdi per hoc, quod filii Israel non colligebant de manna nisi gomor vnum per singula capita. Manna enim propria figura fuit Dominici corporis. De hoc habetur Exod. 16. Quinto potest ostendi idem per hoc, quod agnus paschalis semel in anno immolabatur. De quo legitur Exod. 12. Sexto potest ostendi idem per hoc, quod verus agnus, scilicet Christus, semel tantum immolatus est, & sacerdos in veteri lege tantum semel in anno cum sanguine intrabat sancta sanctorum.

Quando n

De pluralitate officiorum in eadem missa.

SEquitur de tertio signo auaritiæ, scilicet de pluralitate officiorum in eadē missa: quod

licet interdū ex deuotione fiat, verius tamē videtur quod cupiditas hoc adinuenerit. In eisdem enim matutinis nullus laudes triplicat: in missis vero cupiditas hoc adinuenit, vt si nō offeratur ad vnum officium, ad aliud saltem offeratur.

De multiplicatione altarium sine necessitate.

QVartum autem signum est multiplicatio altariū absq; necessitate facta, nō ex deuotione, sed ex cupiditate. Vnde Oseæ 8. *Multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: facta sunt ei aræ in delictum. Hostias offerent, immolabunt carnes & comedent, & Dominus non suscipiet eas.* Mira insania est quod altaria multiplicentur ad peccandum, quæ pure deberent fieri ad Deum placandum. Corpus Dominicum super huiusmodi altaribus ex cupiditate immolatum à Deo non suscipitur, quantum ad operationem immolantis. Simile legitur Iere. 9. vbi sic legitur: *Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?*

De conseruatione fructuum.

Fructuum conseruatio in ecclesiasticis beneficiis fatuitas multiplex.

QVintum signum auaritiæ est, conseruatio fructuum, in his qui habent annuos redditus sufficientes: quorum fatuitas multipliciter potest ostendi. Primo per hoc, quod ipsi videntur esse similes cuidam stulto, qui videns quendam magnum fluuium impetuose currentem, cogitauit quod cito pertransisset, & mutuatus est vasa à vicinis suis, & retinuit in iis de aqua illa, ne cum pertransisset aqua fluuii, indigentiam haberet. Annui redditus quos habent clerici sunt, velut fluuius iugiter manans: sed diuitiæ laicorum qui non habent ita annuos redditus, sunt velut torrens qui quandoq; siccatur. Vnde non est mirum si ipsi reseruant de fructibus suis. Secundo potest ostendi fatuitas taliū per hoc, quod ipsi de portione pauperum volunt thesaurum facere, vel possessiones acquirere, cum ipsi pauperes fame & frigore moriantur. Contra quos dicit Hierony. Accepisse pauperibus erogandū & esurientibus plurimis: vel cautum esse, vel timendum, apertissimi sceleris est: aliquid exinde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Idem: Optimus dispensator est, qui nihil sibi reseruat. Suspecta est mihi charitas quæ aliter diligit proximū, aliter seipsum. Portionem suā de bonis Ecclesiasticis integre accipit, scilicet & victum & vestitum suum: Pauperes vero esurientes & nudos dimittens: diuites thesaurizare facit de portione, non attendens quanta iniquitas sit, quod pauperum est, successori suo diuiti reseruare, cum vniuersaliter dissuadeat Dominus in terra thesaurizare. Matth. 7. non videtur esse concessum prælatis Ecclesiæ qui exēplo suo debent alios ad contemptum terrenorum prouocare, quod ipsi in terra thesaurizent. Tertio potest fatuitas eorum ostendi per hoc, quod ea quæ ipsi subtrahūt pauperibus aufert eis tyrannus vel maior prælatus. iuxta illud Aug. Hoc tollit fiscus quod non accipit Christus. Quarto potest fatuitas eorū ostēdi per hoc ꝙ ipsi ignorāt qualem successorem habituri sint. vnde Eccles. 2. *Detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboraui habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiens aut stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis.* &c. Congruum esset vt prælatus qui bona ecclesiastica pure à Christo recepit, mēbris Christi ea impenderet iuxta illud Eccl. 1. *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur.* Fatuum autē videtur esse hoc, quod homo qui bene potest dispensare reseruet eius dispensationi, qui forsitan in voluptates & vanitates expendet. Illud etiam erit materia peccati: quod potuit esse materia virtutis. Contra illum qui sic facit videtur esse illud Hierony. Da, inquit, pauperibus, non locupletibus, non superbis. De quo necessitas sustentetur, non quo augeantur opes. Pars sacrilegii est non dare pauperib⁹ res pauperum. Quinto potest ostendi fatuitas eorum per hoc, quod melius esset quod ipsi de eis quę sibi abundāt eleemosynas facerent ante mortem, quam fieret eleemosyna illa postꝙ mortui essent. Eleemosyna enim ante mortem facta, est velut lucerna quæ præfertur homini custodiens eum, ne cadat in foueam inferni. Eleemosyna post mortē facta, est quasi lucerna quæ fertur homini post tergum, quæ non custodit eum à casu foueæ. Si enim in peccato mortali decesserit, nulla eleemosyna quæ pro eo fiet liberabit eum ab inferno. Vnde eleemosyna facta pro aliquo in vita ipsius, melior est quam illa quæ fit post mortem. Illa quæ fit post mortem, non valet ei ad plus, nisi ad liberationem à pœna purgatorii: illa autem quæ fit in vita, potest Domini mereri gratiā & gloriam, & liberationem à debito pœnæ æternæ, & à pœna purgatorii, & abundantiam bonorum temporalium, & multa alia. *Pietas enim ad*

omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ: vt legitur 1. ad Timoth. 4.

De promotione puerorum ad sacros ordines & dignitates.

Ordines sacros pueris distribuere malum.

SEquitur de sexto signo Auaritiæ, quod est promotio puerorum ad sacros ordines & ad Ecclesiasticas dignitates. A quo peccato valde est cauendum Ecclesiæ Dei. Valde enim est nociuum, quod innuit Salomon Eccle 10. dicens *Væ tibi terra cuius rex puer est*. Et Dominus Esa. 3. comminatur hoc synagogæ tanquam pœnam magnam, dicens: *Dabo pueros principes eorum*. Multiplici autem ratione cauendum esset Ecclesiæ ab hoc peccato. Primo propter defectum sapientiæ, qui est in pueris. vnde Aristoteles: Nemo iuuenes eligit duces, eo quod nō constet eos esse prudentes. Et Iob 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia*. Et etiam si scientia esset in talibus personis, nō tamen habent experientiam, quę valde necessaria est rectoribus. vnde Ecclesiast. 14 *Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa*. Et deinde subditur: *Qui non est expertus, pauca recognoscit*. Secundo propter defectum virtutis. vnde Ecclesiast 6. *Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates*, vbi dicit Glossa, Debet quisque virtutes proprias perpendere, & pro quantitate virium curam aliorum suscipere, ne dum delectatur, loco gloriæ fiat subditis author ruinæ. Oportet prælatum Ecclesiæ inflexibilem esse. Ætas iuuenilis vel puerilis tenera est in iudicium: sicut virga antequam adulta sit flexibilis est. Vnde gloss. super illud Ecclesiast. 10. *Væ tibi terra, cuius rex puer est*, cuius ætas leuitati & incōstantiæ proxima est. Tertio cauendum est Ecclesiæ à promotione iuuenum: quia incertum est quales futuri sint. Prouerb. 30 *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ volantis in cœlo, viam colubri super petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua*. Et si valde incertus sit volatus aquilæ in cælo, eo quod diuertat se ad cadauer, & incessus serpentis, quia tortuose incedit: & via nauis in medio mari, quia variatur secundum quod vētus variatur, nullum tamen horum se dicit Salomon penitus ignorare, nisi solum viam viri in adolescentia sua. Vnde sapientiores Salomone se videntur facere illi qui propter signa aliqua bona quæ videntur in iuuenib. asserūt eos futuros bonos & faciūt eos promoueri, nō attēdentes quod oportet columnam prius robur suum accepisse quam ponatur in ædificio. Ibi enim non acciperet robur. Illi etiam qui iam boni sunt, in prælatione bonitatem suam amittunt, vel per superbiam, vel aliquod aliorum vitiorum. Vnde de superbia habetur 1. ad Timoth 3. *Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudiciū incidat diaboli*. Vnde dicit Glossa, In arrogantiam, quæ est ruina diaboli, incidunt, qui puncto horæ nondum discipuli fiunt magistri. Tales voluptatibus vacant. Vnde post illud Ecclesiast. 10. *Væ tibi terra cuius rex puer est* subditur, *Et cuius principes mane comedunt*. Et super illud Ecclesiast 12. *Adolescentia & voluptas vana sunt*, dicit interlinear. quod voluptas carnis comes est adolescentiæ. Ignis concupiscentiarum quasi naturaliter in iuuenibus est, cui igni materia ministratur, quando prælati efficiuntur. Habent enim diuitias quæ sunt materia gulositatis: habent etiam mulieres quarum custodes fiunt. Vnde consequens est vt gulæ & luxuriæ intendant. Ex quo gallo non succincto lumbos gallinæ traduntur: bene pōtest quilibet cogitare quid ex hoc possit sequi. Prius tentādum esset qualiter ipsi regerent se, priusquam alii regendi committerentur eis. vnde August. Prius vide si nosti diligere teipsum, & committo tibi proximum. Si autem non nosti diligere te, timeo ne decipias proximum sicut te. Attendēdum etiam esset antequam committeretur alicui familia ad pascendum, an habeat vnde eam pascat. Ridiculum est quod famelici & nudi vestimenta & alimoniam aliis promittant & vlcerosi medicos se iactent. Potius deceret tales verbum illud Esaiæ 3 *Non sum medicus, & in domo mea non est panis* &c. Quarto cauendum est à promotione iuuenum propter derisionem hostium. Derideri enim potest Ecclesia ab inimicis suis cum ipsa senuerit si nubat puero, & pro sponso habeat quem deberet portare in gremio, & lactare lacte simplicis doctrinæ. Et potest ei dici illud *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*. Quando enim debuit nubere illi qui pater posset esse, ipsa nubit illi cui opus est matre. Quinto cauendum est ecclesiæ à promotione talium: quia scandalizabitur populus de talium promotione subita. Vnde super illud 1. ad Timoth. 3. *Non neophytum* &c. dicit gloss. Heri in theatro, hodie in Ecclesia, vespere in circo: hodie in altari, dudum fautor histrionum, nunc constuprator est

tor est virginum. Et quod legitur ibi: Cui opus est patrono, mihi parant defensorem: & cui opus est pædogogo, mihi instituunt doctorem Sexto cauendum esset ecclesiæ à tali promotione: quia sicut senectus exornat quodammodo Ecclesiasticas dignitates, sic pueritia quasi deturpat eas. Ad primum pertinet quod legitur Eccle. 5. *Quam speciosum canitiei iudicium, & presbyteris cognoscere consiliũ. Quam speciosa veternis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium. Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.* Ad secundum pertinet illud verbum quod dicit quidam de Nerone. Nero quum quosdam ornare vellet, nõ ipsos ornauit, sed ornamento deturpauit. Et in veritate quum presbyter idem sit quod senior, ordo sacerdotalis ad senes videtur pertinere: & quasi contraria de aliquo videntur dici, quum dicitur esse iuuenis presbyter. Idem enim est ac si diceretur iuuenis senior. vnde
Psa. 106. Dauid in Psal. cathedram senio attribuit, dicẽs: *In cathedra seniorum laudent eum.* Septimo cauendum esset Ecclesiæ ab huiusmodi promotione, quia multis exemplis mouetur ad hoc Primo exẽplo Domini qui 30. anno incepit facere opera quæ ad prælatos pertinent. Et Ezechiel describitur in 30. anno fuisse quando vidit visiones. Petro etiam & non Ioanni commendauit Christus Ecclesiam. Vna potuit causa esse, quia Ioannes erat adolescens. Apud Hebræos etiam prohibita est lectio principii Geneseos, & finis Ezechielis, & Cantica Canticorum ante trigesimum annum Et alia exempla ad idem possunt adduci. Sed forte aliquis obiiciet, quod Ieremias puer ad prædicandum missus sit. Et Timotheus adolescẽs Episcopus ordinatus sit. Et Salomon ante trigesimum annum in regem promotus. Cui respõderi potest quod Ieremias antequam prædicaret, audiuit: *Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream:* vt legitur Ierem. 1. Si Dominus virgam vnam in vnam magnam columnam commutaret, iam posset poni pro columna in ædificio. Non tamen ex hoc sequitur quod virga simpliciter sit vtilis ad hoc vt ex ea columna fiat. Sic licet Ieremias quasi miraculose sapiens & robustus factus ante ætatem solitam ad prædicandum sit missus, non tamen hoc ad consequentiam est trahendum. De Timotheo vero respondet beatus Bernardus: Da mihi talem Timotheum, & ego cibo si vis eum auro, & poto balsamo. Pauci inueniuntur hodie similes Timotheo. De Salomone vero dici potest quod forsitan ideo male accidit Salomoni, quia adeo iuuenis factus est rex. Diuitiæ enim & deliciæ quasi infatuauerunt eum. Præterea spiritualis gratia est ei facta. Dedit enim ei dominus subito cor ita sapiens quod nullus similis ei fuerit.

De libenter currentibus ad nummos horarios &c.

Ad horarias preces & funera excurrentes notantur.

SEquitur de vltimo signo auaritiæ, quod est concursus ad nummos horarios & ad processiones, & ad cætera loca in quibus solet offerri. Hoc signum auaritiæ in multis locis apparet in Ecclesia Dei. Vidimus enim clericos cõcurrere ad horas illas ad quas decantandas constituta est certa pecunia, sicut piscis concurrit ad panem in aqua proiectũ, de aliis vero horis non curant. Vnde in quibusdam Ecclesiis vocantur à laicis horæ illæ in quibus nummi dantur, horæ nummi. Quod satis indecens est. Similiter si aliquod funus est in aliqua villa, concurrunt illuc sacerdotes & clerici de circumiacentibus villis, vt possit dici de illis quod dicit Dominus Matthæi 14. *Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ.* Et Iob 39 dicitur de aquila, *Contemplatur escã, & oculi eius de longe prospiciunt.* Et subditur: *Vbicunque fuerit cadauer, statim adest.* Pisces escam nõ sentiunt nisi eis proxima fuerit: sed tales funus sentiunt etiamsi distat ab eis per vnam leucam, vel per duas, & statim concurrunt. Vnde similes sunt vulturibus: de quibus dicitur, quod existentes in regione vna sentiũt cadauera in alia.

Cap. XII.

De peccato indigne conficiendi.

QVia Simonia & alia peccata de quibus proximo loco dictum est frequenter solent comitari peccatum indigne conficiendi: Ideo subiungemus hic tractatum de peccato isto, & primo agemus de his quæ pertinent ad dignitatem conficiendi: deinde agemus de his quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Ad hoc vero quod aliquis digne conficiat, Primo necessarium est vt probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Sicut ille qui vult infundere aliquem pretiosum liquorem alicui vasi, prius probat vel tentat vtrum vas sit mundum vel immundum, sanum

Sacerdos vt bene conficeret quid requiratur.

vel

vel corruptum: sic debet videre de se sacramentum altaris suscepturus. Ista probatio vocatur diiudicatio in eodem capitulo, vbi dicit Apostolus: *Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.* Secundo immunditia inuenta in se necesse est vt homo eam abluat. Manibus enim illotis accedere ad mensam Domini valde indecens est: & in hoc peccant multum aliqui sacerdotes, qui cum singulis diebus bis manus corporis lauent vt ad mensam corporalem accedant: tamen ad mensam Domini in qua Dominus præsens est, & cui angeli assistunt per vnum mensem vel duos accedunt manibus illotis: id est, operibus, non attendentes quod dicitur in Psalm. 17. *Secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.* Non secundum pluralitatem missarum, sed secundum puritatem manuum retribuet Dominus sacerdotibus. Ad istam ablutionem manuum pertinet quod dicitur in Psalm. 25. *Laudabo inter innocentes manus meas, &c.* Tertio necessarium est lumen fidei: ad quod lumen sacerdos consideret virtutem sacramenti: vt scilicet habeat fidem de effectu sacramenti illius qui est collatio vel augmentum gratiæ. Ad lumen etiam istud debet inspicere quæ latent sub specie panis & vini. Indecens est mensam talē esse sine lumine, & timere possunt qui habent ibi oculos obcæcatos ne videant ne illa mensa fiat illis in laqueum. Ideo dicitur in Psalm. 42. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam.* Et post subditur: *Et introibo ad altare Dei.* Quarto necessaria est fames de percipiendo effectum illius sacramenti, quam famem sacerdos non habebit nisi per humilitatem, cogitando defectus suos, & se vacuum & pauperem inueniri. Fastidiosos & plenos non vult Dominus saturare, sed esurientes & sitientes. Vnde Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam quoniam ipsi saturabuntur.* Et ista quatuor sunt ex parte ipsius qui debet conficere. Ex parte vero cibi qui sumendus est, necessaria est præparatio. Modus autem præparandi tangitur Exodi 12. vbi sic legitur de agno paschali: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tātum igni* Crudum comedit ille in quo ignis charitatis non est. Coctum aqua comedit, qui in diuitiis viuit. Assum vero ille comedit qui passionem Dominicam, cuius figura est sacramentum illud, diligenter recolit, ita vt meditatione eius exardescat ignis. Sed sunt nonnulli qui in præparatione cibi corporalis quem sumpturi sunt, volunt quod laboretur à mane vsque ad tertiam: sed præparatione huius cibi spiritualis nollent laborare per dimidiam horam. Secundo necessaria sunt azyma cum lactucis agrestibus, cum quibus agnus comedatur. Inconsuetum enim est carnes crudas comedere. In lactucis agrestibus quæ amaræ sunt, dolor & amaritudo pro peccatis intelligitur, quæ debent esse in conficiente. Vnde Augustinus: Panis iste salus est ægris, quem lachrymæ faciunt dulciorem. In azymis intelliguntur opera, vt sunt eleemosynæ, orationes, & simul aquæ debent præcedere sumptionem Dominici corporis. Tertio necessaria est diiudicatio Dominici corporis, vt cum magna reuerentia recipiatur. De quo tangit Apostolus 1. ad Corinth. 11. dicens: *Qui manducat & bibit indigne, iudicium,* id est, damnationem, *sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Quarto necessaria est diligens custodia post sumptionem, & præcipue custodiendum est in quo Dominicum corpus susceptum est. Si quis in pyxide vbi Dominicum corpus positum est, fœtidum lutum poneret, infidelis iudicaretur. Qualis ergo iudicandus est ille, qui os suum in quo corpus Domini recepit, detractione, vel ebrietate, vel alia spurcitia polluit, cum spurcitia spiritualis longe maior sit immunditia corporali? Ad hoc pertinere potest quod legitur Prouerbiorum 27. *Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est Domini sui, gloriabitur.* De diiudicatione & custodia similiter habetur Prouerbiorum 23. vbi sic legitur: *Quando sederis vt comedas cum Principe, diligenter attende quæ sunt posita ante faciem tuam,* ecce diiudicatio, & subditur, *Et statue cultrum in gutture tuo* Hoc pertinet ad custodiam oris. In ore cultrum discretionis ponendum est, vt non admittat homo in ore suo vnde ipsum possit inquinari. Vltimo necessarium est, vt in confectione forma tradita obseruetur. De hoc habetur in Glossa super illud 1. ad Corinth. 11 *Quicunque manducauerit hunc panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini.* vbi sic dicitur. Indignus est qui aliter celebrat, quam à Christo traditum sit: & qui non deuota mente accedit, vel in voluntate peccandi manens. In summa ergo colligi potest, quod ea quæ pertinent ad hoc quod aliquis digne conficiat, vel pertinent ad ipsum conficientem, vel ad ipsum cibum qui sumendus est, vel ad formam confectionis diui-

nitus traditam. Ille vero qui debet conficere vel etiam communicare, deberet esse præparatus quasi transiturus esset de mundo isto ad patrem. Ad mensam enim Domini debet accedere, sicut & ille qui moriturus est. vnde Exodi 12. præcipitur quod comedentes agnum paschalem sint præparati ad eundum. vbi sic legitur: *Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus vestris, tenentes baculos in manibus*: hęc est forma hominis parati ad eundum Præter ista leguntur quædam alia in sancta Scriptura, quæ ad dignitatem eius qui debet conficere vel communicare pertinere videntur. Sicut illud quod legitur Genes. 14 de Melchisedech, quod protulerit panem & vinum Abraham regibus deuictis. Post victoriam enim peccatorum, ad sacramentum altaris accedēdum est. Ad idem pertinet hoc quod Exod. 12. præcipitur agnus paschalis tolli decima die. In quo figuratur, quod verus agnus post impletionem decalogi sumendus sit. Ea etiam quæ de sepultura Domini in Euangeliis leguntur, indicant nobis qualiter corpus Dominicum sit sumendum. Sepultus enim est in monumento in quo nondum quisquam positus fuerat. Non ponat ergo aliquis Dominum vbi iam est diabolus : quia nulla conuentio Christi ad Belial. 2. Cor. 6. Recipitur etiam in sindone munda, id est, cordis puritate: sicut Ioseph legitur fecisse. Matth. penult. Adsint etiam myrrha & aloë, quæ Nicodemus attulit: vt legitur Ioan. 19. Amaritudo contritionis & mortificatio carnis adsint : vnguenta quæ mulieres præparauerunt: id est, opera quæ pertinent ad deuotionem Dei & compassionem proximi.

Qualiter sit præparandus sacerdos ad sumendum corpus Christi.

Missæ præparatio.

VEstes etiam sacerdotales instruunt nos circa idem. Præparatio enim quam facit qui celebraturus est, sacras vestes induendo, significat qualiter præparatus esse debeat interius. Ad idem pertinet quod legitur Leuitici 16 vbi sic dicitur: *Locutus est Dominus ad Moysen, & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne ingrediatur omni tempore sanctuarium quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hæc ante fecerit.* Et subditur: *Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verēda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineā imponet capiti.* Non loquitur de quolibet ingressu sacerdotis in sancta sanctorū, sed de ingressu quo intrabat cum sanguine: & ideo recte significatur per hoc ingressus sacerdotis euangelici, ad confectionem Dominici corporis & sanguinis. Quod etiam videtur per hoc quod ibi dicitur. *In nube apparebo super oraculum.* Quasi enim in quadam nube sacramenti, apparet Dominus super altare. Non intret ergo sacerdos ad altare, nisi tunicam habeat lineam innocentiæ, vt sit absque peccato odii. Et feminalia linea continentiæ: vt sit absque peccato carnis. Et zonam lineam per sobrietatem, vt sit absque peccato ingluuiei ventris. Et cidarim lineam per puritatem intentionis, vt sit absque peccato cupiditatis. Alioquin timere potest, ne morte moriatur. Ad dignitatem etiam conficiendi vel communicandi pertinet quod legitur Exod. 12. vbi dicitur: *Hæc est religio phase. Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autem seruus emptitius circumcidetur, & sic comedet. Aduena & mercenarius non comedet ex eo.* Alienigena est, qui filius diaboli est per imitationem: qui scilicet est in certo peccato mortali. Vnde Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo estis.* Peccator succedit diabolo, quasi patri, à nomine & hæreditate. In nomine. vnde Dominus dicit de Iuda, *Vnus ex vobis diabolus est.* In hæreditate. Vnde Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius.* Seruus emptitius est qui à certis mortalibus cauet, qui sanguine Christi efficaciter redemptus esse videtur; qui circumcidendus est si agnum verum vult sumere, vt linguam suam refrenet à verbis illicitis, & sobrie cibo & potu vtatur. Superbiæ etiam ornatus deponat. Non videtur securum esse illi qui æque superbus vult esse sicut prius, detractor & gulosus sicut prius, accedere ad sacramentum altaris. Aduena est ille qui de nouo conuersus est, cui non est securum ad sacramentum altaris accedere. In quo non parum videntur errare multi in ecclesia qui illos qui manserunt in peccato carnis per totum annum vsque ad Dominicam in Ramis palmarum, de quibus certum est eis, quod decem annis vel amplius post tertiam diem Paschæ, ad peccatum carnis redierunt, communicant indifferenter: non attendentes quod hic dicitur, Aduena non comedet ex eo Interlin. illum aduenā vocat, qui nuper venit ad fidē. nec adhuc firmus est. Mercenarius vero est qui pro lucris

tempo-

temporalibus Christo seruit, qui agnum verum comedere non deberet: quod valde male obseruatur in ecclesia Dei.

Quæ faciunt ad detestationem indigne conficientium.

Indigne cõficere sacramentũ quã & quanta dissuadeãt.

POstquam ostensum est in quibus dignitas conficiendi attendatur, subiungendæ sunt authoritates & rationes, & exempla quæ valent ad detestationem huius peccati. Et primo valet ad hoc illud Gregorii. De quolibet indigne conficiente vel sumente corpus Christi, sicut de Iuda dicit Dominus. *Veruntamen ecce manus tradentis mecum est in mensa.* Sicut Iudas tradidit Christum persecutoribus: sic cõficiens vel sumens corpus Christi indigne, tradit eum quantum in se est dæmonibus, dum ponit eum in loco qui est in potestate dæmonum. Secundo facit ad hoc illud Augustini. Magis peccant qui tradunt Christum peccatoribus membris diaboli, quam qui tradiderunt eum crucifixoribus Iudæis. Tertio facit ad hoc quod dicit glossa super versum illum, Dederunt in escam meam fel, vbi sic habetur, Hoc adhuc facit contemptor sedentis in cælo, & grauius peccat quam qui crucifixerunt ambulantem in terra. Quod verum est ad minus quo ad circumstantias multas. Prima est: quia indigne sumentes corpus Christi, scienter contumeliam Christo inferunt, quem verum Deum esse credunt: deteriores in hoc Iudæis, *qui si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* 1 ad Corinth. 2. Vnde non potest Dominus rogare pro indigne sumentibus, sicut pro Iudæis rogauit, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Secunda: quia contemnunt Christum regnantem, quem Iudæi contempserant mortalem. Maior autem contumelia est quæ infertur alicui in statu honoris, quam quæ infertur ei in statu humilitatis. Sicut contumelia quæ infertur alicui cum miles est, maior est quã quæ infertur ei quum domicellus est. Tertia circumstantia est, quia contumelia crucifixionis tantum semel à Iudæis illata est: ab indigne vero conficientibus vel sumentibus quotidie infertur. Quarta, quia vilitas & macula culpæ magis Deo displicet, quam vilitas pœnæ quæcunque sit: sed indigne sumentes corpus Christi, faciunt quantum in se est ad hoc quod Christus polluatur, sicut infra patebit. Ergo quantum in se est faciunt illi, vt videtur, quod magis sibi displicet quam quod fecerunt ei Iudæi. Præterea quam maiorem contumeliam potest quis inferre Domino suo, quam si eum capiat & in carcerem immundissimum proiiciat? Non esset maior contumelia si eum occideret, licet maior dolor ibi esset. Contumelia vero ista satis insinuatur ad Hebr. 10 vbi conculcatio vocatur. Sic enim ibi legitur: *Irritam quis faciens legem Moysi sine vlla miseratione duobus aut tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit?* Vbi dicit gloss. Christum conculcat, qui libere peccat absque timore & pœnitentia, & indigne eo participat Idem insinuatur nobis Ioan. 13. vbi dicitur: *Qui manducat panem meum, leuabit super me calcaneum suum.* Calcaneo cõculcatio fit. Et vbi nos habemus in Psalm. *Magnificauit super me supplantationem.* Alia litera habet: Ampliauit super me calcaneum suum: id est, erexit pedem vt me conculcaret. Ad detestationem huius peccati facit quod legitur 1. ad Corin. 11. *Quicunque manducauerit hunc panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini,* vbi dicit Gloss. id est, reus erit ac si Christum occideret. Si quis qui fidẽ haberet sciret semel se Christum crucifixisse, ipse vellet nudis pedibus per totum mundum toto tempore vitæ suæ pœnitentiam agere: quid ergo debent etiam facere illi qui toties commiserunt peccatum simile illi peccato? Item dicit Ambrosius. Qui indigne Christum sumit, idem est ac si interficiat. Talis iterum Christum crucifigit, iuxta illud ad Hebr. 6. *Rursum crucifigentes filium Dei, & ostentui habentes.* Ipsi quantum in se est Christum iterum crucifigunt eum ostentui habẽtes: id est, derisioni. Illudunt .n. ei dum simulant se eum adorare, quem in veritate inhonorant. Vnde potest Christus dicere de eis quod super dolorem vulnerum suorum ei addiderunt. Tales quantum in se est corpus Christi polluunt. Vnde Malach. 1. *Dicit Dominus exercituũ: ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, In quo despeximus nomen tuum?* Et subditur: *Offertis super altare meum panem pollutum.* Vbi dicit gl. Panem, id est corpus Christi polluit, qui indignus accedit ad altare & ad mensam Domini. Talis sordidus & excommunicatus corpus Christi osculatur. De excommunicatione eius 1. ad Cor. vlt. *Si quis non amat Dominum nostrũ Iesum Christum, sit anathema.* Ad aliud vero pertinet quod dicit quidã sanctus indigne cõficienti: Quomodo labiis illis

osculatis filium Virginis, quibus osculatus es labia meretricis? Attendere deberet talis etiam formam verborum qua Christus admonet eum, vt aduertat hoc esse corpus suum quod sic contrectat. *Hoc*, inquit, *est corpus meum*, *super quod os tuum fœtidum aperis, quod quum sis fœtus pessima, deuorare præsumis*. *Et idolothytum facis, qui cani vel porco apponis. In cuius faciem expuis quando in lutum platearum proiicis.* Ad primum potest referri quod legitur in Psal. Psalm. 108. *Os peccatoris & os dolosi super me apertum est.* Hoc vere potest dicere Christus, quando indigne conficiens os aperit ad suscipiêdum eum. Ad secundum potest referri quod dicit Iacob Genes. 36. *Fera pessima comedit eum.* Tertio, de corpore Christi idolothytum facit, qui ex cupiditate celebrare præsumit, Cani vel porco apponit illud, qui illud assumit, quum porcus sit per luxuriam, imo porco immundior, vel canis per detractionem. Vnde videtur dicere illud quod dicit Goliath ad Dauid 1. Regum 12. *Veni*, inquit, *ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli & bestiis terræ*: cum ipse sit volatile cœli per superbiam, & bestia terræ per cupiditatem & auaritiam. Ad duo vero vltima pertinet quod dicit quidam sanctus: Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium Virginis ponit idolum Veneris. Et dum sanctam faciem benedicit, qua in faciem eius spuit, dum sumit filium Dei quasi in lutum platearum proiicit. Cum de Saracenis dicatur, *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam*, &c. De indigne conficientibus potest amplius dici: scilicet quod polluerunt filium sanctum suum. Ad magnitudinê etiam contumeliæ facit hoc, quod indigne conficientes Deo contumeliam inferunt, quasi coram curia sua congregata. Adest enim ibi Deus, adsunt homines & angeli. Vnde Gregori. Quis fidelium dubium possit habere in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri, atque in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi? Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, quod tales inferunt Deo contumeliam in propria domo eius. Vnde Ierem 11. *Quid est quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa?* Præter prædicta sunt quatuor quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Primum est, magna ingratitudo quæ est ibi. Venit enim diuina maiestas visitare hominem in sacramento altaris, & hoc cum plenitudine charismatum: vnde Eucharistia vocatur sacramentû istud, & miser homo non timet contumeliam ei inferre, quem pro posse suo debuit honorare Satis admirari nô possumus in hac parte bonitatê diuinam & peruersitatem humanam. *Quid est homo*, (ait Dauid) *quia magnificas eum: aut filius hominis, quia visitas eum?* Psalm. 8. Etiam latrones illis ad quorum mensam comederunt, seruant fidem: per annum indigne vero conficiens vel communicans, in ipsa mensa ad quam cum Domino comedit, ei contumeliam facit. Vnde bene potest dici de Domino illud Ecclesiast. 29. *Pascet & potabit ingratos, & adhuc amara audiet.* Ad magnitudinem ingratitudinis facit hoc, quod in sacramento illo mors Domini figuratur. Vnde 1. ad Corinth. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* Magna vero ingratitudo est, aliquam ei contumeliam inferre quem recordatur mortuum pro suo amore. Secundo facit ad detestationem huius peccati hoc, quod indigne conficientes vel communicantes, infeliciores videntur esse cæteris peccatoribus. Ipsum enim summum bonum eis est noxium, & ex ipsa vita moriuntur, & ex ipso antidoto incurrunt infirmitatem ad mortem. Quis locus curationi, quando quod debuit curare hominem ipsum interfecit? Vnde in libro Prosperi: Sacramentum summæ pietatis sibi in iudicium sumit indignus. Bene esse non potest male accipienti quod bonum est. Tertio facit ad detestationem huius peccati, pœna quam Dominus accipit etiam in præsenti de indigne sumentibus corpus Christi. Vnde 1. Corin. 11. postquam dixit Apostolus: *Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.* subdidit: *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi* Et exponit Gloss. Infirmi febribus, imbecilles longis valetudinibus, & infirmitatibus, & dormiunt morte corporis. Legitur etiâ in libro Paschasii, quod quicunque indigne communicat, nisi bonitas Christi cuius iudicio omnia pendent, gladium suspenderet, & tempora em iudicem vt pœniteat remoueret, ab angelis ad hoc positis perimeretur. Nec mirum. Si enim pro morte Christi gens Iudæorum destrui debuit, & peccatum indigne conficientium simile est peccato eorum qui crucifixerunt Christum, sicut prius ostensum est: iustissime possunt tales à Domino interfici. Vltimo faciunt ad detestationem huius peccati diuersa exempla. Et de multis pauca ponamus. Ioannes Baptista in

vtero

vtero matris sanctificatus, à pueritia in eremo conuersatus, & inuitatus à Domino, timuit tangere verticem Domini, ipsis angelis reuerendum & tremendum. Vnde cantat Ecclesia de eo: *Baptista contremuit, & non audet tangere sanctum Dei verticem: sed clamat cum tremore, Sanctifica me Saluator.* Quomodo ergo aliquis immundus non timet sumere totum corpus Christi iam glorificatum? Item beata Magdalena quæ tanto feruore Dominum diligebat. & tam deuote ei viuo & mortuo seruiebat, nõ est permissa tangere pedes Domini, eo quod non crederet Filium æqualem esse Patri: Item beatus Marcus sibi abscidit pollicem, vt reprobus esset sacerdotio? tantum reuerebatur Dominicum corpus conficere. Et quidam senior inter eremitas, cum ab illis eligeretur in sacerdotem, & ab Episcopo Ægypti ordinatus esset, ait: Ego licet sim sacerdos, in vita tamen mea non conficiam. Legitur etiam 2. Reg. 6. De Oza, *quod cum bobus recalcitrantibus arca declinaretur, ipse extẽdit manum suam & tenuit eam. Et iratus indignatione Dominus contra Ozam percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi.* Tradunt Hebræi quod ea nocte dormierat cum vxore sua. Si Oza interfectus est à Domino, quia præsumpsit tangere arcam quæ erat figura Dominici corporis, cum ea nocte iacuisset cum propria vxore: quid meretur ille qui iacuit cum sua concubina, & tamen ipsum verum corpus Domini tenere vel sumere præsumit? Item legitur 1. Reg. 6 quod Bethsamitæ percussi sunt à Domino, eo quod vidissent arcam Domini & percussi sunt lxx. viri, & quinque millia plebis. Si tot homines percussi sunt quia attentauerunt circa arcam Domini quod eis erat prohibitum, sc. videre arcã Domini nudam: quid merentur illi qui attrectant aliquid circa corpus Domini quod eis prohibitum est? Præterea S. Maria Ægyptiaca pœnitentiam agens in deserto, semel tantum hoc sacramentũ accepit à Zosyma eremita loci illius. Et licet singulis diebus fuerit lacrymata, tamen tunc amplius quasi vsque ad effusionem oculorũ. Legitur & Matth. 8 quod Centurio dixit Domino dicenti sibi. *Ego veniam & curabo puerum tuum. Domine non sum dignus vt intres sub tectum meũ.* Et Luc. 5. legitur, quod Petrus ait Domino. *Exi à me, quia homo peccator sum.* Legitur etiã Exod. 3 quum Dominus apparuisset in rubo Moysi, quod dicit ei Dominus: *Solue calciamentum de pede tuo: locus enim in quo stas terra sancta est.* Sic cum Dominus adest in sacramento, omne morticinium remouendum est.

De peccato eorum qui non curant communicare.

POst peccatum eorum qui indigne confi ciunt vel communicant, dicendum est de duobus peccatis quæ videntur esse annexa huic peccato, scilicet de peccato eorum qui nunquam curant communicare, & de peccato eorum qui postquam Dominum in sacramẽto altaris sumpserunt, per peccatum mortale eum à se expellunt. Ad detestationem vero primi peccati triplex testimonium scripturæ potest adduci. Primũ est in veteri lege Num. 9. vbi sic legitur: *Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul, faciat phase Domino mense secundo. Si autem mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit phase, exterminabitur anima illa de populis suis.* Immũdus super anima dicebatur ille, qui immundus erat ex contactu mortui. Secundum testimonium est in noua longe Ioan. 6. vbi dicit Dominus: *Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Tertium testimonium est, constitutio Ecclesiæ, quæ dicit quod quilibet postquã ad annos discretionis peruenerit, saltem semel in anno confiteatur omnia peccata sua, & suscipiat reuerenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilẽ causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. Alioquin viuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Multum autem dolere debet ille qui non communicaret saltem semel in anno. Primo debet esse causa doloris hoc, quod Dominum multum offendit. Non. n. parum offenditur Deus, quando à suis negatur ei hospitium semel in anno, in quibus deberet habere continue hospitium. Quod autem Deus multum ex hoc offendatur, potest ostendi ex hoc quod legitur Lucæ 10. de his qui non essent recepturi discipulos eius: *Dico vobis quod Sodomis in die illa remissius erit, quam illi ciuitati quæ non receperit vos.* Si tantum offenditur Deus quando discipuli eius non suscipiuntur: quantum credendus est offendi quando sibi hospitium negatur, & præcipue quia à suis? Vnde Ioan. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Qui Domino hospitium negant: timere possunt ne dicatur eis illud verbum quod legitur Matth.

25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Et subditur causa: *Hospes eram, & non collegistis me.* Timere etiam possunt ne accidat eis sicut Sodomitis, qui inhospitales erant, quos ignis & sulphur succendit. Vnde Orig. Domos hospitales ingressi sunt angeli: scilicet domũ Abraham & Loth. Domos vero hospitibus clausas ignis & sulpur succendit. Talem vindictam volebant Iacobus & Ioannes sumere de Samaritanis qui nuntios Christi non susceperãt: vt legitur Lucæ 9. Vnde dixerunt Domino: *Vis dicamus vt ignis de cælo descendat, & consumat illos?* Secundo debent dolere de indignitate sua. Sunt quidam qui sibi applaudunt, dicentes: quod melius est corpus Christi nõ sumere, quam indigne sumere. Quibus dicimus quod in hoc bene faciunt quod nõ indigne sumunt: quia non est bonum sumere indigne panem filiorum, imo panem angelorum, & dare canib. tamen dolere debent, quia se canes inueniunt, qui filii Dei esse deberent. Dolere ẽt deberent de hoc quod vident se esse vasa mortis & iræ, & receptacula immunditiæ, qui deberent esse receptacula gratiæ & vitæ. De homine qui indifferenter sordes peccatorũ in se recipit, Deo vero locum præparare negligit, potest dici illud verbum quod legitur Oseæ 8. *Israel factus est quasi immundũ in nationibus.* Israel est Christianus, qui per fidem Deũ videt. Verus Christianus deberet dicere illud verbum Dauid: *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino:* supple, male mihi accidat. Tertio potest dolere qui saltem semel in anno non communicat, quia non facit quod Dominus præcepit discipulis suis, quum recessurus erat ab eis, volens illud infigi maxime memoriæ eorum. *Hoc facite,* inquit, *in meam commemorationem.* Hoc quasi signum sui amoris reliquit Dominus ecclesiæ suæ. Et væ illi qui non habet memoriale à tanto amico sibi relictum. Quarto dolere posset talis de diaboli præsentia. Vbi .n. est Dei absentia, adest diaboli præsentia. Quinto dolere posset: quia fraudatur vtilitate quæ consequitur ex aduentu Domini in aliquod hospitium. Non .n. est aduentus eius absque magna vtilitate. Vnde cum Zachæus Dominum in hospitio suo recepisset, audiuit à Domino. *Hodie salus huic domui facta est,* vt legitur Lucæ 19. Raab etiam saluata est, quia suscepit nuntios Domini: vt legitur Ios. 6. Et viduæ quæ Eliam suscepit, non defecit farina, & oleum non est diminutum: vt legitur 3. Regum 17. Si adeo vtile fuit seruos Dei in hospitio recepisse, quam vtile est credendum esse ipsum Dominum in hospitio suo recepisse: Non modica securitas est talem socium habere. Vnde Dauid: *Si ambulauero in medio vmbra mortis, nõ timebo: quoniam tu mecum es.* & iterum: *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Et subditur: *Si consistant aduersum me castra, nõ timebit cor meum.* De illo qui Dominum non suscipit, potest intelligi illud quod legitur Eccles. 4. *Væ soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se.* Talis cum mensa altaris indignus sit, etiam est indignus mensa cælesti. Et cum Domino hospitium negauerit, merito ianua cęlestis regni ei clausa erit.

De peccato illorum qui per mortale peccatum Deum à se expellunt.

HVius peccati magnitudo potest ostendi multipliciter. Primo per hoc quod turpius eiicitur quam non admittitur hospes. Si .n. peccatum tantum est Domino negare hospitium, manifestum est magnum valde esse peccatum iam susceptũ expellere ab hospitio suo. Secundo potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc quod talis similis est Iudæ, qui postquam ad mensam Domini comederat, eum tradidit hostibus suis. Etiam latrones timent cõtumeliam inferre eis ad quorũ mensam comederunt. De tali potest intelligi illud quod legitur Eccl. 6. *Est amicus socius mensæ & non permanet in die necessitatis.* Tales etiam similes sunt Iudæis, qui in die qui dicitur Dominica in Ramis Palmarum, Christum honorifice susceperunt, & post eum eiecerunt cum contumelia magna. Sunt aliqui qui septem septimanis Christo hospitium parant: postquam vero susceperunt eum, nullam reuerentiam sibi exhibent, imo tot contumelias ei inferunt quod eum oportet inde exire. Venturo magnam reuerentiam exhibent, præsenti vero nullam. Vnde Bernardus admirãs dicit: Quid minus præsenti quam venturo debetur? Quid minus reuerentiæ Tempus Resurrectionis exigit, quam passionis? Tales etiam ad modum Iudæorum Barrabam latronem filio Dei præponunt, dum filium Dei à se expellunt, & infernalem latronem introducunt. Expellunt eum qui eos protegebat, & introducunt eum qui eos iugulet. Vnde Ioan. 10. *Fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat.* Quantum autem displiceat Deo tale peccatum, innuit

Dominus

Psal. 54. Dominus in Psalm. vbi dicit: *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Tu vero homo vnanimis dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos* &c. Et subditur: *Veniat mors super illos, & descendant in inferrũ viuentes.* Et alibi: *Homo pacis mea in quo speraui, qui edebat panes meos* &c. & subditur: *Domine resuscita me, & retribuam eis.*

CAP. XIII.

De vitio proprietatis in religiosis.

Proprietas religiosorum detestanda.

AD huius peccati detestationẽ possumus ponere duodecim exempla. Primum est Genes. 19. vbi legitur, quod vxor Loth post se respiciens, versa est in statuam salis.. Vir religiosus tunc post se respicit quando diuitias huius mundi quas reliquit, concupiscit. Statua corpus est sine spiritu. Vnde claustralis tunc statua efficitur, quando solo corpore in claustro conuersatur, corde vero in mundo. Statua similitudinem habet hominis, & non est homo: sic talis similitudinem monachi habet & monachus non est Notabile enim est ꝙ vxor Loth versa est in statuam salis, quia talis monachus exemplo suo condit alios, sed sibi vtilis non est. Hoc exemplum reuocat Dominus ad memoriam Lucæ 16. dicens: *Memores estote vxoris Loth.* Ad idem pertinet illud Lucæ 9. *Nemo mittens manum suam ad aratrum* &c. Secundum exemplum est Gen. 31. vbi legitur Rachel furatam fuisse idola Laban. Laban, cãdidatio interpretatur, siue candidus: & significat mundum qui habet quendam candorem exterius. Rachel vero idola furatur Laban, quando claustralis diuitias huius mundi amplectitur amore Notabile vero est in hoc exẽplo quod Iacob tanta pœna iudicauit esse puniendum qui hoc fecisset. Ait enim: *apud quẽcunque inueneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris.* Notabiliter etiã diuitiæ quas claustrales illicite possident, idola vocantur, & quia inutiles sunt eis, sicut aurum & argentum idolorum inutilia idololatris: & quia fidem & spem & amorem quæ in solo Deo ponere deberent, in pecunia ponunt. Vnde nec veram fidem, nec veram spem, nec veram charitatem habent. Primum patet ex eo quod ait August. Qui veram fidem habet de Deo, non cupit in his miseriis fieri diues. Non enim plus est mundus quam Deus. De spe vero idem potest ostendi: quia dicit August. quod de Deo desperare, est spem in creaturis posuisse. Proprietarius fiduciam quam deberet habere in Deo, ponit in nummo, & dum in diuitiis suis confidit, fallunt eum diuitiæ, & ipse corruit in infernum iuxta illud Prouerb. 11. *Qui confidit in diuitiis, corruet.* Amorem etiam qui in solo Deo ponendus est, ponunt proprietarii in pecunia. Amant enim pecuniam plus quam Deum. Quod patet ex hoc, quod cum ipsi non possint simul habere Deum & pecuniam, potius eligunt amittere Deum, quam pecuniam non habere. Sed illud Deus est vniuscuiusque quod præ ceteris diligit, sicut superius ostensum est. Pecunia igitur proprietarii deus eius est. Vnde ipse idololatra est. Tertiũ exemplum est Exod. 16. vbi Deus qui prouisor erat filiorum Israel, noluit quod aliquis eorum de manna in mane relinqueret. Qui non audierunt eum, sed reseruauerunt inde: & quod reseruauerunt, computruit. Quartum exemplũ est Iosue 7. vbi legitur quod cum prohibuisset Dominus ne quis acciperet sibi de anathemate Iericho, Achor tamen tulit inde chlamydem coccineam, regulam auream, & ducentos siclos argẽti. Iericho, quod interpretatur luna, significat mundum istum qui mutabilis est ad modum lunæ. qui anathema debet esse viris claustralibus. Sed aliqui sunt qui anathema istud cum Achor furantur, dum pecuniam sibi prohibitam habere volunt. In illis vero tribus quæ furatus est Achor, tres species proprietatis figurantur. In regula aurea intelligitur proprietas interior: scilicet proprietas sensus & voluntatis. In auro autem propter splendorem, sapientia solet intelligi. Regula vero quæ à regendo dicitur, bene pertinet ad voluntatem quæ habet regimen & imperium in homine. In pallio vero coccineo intelligitur conuersatio exterior habens peccatum. In coccino peccatum intelligitur. sicut & in principio Esaiæ, vbi dicitur. *Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Pallium coccineum furatur claustralis, quãdo aliquid retinet de exteriori conuersatione seculari vel in habitu, vel in tonsura, vel in aliquo tali. Notabiliter autem dicitur ibi palliũ valde bonum: multis enim claustralibus videtur valde bona conuersatio secularis. Hoc est pallium illud de quo legitur Cant. 5. *Tulerunt pallium meum custodes murorum.* Quinque autem notabilia sunt in isto exemplo. Primum est hoc, quod Dominus dixit filiis Israel: *Non ero inquit, vltra vobiscum, donec conteratis eum qui huius sceleris reus est.* In quo innuitur quod

Proprietas religiosorum triplex in Achor figuratur.

Religiosis vitium proprietatis fugiendum.

Dominus contra totam vnam abbatiam iratus est, quandoq; propter vnum proprietariũ quem tolerãt. Vnde omnes qui sunt in tali aliqua religione, deberent persequi illum quem sciunt proprietarium esse. Secundum vero vbi legitur: *Anathema in medio tui Israel est: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui contaminatus est hoc scelere.* In quo vere innuitur, quod propter illud peccatum potestatem habet diabolus præcipitãdi claustrales in multa alia peccata. Tertium notabile est ꝙ ea quæ Achor furatus est non proficiunt illi: nullum lucrum inde habuit, nisi peccatum & pœnam peccati. In terra ea abscondit, & cum moriturus erat ea manifestauit. Sic proprietarii sæpe aliud lucrum non habent de pecunia sua, nisi quod custodes sunt dum viuunt, & in morte manifestant eam. Quartum notabile ẽt est quod legitur Iosue dixisse ibi, *Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac.* In quo innuitur quod propter turbationem proprietarii non debet diminui quin ei proprium auferatur. Quintum notabile est quod subditur, *Lapidauitq; eum omnis Israel, & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt.* In igne intelligitur magnus zelus, quem debẽt habere claustrales contra illud vitium. In lapidibus vero intelliguntur increpationes quibus lapidandus est proprietarius. Quintũ exemplum est de Iuda, qui in congregatione Domini loculos habuit qui figuram tenet proprietariorum. Notabile vero est in isto exemplo, quod amor lucri occasio fuit Iudæ tot & tantorum malorum, & tamen paruam vel nullam vtilitatem inde habuit. Pœnitentia .n. ductus retulit 30. argenteos, Matth. 27. nunquam comedit vel bibit inde. Sic proprietarii multa mala committunt vt pecuniam habeant, quandoq; nullam vtilitatem inde consequuntur. Sextum exemplũ est 1. Reg. 15. vbi legitur quod Dominus prohibuit Saul, ne ex rebus Amalech aliquid cõcupisceret: & non obediuit Saul, imo reseruata sunt meliora de ouibus, & armẽtis & adeo offensus est Dominus, vt hac de caussa regnum abstulerit Sauli. Septimum exemplum est 2. Mach. 12. vbi legitur quod Iudas Machabæus venit quadam die vt tolleret corpora quorundam de suis qui prostrati fuerant in bello, volens ponere ea in sepulchris paternis, & inuenerunt sub tunicis interfectorũ denarios idolorum, à quibus lex prohibet Iudæos, & omnibus manifestũ factum est ob hanc caussam corruisse eos. Si.n. in talibus qui professionem non promiserant Deus morte puniuit hoc ꝙ acceperant denarios sibi à lege prohibitos: quanta pœna dignum est punire peccatum tale in viris perfectis? Octauum exẽplum est in Anania & Saphira vxore eius, qui fuerunt primi proprietarii in Nouo testamento: qui propter peccatum istud, morte subita interfecti sunt. vt legitur Act. 5. Nonum exẽplum est in Vitis patrum, de quodam hortulano, qui omnia dabat in eleemosynas quæ de suo labore acquirebat, præter tenuem victum. Tandem suggestum est ei inspiratione spiritus maligni vt colligeret aliquã pecuniam, ꝙ cũ senex esset vel ægrotaret, posset expendere, & fecit sic. Contigit autem eum infirmari in pede, & expendit quidquid habebat in medicos & curari non potuit, & tandem vnus de expertis medicis, dixit eum non posse curari nisi per pedis abscissionem. Et cum die sequenti medicus allaturus esset instrumenta ad pedem abscindẽdum, nocte præcedente hortulanus ille pœnituit de nummis collectis quod non dederat pauperib. Et astitit ei statim angelus Domini, dicens: *Vbi sunt nummi quos collegisti, & vbi est spes quam tractasti?* Qui cum pœniteret & misericordiam peteret, angelus Domini tetigit pedem eius, & sanatus est. In mane vero medicus veniens, inuenit hortulanum in agro sanatum atque operantem, & glorificauit Deũ. Decimum exemplum est de quodam fratre, qui renuntians sæculo, & sua dans pauperibus, venit ad Abbatem Antonium, quædam tamen sibi retinuit. Quod cum cõperisset Antonius, dixit: Si vis monachus esse, vade compara tibi carnes, & impone corpori tuo nudo, & veni sic ad me. Qui cum hoc fecisset, tam canes quam aues corpus suum propter carnem rapiendam dentibus & vnguibus dilacerauerunt, & sic dilaceratus venit ad Antonium. Cui Antonius: Quicunque renuntiauerit sæculo, & vult adhuc habere pecuniam, sic à dæmonibus laceratur. Vndecimum exemplum est, de quodam fratre qui reseruauit sibi duos aureos. Et cum in infirmitate pœnitentia ductus manifestasset hoc Gregorio: tamen Gregorius noluit parcere ei, quin & infirmum & mortuum puniret. Subtraxit.n. ei in infirmitate visitationem fratrum, & post mortem voluit eum multis dieb. carere Christiana sepultura: exemplo suo docens prælatos Ecclesiæ quantum zelum debeant habere contra peccatum istud. Duodecimum exemplum est in Vitis patrum. de quodam qui erat eremita in Ægypto, cui diabolus

ostendit

ostendit magnum thesaurum sub terra, qui fuerat Pharaonis. Cui ipse respondit: Pecunia tua tecum sit in perditionem. In hoc quod diabolus thesaurum illum ostendebat eremitæ, satis apparet quantum diabolo placeat viros perfectos habere diuitias, & per consequens quantum Deo displiceat.

De duodecim stultitiis religiosi proprietarii.

Proprietarius religiosus 12. laborat stultitiis.

SEcundo possunt valere ad detestationem huius peccati, duodecim stultitiæ quibus ostenditur laborare proprietarius. Prima est, quod ipse est valde fatuus mercator. Similis enim est homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna pretiosa margarita, vendit omnia quæ habet & emit eam. Deinde margaritam illam conculcat, & pro nihilo dat. Margarita ista Deus est pro quo claustralis quidem mundum dedit totum, & etiam se ipsum. Quam quasi pro nihilo dat, cum pro aliqua re temporali Deum amittit. Ad cumulum etiam huius stultitiæ accedit quod eandem margaritam quotidie non cessat emere: scilicet ieiuniis, vigiliis, & orationibus, cum tamen in tali statu nullo pretio possit eam emere. Secunda stultitia est, quod cum Dominus eripuerit eum de naufragio huius seculi, & quasi collocauerit eum in loco tuto, scilicet in naui religionis, ipse furtiue aliquantulum de mari in naui ponit, in quo ipse submergitur. Vnde accidit ei sicut barbari dixerunt accidisse Paulo, Act. 28. cum euasisset de naufragio, & adhæsisset vipera manui eius. *Vtique homicida est homo hic*, dixerũt ipsi, *qui cum euaserit de mari, vltio non sinit eum viuere.* Tertia stultitia est, quod cũ ipse iam mortuus sit: tamen timet fame mori. Et cum solam vitam æternam deberet quærere, à mortuis enim sola vita æterna quæritur, ipse tamen adeo cupidus est, vt cupiditate acquirendi fur efficiatur. Si similis monstro est auaritia, sicut Seneca dicit, quid dicendum est de auaritia mortui? religiosi dicuntur mundo mortui. De morte ista legitur ad Colossenses 3. *Mortui estis, & vita vestra abscõdita est cum Christo in Deo.* De morte etiam legitur in vitis Patrum, quod cum quidam senator reliquisset Abbati Arsenio magnã hæreditatem, & delatum fuisset ad eum testamentum, ipse ait: Ego prius mortuus sum quã ille; Ipse autem modo mortuus est, quomodo me fecit hæredem? Et remisit testamentum nihil accipiens. Quarta stultitia est, quod ipse in loco saluationis sibi facit locum perditionis. Vnde quodam speciali modo potest dici filius perditionis, sicut Iudas. Vnde Dominus: *Nemo ex vobis periit, nisi filius perditionis.* Bene fuit Iudas filius perditionis, qui cum Saluatore & societate in qua soli saluandi erant, solus se perdidit. Quinta stultitia est, quod videtur habere magnam voluntatem quod furetur, & per consequens quod suspendatur, qui vendidit sua & dedit pauperibus vt in monasterio furaretur aliena. Sexta stultitia est, quod ipse locum illum quem declinant homines scelerati ne scelera sua ibi committant, ipse intrat vt ibi malam vitam ducat. Et qui cauebat sibi à furto in seculo, non timet furari in loco sancto. De quo videtur admirari Dominus Ieremiæ 9. dicens: *Quid est quod facit dilectus meus in domo mea scelera multa?* Septima stultitia est, quod cum Dominus ab eo remouerit iram suam, ipse tamen conatur ad hoc quod habeat aliquid de ipsa. Ira Domini effusa est super abundantiam diuitiarum. Vnde legitur Apocalypsis 17. quod angelus effudit phialam suam in illud flumen magnum in Euphratem. A qua ira liberatur qui mundo renunciat. Sed proprietarius de ira ista vult habere, dum diuitias vult possidere. Vnde Iacobi vltimo dicitur de diuitibus: *Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.* Ibi dicit Gloss. Nescit miser thesaurum iræ cum thesauro pecuniæ pariter cumulari. Octaua stultitia est, quod ipse aliena colligit, & propria negligit. De his quæ propria esse non possunt, vult facere sibi proprium, & iusto Dei iudicio amittit omne proprium. Aliena sunt nobis temporalia ista, sicut ostensum est prius. Quia secundum Ambrosium non sunt hominis bona, quæ ferre secum non valet. Nec possunt esse propria, cum sint separabilia, quæ dum proprietarius colligit, & sibi appropriare quærit, ipse omne proprium amittit. Primo amittit proprium Dei, cuius proprium est misereri & parcere: quia iuxta verbum beati Bernard. monacho habenti proprium, negabit Dominus proprium suum. Nec est parua amissio ista, homini peccatori. Secundo amittit seipsum: quia sicut communiter dicitur, & verum est. Monachus habens de proprio obolum, non valet obolum. Tertio amittit bona interiora quæ proprie possunt dici nostra: sicut ostensum est prius. Quarto amittit bona æterna, quæ proprie possunt dici nostra, quia non possunt homini auferri. Nona stultitia est, quod ipse sua facit preciosiora seipso. Cum enim se Deo dederit, sua tamen dare non vult,

cum tamen se dando de iure sua dederit. Vnde non debet se excusare per ignorantiam. Ius enim naturale videtur dictare ei quod cũ ipsum à se alienauerit, nihil proprium habere possit. Proprietarius quod plus est pro eo quod minus est amittit. Cum enim seipsum Deo dederit non est ista oblatio Deo accepta, pro illa modica pecunia quam retinet. Ex quo se Deo dedit, ipse deberet prouidentiam sui ei relinquere. Decima stultitia est, quod ipse de scala cœli facit scalam inferni. Immo cum iam multos gradus in scala cœli ascenderit, ipse vult præcipitare se, & quasi saltare in infernum. Scala cœli est crux religionis, de qua scala legitur Gen. 28. ꝙ Iacob *vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cœlum.* Vndecima stultitia est, quod ipse de porta cœli facit sibi portam inferni. Porta cœli religio est. vnde Genes. 28. *Non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli.* Duodecima stultitia est, quod ipse laqueum cupiditatis in quo tot homines ad infernale patibulum trahuntur, qui iam contritus erat, reparat, & molam asinariam à collo suo amotam iterum sibi alligat. Huius laquei figura fuit laqueus quo Iudas se suspẽdit. Idem enim quo ad literam in Iuda accidit, qui dum sitiuit lucrum, peruenit ad laqueum, & suspensus crepuit medius, & effusa sunt viscera eius, spiritualiter accidit in proprietario. Amor enim pecuniæ laqueus est, quo occasionaliter suspendetur in inferno. Euiscreatur quodammodo, dum proiicit interiora bona, & dum per terrenorum solicitudinem cor eius quasi exit ab eo. iuxta illud Eccles. 10. *Proiecit enim in vita intima sua.*

De multiplici peruersitate huius peccati proprietatis religiosorum.

TErtio potest valere ad detestationem huius peccati multiplex peruersitas quam facit peccatum hoc in Ecclesia Dei. Prima peruersitas est, quia illam partem ecclesiæ quæ deberet esse proximior cœlo facit hoc peccatum adhærere terræ. Illum etiam qui deberet esse stella fixa in firmamento cœli, & lucere hominibus bono exemplo, facit hoc peccatum fixum in limo profundi. Astra cœli viri claustrales sunt. Vnde Iob. 38. *Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* Hæ stellæ cadunt de cœlo in terram per peccatum proprietatis, vt videatur esse impletum illud Apocal. 6. *Stellæ cœli ceciderũt super terram.* Hoc peccatum etiam facit vt in cœlo ecclesiæ, quod est religio, in quo deberẽt esse Angeli Dei, sint talpæ, immo etiam diaboli. Diabolus est, qui malus est inter bonos. Ioan. 6. *Ego vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est.* Hoc etiam peccatum facit illos qui aues deberent esse, circa terrena ista repere. vnde etiam immundi sunt, iuxta illud Deut. 14. *Omne quod reptat & pinnulas habet, immundum erit.* Proprietarii in claustris sunt velut vespertiliones inter aues. Et sicut vespertiliones in ecclesiis habitant, sic & clerici. Non tamen ad idem. Clerici enim sunt ad Deum glorificandum, sed vespertiliones sunt ibi ad oleum bibendum. Sic proprietarii licet sint cum eis qui Deum glorificant: ipsi tamen Deum sua mala blasphemant vita. In illis impletur quod legitur Iob. 1. *quod cum assisterent filij Dei coram Domino, affuit inter eos etiam satan.* Proprietarius inter bonos claustrales est velut satan inter filios Dei.

De multiplici malo quod est in proprietario.

QVarto potest valere ad detestationẽ huius peccati, si mala colligãtur simul quæ sunt in proprietario. Notandum ergo est quod proprietarius fur est. Vnde domus proprietarii plena iudicio scripturæ est velut spelunca latronum. Et de mera iustitia posset eos Dominus omnes interficere subitanea morte, sicut Ananiam & Saphiram interfecit. Vel posset ignẽ de cœlo mittere qui omnes combureret. Nec solũ fur est, sed etiam sæpe sacrilegus: quia furtum suum sæpe in loco sacro committit, quia res pauperibus consecratas furatur. secundũ Hierony. pars sacrilegii est, res pauperum non dare pauperibus. Eadem ratione res pauperum furari, sibi sacrilegium erit. Est etiam proprietarius proditor, & in Deum, & proximum. In Deum, quia cum peccando impugnat, quum expensis eius viuat. In proximum quia fratres suos defraudat bonis illis quæ sibi appropriat. Quarto proprietarius voti transgressor est. Voluntariam enim paupertatẽ vouit, quã modo à se repellit. Est etiam apostata. Si enim apostata iudicatur qui habitũ deponit, quum paupertas voluntaria magis sit de substãtia religionis quam habitus, proprietarius potius iudicãdus erit apostata, qui voluntariam paupertatem à se expellit. Iudicio etiam scripturæ homicida est: quia ea inutiliter custodit quæ pauperum deberent esse, & quæ pauperes deberent comedere. Vnde Eccl. 34. *Panis egentium vita pauperum, qui defraudat illũ homo sanguinis est.* Est

Proprietarius religiosus multa mala incurrit.

etiam proprietarius idololatra: vt ostensum est prius. Et est hypocrita. Sub habitu enim claustrali animũ gerit secularem. Extra videtur aureus, intus autẽ luteus est. Est etiã mendax Spiritui S. Vnde Act. 5. dixit Petrus Ananiæ: *Cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui S.* Et subditur: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Alia litera habet: Cur impleuit satanas cor tuum? Plenus enim fuit primus proprietarius satana. De iure etiã naturali videtur esse excõmunicatus. Quum .n. ipse bona sua aliis nõ communicet, ipse indignus est communicare bonis aliorum. Est etiam maledictus iudicio scripturæ: iuxta illud Iosue 6. *Maledictus vir coram Deo qui readificauerit Iericho.* Frequẽter enim indigne conficit vel cõmunicat proprietarius: quod quantum sit peccatum, satis ostensum est prius. Præterea proprietarius peccat in Patrem, peccat in Filium, peccat in Spiritum sanctum. In Patrem peccat dum de sua potentia dubitare videtur. Dum enim timet mori fame, si ea quæ vouit Deo seruauerit, videtur facto dicere illud Psalm. *Nunquid & panem poterit nobis dare, aut parare mensam in deserto?* In Filium peccat, dum sapientiam eius deridet. Iuxta illud Prou. *Stultus deridet disciplinam Patris sui.* Sapientia Christi fuit paupertatem diuitiis præponere, & molestias deliciis. Vnde ad Hebræ. 12. legitur de ipso, quod *proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Super quem locum dicit August. Omnia terrena bona contempsit homo Christus, vt contemnenda monstraret. Omnia mala terrena sustinuit quæ sustinenda præcipiebat, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Et istam sapientiam deridet proprietarius. In Spiritum sanctum peccat, quia qui de bonitate Dei male sentit, dum credit quod si seruierit Deo ad eius voluntatem, ipse debeat permittere eum mori fame. Aliter etiam peccat contra Spiritum sanctum: quia facit contra charitatem, quæ Spiritus sanctus est, & quia mentitur Spiritui sancto, sicut ostensum est prius.

Quod religio maxime persequi debeat hoc vitium.

AD vltimum notandum est, quod religio maxime deberet persequi vitium istud. Primo quia detrahit fundamentum religionis, quod est pauperas. Hoc fundamentum posuit filius Dei, quãdo doctrinam à paupertate inchoauit, dicens Matth. 5. *Beati pauperes,* &c. Matrem etiam religionis iugulat & suffocat, quæ similiter est paupertas. Etiam pacem aufert, quæ totum bonum est religiosorum vnde super illud, *Pax super Israel,* dicit glossa: Vno verbo omne bonum dixit. Senec. Quietissime viuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, meum & tuum.

Cap. XIV.

De auaritia scientiæ.

VLtimo loco inter species auaritiæ quæ pertinent ad ministros ecclesiæ Dei, dicendum est de auaritia scientiæ, quæ videtur deterior esse quam auaritia pecuniæ. Duodecim vero sunt per quæ potest ostendi, quod valde detestabilis sit auaritia ista. Primum est hoc, quod scriptura in multis locis monet, vt communicemus scientiam nostrã aliis. Prou. 5. sic legitur: *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.* Ecclesiast. 11. *Mane semina semen tuum, & in vespere non cesset manus tua.* Et Ecclesiast. 29. *Quod habes in manu, ciba ceteros.* In manu habet homo quæ opere implet, vel quę habet ad manum, vel in promptu. Talis enim multo amplius proficeret in docendo qui bene sciret ea quæ doceret, & qui ea opere impleret. Secundum est, quod etiam natura & consuetudo idem suadet nobis: quia sol & alia corpora luminosa lumen suum omnibus communicant, quantum virtus eorum se extendit, nisi aliqua re interposita prohibeantur. Consuetudo etiam habet vt homines adinuicem lumen gratis communicent. Inauditum est lumen exhiberi venale. Et miser valde reputaretur, qui lumen candelæ suæ candelis aliorum nollet communicare. Cui similis est ille qui lumen sapientię non vult aliis communicare. Tertium est, quod ille qui scientiam habet, potest esse largus de ea absque suo detrimento: qui diuitias terrenas habet, non est mirum si non largus est de eis, quia eas largiri non potest, nisi eas desinat possidere. Vnde Boetius in lib. consol. O angustas inopesque diuitias quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine cetérorum paupertate non veniunt. In hoc habent præeminentiam spirituales diuitiæ, quod in largitate non minuuntur, quum corporales vel imminuantur, vel omnino desinant haberi. Hoc etiam vnum est in quo attenditur similitudo spiritus nostri ad Deum: quia sicut ille bona sua largitur absq; perditione vel detrimento: ita

ita spiritus noster bona sua communicat absq; detrimento. Est etiam quoddam bonum spirituale, scilicet summum bonum, quod potest simul totum à multis haberi. Et quanto plus habent, tanto ab eis melius habetur. Quartum est hoc, quod dum scientia datur, non solum non amittitur, immo etiam augetur, radicatur, & melioratur. Vnde Sapiens: Scientia distributa recipit incrementum, & auarum dedignatur possessorem, nisi publicetur elabitur. Et August. in lib. de doct. Christ. Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur & non datur, nondum habetur quomodo habenda est. Quintum est hoc, quod eleemosyna de ipsa facta valde pretiosa est, valde necessaria Deo & proximo. Vnde sicut valde miser reputandus esset ille qui in tempore in quo est magna caristia & fames, haberet thesaurũ qui diminui non posset, sed ex largitione semper cresceret, si pauperes permitteret mori fame, & eis nõ subueniret: sic valde miser est qui de scientia sua auarus est. Quam pretiosum donum sit sciẽtia vel verbum diuinum, innuitur Zach. 9. vbi dicitur. *Quid est bonum eius, & quid est pulchrum eius, nisi frumẽtum electorum, & vinum germinans virgines.* Frumentum electorum dicitur frumentũ verbi diuini, quo electi ad regnum æternum vescuntur. Vnde quasi cibus regius est. Frumẽto materiali amplius vescuntur reprobi, quam electi. Frumentum autem vocatur illa pars scripturæ quæ propter sui difficultatem fractione indiget: vinum autem germinans virgines, dicitur verbum diuinum quod virginales & castas generat affectiones. Et dicitur hoc ad differentiam vini materialis, quod luxuriosas reddit mẽtes. vnde Prou. 20. *Luxuriosa res est vinum.* Quam vtilis sit eleemosyna ista proximo, insinuat Seneca, dicens: Non minus pium est docere animæ scientiam, quam corpori dare escam. Et Aug. Non est magnum pascere ventres morituros: sed magnum est pascere animas in æternum victuras. Et Greg. Maius miraculum est verbo consolationis peccatorem conuertere, quam carnem mortuam suscitare. Deo etiam honorificum est. Vnde Tob. 12. *Opera Dei reuelare honorificum est.* Sextum est, ꝙ ille qui largus est de scientia benedicitur ab hominibus, vnde Eccl, 31. *Splendidum in panibus benedicent labia iustorum.* Et in futuro benedicetur à Deo, quum dicetur ei, *Euge serue bone & fidelis,* &c. Matt. 25. Septimum est hoc, ꝙ scientia quæ est in homine auaro, est quasi perdita. Vnde Eccl. 41 *Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisq;?* Et Hier. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularũ circumpositæ sepulchro. Item Eccl. 20. *Melior est qui abscondit stultitiam suam, quam qui abscondit sapientiam suam.* Vnde bene dicitur sapientiam melius esse perditam in auaro, quam pecuniam: quia pecuniã potest auarus in morte pauperib. erogare, quod de scientia tunc fieri non potest. Octauum est hoc, quod non solum inutilis est scientia in homine auaro, immo etiam noxia est ei. Scaturit enim vermib. sicut legitur Exod. 16. *Vnus vermis procedens ex scientia.* Vnde Apost. 1. ad Cor. 8. *Scientia inflat.* Aliis est inuidia, aliis indignatio. Vnde Ecc. c. 1. *In multa sapientia multa indignatio, & qui addit scientiam, addit dolorem.* Nonum est, quod ad literam interdum auarus amittit in præsenti scientiam suam, vnde Matt. 25. *Omni habenti dabitur, & abundabit: & ei qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* Super quem locum dicit Gloss. Habẽti studium verbi erogandi, dabitur gratia super gratiam. Et alia Gloss. Multi naturaliter sapientes, & acuti, si sunt desides perdunt bonum. Et in eod. cap. iubet Dominus talentum tolli, & dari ei qui habet decem talenta. Decimum est, quod talis odibilis est hominibus vnde Prou. 11. *Qui abscondit frumenta in tempore necessitatis, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.* Vndecimum est, quod iniuriosus est proximo vnde Bern. Rem profecto proximi retines, si donis scientiæ & eloquentiæ adornatus, verbum bonũ quod posset prodesse multis, inutili, imo damnabili silentio legas. Certe maledictus qui frumenta abscondit in populis. Duodecimum est, quod ipse est valde damnosus Deo. Quia sicut dicit beatus Bern. modica sementis detractio, non modicum est messis detrimentum. Vnde sicuti agricolis facit maius damnum ille qui furatur semen eorum, quam si aliam rem furaretur, quia nõ solum aufert eis semen, sed etiam & fructum qui debuit exire à semine: sic multum damnificat Deum qui semen diuini verbi quod seminare debuit, inutiliter abscondit.

De prædicatorib. sibi solum viuere eligentib.

ET nota quod illi qui officio prædicationis idonei esse possunt, & tamen sibi solum viuere eligunt, licet ex bona intentione faciãt & timore Dei, scilicet, vt cum puriori conscientia Deo viuant, multum timendum videtur esse

esse eo quod ille seruus qui pecuniam sibi cō missam abscondit in sudario, vocatus est à Domino seruus nequam. In sudario puritas conscientiæ intelligitur. In sudario ergo talē tum abscōdit, qui amore puritatis cōscientiæ, officium prædicationis deserit. Et dicit Gloss. super illum locū: in sudario pecuniam reponit, qui ad prædicandum idoneus, officiū prædicationis suscipere renuit, vel susceptum non bene gerit. Ad idem pertinet ꝙ dicit Gregorius. Qui scientia & virtute præditi secessum speculationis appetunt, tot animarum rei sunt quot animabus in publicum prodeundo prodesse potuerunt. Tales vt quidam dixit, ligant sibi pedes & manus, ne Deus possit ex eis se iuuare. Vnde timere possunt illud Matt. 23. *Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores*. Et Matt. 25. *Inutilem seruum eiicite in tenebras, &c. Iracundiam enim inutilis sustinebit*, vt legitur Pro. 14. Ista tamen ex illo intelligenda non sunt qui tantæ infirmitatis est, ꝙ non videt salutem suam in mundo. Ad ꝙ videtur pertinere illud quod dicit Dominus: *Quid prodest homini si totum mundum lucretur, & detrimentum sui faciat?* Marc. 8.

Cap. XV.

De peccato lusorum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

VLtimo loco inter species auaritiæ dicemus de peccato lusorum, quia frequēter in lusoribus est peccatum cupiditatis vel auaritiæ. Et primo ponemus ea quæ possunt facere ad detestationem huius peccati, deinde aliquid tangemus de his qui miscent se lusoribꝰ, & de his qui locant eis necessaria ad ludum, & de his qui permittunt eos ludere in domibus suis. Quinq; vero sunt quæ possunt facere ad detestationem huius peccati.

De XVI. peccatis quæ circa ludum accidere possunt.

PRimo potest facere ad hoc multitudo & magnitudo peccatorum quę in ludo accidūt. Possunt vero ibi accidere XVI. peccata. Primū est cupiditas quę est radix omniū malorū. Nec est ibi quæcunque cupiditas, sed rapina. Vult enim spoliare proximum suū rebꝰ ipsius. Secundum peccatum est proditio: vult. n. spoliare illum cum quo comedit & bibit. Tertiū est immisericordia. Vellet. n. spoliare ipsum si posset camisia & brachis: quod non faceret vnus de latronibus illis qui spoliant peregrinos in nemoribus. Quartum peccatum est, vsura valde magna: scilicet 11. pro XII. non in anno vel in mense, sed in eadē die. Quintum peccatum est, afflictio Dei patris: scilicet quem ibi crucifigit ille qui amittit, blasphemando & laniando eum. Sextum peccatū est contemptus Ecclesiæ, eius præceptū contēnit. Ad ista duo peccata vltima potest referri illud quod legitur Pro. 19. *Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix*. Ignominia ista vel infelicitas satis manifeste videtur in lusoribus. Contra lusores in can. Apo. sic habetur: *Episcopus aut presbyter & diaconus alea aut ebrietati deseruiēs, aut desinat, aut certe damnetur. Subdiaconus aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat aut cōmunione priuetur. Similiter & laicus*. Septimum peccatum est, scandalū proximi. Corrumpuntur autem multi qui ad ludum inspiciendum conueniunt. Octauum est, omissio bonorum, quæ deberet facere lusor tempore illo. Nonum est, peccatum periurii. Sæpe. n. iurat lusor, dicens se lucratum fuisse, quum in veritate perdiderit. Decimum peccatum est fraudis. Sæpe. n. vnus defraudat alium ibi. Vndecimum est peccatum iræ. Duodecimum peccatum est, conuitiationis. Tertiūdecimum peccatum est verberis. Decimū quartum peccatum est, fractio solennitatū. In præcipuis. n. solennitatibus præcipue committunt lusores peccatum suum, non attendentes ꝙ legitur Num. 15. de illo qui collegerat ligna in sabbato: *Moriatur homo ille*, ait Dominus: *lapidibus obruat eum omnis turba*. Constat quod peius est cum blasphemiis & periuriis ludere, quam in sabbato ligna colligere. Decimum quintum est homicidium. Interdum. n. vnus lusor pro obolo interficit alium. Decimumsextum est idololatria. Lusor. n. ludum Deum suum facit, cum ludum Deo in amore suo pręponit. Hoc. n. ab homine colitur quod præ ceteris diligit: vt dicit Glossa super illud Apost. Philip. 3. *Quorum Deus venter est*. Præterea ipse subiicit se iurisdictioni taxillorum, vt ꝙ illi dicunt ipse faciat. Et sicut Deus dedit XXI. literas cultoribus suis, quibus tota scriptura est scripta, per quam voluntas Dei fidelibus indicatur: sic taxillus habet XXI. pūcta quibus lusor cognoscit voluntatem Dei sui. Diabolus enim quasi simia est Domini.

Quod transgreßio totius Decalogi in ludo accidere poßit.

PRæterea, potest accidere in ludo trangressio omnium mandatorum decalogi Primum mandatum lusor transgreditur, quando Deum negat & idololatrat. Primum .n. mandatum est, *Non habebis deos alienos coram me.* Secundum mandatum transgreditur, quando inutiliter vel falso iurat. Secundum .n. mandatum est, *Non assumes nomen Dei tui in vanum* Nomen Dei sui in vanum assumit qui per nomen Dei iurat pro falso vel pro nihilo. Tertiũ mandatum est, *Memento vt diem sabbati sanctifices.* quod mandatum lusor transgreditur, dum diebus solennib9 in ludo Deum blasphemat. Quomodo autem transgressio aliorum mandatorum ibi accidat: de facili potest videri, excepto hoc, *Nõ mœchaberis.* Sed in veritate illud mandatum spiritualiter transgreditur, Deum dum negat. Infelicitas .n. spiritualis est fornicatio, secundum iudicium scripturæ. Secundo potest facere ad detestationem huius peccati, multiplex malũ quod ex ludo sequitur. Sequitur enim inde ira parentum ipsius lusoris, si ipse est filiusfamilias. Si vero est paterfamilias, sequitur inde ira vxoris & totius familiæ, & interdum ẽt verbera. Remanent etiam quandoque odia inter lusores. Sequitur etiam & quandoque exhæredatio & filiarum prostitutio. Sequitur etiam interdum furtum: qui enim calefactus est de ludo, furaretur etiã super altare si posset. Furtum vero sequitur suspendium quandoque.

De duodecim stultitiis lusorum.

TErtio faciũt ad detestationem huius peccati, duodecim stultitiæ quæ possunt assignari in lusoribus. Prima stultitia est, quod lusor vilissimæ seruituti se subiicit, dum taxillum Dominum suum constituit, ad hoc adstringens se, vt faciat quod ipse iusserit. Si videas, ait Seneca, murem velle dominari alii muri, nunquid risum teneas? Quãto magis ridiculum est, quando os caninum ꝙ minoris valoris est, cominus homini dominatur? Secũda stultitia est, quod ipse ad præceptum taxillorum largitur quod non largiretur ad præceptum Dei. Ipse largior est ad præceptum taxillorum q̃ fuerit beatus Martinus ad præceptum Domini. Ipse enim dat non solum medietatem pallii, sed etiam totum pallium, & interdum tunicam & camisiam, & nudus sequitur dominum suum nudum, scilicet diabolum. Etiam ea quæ non habet, dat ipse. Multa enim accipit ad vsuras vel furatur. Tertia stultitia est, quod postquam cognouit malitiam Domini sui, quum ipse deberet abnegare ipsum & quæ illius sunt, ipse potius verum Deum negat qui nihil ei nocuit, sed omnia bona ei fecit, & se vindicat de eo qui absque culpa est. Quarta stultitia est, quod ipse voluntarie iurisdictioni illius se subiicit qui nunquam iuste iudicare nouit. Taxillus enim tribuit alteri illorum lusorum quod eius non est. Quinta stultitia est, quod delectationem quæ est in contactione trium ossium caninorum, diuinæ gloriæ præponit: quod non solum stultitia est, sed etiam insania videtur esse. Sexta stultitia est, quod ipse ne otiosus sit, otiosa agit. vnde Bern. Pro vitando otio otia sectari, ridiculũ est Septima stultitia lusoris est, quod ipse consentit vt hostis ipsius furetur ei pretiosiorem rem quam habet vel vnam de pretiosioribus. scilicet tẽpus. Furemur, aiunt lusores, tempus non attendentes temporis pretiositatem. Nihil est enim pretiosius tempore, sicut dicit beatus Bernar. Donec hora prętereat, inquit, verbum irreuocabile transit, tempus non reuocabile quod tibi concessum est ad impetrandum veniam & gratiam, & agendam pœnitentiam & promerendam gloriam. Dominus .n. dicit, *quod si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret: &c.* Sed lusor affectat vt fur veniat qui furetur ei vitã suã. Octaua stultitia est, quod ipse propriis manibus se consumit & perdit quem Filius Dei manibus cruci affixis redemit. vnde beatus Bern. loquens in persona Domini ad talem, dixit: Ego acquisiui te manibus cruci affixis, & tu consumis te manibus deliciis dedicatis. Et est magna ingratitudo quod homo impugnet eum in ea parte corporis sui, in qua Dominus pro amore ipsius tantum dolorem sustinuit Nona stultitia est ꝙ ipse ludit, & in curia cælestis iudicis lata est contra ipsum sententia mortis. Vnde Bernard. Ludebam ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium mortis. Similis stultitia fuit in Ierosolymitis qui in lætitia erant, non præuidentes mortem suam, cui adiudicati iam erant propter peccata sua. Quam mortem Deus fleuit: vt legitur Luc. 19. *Lusor ludendo currit ad mortem suam.* vnde Iob. 21. *Infantes eorum exultant lusibus.* Et deinde subditur: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Secundum Augustinum nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quam cursus ad mortem, in quo nemo

vel pau-

vel paululum stare, vel tardius ire permittitur: sed omnes pari motu vrgentur. Vnde quicunque ludit, ludendo ad mortem suam vadit, & diabolus de eo quasi de fatuo seruo ludum facit: & quicunque ibi perdat, diabolus ibi nō perdit. Decima stultitia est, quod lusor quando posset facere aliquid ad propriam vtilitatem & proximi ædificationem & Dei honorē, ipse facit quod est sibi damnosum, & proximo scandalosum, & Deo contumeliosum. Vere seruus neq̃ & maledictus, si cum venerit dominus eius, inuenerit eum sic facientem. De tali seruo legitur Matt. 24. *Si dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos manducet autē & bibat cum ebriosis, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & in hora qua ignorat.* Morte. n. subitanea sæpe moriuntur tales. Vndecima stultitia est, quod cum puer non sit, puerilibus tamen gaudet. Sen. Plerunq; est cum pueritia: sed quod grauius est puerilitas remanet ibi. sed & hoc quidem peius est, quod auctoritatē habemus senum & vitia puerorū: nec puerorum tantum, sed etiam infantium. Dubium non est puerilitatem magnam esse, exercitum militibus & peditibus ligneis fingere. Quæ puerilitas hodie in multis senibus reperitur, quod est quasi quædam infantia: vt ludere par & impar, equitare in arundine longa: sed quem delectat barbatum insania vexat. Duodecima stultitia est, quod nullum opus credunt habere aliquid iocunditatis, nisi tale sit quod nihil habeat vtilitatis, quod magnæ corruptionis indicium est. Salomon Prouerb. 15. *Stultitia gaudium est stulto.* Senec. Fundamentum bonæ mentis est non gaudere vanis. Ad summum peruenit, qui scit quo gaudeat. Nec solum vanis gaudent multi homines, imo etiam in his quæ diabolica sunt, vt patet in his qui in auibus cæli ludunt, qui gaudent quando vident vnam auiculam ab alia capi vel interfici. Qui satis dissimiles sunt beato Martino: qui quū vidisset mergulos in quodam flumine captioni piscium intendentes, dixit: Forma ista dæmonum est. Et cum non posset hoc tolerare, iussit mergulos inde auolare. De beato Benedicto etiam dicitur, quod si ipse videbat accipitrem insequi aliam auem, ipse faciebat signum crucis post auem, & capi non poterat. Idem faciebat quando videbat canem insequi aliam feram, ipse habebat cor humanum, non ferreum sicut multi habent. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod quocunque vertat lusor oculos cordis, ipse potest inuenire quod sibi peccatum suum dissuadeat. Si ipse vertat oculos suos ad id quod supra se est, occurrit seueritas Domini seruum inutilem æternaliter condemnans. vnde Matth. 25. *Inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores.* Quomodo ludere audet seruus qui tam seuerum Dominum habet? Occurrit etiam liberalitas domini seruos fideliter laborantes abundantissime remunerans quasi vtraque manu plena. Vnde Prou. 3. *Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria* Similiter si lusor vertat oculos suos ad ea quæ sunt contra se, scilicet ad vitia & dæmones, occurrit ei quod sibi ludum dissuadet. Non enim locus ludendi est, quum gladium tenet hostis, vt eum perimat. Vnde Seneca: Quum hostis à tergo instat & moueri se iussus est miser, necessitas excutit quicquid pax otiosa collegit. Idem: Demens quasi merito videretur, qui cum saxa in munimentum senes fœminæque congererent, cum iuuentus intra portas armata expectaret, sederet otiosus. Similiter si lusor vertat oculos ad id quod est iuxta se, scilicet ad proximum, occurrunt ei multiplices miseriæ quæ ludum sibi dissuadēt Vnde Seneca: Quid lusoria componis? Non est iocandi locus, ad miseros aduocatus es, opem te laturum naufragis, ægris, egentib⁹ pollicitus es: quo diuertis? quid agis? succurre. omnes vndique ad te manus tendūt, perditæ vitæ perituræque auxilium implorant loquitur Seneca ad sapientes, qui de lege naturali astricti sunt ad subueniendum illis qui in periculo sunt. Specialiter tamen potest hoc verbum dici illis, qui curam animarum susceperunt. illis enim naufragis auxilium promiserunt. Vnde mirum est quomodo non remordet eos conscientia, quum eis differunt subuenire. Si enim aliquis promisisset se subuenturum alicui qui cecidisset in Rhodanum, & hac de causa conductus esset, multum remorderet eum conscientia sua, si ei differret subuenire quem in tanto periculo sciret esse. Quomodo ergo nō remordet eum conscientia, qui non subuenit ei quem scit esse in periculo longe maiori? Similiter si lusor vertat oculos ad id ꝙ est infra se, id est, ad inferiores creaturas, potest ei occurrere quod sibi dissuadet peccatum suum. Nullus elegit seminare agrum suum potius inutilibus quam vtilibus: quanta ergo fatuitas est seipsum serere inutilibus occupationibus vel noxiis, quum

Lusorem quæ à lud reuocent arceant.

tot occupationes inueniri possint vtiles corpori & animæ? Quinto potest facere ad detestationem huius peccati hoc, quod Dominus etiam in præsenti vindictam interdum accipit de lusoribus. Quandoque enim dum ipsi blasphemant, præposterantur eis facies. Cuidã etiam militi, dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. Quidam etiam sagittarius quum valde iratus esset ex hoc quod in ludo perdidisset, sagittam direxit versus cælũ quasi vellet se vindicare de Deo. Sequenti vero die quum idẽ sagittarius eadem hora sederet ad ludum rediit sagitta, & super alearium cecidit sanguinolenta.

De his qui se lusorib. immiscent, & qui eis necessaria locant, & in quorum domibus luditur.

NEc solum cauere debet aliquis ne ipse ludat, sed etiam ne ludentibus se immisceat Sicut enim sedentes ad ignem calefiunt: sic qui stant ad ludũ caussa spectãdi, de ludo calefiunt. Vnde legitur Tobiæ 3. *Nunquam cũ ludentibus miscui me, nec cum his qui in leuitate ambulant participẽ me præbui.* Cauere ẽt debet homo ne locet taxillos, vel alia ad ludum necessaria. Sicut .n. valde malus reputaretur, qui alicui scelerato gladiũ locaret, vnde aliquem sanctum virum interficere deberet: sic valde malus reputatur qui locat taxillos si credat eorum occasione Deum esse blasphemandũ, & quasi crucifigendum. Illi ẽt non videntur omnino esse innocentes, qui in domibus propriis permittunt inferri Domino suo cõtumelias infinitas, & non prohibent, cum tamẽ possint prohibere.

PARS III.

De his quæ dant occasionem auaritiæ.

DIcto de speciebus auaritiæ, dicendum est de his quæ dant occasionẽ auaritiæ, quæ sunt sex. Primum est familiaritas cupidorum & auarorum. Sicut enim carbones viui carbonem mortuum accendunt si eis immisceatur: sic diuites verbis & exemplis igne cupiditatis igniti familiares suos inflammant ad eam. Vnde Ecclesiast. 13 *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induit superbiam.* Et subditur: *Ditiori te ne socius fueris.* Ad idem facit quod dicit Seneca. Vnum exemplum auaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Vicinus diues cupiditatem irritat. Secundum est, consideratio diuitiarum. Ideo dicitur Prouerb. 23. *Ne erigas oculos ad opes quas habere non potes.* Tertium, quod homo attendit in diuitiis illa solum per quæ possunt videri pretiosæ: ea vero per quæ in veritate contemptibiles sunt, non attendit sicut fugacitatem earum, & similia. vnde Gregorius: Ideo temporalia diligunt, quia quam fugitiua sint non attendũt. Quartum est amor mundanæ gloriæ. vnde talibus qui diuitias amant, quia vident gloriã mundanam eis annexam, primo prædicandũ esset de cõtemptu mundanæ gloriæ, quam de contemptu diuitiarum. Securis enim prædicationis ad radicẽ malitiæ ponenda est. Quintum est amor filiorum. Talibus qui diuitias amant propter amorem filiorum, ostendendũ esset in prædicatione, quod hoc non sit amare filium, sed potius odire, diuitias ei male congregare. Ostẽdendum etiam esset in prædicatione quam duri sint filii parentib⁹ defunctis. Ad ostendendum vero quod non sit amor, sed potius odium filiis male congregata relinquere, potest induci tale exemplum. Erat quidam vsurarius habens duos filios, quorum alter nolens succedere patri in male acquisitis, factus est eremita. Alius vero volens succedere patri suo, remansit cum patre suo. Et mortuo patre, ei successit. Et post non multum tempus ipse ẽt decessit. Cum autem nunciatum esset eremitæ de morte patris & fratris, doluit valde, credens eos damnatos esse Et cũ rogasset Dominum vt reuelaret ei statum eorum, raptus est, & in infernum ductus & non inueniebat ibi eos. Sed ad vltimum exierunt de quodã puteo in flamma, primo pater, deinde filius: mordentes se & litigantes adinuicem, patre dicente filio: Maledictus sis tu, quia pro te vsurarius fui: filius autẽ econtrario dicebat: immo maledictus sis tu, quia nisi iniuste acquisiuisses, ego non retinuissem iniuste, nec damnatus fuissem. Sextũ est hoc, ꝙ homo sibi longam vitam promittit. De qua promissione dicitur Eccle. 29. *Repromissio nequissima multos perdidit.* Talis erat ille cui dixit Dominus: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te.*

PARS IV.

De remediis contra auaritiam.

DIcto de his quæ dant occasionem auaritiæ, dicendum est de remediis contra auaritiam. **Octo remedia contraria auaritia.**

Octo remedia contraria auaritiæ.

uaritiam. De quibus sufficiat ponere octo. Primum est mortis consideratio. Hoc remedium insinuat Hieron. in magno prologo Bibliæ, in fine dicens : Facile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum. Sicut iumenta se defendunt ab importunitate muscarum cauda sua, & aues, & pisces cauda sua regunt se: Sic homo consideratione finis, scilicet mortis defendit se ab auaritia, & etiam à ceteris vitiis; & regit se in mundo isto. vnde Iob. 12. *Interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cœli, & indicabunt tibi.* Mors quasi ad oculum demonstrat contemptibilia esse quæcuncuque quæruntur in hoc mundo : scilicet delicias, diuitias, & gloriam, & vanum esse laborem eorum qui talibus intendunt. Labor quærentium diuitias vanus ostenditur, quum homo nudus in terram reuertitur. Labor quærentium delicias vanus ostenditur, quando corpus nutritum in deliciis vermibus esca datur. Tūc enim apparet eos quasi coquos vermium fuisse, qui delicate vixerunt: escam enim vermibus præparauerunt. Mira insania. Erubesceret aliquis & indignaretur coquus esse vnius comitis, & non dedignatur esse coquus Vermium. Labor etiam eorum qui quærunt esse super alios, vanus ostenditur, quando ille qui volebat esse super alios sub terra ponitur, & à iumentis conculcatur. Ad hoc potest referri illud quod legitur Ecclesiast. 11. *Homo meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum : qui cum venerint, vanitatis arguētur præterita.* Secūdum remedium est consideratio Dominicæ paupertatis. vnde Bern. Magna siquidem est abusio & nimis magna, quod diues velit fieri vermiculus vilis, pro quo Deus maiestatis & Dominus Sabaoth pauper fieri voluit & Thre. 3. *Recordare paupertatis meæ, & transgressionis absynthij & fellis.* Tertium remedium est, consideratio periculi in quo sumus. Et insinuatur nobis illud remedium Iob 26. vbi sic legitur: *Quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* vbi dicit Greg. Cum fluctus tumentes desuper eminēt, tunc de naui proiiciunt pro quibus longa naufragia sumpserūt. Ad idem potest referri illud quod legitur 1. Mach. 4 *Non concupiscetis spolia, quia bellū contra nos est.* Ad litteram : quando periculosum bellum imminet, interdicitur exercitui ne spoliis intendat: & si spoliis iam oneratus est, iubetur ea deponere. sic periculum in quo sumus debet cohibere nos ne diuitiis nos oneremus Si vero iam habemus eas, monere debet nos ad hoc vt eas relinquamus. Quartum remedium est consideratio miseriæ quæ annexa est deliciis, sicut diffuse ostensum est prius. De qua miseria dicit beatus Bernard. Si habes cor, si est tibi lumen oculorum tuorum, desine ea sequi, quæ assequi miserum est Quintum remedium est, quod homo elonget se à cupidis & auaris, & familiaris sit illis qui terrena contemnunt. Vnde in Ps. *Cum sancto sanctus eris, &c.* Sanctus in græco dicitur agios, quasi sine terra, vnde sensus est, id est, cum eo qui absque terreneitate est, absque terreneitate eris. Sic accidit ei qui conuersatur cum auaro, sicut dicitur accidisse cuidam paruulo qui à lupa nutritus est, qui alium modum gradiendi addiscere ab ea nō potuit quam ipsa habebat. vnde duabus manibus pro pedibus vtebatur. Sic ille qui cum auaro cōuersatur exemplo eius circa terrena ista repet. Ille vero qui conuersatur cum illis qui terrena contemnunt, erectus incedet, cōtemptisq; terrenis cœlestia appetet. Sextum remedium est, consideratio æternarum diuitiarum, vnde Greg. Vilescunt temporalia, cum desiderantur æterna. Et Prou. 1. *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.* vbi dicit interlin. Laqueum in terra facile euadit, qui oculos habet in cœlis. Ad idem pertinet quod ait Senec. Non potest contemnere laquearia ebore fulgentia, deriuata in domos flumina, donec terrarum orbem superne despiciens sibi ipsi dixit, Hoc est punctum illud, quod inter gentes ferro & igne diuiditur. Cum in corporibus sphæricis illud quod est in medio se habeat velut punctum respectu circunferentiæ : terra se habet velut pūctum, respectu cœli. Ex quo patet fatuitas amatorum huius mundi, qui quærunt in puncto latitudinem quæ in circumferentia quærenda est. vnde Augustin. Noli pati angustias, euola in sublime in amplitudine cœlorū. Cum terra centrum mundi sit, ex necessitate angusta est respectu circunferentiæ. vnde dicit Sen. amatoribus huius mundi: Punctum est illud in quo nauigatis, bellatis, regnatis. Idem, Ab vltimis litoribus Hispaniæ vsque ad Indos, paucissimorum dierū spatium iacet, si nauem ferat ventus. At cœlestis illa regio per triginta annos velocissimo syderi viam præstat. Ex angustia terræ accidit pressura illa, de qua dicit Dominus Ioan. 15. *in mundo pressuram habebitis.* Septimum remedium est, quod homo fiduciam suam in Deo ponat, quod Deus ei necessaria præbebit, si ipse ei seruierit, secundū quod Dominus sciet ei expedire. Vnde Matth. 7 post

illud verbum, *Non potestis Deo seruire & mammona*, subiungit Dominus: *Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini.* Deinde monet ad hoc vt in eo fiducia ponatur. Mammona Syra lingua interpretatur diuitiæ. Dicitur etiã hoc nomen esse dæmonis qui præest diuitiis. Octauum & vltimum & summum remedium est quod homo eleemosynis & orationibus, & omnibus aliis modis quibus poterit gratiam Dei sibi impetret, quæ sola sufficit hominem liberare à laqueis cupiditatis & auaritiæ. Vnde Matth. 19. cum dixisset Dominus, *difficile diues intrabit in regnum cælorum.* & discipuli admirarentur, dicentes: *Quis poterit saluus esse?* Respondit Dominus, Apud homines impossibile est. Et supplet interlin. vt per se à cupiditatibus suis conuertantur. Ideo valde timendũ est cupiditatis peccatũ vel auaritiæ, quæ cum tanta difficultate hominẽ dimittit. Sicut terra quandam stabilitatẽ videtur habere quam nõ habet aqua & aër, iuxta illud Eccl. 1. *Terra in æternũ stat:* sic peccatum auaritiæ, quod est peccatum terrenum, diuturnius videtur esse peccato vanitatis & voluptatis. Et forte propter hanc diuturnitatẽ dicit Isidorus de hoc peccato: Omni genere peccatorum peior est auaritia.

Pars V. Quæ habet quatuor capitula.

De prodigalitate, quæ est vitium contrarium auaritiæ.

Capvt I.

De ordine dicendorum in ista parte. Et de distinctione prodigalitatis à liberalitate.

Largitatis & Prodigalitatis differentia.

POst remedia auaritiæ dicendum est de prodigalitate, quæ est vitium contrarium auaritiæ; de quo hoc ordine dicemus. Primo distinguemus prodigalitatem à largitate. Secundo ostendemus quæ mala ex prodigalitate proueniunt. Tertio assignabimus quasdam stultitias prodigi. Vltimo tãgemus aliquid specialiter de prodigalitate clericorum Quadrupliciter vero possumus distinguere prodigalitatẽ à largitate.

Primo in hoc, quod prodigus sua non confert, sed ventus vanitatis ei aufert. Sicut aliquis non dicitur largus, si ventus pallium suum ei auferat. Nec arbores liberales dicuntur, si ventus ab eis fructũ excutiat. Sic nec prodigus largus dicendus est, vel liberalis, cui inuito vel nolenti frequẽter ventus aufert sua, eo quod stultas manus habeat, sicut accidit in illis qui ex frigore dicuntur stultas manus habere. Secundo possumus in hoc prodigum à largo distinguere: quia prodigus sua non tribuit, sed perdit. In tribus casibus videtur aliquis rem suam velle perdere. Primo, cum liquorem vasi pleno superinfundit. Secundo, cum in vase corrupto vel immũdo ponit. Tertio cum dat pro nihilo. De his tribus modis possumus dicere quod perdit prodigus sua. Quasi enim ea pleno vasi infundit, quando dat ea diuitibus. Vnde Prosper in libro de vita Contemplatiua: Habentibus dare nihil aliud est, quã perdere. Ideo monet Dominus Luc. 14. ad dandum pauperibus, dicens: *Cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles & claudos, &c.* Item in eodem: *Pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc.* & Luc. 1 dicit B. Virgo, Dominum esurientes impleuisse bonis. & Dauid etiam dicit in Psalm. *Pauperes eius saturabo panibus.* & 4. Reg 4. legitur quod stetit oleum cum vasa plena essent. Sed quorundam oleum tunc solũ fluit, quando vasa plena sunt: vasis autem vacuis stat, diuitibus autem parati sunt dare, pauperibus vero nõ. Prodigus etiam quasi vasi corrupto sua infundit, quãdo dat ea histrionibus vel aliis inhonestis personis. contra illud Eccles. 12. *Benefac humili, & ne dederis impio.* & iterum: *Si benefeceris, scito cui benefeceris.* In duobus casibus præcipue non est dandum impio: scilicet cum creditur quod propter hoc iustitiam debeat negligere, vel cũ propter aliquod officium inhonestum hoc quærit, sicut faciunt histriones. Hieron. Paria sunt, dare histrionibus, & sacrificare dæmonibus. Prodigus etiam pro nihilo rem suam dat, quando dat eam pro vana gloria quæ nihil est in valore. Vnde Ioan. 8. *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est.* Tertio potest distingui Prodigus à largo in hoc, quod largitio ipsius quædam est occupatio: vnde sicut aucupes non dicuntur largi, nec liberales in aues, quantumcunq; frumenti circa laqueos apponant: nec aliquis dicitur liberalis in pisces vel mures quos capere vult, etsi escam delectabilem apponat in hamo vel muscipula: Sic liberales dicẽdi non sunt qui ideo sua largiuntur hominibus, vt eos capiãt, vt pro eis sint si venerit aliqua electio, vnde Iere 5. *Inuenti sunt in populo meo impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros* Quarto potest distingui prodigus à largo: quia vere largus, de suo largus est: prodigus vero de alieno frequenter. Sen. Magni animi nõ est qui de alieno liberalis est.

Cap. II.

De malis quæ sequuntur ex prodigalitate.

MAla vero quæ sequuntur ex prodigalitate hæc sunt, scilicet paupertas vsque ad mendicitatem. Lu. 15. de illo filio prodigo qui cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat. Sequitur etiam inde quod prodigus incidit in manus vsurariorum, qui totum eum comedunt vt videatur incidisse in illam imprecationem. Psalm. *Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius*: Quanta sit seruitus vsurariorum illi soli nouerunt, qui quandoque in manibus eorum fuerunt. Sequitur etiam inde peccatum rapinæ. Frequenter enim aliena aufert qui prodige confert. vnde prodigus similis est araneæ quæ muscas deuorat, & texendo telas inutiles, euiscerat se. Sequitur etiam inde contemptus bonorum spiritualium. Ille enim qui prodigus est, interdum dat omnia bona sua spiritualia pro XL. solidis ex quibus conuiuium aliquod facit, similis Esau qui primogenita sua dedit pro lenticula, *& abiit paruipendens quod primogenita sua vendidisset*. vt legitur Gen. 25 vnde Thren. 1. Dederunt quæque pretiosa pro cibo ad refocillandam animam. Prodigus adeo spiritualia contemnit, vt magnum reputet ventres pascere, & opprobrium credat esse animas pascere, cum tamē dicat August. Non est magnum pascere ventres morientes: sed magnum est pascere animas in æternum victuras. Prodigus honorem reputat pascere porcos: id est, homines gulosos & luxuriosos, qui iudicio scripturæ porci sunt, vnde legitur de filio prodigo. Adhæsit vni ciuium regionis illius, & misit illum in villam suam, vt pasceret porcos suos. Magnum vero dedecus reputat filios pascere, in hoc absque dubio filio Dei magnam faciens contumeliam, dum officium illud contemnit quod filius Dei specialiter sibi assumere voluit. vnde in Psalm. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius*. quod est contra illos prælatos qui dedignantur prædicare, quia comites sunt: licet enim essent reges, non tamen indignum esset eis officium prædicationis, cum filius Dei specialiter ad prædicandum venerit: vt haberi potest ex eo quod dicitur Marc. 1. *In vicos proximos eamus & ciuitates, & ibi prædicemus*. & Luc. 1. *Visitauit nos oriens ex alto: illuminare*, &c. & Ioan. 18. *Ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhiberem veritati.*

Cap. III.

De stultitiis prodigi.

PRima stultitia prodigi quod ipse sciens & volens partē suam facit deteriorem, quandoq; etiam nullam. Ideo maledictus est. vnde Bern. Si maledictus est qui partem suam deteriorem facit: quid ille qui penitus se reddit expertem? Expertem se reddit, qui de bonis suis nullam partem sibi reseruat. Secunda stultitia prodigi est, quod ipse rem illam quam super omnia amat facere, ita vult facere quod diu facere non possit. Hanc stultitiam ostēdit nobis philosophus, dicens: De re familiari impartiēdum est, sed moderate. Quid enim stultius, quam quod libenter facias, curare vt diu facere non possis? Tertia stultitia prodigi est, ꝙ ipse contra rationem de modico multum vult largiri, non attendens quod legitur Tob. 4. *Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, libenter impartiri stude.* Illud ordinatum est; vt qui modicum habet, modicum tribuat: Sed bona voluntas suppleat modicitatem muneris. Greg. Non est vacua manus à munere, si arca cordis plena sit bona voluntate. Senec. Non quid detur refert, sed qua mente. Regum æquauit opes animo, qui exiguum tribuit, sed libenter. Quarta stultitia prodigi est, quod ipse non videtur de diuitiis quærere nisi peccata: peccat enim & in acquisitione earum, & largitione, & alius habet inde vtilitatem. Ipse similis est canali ex aqua retinenti fæces & limositatem. Bern. Si recte sapis, concham exhibebis, non canalem. Quinta stultitia prodigi est, quod ipse quodam modo vult largior esse Deo. vnde Bern. Non Deo largior esse velis. Concha imitetur fontem. Non ire in riuum fons permittit, donec suis satientur aquis. Non pudeat concham non esse fonte suo profusiorem. Prodigus videtur plus diligere proximum, quam seipsum: cum tamen in veritate, nec proximum, nec se diligat, licet ex stultitia sua effundat. Ipse quasi dolium est sine fundo: & ideo non est mirum si effundat quidquid acceperit. Et vt breuiter dicam, insipiētior videtur esse prodigus, quam auarus, quantum ad hoc quod auarus insipiens est quantum ad Deum solum: prodigus vero quantum ad Deum, & quantum ad mundum. Prodigo deest sapientiæ fundamentum,

mentum, quod est sibiipsi sapientem esse. vnde Bern Nō sapiens est qui sibiipsi sapiens non est Et Pro. 9. *Si sapiens fueris, tibimetipsi eris.* Iniquior etiam videtur esse prodigus, quam auarus, quantum ad hoc quod prodigus iniquus est in seipsum, sed auarus iniquus est in proximum. Vnde Eccl 14. *Qui nequam est, cui bonus est?* Et iterum: *Qui sibi inuidet, nihil est eo nequius.*

Cap. IV.

De prodigalitate clericorum.

Notandum quod sex consideranda sunt quæ deberent cohibere clericos, ne de bonis ecclesiasticis prodigi essent. Primum est, quod bona ecclesiastica bona pauperum sunt, vnde pauperibus eroganda sunt: sicut manifestum esse potest ex verbis sanctorum quæ sequentur. Hier. Quidquid habent clerici, pauperum est. quod de bonis ecclesiasticis intelligimus. Bern. Facultates ecclesiarū patrocinia sunt pauperum, & sacrilega crudelitate eis subripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores non vtiq; domini & possessores vltra victum & vestitū accipiunt. Idem: Res pauperum non pauperibus dare, crimen esse sacrilegii dignoscitur. Hier Pars sacrilegii est, res pauperum non pauperibus dare. Idem, Accepisse pauperibus erogandum, & esurientib. plurimis cautum esse vel timidum, vel apertissimi sceleris est aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Idem, Maximum periculum est de patrimonio Christi nō pauperibus dare. Item Bern. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur. Et ponit verba pauperum conquerentium de clericis, sic dicens: Nobis fame & frigore laborantib. miserabiliter, quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis vel plicata in manticis. Nostrū est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis, & nos Dei plasmatio, & Christi nos sanguine redempti sumus. Vos ergo fratres mei videte quale sit peccatum, de fraterna portione pascere oculos vestros, vita vestra cedit vobis in superfluas copias Nostris necessitatib. detrahitur quidquid accidit vanitatibus vestris. Idem, O vanitas vanitatum, sed non vanior quam insanior. Fulget Ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Lapides suos induit auro, & filios suos nudos deserit. De sumptibus egenorum seruit oculis diuitum. Inueniūt curiosi quo delectētur, & non inueniunt miseri quo sustententur. Et si deuotio in talib. possit Deo accepta esse, curiositas tamen vel superbia ex qua multi talia faciunt, Deo detestabilis est. Item Bern. loquens de illo verbo Esa 26 *In terra sanctorum iniqua gessit & videbit gloriam Domini.* Timeant, inquit, clerici, timeant ministri ecclesiæ, qui in terris quas possidēt tam iniqua gerunt, vt stipendiis quæ sufficere deberent, minime contenti, superflua quibus egeni sustentandi essent impie sacrilegeq; retinent & in vsus superbię atq; luxuriæ victum pauperū cōsumere nō verentur. Duplici profecto iniquitate peccantes quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

Quod rapina talium est periculosa.

Valde enim periculosa est rapina quā tales faciunt tribus de causis. Primo quia non agnoscitur. vnde accidit quod multi eam non confiteantur, tamen non proponunt abstinere à tali rapina. Et etiam aliqui simplices cōfessores nō dicunt eis vt restituant pauperibus ea quibus defraudauerunt eos, licet patrimonium habeant vnde restituere possint. Mira cæcitas. Si quis damnificasset diuitē vnum in quinque solidis, si ipse confiteretur & haberet propositum cauendi de cætero, restitueret sibi pro posse suo: aliter sciret non valere pœnitentiam sibi. Ille vero qui pauperes damnificauit in centum libris vel amplius, nihil tale facit, & tamen credit se agere veram pœnitentiam. Secundo periculosa est propter magnitudinem culpæ quæ est in rapina tali. Quam ostendit Gloss. super Matt. 17. vbi dicit Dominus Petro: *Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit tolle: & aperto ore eius inuenies staterem.* Gloss. Iudas quidem communia in loculis habebat: sed Dominus res pauperum in suos vsus conuertere nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis Tertio periculosa est, quia multum impedit hominem à salute. Et si ille qui habet bona Ecclesiæ, pauperibus fideliter portionem suam red deret, contentus victu & vestitu sibi necessariis, vix accideret quin ipse ad salutem perueniret. Quomodo enim misericordia Dei larga illi non esset gratiam suam largiendo, qui sibi largus esset pauperibus subueniendo? Vnde August. Fluit riuus, & fons siccabitur. Misericordia enim Dei velut fons est, misericordia autem nostra velut riuulus. Non est verisimile quod fons nō fluat, ex quo riuulus fluit. Vnde

Ambro-

Ambrosius super 1. ad Timoth. 4. vbi sic legitur: *Pietas ad omnia vtilis est.* Qui pietatem sequitur, si lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit. Quod intelligendum non de illo qui confidens de eleemosynis suis, ideo diutius & securius peccat. Talis enim vtitur eleemosynis ad Dei impugnationem ideo non est dignus peccatorum suorum remissione: sed potius æterna damnatione. Sed de illo intelligendū est hoc, qui videns incontinentiam suam, eleemosynas facit, vt misericordia Dei gratiam sibi conferat, per quam continere possit. Talis enim frequē[n]tius ad bonum finem venit. Vnde Hier. Non memini me mala morte vidisse mortuum, qui liberalem ante duxerit vitā. De illis vero qui bonis Eccl. pauperes defraudant, non est mirum si peccāt & damnentur. Quomodo enim misericordia Dei dabit illis gratiam qua continere possint, qui bona Dei potius volunt prodige expendere quam Deo in pauperibus dare? Et cum hominibus non solum largi, sed etiam prodigi sint, tamen soli Dei sunt auari de bonis ipsius, qui subtrahunt ori Dei ea quæ ponunt in ore porci, imo in ore diaboli: cum enim malus sit seruus diaboli, & os & cetera membra ipsius diaboli sunt. Prçterea misericordiam Dei quomodo consequentur illi de quibus tot iniuriæ pauperum à Deo postulant vt ipsi damnentur? Tales homines sunt oues diaboli, cum diabolus eos tondeat singulis annis. vestes quas ipsi deponunt accipiendo in mēbris suis. Non solū periculosa est rapina ista, sed ēt ignominiosa. Ignominia enim magna est pauperibus rapere. verbi gratia: Si facta esset vniuersalis donatio pauperibus alicuius ciuitatis, valde miser & vilis reputaretur ille qui pauperib⁹ eleemosynas eis datas auferret, licet ēt post expenderet eas faciendo magna conuiuia. Sic valde viles sunt qui de bonis Ecclesiasticis quæ bona pauperū sunt, conuiuia superflua faciunt. Tot enim pauperibus ea auferūt, quot inde habere potuerunt: ēt ignominia magna erit in die iudicii, quando pauperes conquerentur vno dicente. Iste mihi abstulit vnum prandium, alio dicente, iste mihi abstulit vnum denarium, vel aliud. Secundum est hoc, quod bona clericorū frequenter à pauperibus sunt oblata, & sanguine Christi comparata. Vnde incongruū est de eleemosynis pauperum superflua conuiuia diuitibus facere. Accidit n. interdum ꝙ in XX. solidis quos clericus prodigus expēdit in cōuiuio vno, multi pauperes posuerunt ꝙ proprio ori subtraxerunt. & talis posuit ibi vnum obolum cui alius obolus non remansit. Similiter valde incongruū est, ea quç sanguine Christi empta sunt superflue expendere, vnde super illud Iere. 22. *Væ qui facit laquearia cedrina, & pingit ea synopide*, id est, Christi sanguine, dicit Gloss. Tertiū est hoc, quod clerici deberent esse forma gregis, & bonum exemplū aliis dare: & valde incongruum est quando suis superfluis conuiuiis, illos corrumpunt quos sanare debuerunt. & alios maculant quos debuerunt emundare & sanctificare, vnde dicitur de illis in epistola Iudæ: Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes. Non solum sunt maculati, sed ēt maculæ sunt alios maculantes suo malo exēplo, & materiam ministrando suis superfluis conuiuiis, gulositati & ebrietati, & multis aliis peccatis. Quarto deberet cohibere clericos à vitio prodigalitatis multitudo & magnitudo peccatorū quæ sequuntur in eis ex vitio isto. Ex prodigalitate accidit in multis ꝙ ipsi fiunt raptores, simoniaci, oppressores pauperū. excoriatores subditorum. Quintum est ꝙ hoc vitium multum impedit eos ab officio suo. Non possunt n. illi officio suo intendere debitis aggrauati. Et visitatio eorū potius est subditorum corruptio propter nimias expensas, q̄ eorum correctio. Sexto deberet cohibere dispensatores bonorum Ecclesiasticorum à prodigalitate, cōsideratio districti iudicii. Si n. ex isto verbo. *Esuriui & non dedistis mihi manducare*, illaturus est Dominus in iudicio: *Ite ergo maledicti in ignem æternum*: quid dicturus est prodigis dispensatoribus, qui non solum ipsi esurienti non dederunt manducare, sed etiam ipsi esurienti abstulerunt quod debuit manducare?

TRACTATVS QVINTVS DE ACEDIA.

PARS I. *quæ habet quatuor capitula.*

De his quæ valere possunt ad detestationem Acediæ.

CAPVT PRIMVM.

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et diuersis exemplis quæ valere possunt ad detestationem Acediæ.

POST peccatum auaritiæ, dicẽdum est de peccato Acediæ: quia pigritia interdũ ex auaritia sequitur. Vnde Luc. 12. dicit ille diues cuius ager fructus vberes attulit: *Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos, requiesce, & comede, & bibe.* dicemus aũt hoc ordine & de vitio isto. Primo, ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius vitii. Secundo, tangemus de diuersis generibus peccatorum quæ pertinent ad hoc vitium. Tertio, tangemus aliquid de remediis contra vitiũ istud. Quarto, de indiscreto feruore qui acediæ videtur esse contrarius. Ad detestationem vero huius peccati possunt valere diuersa exempla. Et possumus primo sumere exemplum à rebus quæ non habent sensum, nec vitam, nec rationem, sicut à sole. Secundo ab his quæ vitam habent, & non sensum: vt ab herbis, & arboribus, & huiusmodi. Tertio, ab his quæ habent vitam, & sensum & non rationem, vt à brutis animalibus. Quarto, ab his quæ habent sensum, & rationem, & gratiam, vt à sanctis viris. Et primo prosequimur de primo. Posuit Dominus pręceptum soli vt de singulis diebus ab oriente veniat ad occidentem, & singulis noctibus reuertatur in orientem, & nunquam præteriit sol illud præceptum. Non pigritatur nec de die, nec de nocte, nec æstate, nec hyeme, implere illud præceptum. Quantumcunque laboret in vno die, nihilominus tamẽ summo mane surgit in sequenti die, & tamen non expectat talem remunerationem laboris sui, nec talem pœnam negligentiæ suę qualem homo. Ad hoc videtur habuisse respectum Aug. cum dicit: Indecens est Christiano si radius solis eũ inueniat in lecto: posset .n. dicere sol si potestatem loquendi haberet: Amplius laboraui heri, quam tu: & tamen cum iam surrexerim, tu adhuc dormis. Possumus etiam accipere exemplũ ad detestationem acediæ ab eis quæ ex terra nascuntur. Videmus enim herbas & arbores, quæ tam minimum habent initium, crescendo ad magnam quantitatem deuenire, habent tamen tot aduersantia sibi vt hyemem & aliam aëris intemperiem. Singulis ẽt annis aufertur eis labor florum, & fructuum, & frõdium, & tamẽ nihilominus opportunitate inuenta operandi operantur: qui videret nuditatem earum in hyeme, vix crederet quod tanta pulchritudine indui possent, nisi idem alias vidisset. Qui videret q̃ parua arbor sit nucis in initio sui, vix crederet quod ad tantam magnitudinem peruenire deberet, nisi simile alias vidisset. Non debet igitur pigritari homo, nec diffidere, etsi defectum bonorum in se videt, vel si aliqua sibi resistant. Plus .n. potest homo quam credat. Tali exemplo vtitur Dominus. Matt. 6. dicens: *Considerate lilia agri quomodo crescunt.* Et subditur: *Dico autem vobis, quoniã nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis.* Tertio vero exemplo vtitur Salomon Prou. 6. dicens: *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam;* quæ quũ non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe q̃ comedat. Et sunt quinq; attendenda in isto exẽplo, Primo paruitas formicæ, quam Salomon proponit quasi magistram homini. Multum .n. potest confundi homo quando videt se tã paruæ scientiæ q̃ à tam paruo animali potest doceri. Vnde multum conari deberet ad addiscendum. Sicut accidit in scholis quãdo aliquis magnus à puero paruo docetur, ex quadam erubescentia deberet ardentius addiscere. Ad hoc potest referri q̃ dicit Seneca: Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. Erubescere potest homo quod tam paruum animal melius morigeratũ est quam ipse. Secundo attendendum est quod dicit Salomon: *Considera vias eius & non*

viam. Viam vocans discursus quos faciunt pro quærendo cibo. Pluries enim in die vadũt ad quærendum frumentum: vnde satis possunt erubescere illi homines, qui semel in septimana grauantur venire ad sermonem ad quærendum animæ suæ cibum. Tertio attendendum est, quod formica in hoc opere non habet hominem ducem cuius exemplum sequatur, nec præceptorem cuius verbo ad hoc doceatur, nec principem à quo puniatur eius negligentia, homo tamen omnia ista habet. Quarto attẽdendum est, quod ipsa purũ granum eligit vt de ipso pascatur. Vnde multum possent in hoc confundi illi, qui spurcitias & immunditias alienorũ peccatorũ eligunt, vt illis os suum pascant: iuxta illud Prou 16. *Os stultorum pascitur imperitia.* Quinto attendẽdum est in hoc exemplo, ꝙ formica adeo se onerat frumento, vt interdum videatur minor esse suo onere. In quo possent satis confundi illi qui à sermone redeunt vacui, nec vnum verbum reportantes secum. Potest ẽt valere ad detestationem acediæ, exemplum eorum qui amant mundum. Si n. respiciamus quot & quantis laboribus, quotidianis cruciatibus ipsi merentur cruciatum æternum, satis poterimus confundi quod adeo sumus pigri laborare pro regno æterno. Vnde August. O si possemus excitare homines, & cũ ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis, quis non vt viueret, continuo perdere vellet vnde viueret, & potius eligeret vitã mendicantem, q̃ celerem mortem? Cui dictum est: Nauiga, ne moriaris & distulit. Cui dictũ est Labora, ne moriaris, & piger fuit. Leuia iubet Deus, vt in æternum viuamus, & obedire negligimus. Ad idem potest ad duci ꝙ legitur in Vitis patrum de quodam sancto patre, qui quum vidisset ornatum cuiusdam mulieris, flens inquit: Ignosce mihi omnipotens Deus, quia vnius diei meretricis hui⁹ ornatus superauit totius vitæ meæ industriæ ornamẽta. Et abbas Pambo videns mulierem in Alexandria ad quam descenderat de eremo, fleuit. Et interrogantibus causam sui fletus, ait: Duæ res me mouerunt. Vna de illius perditione: alia quia nõ habeo tale studiũ placẽdi Deo, quale studium habet ista vt hominibus placeat. Ad detestationem etiam acediç possunt valere exempla bonorum virorum. Et de multis pauca ponemus. Ait Dauid, *Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea.* Et de sapiente muliere legitur in fine Prou. quod *panem otiosa non comedit.* Et Apostolus dicit de se. *Plus omnibus laboraui.* De Christo legitur Ioan. 4 quod ipse *fatigatus ex itinere, sedit super fontẽ.* Et in multis aliis locis in Euangeliis legitur de labore ipsius. Vnde Bern Quandiu vixero, memor ero laborum quos Christus sustinuit prædicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lacrymarũ in compatiendo. Recordabor ẽt dolorum, cõuitiorum, sputorum, colaphorũ, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horumque similiũ. Alioquin requiretur à me sanguis iustus qui effusus est super terram. Legitur etiã quod beatus Arsenius primo Palatinus, postea eremita maximus, quærentibus à se in quo confideret. Respondit: In hoc ꝙ homines fugi, aliquandiu tacui, fleui. Potissime in hoc gaudeo, quod manib⁹ laboraui. Et quędam vidua moriens recusabat sepeliri in camisia sibi data, dicẽs: Sepeliar in camisia elaborata propriis manib. & non alienis. Et de beata Virgine legitur Luc 1. *quod abiit in montana cum festinatione.* Legitur etiam Genes. 18. *Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitq; ei Accelera, tria sata simila commisce, & fac sub cinericios panes. Ipse vero ad armẽtum cucurrit, & tulit inde vitulũ tenerrimũ, & optimum, deditq; puero, qui festinauit &c.* De quo verbo loquens Orig. ait: Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nul⁹ piger inuenitur in domo sapiẽtis.

CAP. II.

De verbis Sacræ scripturæ quæ laborem suadent, & otium, vel pigritiam dissuadent.

AD detestationem etiã acediæ possunt valere illa verba S. scripturæ quæ suadent laborem vel dissuadent otium vel pigritiam. Vnde Eccl. vltim. *Verba sapientum quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi.* Stimulus valet contra tarditatem iumentorum: sic verba sapientum contra pigritiam hominum. Et notandum quod homo laborat quasi contrariis vitiis. Est.n. lentus ad bonum, & præceps ad malum. Sed verba sapientũ sunt velut stimuli quando excitant hominem ad bonũ. Et sunt velut claui in altum defixi, dum retinent hominẽ ne se præcipitet in malis. De multis vero verbis quibus suadetur nobis labor & dissuadetur nobis pigritia, pauca ponemus. Ait Hieron. super illud Ezech. 16 *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, Superbia, saturas panis, &*

abundantia, & otium ipsius & filiarum eius. Semper, inquit, est aliquid agendũ, ne ager nostri pectoris manu cessante malarum cogitationum sentibus occupetur. Eccle. 7. *Non oderis laboriosa opera, & rusticationem à Deo creatam* Rusticationem Deus creauit quando Adę dixit Genes. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, vel quum posuit hominem in paradiso voluptatis, vt operaretur. vt legitur Gen. 2. & Eccles. 14. *Non defraudaueris à die bona, & particula diei boni non te prætereant.* Et ibidem: *Ante obitum tuum, operare iustitiam quia nõ est apud inferos inuenire cibum.* Hoc manifestum est in diuite epulone, qui apud inferos guttam aquæ non potuit inuenire, quam digito Lazari qui leprosus fuerat petiit. Tunc non erat ipse ita indignantis naturæ sicut in seculo isto fuerat. Adhuc nõ impetrauit ille guttam illam aquæ, & tamen plusquam mille anni transierunt ante quos petiit. Item Eccles. 9 *Quodcunq; potest facere manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia apud inferos est quo tu properas.* Apud inferos non est opus sed merces operis. Nec ratio, quia nihil prosunt ibi artis argutiæ. Nec sapientia, nec sciẽtia sunt ibi ad excusationem vel defensionem, sed potius ad accusationem. *Seruus enim sciens voluntatem Domini sui & non faciens, vapulabit plagis multis.* Item Eccl. 11. *Mane semina semen tuũ & vespere non cesset manus tua.* Et Apostolus 2. ad Timoth. 4. *In omnibus labora, opus fac Euãgelistæ.* Item 1. Thess. 3. *Si quis non vult operari non manducet.* Ideo dedit Dominus diuersa membra homini, vt ex omnib⁹ ei seruiret. Vnde quandoque debet homo seruire Deo ore, cantando: quandoque manu, scribendo, & sic de ceteris membris. Item ad Galat. 6. *Bonum facientes, non deficiamus*, tẽpore. n. suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Et Eccles. 6. *Ne acedieris in vinculis eius*, & loquitur de sapientia. Vincula sapientiæ sunt diuina præcepta quibus ligatus est homo qui ex morsu pomi prohibiti quasi venenati incidit in spiritualẽ insaniam. Cuius insaniæ sunt hæc signa, quod mente quasi aliena loquitur, fatua cogitando, quod gaudet inde vnde flendum esset Vnde Prou. 20. *Stultitia est gaudiũ stulto.* Et August. dicit super Ioann. Risum talium, risum esse phreneticorum. Signum ẽt huius insaniæ est hoc, quod homines exquirunt pericula quibus se perimant. Vnde Prou. 27. *Cor iniqui exquirit mala.* Sicut occultos laqueos vsurę vel simoniæ quibus se perimat. Item in Psalm. *Labores manuum tuarum quia manducabis &c.*

Cap. III.

Quantum peccatum acediæ Deo displiceat.

TErtio potest valere ad detestationem acediæ si ostendatur quantum hoc peccatũ Deo displicet, diabolo placet, & hominibus nocet. Quantum Deo displiceat, potest ostẽdi primo ex illo verbo Apoc. 4. *Vtinam frigidus esses aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.* Calidus est, qui feruens est ad bonum. Frigidus est, qui simpliciter desistit à bono. Tepidus vero est qui medio modo se habet. Et dixit gloss. interl. quod maior spes est de frigidis quam de tepidis. Cuius rei hęc est causa, quod tepidi quandam fiduciam & securitatem accipiunt de hoc quod aliquid boni agunt, & ideo se nõ corrigunt. Tepidus vero de ore Dei euomitur, qui propter peccatores in quib⁹ De⁹ loquitur, de consortio sanctorum remouetur per excõmunicationem: vel tunc tepidus euomitur quãdo in deteriora pręcipitatur, vel quando impœnitens moritur. De hac tepiditate dicit Hieronymus. Tepiditas sola est, quæ solet Deo vomitũ prouocare. Quod autem acedia multum Deo displiceat, potest iterum ostendi per hoc quod legitur Lucæ 15. vbi sic habetur: *Dico vobis quod maius gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis qui non indigent pœnitentia.* Quod exponit Gregorius de iustis illis qui desidiose se habent, & de peccatore feruẽte ad pœnitentiam. Vnde Dominus feruentẽ peccatorem nonagintanouem iustis acediosis præponit. Sicut dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, q̃ eum qui nunquam fugit, nec vnquam fortiter egit. Plus amatur ager qui post spinas & tribulos fructus vberes reddit q̃ ille qui spinas & tribulos nunquam tulit, & semper sterilis extitit. Ad idem ostendendũ induci potest quod legitur Lucæ 13 de de ficulnea fructum non faciente. *Succide illam. Vt quid etiam terrã occupat?* Et quod dicitur Mat. 25. *Tollite ab eo talentum.* & loquitur de seruo pigro. Et subditur *Et inutilem seruum illum eiicite in tenebras exteriores.* Et Matt 3. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.*

Quod peccatum acediæ multum placet diabolo.

QVod autem hoc peccatum multum placeat diabolo, potest ostendi ex hoc quod legitur Iob 40 *Circundant eum salices torrentis*. Per torrentem cuius aquæ cito deficiunt, intelligitur voluptas præsens quæ cito finietur. In qua diuites huius seculi plantati sunt velut salices, quę sunt arbores infructuosę, & huiusmodi salices circundant diabolum quasi faciendo ei vmbram. In hoc vero quod homines qui nihil faciunt salices vocantur, insinuatur quanta sit fatuitas eorum qui se meliores aliis iudicant, & honorabiliores, quia nihil faciunt. Similis enim fatuitas est, ac si aliquis diceret. Salices amygdalinis arboribus præualere, eo quod steriles sunt. Ad ostendendum etiam quantum hoc peccatum placeat diabolo, potest adduci quod legitur Iudic. 1. de Adonibezech, qui amputauerat LXX. regibus manuũ ac pedum summitates. Adonibezech interpretatur, dominus fulgurans, qui amputat illis qui habent regere alios summitates manuum ac pedum, dum procurat vt tales ad opera vtilia sint quasi impotentes: qui habet summitates manuum ac pedum amputatas, inutilis est quo ad vsum membrorum istorũ, etsi membra ista habeat. Sic multi ad vtilia opera sunt impotentes, sed ad inutilia vel noxia potentiam habẽt. Ad idem ostendendum valet ꝙ legitur Matth. 12. de immundo spiritu, quod inueniens domum à qua exierat vacantem, *vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi*. & eiusdem 8. legitur de dæmonibus quod dixerunt Domino. *Si eiicis nos hinc in gregem porcorum mittenos*. Porci sunt qui nihil faciunt, nisi quod voluptati corporis deseruiunt, qui sunt quasi proprium hospitiũ dæmonum. In acediosis habet diabolus quasi hospitium quietis. vnde Iob. 40. dicitur dormire in secreto calami. Calamus qui vacuus est, figurat hominem vacantem & otiosum, in quo diabolus quiescit & dormit.

Quantum acedia noceat proprio subiecto, & quod ipsa repleat hominem malis pœna.

SEquitur videre qualiter noceat peccatum acediæ homini. Nocet autem ei mala inferendo tam pœnæ quam culpæ, & plurima bona auferendo, & primo ostendemus quomodo hominem repleat malis pœnæ: mala vero pœnæ tria sunt, paupertas, vilitas, & afflictio siue dolor. Quod paupertas peccatum acediæ sequatur, manifestum potest esse ex his verbis scripturæ quæ sequuntur, Prou. 20. *Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate: & non dabitur ei*. Item Prou. 10. *Egestatem sibi operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat*. Et 28. *Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui vero sectabitur otium, replebitur egestate*. & 23. *Vestietur pãnis dormitatio*. & 24. *Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno cõsurges? Parum inquam dormies, modicum dormitabis, paululum cõseres manus, vt quiescas: & veniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus*. Paupertas modo quasi inermis est, & quasi lẽte incedit: ideo multi fugiunt eã, vel resistunt ei, sed in futuro erit quasi armata, vt homo non possit ei resistere, & veniet quasi cursor vt homo non possit eam effugere. & Prou. 21. *Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est*. & Eccles. 10. *In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus*. Tigna vocantur ligna illa quæ vulgariter dicuntur capiones, eo quod se mutuo capiunt. vnde domorũ contignatio, est coniunctio quæ fit in superiori parte tecti, quam pigri ex pigritia permittunt humiliari. Hoc enim proprium est pigri non subuenire periculis tempore opportuno. Quod vero vilitas sequatur peccatũ acediæ, manifestum potest esse ex his verbis scripturæ quæ sequuntur Eccles. 22. *In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loquentur super aspernationem ipsius*. Item in eodem: *De stercore boum lapidandus est piger, & omnis qui tetigerit eum excutiet manus*. Tunc piger lapide luteo lapidatur quando increpatione dura & conuitiis plena increpatur. Omnis qui eum tetigerit, manus excutiet, quia onerosus est hominibus, & libenter homines se expediunt ab eo. Item Prou. 10. *Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis est*. Messis in qua colligendus est cibus spiritualis, est doctrina. vnde Prouer. 24. *In doctrina replebuntur cellaria vniuersa substantia pretiosa atq; pulcherrima*. Vel messis potest intelligi præsens vita, in qua merita colligenda sunt. Quod autem afflictio sequatur peccatum acediæ, potest ostendi primo ex hoc quod acediosus est quasi totus famelicus. Eo enim quod vacat & vacuus est, quasi totus esuriens est. Omnes sensus eius esuriunt, vt aures eius esuriunt rumores, visus vanitates, tactus & gustus voluptates carnales.

Vnde Prouer.21. *Desideria occidunt pigrum.* Noluerunt enim quicquam manus eius operari, tota die concupiscit & desiderat. Acediosus laborat paralysi spirituali. vnde non est mirum si affligatur: & est figuratus per paralyticum illum de quo dicit Centurio Matth.8 *Puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur.* qui torquetur laborando, bene torquetur, quia vtiliter torquetur. Sed qui torquetur quiescendo, male torquetur, quia inutiliter. Acediosus est in tædio vitæ. Vnde habet quandam tristitiam, quæ ad modū vermis corrodit cor eius. vnde Prouer. 25. *Sicut tinea v stimento, & vermis ligno: sic tristitia nocet cordi.* Seneca: Traditione bonarum artium occupādi sumus, quoties male habet inertia impatiens sui.

Quomodo acedia repleat hominē malis culpæ.

SEquitur videre quomodo acedia repleat hominem malis culpæ. Hoc autem primo potest ostendi ex illo verbo: Prou.24. *Per agrum pigri hominis transiui. & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrtica, operue ant superfic em eius spinæ & maceria lapidum destructa erat: quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinā* Sicut ager spinas profert & tribulos, & cætera inutilia nisi vtilibus seminatus fuerit, sic homo spinas & tribulos germinabit vitiorum, nisi vtilibus occupationibus se r pleuerit. Vnde Bernard. Hæc maledictio Adæ, & in terra laboris nostri, & in agro cordis & corporis nostri, vt noxia vel inutilia gratuito passim proueniant: vtilia vero vel necessaria cum labore. Potest etiam idem ostendi multis aliis exemplis. Corrūpitur enim aqua quiete. vnde Poeta: *Et capiunt vitium ne moueantur aqua.* Vinum ex se etiam fæces generat: & nisi à fæcibus illis mundetur, totum corrumpitur. Idem accidit in homine. vnde Ieremiæ 48. dicitur de Moab *Moab requieuit in fæcibus suis, nec transfusus est de vase in vas & in transmigratione non abiit.* Idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus. Sapor corruptus & odor prauus non recedit à vino si supra fæces remanserit, imo interdum totaliter corrumpitur. Idem accidit de acedioso, qui totus quasi acidus & acetosus efficitur. Adeo enim corrumpitur, vt bona ei displiceant, quæ debebant sibi placere. Homo in præsenti vita est similis illi qui est in flumine impetuoso, qui in vno loco stare non potest, & nisi ad summa conetur ad ima labitur. Eo enim quod omnis homo ex nihilo est, ad nihilum tendit, & ad nihilum culpæ, & etiam ad mortem. Vnde nisi conetur progredi & proficere, regreditur & deficit. vnde Bern. In via vitæ non progredi, regredi est, quum nihil adhuc in eodem statu permaneat. Homo similis est castro plurium dominorum, inter quos ille qui remissior est totum amittit, alius enim paulatim aufert ei ius suum. Si spiritus remissus fuerit, caro quæ aduersus eum concupiscit quotidie aliquid acquirit super spiritum. vnde Prouerb. 21. *Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.* Pannus candidissimus quasi imperceptibiliter niger efficitur, vnde frequenter ablutione indiget. Manus etiam corporis quasi insensibiliter post ablutionem sordidæ efficiuntur. vnde frequenter in die lauari oportet. Sic nisi homo frequenter se lauet à sordibus spiritualibus, illis repletur. Negligentia igitur & acedia hominem replēt malis culpę. Homo ad modum vineæ putatione indiget, & non semel tantum, sed frequenter: sicut ostendit Bernard. super illud Can 2 *Tempus putationis aduenit,* dicens: Quis ita ad vnguem omnia, à se superflua resecauit, vt nihil se habere putet putatione dignum? Credite mihi & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccendunt extincta, & sopita denuo excitantur. Parum est ergo semel putasse. Sæpe putandum est, imo si fieri possit semper, quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas inuenis, quantumcunq; in hoc corpore manens profeceris. Erras si vitia putas emortua, & non magis compressa, velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus. Subiugari potest, sed non exterminari. vnde in tanto discrimine consilium est obseruare diligenter, & mox renascentium vitiorum capita apparebunt, promota seueritate succidere.

Quomodo acedia auferat homini bona gloriæ, gratiæ & naturæ.

AD hoc ostendendum adduci potest quod legitur Matth. 25. de seruo pigro *Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talēta, Omni enim habenti dabitur, & abundabit: & qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo.* Ei qui non habet studium vel voluntatem operandi, sæpe aufertur facultas. Iusto enim Dei iudicio fit, vt ille qui non vult bene operari quum possit, postea non possit quum velit. Et Luc. 19. dicitur similiter de seruo pigro. *Auferte ab illo mnam.* Et subditur: *Dico vobis quia omni habēti dabitur, & abūdabit:*

ab eo autem qui non habet (supple voluntatem operandi) *& quod habet, auferetur ab eo*, scilicet facultas: Aufert autem acedia homini & bona gloriæ, bona gratiæ, & bona naturæ. Bona gloriæ aufert quia illa promittuntur solis strenuis & vigilantibus. Vnde Luc. 12. *Beati serui illi quos quum venerit dominus inuenerit vigilantes. Amen dico vobis: quod præcinget se, & faciet illos discumbere & transiens ministrabit illis*. Et Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud.* Econtrario acediosi & pigri amittunt illud. Super quod verbum dicit gl. Grandis violentia est in terra nasci, & cælum capere, & habere per virtutem quod per naturam non possumus. Non est verisimile quod acediosus talem violentiam cælo faciat. Acediosus adeo lente incedit quod in cælo locum suum amittit. Aufert etiam acedia bona gratiæ. vnde Greg. Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Idem, Iustus vt cælestia capiat, cauet ne inanis dies eat: Quod autem acedia bona gratiæ auferat, potest ostendi ex hoc, quod gratia Spiritussancti est sicut ignis, qui non potest esse otiosus. Desinit enim esse si desinit agere Sic gratia Dei quandoque amittitur, quia homo ex ea non operatur, vnde super illud Io. 13. *Qui non diligit me, sermonem meum non seruat*, dicit Greg. Nunquam est Dei amor otiosus. Operatur enim magna, si est: si autem operari renuit, amor non est. vnde Apost. 1. Corint. 15. *Gratia Dei in me vacua non fuit*. Nec solum gratiam aufert homini acedia, sed etiam fructum qui à gratia deberet procedere: & sic aufert totam vtilitatem huius vitæ, quod non est paruum damnum. vnde Bernard. Quam mitius me priuares, ô amara mors, vitæ vsu, quã fructu: nam vita sine fructu, grauior mors. Denique duplex damnum paratur ligno infructoso, securis, & ignis. Aufert etiam acedia bona naturæ. Naturale n. ingenium, & cætera bona naturalia deteriorat. Et si nullũ aliud damnũ faceret acedia homini nisi de amissione temporis, nõ parum damnificaret hominem.

De octo quæ valere possunt ad temporis conseruationem.

SEd nimis multi sunt qui damnum istud nõ reputant. Ideo agemus hic de his quæ deberent mouere homines ad temporis conseruationem. Et sunt octo quæ valere possunt ad hoc. Primo possunt valere ad hoc verba scripturæ quibus monemur ad temporis conseruationem. Sicut est illud Eccl. 4. *Fili conserua tempus, & declina à malo.* Et illud Prou. 5. *Fili ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli.* Fatuus est qui rem ita pretiosam sicut est tempus dat hosti suo crudeli, expendendo illud in seruitium dæmonum. Secundo possunt valere ad hoc exempla creaturarum, quę quodammodo videntur tempus considerare quãtum possunt. Accepta enim opportunitate operandi operantur, nec permittunt tempus vacuum transire. Vnde Ecclesiast. 3. *Omnia tempus habent*. Tertio debet mouere hominem ad temporis conseruationem ipsa natura temporis. Tempus enim breue est, & velociter transit: & postquam transierit, recuperari non potest. Ad primum pertinet quod legitur Iob. 14. *Breues dies hominis sunt.* Et debemus intelligere breuitatem istam respectu vitæ æternæ, cui debemus prouidere tempore isto. De breuitate etiam ista tangitur in Psal. 89. vbi dicitur: *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit.* De hac etiam breuitate dicit Senec. Si multum ætatis esset, parce dispensandũ erat vt sufficeret necessariis. Nunc quæ dementia est superuacua discere in temporis egestate? De velocitate vero legitur Iob 7. *Dies mei velocius transierunt.* Et Senec. Infinita est velocitas temporis. Punctum est quod viuimus, & puncto minus. Item Iob 9. *Dies mei velociores cursore fuerunt.* De irreuocatione temporis dicit beatus Bern. Non parum æstimes tempus quod in factis vel in dictis expenditur otiosis. Volat enim irreuocabile verbum, volat tempus irreuocabile, nec aduertit insipiens quid amittat. Quarto potest valere ad hoc pretiositas tẽporis. De qua Bern. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie vilius reputatur. Ostenditur autem pretiositas temporis tripliciter. Primo, per hoc quod possessio temporis vel rara est, quantum ad hoc quod vnicum tẽpus est semper sicut de phœnice dicitur, quod est phœnix vnica semper auis. vnde quum omne rarum pretiosum sit, valde pretiosum debet esse tempus. Secundo ostenditur ex hoc, quod aliquis locus est in quo plus amaretur vna hora tẽporis ad agendum pœnitentiam, quam tanta massa auri quãtus est totus mundus. Locus ille infernus est. Tertio ostenditur ex hoc quod in vna hora temporis potest homo promereri dimissionẽ pænæ æternæ, & peccatorum suorum remissionem, Dei gratiam & æternã gloriam. Quinto potest valere ad hoc, si consideramus nos debitores esse totius tẽporis nostri. Nec debe-

mus etiam illud soli creditori, sed pluribus. Fatuus enim est, qui multis debitis obligatus est, si prodige expendit. Debita nostra ostēdit nobis Beatus Bern. dicens: O si cognouisses quam multa & quam multis debeas, videres quod nihil est quod facis. Primo, Christo debes omnem vitam tuam, quia ipse pro tua posuit suam. Secundo exigunt præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos pænitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animę meæ. Quid si tertium debitorem ostendam, qui eam vendicet sibi? Puto quod desideres gloriam quam oculus non vidit. Nonne ad hanc emēdam totum te & quodcunque poteris dare oportebit? Et cum omnia compleueris, *non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.* ad Rom 8. Quarto debitori debes totum quod es à quo totum habes, qui te fecit & benefecit: & cuncta ministrat cui horum proponis reddere quod debes. Sexto deberet hominem mouere ad cōseruationem temporis hoc, quod oportebit districtam rationem de eo reddere coram Deo. Omne enim tempus tibi impensum requiretur à te qualiter sit expensum, sicut dicit beatus Bern. Et sicut capillus non peribit de capite: ita nec momētum de tempore peribit. Vnde Psal. 74. *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.* Et Thren. 1. *Vocauit aduersum me tempus, vt conteret electos meos.* Beneficium temporis multum erit aduersus eos qui boni videntur esse. Valde enim ingrati apparebunt illi, quib. Dominus tantum beneficium dabat singulis momentis quantum est beneficium temporis, qui tanto beneficio non cessauerunt ab impugnatione ipsius. Septimo deberet homines mouere ad idem hoc, quod tempus quodam speciali modo est nostra possessio, vnde Senec. Reliqua à nobis aliena sunt, tempus tantum nostrum est. Tali modo tempus nostrum est: quod si tempus amittimus, quodammodo nosmetipsos amittimus: qui medietatem sui temporis amisit, quodammodo dimidium se amisit. Octauo debet mouere nos ad temporis conseruationem hoc, quod temporis amissio quædam mors est. Est. n amissio vitæ. vnde Senec. Quem mihi dabis qui aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori? Idem, Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ. Et tunc quoque cum crescimus vita decrescit: quemadmodum clepsydra non extremum stillicidium exhaurit, sed quicquid ante defluxit, sic vltima hora qua esse desinimus non solum mortem facit, sed sola consummat. Et conseruatio temporis in hoc attenditur, vt in Dei seruitio expendatur: & sic ex tempore quodammodo summato æternitas in futuro colligatur. Illi vero qui prodige tempus expendit, frequenter accidit: quod citius tempus amittat. Viri. n. impii non dimidiabunt dies suos. Et implebitur in eo illud Eccle. 29. *In tempore redditionis postulabit tempus.*

Cap. IV.

De aliis sex quæ valere possunt ad detestationem acediæ.

PRæter prædicta sunt sex alia quæ possunt valere ad detestationem acediæ. Primum est hoc, quod ipsa inquinat pulchriorem partem ecclesiæ, scilicet viros contemplatiuos. Et est mirum quod illi sunt magis acediosi, qui minus esse debuerunt. Viri enim contemplatiui, quorum esset non solum currere, sed volare (aues enim spirituales sunt) ad modum testudinum lentissime incedunt. vnde iam nō potest dici de illis illud verbum Esa. 40. *Qui sunt isti qui vt nubes volant, sed velut mortui immobiles stant?* Vnde necesse habent frequenter orare, exemplo Dauid, vt in via Domini viuificentur, & vt pennæ columbæ eis dentur, vt volare possint & requiescant. Secundo potest valere ad detestationem acediæ hoc, quod ille qui hoc vitio à diabolo capitur, ignominiosius capitur cæteris peccatoribus. sola enim ignauia capit eum, & quandoque solus timor. vnde Prou. 18. *Pigrum deiicit timor, & animæ effæminatorum esurient.* Multum posset erubescere ille quem solus timor deiicit de equo virtutum, cum timor non sit nisi quædam pictura terribilium. Præterea cum timor sit de malo futuro, ille quem timor vincit, quodammodo vincitur ab hoste qui nondum est, sed futurus, & quandoque etiam futurus non est. vnde Sen. Illud tibi præcipio, ne sis miser ante tempus. Illa quæ velut imminentia expauisti fortassis nunquam ventura sunt. Tertio potest valere ad detestationem acediæ, hoc quod homo acediosus valde ignominiose detinetur captus. Non enim ligatus est vinculis ferreis, imo nec stupeis, sed potius nullis: Sola enim desidia detinetur: nec habet aliquem carcerem quo claudatur, vel custodes quibus custodiatur, nisi prout summat. vnde Prou. 15.

Iter pigrorum quasi sepes spinarum Homini pigro videtur quod viæ sibi spinis clausæ sint, & quod nullo modo fugere possit de manibus diaboli. Videtur sibi ꝙ si conuertatur ad Dominum, statim debeat mori. Vnde Genes 4. dicit Cain: *Omnis qui inuenerit me, occidit me.* Idem legitur Prou. 22. Dicit piger, *Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* Et 26 dicit piger, *Leo est in via, in itineribus leana.* Mirum est quare ita timēt pigri conuerti ad Dominū, cum videant eos qui ad Dominum conuertuntur, diutius viuere, & pulchriores esse. Quarto potest facere ad detestationem acediæ hoc, quod vitium istud solum vel maxime homines infestat & impugnat quando sunt in seruitio Dei. vnde partem Dei nititur ei auferre, nec parum deteriorat eam: quandoque.n. efficit vt psalterium totum cum fastidio & acedia dictū minus sit gratum Deo, q̃ psalmus vnus cum deuotione & hilaritate dictus. vnde Hieron. Malo psalmum vnum cum hilaritate mentis decantare, q̃ totum psalterium cū fastidio & torpore & acedia. Quinto potest valere ad detestationem acediæ hoc, ꝙ acedia est valde grauis infirmitas Tria autem faciunt ad grauitatem istam. Primum est hoc ꝙ illi qui laborant hac infirmitate nesciunt se infirmos esse: vnde se sapientes esse reputant, & alios iudicant. Ideo dicitur Prou. 26. *Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus sententias.* Periculosa vero solet esse infirmitas quæ non agnoscitur, quia eius remedium nō quæritur. vnde Bern. Scio longius à salute absistere mēbrum quod obstupuit, & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Secundo facit ad grauitatem huius infirmitatis eius prolixitas. Est.n. acedia velut febris lassa. Vnde de illa potest intelligi quod dicitur Eccl. 10. *Languor prolixior grauat medicum.* Tertio facit ad grauitatem huius infirmitatis hoc, quod reddit hominem impotentem ad operandum. vnde significatur per paralysim Matt. 8. & Matt. 9. per ariditatē manus. Matt. 12. vbi legitur sic. *Et ecce homo habens manum aridam &c.* Acediosus manum dexteram aridam habet, sed non sinistram: quia impotens est ad hoc bene operandum, sed non ad male operandum. vnde Zach. 11. dicitur de malo pastore: *Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter tenebrescens obscurabitur.* Tūc oculus dexter obscuratur, quando pastor ad spiritualia cæcus efficitur. Acedia est velut febris illa quæ dicitur hectica. quæ prouenit ex consumptione naturalis humiditatis. Sic acedia ex defectu humoris gratiæ. Sexto potest valere ad detestationem acediæ hoc, quod acediosus iniquus est in Deum: quia defraudat eū in lucro talenti ꝙ ei cōmisit. Iniquus est in proximum, & quia eum scādalizat: & quia defraudat eum in hoc quod vult comedere & bibere, sicut & ipse, & tamen non vult laborare sicut ipse. In seipsum etiā iniquus est, quia hostes suos nutrit à quibus perimatur, scilicet vitia.

PARS II. QVÆ HABET XVII. *capitula.*

De diuersis generibus peccatorum quæ ad hoc vitium pertinent.

CAP. I.

De tepiditate & malis quæ in homine tepiditas facit.

Dicto de his quæ faciunt ad detestationē acediæ, consequenter dicendum est de diuersis specie bus vitiorum quæ ad acediam pertinent. Videtur autem ista xvi. vitia ad acediam pertinere, Tepiditas, mollities, somnolentia, otiositas, dilatio, tarditas, negligentia, imperfectio siue imperseuerātia, remissio, dissolutio, incuria, ignauia, indeuotio, tristitia, tædium vitæ, desperatio Tepiditas est paruus amor boni. Et videtur esse tepiditas prima radix in peccato acediæ, & ex hac videntur nasci cætera vitia enumerata. Facit autem tepiditas multa mala in homine. Primo Deo vomitum prouocat, vt prius ostensum est. Tunc tepidus à Deo euomitur, quum in deteriora labi permittitur, vel impœnitens moritur. Secundo fiduciam tentandi & accendendi diabolo prętat. De multis enim vitiis tentat diabolus hominem tepidum, de quibus non auderet tentare hominem feruentem. Vnde dicit authoritas. Ollæ feruenti muscæ non insidet. Tertio reddit hominem quasi impotentem & contractum: vt patet in illis qui cum valde fortes sint, non possint sextam partem pœnitentiæ facere quam fecit vetula vna, quod accidit propter tepiditatem, scilicet quia paruū habent desiderium agendi pœnitentiam. Vnde Bern. forsitan ideo non possumus, quia nō multum volumus. Tepiditas ēt facit, vt homo petat & non accipiat. Accidit enim quod aliquis xx. annis non accipit quod in oratione petit, quia petit tepide quod alius qui feruenter peteret, vna die impetraret. vnde Aug.

Seruat tibi Deus quod non vult cito dare, vt & tu discas magna magne desiderare. Tepiditas etiam facit vt homo semper pugnet, nec vnquam vincat, nec illam sublimem promissionem vincentium vnquam accipiat, quę habetur Apoc. 2. *Vincenti, inquit, dabo manna absconditum*. Tepidus autem adeo remisse agit, quod nunquam peruenit ad retributionẽ quæ est in custodia mandatorum. Quæ tanta est ꝙ nõ potest dici, sicut dicit gl. super illud. In custodiẽdis illis retributio multa. Tepid⁹ similis est homini auaro, de quo dicitur vulgariter, quod tantum expendit quantum largus, & tamen non habet inde gratiam, nec mercedem, quia pro modico multũ perdit. Tepidus semper seminat in præsenti vita, & nunquam metit, quia ad pacem animi non peruenit. Ideo dicit beatus Bern. contra tepiditatem istam: Si incipis, incipe perfecte: si imperfectus es, hoc iam perfecte age: si perfectionis aliquid attigisti, teipsum in temetipso metire.

Cap. II.

De Mollitie.

Sequitur de mollitie quæ est impatientia rei duræ. De qua legitur Prou. 18. *Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis*. Mollis est ille qui cedit duris: id est tribulationibus succumbit. Vnde quando in opere inchoato aliquod durũm occurrit, ipse ab opere desistit, & talis frater est sua opera dissipantis. Idem enim est acsi ea dissiparet. Mollities ista est velut quædam culcitra, in qua diabolus in homine quiescit. Homo etiã mollis est velut homo viuens, qui ad ignem tribulationis quasi liquefit, & ad nihilum redigitur. Ad quantam miseriam deuenturi sint qui molles sunt, insinuatur Deuter. 28. vbi sic legitur: *Homo delicata vita & luxuriosus valde inuidebit fratri suo, & vxori quæ cubat in sinu suo, ne de eis det carnibus filiorum suorum quos comedet, eo quod nihil habeat aliud*, & paulo post: *Tenera autem mulier & delicata, quæ super terram ingredi non volebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam inuidebit viro suo, qui cubat in sinu suo super filii & filiæ carnibus*. Summum remediũ cõtra mollitiem istam est ignis Spiritussancti, qui lutea consolidat, valet etiam coutra istã mollitiem assuetudo durorũ. vnde Bern. Rusticus duros habet neruos, fortes lacertos. Exercitatio hoc fecit, sed cum corpore mollescit. Dissolutus potest vocari in verbo proposito qui mollis est, & qui nullo amore ligatus est ad opus bonum vel qui paralytic⁹ est. Paralysis enim dissolutionem sonat.

Mollis & mollities quid.

Cap. III.

De somnolentia, vbi ponuntur duo exempla quæ valent contra eos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam.

Sequitur de peccato somnolentiæ quod ad acediam pertinet. Quia sicut legitur Prou. 19. *Pigredo immittit soporem*, quod potest intelligi de sopore contemplationis, & de sopore corporis. Somnum contemplationis pigredo immittit in illos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam, nolentes operari aliquid. Contra quos possunt valere hęc duo exempla quæ subiungimus. Legitur in vitis patrum, ꝙ quidam peregrinus venit ad abbatem Syluanum in montem Sina. Et cũ videret fratres operantes, dixit: Quare operamini cibum qui perit? *Maria enim optimã partẽ elegit* &c. Tunc senex fecit ei dari codicẽ vt legeret, includens eum in cellula. Cum igitur transisset hora nona circunspiciebat ille vtrum quis vocaret illum ad cibum: & veniens ad senẽ interrogauit vtrum fratres comedissent. Cui respõdit senex: Tu homo spiritualis es: & nõ necesse habes hanc escam. Nos autem tamꝙ carnales comedimus, & ideo operamur. Quod cum audisset, cœpit pœnitere. Cui abbas: Ergo necessaria est Martha Mariæ. Itẽ abbas Ioan. dicebat fratri suo maiori: Vellẽ semper esse securus sicut angeli securi sunt, nihil operantes, sed sine intermissione Deum collaudãtes. Et proiecto pallio suo intrauit in eremum. Et post septimanam reuersus est, & pulsauit ad ostium fratris sui, qui quæsiuit, Quis es tu? Et ille respõdit, Ego sum Ioan. Et frater dixit: Ioannes angelus factus est, & vltra inter homines non est. Ille autem pulsabat, dicens: quia ego sum. & non aperuit, sed dimittit eum affligi. Tandem aperuit ei, dicens. Si homo es, iterum habes necesse operari, vt viuas. Si autẽ angelus, quid quæris intrare in cellam? Et ille statim pœnitentiam egit.

De somno corporis.

De somno vero corporis satis planũ est, quia pigredo immittit eum. Multi enim ex pigredine conantur ad dormiendum, cũ tamen dormire non possint. De somno vero corporis ad præsens tria ostendemus. Primo osten-

ostendemus ea quæ sunt reprehensibilia circa somnum. Secundo ea quæ deberent homines cohibere à nimietate somni. Tertio, quæ sint necessaria ad hoc quod aliquis dormiat prout debet.

Quinque reprehensibilia sunt circa somnum corporis.

QVinque vero reprehensibilia sunt circa somnũ. Primo nimietas somni: ad quod pertinet illud Prou. 33. *Vsquequo piger dormis?* Secundo reprehensibilis est circa somnum brutalitas: videlicet quando aliquis dormit vt porcus. vnde Bern. Carnalis somnus & brutalis: & sicut dicitur Ietheus abominandus est seruo Dei. Idem: Caue inquantum potes serue Dei, ne sit somnus tuus vt requies lassi sed sepultura corporis suffocati. Tertio, reprehensibilis est tristitia in surgendo à somno. vnde Eccl. 32. *hora surgendi non te tristet*: Quarto reprehensibilis est pigritia surgendo à somno. vnde legitur Eccle 29. *Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo.* Quinto reprehensibilis est circa somnum inoportunitas somni: vt quando aliquis dormit quando non esset dormiendum, vt in tempore orationis. Contra illud 1. Pet. 4. *Estote prudentes, & vigilate in orationibus*: vel cum aliquis dormit in sermone, vel lectione: iuxta illud Eccl. 22. *Cũ dormiente loquitur qui narrat stulto sapientiam.* Si stultus non habuisset voluntatem dormiendi per duos dies: tamen tempore lectionis vel sermonis dormiret. Tempus etiam in quo dormiendum non est, tempus matutinũ est. Illud .n. tempus non est somno occupandum: quia valde vtile est & studio, & orationi, & diuinæ laudi, & Dei consolatio frequentius tempore illo recipitur. Ad primum pertinet ꝙ dicitur in Psalm. 5. *Mane astabo tibi &c.* Et ad secundum pertinet quod legitur Iob 8. *Si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentẽ fueris deprecatus statim euigilabit ad te, & pacatũ reddet habitaculum tuum.* Et Sap. 16. *Oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum solis te adorare.* Primo pauperi qui eis occurrerit consueuerunt diuites dare: Sic Dominus libentius eos exaudit, qui mane valde orant eum. Ad hoc autem ꝙ matutina hora sit idonea ad laudandũ Deum, pertinet illud ꝙ legitur Iob 38. *Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarẽt omnes filii Dei* Astra matutina sunt viri contemplatiui, qui horis matutinis præcipue laudant Deum. Ad hoc vero ꝙ cõsolatio Dei matutinis horis præcipue recipiatur, pertinet illud Iob 7 *Visitas eũ diluculo* & illud Esa. 26. *De mane vigilabo ad te* Et Exod. 16. *Filii Israel colligebant manna hora matutina.* Ad significandum quod tunc dulcedo Spiritussancti colligenda est. Sicut corporum amatores stabiliunt corpus, aliquid in mane gustãdo: sic dulcedine Spiritussancti in mane stabiliendus est spiritus. Vnde ad Hebr. 13 *Optimum est gratia stabilire cor.*

De tribus quæ deberent homines cohibere à nimietate somni.

TRia autem sunt quæ deberent homines cohibere à nimietate somni. Primo exẽpla ad quod pertinet illud verbum Aug. prius positum: indecens est Christiano si radius solis inueniat eum in lecto. Secundo hoc, quod somnus absque necessitate, est temporis amissio. vnde Bern. Quantum ad debitum continui profectus, nil ita deperit de vita nostra, quam quod somno depputatur. In veritate somnus est quasi quædam species vel imago mortis. Tertio deberet cohibere homines à nimietate somni multiplex malum quod in scripturis legitur ex somno accidisse. Et de hoc sufficiat ponere quinque exempla. Primũ exemplum est Iudic. 4 de Sisara, qui cum bibisset lac, obdormiuit & interfectꝰ est à Iahel, clauo in cerebro eius defixo. Secundum exemplum est Iudic 16 de Samsone, quem Dalila fecit obdormire super genua sua, & rasis septem crinibus, captus est & exoculatus. Tertium exemplum est in Iudith 13. de Holoferne, qui dormiens à muliere Hebræa interfectus est. Quartum exemplum est Matth. 26. vbi Apostoli somnolenti leguntur Christum amisisse. Quintum exemplum est Act. 20. de quodam adolescente, nomine Eutycho, qui cum, disputante Paulo, graui mergeretur somno, cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

De tribus necessariis homini vt debito modo dormiat.

TRia autem necessaria sunt homini ad hoc quod debito modo dormiat, Primo necessariũ est ei vt vigilando laboret. vnde Eccle. 5. *Dulcis est somnus operanti, siue parũ siue multum comedat.* Homo otiosus affligitur non solum dormiendo, sed etiam vigilando. Secundo, necessarium est ei vt sobrie potu & cibo vtatur. Tertio, vt sensus suos sobrios custo-

diat. vnde Bern. Sobrium cibum, sobrium sensum, sobrius sequitur somnus.

CAP. IIII.

De otiositate, & quod stultus sit otiosus.

Circa hoc peccatum, primo ostendemus quam stultus sit qui otium diligit. Secundo, ostendemus quod otiosi licet semper reprehensibiles sint, præcipue tamen tēpore gratiæ reprehensibiles sunt. Tertio tangemus ea quæ attendenda sunt alicui in occupatione q̃ vult eligere. Quam stultus vero ille sit qui otium diligit, ostenditur Prou. 12. vbi sic legitur: *Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.* Non solum stultus est talis vel stultior, sed etiam stultissimus.

De tribus gradibus stultitiæ.

Primus gradus stultitiæ est, vitam suam negligere, ei necessaria quærendo. Secundus gradus est, vitam suam hostibus indefensam exponere. Tertius gradus est: hostes qui eum interimant pascere. Hos tres gradus stultitiæ habet qui sectatur otium. Vitæ enim æternæ quæ futura est non prouidet: hostibus etiam suis scilicet vitiis, & dæmonibus se exponit, vt iam ostendetur. Hostes ēt suos nutrit, quia otio vitia nutriuntur, & impinguantur: sicut & anseres & etiam equi solent otio impinguari.

De xii. stultitiis hominis otiosi.

Et possumus assignare XII. stultitias quæ sunt in homine otioso. Prima stultitia est, quod ipse diabolo locum facit. Contra illud Apostoli ad Eph. 4. *Nolite diabolo locum dare,* vnde videtur diaboli societatem amare. Apud hominem occupatum non habet diabolus vbi possit esse: quia res perfecte occupata nō est capax alterius rei. Ideo dicit Hierony. semper aliquid boni operis facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Ex hoc vero quod aliquis in se diabolo locum facit, iam est indignus omni loco præterquam inferno. vnde primus locus otiosi est infernus, sicut & diaboli. Quod sic potest ostēdi. Constat quod otiosus cœlo non recipiatur. Cælum enim merces erit tantum eorum qui operarii fuerint. Vnde Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* In paradiso etiam terrestri non recipietur. Vnde Gene. 2. *Tulit Dominus Deus hominē, & posuit eum in paradiso voluptatis vt operaretur.* In purgatorio etiam non recipietur. vnde Psalm. 72. *In labore hominum non sunt, & cum hominibus nō flagellabuntur.* Otiosi non laborant cum hominib. & ideo non flagellabuntur cum hominibus in purgatorio, sed cum dæmonibus in inferno. Otiosus etiam indignus est esse in mūdo isto. Vnde Lucæ 13. de ficulnea sterili. *Succide eam, vt quid terram etiam occupat?* Relinquitur ergo quod solū in inferno digne sunt otiosi. Secunda stultitia est, quod otiosus in tali statu se ponit quod brutis animalibus inferior est, quod ad hoc quod brutis animalibus licitum est comedere: homini vero otioso prohibet hoc Apostolus 2. ad Thess. 3. dicens: *Si quis non vult operari, nec manducet*: homo otiosus est velut homo mortuus. vnde Seneca: Otiū sine literis mors est, & viui hominis sepultura. Et Eccle. 9. *Melior est canis viuus leone mortuo*: Leo mortuus est aliquis magnus otiosus, cui præualet canis viuus: id est, aliquis vilis strenue operans, imo etiam otiosus est plusquam mortuus, vnde in epistola Iudæ dicitur de quibusdā, quod sint arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ. Arbor in autumno plantata quando fructum facit, sero facit illum. Sic aliqui dum sani sunt, otiosi volunt esse: sed in articulo mortis tunc primo volunt fructum pœnitentiæ facere. Ideo frequenter accidit quod absque fructu decedunt. Et tales homines infructuosi quasi bis mortui sunt: quia non solum mortis temporalis sed ēt æternæ sunt debitores. In quo deterioris conditionis sunt q̃ bruta animalia. Illa. n. solum mortem temporalem habent. Tertia stultitia est, quod ex negligentia excolendi se, fructum suiipsius amittit. Si quis vineam haberet in qua mille asinatas vini posset colligere, valde reputaretur fatuus, & infelix ab omnibus si ex negligentia excolēdi eam fructū illum amitteret. Fructus quē quis in se colligeret si se diligenter excoleret, præualeret vino regni vnius. Quam fatuus est ergo qui ex negligentia tantum fructum amittit, quem in se colligere posset? Multum deberet confundi talis. Ideo dicit Seneca: Turpissima iactura est quæ per negligentiam fit. Turpissimam ideo vocat eam, quia est erubescentia plena. Nemo est ita pauper qui de fructu oris sui ita ditari non posset, si bene excoleret illud. vnde Prou. 12. *De fructu ventris sui vnusquisque replebitur bonis.*

De octo fructibus oris.

Ex ore suo posset homo colligere octo genera fructuum valde pretiosorum, non solum per

lum per annum vel per mensem, sed etiam singulis diebus si quis bene excoleret os suum. Primus fructus est Dei laudatio. Secundus est gratiarum actio: pretiositas vero horum fructuum ex hoc manifesta est, quod cœlestes arbores tales fructus ferunt. Ibi enim sonat gratiarum actio & vox laudis. Iuxta verbum Prophetæ. Tertius fructus est oratio. Cuius fructus pretiositas manifesta est ex hoc, quod ab angelis in cœlos defertur. vnde Tob. 12. dicit Angelus. *Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Non est vile xenium vel donum quod à tantis nuntiis Deo præsentatur. Ex virtute etiam orationis manifesta est pretiositas huius fructus. De qua dicit Greg. Magna virtus orationis quæ effusa in terris cœlo operatur. Quartus fructus est confessio. Cuius fructus pretiositas patet ex hoc quod Deus vult fructũ istum semper ante se habere. vnde in Psal. 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu eius.* Consueuerunt diuites quando diuersi fructus portantur ante eos, illum retinere ante se quem præ cæteris amant. Ideo autem Dominus amat confessionem quia cõfessio efficit, & custodit pulchritudinem. Pretiositas etiam huius fructus ex hoc patet, quod nullus Deo adeo displicet qui non placeat ei, si fructum humilis confessionis ei offerat, vel etiam offerre proponat. vnde Ps. 31. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.* Latro dum in cruce humilem confessionem Deo obtulit à patibulo inferni se absoluit, & regnum æternum meruit. Quintus fructus est modestia quæ in hoc attẽditur, vt homo modum ponat in verbis suis, quo ad quantitatem, & vt loquatur qualia debet loqui, scilicet vera, & quæ ad Dei sunt gloriam & proximi vtilitatem, & vt loquatur qualiter debet loqui, scilicet non clamose. Pretiositas huius fructus patet ex hoc quod legitur Prouerb. 17. *Qui moderatur sermones suos, prudentissimus est.* Sextus fructus est abstinentia, cuius fructus pretiositas patet ex hoc quod tãtæ virtutis est abstinentia, quod vitam hominis prolongat. vnde Eccles 37. *Qui abstinens est adiiciet vitam.* Talis virtutis dicuntur fuisse fructus arboris solis & lunæ. De quibus legitur in historia Alexandri. Sacerdotes [illegible] solis & lunæ fructibus illis vescentes, referuntur vixisse annis X L. absque læsione. Septimus fructus est fraterna eruditio. Fructum istum specialiter ferre voluit ipsum lignum vitæ scilicet ipse filius Dei. Marc 1. *Eamus in ciuitates & vicos proximos, vt ibi prædicẽ, ad hoc enim veni.* Octauus fructus est, fidelis reclamatio quando homo videt iniurias inferri Deo vel proximo. Pretiositas vero hui⁹ fructus manifesta est ex eius raritate. Pauci enim inueniũtur qui istum fructũ habeant. Vnde Prou. 20. *Multi misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet?* Videmus quotidie fratres nostros à canibus dilacerari, & non est qui reclamet: id est, à detractoribus. Imo quod plus est, videmus ipsum Deum à lusoribus crucifigi, & non est qui inde loquatur. Illi qui solo verbo possent Dei has contumelias impedire non curant hoc loqui. Quarta stultitia otiosi est, quod ipse exponit se absque defensione hostibus suis. Otiosus est sicut signum ad sagittam. Potest enim à dæmonibus vndique sagittari. Vnde potest dicere Threno. 3. *Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.* Occupatio velut quidam clypeus est contra sagittas diaboli. vnde Poëta: *Otia si tollas periere Cupidinis arcus.* Est etiam otiosus velut castrum absque muro. Vnde Ezech 38. *Ascendam ad terram sine muro.* verbum est diaboli. Veniam ad quiescentes habitantesque secure. Homo vero occupatus est velut castrum bene clausum. vnde Augustin. Non facile capitur à tentatore qui bono vacat exercitio. Homo otiosus non tantum vni hosti expositus est, sed etiam pluribus. Vnde habetur in Vitis patrum quod dixerunt seniores operantem monachum dæmone vno pulsari, otiosum vero innumeris spiritibus deuastari. Quinta stultitia est, quod cum ipse valde pauper sit, & nihil lucretur, tam large expẽdit res valde pretiosas, scilicet tempus suum, & bona sua naturalia: vnde in hoc negotio nihil est deterius otio, quod non solum noua non acquirit, sed etiam parta consumit. Sexta stultitia otiosi est, quod ipse se facit quasi receptaculum omnium sordium. vnde Bernardus. Omnium tentationum & cogitationum malarum & inutilium sentina est otium. In sentina sordes recipiuntur in nauibus marinis: Sic cor otiosi quasi omnes sordes recipit vitiorum. Licet ergo otiũ origo possit esse omnium peccatorum, spiritualiter tamen occasio est istorum peccatorum, scilicet luxuriæ, verbositatis, nugarum, & curiositatis & superbiæ. De peccato luxuriæ habemus exemplum Dauid, qui dum occupatus fuit bellis, continens fuit, postea vero tempore otii adulterium commisit: vt legitur 2. Regum 11. Salomon etiam dum occupatus fuit circa templum & alia ædificia,

sonita infatuatus fuit in amore [illegible] vt postea quando factus est otiosus. Poeta etiam dicit: *Quaritur Aegisthus quare sit factus adulter. In promptu caussa est, desidiosus erat.* Ezech. 16. *Hac fuit iniquitas Sodoma sororis tua: superbia, saturitas panis, abundantia & otium.* De verbositate & curiositate legitur 1. ad Timoth. 5. *Adolescentiores viduas deuita.* Et subditur. *Discunt enim circuire domos: non solum otiosa, sed etiam verbosa, & curiosa, loquentes qua non oportet.* De nugis vero dicit beatus Bernardus: Otiositas est mater nugarum, nouerca virtutum. De superbia vero dicitur in Psal. 72 *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia.* Septima stultitia otiosi est, quod ipse secum vult habere qui eum de malitia instruat: vnde si sapiens sit, non faciet mala. Otiositas quasi quædam magistra malitiæ est. vnde Eccles. 33. *Seruo maleuolo tortura & compedes: mitte eum in operationem ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas.* Octaua stultitia otiosi est, quod quum ipse sit submersus in profundo stultitiæ, siue malitia, non vult tamen porrigere manum ad laborem, licet aliter euadere non possit. Vnde Seneca: A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. Homo otiosus qui non vult se occupare vt à peccato possit exire, tali stultitia laborat qua laboraret ille qui cecidisset in aquam profundam, & pigritaretur manum porrigere ad arborem sibi proximam: quum tamen aliter non posset à naufragio liberari, occupatio bona lignum vitæ est his qui apprehenderint eam. Et frustra laborat otiosus ad exeundum à peccatis, nisi se occupet. Nona stultitia otiosi est, quod ipse quiescit quando laborandum esset, scilicet in præsenti & ideo laborabit quando esset quiescendum, scilicet in futuro. In quo similis est illi qui dicit Esaiæ 14. *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis.* Cui dicit beatus Bernar. O impudens & imprudẽs, millia millium ministrant ei, & decies centena millia assistebant ei, & tu sedere præsumis. Mundus iste locus laboris est. Vnde Iob. 5. *Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum.* Vnde dictum est ad Adam quando erat eiiciendus à paradiso, & ponẽdus in terra ista: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Decima stultitia otiosi est, quod ipse vult Deum quodammodo præire, dum solus vult quiescere, & non laborare, cum Dominus sex diebus operatus sit, & in septimo requieuerit. Vnde Genes. 2. *Compleuitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit ab omni opere quod patrarat.* Vndecima stultitia otiosi est, quod ipse refugit illud quod est iocunditas & sanitas tam animæ quam corporis, scilicet moderatum laborem. Duodecima stultitia otiosi est, quod ipse diligit illud vnde Dei maledictionem incurrit, & inde in vniuersitatem vitiorum incidit. Ad primum pertinet quod legitur Matth. 21. de ficulnea, quam Dominus maledixit, ideo quod esset sine fructu. Ad secundum pertinet illud verbum Bernardi, Summa mentis malitia est otium iners.

Quam reprehensibiles sint otiosi tempore gratia.

SEquitur videre quare potius reprehensibiles sint qui tẽpore gratiæ sunt otiosi, quam qui fuerunt ante otiosi. Quod patet ex hoc quod legitur Matth. 20. *Quid hic statis tota die otiosi?* Illos reprehendit paterfamiliâs quos otiosos inuenit vndecima hora. Per quos significantur illi qui sunt otiosi in tempore gratiæ. Et possunt super hoc quatuor caussæ assignari. Prima caussa est hæc, quod Dominus dedit nobis formam iam laborandi & exemplum. Vnde ad Philip 2. *Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens.* Magna superbia esset si vellet quiescere seruus ex quo laborat Dominus. Vnde Matth. 10 *Non est discipulus super magistrum nec seruus super dominum suum.* Secunda caussa est, quia tempore gratiæ sumus serui emptitii: & ideo magis ad laborem tenemur. Vnde Apostolus 1. ad Corinthios 6. *Empti estis pretio magno.* Tertia caussa est quia melior merces nobis promittitur. Iudæis enim promittebatur terra, nobis vero promittitur cœlum. Vnde Matth. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnũ cœlorum.* Quarta caussa est, quia & si spiritualibus qui erant in veteri lege promitteretur regnum cœlorum sub figura terræ promissionis, tamen illa multum illis differebatur. Non enim acceperunt mercedem suam vsque post passionem Christi. Nimis erat longa via in paradisum, quando oportebat ire per infernum: sed modo in momento vno lucratur aliquis paradisum, vt cum post verum baptismum decedit, vel cum post tantam contritionẽ quæ sufficiat ad deletionem culpæ & pœnæ. Vnde Bernardus in persona ecclesiæ: Labor meus vix est vnius horæ: & si amplius, præ amore non sentio. Vnde Luc. 14 *Misit Dominus seruum suum hora*

cœna dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia. Hora cœnæ est tempus gratiæ, in quo omnia sunt parata: quia nihil amplius necesse est ad hoc quod aliquis ad æternam cœnam introducatur, nisi quod manus suas lauerit: id est, purgatus perfecte fuerit.

Quod tria sint attendenda circa occupationem.

SEquitur videre quid attendendum sit in occupatione quam aliquis eligit. Tria autem attendenda sunt circa eam, scilicet quod occupetur. Vnde Hieron. Semper aliquid boni facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Et vt tædium remoueat, iuxta illud verbum Senecæ: Occupatione bonarum artium occupandi sumus, quoties male habet inertia impatiens sui. Et vt vtilitatem habeat. Pro vitando enim otio, otiosa sectari ridiculum est, vt dicit Bern. Idem: Non tantummodo agendum est, vt cum aliqua delectatione vel sine grandi nausea dies transigatur: sed vt etiam de peracta dieta ad profectum mentis semper aliquid in conscientia resideat: aliquid in thesaurum cordis quotidie congeratur. Magis attendendum est etiam in occupatione, quod occupet animum, quam quod occupet corpus. Item secundum Bern. Meliora sunt exercitia spiritualia, quam corporalia. Et inter corporalia melius est quod similius est spiritualibus, vt scribere. Et notandum quod quidam nolunt operari: quia hoc sibi dedecus reputant. Credunt enim honorabiliores burgenses esse illos qui nihil agunt: nisi quod comedunt & bibunt, & aliis deliciis intendunt. Sed eadem ratione porcos possunt præferre equis & ceteris animalib. qui nihil agunt nisi quod comedunt & bibunt. Et in veritate tales homines per porcos etiam significantur. Matth. 8. vbi dicunt dæmones Domino: *Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.*

CAP. V.

De vitio dilationis. Et primo de dilatione conuersionis.

SEquitur de vitio dilationis, quo vitio multum laborat genus humanum. vnde Senec. Nemo quidquam habet facti. In futurum enim nostra distulimus. Et nocet hoc vitium multum homini. Vnde versus: *Et nocet, & nocuit semper differre paratis.* Item, *Qui non est hodie, cras minus aptus erit.* Duæ autem sunt species dilationis quæ multum nocent hominibus: scilicet dilatio conuersionis, & dilatio confessionis, de quibus modo prosequemur. De prima legitur Eccl. 5. *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Et eiusdem 17. *Ne demoreris in errore impiorum.* & 21. *Fili, peccasti, non adiicias iterum: sed de pristinis deprecare Dominum vt tibi dimittantur.* Ad eandem dilationem potest referri illud Esaiæ 28. *Erit eis verbum Domini, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur.* Verbum Domini multis est occasio huiusmodi derisionis: multi .n. quando admonentur de sua conuersione respondent Domino, ad minus facio sic, *Manda remanda,* &c. Hoc procurat diabolus, vt dũ differunt venire ad Deum vadant ad infernum, & cadant retrorsum: id est, improuise moriantur & conterantur, id est, irrecuperabiliter damnentur. Ad eandem dilationem pertinet illud verbum Augustini loquentis ad Dominum: Non erat quod tibi responderem dicenti mihi, Surge qui dormis: nisi verba somnolenta & læta modo, ecce modo sine paululum. Sed illud modo non habebat modum, & illud paululum ibat in longum. Item August. de eadem dilatione: Differebam de die in diem viuere in te, & non differebam in memetipso mori. Et illud Senec. Quidam tunc viuere incipiunt, cum desinendum est. Quidam autem desierunt antequam inciperent. Et illud Sophoniæ 2. *Vox cantantis in fenestra, & coruus in superliminari.* Dominus stat ad ostium domus peccatoris, & pulsat. Vnde Apoc 3. *Ecce ego sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum.*

De duobus quæ impediunt, ne Deus intret ad cor peccatoris. Et de repromissione eius qui differt conuerti.

DVo vero sunt quæ impediunt ne Dominus intret ad peccatorem. Primum est hoc, quod peccator habet oculum ad prospera & læta, cum potius deberet habere ad tristia, scilicet pericula quæ sibi imminent. Vnde Eccle. 7. *Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorũ vbi lætitia est.* Et ista cogitatio dicitur in prædicto verbo Sophoniæ 2. *Vox cantantis*

in sinistra. Et impedit ne Dominus ad peccatorem intret. Exemplum habemus de hoc in ciuitate Ierusalem, quæ oculum habebat ad læta vnde gaudebat cum fleret dominus pro ea vnde Lucæ 19. *Videns Iesus ciuitatem fleuit super eam, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua: quæ ad pacem tibi.* Secundum quod impedit ne Dominus intret ad peccatorem, est procrastinatio. Et ista procrastinatio est velut coruus in superliminari, dicens domino pulsanti ad ostium, *Cras, cras.* Prouenit autē ista procrastinatio ex hoc quod peccator repromittit sibi longam vitam. Vnde Eccle. 29. *Repromissio nequissima multos perdidit.* Repromissio qua peccator sibi repromittit longam vitam, non solum nequam est, sed etiam nequior, & nequissima. Nequam est ideo, quia sibi vsurpat peccator hoc quod proprium Dei est, scilicet de futuro tempore disponere. vnde Act. 1. *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate.* Et Bernardus dicit ei qui de futuro tempore disponendo præsumit: Quid de futuro miser tam temerarie disponere præsumis, tanquam pater tempora & momenta in tua, & non magis in sua posuerit potestate? Nequior vero est repromissio ista: quia cum tempus infiniti valoris sibi à Domino datum fatue expenderit, adhuc tamen præsumit quod Deus multum temporis sibi sit daturus. Tali fatuitate laborās qua laboraret ille qui thesaurum magnum sibi à patre deditum ad negotiandum fatue expendisset, & adhuc large expendere vellet, dicens: Bene possum expendere, pater meus satis adhuc mihi dabit. Cui respōderi posset: Verum est: quia ita bene custodisti quæ tibi iam dedit. Tales deberent aduertere hoc quod Dominus tempore Noe recidit de tempore pœnitentiæ hominibus promisso, secundum Strabum viginti annos, eo quod videbat quod homines pœnitere nolebant. Si vero Dominus tempus promissum nolentibus pœnitere abstulit: quid faciet de his, quibus nullum tempus promisit? Nequissima vero est repromissio ista: quia talis non tantum tempus sibi datum perdidit, imo etiam in contumeliam ipsius largitoris expēdit, & futurum tempus in contumeliam eius expendere disponit. Qua fronte ergo præsumit quod Deus qui ista nouit, debeat sibi longam vitam dare? Ad hanc dilationem potest etiam referri quod legitur Prou. 3. *Ne dicas amico tuo, Vade, & cras reuertere, cum statim possis dare.*

De octo quæ mouere deberent ad accelerationem conuersionis.

Octo vero sunt quæ deberent hominem mouere ad accelerandam conuersionem. Primum est, mortis incertitudo. Vnde Lu. 12. *Estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.* Et Matth. 24. *Veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat.* Et iterum Lucæ 12. dicitur illi qui dicebat animæ suæ: *Anima mea multa bona habes reposita in annos plurimos, requiesce, comede, &c. Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem parasti cuius erunt?* Et Ecclesiast. 9. *Nescit homo finem suum sed sicut pisces hamo, & sicut aues comprehenduntur laqueo: sic capiuntur homines in tempore malo.* Et Seneca: Nescis quo loco te mors expectet: ideo tu eam omni loco expecta. Quum nesciat homo quo loco mors debeat ei occurrere, nesciat homo quo loco eam magis debeat expectare: in omni loco expectanda est. Vnde Sen. Iuuenes mortem habent à tergo: senes ante oculos. Licet illud non videatur quod à tergo est, nihilominus tamen nocere potest, & etiam amplius quam quod est ante oculos. Sic mors iuuenibus timenda esset vt senibus, licet illi nō aduertant. Et hoc est vnum quod multum deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis, quod tot homines defuncti sunt qui bene proponebant se quandoq; facturos pœnitentiam, & præoccupati morte non fecerunt, nec de cetero vnquam facient. Nimius est thesaurus quem fatuus homo tanto discrimini subiicit, dum differt conuersionem suam. Secundo deberet homines mouere ad accelerationē conuersionis multiplex bonum quod prouenit inde. De quo bono legitur Thren. 3. *Bonum est viro quum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua.*

De octo bonis quæ sequuntur accelerationem conuersionis.

Octo vero bona sunt quæ sequuntur ex hac acceleratione. Primum est, quod bonitas altius & profundius infigitur, eo quod inuenit subiectum magis tenerum. vnde versus: *Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu.* Secundum est, quod homini iocundum est bene viuere. Vnde Sapiens: *Optima forma viuendi eligenda est, quam iocundam reddet assuetudo.* Ante assuetudinem molestum est equis ambulare, adeo vt oporteat vincula poni in pedibus eorum: postquam vero consueti

fueti fuerint, facile est eis. Similiter pueris in principio molestum est addiscere, adeo ꝙ verberibus oporteat eos ad hoc compelli: postquã vero consueuerint, amore literarum patriam suam relinquũt, & multas paupertates & molestias sustinent, vt addiscere possint. Sic bene viuere quod primo hominem molestat, per assuetudinem fit homini iocundum. Tertium bonum est, quod homo secure viuit. Vnde Seneca: Pulchrum est ante mortem consummare viam, deinde expectare secure reliquam temporis partem. De hac securitate legitur Prou. 15. *Secura mens quasi iuge conuiuiũ.* Quartum bonum est, quod homo Deo diutius seruit & diutius bene viuit. Vnde August. Quid differs in crastinum? Longa vita bona erit si ipsa vita sit: Vtique si longa erit, melius bona erit. In veritate quanto habiturus es longiorem vitam, tanto amplius desiderare debes vt bona sit. Sicut aliquis quanto amplius habet de vino, tanto amplius desiderare debet vt bonum habeat, & amplius displicet sibi si corrũpatur. Quintum bonum est, quod gratius est seruitium eorum Deo qui cito ad eum conuertuntur. Illi enim de puro, & optimo vitæ suæ, & quasi de flore & vigore Deo offerunt: qui autem tarde volunt conuerti, quasi fæces Deo reseruant. Qui timere possunt ne de fæcibus calicis iræ Domini bibant: iuxta illud Psal. 74. *Fex eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.* Isti de vita sua primo offerunt ꝙ pulchrius est & melius in ea diabolo vel mundo, tanquam domino: reliquias vero volunt Domino offerre, illud scilicet de quo mundus non curat: cum tamen ea optima & electa debeant esse. Vnde Eccles. 13. *Fili si habes: benefac tecum, & dignas Deo oblationes offer.* Et in libro Numerorum 18. *Omnia quæ offertis de decimis & in donario Domini separabitis, optima & electa erunt.* De illo qui quod deterius est, Deo offert, dicit Dominus Malach. 1. *Offer illud duci tuo si placuerit ei, aut susceperit faciẽ tuã, dicit Dominus exercituum.* Et iterum ibidem. *Maledictus qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino qui rex magnus est, dicit Dominus exercituum.* Præcipue placet Deo seruitium iuuenum. Vnde Dominus Matt. 19. *Sinite paruulos venire ad me & nolite prohibere eos.* Et 21. *Nunquam legistis: quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Sextum bonum est, quod homo moritur certus certitudine spei de salute sua. E cõtrario incertus moritur qui in fine pœnitet. Vnde Aug. Si quis positus in vltima necessitate voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & hinc vadit, fateor vobis: non ei negamus quod petit, sed non præsumimus. Pœnitentiã dare possumus, securitatem vero non. Non dico damnabitur, sed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? Age pœnitentiam dum sanus es. Si sic agis, ego dico tibi quod es securus; quia pœnitentiam egisti eo tempore quo peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiã quãdo peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Item August. Duæ res sunt, aut ignoscitur, aut nõ ignoscitur: quid horũ futurum sit tibi, nescio: tene certum, & dimitte incertum. Septimum bonũ est, quod ignis purgatorii euitatur. Licet ille qui tarde conuertitur, saluetur: sic tamen saluus erit quasi per ignem 1. ad Corinth. 3. Octauum bonum est, quod maius præmium recipit. Habet enim Deus vnde melius remuneret eos qui sibi diutius seruierunt; & licet saluetur qui tarde conuertitur, si vere sicut ille qui cito conuertitur: tamen in domo Patris cælestis mãsiones multæ sunt.

De periculis malæ consuetudinis.

TErtio deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis magnũ periculum malæ consuetudinis. Quod periculum manifestari potest ex diuersis testimoniis scripturarum quæ subiungẽtur. Legitur Iob 20. *Ossa eius implentur vitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.* Vitia adolescentiæ si homo in his perseueret sunt similia guttæ quæ ossa subintrat quæ vix curatur. vnde talia vitia non relinquunt hominem dum viuit. vnde Prou. 22. Prouerbium est, *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Vnde narrat historia Græcorum, quod Alexander Magnus carere non potuit moribus & incessu Leonidis pædagogi sui, & vitiis quibus paruus fuerat infectus. Et Iere. 13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum.* A medicis etiam dicitur quod consuetudo fit altera natura. De natura autem dictum est. *Naturam expellas furca, tamẽ vsque recurret.* Et secundum August. Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Quantum sit periculum malæ consuetudinis, ostendit nobis gloss. super Matt. 26 vbi Petrus in prima negatione dixit, *Nescio quid dicis.* In secunda cum iuramento negat. In tertia detestatur, &

iurat quod non nouerit hominem. Perseuerare in peccato, vt dicit gloss. dat incrementum scelerum: & qui minima spernit, cadit in maiora. Ad ostendendum etiam pericula malæ consuetudinis, valere possunt quæ de Lazaro leguntur. Ioannis 11. Lazarus enim figuram tenet eorum qui sunt in peccato malę consuetudinis: de quo dicit Martha, *Domine iam fœtet*. Lapis etiam ei erat superpositus. Ligatus etiam erat manus & pedes institis, & facies eius erat velata sudario. Et ista quatuor spiritualiter reperiuntur in homine qui est in peccato malæ consuetudinis. Natura enim ipsius quasi corrupta est, adeo vt ei sapiant quæ debuerunt ei desipere, & ea desipiant quæ debuerunt ei sapere. Vnde fœtidi sunt coram Deo & angelis eius, sicut corpora corrupta hominibus fœtent. Vnde in Psalm. 13. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis*. Nimis tarde adhibetur sal vel myrrha pœnitentię hominibus qui in peccatis cõsueti sunt: sicut carnes tarde sale condiuntur quæ iã scaturiunt vermibus. Homo etiam qui est in peccato malæ consuetudinis habet velut magnũ lapidem supra se ipsum positũ, scilicet ipsam malam consuetudinem. Vnde super Ioan. 11. dicit gloss. quod Dominus fremuit, lacrymatus est, & clamauit: quia difficile surgit quem moles malæ consuetudinis premit. Homo qui in peccato malæ consuetudinis est, similis est illi qui in puteũ cecidit: super cuius os magnus lapis est positus, vnde in Psalm. 68. *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neq; vrgeat super me puteus os suũ*. Tempestas aquæ hominem demergit in consensu peccati mortalis. Profundum absorbet quũ peccatũ peccato additur. Puteus vrget os suũ, quãdo homo in seruitutẽ malæ consuetudinis redigitur. Manus vero & pedes habet talis ligatos institis, propter magnam difficultatem ad bene operandum quæ in eo est. Vnde Augustinus Ligatus eram, nõ ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Faciem etiam habet velatam sudario, quia ex hoc quod diu in tenebris peccatorum fuit, spiritualem visum amisit. Homo peccatis assuetus, est velut equus effrenis qui est in cursu, nec de facili potest retineri. vnde Ierem. 8 *Nullus est qui pœnitentiam agat super peccato suo, dicens: Quid feci? sed omnes cõuersi sunt ad cursũ suũ, quasi equus impetu vadens ad prælium*. In quãto periculo sit talis homo, ostenditur Psalm. 34. *Via illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos*. Mirum est si non cadat, qui per viam tenebrosam & præcipitem & lubricam vadit, & incessanter impellitur à forti tentatore, cum ipse sit debilis Vere potest dicere illud, Domine, vim patior. Et trahi videtur ab ipsa consuetudine ad interitum. Vnde Prou. 24. *Et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses*. Peccatum ante consuetudinem est vt funiculus, immo vt filum stupeum respectu status, in quo est post consuetudinem. vnde Esaiæ 5. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum*. Peccatum consuetudinis est velut vinculum plaustri, quod decem boues, id est, decem prædicatores, vix rumpere possunt. Vnde dicit gloss. super illum locum, Merito iniquitas in funiculis vanitatis trahitur: quia peccata peccatis cõnectuntur, & inania sunt vt fila aranearum. Sed si exire volumus, tanquã vinculis solidissimis tenemur. Peccatum etiam consuetudinis est velut languor inueteratus qui difficile curatur. vnde Ecclesiastici 10. *Languor prolixior grauat medicum, sed breuem languorem præcidit medicus*. Item Ecclesiastici 18. *Ante languorem adhibe medicinam*. Et Seneca, Minus negotii haberet medicus, si ad recens vulnus aut vitium adhiberetur: sequerentur teneri & rudes recta monstrantem. Nemo difficulter ad naturam reducitur, nisi qui ab illa defecerit. & Matthæi 9. legitur, quod discipuli non potuerunt expellere malignum spiritum à quodam in quo fuerat infantia. & Basilius Magnus dicit, quod sicut non potest aliquis dediscere maternam linguã, sic vix longam peccati cõsuetudinem. Tanta est vis consuetudinis, vt quod homo consueuit facere vigilans quandoq; facit dormiens: & quando consueuit facere viuens, interdum faciat moriens: vnde refertur de quodam medico, cui debebantur 13. libræ ad tres annos soluendæ, quod quũ laboraret in extremis, & admoneretur vt confiteretur, & Eucharistiam sumeret, nihil aliud ab eo poterant extrahere nisi 13 libras ad tres annos soluendas. Et sic loquens expirauit.

De conuersione dilata. Et de XII. quæ faciunt ad hoc quod conuersio dilata sit difficilior.

QVarto deberet mouere homines ad accelerationem conuersionis hoc, quod conuersio dilata difficilior est, accelerata vero facilior. vnde Beda super Lucam: Diabolus quanto diutius possidet, tanto difficilius di-

mittit. Et iterum. Quanto citius, tanto facilius diaboli dominium euitatur. Sicut optimus modus occidendi serpentem materialem est per contritionem capitis: sic optimus modus vincendi serpentem infernalem est per contritionem capitis ipsius. Tunc caput eius conteritur, cum in principio conflictus ipse deuincitur. Vnde Dominus dicit ad serpentem de muliere, *Ipsa conteret caput tuum.* & Hiero. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, statim illabitur, & Ecclesiast. 25 *Non est caput nequius super caput colubri.* & Cant. 2. iubet Dominus capi vulpeculas. & 1 Reg. 17. legitur Dauid percussisse Goliam in fronte, & sic eum interfecisse. In fronte diabolum percutit, qui in principio vitæ suæ eum deuincit. Sed velut in calcaneo vult eum percutere, qui in fine vitæ suæ quærit eum vincere. Pharao autem populũ Iudæorũ in morte primogenitorũ dimisit: vt legitur Exod 14 per alias plagas non dimisit eum, nec diabolus populum Christianũ perfecte dimittit, donec Ecclesia studeat correctioni paruulorum & laboret ad interficiendum peccata dum recentia sunt.

Duodecim vero sunt quæ faciunt ad hoc quod conuersio dilata sit difficilior.

PRimum est induratio. Puerilis enim ætas tenera est & susceptibilis impressionis: senilis vero dura est: vnde Eccles. 30. *Curua ceruicem filii tui in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi.* Virgula dum tenera est, potest ad rectitudinem adduci. Trabem vero postquam desiccata est, si curua sit, impossibile est ad rectitudinem reduci: Sic paruuli corrigi possent, si diligentia debita adhiberetur. De senibus vero in malitia sua induratis non multũ sperandum est. Omnis malus animus priusquam indurescat, malitia eius molliri potest: sed postquam indurauerit, desperandum: id est, non multum sperandum. Secundum faciens ad difficultatem conuersionis est hoc, quod contrarium gratiæ Dei iam occupauit hominem: Ideo Dei gratia difficilius in eo recipitur, sicut materia quæ habet aquam difficilius accipit ignem, quia ignis inuenit ibi quod sibi repugnet, sicut est manifestum in candela madefacta. De facili capitur castrum in quo nullus repugnat, & de facili vestis rectam formam suscipit, quæ nondum prauam suscepit. In paruulis vitia nondum sunt, vel si sunt, parua sunt. Ideo de facili possunt extirpari. Ideo dicitur in Psal. *Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.* Tertio facit ad hanc difficultatẽ hoc, quod ille qui diu distulit conuerti dissipauit in se bona naturæ. Virtutes enim naturales quas habebat in pueritia, amisit: scilicet virginitatem, innocẽtiam, humilitatem. propter quas virtutes dicit Dominus Matt. 19. *Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere. Talium enim est regnum cælorum*, scilicet illorum qui habent per gratiam ea quæ habẽt paruuli per naturam. Facilius est aliquem ditari quantum ad diuitias huius seculi, qui habet multa bona sibi dimissa à parentibus, quã illum qui bona paterna iam consumpsit. Sic paruulus qui bona naturæ habet, facilius ditari potest diuitiis spiritualibus, quam ille qui peccando bona naturæ consumpsit. Quarto facit ad difficultatem hanc, hoc quod ille qui differt cõuerti habet vas minus idoneum, cui Dominus libenter infundat balsamum gratiæ suæ. Verisimile enim est quod vas cordis quod diutius immunditiam peccati continuit, ad gratiam suscipiendam minus sit idoneũ. Nullus libenter infundit balsamum vasi quod diu continuit lutum. Quinto facit ad difficultatem istam hoc quod quanto aliquis diutius in peccato manet, tanto amplius oneratur peccatis: quia peccatũ quod per pœnitentiam non diluitur suo pondere ad aliud trahit. Vnde onus & pœnæ & culpæ crescit in peccatore: & ideo minus semper potest surgere à peccato, præcipue cum ipse semper debilior fiat. Et hoc est vnum vnde multum apparet, quam stulti sunt illi qui differunt conuerti. Ille enim qui non potest leuare onus peccatorum quando minus est, quomodo leuabit illud quãdo maius erit? Vnde legitur in vitis patrum, quod beatus Arsenius qui habitauit in eremo Scythiæ, talem vidit visionem. Venit ad eum vox, dicens: Egredere, & ostendã tibi opera hominum: & egressus vidit Aethiopem nigrum cum securi cædentem ligna, & facientem grandem sarcinam, & tentabat leuare eam, & præ magnitudine non poterat. & iterum cædebat alia ligna, & addebat sarcinæ. Exposuit ergo ei hãc visionem, dicens: Qui cædebat ligna, & adhuc super sarcinam addebat, homo est, qui est oneratus multis peccatis, & semper addit alia peccata, quum oportet ea deponere & demere. Tali fatuitate laborat qui differt agere pœnitentiam

Psal. 136.

tentiam vsque ad senectutem, quasi laboraret ille qui haberet quatuor iumenta & onera eis sufficientia, & imponeret onera quatuor iumentorum debiliori ex illis. Sic homines senio, quod est debilissima pars vitæ hominis, totum onus vitæ volunt imponere. Sexto facit ad difficultatem conuersionis hoc, quod quãto aliquis in peccato diutius moratur, tanto amplius à Deo elongatur. Non est verisimile, quod ille qui non cessat se elongare à Deo per xx. annos posset de facili in octo vel quindecim diebus in quibus durat infirmitas, ad Deum redire. Licet hoc possit accidere, & interdum accidat quando ventus Spiritus sancti placuerit afflare alicui. Sed raro accidit. Ideò scriptum est: *Qui elongant se à te, peribunt* Et Esaiæ 55. *Inuocate eum dum prope est.* solet dici quod tantum est à sancto Dionysio vsque ad vrbem Parisiensem, quantũ ab vrbe Parisiensi ad sanctum Dionysium. Sic qui longo tempore se à Deo elongauit, non nisi longo tempore ad Deum redit, nisi Deus valde magnam gratiam ei facere voluerit. Septimo facit ad difficultatem cõuersionis hoc, quod homo circa mortem multa habet impedimenta: scilicet infirmitatem & solicitudinem & dispensationẽ domus suæ, quæ non permittunt hominem cogitare de anima sua. Vnde Hieron. Dũ infirmitate opprimeris, nihil aliud potes cogitare quam sentis. & Aug. Mors vrget, peccata terrent, vxor & filii quos amauit ad se vocant. Octauo difficile cõuertitur talis: quia iustum est vt à Deo contemnatur moriens ille, qui eum contempsit viuens. vnde Esa. 33. *Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris?* Ioan Chrysostomus. Hac animaduersione percutitur impius, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. Nono difficile conuertitur homo, qui differt conuerti vsq; ad mortem: quia tũc magis diabolus impugnat hominẽ sciens, quia si tunc hominem amiserit, de cetero eum nõ recuperabit. vnde Genes. 3. dicitur serpenti: *Tu insidiaberis calcaneo eius.* In calcaneo qui est extrema pars hominis, intelligitur finis vitæ, cui diabol. maxime insidiatur. Tũc. n. summum studium, & laborem apponit vt hominem deuincat. Interdum xx. annis prouidet diabol⁹ ante mortem vnde hominem in morte detineat: Faciet enim hominem aliquid iniuste acquirere, quod in morte non vult restituere. Vnde magna est fatuitas eorum qui ita præsumunt quod in morte conuertantur, & q̃ tunc diabolum deuincant, quando ipse melius præparatus est ad prælium. Similes videntur esse illi qui ludens ad schachos & parum de ludo sciens cogitaret apud se, ego permittam mihi familiam auferri, deinde in fine mactabo illum cum quo ludo in angulo, cum tamen sciret illum cum quo ludit peritissimum esse lusorẽ. Velut imperitus lusor est peccator, qui semper in tentationibus succumbit, qui familiam virtutum amisit. Velut peritissimus lusor est diabolus, qui ab initio mundi exercitatus est in ludo tentationum. Qua præsumptiõe ergo confidit peccator quod in angulo debeat eum mactare. idem in fine vitæ suæ vincere, præcipue cum sine Deo nihil possit facere, & Dei auxilio adeo indignum se fecerit, vt non solum non sit dignus à Deo adiuuari sed irrideri. vnde Prouerb. 1. *Vocaui, & renuistis,* & subiungitur: *Ego quoque in interitu vestro ridebo.* Decimum faciens ad hoc quod ille cum difficultate conuertatur qui consueuit peccare, est amaritudo quam inuenit eum attentat bonum operari: ex diuturna .n. infirmitate in qua fuit, amaritudinem inuenit, vbi debuit inuenire dulcedinem. vnde Aug. Palato ægro pœna est panis qui sano est suauis. Et oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis. Inuenta autẽ amaritudine in bono opere quod attentat, statim dimittit illud peccator ad modum simiæ, quæ gustata exteriori amaritudine nucis: tam cito eam proiicit, & ideo ad dulcedinem nuclei non peruenit, Sic peccator ad dulcedinem præmii, vel spiritualium consolationum non peruenit, quia dimittit bene operari quando inuenit aliquam difficultatem in bono opere. Amaritudo ista significata est per amaritudinem illarũ aquarum quas inuenerunt filii Israel de Ægypto reuertentes, vt legitur Exod. 15. quæ dulcoratæ fuerũt, cum lignum misissent in eas In quo ligno significata est memoria Dominicæ crucis, quæ valet ad dulcorandum pœnitentibus amaritudinem q̃ sustinent: iuxta illud Greg. Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum q̃ non æquo animo toleretur: Propter difficultatem quam habet aliquis in bono opere post peccatum, dictũ est Euæ postquam peccauerat, Gen 3. *In dolore paries.* Vndecimũ faciens ad difficultatem conuersionis est tristitia quã inuenit peccator, quando cogitat se separari à vita in qua diu fuit. Et hæc est causa quare ista memoria mortis amara est diuitibus, quia possunt sustinere etiam quod cogitent se separari à diuitiis quas amauerunt. Vnde Eccle.

41. *O mors, quam amara est memoria tua homini iniusto, & pacem habenti in substantiis suis.* Duodecimum faciens ad difficultatem conuersionis, est quidam magnus timor qui est in peccatore de inexperientia bonæ vitæ: quia omnis peccator ad modum Cain habet caput tremulum, trepidans vbi timendum non esset. Credit enim quod mori debeat si Deo seruiat: iuxta illud Prou. 22. Dicit piger: *Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.*

Quod ille qui differt conuerti sit iniquus in Deum.

QVinto debet mouere hominem ad accelerationem conuersionis hoc, quod ille qui differt conuerti, iniquus est in Deum, in Angelum, in seipsum, in proximum, & etiam in inferiores creaturas. In Deum sex modis inique agit. Primo, quia quasi apponit fel in escam eius: iuxta illud Psalm. 68. *Dederunt in escam meam fel.* Velut esca Domini est bonum opus: quia in eo Dominus delectatur. iuxta illud Cant. 2. *Qui pascitur inter lilia.* id est, inter munda opera. Escæ ergo Domini apponit fel, qui bonis operibus quæ agit amaritudinem peccati admiscet. Valde peruersus esset coquus alicuius principis, si in esca Domini sui absynthium poneret. Secundo inique agit in Deum, quia illud affert ante oculos eius quod maxime Deo displicet, scilicet peccatum. Quod peccatum maxime displiceat Deo, ostensum est in principio tractatus. Tertio inique agit in Deum: quia contemnit eum se misericorditer vocantem, & æterno regno volentem pacem eius emere, cum ipse meruerit mortem æternam. Vnde Esai. 31. *Audient aures tuæ verbum post tergum monentis*, scilicet Domini. Et ad Rom. 2. *An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ & longanimitatis contemnis?* Gregor. Debemus Dei misericordiam saltem erubescere, si nolumus eius iustitiam formidare, qui tanto ampliori improbitate contemnitur, quanto contemptus vocare non dedignatur. Quarto inique agit in Deum: quia Deum qui eum expectat vt pius pater, quantum in se est affligit tarditate sua. Ad quod possumus referre illud Tob. 9. *Scis quoniam dies computat pater meus: & si tardauero vna die plus, contristabitur anima eius?* verba sunt minoris Tobiæ ad Angelū. Quinto inique agit in Deum: quia deteriorem partem vitæ suæ Deo reseruat, meliorem partem diabolo immolans. Sexto inique agit in Deum: quia ex misericordia Dei iram sibi prouocat: & ex hoc vnde debuit sumere occasionem Domino seruiendi, sumit occasionem Deum impugnandi. Ex eo enim quod sperat quod Deus eum misericorditer debeat expectare, proponit diutius eum offendere. Vnde Apostolus ad Rom. 2. *Ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit: secundum autem duritiam tuā & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.* Talis de bonitate Domini malitiam colligit.

Quomodo differens conuerti sit iniquus in Angelum.

IN Angelum etiam peccat tripliciter. Primo, quia quantum in se est eum affligit, in expectatione gaudii de conuersione ipsius. vt dicitur Prou. 13. *Spes enim quæ differtur affligit animam.* De gaudio vero legitur Luc. 15. *Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, &c.* Secundo quia frustratur Angelus fructu laboris sui, cum peccator cui deputatus est ad custodiam ad eius admonitionem se nō corrigit. Tertio vero quia Angelo sibi deputato reuerentiam debitam non exhibet, dum ante eum abominationes suas committere non veretur, vel in iis sis iam commissis manere. Contra quod dixit Bernar. Quouis angulo, quouis diuersorio reuerentiam habe Angelo tuo. Nec audeas illo præsente facere, quod me vidente non auderes.

Quomodo differens conuerti sit iniquus in seipsum.

INique etiam agit in seipsum, dum se potius vult habere malum quā bonum, infirmum quam sanum, mortuum quam viuum, seruum pessimum quam liberum, in statu latronis quam in statu regis, nihil habentem quam omnium bonorum ecclesiæ participē, inutilem quam multum valentem. Quod ille qui differt conuerti, potius amet se malū quam bonum, manifestum est ex hoc, quod nullis admonitionibus malitiam vult relinquere & bonitatem recipere, in quo seipsum viliorem habet omnibus rebus suis. Omnes enim res suas potius vult habere bonas quam malas Vnde Augustinus dicit ei qui talis est, Bona vis habere, & malus vis esse. Quod talis potius amet se infirmū quam sanum, patet ex hoc quod peccatum mortale infirmitas est ad mortem. Quod etiam potius se amet mortuum quam viuum, patet ex hoc verbo Augustini prius posito: Differebam, inquit, viuere in te, & non differebam

bam in memetipso mori. Quod etiam talis potius se amet seruum quam liberum, patet ex hoc quod peccatum est pessima seruitus. Vnde qui facit peccatum, est seruus peccati. Bern. An non seruus cui dominatur iniquitas? Ita, & maxime nisi indignius forte iudices hominem tibi quam vitium dominari. In statu etiam latronis plus se amat quam in statu regis: quia qui est in peccato mortali, ad modum latronis adiudicatus est patibulo inferni: qui vero est in statu gratiæ, ad regnum æternum inunctus est. Item qui est in mortali, nihil habet, immo etiam nihil est: iuxta illud 1. ad Corinth. 13. *Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.* Qui vero est in statu gratiæ, particeps est omnium bonorum ecclesiæ. vnde Dauid: *Particeps sum ego omnium timentium te.* Item: *qui in mortali est, inutilis est.* Vnde Psal. *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt.* Qui vero in statu gratię est, multi valoris est. vnde Eccl. 16. *Melior est timens Deum, quam mille filij impij.*

Psal 118.

Psal. 13.

Quod differens conuerti sit iniquus in proximum.

IN proximum etiam inique agit, qui differt conuerti, tripliciter. Primo, quia corrumpit eum suo malo exemplo. vnde Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus*, &c. Dicitur aliquis peccare in eum, quo sciente peccat: quia eum suo malo exemplo corrumpit. Secundo peccat talis in proximum: quia debito auxilio eum defraudat. Cum deberet eum iuuare in pugna contra diabolum, ipse potius nocet ei. Magna iniquitas est socium suum in bello deserere, & ad partem inimicorum se vertere. Eccl. 4. *Melius est duos esse simul quā vnum.* Habent enim emolumentum societatis suæ. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Tertio inique agit in proximum, quia peccato ipsius sæpe punitur proximus, vnde legitur Iosue 7. quod propter peccatum Achor populus Israël punitus sit. Terga enim verterunt hostibus suis, & xxxvi. ex eis corruerunt.

Quomodo differens conuerti sit iniquus in inferiores creaturas.

IN creaturas irrationabiles peccat ille qui differt conuerti, quia propter peccatum hominis creaturæ irrationabiles quodammodo puniuntur. Vnde possent conqueri de homine in die iudicii. Sol posset dicere, Ego propter hominis peccatum claritatem meam amisi. Irrationabilia etiā animalia possent dicere si facundiā haberent loquendi. Nos propter ipsum in diluuio periuimus. Terra etiam posset dicere. Ego propter ipsum maledicta fui, & spinas & tribulos germinaui. Sexto deberet mouere homines ad accelerationem conuersionis hóc, quod difficile est aliquem vere conuerti. Vnde Gregorius: Plures inueni innocentiam baptismalem seruasse, quam veram pœnitentiam egisse. Propter hanc difficultatem securum est vt homo cito conuertatur & frequenter doleat de peccatis suis, & frequenter confiteatur illa, si forte vna inter multas confessiones inueniatur placens Deo. Non enim prima vice qua homo citharizat vel viellat, bene scit citharizare vel viellare, vt idoneus sit coram rege opus illud exercere, & dignus sit stipendio: Ita nec prima vice qua aliquis confitetur, interdum bene confitetur: imo pauci sunt qui non faciant sibi perizomata, vt leguntur fecisse parentes nostri, Genes. 3. *Excusant enim homines peccata sua.* Ideo dicitur ad animam peccatricem. Esaiæ 23. *Sume citharam, circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequēta cāticum, vt memoria tui sit.* Cithara ista confessio est, qua sumpta, circumeunda est ciuitas animæ vt homo omnia peccata sua confiteatur. Et oportet bene cantare: quia confitendo coram rege cœlesti cantatur. Et cantus ille si homo bene cantet cœlesti regno remuneratur.

Quod peccator sit in periculoso statu.

SEptimo deberet mouere hominem ad accelerationem conuersionis hoc quod status peccatoris est valde periculosus. Vnde Genes. 3. legitur quæsiuisse Dominum ab Adam cum peccasset, vbi esset: ad significādum quod consideratio periculosi status in quo est peccator possit & debeat mouere eum ad deserendum peccatum. In quanto autem periculo sit peccator, ostendi potest multipliciter. Primo, ex hoc quod iustitia Dei tenet gladium euaginatum super caput eius: qui secet eum medium, animam à corpore separādo, & meliorem partem, scilicet animam, in igne inferni ponet. Sed misericordia Dei gladium illum aliquantulum detinet, si forte peccator pœnitentiam agere velit. Ad gladium istum possumus referre quod legitur Iob. 19. *Fugite à facie gladij: quia vltor iniquitatum gladius, & scitote esse iudicium.* Ad idem potest referri quod legitur Ioan. 3. *Qui incredulus est Filio, non videbit vitam:*

sed ira Dei manet super eum. Hæc ira velut gladius manet super caput peccatoris In statu etiam periculoso est peccator, quia est in terra inimicorum suorum. Vnde Baruch 3. *Quid est Israel, quod in terra inimicorum es?* In terra inimicorum suorum morari periculosum est: ex quo sciunt inimici eius eum ibi esse, & sunt fortiores eo. Item in periculo est peccator: quia ex solo pariete vitreo hostes eius prohibentur ne habeant in manu sua. Paries iste corpus est: post istum parietem stat diabolus malis hominibus: sicut Deus in Cantic. dicitur post parietem istum stare quo ad bonos. Paries iste de facili dissipatur: vnde non est necesse erigi magnas machinas ad eius destructionem. Vnus enim paruus lapis manualis ad eum destruendum sufficit. Vnde mirum est quomodo peccator securus est qui capitales inimicos habet adeo potentes, sicut sunt dæmones, & in castro ita debili. Item in magno periculo est peccator quia ad mortem vadit. Vnde Eccl. 21. *Via peccatorũ complanata est lapidibus, & in fine eorum inferi & tenebræ & pœnæ.* Debet ergo peccator cogitare vias suas quo tendant, & conuertere pedes suos: iuxta illud Psal. 118. *Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua.* In magno etiam periculo est peccator, quia quodammodo ad portam inferni est: iuxta illud Psal. 106. *Appropinquauerunt vsque ad portas mortis.* Portæ mortis vel inferni sunt peccata mortalia. Sic enim vocatur Matt. 16. vbi dicitur, *Portæ inferni non præualebunt aduersus eam.* Ad portam inferni dicitur esse qui in peccato est mortali: quia inter ipsum & infernum nihil est medium nisi transitus corporis. Si enim anima à corpore separatur, quasi in puncto infernum intrat. vnde Iob. 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

De magna stultitia differentium conuerti.

OCtauo & vltimo deberet homines mouere ad accelerationem cõuersionis magna stultitia quæ ostẽditur esse dilatione conuersionis. Patet autem hæc stultitia sic. Manifeste fatuus esset qui in vitulo caudam quæreret equinam, cum talis cauda non sit de vitulo. Simili fatuitate videtur laborare, qui malam vitam vult ducere, & bonam mortem habere. Cauda enim ista non est de hoc vitulo. Talis erat Balaam, qui dicebat Num. 23. *Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.* Ille qui vsque ad mortem differt conuerti, per totam vitam suam parat mansionem in inferno, cum tamen nullo modo ibi manere velit, sed in paradiso. Item seminat maledictionem, & tamen vult mẽtere æternam benedictionem, non aduertens illud Apostoli, ad Gala. 6. *Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.* & illud Prouer. 25. *Quod in iuuentute tua non congregasti, quomodo inuenies in senectute?* Item talis vult colligere de spinis vuas, & de tribulis ficus: quærit enim bonum finem in vita spinis peccatorũ plena.

Octo casus in quibus fatua est dilatio.

ET notandum est quod octo casus sunt in quibus fatua solet reputari dilatio, qui omnes satis concordant proposito. Primus casus est, quando aliquis aggressurus est iter. Ibi enim solet fatua esse dilatio. Sic cum conuersio quædam inchoatio sit viæ quæ ducit in cælum, fatuum est differre eam, & hoc multis de caussis. Primo, quia breue est tempus: iuxta illud Iob 13. *Breues dies hominis sunt.* Secundo, quia longa est via. vnde 3. Reg. 19. dictum est Eliæ: *Surge, comede, grandis enim tibi restat via.* Tertio à magnis expectamur. Curia enim cælestis nos expectat. Quarto, quia ad magna expectamur, scilicet ad regnum. vnde Mat. 25 *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum,* &c. Quinto propter impedimenta quæ in via possunt accidere. Potest enim locus pœnitentiæ auferri, dum homo nimis differt cõuerti. vnde ad Heb. 12. dicitur de Esau, quod non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis inquisisset eam. Sexto, ne forte ianua clausa inueniatur: secundum quod legitur de fatuis virginibus Matth. 25. Septimo, quia quando aliquis tarde inchoat dietam suam, oportet eum amplius laborare, & in tempore minus idoneo labori. Sic necessarium esset illis qui vsque ad senectutem differunt conuerti, vt tunc amplius laborarent: & illa ætas minus est idonea labori pœnitentiæ. Senec. Faciamus quod in itinere fieri solet: qui tardius exierunt, velocitate moram cõpensant. Et vt vno verbo dicam, omne bonum illi deficit, qui de nocte ad hospitium venit. Satis malum hospitium habebit, cuius hospitiũ infernus erit. In hoc autem hospitio hoc præcipue timendũ est, quod de cetero mutari non poterit. Malum etiam hospitium habebit, qui in igne purgatorii hospitabitur. Secundo, fatua est dilatio in rerũ repetitione, propter periculũ præscriptionis: quãdo enim aliquis rem aliquã diu possidet, ratione

diuturnæ possessionis vult postea detinere eam. Sic diabolus quanto diutius hominem possidet, tanto difficilius dimittit: vt dicit Beda. Tertius casus est, si quis in locum immundum cecidit, fatuus est si voluntarie inde differt exire. Nulla enim immunditia est maior quam immunditia peccati. Quod patet ex hoc quod luciferum, quo nulla creatura pulchrior erat, vnica macula peccati adeo deturpauit, vt absq; horrore ab homine conspici nō possit. Quanta ergo fatuitas est, quod homo de peccato differat exire? Mira insania, si asinus alicuius in lutum ceciderit, tam cito vult eum extrahere Si vero ipsimet in peccatū ceciderit, non curat exire inde. Vnde Bern. Cadit asina, & est qui subleuet; perit anima, & non est qui recogitet. Et Dominus Luc. 6. *Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadit, & non continuo extrahit illum die sabbathi?* Quartus casus in quo fatua est dilatio, est quando aliquid magnum alicui offertur, & ille differt recipere, cum ex dilatione possit impedimentum interuenire. Valde fatuus esset ille cui rex Franciæ vellet ciuitatem Parisiensem dare, si differret eam recipere Cito enim posset rex consilium suum mutare: Sic valde fatuus est ille, quem Deus vult inungere vnctione gratiæ suç ad regnum cæleste, si ille differat vnctionem illam recipere, cum ipse sciat quod diabolus pro posse suo conabitur impedire eam. Quinto fatua est dilatio in præparatione eorū quæ scit homo sibi fore necessaria, & nescit qua hora, & præcipue quādo illa non possunt in breui præparari. v. g. Si quis transfretare debeat, & incertus est qua hora nauis in litore debeat discedere, fatuus est si ea quæ sibi necessaria sunt, differat præparare. Sic cum sine charitate quæ vestis est nuptialis, nemo possit in paradisum intrare, & incertum sit qua hora debeat homo de vita ista discedere, fatuus est qui differt eam sibi præparare. Si enim tunc quando mors vrget, primo quærat lanam, & linum, & nere incipiat, & ordiri, & texere, forsitan ad tempus præparata non erit. Et frequenter euenit illud, quod ille qui credit cum charitate discedere, discedit cum sacco seruilis timoris, cum qua aulam cælestis regis non poterit intrare. vnde legitur Esther. 4. quod non erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. Sexto fatua est dilatio in rebus illis quarum tempus & opportunitas transit: vt in transportatione plantarum, directione virgarum, edomatione animalium, instructione puerorum, curatione infirmitatum, resistentia hostium, lotione vestium, salitione carnium, informatione vestium. Fatuus esset qui transplantare vellet arbores iam inueteratas, vel dirigere trabes magnas iam desiccatas Virgæ teneræ transplantari solent & dirigi. Sic homines dum in tenera sunt ætate, transplantari possunt in hortum ecclesiæ, & ad rectitudinem vitæ reduci. In senectute vero valde difficile est. Vnde Eccle. 3. *Est tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.* Fatuus etiam esset qui diceret Nolo equum meum assuefacere ambulationi, donec insenuerit, & donec in foueam me præcipitauerit, & mihi collum fregerit Sic fatuus est qui corpus suum non vult domare per pœnitentiam, donec in foueam peccati spiritum præcipitauerit, & quasi fregerit ei collum, dando ei occasionem mortalis peccati. Equus inueteratus non assuescit ambulationi: nec vetus canis vinculo, nec vetusta pellis tenet suturam. Tarde adhibetur medicina infirmitati, cum ex diuturnitate incurabilis facta fuerit. Tarde etiam abluuntur vestes, cum ex diuturnis sordibus etiam computruerunt. Fatuus esset qui haberet vas aureum, & balsamū sibi oblatum in eo ponere nollet, donec lutum multis annis in eo tenuisset: sic fatuus est qui in se gratiam Dei in pueritia non vult recipere: sed vult vsque ad senectutem vas esse peccati & immunditiæ. Tarde etiam resistitur hostibus, quando iam totum occupauerunt. Tarde sal adhibetur carnibus, quando iam scaturiunt vermibus. Tarde etiam informantur vestes, quando prauam formam iam susceperunt. In his & in similibus nouerunt homines tempus opportunum eligere: de tempore vero opportuno suæ correctioni non curant. Nihil enim est eis seipsis vilius: iuxta illud verbum Senec. Sotulares suos student homines in nouitate recte informare: de seipsis vero recte informādis in sua nouitate non curant, chariores habentes sotulares suos seipsis. Diligenter instruunt filios suos de informatione vestium, de informatione vero ipsorum filiorum non curant Septimo fatua est dilatio, quando subueniendum est alicui rei in qua aliquid continue deperit: vt quando subueniendum est domui quæ succensa est igne. Ignis enim qui non est otiosus, incessanter aliquid de domo destruit: sic ignis peccati bona naturalia consumit Et ideo fatuus est qui differt eum à se excutere. Vnde Bern. Abscondi ignem in sinu meo, &

exusto

exusto iam latere, nudatis iam viscerib. iam sanie defluente adhuc consulendũ est an excutiam illum. Octauo fatua est dilatio quando aliquis debet subuenire rei quæ in periculo est: vt si quis ceciderit in aquam profundam, & adhuc supernatat, sed incertum sit quando debeat descendere in profundum sicut lapis, fatuus est qui differt tali subuenire dũ potest. Et præcipue ille fatuus est qui est in periculo, si petat dilationem sui succursus, dicens: Nolo adhuc mihi subueniri vsque ad quaannũ. Qui in peccato mortali est, cecidit in aquam profundam, incertus quando ad profundum inferni descendere debeat. Et cum ad pœnitentiam monetur, quasi quædã tabula ei porrigitur, in qua de naufragio euadat. Pœnitentia .n. est secunda tabula post naufragium: vt dicit Hieron. Vnde valde fatuus est peccator, si differt tabulam istam recipere: vel si nimis paruam eam quærit, quæ eum à naufragio liberare non possit: vel si postquam super eam ascenderit, illam dimittit, donec ad securitatẽ portus peruenerit. Mira insania est, ꝙ homines postquam tabulam ascenderunt: iterum in mare voluntarie insiliunt.

De dilatione confessionis. Et de fatuitate eorum qui differunt confiteri.

DIcto de dilatione conuersionis, consequenter dicemus aliqua specialiter de dilatione confessionis. Et primo ostendemus communiter de fatuitate eorum qui differunt confiteri. Secundo, tangemus de his qui nolũt confiteri donec infirmentur ad mortem. Tertio, tangemus de fatuitate eorum qui ante Pascha nolunt confiteri, donec tota Quadragesima vel maior pars Quadragesimę transierit. Potest autem fatuitas eorum ostendi qui differunt confiteri. Primo per hoc quod ipsi volunt se Deo abscondere. Ille enim qui peccatum suum homini confitetur, illud Deo profitetur. Et qui ei vult abscondere peccatum suum, illud vult abscondere Deo: similis Adæ, qui Domino quærenti vbi esset, ait, vt legitur Genes. 3. *Vocem tuam Domine audiui in paradiso, & timui eo quod nudus essem, & abscondi me.* Quanta autem iniquitas sit absconsio huiusmodi, ostenditur Iob 31. vbi sic legitur: *Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis conteratur, si abscondi sicut homo peccatum & celaui in sinu meo iniquitatem meam.* Mira fatuitas est quod homo velit Deo abscondere mala sua quo vidente ea cõmisit. Ad cumulum ẽt fatuitatis facit hoc, quod si homo abscondit mala sua, à Deo deteguntur. Si vero detexit, à Deo abscondentur. Vnde Naum 3. *Reuelabo pudẽda tua in facie tua.* Et super illud Psal. 31. *Iniustitiam meam non abscondi*, dicit glossa, Quum homo detegit, Deus tegit: cum homo tegit, Deus nudat: quũ homo agnoscit, Deus ignoscit. Secundo ostẽditur fatuitas talium ex periculo obliuionis. Homo .n. qui differt confiteri, multa tradit obliuioni. Vnde Bern. Computatio dilata multa facit obliuisci. Ea quæ obliuiscitur ille qui differt confiteri, non obliuiscitur diabolus, nec etiam ipse Deus. Tertio ostenditur fatuitas talium qui differunt cõfiteri per hoc, quod minus amant seipsos sotularibus suis. Singulis enim diebus volunt sotulares suos tergere, ne si lutum in eis fuerit desiccatum, postea de facili illud remouere non possint: à seipsis vero differunt remouere sordes vitiorum per dimidium annum vel amplius. Stabulum ẽt suum vult purgare homo antequam lutum fenestras occupauerit: seipsum vero non vult purgare per confessionem, licet videat se inquinatum per peccatum vsque ad fenestras oculorum & aurium.

De sex bonis quæ ex confessione proueniunt.

QVarto potest ostendi fatuitas talium per hoc quod illa bona amittuntur quæ proueniunt ex confessione. Primum bonum quod ex confessione prouenit est, quod diabolus non ita libenter tentat eum qui per cõfessionem eius secreta reuelat. Vnde Eccles. 27. *Qui denudat arcana, amici fidem perdit.* Et Hieronymus. Potestas & virtus traditoris annihilatur reuelata traditione. Latrones infernales ad modum aliorum latronum scientes se deprehẽsos fugiũt. Vnde Iob 24. *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis.* Secundum bonum est, quod peccatum homini interdum redditur exosum ex erubescentia quam sustinet confitendo illud. Peccata enim turpia sunt, & nudata turpitudine eorum quasi erubescerent denudatione suæ turpitudinis, renouare non audent. Tertium bonum est, consilium ipsius sacerdotis. Vnde Prou. 24. *Erit salus vbi multa consilia.* Quartum bonum est, suffragium orationum ipsius sacerdotis. Debet enim sacerdos orare pro eo qui sibi confitetur. Quintum bonum est, quod pars pœnæ cuius debitor est peccator, ibi dimittitur, & ex vi clauium, & ex erubescentia

quæ magna est pœna. Sextum bonum est, ꝙ accedenti eo modo quo debet ad sacramentum confessionis, datur gratia si eam non habet & augetur si eam habet. Quinto potest fatuitas talis ostendi per hoc, ꝙ ille qui differt Deo confiteri, differt Deo aperire, petit sibi Deus aperiri, dicens Cantic. 5. *Aperi mihi soror mea* Et tunc ei aperitur, quum aliquis peccata sua humiliter confitetur. Expulsis.n. vitiorum obstaculis, Deus cor hominis ingreditur: qui autem differt confiteri, differt ei aperire. Si quis de subditis archiepiscopi per horam differret aperire ei ad ostium eius pulsanti, non parum offenderet eum. Quātum ergo potest Deus offendi, quando aliquis de subditis suis differt ei aperire per dimidium annum, vel amplius? quod frequenter ei accidit. Vnde Ioan. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Sexto potest ostendi fatuitas eorum per hoc quod pessimum hospitem cuius societatem experti sunt esse valde noxiam, per dimidium annum vel amplius apud se detinere volunt. Hospes iste diabolus est, qui hospitium suum omnibus bonis euacuat. Vnde Ioelis 2. *Quasi hortus voluptatis coram eo, & post eum solitudo deserti.* Antequam diabolus veniat ad animam, ibi est abundantia bonorum: & post aduentum eius magna vacuitas. Mira fatuitas. Si Christus in se vel in membris suis hospitatus fuerit apud aliquem, vix permittitur ibi esse per diem vnum: diabolum vero permittunt ibi esse plusquam per annum. Vnde hospes qui Christi nomine recipitur, non solum fœtet hominibus quum est quatriduanus, sed etiam quum est triduanus vel biduanus. Septimo potest ostendi fatuitas talium per hoc, quod eum ipsi sint in ore diaboli, iuxta illud Iob. 36. *Saluabit te de ore angusto latissime: nescit tamen clamare, imo nec summisse peccatum suum dicere vt euadat os diaboli.* Os diaboli latissime recipit, angustum tamen est ei qui vult inde exire. Insipientiores videntur esse tales brutis animalibus, quæ clamant quum à fortioribus animalib⁹ rapiuntur. Octauo potest ostendi fatuitas taliū per hoc ꝙ ipsi nesciūt ostium aperire, quod est sine sera, vt euadāt de miserrimo carcere peccati. Ostium sine claue & sine sera, est os ꝙ ipsi nolunt per confessionem aperire.

De fatuitate differentium confiteri vsque ad mortem.

SPecialiter potest ostendi fatuitas eorum qui cōfiteri nolunt, donec infirmentur ad mortem, multis modis. Primo per hoc quod tales tunc primo medico spirituali infirmitates animæ suæ ostendunt, quum iam consilium eius implere non possunt. Dum enim infirmi sunt, impotentes sunt ad agendam pœnitentiam. Ideo dicitur Ecclesiastici 17. *Viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus eius.* Secundo potest ostendi per hoc, quod confessio quæ fit morte vrgente, non est pretiosa Deo Est enim velut confessio latronum. Latrones non solent confiteri mala sua, nisi prius tormentis interrogati fuerint, & nisi mortem sibi paratam viderint Tertio potest ostendi fatuitas talis per hoc quod interdum hominem pudet confiteri in morte, quando senex est, peccata quæ fecit in infantia sua. Quarto per hoc quod interdum tales loquelam amittunt: & qui noluerunt confiteri dum potuerunt, non possunt cū volunt. Quinto per hoc quod infirmitas & solicitudo quā habent de dispositione domus suæ non permittit eos cōgitare de peccatis suis. Præterea sacerdos de consuetudine praua in locis multis accedit ad infirmum, simul cōfessionem eius auditurus, & viaticum daturus, & multi de populo comitantur eum, coram quibus infirmus peccata sua non vult confiteri: Erubescit .n. quod illi à domo exeant, ne credatur enormia cōmisisse Et si forte illi exierint, erubescit infirmus quod nimium faciat eos expectare.

De fatuitate differentium confiteri, donec fere tota Quadragesima sit transacta.

SEquitur de fatuitate eorum qui in Quadragesima nolunt confiteri donec transierit fere tota Quadragesima. Potest autem ostendi talium fatuitas multipliciter. Primo ex hoc quod ipsi sunt præposteri. Volunt .n. vltimo facere ꝙ Dominus vult primo fieri. Vult enim Dominus quod illi qui ei seruiunt incipiant à confessione. Vnde Psal. 146. *Pracinite Domino in confessione* Et Psal. 94. *Praeoccupate faciem eius in confessione.* Et Prou. 18. *Iustus in principio accusator est sui.* Secundo potest ostendi fatuitas talium per hoc, quod tales laborem septem septimanarum amittunt in magna parte pro labore vnius horæ, eo scilicet ꝙ nolunt in principio Quadragesimæ confessionē peccatorum suorum facere, quæ in vna hora fieret. Plus enim valeret ieiunium vnius diei post veram pœnitentiam, quam valeat ieiunium totius Quadragesimæ ei qui remanet in

peccatis suis. Et licet peccata dimittantur sola contritione cum proposito confitendi: tamen frequenter homines qui instructi non sunt nesciunt peccato renunciare, donec in cõfessione instruuntur. Vnde frequenter non dimittuntur eis peccata ante confessionẽ. Fatui etiam sunt tales qui tunc primo manus abluere volunt quando iam cibum sumpserunt. Cibus quo anima reficitur & Deus delectatur, bonum opus est. vnde Ioan. 4. *Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me.* Post cibum ergo manus abluit, qui postquã in quadragesima sua bona opera facit, tunc post peccata sua confitetur. Tales etiam tunc primo vineam suam putant, quando maior pars vindemiata est: quia putatio præparat ad hoc vt vinea melius fructificet. Ideo valde fatuus esset qui putationẽ differret, donec maior pars fructuum esset collecta. Sic quum confessio præparet ad fructum bonorum operum: fatuus est qui confessionem vult differre donec maiorem partem fructuum Quadragesimæ collegerit. Istud facile est videre in purgatione segetum Nullus enim differt purgationem segetum in agris, donec maiorem partem frugũ messuerit. Item tales tunc primo medico spirituali infirmitatem animæ suæ ostendunt, quando casualiter sibi medicinas exhibuerũt, & quando tẽpus aptum curationi vel ex toto vel ex maiori parte pertransiit. Item tales tunc primo volunt ferrum remouere de vulnere, quando iam curationem impediunt: cũ tamen dicat Auicenna, ꝙ dum ferrum est in vulnere, non est malagma apponere: ferrum est in vulnere, dum peccatum est in homine: & dũ hoc est, non valent opera quæ homo facit ad vitã æternam. Tales etiam in cibo Domino fel apponunt, iuxta illud Psal. 68. *Dederunt in escam meam fel,* id est, amaritudinem peccati. In escam Domini fel ponit, qui bonis operibus quib' Deus habet delectari, peccatum admiscet. Et vt breuiter dicam tales quando iam ieiunium amiserunt, tunc primo ad illud præparare se volunt. Fatuus reputaretur si quis crucem transmarinam accepisset, & nollet cõfiteri donec perfecisset peregrinationem suam. Si præuenienda est peregrinatio confessione, vt sit inde gratior: quare non similiter ieiuniũ? Tales etiam tunc primo vas lauare volunt, quum iam vinum infuderunt, & non euacuata materia morbi curare præsumunt. Tales etiam prius redemptionem suam in magna parte exoluunt, quam de liberatione sua tractauerint. Vnde accidit, quod soluta magna parte redẽptionis suæ, adhuc æque capti sunt à diabolo sicut prius. Tales morsum serpentis infernalis volunt sanare, adhuc veneno in eis remanente.

CAP. VI.

De vitio Tarditatis. Et de sex quæ hoc vitium dissuadent.

Sequitur de tarditate, quæ est sextum vitiũ pertinens ad acediam. Sicut enim acediosus differt inchoare opus quod facturus est: sic tarde procedit in opere iam inchoato. Sex vero sunt quæ possunt dissuadere nobis vitiũ tarditatis. Primum est, ipsa angustia, siue breuitas temporis præsentis. Vnde Ecclesiast. 10. *Noli cunctari in tempore angustiæ.* Secundum est velocitas ipsarum rerũ quæ velociter & quasi cursim pertranseunt. Vnde Sapient. 5. *Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam percurrens nuntius* Tertium est velocitas & strenuitas quam mali habent in eis quæ sibi inutilia vel noxia sunt. Vnde Prou. 10 *Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem.* & Psal. 13. *Veloces pedes eorũ ad effundendum sanguinem.* Item Horatius: *Impiger extremos currit mercator ad Indos: Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.* Et Berna. Magna confusio. Ardentius desiderant seculares perniciosa, quam nos vtilia, Alacrius currunt ad mortem, quam nos ad vitam. Vnde cum imminente passione Domini, ceteri apostoli somnolenti essent, vt legitur Matth. 26. solus Iudas somno nõ opprimebatur: sed procurabat vt eos adduceret, qui Dominum cõprehenderent. Quartum est, magna offensa Dei quæ ex tarditate ista incurritur. Vnde Prou. 10. *Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his qui miserunt eum in via.* Acetum molestum est dentibus, & fumus oculis. Sic Deus molestatur in nimia tarditate eorũ qui sibi seruiũt. Nec mirum quum videat eos qui strenui erant, antequam ad seruitium eius venirent, tunc tardos & pigros fieri, quando ad seruitium eius veniunt, quum volare deberent: iuxta illud Esa. 40 *Qui sperant in Domino, mutant fortitudinem: assument pennas vt aquilæ, volabunt & non deficient.* Quintum est, magna gratia quam habent apud Deum, seruientes Deo qui ei velociter & strenue seruiunt. Vnde Prou. 22. *Vidisti virum velocem in opere*

suo coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. Sextum est vtilitas, quam habent tales ex sua velocitate & strenuitate. Opera enim illorum non impediuntur vel tædio, vel alia de caussa quin perficiantur. Vnde Eccl. 22. *In omni opere esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.*

Cap. VII.

De vitio Negligentiæ.

Negligentia in quibus attenditur & cui opponatur.

Sequitur de negligentia quæ est septimum vitium pertinens ad acediam. Et attenditur negligentia in hoc quod homo non curat qualiter opus inchoatum faciat, vtrum bene vel male: sed hoc solum curat, vt ab onere laboris inchoati se expediat. Negligentia vero hoc modo sumpta contraria est diligentiæ. Et attenditur diligentia in hoc, quod homo ad hoc studeat, vt opus inchoatum bene fiat. De hac diligentia commendatur mulier habens decem drachmas Luc. 15. vbi legitur de ipsa, *quod amissa drachma vna, accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter donec inueniat.* Ad hanc diligentiam monemur Prouerb. 24. vbi sic legitur, *Diligenter exerce agrum tuũ.* Et 27. vbi sic legitur: *Diligenter agnosce vultum pecoris tui.*

De sex quæ faciunt ad detestationem negligentiæ.

Detestãda.

Sex vero sunt quę possunt valere ad detestationem negligentiæ: Primum est illud Iere. 48. *Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter:* vel negligenter, secundũ aliam literã. Quam literam innuit hic Glossa interlin. super illud verbum, fraudulenter vel desidiose. Secundo facit ad detestationem huius diligentia quam habent creaturæ irrationales circa opera sua. Diligentiam habet natura circa fructus arborũ, satis patet per hoc, quod eos ita obuoluit duris vel amaris exterius, dulcedinẽ & teneritudinem interius reponens. Diligentia etiam quam habent animalia ad fœtus suos, satis manifesta est. Tertio potest valere ad detestationem negligentiæ, diligentia quam habent homines circa ea quæ pertinent ad vtilitatem corporis, vel ad honorem mundi vel circa ea quibus intendunt placere alicui homini. De illis autem solum quæ propter Deum fiunt, non curant homines qualiter fiant. De diligentia malorum habetur. Matth. 2. vbi sic legitur de Herode: *Diligenter didicit ab eis tempus stellæ.* Et subditur, *ite & interrogate diligenter de puero.* Quarto facit ad detestationem huius vitii sublimitas personarum corã quibus negligentia talis committitur: quia coram Deo & angelis eius committitur Magna diligentia adhibenda esset in psallendo, & aliis operibus quæ fiunt specialiter coram Deo & angelis eius. Vnde in Psal. 46. *Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter.* & Sapiens: Tanto maiori studio placendi opus est, quanto maior est cui placendum est. Et Dauid: *In conspectu angelorum psallam tibi*. Et Cantic. 8. *Qui habitas in hortis, amici auscultant te.* Amici isti angeli sunt, qui psallentem auscultant te. Quinto potest valere ad detestationem negligentiæ, vtilitas magna quæ prouenit ex diligentia in seruitio diuino. Plus enim valet vna oratio bene facta, quam mille cum negligentia factæ, tanta potest esse negligentia. Plus etiam valet dies vna ieiunii si fiat eo modo quo debet, quam ieiunia decem annorum si in mortali fiant. Sexto facit ad detestationem negligentiæ hoc quod diligẽtia in seruitio Dei valde honorifica est Deo. vnde Prou. 13. *Mulier diligens corona est viro suo.* Anima quæ debitam diligentiam adhibet in Dei seruitio, glorificat Christum, qui est sponsus animarum: sicut corona quæ reddit illum gloriosum cuius capiti imponitur. Præcipue autem videtur facere ad detestationem negligentiæ hoc, quod ex negligentia ista prouenit quod ex seruitio illo vnde deberet acquirere apud Deum gratiam, reportat eius offensam. *Psal. 137.*

De remediis contra negligentiam.

Contra hanc negligentiam duo spiritualia sunt remedia. Primum est timor. Vnde Eccle. 7. *Qui timet Deum, nihil negligit.* Secundum est amor Dei. Qui enim perfecte Deum diligit, diligentiam adhibet in eis quæ ad Deũ pertinent, sicut ille qui aliquem recipit in hospitium, quem multum amat, & ad cuius susceptionem lætus est, cum magna diligentia præparat quæ ei necessaria sunt Vnde Eccles. 30. *Splendidum cor bonum in epulis.* Epulę enim illius diligenter fiunt,

De tribus quæ impediunt diligentiam studii.

De negligentia studii specialiter notandũ est, quod tria sunt quæ impediunt illud. Primum, est nimia velocitas. Quidam enim sunt qui quasi cursim considerant ea in quibus student: nec possunt expectare donec ve-

ritas

ritas quam quærunt sibi occurrat. Similes Pilato, de quo habetur Io. 18. quod quum quæsiuisset à Domino quid esset veritas, exiit ad Iudæos, non expectata Domini responsione. Quod talis velocitas diligentiam studendi impediat, ostendit nobis Sapiens, dicens: Nihil magnum rerum natura cito effici voluit: præposuitque pulcherrimo operi cuique difficultatem. Nascendi quoque hanc legem fecit, vt maiora animalia visceribus parentum diutius continerentur. Sit tardior dum diligens sit stilus, quæramus optima, non protinus gaudeamus offerentibus. Repetenda sæpius erunt scriptorum proxima. Sic namque melius iunguntur prioribus sequẽtia. Omnia nostra dum nascuntur placent. Sed redeamus ad iudicium. Cito non fit vt bene scribatur, & bene scribendo non fit vt cito. Secundo impedit diligentiam studii, curiositas, quæ vult videre omnia quæ sequuntur. Contra quam remedium est, animo velut quoddam frænum imponere, & non permittere vagari illum ad sequentia. Vnde Sapiens: Resistamus & prouideamus vt effrænatos equos frænis quibusdam coerceamus. Oculus cordis semper noua videre appetit, sicut & oculus corporis: iuxta illud Eccl. 1. *Non satiatur oculus visu, nec auris auditu. Ideoque refrenandus est.* Tertio impedit diligentiam studii, fatigatio. Vnde bonum est, vt quando aliquis videt se fatigatum circa materiam aliquam studendo, quod ipse quiescat, & post quietem ad eandem materiam redeat. Vnde Sapiens: Obstat diligentiæ scribendi etiam fatigatio. Non dubium est optimum emendandi genus esse, vt scripta in aliquod tempus reponantur, & ad ea post interuallum aliquod velut noua atq; aliena redeamus, vt nobis tanquam recentes fœtus blandiantur.

Cap. VIII.

De vitio inconsummationis.

SEquitur de octauo vitio pertinente ad acediam, quod possumus vocare vitium inconsummationis, seu imperseuerantiæ. Hoc vitio laborant illi qui raro ad perfectionem ducunt aliquod opus quod inchoant. Ad detestationem huius vitii primo potest valere exemplũ Christi, de quo habetur Matth. 27. quod obtulerunt ei Iudæi quod crederent in eum si de cruce descenderet. Ipse vero pro tanto munere sibi oblato, noluit opus redemptionis nostræ inconsummatum relinquere. Ad idem potest referri quod ipse dicit Ioan. 4. *Cibus meus est, vt faciam voluntatem eius qui me misit vt perficiam opus Dei.* Et Ioan. 17. *Ego te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi vt faciam.* Legitur etiam Deut. 33. quod Dei perfecta sunt opera. Secundo potest valere ad detestationem huius vitii hoc, quod hoc vitium adeo placet diabolo. Cuius signum est hoc, quod ipse tantum conatur ad hoc vt homines non perseuerent. Vnde dictum est serpenti. Genes. 3. *Tu insidiaberis calcaneo eius:* id est, fini, cui præcipue diabolus insidiatur. Scit enim finem optimum esse in re, & quod cetera habent ab eo bonitatem suam: ideo finem præcipue impedire conatur. Tertio valere potest ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud valde nociuum est homini: quasi enim perdita sunt cetera quæ facta sunt, nisi finis sequatur. Parum enim prodest fundamentum & parietes fecisse, si tectum nõ sequatur. Parum etiam prodest per mare laborasse nauigando, si tunc nauis perierit quando portui proxima fuerit, per leucam vnam. Ideo dicitur Prouer. 18. *Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis:* quasi enim idem est ac si dissiparet, quia ea non perficit. Nec solum est damnosum vitium homini, sed etiam verecundum, & irrisione dignum, dicitur enim: *Iste homo cœpit ædificare, & non potuit consummare:* secundum quod legitur Luc. 14. Indecens est animal sine cauda & ridiculosum: vt patet in simia: sic opus sine consummatione. Vltimo potest valere ad detestationẽ huius vitii, magna vtilitas quæ prouenit ex perseuerantia. Tantum enim valet vltimus dies quo aliquis bene viuit, quantum omnes dies præcedẽtes quantum ad hoc quod si illo die male vixisset, tota vita præcedens perdita esset. Sola perseuerantia hominem saluat. Vnde Bernar. Perseuerantia est singularis filia summi regis. Illa enim sola hæres est regni æterni.

Caput IX.

De Vitio remissionis.

VItium remissionis est, nonum vitium pertinens ad Acediam. Hoc vitio laborat ille qui quotidie deterior efficitur. Si inchoat aliquod opus, primo die strenue operatur, secundo die minus, ad vltimum nihil. De tali dicitur Ecclesi. 22. *Filia fatua in dem noratione fiet.* Filia fatua est anima sale sapientiæ non condita,

Remitter[e] bona op[era] indecens.

quæ semper decrescendo procedit: sicut econtrario vita iusti procedit accrescẽdo. vnde Prouerb. 4. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* Et Prouerb. 21. *Cogitationes robusti semper in abundantia.* Robustus aliquid quotidie lucratur super hostes suos: sed remissus quotidie aliquid amittit. Remissionem vero istam sequitur paupertas primo. Vnde Prouerb. 10. *Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium, diuitias parat.* Secundo sequitur remissionem istam seruitus vitiorum. Vnde Prouer. 10. *Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est tributis seruiet.* Sequitur etiã remissionem istam, frequens fractio propositi. Vnde Sen. Arcum frangit intẽsio, animum remissio.

CAPVT X.

De vitio quod potest vocari Dissolutio.

DEcimum vitium quod pertinet ad acediam, possumus vocare dissolutionem. Hoc vitio laborat ille qui inueniens difficultatem in sui regimine, se dimittit omnino absque gubernatione iuxta illud Prouerb 23. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo.* Talis animum suum nõ recolligit. Dispersus enim & diuisus adeo quod non tenet de seipso vnum frustum cum alio. Vnde Ecclesiast. 23. *Qui docet fatuum quasi qui conglutinat testam.* Testa in minutas partes cõfracta non de facili conglutinatur: nec animus hominis dissoluti de facili recolligitur. Est enim tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Si aliquod bonum, vt scientia, vel aliud illi infunditur, nihil in eo retinetur. Est enim velut dolium non ligatum. vnde Eccles. 21. *Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.* Ex hac dissolutione sequitur penuria omnium bonorum. Vnde Prouer. 19. *Anima dissoluta esuriet.* Solet autem vitium istud prouenire ex quadam diffidentia de Deo, videntes enim aliqui infirmitatem suam, diffidũt posse seipsos regere: quia de diuino auxilio non confidunt. vnde Eccl. 2. *Væ dissolutis corde: quia non credunt Deo, & ideo non progreditur ab eo.*

CAP. XI.

De vitio incuriæ.

VNdecimum vitium quod pertinet ad acediam, possumus vocare incuriam. Hoc vitio laborat ille, qui suorum debitam curam non habet. Talis sua non excolit, culta non colligit, collecta non custodit. Notandum quod sapientia conseruandi non minus valet ad hoc quod aliquis ditetur & abundet, quam sapientia acquirendi, vnde quidam: *Non minor est virtus, quam quærere, parta tueri:* Parua vasa quæ non tenent, licet abundanter recipiant, non tamen implentur: vt patet in cribro. Vasa vero magna quæ tenent, licet non ita abundanter recipiant, paulatim replentur. Scriptor vnus totam Bibliam scribendo vno in anno sibi acquirit, quod aliquis per totam vitam suam addiscere non potest. Et tamen aliquis citius vnam propositionem addiscit, quam scriptor scribat vnam dictionem. Sed hoc ideo accidit: quia illud quod addiscitur non memoriter retinetur. Vnde ei qui in studio vellet proficere, summe necessarium esset vt illud quod addisceret, pro posse suo memoriæ infigeret: deinde quia memoria labilis est, scriberet illud & quasi de pergameno aliam sibi memoriam faceret. Parum enim prodest quod aqua ita de facili impressiones recipit, quum eas non custodiat.

CAPVT XII.

De vitio ignauiæ.

DVodecimum vitium, quod pertinet ad acediam, possumus ignauiam nominare. Hoc vitio laborat ille qui potius eligit in miseria magna permanere, quam aliquantulum laboris sustinere. Et possumus assignare duodecim ignauias quæ solent inueniri in hominibus acediosis Prima est, quod homo acediosus potius eligit carnes suas comedere, quam labore acquirere quod habeat ad comedendũ. Vnde Eccl. 4. *Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas,* dicens: *Melior est pugillus cum requie, quam plena vtraque manus cum afflictione & dolore animi.* Acediosus quodammodo carnes suas comedit, quum potius vult eas attenuari paupertate & inopia, quam labore proprio acquirat quod sibi necessarium est. Secunda est quod potius eligit fame perire, quam laborem pascendi se velit sustinere. vnde Prouerb. 25. *Abscondit piger manum suam sub ascella, & laborat si ad os suum conuerterit.* Otiosus totus famelicus est, vt ostensum est prius. Fames autem eius sedaretur si operaretur. Vnde quum pigritatur operari vt fames repellatur,

pellatur, quodammodo vult potius se famelicum esse, quam laborem pascendi se sustinere. Tertia est, quod ipse potius eligit non lotis manibus manducare, quam ablutione harum aliquantulum laborare. Hæc ignauia manifeste potest videri in eis qui per totum annum comedunt immundi: quia manus suas, id est, opera sua per confessionem abluere nolunt. Quarta est, quod cum ipse à dæmonibus ad patibulum infernale trahatur, non tamen vult se signare cruce pœnitentiæ vt ab eis liberetur. Quinta est, quod cum stillicidium prauarum cogitationum super oculum cordis cadere sentiat, præ nimia pigritia oculum non auertit, sed à stillicidio eum corrumpi permittit. Sexta est, quod si ignem praui desiderii super pedem affectus cadere senserit, ipse potius eligit quod ignis pedem suum exurat, quam vt ipse laborem excutiendi ignem sustineat. Septima est, quod cum Dominus offerat ei bona gratiæ & bona gloriæ, ipse tamen ex pigritia suscipiendi remanet in sua paupertate. Vnde Eccle. 15. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit, dabitur illi.* Octaua est, quod ipse potius eligit in luto per annum permanere, quam inde surgendo aliquantulum laborare. Mira ignauia est, quod aliquis ex pigritia iacet in luto, qui potest iacere in lectulo florido. Vnde Cantic. 1. *Lectulus noster floridus.* Nona est, quod postquam ipse posuit vnum pedem, scilicet intellectus vel boni propositi in via munditiæ, alium tamen pedem, scilicet affectus vel operis, differt mouere per duos annos vel amplius, remanens in immunditia ex pigritia remouendi illum. Multi enim sunt qui postquam iudicauerunt bonum esse inchoare nouam vitam, & proposuerunt vel vouerunt se ingressuros religionem, tamen differunt multis annis implere illud. Decima est, quod quũ ipse in profundum stultitiæ ceciderit: tamen potius eligit vt stultitia submergat eũ, quam vt ad occupationem per quam euadere possit, manum extendat. Seneca: A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. Vndecima est, quod potius eligit per aquam diuitiarum & deliciarum ire ad mortem suam, quam aliquantulum laborãdo per terram siccam paupertatis, ad portum peruenire vitæ. Diuitiæ deliciæq; aquæ sunt tendentes ad mare inferni. Ideo prohibemur ponere pedem nostrum super aquam. in Psal. 61. *Ibi: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Duodecima est, quod ipse potius eligit in carcere immundo in quo ad mortem seruatur remanere, quam pro euasione sua laborem exeundi sustinere. Mundus iste carcer est peccati.

Cap. XIII.

De vitio Indeuotionis.

Vitium indeuotionis, est tertiumdecimũ. Et est indeuotio quædam ariditas spiritualis. vnde Psal. 142. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Et Num. 11. *Anima nostra est arida, nihil respiciunt oculi nostri nisi manna.* Pro uenit autem ista ariditas multis de caussis. Quandoque ex superbia, quæ est mons Gelboe, in quo nec ros nec pluuia descendit. Vnde Bern. loquens in persona illius qui deuotionem amisit occasione superbiæ, dicit: Ab heri & nudiustertius inuasit me languor animæ, & inde hebetudo insolita, quædam inertia spiritus. Superbia inuenta est in me, & Deus declinauit à seruo suo in ira. Non compungi ad lacrymas queo, tanta est duritia cordis vt non sapiat psalmus. Non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non inuenio. Ideoq; ad opus manuum piger, ad vigilias somnolentus, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguæ & gulæ indulgentior, securior, & obtusior ad prædicationem. Heu omnes montes in circuitu meo visitat Dominus: ad me autem non appropinquat. Quandoq; autem prouenit ariditas ista ex defectu cibi spiritualis. Vnde Psal. 101. *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Prouenit etiam quandoque ex acedia. Cum ceteræ creaturæ ex otio impinguentur, & ex labore attenuentur: anima humana econtrario ex labore impinguatur, & ex otio, & deliciis attenuatur. Vnde Prou 13. *Vult & non vult piger: anima autem laborantium impinguatur.* Quod ideo accidit, quia opera bona cibi sunt eorum qui ea faciunt, vnde vita spiritualis sustentatur & roboratur. Homines vero qui patiuntur illam spiritualem ariditatem, duri sunt frequẽter ad ea quæ sunt pietatis, & inflexibiles ad ea quæ sunt obedientiæ. Dura facilius franguntur, quam flectantur. Si ad ignem tribulationis ponantur, nihil spiritualis pinguedinis emittunt: quia nec gaudẽt, nec gratias agunt, sed statim ardent, & exuruntur per impatientiã. Ad modicum statũ tẽtationis igne peccati succenduntur. Ad bona opera sunt steriles.

Indeuotio quæ sit & dicatur.

Quæ aliis facilia sunt vel etiam iocunda, videntur eis importabilia: sicut panis aridus quandoque transglutiri non potest, qui tamen adiutorio liquoris delectabilis efficitur.

Cap. IV.

De vitio Tristitiæ in diuino seruitio.

Tristitia est XIV. vitium pertinens ad acediam. Et notandum quod tristitia est vitium valde detestabile in seruitio diuino, valde enim displicet Deo, & placet diabolo, & homini valde nocet: Primum patet per illud 2. ad Corinth. 9. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Et econtrario. *Tristem datorē odit Deus.* Et merito. *Tristitia in seruitio Dei est quasi absinthium positum in esca Dei.* Bonum enim opus est esca Dei, sicut ostensum est prius. Præterea quum omnia bona nostra Dei sint, & solum ea quæ de manu eius accepimus demus ei, sine tristitia deberemus esse quum oportet nos ei dare. Item quum eis quæ nullius vel parui valoris sunt, parua vel quasi nulla occasione adeo læti efficiamur, satis potest Deo displicere, ꝙ in eius obsequio vbi sunt tot caussæ lætitiæ lætificari non possumus. Caussæ lætitiæ quas debemus habere in diuino seruitio hæ sunt: scilicet quod tanto Domino seruiemus, scilicet cui seruire regnare est, & quod in domum Dei imus. Vnde Dauid Psalm. 121. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi,* &c. Et quod tantum lucramur, scilicet gloriam æternam. Vnde Psal. 137. *Et cantent in viis Domini: quoniam magna est gloria Domini.* Quod vero tristitia ista valde diabolo placeat, potest ostendi per suum contrarium: scilicet per hoc quod lætitia spiritualis valde ei displicet. Vnde 1. Reg. 4 dicunt Philisthæi. *Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. Væ nobis,* &c. Et beatus Antonius dicit quod vnica ratio vincendi inimicum, est lætitia spiritualis. Legitur etiam 1. Mach. 4 de Iuda, quod præliabatur prælium Israel cū lætitia. Et subditur, quod dilatauit gloriam populi sui. Nocet etiam homini tristitia tripliciter, scilicet eum affligendo. vnde Prou 25. *Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: sic tristitia viri nocet cordi.* Nocet etiam homini eum excæcando in his quæ ad Deum pertinent. Vnde in vitis patrum legitur: Vincula pedum impedimenta sunt cursoris, & tristitia impedimentum est diuinæ visionis. Nocet etiam tristitia spiritualiter occidendo. Frequenter etiam est alterius peccati occasio. Vnde Eccl. 30. *Tristitiam longe expelle à te. Multos enim occidit tristitia.*

Cap. XV.

De tædio vitæ.

Tædium vitæ, est vitium decimum quintum, pertinens ad acediam, & prouenit ex longa tristitia in diuino seruitio, postquam enim aliquis tristitiam patitur, paulatim corruit, adeo vt non solum displiceat ei Deo seruire, sed etiam viuere. Notandum tamen est, quod tædium huius vitæ prouenit ex diuersis caussis. Quandoque prouenit ex Dei amore & desiderio cælestis patriæ. Vnde Greg. Sancti grauiter tolerant quidquid non sonat id quod amant. Quandoq; etiam prouenit ex consideratione malorum quibus mundus plenus est. Vnde Eccl. 2. *Tæduit me vitæ meæ videntem mala vniuersa esse sub sole & luna, & cunctam afflictionem & vanitatem spiritus.* Et eiusd. 4. *Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem, & non posse resistere eorum violentiæ, &c.* Quandoque prouenit tædium vitæ ex vehementia tribulationis. vnde Iob. 10. *Tædet animam meam vitæ meæ.* Et 2. ad Corin. 1. *Supra modum grauati sumus ita vt tæderet nos etiam viuere.* Quandoq, etiam prouenit ex acedia ad quod possumus referre quod legitur 3. Reg. 19. de Elia, qui petiit animæ suæ vt moreretur: *proiecitq; se subter vnam iuniperum, & obdormiuit: & ecce angelus Domini tetigit eum.* Et subditur quibusdam interpositis ꝙ interū obdormiuit.

Cap. XVI.

De Desperatione, & vnde prouenire consueuit.

Desperatio est vltimum vitium pertinēs ad acediam. Solet autem prouenire desperatio ex nimia tristitia. Vnde Prou. 15. *In mœrore animi deiicitur spiritus*: scilicet in profundum desperationis. Et eiusdem 17. *Spiritus tristis exiccat ossa.* Tristitia etiam fortem animam excæcat ab humore gratiæ, vt per peccatum desperationis frangatur. vnde Eccle. 14. *Felix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua.* Et notandum quod peccatum desperationis valde displicet Deo. vnde dicit Hier. super Psalm. 108 quod magis offendit Iudas Deum in hoc quod ipse se suspendit, quam in

hoc

hoc quod Dominum tradidit. Valde etiam diabolo, quia ille qui dicit verbum desperationis, dicit malum verbum quod dicunt illi qui victi sunt. Et ideo diabolo valde gratum est, qui est aduersarius noster. vnde Prou. 14. *Si desperaueris in die angustia lapsus, minuetur fortitudo tua.* Multum valet spes seu fiducia in Deo ad fortitudinem. vnde Esa. 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem.* Fortitudo enim Dei quodammodo eorum efficitur, quia de ipsa eis subuenitur. Ideo in Psal. 25. dicitur: *Sperans in Domino, non infirmabor.* Cum fortitudo Dei sit eorum qui sperant in Deo: sicut Deus non infirmatur, ita nec illi qui in Deo sperãt. Hac de caussa dictum est illud Psal. 33. *Non derelinquet omnes qui sperant in eo.* Sicut vanitatis est fulcimentum negare innitenti: ita veritatis est non negare. Vnde quum veritas Deus sit confidenti de se non negat auxilium. Ideo ipse dicit in Psal. 90. *Quoniam in me sperauit, liberabo eum.*

De remediis contra desperationem.

SVmmum remedium contra peccatum desperationis est, memoria Dominicæ passionis. vnde Bern. Peccaui peccatum grande: conscientia mea turbabitur, sed non perturbabitur, quia vulnerum Domini recordabor. Quid tam ad mortem quod nõ morte Christi soluatur? Si in mentem venerit tam potens tamq; efficax medicamentum, nulla iam possum morbi malignitate terreri. Secundum remedium est, consideratio magnæ virtutis quã habet pœnitentia. Est.n. pœnitentia medicina contra quam nulla spiritualis infirmitas præualet. Eccl. 10. *Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, locum tuum ne dimiseris: quia curatio cessare facit peccata maxima.* Et beatus Martinus legitur dixisse diabolo: Si verã pœnitentiam posses habere, adhuc veniam posses consequi. Tertium remedium est, consideratio illarum personarum cum quibus Dominus legitur misericorditer egisse. Vnde Bern. Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur currimus post te Domine Iesu, audientes quod non spernas paupertatem, peccatores non horreas. Non horruisti confitentem latronem, nõ lacrymantem peccatricem, non supplicantem Chananæam, non deprehensam in adulterio, non sedẽtem in teloneo, non supplicantem publicanum, non negantẽ discipulum, non persecutorem discipulorum, non impios crucifixores tuos: ideo in odorem vnguentorum tuorum currimus. Potest etiam valere contra desperationem illud quod legitur Luc. 15. *Dico vobis quia gaudium est Angelis*, &c. Ad idem valet quod legitur de filio prodigo, de quo dicitur, *quod cũ adhuc longe esset, videns eum pater eius, misericordia motus est, & occurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.* Præterea, quis dominus exhæredatus à terra sua & hominibus suis, non gaudeat de eorum recuperatione? Quomodo ergo non gaudebit Dominus de conuersione peccatorum? Ad idem potest valere si attendatur magnitudo odii, quod habet Deus contra peccatum: de quo dictum est supra in principio. Ex hoc patet quod destructio peccati plus placet Deo, quam ipsi peccatori.

CAP. XVII.

De acedia claustralium & duodecim malis quæ ex ea proueniunt.

PRæter istam diuisionem peccatorum, cuius mẽbra iam prosecuti sumus, sunt multæ aliæ diuisiones pertinentes ad peccatum acediæ, quas prætermittimus, nisi quod de vna breuiter tangemus. Notandum est ergo ꝙ acedia potest diuidi in acediam secularium & acediam claustralium. De acedia secularium nihil dicemus, sed contra acediam claustralium ostẽdemus duodecim mala, quæ in claustralibus solẽt inueniri ex peccato acediæ. Primum est, quod licet die & nocte in ore habeãt cibum regium qui de ore Dei procedit scilicet verbum Dei: tamen ex pigritia terendi eum famelici remanent, nec reficiuntur de cibo illo. Inter aromata nocte & die versantur, & tamen ex pigritia applicandi olfactũ, odore eorum non confortantur. Sacra scriptura apotheca est spiritus Sancti. vnde Eccl. 24. dicitur de Sapientia: *Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi.* Secundũ est, ꝙ cum ipsi sint de nocte & de die in colloquio cum Deo, permittunt tamẽ multos dies transire quod non aperiunt oculos cordis, vt videant quis loquatur cum eis, vel quid loquatur. Sicut dicit Greg. Cum oramus, ipsi cum Deo loquimur: cum vero legimus, loquitur nobiscum Deus. Magna ergo pigritia est non attẽdere cum quo loquimur, quando cum Deo loquimur: præcipue cum ipse moneat ad hoc, dicens: *Vacate, & videte quoniam ego sum Deus.*

Tertium est, quod ipsi non proficiunt in his quæ religionis sunt: imo quanto diutius in religione sunt, tanto magis dissoluti sunt. Quod valde verecundum est: sicut in scholis diu esse, & in scientia non proficere. Tales religiosos non iuuat assuetudo, vt faciant melius ea quæ sunt religionis, sed potius nocet: quanto enim enim orant diutius, tanto orant indeuotius. Quartum est, quod quanto diutius Deo seruiunt, tanto minus certi sunt quod habeant gratiam ipsius. Et in veritate satis dolere potest qui reliquit mundum vt Deo seruiret, & postq̃ diu seruiuit, nullam cum eo familiaritatē habet. Pauca vel nulla signa habet, quod seruitium eius sibi placeat. Interdum tamē accidit quod Dominus minus bonos cōsolatur, tanq̃ firmos, & tanquam eos qui propriis expensis non sufficiunt ei seruire. Meliores vero inconsolatos relinquit tanq̃ fortiores, & tanq̃ eos qui propriis expensis sibi seruire sufficiunt. Vnde Luc. 15. ait maior filius patri, *Ecce tot annis seruio tibi*, &c. & respōdit pater: *Fili, tu semper mecum es*, &c. Quintum est, quod quanto diutius in camino paupertatis existunt, tanto meliores & delicatiores existunt. Caminus vasa lutea cōsolidat: sic paupertas claustrales illos qui molles & delicati erant in seculo consolidare debet. Sed multi cum deberent consolidari, potius dissoluuntur. Quod tribulationes, paupertas, & huiusmodi excoquant, & cōsolident, potest haberi ex Vitis patrū, vbi legitur quod si cruda tegula ponatur in flumine, dissoluitur: cocta vero non. Ita & homo carnalem habens sapientiam: qui non est tentationum igne decoctus. Item Esaiæ. 48 *Ecce excoxi te, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis.* Non quasi argentum excoquitur qui de eo quod excoquitur fæces assumit, non deponit. In camino paupertatis Dominus seruos suos vel eligit, vel assumptos alibi reponit. Sextum est, quod quanto diutius soli iustitiæ approximauerunt, tanto frigidiores existunt. Et satis admirandum est vnde hoc accidit: quanto .n. proximiores fiunt, tanto videntur quod feruentiores esse deberent. Sed timendū est ne nubes alicuius peccati interposita hoc impediat, vel ne per aliquem errorem fiat, vt cum progredi debeant ingrediantur, & cum deberent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongentur. Sicut accidit filiis Israel, qui triginta octo annis in deserto errauerunt. Qui cum crederent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongabantur. Septimū est, quod quanto diutius existunt in loco impinguationis & saginationis spiritualis, tanto macilentiores inueniuntur. Locus in quo animæ repleri deberent pinguedine & adipe spirituali, est pax & tranquillitas claustri. Sed accidiosi quanto magis ibi sunt, tanto magis inueniuntur macilenti. Quod bene ostendit ignis tribulationis quem sustinere non possunt, quin statim per iram exurantur. Octauum est, quod in statu in quo non solum currere, sed ēt volare deberent viri contemplatiui, cum aues spirituales sint, pigri & tardi efficiuntur. Etiam illi qui strenui erant in seculo, interdum desidiosi efficiuntur in claustro. Nonū est, quod in loco vbi est maior conflictus, securi & somnolenti efficiuntur. In maiori conflictu belli spiritualis sunt claustrales, quam alii. Plus enim gaudet diabolus quandoq; cum claustralem aliquem ad hoc deducit, vt mulierem mala intentione tangat, quam gaudeat de adulterio vnius hominis secularis. Sicut ostensum est prius in tractatu de Luxuria. Vnde claustrales non deberent esse securi: sed cū timore & solicitudine salutem suam operari. Decimum est, quod ipsi volunt esse otiosi vbi minime locus est otii. Licet aliquis toleret quandoque arbores steriles in terra sua deserta: tamen in terra bene culta, sicut in horto, non tolerat eas vllo modo. Sed constat quod claustrum est velut hortus conclusus, iuxta illud Cant. 4. *Hortus cōclusus, soror mea sponsa.* Vnde in claustro minus sunt tolerabiles homines otiosi, qui sunt velut arbores steriles, quam in aliis locis. Vndecimum est, quod ibi procrastinantes & differentes fiunt, vbi deberent omnino esse parati. Si fatua est procrastinatio siue dilatio senū in his quæ pertinēt ad salutem eorum: quanto magis in claustralibus qui iam sunt mortui, iudicanda est fatua crastinatio propriæ correctionis, vel meliorationis eorum? Duodecimū est, quod ibi pręcipue tristes sunt, vbi pręcipue vel solum læti esse deberent. In diuino seruitio præcipue locus est gaudii in vita ista: quia ibi præcipue facit homo vtilitatem suam.

PARS III.

De octo remediis contra Acediam.

SEquitur de remediis contra Acediam, de quibus sufficiat ponere octo, licet sint multo plura. Primum est, diuersitas occupationū. Hoc remedium habetur in Vitis patrum, vbi

legitur

legitur quod beatus Antonius tentatus fuit à spiritu acediæ, & residens in eremo dicebat: Domine, saluari desidero, sed vanæ cogitationes non permittunt me. Quid faciam in tribulatione, vel quomodo debeam saluari, dignanter ostende. Et respiciens vidit quendam astantem torquentem funiculum, qui sibi similis erat: deinde ex opere surgentem & orantem, iterum sedentem, & plectas facientem de palmis, & inde ad orationem rursus surgentē. Erat autē ille angelus Dei, & dixit ei: Et ita faciens Antoni, saluaberis. Secundum est consideratio pœnæ futuræ. Hoc habemus Iere. 1. vbi legitur, *Quid tu vides Ieremia?* Et dixit, *Virgam euigilantem ego video.* Virga euigilans à somno acediæ vel pigritiæ, est consideratio pœnæ futuræ. Tertium est, consideratio æterni præmii. Vnde Aug. Labor te terret, vide mercedem. Et Genes. 15. factus est sermo Domini ad Abraham per visionem dicens: *Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua magna nimis.* Si terret pigrum labor, attrahat eū merces. Secundum & tertium similiter habemus in Vitis patrum: vbi dicitur quod quidā frater interrogauit abbatem Achillem, dicēs: Cur sedens in cella mea patior acediā? Cui senex: Quia nondū vidisti requiem q̄ speramus, neque tormenta quæ timemus. Si enim ea inspiceres diligenter, etsi vermibus plena esset cella tua vsque ad collum, etiam in ipsis permaneres sine acedia iacens. Quartum est, societas bonorum. Hoc remediū possumus habere ex isto verbo Exod. 17. vbi dicitur, *quod pugnante Iosue contra Amalech, orabat Moyses leuatis manibus ad Dominum, cuius manus graues erāt: sed Hur & Aaron sustentabant manus eius ex vtraque parte.* Per quos signantur duo genera hominum, quorum societas amanda est. Per Hur qui interpretatur lumen, significantur illi qui ministrant lumen doctrinæ. Per Aaron qui interpretatur mons fortis, significantur illi, quorum interuentu venit homini auxiliū: iuxta illud, *Leuaui oculos meos in montes vnde veniet auxilium mihi.* Illis ergo qui manus habēt graues ex acedia, necessarium est vt habeant tales in societate sua qui eos exemplo suo & doctrina illuminent & orationibus iuuent. Quintum est exemplum illius qui piger non fuit, sed *exultauit vt gigas ad currendam viam.* Hoc remedium habemus Matth. 26. vbi Dominus dixit discipulis: *Non potuistis vna hora mecum vigilare?* Cum Domino vigilare, est exemplo eius à somno acediæ cauere. Hoc remedio vtitur Apostolus ad Hebr. 12. dicens: *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non defatigemini animis vestris deficientes.* Sextum est consideratio periculorum in quibus sumus in præsenti. quod Dominus insinuat Matt. 26. vbi dicit: *Vigilate & orate ne intretis in tentationem.* Tria genera periculorum consueuerūt specialiter homines excitare à somno. Periculum aquæ, ignis, & latronum: quæ pericula specialiter nobis imminent. Non enim est dies in quo fluctus malarum cogitationum super caput cordis nostri non ascendant. Non est ētiam dies in quo ignis prauorum desideriorum in domo conscientiæ nostræ non succendatur. Latrones etiam semper adsunt. Etiam illi qui deberent esse seruientes nostri deprædantur nos: vnde Thren. 3. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Septimum remediū est, amor Dei, quod docet nos Dominus Leuitici 6. vbi dicitur, *Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens ligna mane per singulos dies.* Deus vult quod semper in altari cordis ardeat ignis feruoris. Hunc ignē debet nutrire sacerdos in suis subditis: vel quilibet in semetipso, subiiciendo ligna per singulos dies, recolendo beneficia Dei quibus debemus respōdere vel mala nostra recordando, pro quibus Deo satisfacere debemus vel promissa præmia quæ promereri debemus. Præcipue deberent in nobis istum feruorem accendere beneficia quæ nobis Christus exhibuit in carne mortali assumpta. Vnde Bern. Quid nobis non suaue, cum recordati fuerimus infantilium necessitatum Christi laborem in prædicando & ceterorum? Quis amplius gemet dicens: Nimium ieiunamus, nimiū vigilamus? cum millesimæ parti debitorum respondere non valeamus. Octauum & summum est gratia Dei. Hoc remedium insinuat nobis Bern. super Cantic. ibi: *Trahe me post te*, dicens in persona eorū qui pigri sunt, Opus habemus trahi: quia refriguit parumper ignis amoris tui: nec valemus a facie frigoris huius currere, sicut heri & nudius tertius: curremus postea, cum reddideris lætitiam salutaris tui, cum redierit melior temperies gratiæ. Vnde cum aliquis sentit se segnem vel acediosum, instare debet orationi coram Deo, vt orando impetret gratiam quæ ab eo expellat acediam. Et notandū ꝙ omnia q̄ dicta sunt ad detestationē acediæ, possunt esse remedia contra acediā: ideo de remediis Acediæ hic finem faciamus.

Pars IV. Quæ habet IV. capitula.

De indiscreto feruore: qui acediæ videtur esse contrarius.

Cap. I.

De feruore indiscreto, de his quæ exiguntur ad hoc, vt aliquis Deo discrete seruiat.

SIcut in vitio Auaritiæ tractauimus de vitio prodigalitatis, eo quod auaritia & prodigalitas vitia sunt opposita: sic cum acedia tractabimus de indiscreto feruore. Acedia enim & indiscretus feruor quodammodo videntur esse vitia opposita. Ad cuius detestationē valere possunt. Primo testimonia scripturarum: sicut illud ad Rom. 12. *Rationabile sit obsequiū vestrum* Tria sunt quæ exiguntur ad hoc vt homo cū discretione & rationabiliter Deo seruiat. Primū est, nobilitas personæ cui seruitur. Vnde honor regis iudicium diligit, scilicet iudiciū discretionis. Secundū humana natura. homo enim rationalis creatura est, & ideo rationabiliter operari debet. Plus debet inniti sapientiæ, quam fortitudini. Belluinum enim est viribus decertare, sicut dicit Philosoph. Tertio requirit hoc ipse hostis contra quē pugnā habemus: diabolus. n. cōtra hominē pugnat, potius astutia & sapientia, quā viribus: ideo & nos sapientia cōtra eum pugnare debemus, non viribus: vires enim non sufficerent resistere sapientiæ: quia melior est sapientia quam vires: & vir prudens, quam fortis. Sap. 6 *Ad significandum quod Deo non placeant opera sine discretione facta, non offerebatur in lege animal cæcum.* Ideo etiam in omni sacrificio offerebatur sal Sale condiuntur cibi vt hominibus bene sapiant: per quod signatur discretio, quæ facit opera grata Deo. Ad idem Prou 4. *Palpebræ tuæ præcedant gressus*: id est, considera opera tua. Et illud Apostoli 1. ad Tim. 5. *Noli adhuc aquā bibere sed vino modico vtere.* Gloss. Prudenter sibi vult Deus seruiri: non in nimietate, ne debiles fiant, & post medicorum suffragia quærant. Temperandum est enim, vt si fieri potest. cæptum, obsequiū gradatim proueatur, potius quam inconsideratione minuatur. Ad idem 1 Pet. 4. *Charissimi nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem vobis fit.* Et Eccles. 7. *Noli esse iustus multum.* Ibi dicit gloss. interlin. quod summa iustitia, summa iniustitia est. Sunt aliqui qui in nullo volunt condescendere carni, quorum iustitia magna iniustitia est. Ad idem potest valere illud Philosophi: Arbitror primo in vita vtile esse, ne quid nimis.

Cap. II.

De multiplici malo quod ex indiscreto feruore prouenit.

SEcundo potest valere ad detestationem indiscreti feruoris, si ostendamus mala quæ ex eo sequuntur. Et ostendit B. Bernard. quatuor mala ex eo sequi, dicens: Qui ex indiscretionis vitio ieiunia & vigilias & huiusmodi sic agit, vt deficiente spiritu vel corpore languente, spiritualia impediātur, abstulit corpori suo boni operis effectum, spiritui affectū, proximo exemplū, Deo honorem. Sacrilegus est, & omnium bonorum in Deum reus. Sacrilegus talis dicitur, quia violat templū Domini, scilicet corpus suum. Salomon etiam ostendit quod malum sequitur ex indiscreto feruore. Prou. 19. dicens: *Qui festinus est, pedibus offendit.* Ille ex festinatione offendit qui ex indiscreto feruore infirmitatem corporis sui seu animæ incurrit. Et licet ex infestinatione aliqui posset casus in quocunque ambulante: tamē præcipue in eo qui per scalam vadit Præterea talis casu suo multum descendit. Vnde cum conuersio viri religiosi sit quasi ascensus per scalam, cum discretione debet ascendere. Si.n. per infirmitatem corruat, ipse descendit vsque ad initium scalæ. Oportet enim eum comedere carnes, & talia facere quę faciebat in seculo. Vnde dicit B. Bern. Nemo repente fit summus. Ascendendo, non volando, apprehenditur summitas scalæ. De indiscreta etiā festinatione legitur Pro. 13. *quod substantia festinata minuetur.* Et eiusdem 20. *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in fine benedictione carebit.* Et licet ista festinatio in omnibus timenda sit, præcipue tamen in nouitiis. Ille qui equum suum nimis fatigat in mane, non videtur facere in die bonam dietam. Sequitur etiam ex indiscreto feruore, peccatū superbiæ & vanæ gloriæ. Vnde quidem corpus non frangendū, sed regendum est. Sint ergo moderata ac sancta & simplicia in omni humilitate ieiunia, quæ ita corpus attenuent ne animam eleuent, ne res humilitatis gignat superbiam & vitia de virtute nascantur. Quæ supererit spes salu-

tis, si ipsa animæ remedia venena sunt? De superbia etiam talia dicit Bernard. Quæ maior superbia quum vnus homo toti congregationi iudicium suum præfert? tanquam ipse solus habeat spiritum Dei? De vana etiam gloria dicit B. Bernard. ad fratres suos: Non legistis in regula nostra quod quidquid sine voluntate & consensu patris spiritualis fit, vanæ gloriæ imputabitur, non mercedi? Et Matth. 6. *Exterminant facies suas vt appareant hominibus ieiunantes.* Sequitur etiam ex feruore indiscreto scandalum aliorum, & maxime in congregatione. Bernardus de talibus: Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis. Casus etiam vnius talium multos exterret & tepescere facit à desiderio proficiendi. Et cuius exemplum debuit alios attrahere, facit eos formidare austeritatem religionis, vt adimpleatur illud Psal. 88. *Posuisti firmamentum eius formidinem.* Videtur etiam sequi ex feruore indiscreto quędam idololatria. Vnde Bernar. Scelus est idololatriæ non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi nolle obedire. Et subdit: Errant nunc qui se faciunt religiosiores aliis, qui non sunt sicut ceteri hominũ: ecce pagani & idololatræ sunt. Et 1 Regum 15 dicit Samuel quod peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Sequitur etiam ex indiscreto feruore quandoque rapina Iudicium enim quod debet esse apud patrem spiritualem vsurpant sibi tales personæ, & id cui renunciauerunt, iterum sua auctoritate reassumunt. Vnde Bernardus: Qui vestri curam semel nobis commisistis, quid rursum de vobis vos intromittitis? Et vt breuiter dicam. Non habet callidus hostis efficacius machinamentum ad tollendam de corde dilectionem, quam si efficere possit vt in ea incaute & non cum ratione ambuletur, sicut dicit beatus Bernard.

Cap. III.

De duodecim stultitiis indiscreti feruoris.

Feruentes indiscrete 12. laborant stultitiis.

TErtio possunt valere ad detestationē huius vitii stultitiæ quæ ostenduntur in his esse qui laborant hoc vitio, quæ sunt 12. Prima est, quod ipsi contra ordinem ecclesiæ crucem lumini præferunt, vel potius sine lumine ferunt. Ordinatum est in ecclesia quod lumen cruci præferatur, ad significandum quod lumen sapientiæ cruci pœnitentiæ prę̨ferendum est. Vnde legitur in fine Prouer. de sapiente muliere, quod ipsa operata est consilio manuum suarum. Manus sunt quæ non solum habent cognitionem, sed etiam operationem bonam, quorum consilio pręcipue acquiescendum est. Ex hoc vero quod tales crucem pœnitentiæ sine lumine consilii ferunt, accidit frequenter quod ipsi innocentem crucifigunt qui latronem crucifigere debuerunt, scilicet nouum hominem, qui debuerunt crucifigere veterem. Vetus homo intelligitur ex peccatis compositus, velut ex membris. Vnde ad Coloss. 2. *Mortificate membra vestra quæ sunt super terrã, &c.* Homo nouus intelligitur compositus ex virtutibus, velut ex membris. Nouus ergo tunc crucifigitur quando per nimiam afflictionem abstinentiæ virtutes operari non possunt. Secunda stultitia est, quod ipsi assumunt arma nimis ponderosa, quæ pondere suo eos deiiciunt, & quæ debuerunt eos ab hoste protegere potius eos capi ab hoste faciunt, non attendentes quod fecit Dauid 1. Regum 17. qui Saul nimis ponderosa arma deposuit, quibus depositis Goliam deuicit. Sic aliqui deuincerent diabolum cum mediocritate ieiuniorum & vigiliarum, qui cum nimietate per iram vel impatientiam deuincũtur. Tertia est, quod quum ipsi habeant equum valde impetuosum, non curant tamen frænum imponere ei, sed solum calcaribus sunt contenti, quum tamen constet frænum non minus necessarium esse equo, quam calcaria. Non minus periculosum est alicui inter hostes esse sine fræno, quam sine calcaribus. Bernardus: Bonæ voluntati non semper credendum est, sed frænanda & regenda est maxime in incipiente. Iacob. 3. *Fræna in equorũ ora mittimus ad cõsentiendum nobis &c.* Quarta est, quod cum infirmitas quæ ex calida caussa, periculosior sit quam illa quæ ex frigida: ipsi tamen se sanos omnino putant, licet ex calida caussa firmentur. Acedia enim velut infirmitas est ex caussa frigida. Vnde tepiditas vocatur. Indiscretus vero feruor est velut infirmitas ex calida caussa: & ideo periculosior esse videtur. Quinta est quod cum ipsi habeant dominum ditissimum & liberalissimum, credunt tamen placere ei si seruientes illius adeo fame affligant quod impotentes fiant ad seruiendum ei, quum tamē sciant hoc non placere hominibus pauperibus atque auaris etiam de iumentis suis. Nullus enim vult vt iumentum suum tantum ieiunet quod ei seruire nõ possit. Sexta est, quod quum magis

periculosum sit nauem esse nimis oneratam quam vacuam: ipsi tamen non curant cauere naui suæ à periculo nimii oneris. Homo in mundo isto est velut nauis in medio mari. Vnde *facta est quasi nauis institoris.* Hoc dicitur de sapiente muliere. Prouerb. cap. vltimo. Imminet autem huic naui duplex periculum: scilicet submersionis ex nimio onere, & euersionis per fluctus tentationum ex vacuitate. Sed tales periculo submersionis non curant subuenire. Septima est, quod ipsi iudicant cibum esse subtrahendum filiis Dei qui digni essent cibari auro & argento, & potari balsamo: iuxta illud Bern. Da mihi alterum Timotheum, & ego eũ si vis cibo auro, & poto balsamo. Ad cumulum huius stultitiæ facit hoc, quod ipsi vident tot filios diaboli qui omni bono sunt indigni, ita large bona domini sui expendere. Octaua est, quod quum ipsi velint multum Deo seruire: ita tamen volũt ei seruire quod non possint diu seruire. Sapiens: Quid stultius quam quod libenter facias, curare vt diu facere non possis? Nona est, quod quum equis suis subtrahunt auenam, volunt facere maiorem dietam tam male proportionantes ea quæ asino debentur, scilicet cibaria, virgam & onus. Virgam & onus duplicant, cibaria autem dimidiant. de his habetur Eccl. 33. *Cibaria virga & onus asino, &c.* Decima est, quod ipsi se perfectos non æstimant, nisi magistrum suum Christum excedant, cum scriptum sit. Luc. 6 *Perfectus omnis erit si sit sicut magister eius.* Constat cuilibet fideli Christum perfectissimum fuisse, & tamen comedebat & bibebat mediocriter. Vndecima est, quod ipsi credunt seipsos esse sanctos non posse, nisi prius fuerint homicidæ. Si ille qui auferret victum alicui quo victurus esset per annum, homicida reputaretur: quanto magis ille qui nimiis ieiuniis & afflictionibus efficit, vt decem annis citius moriatur quam esset moriturus? Duodecima stultitia est, quod quum ipsi boni sint, & caueant à nocumento omnium: tamen sibiipsis mali sunt & immisericordes. *Sed qui sibi nequam, cui bonus?* Ecclesiast. 14.

Cap. IV.

De malis quæ faciunt delicata cibaria.

Sciendum est, quod in cibis qui sumuntur valde timenda est delectabilitas, quia frequenter nimis sumitur de cibis delectabilibus. Præterea, consolatio in cibis delectabilibus, quandoque prohibet hominem à diuina consolatione. Secundum Bernard. Nimis delicata est diuina consolatio, quæ non datur admittentibus alienam. Sed si quis in cibis quos sumit in quantitate & in ardore caueat, & creatori de creaturis quas sumit gratias agat, non solum absque peccato, sed etiam meritorie potest sumere de cibis illis quantum necesse est ad sustentationẽ corporis sui. Deus enim creauit cibos ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus 1. ad Tim. 4. Et vt breuiter dicam, sic debemus habere corpus sicut ægrum comedentem, cui multum volenti inutilia sunt neganda, vtilia vero etiam nolenti sunt ingerenda.

Cap. V.

De condescensione patrum spiritualium circa fratres.

Et notandum quod sicut apud religiosos viros præcipue oportet nouitios cauere ab indiscreto feruore: sic oportet patres spirituales condescendere fratribus quandoque. Vnde legitur de beato Antonio quod quidam venator vidit eum gaudere cum fratribus suis, & displicuit ei. Cui Antonius volens ostendere, quod quandoque oporteret eum condescendere fratribus, ait: Pone sagittam in arcu, & trahe. Et fecit sic. Et rursus dixit, Trahe. Et traxit. Et rursum: Trahe, dixit. Et respondit sagittarius: Si supra mensuram traxero, frangetur arcus. Et respondit Antonius: Ita est de opere Dei. si supra mensuram tendimus, fratres deficiunt. Expedit ergo aliquando laxare rigorem. Simile est de chordis citharæ, quæ si parum tendantur, rauce sonant: si nimium, rumpuntur: si moderate, dulcem sonum reddunt. Impetus animi obice inuẽto intumescit: ideo aliquid libertatis concedendum est interdum fratribus, ne sicut accidit in doliis ferratis, circuli in eis rumpantur, & fundus exiliat. Castanea non incisa in igne posita, aut crepat aut exilit. Dicitur etiam quod terræ motus fiat ex multis vaporibus in visceribus terræ meatum non habentibus: ideo oportet homines ab hominibus non nimis coartari, imo aliquis locus relinquendus est gratiæ Dei & libertati arbitrii.

TRACTATVS SEXTVS, DE SVPERBIA.

PARS I.

Quare vitia sic ordinentur, & de radicibus vitiorum. Et de ordine dicendorum de Superbia.

DICTO de vitio Gulæ, Luxuriæ, Auaritiæ, & Acediæ, dicendum est de tribus vitiis sequentibus, scilicet vitio superbiæ, inuidiæ & iræ. Cuius ordinis ratio sic potest manifestari. Sicut virtus secundum Augustin. amor est ordinatus: sic vitium est amor inordinatus, idq; dupliciter. Est enim inordinatus si sit amor mali. Licet etiam amor boni sit, est tamen inordinatus si sit nimius vel nimis paruus: & hoc secundum duas species bonorum. quædam autem bona sunt parua, sc. temporalia seu corporalia: quædam vero magna: vt sunt bona gratiæ & bona gloriæ. Bona vero gratiæ intelligimus ipsam gratiam & opera meritoria. Amor ergo magni boni inordinat' est si sit paruus. Et talis amor videtur esse radix in vitio acediæ. Acedia enim videtur esse paruus amor magni boni: vnde & tepiditas vocatur. Amor vero parui boni inordinatus est, si sit nimius Et iste amor videtur esse radix in vitio gulę, luxurię, & auaritiæ. Et diuersificatur amor iste, quia bona parua amari possunt quo ad dominium seu possessionem, vel quo ad vsum delectabilē. Primo modo amat ea auarus. Secūdo modo gulosus & luxuriosus. Vitiū vero gulę & luxurię in hoc differunt: quia vitium gulæ est amor inordinatus delectationis quæ est secundum gustum. Vitium vero luxuriæ est amor præcipue illius delectationis quæ secundum tactum est. Amor vero qui est inordinatus, eo ꝙ est amor mali, videtur posse distingui in amorem proprii mali & alieni mali. Sed quia nullus proprium malum amat inquantū tale: sed quandoque ideo, quia æstimat illud esse bonum corpori, ideo tantum alieni mali amor radix est in tribus vitiis quæ sequuntur. Et diuersificantur per hoc quod in superbiæ peccato est amor proprii boni cum alieno malo. Amat enim superbus sui exaltationem & proximi deiectionem: in peccato vero iræ & inuidiæ est amor alieni mali pure. Sed in hoc videntur differre illa duo vitia: quia in peccato iræ amor alieni mali originem videtur habere à malo alterius. Ille enim qui irascitur alicui, ideo ei vult malum, quia malum ab eo recipit. Ira enim est appetitus vindictæ. In peccato vero inuidiæ amor alieni mali ortum habet à propria malitia, scilicet à superbia. Inuidus enim ideo vult malum alterius ne ille sibi parificetur. Vnde peccatum inuidiæ in materia communicat cum peccato iræ: sed finem recipit à peccato superbiæ. His habitis de facili potest videri ratio, quare de superbia, ita & inuidia posterius tractetur: quia hæc tria vitia amorem nostrum inordinatum reddunt ad proximum: quatuor præcedentia inordinatum reddunt ad nosipsos: inordinatio vero alicuius in se prior est quam inordinatio ipsius ad alium. Præterea prius est quod animale, deinde quod spirituale. Vnde quum quatuor prima vitia humana sint, & ita quodammodo carnalia, in ordine doctrinæ priora sunt. Tria vero quæ sequuntur, quæ diabolica sunt & spiritualia, posteriora sunt. Et inter ista tria prius est vitium superbiæ, quia est occasio aliorum. Et quia præcedentibus magis assimilatur, de eo de ipso primo dicemus. Et hoc ordine Primo ponemus ea quæ valent ad detestationem superbiæ. Secundo ponemus diuersas diuisiones pertinentes ad hoc vitium & de membris eius prosequemur. Tertio tangemus aliquid de remediis contra superbiam.

PARS II. QVÆ HABET DVOdecim Capitula.

De his quæ valent ad detestationem Superbiæ in communi.

CAP. I.

Quomodo se habeat Superbia ad bona.

AD detestationem vero huius vitii Primo ostēdemus quomodo ipsum se habeat ad bona, quomodo ad cetera mala, quomodo ad diabolū, quomodo ad proximum, quomodo ad Deum, quomodo ad proprium subiectum. Notandum ergo quod vitiū superbiæ, si iam sunt bona in aliquo, expellit: si nō sint, ea intra

Superb. bona q[uæ] sunt e[x]pellit:

qua nō sunt, intrare non permittit: qua manēt falsificat.

re non permittit: si qua remanent, falsificat & inquinat. Ad primum pertinet illud Aug. Alta siccantur, & ima replentur. Et illud Ber. Superbia siue iam existens, siue non semper causa erit subtractæ gratiæ. Nunquid qui humilibus dat gratiam, humili aufert datam? Ergo argumentum est superbiæ subtractio gratiæ. Et illud Gre. Sicut humilitas omnia vitia eneruat, omnesq; virtutes colligit & roborat, sic superbia omnes virtutes destruit & eneruat. Ad secundum pertinet illud, Timor infusa repellit. Sicut humilitas nō solum gratia est, sed etiam vas aliarum gratiarum: sic superbia nō solummodo est malum, sed impedimentum & bonorum. Vnde quidam sapiens ait Alexandro, quum agnosceret eum superbum: Deus prǽsto est largiri sapientiam, sed non habes vbi eam recipias. Quod aūt superbia bona falsificet, patet per hoc quod ea quæ sunt de genere bonorum, si ex superbia procedant, vt sc. fiant ꝓpter vanam gloriam, non sunt meritoria, imo demeritoria, & videtur homo diues esse & nihil habet, vnde Bern. Magna virtus humilitas, sine cuius obtentu non solum virtus non sit, sed etiam in superbiam erumpit. Quod enim superbia bona inquinet, patet per illud Poetæ: *Inquinat egregios adiuncta superbia mores*, vnde quidam: Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur: inquinat omnia sola superbia si comitetur. Superbia est velut quædā vestis maculata, qua superbi se & suos induūt. vnde Eccl. 14. *Qui cōmunicauerit superbis, induet superbiam.* Et valde mirū est de superbo qui super omnia habet honorem, quomodo vestem ita maculatam vult induere, quæ quidquid in eo est, maculat? Præterea quum ipse vestem istam pallio humilitatis operiat, iuxta illud Greg. Gloriosa est humilitas, qua si palliari appetit superbia, vilescat. Mirum est, quomodo superbus vestem superbiæ ex toto non deponit, & vestem humilitatis non assumit.

CAP. II.

Quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia.

SEquitur videre quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia. Notandum ergo quod vitium superbiæ quasi rex est vitiorum. Vnde maximum peccatum vocatur in Psal. 18. vbi dicitur. *Emundabor à delicto maximo*, id est, à superbia, dicit glo. Et coronam dicitur habere, sed maledictā. De qua legitur Esa. 27. *Væ coronæ superbiæ.* Et ad modum regis quando hoc vitium venit ad aliquem, nō solum venit, sed adducit magnam societatem vitiorum. Vnde Eccl. 10. *Initium omnis peccati est superbia. Qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis*, id est, vitiis. vbi dicit glo. De superbia nascuntur hæreses, schismata, detractiones, inuidia, verbositas, iactantia, & contentiones, & huiusmodi. Bern. Initiū omnis peccati & caussa totius perditionis est superbia. Propterea qui salutē tuam studes operari aduersus hanc, super caput tuum cornu crucis habere memento, vt non eleueris in superbiam. Hoc vitium etiam ad modum regis magnas expensas requirit, ita quod superbis hominibus non sufficiunt episcopatus, archiepiscopatus, vel regna. vnde Eccle. 21. *Domus quæ nimis locuples est, adnihilabitur superbia.* Et quum superbia maiores expensas requirat, quam cetera vitia: tamen minus vtilitatis habet. Ex vitiis quæ pertinent ad concupiscentiam carnis vel concupiscentiam oculorum, consequitur vtilitas saltem corporis: superbia autem animæ nocet, corpori vero non videtur prodesse. vnde Sapient. 5. dicunt damnati in inferno: *Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* Vitium superbiæ postquā dominium habet in aliquo, non amittit illud de facili: sicut reges de facili non amittunt castrum quod semel possident, quia potenter illud defendunt. Vnde Ecclesiast. 3. *Synagoga superborum non erit sanitas.* Si in tanto timore & angustia sunt infirmi, quum infirmitas eorum incurabilis esse dicitur, in quanto timore deberent esse qui vitio superbiæ laborant, quum Spiritus sanctus dicat eis quod vitium illud non sanetur? Vitium etiam superbiæ caput est antiqui serpentis, cuius capitis contritioni maxime est insistendum. vnde dictum est Genes. 3. serpenti de muliere quæ Ecclesiæ tenet figuram, *Ipsa conteret caput tuum.* Serpens modica percussione capitis extinguitur. Si autem capiti parcatur, frustra cetera membra eius percutiuntur: amputata autem cauda, nihilominus viuit. Similiter frustra alia vitia à se amputare nititur qui superbiam in se relinquit. vnde Hieronym. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Et Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* In colubro caput præcipue fugimus: sic superbia præcipue fugienda est, quæ est caput vitiorum. De hoc capite potest intelligi illud Ecclesiast. 30. *Non est caput*

nequius

nequitiæ super caput colubri. Cõtrito hoc capite, cetera vitia facile extirpantur. Vnde Ioann. Chrysost. Tolle hoc vitium, vt non velint homines apparere hominibus, & sine labore omnia vitia resecantur. Vitium superbiæ est primogenitus Pharaonis, in morte cuius filii Israel liberantur. *Goliath in fronte per ussus à Dauid, cecidit in faciem suam, & præualuit Dauid aduersus eum*, vt legitur 1. Regum 17. Sic qui superbiam quæ caput diaboli est, in se viriliter percusserit, aduersus diabolum præualebit. Superbia etiam turris est Babel, de qua legitur Genesis 11. cuius culmen attingit cœlum: quia hoc vitium etiam cœlestes viros & spirituales impugnat: iuxta illud Gregorii. Superbia natione cœlestis cœlestes appetit mentes. Cetera vitia quando sunt cum superbia, se habent sicut domus iuxta turrim, quæ non de facili expugnatur, quia turris defendit eam, sic vitia quæ sunt cum superbia, de facili non expugnantur, quia ea superbia defendit: sicut patet in vsurariis & raptoribus, qui ab vsuris & rapinis cessare nolunt: quia si ab eis cessarent: inter vicinos suos honor sice viuere non possent, vt ipsi dicunt. vnde manifestum est, quod superbia peccatum rapinæ & vsuræ conseruat in eis. Ideo necesse esset vt prædicator conaretur diruere turrim superbiæ in talibus personis, qua diruta nulla pars castrorum huiusmodi seteneret. Superbia primo animam aggreditur, & vltima cessat ab eius impugnatione: vnde super illud Psal. 18. *Si mei non fuerint dominati*. &c. dicit gl. Vitium superbiæ vltimum est redeuntibus ad Deum, & primum recedentibus. Aliis vitiis in fugam conuersis, sola superbia in campo remanet, non cessans ab impugnatione hominis dum ipse viuit. vnde quidam, *Quum bene pugnatis, cum cuncta subacta putatis, Quæ primo infestat, vincenda superbia restat.* Superbia fuit primum peccatum, iuxta illud Ecclesiast. 10. *Initium omnis peccati est superbia.* Etiam non videtur aliquod peccatum esse absque superbia, quia omne peccatum est, aut ex omissione, aut ex transgressione: & in vtroque casu non videtur esse sine inobedientia, quę nõ videtur esse sine superbia. Vnde nullum peccatum videtur esse sine superbia. Et vt breuiter dicamus, superbia est caussa omnis peccati. Vnde dicit Gloss. super illud Psal. 18. *Si mei non fuerint dominati &c.* Superbia est initium omnis peccati, & caussa: qua qui caret vere est immaculatus.

Omnibus vitiis immixta.

CAP. III.

Quomodo superbia se habeat ad diabolum.

NOtandum quod superbia signũ est quo diabolus suos distinguit ab aliis. Vnde legitur Iob 41. de ipso, quod ipse est rex super omnes filios superbiæ. Et Gregorius. Euidentissimum signum reproborum superbia est: humilitas electorum. Cum ergo quam quisque habeat cognoscitur, sub quo rege militat inuenitur. Vnusquisque quasi quędam titulum portat operis, quo facile ostendit sub cuius seruiat potestate rectoris. vnde in magno dolore & timore esse debet, qui se cognoscit superbum. Superbia est velut quædam imago diaboli. vnde homo superbus expresse est similis diabolo: iuxta illud Gregorii: Apostatæ angelo similis efficitur homo, dum homo hominibus similis esse dedignatur. Diabolus etiam in homine superbo quiescit quasi ad vmbram. Superbia enim velut mõs est, soli iustitiæ oppositus, lumen gratiæ repellẽs, vnde vmbram facit diabolo. De qua vmbra legitur Iob 40. *Sub vmbra dormit.* Superbus est etiam munitio diaboli fere inexpugnabilis, eo quod in altitudine montis superbiæ situs sit.

CAP. IV.

Quomodo se habeat superbus ad proximum.

SVperbus coangustat proximum, dum se dilatat: & dum se ei præponit, quasi quoddã onus ei imponit. De dilatatione superbi legitur Matt. 23. *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.* Et Prou. 24. *Qui se iactat, & dilatat, & iurgia concitat.* De onere vero superbi dicit Sapiens: Qui se supra modum extulerit, premere ac deprimere videtur. Supra modum ille se extollit, qui extollit se supra debitam mensuram. De tali dicitur vulgariter: iste homo sedet mihi super meum collũ. Superbus etiam proximum corde contemnit, verbis molestat & factis. Ad primum pertinet illud Eccl. 13. *Sicut abominatio superbo est humilitas: sic execratio diuitis est pauper.* Verbo autẽ molestat superbus proximum multipliciter, & se iactãdo & cũ eo litigando, & contumelias ei dicendo. Ad primum pertinet. illud Amos 6. *Numquid in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?* Et illud Eccl. 11. *Sicut eructant præcordia fœtentium, & superborum cor.* Ad literam:

teram: stomachus ventositate inflatus eructare solet, sic & homo superbia inflatus ventosa verba emittit. Ad secundum pertinet illud Pro. 13. *Inter superbos semper iurgia sunt.* Ad tertium pertinet illud Prou. 11. *Vbi fuerit superbia, ibi & contumelia.* Factis similiter molestat superb⁹ proximum multipliciter, & corporaliter eum affligendo, & suis eum spoliando: Ad primum illud Prou. 22. *Arma & gladii in via superbi: custos autem animæ suæ longe recedet ab eis.* Et illud Eccl 28 *Effusio sanguinis in rixa superborũ.* Ad secundum pertinet illud Prou. 16 *Melius est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum superbis* Nec solum superbi molestãt proximos, imo etiam occasio sunt vt ab aliis molestentur. vnde illud: *Quidquid delirant reges, plectuntur Achiui.* Et illud Psal. *Dum superbit impius, incenditur pauper* Quomodo superbi se habeant ad proximum, satis ostendit Psalm. dicens: *Superbi inique agebant vsquequaque.* & iterum: *Confundantur superbi: quia iniuste iniquitatem fecerunt in me, ego autem exercebor in mandatis tuis.*

Psal. 9.
Psal 18.
Ibid.

Descriptio sapientis, quomodo se habeat superbus ad proximum.

SApiens etiã describit quomodo se habeat superbus: dicens: Omnis superbus est intolerabilis, habitu superfluus, incessu pomposus: huic ceruix erecta, facies torua, truces oculi. Pro loco superiori decertat, & melioribus se præferri affectat, sententias suas & facta & verba iactat, reuerentiam in obsequio non seruat. Non solum malum temporale infert superbus proximo, sed etiam spirituale. Corrũpit enim eum suo malo exemplo. Vnde superius dicitur sedere in cathedra Pestilentiæ: & superbia vocatur pestilentia, super primũ psalmum vbi dicit Gloss Pestilentia est morbus late peruagatus omnes aut pene omnes inuoluens. & subditur. Hic est amor dominãdi, quo vix caret aliquis. Fornicatores & vsurarii & alii peccatores occultant peccata sua quantum possunt: sed superbus peccatum suum publice cõmittit nec de seipso erubescit: & ideo peccatum superbiæ adeo mundum corrupit vt iã non reputetur superbia peccatum quod quãdoque magnum peccatum fuisset reputatum. vnde ornatus ille vestium qui in primitiua ecclesia pro magno peccato habitus fuisset, hodie non reputatur peccatum.

Cap. V.

Quomodo se habeat superbus ad Deum.

NOtandum ergo ꝙ superbia primam Deo contumeliam intulit, quæ ei illata est in primo angelo. Vnde Tobiæ 4. *Superbiã nunquam in tuo corde, aut in facto, aut in tuo verbo dominari permittas. Ab ipsa .n. initium sumpsit omnis perditio.* Nulla contumelia infertur Deo quin assit superbia: quia nullum peccatũ cõmittitur sine superbia sicut ostensum est prius. Superbia Deum impugnat in omni loco, omni tempore, omni persona. Fornicatio aut nunq̃ aut raro in loco sacro cõmittitur: sed superbia potius cõmittitur in loco sacro, q̃ in alio. Tũc .n. magis superbe indutæ incedunt mulieres, quando ad Ecclesiam vadunt. Multa ẽt sunt peccata à quibus cauetur in præcipuis solennitatibus: sed superbia tunc maxime exercetur. Multæ .n. sunt personæ quæ fornicari dedignantur, quæ tamen peccatum superbiæ recipiunt. Superbia .n latitat sub cinere & cilicio: iuxta verbum beati Gregorii. Item cetera vitia Deo auferunt pauperes & ignobiles: sed superbia aufert ei potentes, nobiles, & diuites. Vnde in montibus Gelboe Saul & Ionathas interfecti sunt: vt legitur 2. Reg in principio. Itẽ alia quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: superbia vero bonis operibus insidiatur, vt pereant: sicut dicit beatus Aug. vnde opera de genere bonorum quæ in partẽ Domini cedere deberent, non timet sibi vsurpare superbia: imo opus bonum bona intentione inchoatum, ꝙ iam est in manu Domini, nititur sibi auferre: & quandoque diuidit illud opus cum Domino, ita vt ipsa habeat illius operis finem, vnde Dominus habuit principium. Itẽ sumit inde occasionẽ Deum impugnandi, vnde occasionem sumere debuit ei seruiendi. Ideo .n. superbit & contemnit Deũ: quia Deus de bonis suis plus contulit illi, quã quibusdam aliis Et quia Deus fecit illum gloriosum, ipse vult facere eum ingloriosum Superbus Deum odit inquantum Deus dictus est Nulli .n. vult subesse, & ita nõ vult sibi Deũ præesse, nec Dominum suum esse De hoc odio habetur in Psal. 37. *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Altissimo æqualis esse cupit, dum affectat præesse, & nulli subesse. Altissimus enim est qui omnib⁹ præest & subest nulli. Vnde non solum primus superbus æqualis voluit esse Altissimo, sed etiam qui- Superbia bonis operibus insidiatur.

cunque superbus Nec solum æqualis, sed etiam superior Deo vult esse. Vnde Bern. loquens de illo verbo 2. Thessal.2 *Qui extollitur & aduersatur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur*. Horret, inquit, humanus intellectus verbum hoc: vtinam horresceret similiter cogitatum malignum pariter & affectum. Dico.n.vobis quod nō ille tantum, sed omnis ēt superbus extollitur supra Deum. Vult.n. Deus fieri voluntatem suam, & superbus fieri suam. Videtur iam æqualitas, sed vide malam proportionem. Deus.n.in his quæ ratio approbat suam fieri vult voluntatem, superbus vero cum ratione & contra rationem. Superbus etiam apostata est à Deo. Vnde Eccl.10. *Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo.* Vnde verisimile est quod finis superbiæ sit valde malus ex quo initium ita malum est Incipit.n. ab apostasia. Superbus tunc apostatat, quando illius rei in qua solum habet administrationem, sibi vsurpat dominium, bona suæ fidei commissa proditione sua faciens, & qui debuit esse fidelis seruus, vult esse Dominus: vnde Deum negat, inquantum Dominus est illud ꝙ Dominus specialiter voluit habere, superbus non timet sibi assumere, videlicet gloriam. vnde Bern. Fornicator seipsum dehonestat, iniuriosus proximum violat elatus quantum in se est Deum inhonorat. *Gloriam meam*, ait Dominus, *alteri non dabo*. Et superbus, *Ego mihi etsi non dederis, eam vsurpabo*. Sicut humilitas Deū specialiter honorat: sic superbia eum inhonorat Eccle.3. vbi sic legitur: *Magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Superbus Deum speciali modo inhonorat. Humilis solam potentiam Dei magnam reputat, & ei bona sua attribuit, & eam laudat: & si non exterius, saltem interius vnde Greg. dicit de eo quod laudes suas tacitus clamat. Vnde dicitur manum suam osculari. Iob 31. vbi sic legitur: *Si osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum* & dicit gl ibi. Manum suam ore suo obsculatur qui quod facit laudat: quod est iniquitas maxima: quia auctoris sui gratiam negare conuincitur quisquis attribuit sibi quod operatur. Superb. sæpius seipsum glorificat de bonis quæ à Deo recipit, vel quæ Deus per eū operatur, quam Deum. vnde seipsum quodāmodo deificat, dum seipsum præfert Deo, & est idololatra suiipsius, & idolum seipsum colens. Item sicut dicit Greg cum omnia vitia fugiant à Deo, sola superbia se opponit Deo. vnde Iob 15. legitur de superbo: *Tetendit aduersus eum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est, Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus.* vbi dicit gl. Contra Deum manum tendere, est in operatione praua, despectis eius iudiciis perseuerare. Contra Deum roboratur, qui prosperari in sua mala actione permittitur. Erecto collo aduersus Deum currit, dum quæ creatori displicent cum audacia perpetrat. Pinguis ceruix est opulenta superbia affluentibus reb. Sicut amplius displicet alicui principi & maiorem contumeliam reputat, quando ab eo qui minoris potentiæ & nobilitatis est, ipsius deprædatur castrum, in quo est ipse præsens, quam si deprædetur alia castra, vel rapiat ea quę ipsi principi appropriata sunt, vt proprium equum, vel proprias vestes: sic contumelia illa quam infert Deo superbia, magis displicet ei, quam contumelia illa quam infert cupiditas vel aliud vitium. Alia enim vitia DEVM fugiunt conuertendo se ad creaturam aliam: vt cupiditas ad aurum & argentum luxuria præcipue ad delectationes quæ sunt secundum tactum: sed superbia vult vsurpare sibi quod Dei est, scilicet dominari, & præesse hominibus Sicut non est muris præesse vel dominari aliis muribus: sic non est hominis præesse vel dominari aliis hominibus. Vnde Seneca: Si videris murem dominari velle ceteris muribus, nunquid risum teneas? Superbus peccat directe in Deum, & hoc multipliciter. Deus enim ad creaturas comparatur, vt principium & vt finis. *Est enim α & ω:* vt legitur Apocalypsis 1. Est etiam Dominus, vnde Dauid Psalm.67. *Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.* Ille qui habet potestatem super mortem, scilicet qui potest restaurare quæ pereunt, vere Dominus est vnde sæpe dicitur in veteri lege, *Ego sum Dominus Deus, hoc est nomen meum.* Largitor etiam omnium bonorum est. Superbus peccat in Deum, inquantum Deus principium est, dum opera quorū Deus principium est, sibi attribuit, non attendens illud verbum Ioannis 8. *Ego principium, qui & loquor vobis.* Hoc modo peccauerunt in Deum philosophi, qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, & labia nostra à nobis sunt. Peccant ēt superbi in Deum inquantum est finis, dum *omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus:* vt legitur Matth.23. In Deum vero inquantum ipse est Dominus peccant, dū in se & in rebus suis volunt habere domi-

dominium vbi deberent habere dispensationem solum. Sic peccabant illi qui dicebant: *Quis noster Dominus est?* In Deum vero, inquantum ipse largitor, peccãt, quum per dona Dei impugnant eum, accipientes materiam superbiendi, & Deum contemnendi: vnde debebãt sumere materiam seruiendi ei humiliter & deuote. Peccant etiam in Deum inquantum ipse largitor est, dum dant ad voluntatem suã quod dispensare debuerunt secundum voluntatem Dei.

Cap. VI.

Quomodo se habeat Deus ad superbum.

Viso qualiter superb⁹ se habeat ad Deum, videndum est quomodo se habeat Deus ad superbum. Notandum ergo quod Deus vilipendit superbum & detestatur, odit, & abominatur. Ad primũ pertinet illud Greg. Quãto coram hominibus gloriosior, tanto coram Deo & angelis suis vilior. Signum huius contemptus est hoc, quod Deus superbum deponit, & pauperes & humiles exaltat loco eius. Vnde beata Virgo: *Deposuit potentes de sede & exaltauit humiles* & Ecclesiastici 10. *Sedes ducum superborum euertit Dominus, & sedere facit mites pro eis.* Præterea, vilibus impugnat Deus superbos, ad eorum ignominiam, vnde Augustinus: Potuisset Deus vrsis & leonibus domuisse superbum populum: sed ranas & muscas immisit, vt rebus vilissimis domaretur humana superbia. Vilibus etiam curat eos. Quãdoque enim permittit Deus superbos cadere in aliquod turpe peccatum, vt turpitudine illius peccati curetur superbia. Vnde Greg. Qui s: de virtutibus extollit, ad humilitatem per vitium redit, qui acceptis virtutib⁹ se extollit, non gladio sed medicamento sibi vulnus facit. quia ergo de medicamento vulnera facimus, facit ille de vulnere medicamentum, vt qui de virtute percutitur, de vitio curetur. Ad ꝙ possumus referre illud ꝙ legitur Ioel. 2. *Ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius: quia superbe egit.* Permittit enim Dominus aliquem diffamari super aliquo peccato, vt superbia eius humilietur. Quod autẽ Dominus superbum detestetur, habetur Amos 6. vbi legitur: *Iurauit Dominus Deus in anima sua dicit Dominus exercituum. Ego detestor superbiam Iacob.* & Prou. 8. *Arrogantiam, & superbiam, & viam prauam, & os bilingue detestor.* De odio vero quod habet Deus ad superbum, habetur Prou. 6. vbi sic legitur: *Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes*: Id est, superbiam oculorum. Et Ecclesiastici 10. *Odibilis est coram Deo & hominibus superbia.* Merito superbia est Deo odibilis & homini, quia Deo & hominibus est iniuriosa, Deo, quia sibi vsurpat quod est eius, scilicet Dominium. Homini vero, quia vult eum sibi subiicere, quem natura ei coæquauit. Vitium superbiæ adeo est odibile, quod etiam à suis odio habetur. Vnus. n. superbus odit alium superbum & eius superbiam: quum tamen duo superbi velut duo fratres sint in hoc vitio eiusdem patris filii, scilicet diaboli. Vnde in superbo videtur falsum esse quod legitur Eccle 13. *Omnis homo simili suo sociabitur.* Et illud etiam quod legitur eiusdem 27. *Volatilia ad sibi similia conueniunt.* Vnus. n. superbus non amat societatem alterius Humilem vero fere omnes diligunt, tanquam rem quæ omnib. se subdit. Et quia dum se sub aliis humiliat, quodãmodo eos exaltat. Superbus vero in hoc quod se supra alios exaltat, quodammodo alios deprimit, & ideo intolerabilis est eis. Vnde Philosophus: Habet mens nostra sublime quoddam, & erectum, & impatiens superioris. Seneca: Natura contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens.

De signis specialis odii quod habet Deus ad superbum.

Multa autem signa odii specialis sunt quæ habet Deus ad vitium superbiæ. Primũ signũ est hoc, quod in præsenti adnihilat eos. Vnde Eccle. 10. *Perdidit Deus memoriam superborũ* & ibidem: *Radices gentium superbarum arefecit.* Et in Psal. 37. *Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.* Signum etiam huius odii est hoc, quod Deus auxilium ab eis subtrahit: vnde vitium superbiæ specialiter dicitur auferre Deũ homini, quia Deus superbum non iuuat, ideo dicit magister Hugo de Sancto Victore: Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximum, ira meipsum. Econtrario humilitas Deum habet paratum sibi ferre auxilium. Cuius caussa est hæc: quia humilitas totam gloriam Deo attribuit: & ideo per consequens totum pondus laboris & prælii in eum ponit Eiusdem enim gloria est pugna. dicit Dauid Psalm. 23.

Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ. Humilis habet Deum vt regem gloriæ, quia gloriã ei reddit. Ideo Dominus se habet ad eum vt Dominus virtutum: quia per eum virtutem operatur. Superbus vero se regem gloriæ constituit: & ideo Deus ei renuit esse Dominus virtutum. Non solum Deus superbo auxilium subtrahit: imo etiã superbis resistit, humilibus vero dat gratiam. Sicut natura nihil vacuum esse patitur quin repleat illud: sic gratia non patitur vacuum humilitatis quin repleat illud. Si superbus sibi relinqueretur vt nec à Deo iuuaretur, nec ei resisteretur, ipse non posset ascendere cœlum: quanto minus cum Deus ei resistat? Nec tamen miremur si Dominus superbum sinat ascendere ad aliquam dignitatem. Tollitur enim in altũ vt lapsu grauiore ruat. Signum etiam huius odii est hoc, quod vterque aduentus Domini contra superbiam est specialiter. In primo aduẽtu venit ipse vt medicus omniũ, leniter sanans superbiam, exemplo humilitatis suæ. vnde Gregorius: Propter magnum peccatum superbiæ Deus humilis venit. Iste ingens morbus animarum omnipotentem medicum de cœlo deduxit, vsque ad formam serui humiliauit, contumeliis egit, ligno suspendit, vt salute tantæ medicinæ curetur hic tumor. Iam tãdem erubescat homo esse superbus propter quem factus est humilis Deus. Secundus etiam aduentus erit contra superbiam non sanandam, sed puniendam. Vnde Esa. 2. *Dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum & super omnem arrogantem, & humiliabitur.* Signum etiam huius odii est hoc, quod Dominus tot comminationes facit superbiæ. Vnde Mich 1. *Calcabit Dominus super excelsa terræ,* & Esa. 28. *Va corona superbia.* Et in eodem. *Conculcabitur corona superbia.* Et Ierem. 50. *Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tua, tempus visitationis tua. Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eum* Item libro eiusdem: *Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis totam terram, extendam manum meam super te.* & Abdiæ 1. *Si exaltatus fueris vt aquila, & inter sydera posueris nidum tuum, inde extraham te.* dicit Dominus. Et Iob 20. *Si ascenderit in cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.* Et Amos 6. *Iurauit Dominus in superbia Iacob: si oblitus fuero vsque in finem omnia opera eorum.* Signum etiam huius specialis odii est hoc, quod Dominus minus misericorditer puniet superbos, quam alios peccatores. Vnde in Psalm. 30. *Retribuet Dominus abundanter facientibus superbiam.* & Sapien. 5. *Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.* Et ibidem: *Fortioribus fortior instat cruciatio.* Signum etiam huius specialis odii est hoc, quod superbos qui inferiores suos opprimunt, facit Dominus à suis opprimi superioribus. Vnde Ecclesiast 11. *Multi potentes oppressi sunt valde, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.*

Duodecim exempla sacra Scriptura, quibus ostenditur quod Deus multum odiat superbum.

AD ostensionem etiam huius odii valere possunt exempla personarum quę leguntur in sacra Scriptura deiectæ propter suam superbiam. De quibus exemplis sufficiat ponere duodecim. Primum exemplum est in Lucifero, de cuius deiectione sic habetur Esa. 14. *Quomodo cecidisti Lucifer qui mane oriebaris?* Et Lucæ 10. *Videbam satanam quasi fulgur de cœlo cadentem.* Adeo autem deiectus est Lucifer propter superbiam suam, vt cum esset angelus, factus est diabolus: cum esset nobilissima creatura, factus est sanguisuga, sanguinem peccati semper sugens. Prouerb. 30. *Sanguisuga dua sunt filia dicentes, Affer, affer.* De cœlo præcipitatus est in abyssum, & de primo ordine creaturarum positus est in nouissimo. Secundum exemplum est in homine, qui voluit esse sciens vt Deus, & insciens factus est vt pecus. Vnde Bernardus: Puto iumenta dicerent, si loqui fas esset, Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Et Dauid: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Psal. 48. Tertium exemplum est in Saule, qui cum humilis esset, in regem sublimatus est. 1 Reg 15. *Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? superbus autem factus, à regno deiectus es?* Vnde subditur ibidem: *Quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Deus ne sis rex super Israel.* Quartum exemplum in Roboam filio Salomonis. De cuius superbia legitur 3. Regum 12. *Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Pater meus aggrauauit iugũ vestrum, ego autem addam iugo vestro. Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cadam vos scorpionibus.* Est autem scorpio rubus cum aculeis, vel flagellum virgarum nodosum, vel scutica habens in summitate glandes plumbeas. De hu-

miliatione vero Roboam, subditur ibidem: *Misit enim rex Aduram, qui erat super tributa, ad populum post responsionem illam: & lapidauit eum omnis Israel & mortuus est. Et rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalem, recessitque Israel à domo Dauid vsque in praesentem diem.* Quintum exemplum est de Sennacherib. De cuius superbia legitur Esa. 37. *Superbia tua ascendit vsque ad aures meas. Ponam ergo circulum in naribus tuis, & frenum in labiis tuis, & reducam te in viam per quam venisti.* Et subditur ibidem de eius deiectione: *Egressus autem angelus Domini percussit in castris Assyriorum centum LXXXV. millia. Et cum adoraret in templo Deum suum, filij eius percusserunt eum gladio.* Sextum exemplum est in Nabuchodonosor. De cuius deiectione, sic legitur Dan. 5. *Quando eleuatum est cor eius & spiritus eius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est à filiis hominum.* Septimum exemplum est in Holoferne & exercitu cui praeerat. De cuius superbia legitur Iudith 6. *Factum est autem cum cessasset loqui Achor, indignatus Holofernes dixit ad eum: Quoniam prophetasti nobis, dicens: quod gens Israel defendatur à Deo suo, vt ostendam tibi quod non est Deus nisi Nabuchodonosor, cum percusserimus eos quasi hominem vnum. tunc & ipse cum eis Assyriorum gladio interibis.* De superbia vero exercitus sic legitur Iudith. 14. *Excitate illum, quoniam mures progressi de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad praelium.* Prae magnitudine superbiae Iudaeos mures vocabat. De deiectione eorum legitur Iudith. 15. *Cum omnis exercitus decollatum Holofernem audisset fugit mens & consilium ab eis.* Solo timore & metu agitati, fugae praesidium sumunt, ita vt nullus loqueretur proximo suo. Octauum exemplum est de Aman. De eius superbia legitur Esth. 4. Cum vidisset Mardochaeum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco suo, indignatus est valde. De deiectione vero eius legitur in fine eiusdem capituli: *Suspensus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochaeo.* Nonum exemplum est in Antiocho. De cuius superbia legitur 2. Mach. 9. *Locutus est superbe Antiochus se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudaeorum eam facturum:* Et subditur de eius deiectione. *Vt finiuit hunc sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum.* Et iterum quibusdam interpositis: *Is qui sibi videbatur fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia impletus montium altitudines in statera appendens, mox humiliatus ad terram in gestatorio portabatur,* &c. Decimum exemplum est in Iudaico populo, qui prae superbia reputabat gentilem populum, quasi stillam situlae: vnde Esaiae 40. *Ecce gentes quasi stilla situlae, & quasi momentum staterae reputatae sunt,* & tamen Deus gentilem populum, populo Iudaico superbo praetulit. Vndecimum exemplum est in superbo Pharisaeo, qui non erat sicut caeteri hominum, vt ipse dicit Luc. 18. Sed ipsa veritas publicanum poenitentem ei praetulit, dicens: *Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo:* vt ibidem habetur. Duodecimum exemplum est in Petro, qui prae caeteris praesumpsit, dicens: *Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor.* Vt legitur Matth. 26. *Et vilius caeteris cecidit: cum ad vocem ancillae negauit,* vt legitur eodem capitulo. Ad ostensionem autem huius odii valere potest illud Psal. 17. *Oculos superborum humiliabis.* & illud, *Dominus concidet ceruices peccatorum.* Potius dicit ceruices, quam manus & pedes quia in ceruice perpenditur specialiter superbia: Ad idem valet quod legitur Numer. 15. *Anima quae per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, quoniam aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo.* Vnde Dominus peccatum per superbiam commissum, tanquam valde exosum morte punit: alia vero peccata per oblationem praecipit expiari.

De diuturnitate huius odii.

Odium Dei erga superbum inueteratum.

ODium vero illud quod est Dei ad superbiam, quasi inueteratũ est. Incoepit enim quam cito superbia incoepit. Vnde Iudith. 9. *Superbi vero ab initio non placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum placuit tibi deprecatio.* Caussa vero huius odii in magna parte patere potest per ea quae dicta sunt prius, vbi ostensum est qualiter se habeat superbia ad Deum.

De caussis quare superbia ita exosa sit Deo.

POtest tamen idem adhuc ostendi aliis rationibus. Vnde notandum est quod peccatum superbiae ideo est ita exosum Deo, quia eum exhaeredat inquantũ in se est Dominium autem quod habet Deus in creaturis, vsurpat superbus sibi. Praeter haec non erubescit superbus de peccato suo. Impudentia vero peccatoris multum Deo displicet. Vnde Bernardus:

Quantum

Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet Deo erubescentia pœnitentis. Item alii peccatores ex peccatis suis humiliantur, superbus vero non: quare multum displicet Deo. Vnde Augustin. Nil aliud adeo Deo displicet, sicut ceruix erecta post peccatum. Superbus etiam Deum multum cõtemnit: quia vanitates ei proponit. Item maximum peccatum est superbia. Sic enim vocatur in Psal. 18. vbi dicitur. *Et emundabor à delicto maximo.* & Iob 30. vbi sic legitur: *Si osculatus sum manum meam, quod est iniquitas maxima.* Præterea homo multa habet dehortantia à superbia: & ideo magis displicet Deo superbia in homine, quantum ad hanc conditionem, quam in diabolo. Quis enim nesciat tolerabiliorem esse superbiam in diuite, quam in paupere? Homo quasi pauper creatura est respectu angeli. Vnde Ecclesiast. 25. *Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde eorum anima. Pauperem superbum, mendacem diuitem, & senem fatuum insensatum.* Pauper homo est ex parte corporis, immo & pauperrimus. Oportet enim eum mendicare victum & vestitum à ceteris creaturis. Quis iuxta verbum Augustini, mãdatum euangelicum implens, de duabus tunicis dat vnam non habenti? Etiam ab herbis mendicat vestimentum suum homo vt patet in vestibus lineis: vnde multum displicet Deo, si homo ex parte corporis ex quo ita pauper, superbiat. Diues potest hic dici spiritus mendax, cuius mendacium multum displicet Deo: vt cum dicit se à corpore vinci, nec posse continere: cum tamen Dominus melius sciat potestatem eius qui ei corpus subdidit, & continentiam ei præcepit. Senex fatuus & insensatus est mundus iste, qui quãto amplius senescit, magis diligit vanitates & puerilitates, & magis decipitur mendaciis rerum temporalium, licet infinitis vicibus mendacia earum expertus sit. Quasi contra naturam videtur esse peccatum superbiæ in homine, præcipue ex parte corporis. vnde Ecclesiast. 10. *Non est creata in hominibus superbia.* Hieronymus, Quomodo superbiat qui semper secum sententiam portat? Mirum est quomodo homo superbit, cum cor suum quod est nobilissimum membrum eius, super stercore iaceat: & licet in homine superbia multum displiceat, præcipue tamen in Christianis qui in ipso ingressu Christianæ religionis abrenuntiant specialiter superbiæ, cum dicunt: *Abrenuntio satanæ, & omnibus pompis eius.* Prævidebat Spiritus sanctus quod multi Christiani qui aliis peccatis renuntiarent, pompam superbiæ retinere vellẽt: ideo ordinauit vt specialiter profiterentur hanc abrenuntiationem. Præterea Dominus ecclesiæ Christus seruus esse hominum voluit. Humiliauit enim se vsque ad ablutionem pedum. vnde in nullo Christiano locus superbiæ relinqui debet. Inordinatum vero valde est quod seruus velit esse dominus, cum dominus efficiatur seruus Ioa. 13. *Si ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes.* & Mat. 16. *Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum.* Vnde qui primus est in ecclesia, scilicet dominus papa, seruum seruorum se vocat, & propter hæc & multa alia habet Deus speciale odium contra superbiam, præcipue in Christianis. vide in principio huius capituli.

De abominatione superbiæ.

SEquitur de abominatione superbiæ. De qua Prouerb. 16. *Abominatio Domini est omnis arrogans.* & Lucæ 15. *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.*

CAP. VII.

Quod superbia hominem inflet, infelicem reddat, arefaciat, & bona eius consumat.

SEquitur videre quomodo se habeat superbia ad proprium subiectum. Vnde notandum est quod superbia inflat hominem. De qua inflatione legitur Sapien 4 *Disrumpat dominus illos inflatos* Et Apostolus 1 ad Corin 8. *Scientia inflat, charitas autem ædificat.* Reddit etiam hominem valde infelicem. Consistit autem infelicitas superbi in his octo: Primo de bono semine paruam messem colligit: quod semen melius est quam gratia Dei. Ex hoc semine oritur ei vitium superbiæ. Ipse colligit de vite spinas, & de tribulis ficus. Superbia est quasi monstrum quod quandoque ex suo contrario nascitur. Nunquid non monstruosum esset, si ex muliere bufo nasceretur? Sic monstruosum est quod ex aliqua gratia à Deo data homo superbus efficitur. Secundo bona ei mala sunt: & sicut de viro iusto legitur, quod nox sicut dies ei illuminabitur, ita econtrario dici potest, quod superbo dies in noctem vertitur, & lumen eius in tenebras

vnde Matth. 6. *Si ergo lumen quod in te est tenebra sunt, ipsa tenebra quanta erunt?* Tunc lumen tenebræ sunt, cum opera de genere bonorum mala sunt, eo quod fiunt propter vanam gloriam, vel alia mala intentione. Tertio superbus de vita mor tur, de sanitate ægrotat, de medicamine interficitur. Vnde Greg. Qui de virtutibus se extollit, non gladio, sed medicamine se interficit. Superbus de hoc quod se viuere credit & sanum esse superbit, & sic ex sanitate infirmitatem recipit, & ex vita moritur. Quarto superbus ab eo quem vincit vincitur, & quasi de ictu suo corruit. vnde Gregorius: Difficile est quidem valde vitare peccatum quod ex victoria vitiorum nascitur. Quinto superbus à mortuo occiditur. vnde super illud 1. Machab. 11. vbi Eleazar elephantem legitur occ disse. dicit Gregorius. sub hoste quem occidit moritur, qui de culpa quam superat eleuatur. Sexto superbus sua pretiosa viliter vendit, dum pro laude vel gloria humana se & sua consumit. Vnde Gregorius: Valde bona sua diiudicant qui ad mercedem eorum sufficere fauores humanos putant. Idem: Cum pro recto opere laus transitoria quæritur, res æterna retributione digna pro vili pretio venundatur. Septimo, superbus vilia chare emit, dum pro vento superbiæ regnũ cælorum amittit. De hoc vento dicit Augustinus: Qui non tumet vento superbiæ, non cremabitur igne gehennæ. Octauo, infelix est superbus, quia ignominiose à modico vento deiicitur. Vnde Iob 20. *Nollet eum ventus vrens, & auferet eum turbo de loco suo.* Ventus omnia vrens est superbia. Item superbia facit hominem & omnia bona quæ in homine sunt, & quasi præparat cum infernali incendio Vnde Ecclesiast. 6. *Non te extollas in cogitatione anima tuæ velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.* Ex elatione quandoque eliditur virtus corporis: quia homo elatus præsumit quandoque opus quod supra vires suas est: vnde rupturam quandoque incurrit, vel debilitatem tantam quod inutilis efficitur. Sed frequentius virtus animi eliditur per elationem. Debiliorem enim inuenit se homo sæpe, postquam se de aliquo opere extulit. Exemplum habemus de hoc in Petro Matthæi 26. qui se extulit super alios apostolos, dicens: *Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor.* Sed non multo post valde debilem se inuenit, vt habetur ex eodem capitulo. Superbia etiam folia & fructus comedit, dum quo ad meritum verba & opera hominis consumit. Ipsa est quæ hominem & bona hominis quasi imperceptibiliter occidit. vnde Iob. 18. *Consumat brachia illius primogenita mors* Gloss. Primogenita mors est superbia, initium omnis peccati.

Cap. VIII.

Quod superbia hominem decipiat, excæcet, & infatuet.

Item superbia hominem decipit, & excæcat, & infatuat. De primo dicit Augustinus: Superbia meretur illudi. Vnde omnes hæreses & omnes alii periculosi errores ex superbia proueniunt. Vnde super illud Ieremiæ 49. *Arrogantia tua & superbia cordis tui decepit te*, dicit Gloss. Omnis hæreticus arrogans, quia superbia facit hæreticum, non ignorantia. Ad secundum pertinet illud Apocalyp. 3. *Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo, & nescis quia tu miser & miserabilis*, &c. Ioan. 9. *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant*: super illud. Qui non vident, dicit Gloss. interlin. humiles cæci. Et super illud: Qui vident, cæci fiant. dicit alia gloss. interlinear. Superbi sapientes. Humiles ergo cæci illuminantur. superbi sapientes excæcantur. Ad tertium pertinet illud Bernard. Omnis superbia stulta: quamuis non omnis stultitia superba, & illud ad Roman. 1. *dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* & dicit August. Si dicendo te esse sapientem stultus factus es, dic te esse stultum, & sapiens fies. Idem: Qui sibi placet, stulto placet: superbus sibi placet. vnde consequens est, vt ipse sit stultus. Nec est parua stultitia ista quod sibi placet, quum ipse Deo, angelis & hominibus displiceat. Item legitur Prouer. 11. *Vbi humilitas, ibi sapientia: ergo econtrario, vbi superbia, ibi stultitia.* Et hoc manifestari potest in tribus speciebus superbiæ, scilicet præsumptione & arrogantia, & appetitu excellentiæ. Quod præsumptio stulta sit, patet quum supra vires suas præsumat. vnde illud Ierem. 48. *Audiuimus superbiã Moab, superbus est valde: sublimitatẽ eius, & arrogantiam, & superbiã, & altitudinem cordis illius. Ego scio, ait Dominus, iactantiam eius, & arrogantiam quod non sit*

iuxta eam virtus eius. & Hieronym. Superbia plus audet quam possit. De appetitu excellentiæ & arrogantiæ, legitur Prou, 21. *superbus & arrogans vocatur indoctus.* superbus hic sumitur pro illo qui appetit esse super alios: arrogans est ille qui sibi falso attribuit quod non habet, ideo vocatur indoctus: & de arrogante est hoc planum, cum arrogantia videatur esse quidam error. De appetente vero propriam excellẽtiam quomodo ipse stultus sit, inferius patebit. Signum vero quod superbus stultus sit & cæcus, potest esse hoc, quod seipsum nõ agnoscit. Nescit .n. se hominem esse, id est, de humo. Si .n. de humo se esse veraciter cognosceret, nouissimũ locũ cõtenderet tenere, ad similitudinem terræ, & humilis esset, vnde rogat Psal. 9. *Sciant gentes, quoniam homines sunt.* Signum etiam cæcitatis est hoc, quod superbus nescit discernere inter aliquid & nihil, putans se aliquid magnum esse, cum nihil sit in valore: iuxta verbum Apostoli dicentis ad Galath. 6. *Qui putat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.*

De quinque modis quibus superbia hominem infatuat.

INfatuat autem hominem superbia quinq; modis. Primo ad modum ebrietatis, vnde Habacuc. 2. *Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus.* Vinum hoc modo decipit potantem. *Ingreditur enim blande*, vt legitur Prouerb. 23. postquam vero receptum est incommensurate, ipsum dominatur in homine, & facit eum fatue credere & fatue loqui: sic postquam superbus recipit excellentiam ex affectu per amorem, ipse postea eam de facili recipit in intellectu, vt alta de se credat: & & in ore, vt de se alta loquatur, & est velut ebrius. Altitudo n. q̃ appetit, facit eũ fatue credere. & fatue loqui. Exemplum habemus de hoc Esa. 14. in Lucifero dicente: *Similis ero Altissimo*, quod non dixisset, nisi amore illius altitudinis ebrius fuisset: cum certum sit illud ꝙ dicitur per superlationem, vni soli conuenire. Secundo infatuat superbia eo modo, quo inflatio faciei solet ipsum visum impedire. Superbia. n. est inflatio faciei interioris. vnde Iob 15. *Operuit faciem eius crassitudo.* & Augustinus: Facies mea inflata non sinebat videre. Tertio modo aufert superbia sensum homini, eo modo quo phrenesis vel paralysis, quæ valde magna solet homini sensum auferre. Ad primum pertinet quod dicit Gregorius loquens de illo verbo Lucæ 7. Videns autem hoc Pharisæus, qui vocauerat eum, ait, intra se. *Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum.* Inter duos ægros medicus aderat, sed vnus æger in febre integrum sensum tenebat: alter vero in febre & sensum perdiderat mentis. In ægritudine sensum perdiderat, quia hoc ipsum ꝙ longe esset à salute, ignorabat. Nec solum velut phreneticus est superbus, sed etiam velut paralyticus. Cum enim humilitas sensus sit propriæ paupertatis, superbia est insensibilitas propriæ paupertatis. Vnde velut quædam paralysis est. Quarto modo infatuat superbia hominem, quia facit eum alta solum respicere. ex quo enim homo alta amat, ipse ad alta oculos habet: quia vbi amor, ibi oculus. Vnde Prouerb. 6. *Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima illius. Oculos sublimes, &c.* Vnde superbus quæ sunt infirma in se & infima non videt. Quinto modo infatuat superbia hominem: quia est velut moles soli iustitiæ opposita, non permittens lumen ipsius ad superbum venire. Vnde Matth. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* & Gregorius dicit de superbis. Tanto à Dei lumine longe sunt, quanto apud se humiles non sunt.

De stultitiis quibus laborat superbus.

NEc solũ vna stultitia laborat superbus, sed multis: quarum 12 ponere sufficiat. Est autem prima stultitia superbi, quod ipse vult altum ædificium cõstituere, & absq; fundamento, ideo certus potest esse de ruina sui ædificii. Vnde dicit Gregorius de superbo Soli ruinæ crescit quod ædificat, quia ante molem fabricæ fundamenta humilitatis non parat. Prouer. 17. *Qui altam facit domum suam, quærit ruinã.* Augustin. Magnus esse vis, à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamẽto cogita humilitatis. Quanto altius erigitur ædificium, tanto altius foditur fundamentum. Quo peruenturum est cacumen ædificii? Ecce dico vsque ad conspectum Dei. Qualiter autem aliquis fundamentum debeat facere, habetur Esa. 2 vbi sic legitur: *Abscondere in fossa humo* ad literam, fundamentum in terra absconditur. Et sapiens vitam suam abscõdit, præcipue in principio. Vnde Prouer. 10. *Iustus quasi fundamentum sempiternum.* Istam stultitiam superbi ostendit Augustin. aliis verbis dicens. Arborem attendite: figit radicem in humili, vt

vertice tendat ad cœlum. Sine humilitate vis excelsa apprehendere, sine radice auras petis: ruina est illud, nō incrementum. Secunda stultitia superbi est, quod ipse appetit exaltationem, quæ fit ad maiorem eius præcipitationem. Legitur Luc. 4. quod quum Dominus venisset Nazareth, & dixisset prophetiam illam, *Spiritus Domini super me*, &c. hodie esse impletam in auribus eorum, *ipsi duxerunt eum ad supercilium montis, super quē ciuitas eorū erat ædificata, vt præcipitarent eum*. Nunquid illa exaltatio bona erat, & appetenda Domino, quæ fiebat ad eius præcipitium? Talis est exaltatio ipsius superbi. Tollitur enim in altum, vt lapsu grauiore ruat. Diabolus facit sicut cornix, quę eleuat nucem in altum, & permittit eam cadere, vt comminuatur & statim descendit, & comminutam comedit. Sic diabolus quando in statu humili non potest aliquem frangere, procurat vt eleuetur ad aliquam dignitatem, & deinde vt de ipsa cadat, vel in futuro in infernum, vel etiam in præsenti per depositionē: & tunc confractum deuorat, vel ad pœnā æternam ducit, quia cadit in odium vel inuidiā erga eum qui sibi succedit. Ad istam confractionem potest referri illud Iob 30. *Eleuasti me, & quasi super ventum ponens allisisti me valide*. De præcipitio superbiæ, dicit Bernard. loquens ad superbum: Paulatim & quasi per gradus ascendis, sed non paulatim descendes, sed tanquam fulgur in spiritu vehementi. Et cum LXXII discipuli dicerent Domino, *Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo*, ipse ait illis: *Videbam sathanam sicut fulgur de cœlo cadentē*, insinuans eis, quod qui ad modum sathanæ superbiunt, ad modum eius præcipitantur. Ad illud præcipitium pertinet illud Iob 33. *Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent*. Et hoc quod legitur Matth. 4 q̃ quum Dominus esset super pinnaculum templi, ausus est diabolus ei persuadere præcipitium, dicens: *Si filius Dei es, mitte te deorsum*. Fiduciam autem accepit diabolus ex hoc, quod multos in altitudine positos præcipitauerat. Ad idem etiam pertinet illud Lucæ 18. *Omnis qui se exaltat, humiliabitur*, &c. Sæpe.n. in præsenti hoc accidit. Cuius rationem insinuat nobis Sapiens, dicens: Abiectos & submittentes se libenter alleuamus, quia hoc facere tanq̃ maiores videmur. At qui se supra modum extulerit, premere ac deprimere videtur: nec tam se maiorem quam cæteros minores facere: & ideo alii libenter eum humiliant. In futuro etiam qui se exaltat, humiliabitur. Est enim ex violentia quod superbus in alto est, cum locus eius proprius infernus sit. Similiter quasi ex violentia est, quod humilis est in loco infimo, cum dignus sit regno æterno. Vnde cessante violentia superbus descēdet in infernum, & humilis aduolabit in cœlum. Sic fit de superbo sicut de vase quod confringi debet, quod eleuatur vt perfectius frangatur. Vnde Prou. 16. *Ante ruinam exaltatur cor*. Et ē quandoque non expectat Dominus, quoad superbus in dignitate, quam appetit, eleuatus sit, sed dum in ipso ascensu est, Dominus eum deiicit. Vnde in Psalm. 72. *Deiecisti eos, dum alleuarentur*.

Quod mons superbiæ sit locus infelicissimus, quadrupliciter ostenditur.

Tertia stultitia est, quod ipse eligit mansionem suam in loco infelicissimo. Locus infelicissimus est mons superbiæ, quadruplici ratione. Prima ratio est, quod bonæ conditiones, quæ solent esse in cæteris montibus, ibi desunt. Cæteri montes cœlo sunt proximiores aliis locis: sed mons superbię remotissimus est à cœlo. Maxime enim distat ab humilitate, cum superbia & humilitas sint contraria. Contraria autem à se maxime distant. In cœlum autem non fit via, nisi per humilitatem. Vnde Matth. 18 *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum*. Et Apoc. 3. dicit Dominus humili: *Ecce dedi coram te ostium apertū quod nemo poterit claudere, quia modicam habes virtutem*: id est, humilitatem. Sic econtrario dicere potest superbo: Ecce dedi coram te ostiū clausum, quod nemo potest aperire: quia maximum habes vitium, scilicet superbiam. Montes etiam fortiores solent esse cæteris locis, eo quod hostes non habeant de facili ad eos accessum. Sed ad montem superbiæ omnes hostes spirituales, & vitia, & dæmones facillime accedunt. Vnde Ecclesiastici 10. legitur de superbia, *Qui tenuerit eam adimplebitur maledictis*. id est, vitiis. Itē montes solent esse mundi & sani, quia ibi sordes confluere non possunt. Sed mons superbiæ immundior est & minus sanus cæteris locis, quasi enim contra naturam, ad eam sordes confluunt. Vnde quasi mons pestifer est: secūdum illud Iere. 51. *Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis vniuersam terram*. Secunda ratio est, quia fere omnia bona fugiunt montem superbiæ. Est enim mons Gelboe, in quo nec

ros nec pluuia descendit. Si omnes montes qui sunt in circuitu eius visitaret Dominus, à mõte tamen superbi transiret. Desuper non recipit mons iste, nec rorem gratiæ, neque pluuiam interioris doctrinæ. Fluuius etiam humanæ doctrinæ non potest ad eum ascendere. Superbi enim impatiẽtes sunt eruditionis vel correctionis. Duæ vero sunt causæ huius spiritualis siccitatis, quæ est in monte superbiæ. Vna est hæc, quod mons iste situs est in lateribus aquilonis: iuxtà illud quod dicit primus superb⁹. Esa. 14. *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ventus enim aquilo dissipat pluuias*, vt legitur Prouerbiorum 25. Alia causa est ipsa altitudo. Aqua enim gratiæ vel doctrinæ confluit ad loca humilia. vnde in Psal. 103. *Inter medium montium pertransibũt aqua.* Tertia ratio est, quia si qua bona sunt in monte isto, in periculo sunt. Vnde Sapiens: Superbia omnia habet in periculo, humilitas in tuto. Quarta ratio est, quia fere omnia mala accidunt in monte isto. Perflant ibi diuersa genera ventorum, quia perflant altissima venti. Corda etiam eorum, qui morantur in monte illo, congelantur. Vnde Ecclesiastici 43. *Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua.* Flatus Aquilonis intelligitur suggestio diaboli. Ad quem flatum congelantur corda superborum: & quia indurantur, & quia sunt absque dilectione Dei & proximi. In monte isto angelus factus est diabolus. Vnde Bernard. Quem sequimini miseri homines, quem sequimini? An non videtis satanam tanquam fulgur cadentem? Nonne iste est mons in quẽ ascendit angelus, & diabolus factus est? Aug. super Psalm. *Superbia angelum fecit diabolum, humilitas hominem Deum.* In isto monte Saul dæmoniacus siue arreptitius factus est vnde 1. Reg. 16. *Ecce spiritus Domini malus exagitat te.* In hoc etiam monte Nabuchodonosor in bestiam est conuersus, vt leo esset in posterioribus, bos in anterioribus, ad minus secundum quod sibi videbatur. Ista eadem hodie accidunt multis in monte superbiæ. Alii enim ibi diaboli efficiuntur, per inuidiam ad modum diaboli gloriam aliis inuidentes. Alii arreptitii per iram. Alii vero boues, solum de pastu sui corporis curantes Psalm. 105. *Mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli, comedentes fœnum.* Alii vero leones, per cupiditatem & rapinam Prouerbiorum 28 *Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.* Quarta stultitia superbi est, quum ipse possit descendere cum facilitate & maxima vtilitate, potius elegit ascendere cum magno damno, & cum magna difficultate. Bernardus: O abusio, ò peruersitas filiorum Adam: quia cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum: ipsi & leuiter ascendunt, & descendunt difficilius, parati ad honores & celsitudines graduum Ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Idem: Conatur quis montem potestatis ascendere, quantos, putas, cõtradictores habebit? quantos inueniet repulsores? obstacula quanta? difficilem viam? Nec est illa stultitia superbi parua, quum potius vul[illegible]r arduam viam ire ad mortem suam, quam per humilem ad vitam. Potius vult ascendendo ire ad suspendium, quam descendendo ad regnum æternum. Quinta est, quod ipse ad dignitatem tendit per indigna, & ad dominationem per miserrimam seruitutem. De primo dicit Seneca. Non sit tibi ambitio, quæ ad dignitatem nisi per indignitatem non adducet. Ad secundum pertinet hoc, quod diabolus quum ostendisset Domino gloriam mundi, dixit ei: *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me.* Matth 4. In quo facto insinuatur, quod diabolus eos qui appetunt dominationem antequam eam obtineant, redigit in miseram seruitutem: quæ enim miserior seruitus, quam seruitus vitiorum? Bernardus. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Ita, & maxime nisi indignius iudices hominem tibi quam vitium dominari. Sexta est. quod ipse tantum appetit exaltationem, quod non videtur curare qualis sit exaltatio illa: vtrum sit ad malum, vel ad bonum suum. Interdum enim dominatur homo homini ad malum suum: vt legitur Ecclesiast. 8.

De sex speciebus exaltationis.

Exaltationis species sex.

VT autem appareat quanta sit stultitia hæc, sex species exaltationis ponemus. Quarum vnica appetenda est. Prima est ad Dei honorem, & Ecclesiæ ædificationem: & cum aliquis habens eminentiam vitæ, ponitur in eminentia dignitatis, vt sit quasi lucerna lucens ad Dei gloriam & proximorum exemplum. Vnde Lucæ 11. *Nemo lucernã accendit, & in abscondito ponit, nec sub modio sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur lumen videant.* Ad Philip. 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in*

mundo. Et Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona: & glorificent Patrem vestrum qui in calis est.* Secunda est ad deiectionem seu præcipitium: de qua satis dictum est prius: quam constat non esse appetēdam. Tertia est ad supplicium: hoc modo exaltantur qui suspenduntur. Et talis est exaltatio superbi. Ad hoc enim procurat diabolus, quod ipsi exaltentur, vt amplius crucientur, & in præsenti & in futuro. Ad primum pertinet illud Bernard. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Et illud quod Dominus coronam spineam habuit. Omnis enim corona spinea est, quia non habetur dignitas absque cruciatu. De secundo, Sapient. 6. *Potentes autem potenter tormenta patientur.* Quarta est ad opprobrium. Talis est exaltatio facinorosorum qui ponuntur in pandulacro, vel in scala pro reatu facinorum suorum. Talis est exaltatio, cum aliquis in manifesto peccato existens præficitur aliis, quanto enim in altiori loco ponitur, tanto peccatum eius pluribus ostenditur. Vnde Senec. Eorum qui in turba sunt qui non excedunt, latent virtutes: vt appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent: nostra facta dictaque accipit rumor, & ideo nullis magis curandum est qualem famam habeant, qui qualemcunque habuerint, magnam habituri sunt. Boëtius in lib. cons. Collata improbis dignitas, non modo non efficit dignos, sed potius prodit & ostendit indignos. Quale est hoc vt ille qui mortuus est in peccato, non solum quatriduanus, sed etiam quadragenarius, vt fœtore suo alios corrumpat in alto loco velit poni, qui potius desiderare deberet vt sub terra absconderetur: sicut corpora mortua absconduntur, ne fœtore eorum homines corrumpantur. Fœtor iste figuratus est in fœtore Antiochi 2. Mach. 9. vbi dicitur, quod fœtore eius exercitus grauabatur. Talis est velut lucerna extincta, tetrum fumum de se emittens. vnde abscondendus esset, non super candelabrum ponendus. Quinta est ad ludibrium, vt quando alicui fatuo traduntur insignia regia vel episcopalia, qui tamen non est rex vel Episcopus. Et talis est exaltatio hominis superbi, qui signum habet libertatis, cū seruus sit omnium vitiorum Tul. Omnis stultus seruus, omnis sapiens liber. Putetur ne imperator hoc nomine dignus? quomodo enim libero imperabit qui non potest cupiditatibus imperare? Refrenet prius libidines, spernat voluptates, iracundiam teneat: coerceat auaritiam, cæteras animi labes expellat: tunc incipiet imperare, cum ipse turpidini ac dedecori parere desierit. Dum his obediet, non modo imperator, sed liber omnino habendus non est. Superbus habet signa dignitatis, cum ipse omni bono sit indignus Indignus etiam est pane quo vescitur, & etiam vita Vnde prælatus qui non habet ea quæ pertinent ad prælatum, nō est prælatus, sed simia prælati, iuxta verbum Bernardi, dicentis: Simia in tecto, rex fatuus sedens in solio. Semia non est in tecto ad suum honorē, sed ad hominum derisionem. Sic prælatus inhonestus, dirisio est hominum. Quasi prælatus est, & non est vere prælatus. Vnde Esa. 22. dicitur ad Sobnam præpositum tēpli. *Tu quid hic, aut quasi hic quis?* quasi diceret ei, Non es quis, sed quasi quis. Illusio ista figurata est in illusione Domini, Matth. 27. vbi dicitur: *Et exuentes eum chlamydem coccineā circumdederunt ei. & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius. & arundinem in dextera eius: & genuflexo ante eum, illudebant ei dicentes: Aue rex Iudæorum. Et expuentes in eum acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.* Omnia ista fiunt specialiter indigno, qui aliis præficitur. Veste enim innocentiæ exuitur, & rapacitate & crudelitate, quæ est velut vestis coccinea pauperum sanguine cruentata induitur. Corona etiam de spinis plectitur, quia dignitatem illius multiplex punctio comitatur. Arundo, quæ est exterius lucida & interius vacua, in manu eius ponitur: quia ipse potens est in alios, sed in se infirmissimus est, nulli vitio resistere valens Genu flexo ille à ministris suis illuditur, quia ab illis vocatur Dominus, quorum vere est seruus, cum solicitudo de victu & vestitu eorum ad eum pertineat. Salutatur etiam ab eis qui procurant mortem eius. Spuūt etiam ministri in faciem eius, dum eum facinoribus suis polluunt. Arundine caput eius percutiunt, dum in potestate ab eo recepta animam eius lędunt. Sexta species exaltationis est, quæ fit ad ventilationem & dispersionem. Sic palea exaltatur, vt à grano separetur. Puluis etiam exaltatur, vt à vento dispergatur: & talis est exaltatio superbi, qui diabolo procurāte in sublimitate dignitatis ponitur, vt à bonis separetur & elongetur. Iob 20. *Tollet eum ventus vrens.* & in Psalm. *Non sic impii, non sic: sed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terra.* Non est ergo omnis exaltatio appetenda, quum non omnis sit ad honorem. Vnde super il-

per illud Ioan. 19. *Plectentes coronam de spinis*, dicit glos. Loco ignominiæ est apud indignum dignitas. Septima stultitia superbi est, quod cum ipse omnia appetat ascendere, tamē viam refugit, per quam solam est ascensus: scilicet humilitatem. Bernard. Per humilitatem ascendite ad sublimitatem: quia hæc est via, & non alia præter eam: qui aliter vadit, potius cadit quam ascendit. Christus cum per naturam diuinitatis non haberet quo ascenderet, quia vltra Deum nihil est, per descensum quomodo cresceret inuenit. Octaua est, quod cum ipse sublimitatem appetat, in loco tamen infimo se ponit, & cū creditur ascendere, descendit. Locus valde altus est humilitas, quum sit vicina Altissimo. Ambrosius. Nihil excelsius humilitate, quæ tanquam superior nescit extolli. Superbia vero locus valde infimus est, cum maxime distet à Deo. Vnde super illud Psalm. 33. *Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde*, dicit Glos. Altus quidem Dominus est: vicinatur tamē humili, & non se erigenti. Et Greg. loquens de illo verbo. Deiecisti eos dum alleuarentur, ait, non dicit postquam eleuati sunt quia ipsum eleuari extrinsecus, interius cadere est. Idem: Omnis qui temporaliter erigitur, eo ipso quo extollitur, inclinatur. Nona est, quod ipse potius elegit esse in tempestate, quam in tranquillitate. Tempestas est ipsa potestas Greg. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis? Decima est, quod cum ipse ingredi velit per humile ostium, collum tamen extendit, & caput eleuat. Iob. 15. *Cucurrit aduersus Deum erecto collo.* Ostium paradisi Christus est, & est valde humile ostium. vnde super illud Ioan. 10. *Ego sum ostium*, dicit glos. Hoc ostium est ianua humilis. Qui per hanc vult intrare, oportet vt se humiliet: ne si erectus sit, offendat in humilem ianuam. Vndecima est, quod illos quibus præesse cupit, sibi superponit. Vnde Gregorius super Iob. 26. Tantorum pondera vnusquisque scire compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Duodecima stultitia superbi est, quod ipse per viā arduam incedere quærit, qui per viam planam incedere nescit: non attendens illud Poetę, *Qui cadit in plano vix hoc tamen euenit vnquam: Sic cadit, vt tecta surgere possit humo.* Mirum est, quod ille qui ita se videt in plana cadere via, ita appetit ardua loca: & qui nescit operari in plano loco, appetit operari in turribus ecclesiarum, non attendens illud Bernat. Facile est in alto se continentē obstupescere, & de vita periclitari.

Cap. IX.

Quod superbia sit valde periculosa infirmitas.

Item facit ad detestationem etiam superbiæ hoc, quod ipsa est valde periculosa infirmitas, & valde magna deformitas. Habet etiam miseram seruitutem & magnam debilitatem. Est autem superbia infirmitas, quia de facili incurritur, & non de facili curatur. Post curationem etiam de facili in eā recidiuatur. Quod de facili non curetur, patere potest ex eo, quod nullus sine ea perit. Vnde Glos. super illud Io. 6. *Hac est voluntas eius qui misit me patris*, &c. De tumentibus pariter, de pusillis nihil, & Matth. 18. *Non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis.*

Triplex ratio quod de facili in superbiam incurratur.

Triplex autem ratio potest assignari, quare aliquis de facili incurrat infirmitatem superbiæ. Prima est, quia non putatur esse tanta infirmitas quanta est, & ideo non vitatur, sicut vitanda esset. Vnde Gregorius, Cum minus turpis superbia creditur, minus vitatur. Luxuriam eo magis erubescunt homines, quia omnes turpem eam esse nouerūt. Secunda est, quia manifestiora inueniuntur exempla superbiæ, quam aliorum vitiorum. Fornicatores enim & alii peccatores occultant peccata sua: sed superbia palam committitur. Tertia propter multiplicem materiam à qua superbia oritur. Potest enim oriri ex quocunque bono. Quod autem non curetur de facili, patet ex illo verbo Ecclesiast. 3. *Synagoga superborum non erit sanitas*, & ex illo verbo Iob 15. *Cūctis diebus vita sua impius superbit*, quando aliquis infirmatur, si ipse sit in peccato odii vel luxuriæ, ipse confitetur, & dimittit illud peccatum. Peccatum vero superbiæ nec confitetur, nec proponit dimittere.

Multiplici ratione ostenditur quod superbia non de facili curetur.

Multiplici autem ratione potest ostendi, quod non de facili curetur hæc infirmitas. Primo per hoc, quod infirmitati diaboli quæ est incurabilis, omnino assimilatur: Peccatum enim Luciferi fuit superbia. Secundo per hoc, quod non cognoscitur hæc infirmitas. Etiam illi qui pleni sunt superbia vsque ad

oculum, qui superbe comedunt & bibunt, incedunt & dormiunt, non cognoscunt eam: & quia non cognoscitur, ea de facili non curatur. Quod autem nō ita de facili curetur, quia non agnoscitur, patet ex his testimoniis scripturæ quæ sequuntur: Nemo insanabilior eo, qui sibi sanus videtur. Bern. Scio longius esse à salute membrum quod obstupuit, & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Ambr. Grauissime peccas, & ignoras. Seneca. Initium salutis, est cognitio peccati. Idem: difficulter ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Idem: in his morbis, quibus animo afficimur, quo quis peius se habet, minus sentit. Somnia sua narrare vigilantis est, & vitia sua cōfiteri sanitatis indicium est. Tertio per hoc quod remedio non iuuatur, imo deterior fit. Superbia fuit causa quare Iudæi de prædicatione Christi deteriores facti sunt. Vnde Ioan 9. *Ego in iudicium veni in hunc mundū, vt qui non vidēt videant, & qui vidēt cæci fiant.* gloss. interlin. super illud *Qui non vident*, humiles cæci. Et super illud, *Qui vident*. alia Gloss. interlin Sapientes superbi. Venit ergo Dominus in hunc mundum, vt humiles cæci illuminarentur, & superbi sapientes excæcarentur. Vnde & subdit in eodem cap. euangelii Dominus: *Si cæci essetis, non haberetis peccatum*: id est, si vere cæcos vos esse reputaretis. Nunc vero dicitis quia videmus: ideo peccatum vestrum manet. quod figuratum esse videtur Matth. 26. vbi legitur Petrum amputasse auriculam seruo principis sacerdotum. Petrus enim, id est cognitio, aufert multis literatis auditum prædicationis, vel aurem obedientiæ. Ad quod videtur pertinere illud Prouerb 26. *Vidisti hominem sibi sapientē videri? magis spem illo habebit insipiens.* Quarto quia pietas Dei non ita respicit superbum, sicut alios peccatores. vnde Greg Cælestis medicus ægros non respicit, quos etiam de medicamento deteriores fieri videt. Quinto, quia superbia maxime distat ab humilitate quia est ei contraria: sola autem humilitas est via ad curationem vnde super illud Iob. 31. *Si lætatum est in abscondito cor meum.* dicit Gregor. Superbia quanto longius ab humilitate, tāto grauius est in desperatione: id est, tanto minus potest haberi spes de futura correctione eius. Ad ostendendum etiam quod de facili in eam recidiuatur, eadem possent adduci quæ posita sunt ad ostendendum quod de facili non curatur.

Cap. X.

Quod superbia est deformitas magna.

Est autē superbia magna deformitas, quia gibbus est quo aliquis à sacerdotio Domini repellitur. Leuitic. 21. *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministeriū eius: si cæcus fuerit si claudus si paruo vel grandi & torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbosus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem habuerit, vel herniosus.* Cæcus est homo illiteratus. Vnde Esa. 42 *Quis cæcus nisi seruus meus?* Cæcitas ista multum nocet hodie in ecclesia Dei. Vnde Esa. 5. *Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam*, & eiusdem 56. *Omnes bestiæ agri venite ad deuorādum, vniuersæ bestiæ saltus.* Speculatores eius cæci omnes. Claudus est qui quandoque inclinatur ad seruiendum Deo, quandoque diabolo. De qua claudicatione 3 Regum 18. *Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autē Baal, sequimini illum.* Paruum nasum habet cui parum fœtent peccata. Grandem nasum habet sed tortum, cui multum fœtet peccatum: sed ipsi personæ peccanti indignantur. Contra quod dicitur ad Ephes. 5. *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollantur à vobis.* Fractum habet pedem vel manum, qui impotens est ad ambulandum in via Domini, vel bene operandum. Gibbum habet qui superbus est. Lippus qui terrenam solicitudinem habet, qua visus eius impeditur. Albugo in oculo, est oppositio proprii candoris vel innocentiæ. Iugem scabiem habet, qui in corde suo immundas cogitationes iugiter versat. Impetigo ad literam, est sicca scabies, sine dolore fœdans decorem. Vnde impetiginē habet, qui est infamis. Herniosus est, cuius interiora nimis descendunt. Vnde signat auarum qui proiecit in vita intima sua. Superbus etiam in vili seruitute est. Cum enim omnium iudicia timeat, omnium seruus est. 1. ad Corinth. 4. *Qui autem me iudicat, Dominus est.* Senec. Minus quam seruus est, qui seruos timet.

Quod superbia arundini & vento comparatur.

Tantæ etiā debilitatis est superbus, vt propter eam arundini comparetur. Matth. 11

Quid

Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? Comparatur etiam Arundini, eo quod interius sit vacuus. Augu. Extra plenus, intus vacuus, carne crepat, corde mendicat.

CAP. XI.
De diuersis rebus quibus superbus comparatur.

VAlere etiam possunt ad detestationem superbiæ diuersæ creaturæ, quibus superbia vel superbus comparatur. Comparatur enim vento, fumo, paleę, spumæ, corniculę, vesicæ. Vento autem comparatur multiplici ratione. Primo vt ostendatur quantum timenda sit homini, quum ipsa sit ventus, homo vero puluis. vnde Gen. 3. *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Secundo, vt ostendatur quantum noceat superbia luci sapientiæ, & rori gratiæ. Ventus enim extinguit lucem & siccat rorem. August. Lucerna vt non extinguatur, ventum superbiæ non patiatur. Tertio, vt ostendatur superbia præcipue esse timenda his qui in alto sunt. Perflant enim altissima venti. Ideo dicit Apostolus 1. ad Timot. 6. *Præcipe diuitibus huius seculi, non sublime sapere.* Superbia in alto orta est: primo scilicet in cælo, & ideo libenter in alto moratur Quarto, quia superbi sicut ventus sonant. Sunt enim frequenter garruli & tumultuosi. Psal. 9 *Periit memoria eorum cum sonitu* Quinto, quia facit in homine quãdam tempestatem, sicut ventus in mari. Psal. 106. *Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos.* Cum laudantur, tunc ascendunt ad cælos: quum autem vituperantur, descendunt vsque ad abyssos Esa. 57. *Cor impii quasi mare feruens quod quiescere non potest.* Fumo etiam comparatur superbus: quia ad modum fumi quanto plus ascendit, tanto plus euanescit. Psal. 38. *Inimici vero Dei mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficit.* Et sicut superbus fumus est in culpa: sic erit in pœna. Esa. 65. *Qui dicunt: Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es.* Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Spumæ etiam comparatur siue bullæ quæ est super aquam, quæ cito transit. Oseæ 12. *Transire fecit Samaria regem suum, quasi spumam super faciem aquæ.* Populus superbiæ principi consentiens, quandoque est causa vt cito princeps transeat de vita ista. Corniculæ etiam comparatur superbus, quæ dicitur sumpsisse pennas aliarum auium, & inde superbisse: quibus ablatis, mansit turpis & nuda. Sic si à superbo aliena auferas, puluis & cinis remanebit. Comparatur etiam vesicæ vento plenæ, quæ vesica ad nihilum redigitur, dum mortis aculeo vel ægritudine pungitur. Comparatur etiam paleæ propter leuitatem, & incõstantiam. Et sicut non facit ad valorem fumi, vel spumæ, vel paleæ quod superiorem contendunt habere locum: sic non facit ad honorem superbi, quod super alios vult esse, imo in hoc ostendit spumam vel paleam esse: quia si granum esset, infimum locum teneret. Aurum, quod inter cætera metalla est pretiosius, infimum locum sua ponderositate contendit habere. Ad idem nos monet dominus Lucæ 14. *Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco.*

CAP. XII.
Quod diligenter Dominus velit suis à vitio superbiæ cauere.

VLtimo potest valere ad detestationem superbiæ hoc, quod Dominus ita vult diligẽter cauere seruis suis à vitio isto. Potius vult habere stultos seruientes ignobiles, infirmos contemptibiles, pauperes peccatores & etiam pauciores, quam habeat eos superbos. Omnia ista ex verbis scripturæ quæ sequuntur possunt esse manifesta. 1. Corinth. 1. *Quæ stulta sunt mundi elegit Deus,* &c. Et super illud Iohannis 1. vbi loquitur de Nathanaele, dicit Gloss. quod Nathanael qui doctissimus erat, non est in apostolatum electus. Omnes enim apostoli de indoctis assumpti sunt, vt confundantur sapientes & August. Nisi humiliter & fideliter præcederet piscator, non humiliter sequeretur orator, & 1 ad Corint 1 *Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius* Et super 2. Regum dicit quædam Gloss. quæ mundus per fastum elationis spernit, Deus per deuotionem humilitatis acquirit, & 1 ad Cor 1. *Infirma mundi elegit Deus,* &c. Iac. 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo?* Gregor. Nonnunquam Dominus quibus magna tribuit, quædam parua reprehensibilia relinquit, vt semper habeant cõtra quod bellum gerant, & deuictis magnis hostib. mentem non erigant, quando eos adhuc aduersarii minime fatigant. Sed quid mirum, quando illa superna regio in ciuib suis ex parte damna intulit, ex parte fortiter stetit,

vt electi angelorum spiritus, dum alios per superbiam cecidisse conspicerent, ipsi tanto robustius, quanto humilius starent. Permisit etiam Deus Dauid & Petrum mortaliter peccare, vt sic humiliarentur. Permisit etiam Iudam omnino perire, qui erat de ordine & numero Apostolorum & societate Domini, vt nullus in quocunq; ordine sit, inquit, superbiat. Et breuiter, omnes miseriæ, quas viri sancti sustinent, ad hoc sunt, ne superbiant. Vnde 2. ad Corinth. 12. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ qui me colaphizet.* Gregor. Dum vitia tentant nos, proficientes in nobis virtutes humiliant. Augustinus: O venenum superbiæ, non nisi veneno tentationis curandum. Et Gregorius super Iob. Iebusæum Israël tolerat, vt humana mens de se humilia sentiat dum minima non superat, & tamen neque per omnia ista domatur superbia humani cordis. vnde Bernardus: O mira fatuitas cordis nostri, cuius elationem perfecte dimittere, cuius ceruicosos motus omnino domare, humilitatis tanta materia nō sufficit, quin adhuc superbiat terra & cinis. Absque modo videtur Dominus persecutus fuisse superbiam, doctrina scilicet & exemplo. Doctrina cum consuluit Luc. 14. *Recumbe in nouissimo loco.* Non dixit in medincri loco, sed in nouissimo Et Matth. 18 *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum* Et ibidem: *Quicunque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cœlorum.* Exemplo etiam videtur persecutus esse superbiam sine modo in formatione hominis, cum quasi in eadem veste sociauit purpuram cum sacco, animam carni coniungendo, & ex brutali natura & anima, quæ similis est angelicæ naturæ, hominem constituit dignissimam creaturam, imo limo terræ copulauit, & iuxta verbum Esaiæ 50. *Cœlos induit tenebris, & posuit saccum operimentum eorum.* quod constat esse factum specialiter contra superbiam. Item absque modo videtur superbiam persecutus fuisse, cum ad ipsam destruendam semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, & cum pedes discipulorum lauit. Vnde Ioan. 13. dicit ei Petrus: *Domine, tu mihi lauas pedes?* quasi dicat: Non lauabis mihi pedes in æternum: quia nimia esset hæc humilitas, quæ præcipue videtur extitisse in passione. Vnde passio eius excessus vocatur Lucæ 9. Dicunt aliqui quod nimis potest esse humilis homo, sed quantumcunque humiliauerit se, tamen humilior Christo non erit, cum ipse nouissimus virorum fuerit Esaiæ 53.

Pars III. Quæ habet Quadraginta capitula.

De diuisione Superbiæ.

Caput I.

De diuisione Superbiæ. Et de illa specie superbiæ, quando quis credit se bona sua habere à se.

Positis his quæ pertinent ad detestationem superbiæ consequens est vt diuisiones ad idem vitium pertinentes ponamus & prosequamur. Et notandum quod superbia primo diuiditur in superbiam interiorem & exteriorem. Interior autem diuiditur in superbiam intellectus & superbiam affectus. Superbia intellectus quatuor habet species. Prima est, quando aliquis credit sua bona habere à se. Secunda est, cum aliquis credit a Deo sua bona habere, sed à suis meritis. Tertia, quando credit se habere quod non habet. Quarta, quando in opinione præfert se aliis. Vnde versus: *Ex se pro meritis, falso plus omnibus instant.* Prima specie laborabant philosophi qui dicebant. Labia nostra à nobis sunt. De hac specie Iob. 11. *Vir vanus erigitur in superbiam, & quasi pullum onagri se liberum natum putat.* Superbus nihil credit se tenere ab aliquo. Videtur tamen quod nullus habeat hanc speciem superbiæ. Nullus enim est qui non credat bona sua à Deo habere. vnde Bernardus super illud, Oleum effusum nomen tuum. Quis tam insanus erit vt aliunde quam à Deo aliquid habere præsumat? Nemo sane etiam infidelis videtur esse in hoc errore. Bernardus: Inexcusabilis est infidelis, si non diligat Deum ex toto corde, tota anima, tota virtute. Nempe clamat intus ei innata iustitia: quia ex toto se diligere debet illum, cui se totum debere non ignorat. Ad quod dici potest, quod ideo dicitur superbus credere bona sua à se habere, quia facit ac si crederet. Simili modo loquendi dicitur de aliquo, quod non credit Christum filium Dei esse: cum nec terretur eius comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit: vt dicit Bern.

De sex quæ facit superbus, quasi credat bona sua à se habere, & non à Deo.

SEx vero sunt quantum ad hoc quod dicitur superbus facere, quasi credat bona sua à se habere, & non à Deo. Primo, quod de bonis suis gloriatur in corde. Vnde Apostolus 1. ad Corinth. 4 *Quid habes quod non accepisti?* Secundo quod de bonis suis iactat se Iob 31. *Si osculatus sum manum meam.* In manu intelligitur operatio: in osculo, quod est contactus oris, laudatio proprii operis. Tertio, quia de bonis suis gratias non agit Deo. vnde ingratus dicitur non cognoscere beneficium acceptũ, eo quod faciat quasi non cognosceret. Et est illud vitium valde nociuum homini. Bern. Ingratitudo est ventus vrens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. Gregorius: Non est dignus dandis qui nõ agit grates de datis. Quarto, quia non habentem similia bona, contemnit. vnde Bern. loquens Pharisæo: Frustra inflaris aduersus publicanum, qui ideo non habet vt tu, quia non accepit vt tu. Gratias agendo probas te nihil tibi tribuere, cæteros aspernando prodis quid in corde locutus sis. Non enim iudicares publicanum contemnendum præ te, si non non præ illo honorandum te censeres. Quinto, ꝙ sibi vult viuere, & non Deo. Vera recognitio Domini est, redditio census vel seruitii. Vnde cum superbus seruire Deo renuit, ipse bona sua se habere à Deo non recognoscit, nisi recognitione verborum quæ est ridiculosa. Ridiculum enim est dicere aliquem, dominium in aliqua arbore sola folia habere. Contumeliosum est etiam Domino quod aliquis eum dominum fateatur, qui ei seruire dedignatur. Sexto facit superbus quasi non crederet bona sua se habere à Deo, quia de bonis suis Deo non tribuit quæ ipse requirit per pauperes suos: sed potius obiurgat quærentem, dicens. Vos quæritis quasi nobis commoda fferis: non attendens quod Deus illi bona dedit, qui per pauperem eã requirit. Gregorius. Gratuitum putas impendis proximo, velis nolis debitor es. Augustinus. Dicit tibi Christus. Da mihi ex eo quod dedi tibi: de meo quæro, & mihi non donas. Superbia ista valde nociua est homini. Homo enim superbus aliter viueret, si bona sua à Deo sibi data recognosceret, quam viuit. Et hoc quo ad multa. Primo. si hostẽ suum se fortiorem videret, ad Dominũ suum pro succursu orationem quasi quendam nuntiũ mitteret, & de impetrando succursu valde confideret, sciens illud Apostoli 1. ad Corinth. 10. *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* Item si videret ꝙ castrum corporis sui defendere nõ posset, domino suo redderet, vt ipsemet defẽderet illud. Sicut quidã cum tentaretur de peccato fornicationis multum, & resistere vltra non posset, prosternẽs se ante crucifixum, dixit: Domine terrã corporis quam à te teneo amplius tueri non possum: ego reddo eam tibi, defende eam. Et statim recessit tentatio. Item qui bona sua à Deo recognosceret, ipse de iniuriis sibi illatis se non vindicaret, sed expectaret quod Dominus suus sibi iustitiam faceret. Prou. 20 *Ne dicas Reddam malum pro malo: sed expecta Dominum & liberabit te à labore* scilicet *vindicandi, & à debito gehennæ, quo te obligas vindicãdo.* Item quo Deum solum omnium bonorũ suorum dominum recognosceret, tantũ eius iudicium formidaret. Non .n. timenda est sentẽtia à non suo iudice lata. Sic nec iudicia hominum sunt timenda 1. ad Cor. 4. *Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer* Deinde subditur: *Qui autem me iudicat, dominus est.* Item Deo tanꝙ domino nõ hominibus placere studeret. Apostolus ad Galat. 1. *Si hominibus placerem: Christi seruus non essem.* Figuram vero illorum qui sibi attribuunt bona sua, tenent illi qui volebant Ioannem vocare nomine patris sui. Figurã vero illorũ, qui bona sua Deo attribuũt, tenet Elizabeth, quæ ait: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes. Et merito Ioannes: id est, gratia, vocatur, qui natus de sterili secundum naturã. Sic bonum opus gratiæ Dei debet attribui, cum anima ex se sterilis sit: nec habeat nisi ex Deo quod bona agat. Psalm. 112. *Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.*

CAP. II.

De illa specie superbiæ, qua quis credit se habere bona sua à Deo, sed tantum pro meritis suis.

SEquitur de illa specie superbiæ, qua quis credit habere pro meritis suis bona quæ à Deo habet. Ad cuius vitii detestationem, primo facit hoc, quod vitium illud contrarium est gratiæ Dei, & quodammodo euacuat eam.

Si enim dantur hominibus bona pro meritis eorum, quæ gratia Dei erit: Sicut si patrifamilias soluat operario operationem quam ipse meruit, in hoc nullam gratiam ei facit. Secundo quod liberalissimum largitorem reputat venditorem dum ea quæ Dominus ei dat, credit se pro meritis emere, in quo Deo magnam contumeliam facit. Tertio facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium illud omnino obstruit homini fontem misericordiæ. Si enim laborantes hoc vitio petant aliquid sibi dari à Domino, merito dicit eis Dominus, *Ite potius ad vendentes, & emite vobis*: sicut dicunt virgines prudentes fatuis. Matth. 25. Quarto facit ad detestationem huius peccati magna fatuitas quæ comitatur hoc vitium. Multiplici vero ratione potest ostendi fatuus qui vitio hoc laborat. Primo, quia quantumcunque conetur homo, tamen non sufficit soluere quod Deo debet. Vnde Bern. in lib. de diligẽdo Deo. Si totũ me debeo pro me facto, quid addã ꝑ me refecto? Nec enim tam facile refectus q̃ factus. Si quidem non solum de me, sed etiam de quocunque quod factum est, scriptum est. *Dixit & facta sunt*. At vero in reficiendo, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed etiam indigna. In primo opere me dedit, in secundo se. Et vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis me debeo. quid Deo retribuam pro se? Nam etiam si me millesies rependere possem quid sum ego ad Dominum? quãta ergo fatuitas est, quod homo credat pro meritis suis bona sua habere, cum nõ sufficiat soluere Deo quod debet? Solutio .n. debiti, recipientem non obligat, sed debitorẽ absoluit. Secũdo potest ostẽdi fatuus qui bona sua credit habere ꝑ meritis, quia bene operando facit ipse propriã vtilitatem, & non Dei. Deus .n. bonorum nostrorũ non eget. Lu. 17. *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus.* In quo verbo innuuntur nobis duæ dictæ rationes, scilicet quod bene operando soluimus q̃ debemus, & quod Deo inutiles sumus, vel ad minus reputare debemus. vnde timere debemus quasi serui inutiles, illam sententiam Domini Matth. 25. *Inutilem seruum proiicite illum in tenebras exteriores.* Quid ergo debetur homini ex hoc quod propriam vtilitatem facit. Tertio potest ostendi fatuus per hoc, quod ipse nihil dat Deo nisi prius hoc Deus dederit illi. vnde Dominus Iob 41. *Quis dedit mihi vt reddam ei?* Et Dauid ad Dominum 1. Paral. vlt. *Quia de manu tua suscepimus dedimus tibi.* Et Esa. 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* Et Aug. Domine supererogatur tibi vt debeas. & quis habet quicq̃ nisi tuum? Reddis debita nulli debens, & das debita nihil perdens. Et Bern. Non sunt talia merita, vt propterea vita æterna debeatur ex iure, vt Deus eis iniuriam faceret nisi eam donaret. Nam vt taceam quod multa Dei sint dona, & ita homo magis propter ipsa debitor est domini, quam Deus homini, quid sunt omnia merita ad tantam gloriam? Non enim sunt condignæ, &c. Quarto quia opera bona nostra ex se sunt velut moneta absque argento. Gratia enim Dei valor est in operibus: siue ea sunt opera velut falsa moneta, qua nihil potest emi ab eo qui falsitatem illam agnoscit. Quinto, fatuus est talis, quia in oculis nostris frequenter videntur merita, quæ in oculis Dei sunt demerita. Iob 14. *Ecce qui seruiunt ei nõ sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem.* Quanto magis hi qui habitant domos luteas, &c. & Esa. 64. *Facti sumus vt immundi omnes nos: vnde quasi pãnus menstruatæ vniuersa iustitia nostra.* Greg. Sæpe iustitia nostra ad examen iustitiæ diuinæ deducta iniustitia est, & sordet in conspectu iudicis, quod fulget in æstimatione operantis. Nullus ergo de suis meritis confidat, non modicum valet ad meritum, scire quod non sufficiant merita. Bern. Exaggera quantum vis merita, & extolle sudores, melior est misericordia Domini super vitas. Idem: Meum meritum est miseratio Domini. Idem: Vapulem sane vt male operans, si forte immerita verbera computentur, forte miserebitur flagellato, qui in me non inuenit meritum quod remuneret. Idem: Nemo se seducat, quia si bene cogitare voluerit, inueniet proculdubio, qui nec cum decem millibus possit occurrere ei qui cũ viginti millibus ad se venit. Et est sumptum de Luc. 14. Idem: Spiritussanctus illos quos repleuerit, & spiritu feruere, & veritatẽ agnoscere facit: quia misericordia est quæ homines præuenit & perducit. Et subdit: Multum sibi de hac misericordia vndique attraxerat Dauid cum diceret. Misericordia eius præuenit me, & misericordia tua subsequetur me, & misericordia tua magna est super me, & misericordia tua ante oculos meos est: & qui corripit me in misericordia, & in miseratione. & Deus meus & misericordia mea.

Cap. II.

De superbia qua quis credit se habere quod non habet.

Superbia intellectus quæ.

SEquitur de tertia specie superbię pertinente ad intellectum, quę est quando quis credit se habere bonum quod non habet. Ad cuius vitii detestationem primo potest valere commendatio eius contrarii. Vnde Bernard. Magna & rara virtus profecto est, mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. Ego cæteris virtutibus mirabilius hoc iudico. Sic econtrario dici potest quod valde magnum vitium est, te miserabilem apparere, & laudabilem reputare. Hoc cæteris vitiis mirabilius iudicandum est. Secundo maledictionem imprecatur Esaias laborantibus hoc vitio. Esaiæ 5. *Væ qui sapientes estis in oculis vestris.* Tertio, quia hoc vitium impedit hominem à gratia. Prouerbiorum 26. *Vidisti hominem sapientem sibi videri, magis illo spem habebit insipiens.* Est autem triplex ratio quod hoc vitium impedimentum sit Dei gratiæ. Prima est: quod laborans hoc vitio, gratiam Dei non petit: cum credit se eam habere: & quia non petit, ideo nō accipit. Senec. Ideo imitari nolumus, quia tali non libenter Dominus dat gratiam suā, quia scit quod non esset gratus, cum ipse iam credat eam habere: & sic quasi perderet Dominus gratiam suam, si illi eam daret. Bernardus: Nunquid non perit quod datur ingrato? Tertia est quod ille quasi plenus est de nihilo: ideo non potest capere aliquid. Bernard. Non est quo se immisceat vanitas, vbi totum occupat charitas. Ita non est quo se immisceat veritas, quando aliquem occupat falsitas. Quarto facit ad detestationē huius delusio magna, quæ fit laborantibus hoc vitio. Deluditur etiam eis sicut delusum est cuidam rustico portanti agnum venalem ad forum: quem quidam leccator videns, dixit sociis suis. Vultis habere agnum quem portat rusticus? Illi dixerunt: Volumus. Et ipse disposuit per diuersa loca socios, per quæ rusticus erat transiturus, dicens quod quilibet eorum quæreret si rusticus ille vellet vendere canem illum. Et cum primus quæreret: Respōdit rusticus quod non esset canis, sed agnus. Sed cum quæsiuissent alii similiter, deinde credidit de agno quod canis esset. Sic superbus plus adulatoribus, quā sibi credens, deinde credit se habere bonum illud quod prius certissime sciebat se non habere. Sen. Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit, ista scilicet, hominem qui verum sibi dicat. & hominem inter mentientes stupentem ipsa consuetudine proiectum, blanda audientem aduersa producat. Sic adulatores faciunt de superbo sicut de vesica pueri, quam vnus aliquantulum inflat, alius plus, & tertius plus, donec bene inflata est. Sic vnus adulator inflat superbum, alius vero amplius inflat. Seneca. Omnium adulatorum vnum officium, vna intentio est, quis blandissime fallat. Quinto facit ad detestationem huius vitii hoc, quod hominem in tanta cæcitate ponit, vt etiam cæcitatem suam agnoscere non possit. Alii cæci saltem cęcitatem suam agnoscunt, licet alia cognoscere non possint. Vltimo facit ad detestationem huius vitii hoc quod diabolus facit de tali saccum, non solum ad continendum vilia, sed etiam ad continendum nulla.

De remediis contra superbiam.

TRiplex autem potest esse remedium circa hoc vitium. Primum est, frequens meditatio proprii status. Bernardus. Meditatio quid desit docet, oratio ne quid desit obtinet. Et est illud valde vtile homini, & Deo valde placet quod homo se inspiciat sæpe. Bernardus. Illam animam diligit Deus quæ sine cessatione se considerat, & sine simulatione se considerando iudicat. Idem: Si noueris mysteria omnia, noueris alta cæli, lata terræ, profunda maris: si te non noueris, eris similis homini ædificanti sine fundamento, ruinam, non structuram faciens. Secundum, vt corrigenti exhibeatur facies hilaris, adulanti tristis. Sic enim fiet vt à multis corrigaris, & à nullis adulatoribus decipiaris. Nemo enim inuito auditori libenter narrat, vt ait Hieronymus. Econtrario autem multos inuenit adulatores qui libenter eos audit. Prouerb 29. *Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministres habet impios.* Tertium est, vt speculum sacræ Scripturæ faciei mentis sæpe opponatur. Vnde Greg. Sacra Scriptura tanquam speculum mētibus nostris opponitur, vt si quid in ea fœdum fuerit verius videatur.

Cap. III.

De superbia intellectus qua quis præponit se aliis in æstimatione sua.

SEquitur de quarta specie superbiæ, quæ est quando aliquis in æstimatione sua præponit se aliis. Quæ est magna rusticitas & magna fatuitas, & magna iniquitas. Quod sit magna rusticitas patet per hoc quod laborans hoc vitio quasi vult sedere altior aliis in hospitio proprio, & ibi maxime inhonorat homines vbi deberet maxime honorare eos, scilicet in propria domo. Non sic faciebat Abraham, qui dicit Gen. 18. *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* vbi dicit Greg. Aperte cernimus in quo loco se posuerat, qui se pulverem & cinerem etiam cum Domino loqueretur, æstimabat. Qua ergo pœna feriēdi sunt qui ad summa non proficiunt, & de minimis se extollunt?

Quod stultum sit se aliis præferre?

QVod autē magna fatuitas sit se aliis præponere, patet. Primo per hoc, quāto quis magis se appretiat, tanto minus appretiabitur à Deo, & tanto minus valet. Exemplum in Saule, qui cum esset paruus in oculis suis, factus est rex. Econuerso autem cum magnus esset, à regno deiectus est. 1. Reg. 15 *Despicientem autem se Deus appretiat.* Psal m. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicit.* Secundo per incertitudinem quam habent homines in præsenti vita de bonitate sua vel aliena Eccle. 9. Sunt iusti & sapientes, quorum opera sunt in manu Dei, & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit Et licet homo præsentialiter certus sit de bonitate sua vel malitia aliena, finaliter tamen incertus est: qui enim hodie est homicida; forsitan in Dei prouidentia est de ordine Cherubim: & licet tu modo sis bonus, tamen in Dei præscientia fomes affixus infernali patibulo. Ecclesiast. 8. *Vidi impios sepultos, qui cum adhuc viuerent in loco sancto erant, & laudabātur in ciuitate quasi iustorum operum.* Vidit Salomon spiritu prophetico sepultos in inferno qui in mundo isto sancti credebantur. Ideo nulli debet se homo comparare. Bernard. Noli te comparare maioribus, noli minorib. noli aliquibus, noli vel vni. Nemini te non dico præponas: sed nec præsumas comparare. Idem: In anima plane non est timenda quantalibet humiliatio, horrenda autem nimiumque vel pauenda vel nimia temere præsumpta erectio. Et est competens exemplum de illo qui ingreditur per ostiū bassum, cui non nocet quantumcunque se inclinet: sed si eleuauerit se plus debito, lædet caput suum, quod accidit his qui per humile ostium paradisi nolunt ingredi. August. Ostium paradisi est humile: quod si sano capite volumus intrare, oportet nos caput demittere. Tertio per hoc quod æstimatio qua aliquis præfert est aliis apud Deum, cui cogitatio locutio est, quædam ostentatio est propriarum diuitiarum, & obstruit sibi fontem diuinæ misericordiæ. Bernard. Pharisæus exufflat diuinam misericordiam, dum dissimulat miseriā. Quarto per hoc, quod talis vult esse iudex suiipsius, cū proprius amor homines fallat in iudicio suiipsius. Bernard. Amor sicut nec odium, veritatis nescit iudicium. Idem de legibus humanis statutum & in caussis tam Ecclesiasticis quam secularibus scio seruatum, homines speciales amicos causantium non debere admitti in iudicium, ne vel fallant, vel fallantur amore suorum. quod si culpam amici tuo iudicio illius amor aut minuit, aut prorsus abscondit: quanto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit? Senec. Ita fere comparata est omnium natura hominum, vt aliena melius iudicet quam sua. Tali potest dici. Tu iudiciū de teipso facis, iudicium tuum nō est verum. Quinto, quia tales credunt solem iustitiæ non lucem dare, nisi in domo conscientiæ eorum: quod indubitanter magna fatuitas est. Vnde Bern. Nolo vt nusquam arbitreris lucere diem, nisi in cella tua: nusquam esse serenum, nisi penes te: nusquam operari gratiam Dei, nisi in conscientia tua: malo te cogitare vbique esse serenum, nisi apud te: & peius de te, quam de aliquo alio æstimare.

Quod sit magna iniquitas se præferre aliis quantum ad Deum.

INiquitas etiam magna est præferre se aliis, & quo ad Deum, & quo ad proximū. Quātum ad Deum, quadrupliciter est iniquus qui se aliis præponit. Primo in hoc quod iudicium datum filio Dei sibi vsurpat Ioan. 5. *Omne iudicium dedit filio.* Secundo quod opus eius despicit. Prov. 14. *Qui calumniatur egentē, exprobrat factori eius qui fecit talem.* Multū displicet mulieri qui despicit filium suum, vel artifici,

cum quis despicit opus eius: ita Deo displicet cum quis despicit creaturas eius. Tertio quia cũ se solum bonum credit quodammodo de Deo male sentit: & de sapientia Dei male sentit, qui credit quod Deus in vno solo loco diuitias posuerit. Et de bonitate eius male sentit, cum credit quod aliis Deus non sit bonus, nisi sibi: vel credit quod aliis sit parum bonus, in quo Deo derogat. Vnde super illud Matth. 5. *Qui dixerit fatue:* dicit gl. Non modicus furor est, quẽ Deus sale sapientiæ condiuit, infatuatum dicere, & salienti Deo derogare. Quarto, iniquus est talis in Deum: quia dum ipse Deus est magnus in se, in eo quodammodo paruus est. cum contrario modo oporteat esse. Oportet enim hominem minui, vt Deus in eo crescat: iuxta illud præcursoris, Ioan. 3. *Illum oportet crescere, me autem minui.*

Quod sit magna iniquitas se preferre aliis, quantum ad proximum.

IN proximum vero in quus est, qui se præfert aliis, dupliciter. Primo, quia præsumit proximum iudicare, in quo non habet iudicium, & contra prohibitionem Domini, Matth 7. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* & Apost Roman. 14. *Tu quis es qui iudicas seruum alienum? Domino suo stat aut cadit.* Secundo, quia inique iudicat, & quasi habet stateram dolosam, cum pro vno peccato quod scit de proximo suo, ei preponit se, cum se sciat multa peccata commisisse. Preterea nescit circumstantias peccatorum in proximo, quæ multũ possunt diminuere peccatum eius: nescit enim qua intentione fecit, vtrum ex surreptione vel debilitate, vtrum ex ignorantia vel ex certa scientia, vtrum casu vel ex proposito, & vtrum ex vehementia tentationis. Item pro ridiculosa argumẽtatione, quam non auderet etiam recitare in scholis, proximum suum iudicat malum, vel pro aliquo leui signo. De hac statera. Prou 11 *Statera dolosa abominatio est apud Deum:* qui sapiens esset, lõge peccata sua maiora quam aliorum æstimaret, cum melius cognoscat circumstantias peccatum suũ aggrauantes, quam circumstantias quæ aggrauant peccata aliorum. Vnde Bernard. Qui perfecte semetipsum examinando intelligit, suo peccato nullius peccatum par esse existimat, quod non sicut suum intelligit. Homini qui se præfert aliis qui de se solo bonam habet opinionem, quandoque ita accidit sicut accidit Aman, qui de se solo credebat quod à rege esset honorandus, cũ à rege esset suspendendus. Esth. 6 *Cogitans Aman in corde suo quod nullum aliũ rex nisi se vellet honorare respondit, &c.* Et subditur, *quod suspensus est Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo:* Mardochæum vero quẽ Aman suspendere voluit, rex honorari præcepit. Sic ille qui alium iudicat quandoque est condemnandus: & qui ab eo iudicatur, ad regnum est sublimandus.

CAPVT V.

De diuisione superbiæ affectus. Et primo de præsumptione, & de triplici damno, quod ex ea prouenit.

SVperbia affectus, diuiditur in præsumptionem, & appetitum propriæ excellentiæ. Primo igitur prosequemur de præsumptione. De qua primo ostendemus [illegible] tum præsumptio homini sit timenda. Secundo præsumptuosos homines fatuos esse. Tertio distinguemus diuersas species præsumptionis. Tripliciter potest ostendi quod valde timenda est præsumptio. Primo per hoc, quod Dominus cum tanto damno & iactura animarum voluit huic morbo mederi. Ideo enim distulit incarnari lõgo tempore, vt præsumptio in homine destrueretur. Noluit enim venire donec homo de lege naturali & scripta conuinceretur, quod neutra iuuari potuisset. Secundo per hoc quod Dominus aliquando viros sanctos permittit cadere in aliquod manifestum peccatum mortale, ne de se præsumant. August. Audeo dicere, superbis esse vtile cadere in aliquod apertum & manifestum peccatum, vnde sibi displiceatur, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim sibi Petrus quando fleuit displicuit quam placuit quando præsumpsit. Tertio per hoc, quod multiplex damnum prouenit ex præsumptione: & est triplex damnum quod inde prouenit. Deus enim præsumenti de se, auxilium suum subtrahit: subtracto Dei auxilio homo in bono non proficit, & tandem in malo corruit. De primo, Iudith 6. *Præsumentes de se & de sua virtute gloriantes humilias.* De secundo super illud Ps. 67. *Infirmata est, tu vero perfecisti eam.* Non firmaretur, inquit Augustin. nisi infirmaretur. Idem: Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis. De ruina quam facit præsumptio, patet in Petro, qui vilius omnibus corruit, quia præ cæteris præsumpsit De præsumptione eius Marc 14. *Et si omnes scandalizati fuerint in te,*

Superbiæ affectus diuisio.

sed non ego. & Lucæ 22. *Domine, paratus sum te cum in carcerem, & in mortem ire.* De ruina eius. Matt. 26. qualiter ad vocem ancillæ Christum negauerit. Vnde Aug. loquens ei: Vbi dixisti, sufficio, ibi defecisti: vbi tibi placuisti, ibi periisti.

De fatuitate illius qui de se præsumit.

Fatuitas vero de se præsumentium ostenditur. Primo per verba scripturæ quæ infirmitatem humanam ostendunt. 2. Cor. 3. *Non quod sufficientes simus aliquid cogitare ex nobis*, &c. Si non sufficit homo ad bene cogitandum quod minimum est inter bona opera, quomodo sufficiet ad alia? Ioan. 6. *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit illum.* Item dicit Eccl. Cant. 1. *Trahe me post te.* vbi dicit Bernard. in persona ecclesiæ: Domine, scio me nequaquam esse perventurum ad te nisi gradiendo post te. Sed neque hoc quidem, nisi adiutus à te. Ideo precor vt trahas me post te. Beatus siquidem est, cuius auxilium abs te. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, perventurus quandoque ad te in montibus gaudiorum. Ose. 13. *Ex te perditio tua Israel: tantummodo ex me auxilium tuū.* Et Psal. 77 dicit, *homo: spiritus vadens, & non rediens*, quia per se vadit homo ad peccatum, sed per se non redit. Nauis per se descendit in rapida aqua, sed per se non ascendit. Piscis per se intrat in nassam, sed non per se exit. Terra spinas & tribulos per se profert, sed nō profert per se triticum. Sic homo per se potest facere malū, sed non bonum, Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Vnde Aug. loquens de negat one Petri, dicit: Hic cognoscitur quam verum sit, *Sine me nihil potestis facere.* Ecce ad vnius auræ impulsum firmissima columna contremuit. Secundo per collationem imbecillitatis nostræ ad fortitudinem hostium nostrorum, nos enim sumus quasi locustæ gigantibus infernalibus comparati, qui sunt hostes nostri. Valde ergo fatuus est, qui de se præsumit. In Deo tamen possumus etiam gigantes vincere. vnde Origenes super Numer. vbi loquitur de exploratoribus missis à Moyse, Vult Dominus Iesus res mirabiles facere, vult de locustis superare gigātes, & de his qui in terra sunt cœlestes vincere nequitias. Tertio exēplis virorum fortium, qui corruisse leguntur. Sicut exemplo Petri, Dauid, Salomonis, & similium. Gregor. Dauid cadente nemo superbiat. Multos legimus in monte præsumptionis corruisse. vnde multum fugiendus esset mons iste. vnde Aug. Multum instrenuus est, qui illuc ire contendit, vbi multos corruisse conspicit. In monte hoc ceciderunt, qui operantur iniquitatē. Præcipue potest agnosci fatuitas præsumentium de se per experientiam propriæ imbecillitatis. Leuem enim correctionem vel modicum verbum sustinere nequimus. Quomodo ergo magna præsumimus, qui modicum non possumus? Fatuitatem præsumentium de se insinuat nobis Salomon, Prou. 14. dicens: *Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.*

De quatuor speciebus præsumptionis.

Sequitur de specieb. præsumptionis. Et possumus distinguere quatuor species ipsius. Prima species est, quando aliquis præsumit, quod alii non præsumunt. Sicut illi qui noua præsumunt præferentes se antecessoribus suis, & qui coram aliquibus sib. æqualibus, vel maioribus præsumunt quod non ipsi. Ad hanc speciem præsumptionis videtur referri illud Eccl. 23. *Audi tacens simul & quærens, & in medio magnatorum loqui non præsumas.* Secunda est, quando aliquis præsumit, de quo præsumendū non esset. Vt cum aliquis præsumit de viribus suis, vel de amicis carnalibus, vel de diuitiis. Contra videtur pertinere, quod dicitur Ier. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum.* Et subditur: *Benedictus vir qui confidit in Domino*, &c. Et illud Esa. 36 *Ecce confidis super baculum arundineum cōfractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit manum eius, & perforabit eam.* Et illud Prou. 11 *Qui confidit in diuitiis suis, corruet.* Tertia est, cum quis præsumit aliquid ante tempus: vt cum quis præsumit de victoria, qui est adhuc in pugna. Ad quod refertur illud Iob 12. *Memento belli, nec vltra addas loqui.* Et illud 3. Reg. 20. *Non glorietur accinctus æque vt discinctus.* & vocat gloss. accinctum illum qui indutus est armis & adhuc est in acie. Discinctum vero, qui victor est, & iam arma deposuit. Ad idē potest referri quod dixit quidam pater cuidam fratri dicenti: Ego sum mortuus mundo. Et si tu mortuus es, ait pater, diabolus tamen mortuus non est. Ad hanc speciem præsumptionis pertinet, quando aliquis præsumit de perfectione, quia adhuc est in inchoatione. Quantumcunque aliquis profecerit, semper reputare se debet incipientem. vnde Eccles. 18. *Cum consummauerit homo, tunc incipit & cetera.* Greg. in Moral. Nescit mens per torporē veterascere, quæ semper studet per desiderium inchoare. Idem: Si à bonis inchoatis nolumus

Psal. 76. lascessere, valde necesse est, vt semper ea credamus nos inchoare. Vnde Dauid: *Et dixi, Nunc cœpi.* & Ier. 3. *Patrem vocabis me & post me ingredi non cessabis.* Et Eccl 43. *A luna signum diei festi luminare quod minuitur in consummatione mensis.* Sic vir iustus quanto perfectior efficitur, tanto in oculis suis minuitur. Quarta species præsumptionis est quando aliquis præsumit quod est supra vires suas. Sicut cum aliquis præsumit quod exibit à peccato cum voluerit, cum tamen casum in peccatū modo cauere non possit, de qua præsumptione Eccles 29 *Repromissio nequissima multos perdidit.* De hac præsumptione dictum est amplius vlt. ca. circa fin. de Luxuria. Ad hanc etiam speciem pertinet quando aliquis insufficiens recipit curam animarum, & promittit se alios à lupo infernali liberare, cum ipse iam sit in ore ipsius. Ad destruendum vitium præsumptionis posuit Dominus hominem iam formatum in paradiso, vt legitur Gen. 2. Ipse homo non posuit se ibi, imo etiam positus à Deo ibi stare non potuit. Quomodo ergo in cœlesti paradiso se viribus suis ponet?

CAPVT VI.

De appetitu propriæ excellentiæ, quæ in tres species distinguitur. Et primo de appetitu dominii, & eius detestatione.

DIctum est de speciebus præsumptionis, consequenter dicendum est de appetitu propriæ excellentiæ. Et cum sit triplex excellentia, scilicet excellentia dominii, & excellentia magisterii, & excellentia simplicis excessus, quando scilicet aliquis excellit alium in aliqua gratia, ita tamen quod non est superior ad eum. Adhuc poterit distingui appetitus propriæ excellentiæ in tres species, scilicet in appetitum dominii, in appetitum magisterii, & appetitum simplicis excessus. De appetitu vero dominii, primo prosequemur. Qui ideo peccatum est, quia locus dominii propriæ excellentiæ locus Dei est, nec debet ab homine appeti. Naturaliter enim inter homines æqualitas esse debet, nec est homo subiectus homini, nisi per peccatum in bestiam sit conuersus, & sic quodammodo homine inferior sit factus. vnde Gregorius in Moral. Non est homini data prælatio, vt dominetur hominibus, sed bestiis terræ, & volucribus & piscibus: id est hominibus in eo quod induunt faciem horum: vbi enim non delinquimus, pares sumus, & est sumptum illud de Genes. 1. super hoc verbo: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c.* Et subditur, *præsit piscibus &c.*

De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij.

AD detestationem vero huius vitii, primo possumus vti distinctionibus, quæ faciunt scripturæ de hoc vitio, & de multis pauca ponamus. Vnde Ecclesiast 7. *Noli quærere ab homine ducatum, neq; à rege cathedram honoris.* Sicut ad regem specialiter pertinet ponere quem in regno suo, qui loco eius sit: & regi iniuriaretur, qui ab alio quam à rege sine eius consensu obtinere vellet. Sic Deo iniuriam facit, qui ab alio quam à Deo dignitatem quærit. Item Ecclesiast. 7. *Noli quærere fieri iudex, nisi virtute valeas irrumpere iniquitates:* sicut in conflictu corporali, hostes præcipue irruunt super regem: sic hostes spirituales, scilicet vitia & dæmones, irruunt præcipue super illum, qui in dignitate est. Vnde oportet eum virtutem habere dirumpendi eos, vnde Hieronymus: Caue honores, quos sine culpa tenere non potes. Sublimitas honorum magnitudo scelerum est. Et Gregor. in Pastoral. Pollens virtutibus inuitus, & coactus accedet ad regimen animarum. Si ille qui virtutibus pollet, inuitus debet accedere, quid de illo qui vitiis sordet? Ille non modo debet accedere: & si accedit, damnosum est & sibi, & populo. De damno populi Prouerbior. 28. *Regnantibus impiis ruina hominem.* Item: *Leo rugiens, & vrsus esuriens. princeps impius super populum pauperem.* Item: *Dux indigens prudentia, multos opprimit per calumniam.* Et Prouerb 29. *Cum impij sumpserint principatum, gemet populus.* Damnum autem quod incurrit, qui cum indignus sit sublimatur: dicit Augustinus: In nullo sentio Deum ita iratum mihi, quam in hoc quod cum indignus essem poni ad remum, positus sum ad amplustre, siue ad gubernaculum in capite regiminis Ecclesiæ.

Secundo ad detestationem huius vitii valent exempla, & de multis exemplis pauca ponamus. Et primo exemplum Christi, de quo dicitur Ioann. 6. quod cum quidam vellent eum regem facere, fugit: quærentibus autem eum ad mortem, vltro se obtulit Ioann. 18. Quærentes autem

tes autem se ad regimen, fugit: vt ostenderet, quod quibusdam potius expediret esse mortuos quam esse in loco dignitatis. Hoc ipsum confitentur aliqui nobiles & potentes, quod potius expediret eos esse leprosos, quam esse in statu in quo sunt. Hoc exemplo vtitur Apostolus ad Heb. 12. *Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes remuneratorem fidei, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* De Augustino similiter qui fugiebat ab omni ciuitate quæ nō habebat episcopum, ne in episcopum raperetur. Inuenitur etiam de quodam nomine Gaufredo priore Clareuallensi, quod quum electus esset in episcopum Tornacens. & ab Eugenio Papa, & Abbate suo S. Bernardo cogeretur onus episcopatus [illegible] ipse prostratus ad pedes abbatis, & [illegible]orum qui se elegerant, in modū crucis, [illegible] Monachus fugitiuus si me eiicitis esse po[illegible]o, Episcopus vero nunquam ero. Cui la[illegible]anti in extremis, quidam monachus ei charus, assistēs ait: Chare mi, oro te vt si potes, statum tuum mihi post mortem reueles. Cui orāti post mortem eius, corā altari apparuit in visione Gaufredus, dicens monacho: Ecce assum Gaufredus frater tuus. Cui ille: Chare mi, quomodo est tibi? Cui ille: Bene: sed reuelatum est mihi à sancta Trinitate, quod si promotus essem in episcopum, fuissem in numero reproborum.

Quod ambitiosis sit male peius, pessime, dum tendunt ad dignitatem.

TErtio potest valere ad detestationē huius vitii hoc, quod ambitiosis male est dū ad dignitatem tendūt: peius est eis cum ipsam iam acquisierunt: pessime erit eis cum punientur de hoc quod in dignitate male se habuerūt. Quod male sit ambitiosis dum ad dignitatem tendūt. Primo patet ex verbis Senecæ dicentis: Quæcunque eminere videntur, quamuis pusilla sint, & tantummodo comparatione humillimorum extent, per difficiles & arduos tramites adeuntur. Confragola ad fastigium dignitatis via est. Item Philosophus, Hoc maximum malum habet ambitio, quod non respicit vel Deū, vel se, vel alios, sed per fas & nefas & mille pericula ad dignitatem tendit quam appetit. Ambitiosus semper est pauidus. Timet enim ne quid dicat vel faciat, quod in oculis hominum displiceat, honestatem mentitur, humilitatem simulat, cunctis adulatur, cunctis inclinat, omnium est seruus & tributarius: grauem pugnā habet in se, dum iniquitas pulsat animū, & ambitio continet manum. Quod autem valde male sit ambitioso cum iam habet dignitatē, multipliciter potest ostendi. Primo ex verbis Bern. dicentis: O ambitio ambientiū crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis eius. Idem Seneca. Nemo ex his quos purpuratos vides, felix est, non magis quam ex illis quibus sceptrū vel chlamydem in scena fabulæ assignant. Qui in loco dignitatis sunt, sunt in maiori periculo, & quo ad corpus, & quo ad animam frequentet. Vnde Hieronym. Honores secum pericula trahunt: cito periclitatur potestas, & quanto maior honor, tanto maiora pericula. Idem: Altissimi montes crebris fulminibus feriuntur. vnde Augustinus. Quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Interdum principes propter magnum periculum in quo sunt, non audent etiam ire in propriam ciuitatem, nisi ab armatis circumdentur, quod non est parua miseria. Vnde Tullius: Nonne millies melius est perire, quam in sua ciuitate sine armatorum præsidio non posse viuere? In maioribus etiam criminibus sunt frequenter qui præsunt. Vnde Ierem. 5. *Ibo ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerūt viam Domini, & iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula.* Et in eod. cap. in fine. *Inuenti sunt in populo meo impii insidiantes, quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic dom. us eorum plena dolo. Ideo magnificati sunt & ditati in terra. Incrassati sunt & impinguati & præterierunt sermones meos pessime.* Vnde Sen. Abstrahunt à recto diuitiæ, honores & potentiæ, & alia quæ in opinione nostra sunt cara, pretio sui vilia. In maiori etiam labore sunt tales. Vnde signati sunt per duo operimenta superiora quæ in tabernaculo erant de pellibus arietum, propter æstuum & imbrium defensionem: de quibus habetur Exod. 25. *Operimenta illa custodiebant operimentum inferius, quod erat valde pretiosum.* Sic illi qui præsunt: custodiunt filios Dei, quos ipse tenere diligit, nec vult incommoditatibus & vexationibus exponi. Vnde Gregorius: Misericors Deus quos tenere diligit, ab extremis actionibus abscondit. Nam & paterfamilias ad eum laborem seruos mittit, à quo subtiles filios suspendit. Et inde filii sine vexatione decori sunt, vnde serui in puluere deturpantur. Cappa pluuialis non ideo superponitur cæteris vestibus, quia

quia charior habeatur, sed vt potius sola deturpetur: nec fit hoc principaliter ad vtilitatem cappæ, sed cæterarum vestium. Sic qui superior est non debet se reputare ceteris meliorem. Debet etiam credere se in statu illo positum propter vtilitatem populi, non propter honorem.

Expedit enim vt vnus homo moriatur pro populo: id est, laboriosæ vitæ & periculosæ exponatur, quæ est velut mors quædam. Multi tamen sic fatui sunt, vt mortem istam appetant, & dulcedinem quietæ vitæ fastidiant. Vnde Gregorius: Cessationem à laboribus mundi dominus imperat: sed vesana mens plus assequi aspera carnaliter, quam tenere blanda spiritualiter gaudet Habentes manna fastidiunt, & cæpas desiderant, quæ non sine lachrymis comeduntur. Præterea ambitiosi ex dignitate quam appetunt, non obtinent honorem quem intendunt. Non enim honorantur ex dignitate, sed potius dignitas exhonoratur & deturpatur ab ipsis. Ideò egregie de Cæsare Tullius ait: Cæsar cum quosdam honorare voluit, non ipsos honestauit, sed ornamento deturpauit. Boetius: Quanto maior est dignitas, tanto despectiores improbos facit. At non impune Reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas ipsi sua contagione maculant Et licet valde male sit ambitiosis dum sunt in dignitate: deterius tamen erit eis cum pro abusione sua punientur. Vnde Hieronymus In maiori gradu maior sine dubio pœna Et Sap. 6. *Potentes autem potenter tormenta patientur.* Et Apocalypsis 18. *Quantum glorificauit se & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Quarto potest etiam ad huius vitii detestationem facere hoc, quod vitium istud est valde efficax ad homines capiendos. vnde quidam: *Plurima cum soleant hominum corrumpere mores Fortius euertunt fœmina, census, honor.* Idem: *Quem res nec fœmina vincere possunt Subiugat ambitio.* Quinto possumus etiam vti ad detestationem huius vitii, parabola illa Iudicum 9. *Ierunt ligna, vt ungerét super se regem: dixeruntq; oliuæ: Impera nobis Quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua dij vtuntur & homines & venire vt inter ligna promouear? Dixerunt ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam fructusque suauissimos, & ire vt inter cetera ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni & impera nobis. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter cetera ligna promoueri? Dixeruntque omnia ad rhamnum: Veni & impera super nos Quæ respondit eis: Si vere me regem vobis constituitis, venite & sub vmbra mea requiescite.*

Ligna super se regem vngunt, quando aliqui aliquem eligunt, vt eis dominetur. Notanter autem dicuntur vngere. Occasionem enim dant vt vncte & mansuete debeat se habere erga eos, in hoc quod eum sibi præficiunt. & sibi præponunt. Valde enim peruersum est eos exhonorare, qui eum in honore posuerunt, & potestate de manu aliorum accepta in oppressionem ierunt. Vtique peruersitas est figurata Matthæi 27. in hoc quod milites præsidis accipientes arundinem de manu Christi, percutientes inde caput eius. In arundine, enim quæ vacua est, intelligitur terrena potestas, quæ nihil soliditatis habet. Per oliuam, cuius pinguedine Deus hominesque vtuntur, signatur aliquis vt misericors, qui oleo misericordiæ suæ paupertatem aliorum condit, & quasi impinguat, & lucem diuinæ gratiæ eodem oleo in se nutrit & conseruat. Talis prælationem refugit, timens ne occasione eius bonum amittat quod accepit.

In ficu intelligitur aliquis contemplatiuus iam dulcedinem Dei per contemplationem sentiens, qui prælationem refugit, quia timet dulcedinem, quam sensit, perdere. Scit enim quod oportebit eum per solicitudinem exteriorum extra se ire, vnde Lucæ 14. *Villam emi, & necesse habeo exire.* dicit Glossa interlin. ab interna contemplatione, & ibidem dicit Glossa. Augustin. In empta villa dominatio notatur & superbia. Villam possidere homines sibi subdere, vitium malum, vitium primum. Per vitem propter vini feruorem intelligitur aliquis perfectæ charitatis & feruentis, qui prælationem similiter recusat, timens ne feruor charitatis in eo tepescat, propter aquam mundanæ curæ superinfusam. Rhamnus autem est genus rubi asperum nimis, & aculeatum sicut sentes, & secundum Iosephum, ad impetum venti ignē naturaliter producit: & est primo molle, & post durescit. vnde signat aliquem malum ambitiosum, qui spinis vitiorū spinosus est, qui spoliat subditos suos, sicut spinæ lana

spoliant oues contingentes eas, qui ex se emittit ignem peruersæ conuersationis quo se & subditos comburat incendio infernali. Qui primo se subditis suis mollem exhibet & mansuetum, deinde vero durum, quia tyrannicam vitam exercet, talis regimen non recusat. Responsio contra illud verbum Apostoli. *Si quis episcopatum, &c.* quod ambitiosi pro se allegant. Poterit tamen videri alicui quod appetitus dominii malus non sit, quum dicat Apostolus 1. Tim. 3. *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Sed nulla est obiectio ista, si quis verbum Apostoli consideret diligenter. Non enim dicit Apostolus, quod si quis desideret episcopatum, quod ipse bene faciat, vel quod desiderium eius bonum sit: sed vult ostendere quid significetur hoc nomine episcopatus, quia nomen Græcum est: vnde dicit gl. super illum locum: Exponere voluit Apostolus quid sit episcopatus, quia nomen est operis, non honoris. Græcum enim est, & inde dictum vocabulum, quia ille qui præficitur, superintendit curam eorũ gerens. Scopos enim intentio est. vnde episcopus Græce, superintendens Latine dicitur: vt intelligat se non esse episcopum qui præesse dilexerit, non prodesse: Episcopus enim est super suam & aliorum vitam intentio, nec valet hoc argumentum. *Si quis episcopatum.* &c. ergo desiderium episcopatus est bonum: sicut non valet latro qui vult furari bonam cappam, desiderat bonam rem, quia bonam cappam: ergo desiderium eius bonum est. Ibi eadem gl. Locus superior sine quo populus regi non potest, & si ita teneatur atque administretur vt decet: tamen indecenter appetitur. Vnde Hieron. Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacãdum est veritati. Si autem imponitur, suscipiẽda est propter necessitatem charitatis, sed nõ deserenda est delectatio veritatis, ne subtrahatur ipsa fatuitas, & opprimatur ista suauitas. Patet ergo quod non appetendus est locus dignitatis 1. Cor. 13. *Charitas non est ambitiosa.* Quod autem in dignitatib. homines appetant, vtrum lucrum animarum, vel lucrum bursarum, vtrum laborem vel honorẽ, satis apparet, si honores & diuitiæ ab officiis ecclesiasticis separentur. Vnde legitur quod mortuo Sixto Papa, diu vacauit papatus, nec inuẽtus est qui subiret illud onus: quoniã nõ habebat Ecclesia diuitias, vel pompam secularem. His adiunctis tempore Syluestri illico ambitio nascebatur, & late peruagabatur.

CAP. VII.

De appetitu magisterii.

Dictum est de appetitu dominii, consequenter dicendum est de appetitu magisterii, de quo hoc ordine dicemus. Primo ostẽdemus ex quibus causis appetitus magisterii possit esse culpabilis. Secundo ostendemus de magisterio curiosorum, quantæ sit vexationis & afflictionis. Tertio ostendemus quanti meriti sit ministeriũ magisterii, quod habent viri quos regit timor & charitas Dei. Primum igitur notandum est, quod appetitus magisterii culpabilis potest esse quinque de causis. Primo propter ignorantiam, quando scilicet aliquis præsumit docere quod non addidicit. Vnde Iacob. 3. *Nolite plures magistri fieri fratres mei.* Gl. nisi tantum discreti & in scripturis docti, & Prou. 18. *Qui prius respondet quam audiat: stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Vnde Salustius: Postquam honores adepti sunt, tunc primum acta & præcepta malorum legere incipiunt præposteri homines. Eccl. 32. *Audi tacens & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.* Vnde Hier. Cæteri qui variam supellectilem & vilia opuscula fabricant, sine doctore esse non possunt quod cupiunt: quod medicorum est, promittunt medici, & tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Et subditur: Hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. & Greg. Turpe est tunc solutionem quærere, quum debemus quæstionem enodare. Socrates cuidam interroganti, Quomodo posset optime discere, ait: Si nihil dixeris, nisi dixeris, quod bene scieris. Secundo potest esse appetitus magisterii culpabilis propter inhonestam vitam. Indignum enim est cælestem doctrinam esse in vase immundo. Vnde Dauid: *Peccatori autem dixit Deus. Quare tu &c.* Prou. 26 *Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile: sic tumentia labia cum pessimo corde sociata.* Dignus irrisione esset qui argento vas fictile ornare vellet, si cum vellet ornare lutum, sordidaret argentum: sic irrisione dignus est qui cum malus sit, tamen ad superbiam & vanam gloriam bona verba dicit.

Docens

Docens quodam modo obligat se ex doctrina sua ad benefaciendum. Vnde super illud Iob 39. *Aut circundabis collo eius hinnitum* dicit Gregor. Collo equi hinnitus circundatur: quia ne ad peruersa opera prodeat, suis vocibus vita prædicantis obsidetur. Et super illud Prou. 3 *Circunda eas gutturi tuo* dicit gl. Virtutes docet circundari gutturi, quum vox potius in gutture fieri soleat: quia scilicet prædicationis vox de interius manat, sed exterius circundari: nam quo aliquos ad bene operandum & viuendum excitant, eo ad bene agendum opera prædicationis seipsum ligat. Vnde Gregor. Qui verbum Dei loquitur, prius studeat qualiter viuat, & post ex actu colligat, quæ & qualiter dicat. Et Ecclesiastici 27. *Quæ in manu habes, tibi ceteros.* Ea in manu habemus quæ operi implemus, & talia debemus prædicare aliis & Ecclesiastici 29. *Confirma verbum, & fideliter age cum illo, & in omni tempore inuenies quod necessarium est.* Bona operatio est verbi confirmatio: mala vero operatio, infirmatio est verbi. Fideliter agit cum verbo, qui quod prædicat, credere se ostendit, quia idem opere implet. Qui prædicat delectationem aliquam venenatam esse & toxicatam, & tamen eandem sumit, non videtur credere quod prædicat, nec fideliter agit cum verbo.

De doctrina bona, & vita mala.

Ecclesia nocet Doctoris vita mala, etsi doctrina bona subsequatur.

ET notandum quod habere doctrinam bonam & vitam malam, ipsi habenti valde est verecundum & erubescentia plenum, & Deo displicet, & ecclesiæ multum nocet. Primum multipliciter potest ostendi. Primo ex hoc, quod ille qui bene docet & male viuit, quasi defert lucernam ante se, quia immunditiam suam ostendit, David Psal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, &c.* Prou. 6 *Mandatum lucerna est, & lex lux est.*

Item talis de bello fugit, & tamen ad pugnandum strenue alios exhortatur. Item literas etiam publicæ damnationis publicat. vnde Apostolus ad Roman. 2. *In quo alium iudicas, teipsum condemnas.* Item in libro Prosperi. Bene loqui & male viuere, nihil aliud est quam seipsum sua voce damnare. Talis sibi ipsi contradicit, & seipsum confundit. vnde Hieronymus: Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo hoc quod dicis ipse facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiuniis disputat. Accusare [...]iam etiam latro potest Sacerdotis Chri[...]s manusque concordent. Talis opere de[...], quod verbo ædificat. Eccles. 34. *Vnus ædi[...] & alius destruens, quid prodest illis nisi la[...]* Talis habet linguam longe maiorem man[...]d sine dubio monstruosum est, vnde Gre[...] Monstruosa res est manus remissa & lingu[...]gniloqua. De tali ironice solet dici illud [...]esis 27. *Vox quidem vox Iacob est, sed manu[...] manus sunt Esau.* Quod hoc autem multū d[...]iceat Deo, potest ostendi ex hoc quod Do[...]nus maledixit ficulneæ habenti folia sine fr[...]u, vt legitur Matth. 21. Ficulnea enim habe[...] folia sine fructu, est prædicator habens verba [...] ne bonis operibus.

Item ostendi potest ex hoc quod Dominus tot maledictiones faciebat Scribis & Pharisæis, qui habebant folia verborum sine fructu bonorum operum. Quas maledictiones habes Matthæi 23 Quod autem valde noceat hoc ecclesiæ Dei, multipliciter potest ostendi. Primo per hoc quod doctrina ecclesiæ in eis non habet talem virtutem, qualem deberet habere. Vnde auctoritas: Qui non ardet, non incendit Gregor. Magis valet ad prædicandum sancti amoris conscientia, quam exercitati sermonis scientia. Idem: Nulla est dulcedo linguæ; nisi condiatur sapore vitæ. Item Gregor. super Ezechiel Sermo dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet.

Idem: illi soli de Deo dulciter loqui voluerunt, qui cum cordis visceribus dilexeruat. Item: Sermo Dei contemptibilis redditur hominibus per vitam malam prædicantium. Vnde Gregorius: Cuius vita despicitur; restat vt eius prædicatio contemnatur. Ipsa etiam veritas suspecta redditur hominibus Quis enim crederet alicui qui aliquam viam assereret latronibus plenam esse & neminem posse transire per eam absque spoliatione & iugulatione, si post assertionem illam eandem viam eligere vellet? Idem, quis non haberet suspectam exhortationem insequendi hostes factam ab eo quem sciret esse ex parte hostiū? Propter malam vitam eorum qui habent instruere alios multa mala euenerunt ecclesiæ Dei. Vnde Thren. 4 *Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniā ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalē propter peccatā prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum*

eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum, effuderunt, inquam, suo malo exemplo Tertio potest esse culpabilis appetitus magisterii propter hoc quod appetitur, quod proprium est Dei, scilicet magisterium. Occasionem addiscendi potest dare homo homini, sed proprie non docet nisi Deus. vnde Augustinus: Magisteria forinsecus adiutoria quædam sunt & admonitiones: sed cathedram habet in cælo, qui corda docet. Aliud est oculis materiam ministrare quæ videtur, & aliud est visum conferre oculis Ad doctores forinsecos pertinet materiam ministrare illis qui addiscunt, sed ad interiorem magistrum pertinet, vt ad videndum sensum cordis aperiat: & sicut oculus & res obiecta non sufficiunt, vt visus in actu fiat: nisi oculus illuminetur: sic præter discipulum & forinsecum doctorem, necessarius est sol iustitiæ, à quo intellectus illuminetur, vnde postquam aliquis audiuit à doctore forinseco, ipse antequam acquiescat consulat magistrum interiorem. Quod autem Dei sit proprie magisterium, multis testimonii scripturæ potest ostendi De quibus pauca sufficiant ponere. Legitur Matth. 23 *Nolite vocari Rabbi: vnus est enim magister vester*. vbi dicit Gloss. interlin. Ne quod Deo debetur, vobis præsumatis attrribuere. Gloss. Vnus est qui illuminat hominem, quod non alius homo: sed tantum exercet docendo, non intellectum præstat. Item Gloss. Magister ex consortio veri magistri tanquam eius nuntius, & pro reuerentia ipsius à quo mittitur, honoratur.

Item Prouerb. 2. *Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia & scientia*. & Ecclesi. 1. *Omnis sapientia à Domino Deo est*. & Ioan 6. *Et erunt omnes docibiles Dei*. vt dicit gloss. Testantur prophetiæ, omnes homines illius regni, id est Christianæ fidei, esse docibiles Dei: & quia si homines foris loquuntur, tamen solus Deus sensus aperit intus. Item Ioan 14 dicitur de Spiritu sancto. *Ille vos docebit omnia*. & 16 *Docebit vos omnem veritatem*. Interlin. Intus sine sono. Sic fit & aliis sanctis. Item 1. Ioan. 2. *Non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus*. gloss. Nemo docenti tribuit quod ex ore docens intelligit. Nisi enim intus sit qui doceat, lingua doctoris exterius in vanum laborat: nec tamen doctor taceat, sed quod potest agat. Ad idem ostendendum valet quod dicit Philosophus, quod studium est expectatio diuinæ illuminationis Idem: Impossibile est de pellibus caprarum aut ouium haurire sapientiam. Ideo oratio præmittenda est ab his qui studere volunt Sapientia enim, Dei donum est. Nec debet aliquis tentare rapere eam violentia laboris, vel studii irrequisito domino. Iacob. 1. *Si quis indiget sapientia, postulet à Deo*. & August Oratione melius soluuntur dubia, quam inquisitione alia. Quarto potest esse culpabilis appetitus magisterii quia homo appetit esse superior illo quē natura genuit sibi æqualem Vnde August hominem homini subdi, non natura est hominis bene instituti, sed pœna damnati. Æqualitas multum placet Deo vnde Dauid: *Mirabile templum tuum in æquitate* Quinto potest esse culpabilis appetitus magisterii, si propter vanam gloriam appetatur. Sic faciebant Scribæ & Pharisæi. Vnde Matt. 23 *Amant primos recubitus in cœnis. & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi*. Psal. 64.

De afflictione magisterij curiosorum.

Dictum est ex quibus causis possit esse culpabilis appetitus magisterii, nunc dicendum est quantæ afflictionis magisterium curiosorum sit. Quod satis ostendit nobis Salomon. Eccles. 1 dicens: *Proposui in animo meo quærere & inuestigare sapienter de omnibus quæ fiunt sub sole*. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, vt occupentur in ea Alia translatio habet, hanc dissensionem pessimam. Studium curiosorum dici potest occupatio mala, peior, & pessima. Mala propter afflictionem tam corporis quam animę, quæ est ibi, & præcipue ista afflictio vbi parua vel nulla vtilitas est. Vnde Sen. Quid te torques in illa quæstione, quam vtilius est contempsisse, quam soluere? Idem: Nullius rei difficilis est inuentio, nisi illius cuius inuentæ hic nullus est fructus inuenisse. Peior vero est propter contemptores sapientiæ, & fastidiosos auditores De contemptu sapientiæ habetur Prou. 1. *Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt*. Ideo despicitur sapientia à stultis, quia ab eis non cognoscitur Sicut aurum & argentum à brutis animalibus conculcantur, quia ab eis non cognoscuntur. De contemptu etiam sapientiæ dicit Seneca Ad sapientiam quis accedit, quis dignam iudicat, nisi quam in transitu nouerit? Quis philosophum aut vllum liberale studium respicit, nisi cum aliquis pluuius interueniat

dies

dies quem perdere libet? Nihil itaque inuenitur ex his quæ parum inuestigata antiqui reliquerunt. At si hic iuuentus sobria incumberet, hic maiores docerent, minores addiscerent, vix ad fundum venirent vbi veritas posita est, quam nunc summa & leui manu quærimus. Dicit iterum Senec. Fastidientis stomachi est multa degustare. Quidam auditores adeo fastidiosi sunt, quod non possunt sustinere quod aliquid eis dicatur, quod alias audierunt, licet illud nesciant De quibus mirum est, quomodo ipsi possunt audire missam de beata Virgine quam toties audierunt Pessima vero occupatio est propter multiplex periculum quod ibi est. Difficile enim est, docentes à superbia & vana gloria non seduci. Etiam pedibus apostolorum, id est affectib. dicitur puluis vanæ gloriæ adhæsisse. De hoc periculo habetur Matt. 4. super illud, *& statuit illum supra pinnaculum templi*. Ibi enim dicit Glossa, in eo loco Christum tentat, in quo multos deceperat Et alia Gl. Ibi erant sedes doctorum, vnde populo loquerentur, vbi multos capit vana gloria honore magisterii inflatos Aliud periculum est infidelitatis in Deum Frequenter enim magistri Deo infideles sunt in talento sibi commisso. Eodem enim pretio quo ipsi emunt cuprum, quandoque possunt emere aurum. Et eodem labore possunt habere ædificatiua, quo ipsi acquirũt inflatiua. Tertium periculum est impietatis in proximum. Frequenter enim magistri volunt cauillationibus inutilibus intendere, quam fratres suos qui ad mortem trahuntur eripere. Seneca. Securius est munita conquirere cum hostis instat à tergo; & mouere iussus est similes &c. Necessitas excutit quod pax otiosa collegit. Demens merito videret si cum saxa in munimentum, senes fœminæq; congererent, cum iuuentus manu portis armata expectaret, sederem otiosus, & huiusmodi quæstiunculas ponerem: Quod non perdidisti habes: cornua non perdidisti: ergo cornua habes. Non vacat ad istas ineptias. Ingens negotium in manibus est, mors me sequitur, fugit vita, aduersus hæc me doc.

De merito bonorum doctorum, & triplici genere hominum.

Ministeriũ bonorum doctorum magni est meriti.

SEquitur videre quanti meriti sit ministerium bonorum doctorũ, quos timor Dei & charitas regit. Ad cuius rei euidentiã notandum est quod triplex est genus hominũ. Alii enim sunt indocti, alii sunt docti: non tamen adeo vt sufficiant docere alios: tertii vero adeo docti sunt vt docere possint. Primi miseri sunt in [...] ista. Quodammodo enim brutis inferiores sunt. Vnde Boetius in libro Consolat. Humanæ naturæ ista conditio est: vt tunc tantum ceteris rebus excellat cum se agnoscat: eadem tamen infra bestias redigitur, cum se nosse desierit. Nam ceteris animãtibus sese ignorare naturæ est, homini vero non conuenit. Ad idem facit quod legitur Cantic. 1. *Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregũ tuorũ.* Sponsa si se ignorat, post greges vadit: quia quodammodo iumẽtis miserior fit Miseriores autem sunt indocti, quando moriuntur. Prou. 10. *Qui indocti sunt, in cordis egestate morientur.* De merito vero eorum qui docti sunt legitur Daniel. 3. *Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Sicut enim stellæ valde splendidiores sunt, quam firmamentum: sic maior est gloria docentium alios, quam eorum qui non docent. Præcipue tamen vtile est docere eos qui alios possunt docere. Vno seruo pigro & nequam obiicitur. Matt. 25. quod oportuit pecuniam domini sui cõmittere numulariis: vbi dicit gl. Numularii sunt, qui prædicationem auditam volunt verbis & opere exercere. Et quod valde vtile sit docere tales, quam docere alios homines si bene & fideliter doceantur, manifestum potest esse ex hoc, quod maior vtilitas potest sequi ex eruditione vnius taliũ quã ex eruditione mille aliorum.

CAPUT VIII.

De appetitu simplicis excessus.

DIctum est de appetitu dominii & de appetitu magisterii. Nunc dicendum est de appetitu simplicis excessus Hoc vitio laborant illi qui volunt excedere alios in diuitiis vel pulchritudine, vel in aliquo alio bono, nec vellent aliquem sibi æquari. Ad hoc vitium videtur pertinere illud quod legitur Luc 22. *Facta est contentio inter eos quis eorum videretur esse maior.* Ad detestationem vero huius vitii. Primo videtur facere hoc quod hoc vitium peccatum est malitiæ (malitiam enim hic intelligimus affectionem alieni mali.) Qui enim vult excedere alios, per cõ-

sequens non vult excedi ab aliis, & sic vult malum aliorum. Vnde enim aliorum paruitatem, quia quodammodo facit ad hoc vt sua magnitudo vel sic appareat Secundo potest valere ad detestationem huius vitii hoc, quod ipsum reddit animum valde mutabilem. Quando enim ille qui laborat hoc vitio, respicit aliquem quem ipse excedit, ipse inaniter lætatur: quando vero aliquem à quo exceditur, tristatur, & sic modo tumet, modo docet, modo inflatur, modo tristatur Hâc mutabilitatem insinuat nobis Senec. dicens: Magnitudo certum modum non habet, cõparatio autem tollit eam aut deprimit. Nauis quæ in flumine magna est, in mari paruula est Tertium vitium est quasi quædam fames insatiabilis. Nũquam enim impletur desiderium eius qui omnes alios vult excedere: quia si excedit vnum excedetur ab alio Præterea si excedit aliquem in aliqua gratia, exceditur ab eodem in alia gratia. Præterea excessus quem ipse appetit, ad malum suum est Sicut enim abundãtia humoris in aliquo membro apostema solet generare: sic excessus in hominibus apostema generat superbiæ. Et sicut fatuus esset, qui vellet vnum oculum alium excedere, cum secundum naturam debeant æquales esse: Sic fatuus est, qui desiderat vt ipse alios excedat. Profectum proprium potest quis desiderare, sed etiam debet ei placere profectus aliorum quo ei æquentur. Debent omnes filii Dei velut fratres amare æqualitatem & similitudinem. Vnde legitur de ipso filio Dei, ad Hebræ 2 quod debuit fratribus per omnia assimilari. & Eccles. 32. *Rectorem posuerunt: noli extolli, esto in eis quasi vnus ex ipsis.*

Capvt IX.

De speciebus superbiæ exterioris. Et primo de superbia in corpore.

Dictum est de superbia interiori, consequenter dicendum est de superbia exteriori. Vocatur autem superbia exterior aliquid extrinsecum quod à superbia interiore procedit, & eam ostendit. Et potest distingui ista superbia secundum diuersitatem rerum, in quibus superbia hominum potest apparere. Potest autẽ apparere superbia hominum vel in ipso corpore vel, in lectis, vel in equis, vel ornatu, vel amplitudine familiæ, in conuiuiis, in ædificiis, in deauratis libris & in cantu. Et primo prosequamur de superbia illa quæ in ipso corpore apparet. Quæ potest distingui secundum diuersitatem membrorum quæ sunt in corpore scilicet oris, oculorum, narium, colli, & sic de ceteris membris. Ad superbiam oris pertinet illud Psal: *Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa* Et illud Prou. 14. *In ore stulti virga superbiæ.* Stultus enim verbis superbis quasi quadam virga homines cædit. De superbia narium. Esa. 2. *Quiescit ab homine cuius spiritus est in naribus eius.* De superbia oculorum Eccles. 23. *Extollentiã oculorum ne dederis mihi.* Et Prou. 16 *Oculos sublimes detestatur Dominus.* Et Psal. *Neque elati sunt oculi mei* De superbia colli vel ceruicis. Iob 15. *Currit aduersus Deum erecto collo.* Et Psal. *Dominus iustus concidet ceruices.* De superbia aliorum membrorum Esa 3. *Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt collo extenso, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus ceruicem earũ nudabit.* Contra Ezech 1. *Pedes eorum pedes recti, &c.* Et loquitur de quatuor animalibus, quatuor Euangelistis præfigurantibus. Doctores enim veteris legis habuerunt pedes seruorum, dum pro terrenis Deo seruiebant. Sed doctores nouæ legis habent pedes rectos, qui cælestia promittunt *Vnde beati pauperes spiritu* Item: *Agite pœnitentiam &c.* Vnde de eis dicitur Esaiæ 52 *Quam speciosi pedes euangelizantium pacem annuntiantium bona.* In veteri lege annuntiantur verba bona, scilicet æterna. Similiter doctores nouæ legis pedes habent rectos. Cantic 7. *Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis* Ecclesia filia principis, id est, cælestis regis, cuius ancilla fuit synagoga Ecclesia etiam recipit spiritum adoptionis filiorum, synagoga vero spiritum seruitutis. In calceamentis autem sunt pulchri gressus ecclesiæ, quia calceati sunt exemplo Christi & Apostolorum. Nota quod sponsus ecclesiæ volens totam ecclesiam pulchram esse, lauit pedes eius, & de quorum inquinatione præcipue timebat. Vnde diligenter debet pedes, id est affectus custodire. Cantico. 5. *Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Non debet iam ecclesia vel fidelis anima pedes suos ponere, nisi vbi sunt florida & viridia. Florida sunt merita. In floridis enim est spes fructus. Viridia sunt æterna præmia. In virore enim intelligitur, æternitas. Vnde pedes san-

Psal. 11.
Psal. 130.
Psal. 128.
Pedes recti qui sint.

des sanctorum suorum seruat: pedes enim custodiendi sunt ne calore adurantur, quod malo exemplo frequenter accidit, & ideo discalceandi sunt. Exod 3 *Solue calceamenta de pedibus &c.* Qui tempore negligentiæ frigescunt, exemplis sanctorum calceandi sunt. Exod. 12. *Calceamenta in pedibus habebitis.* Qui agnum paschalem comedit, Dominicā imitatur passionem, ad quod multum valent exempla sanctorum Si pedes collisi sunt per iram vel odium ad proximum tunc butyro sunt misericordiæ vngendi & considerationis misericordiæ quam nobis Deus exhibuit, & est exhibiturus si misericordiam proximo impendamus Iob 29. *Lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Hæc petra Christus est, qui riuos misericordiæ multiplicis nobis fundit. Si luto voluptatis inquinati sunt pedes, lauandi sunt aquæ lacrymarum vel tribulationis pœnitentialis. Ioannis 13. *Vos debetis alter alterius pedes lauare.* Si pedes aspersi fuerint puluere inanis gloriæ, excutiendi sunt. Matth 10. *Excutite puluerem de pedibus.* Legitur etiam de Iacob Genes. 49. quod collegit pedes suos super lectulum.

CAPVT X.

De superbia ornatus, & his quibus vti possumus contra eam.

Mulierum ornatus quis requiratur.

CVm ornatus possit esse diuersarum rerum decor, vt hominum vel locorum & multorum aliorum. Primo ponemus ea, quibus possumus vti contra superbiam ornatus humani, & virorum, & mulierum Contra hanc superbiam primo possumus vti verbis sanctorum sapientum. De quibus pauca ponere sufficiat. Eccles. 11. *In vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris.* Et 1. Tim. 2. *Velo mulieres orare in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona*: habitum ornatum, in quo vult Apostolus mulieres orare, vocat Gloss religionem earum ornantem eas. Vult etiam eas ornatas esse aliis virtutibus, cum verecundia vultus, vt non sint attritæ frontis meretrices. Vult eas esse sobriæ mentis. Vult etiam eas esse ornatas non in crinibus tortis, id est crispis &c. Vel non ornantes se auro &c. scilicet vt semper hæc crinibus intorquerantur. Item 1. Petr. 3. *Mulieres subditæ sint viris suis.* Et subditur: *Quarum tamen non sit exterius capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est, homo cordis in incorruptibilitate modesti & quieti spiritus.* Super quem locum talis Gloss. habetur sicut Cyprianus ait: Serico & purpura indutæ Christum induere non possunt Auro & margaritis & monilibus adornare, ornamenta cordis & pectoris crediderunt. Quod de illis indubitater verum est, quæ ad capiendas animas ornant se. Et subditur in Gloss. quod si Petrus etiam mulieres admonet coercendas, & ad Ecclesiasticam disciplinam religiosa obseruatione moderandas, quæ excusare possunt cultus suos per maritos: quanto magis id obseruare fas est virginem, cui nulla ornatus sui competat venia? Item 1 Timot 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* Contenti debemus esse tegumento, non quærere ornamentum. Item Apocalyp. 18. *Væ væ ciuitas magna, quæ amicta erat purpura, & bysso, & cocco, & deaurata est auro, & lapide pretioso, & margaritis: quoniam vna hora destituta sunt tantæ diuitiæ.* Item Augustinus: Tibi vestis purpura circundetur, non ad pulchritudinem, sed propter necessarium tegumentum, ne dum exquisitis vestieris, alteram turpitudinem assumas. Ideo dicitur, Vestis purpurea &c. quia sordes potest homo in vestimentis vitare. Vnde dicitur de August. Vestimenta eius & calceamenta nec nitida nimium, nec abiecta plurimum. Hieronym. Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Seneca Non splendeat tota, nec sordeat quidem. Hieronym. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt. Si tamen vestem sordidam pro Christi amore quandoque oporteat ferre: non est curandum, cum propheta viderit Iesum sacerdotem magnum indutum sordidis vestimentis Et cum Dominus immunditiam corporalem non reputet immunditiam. Matth. 15. *Non quod intrat in os coinquinat hominem.* Et iterum: *Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem.* Et in veritate immunditia corporis vera immunditia esse non videtur: consputum quasi immundum iudicatur, dum est in ore: quam cito est extra: immundum iudicatur. Senec. Argumen-

Ornatus & sordes fugienda.

tum bonæ voluntatis grabatus & pannus, vbi apparuerit aliquem non necessitate hoc pati, sed velle. Idem: Nemo nascitur diues: quisquis exit in lucem, visus est lacte & panno esse contentus.

Capvt XI.

De exemplis quæ dissuadent ornatum superbum, & humilem suadent

Secundo possumus vti contra superbiam ornatus exemplis. Multa autem sunt quæ exemplo suo dissuadent nobis superbum ornatum, & suadent humilem habitum, Primo suadet nobis hoc ipse Deus. Et hoc dupliciter. Primo in plasmatione hominis Voluit enim Deus pretiosum spiritum vili sacco carnis abscondere. Nec est verisimile quod voluerit corpus quod vile est, pretiosum tegumentum habere, qui pretiosi spiritui vile tegumentũ voluit dare. Secundo in hoc quod parentibus nostris post peccatum tunicas pelliceas fecit, vt legitur Genel. 3. Ad idem etiam monemur diuersis exemplis hominum De quibus licet sint multa, pauca ponere sufficiat. vnde Aug. de ipso dicit: Fateor, de pretiosa veste erubesco Esther. 14. *Domine, tu scis quod abominer signum superbiæ & gloriæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei.* Merito abominabatur Esther signum superbiæ, quia signum est diabolicæ subiectionis. Diabolus enim est rex super omnes filios superbiæ: vt dicitur Iob 41. Et sic dicit Gregor. Euidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Sicut ergo aliqua nobilis persona merito dedignaretur, si vilis persona signum seruitutis poneret in capite eius, & sic duceret eam per ciuitatem: Sic regina Esther quæ cor nobile habebat, abominabatur signum superbiæ quod in capite suo erat. Notanter dicit quod est super caput meum in diebus ostentationis meę: ornatum enim suum non ferebat, nisi quando regi marito suo se ostendebat. In quo mulieres nostri temporis multum sunt ei dissimiles, quæ cum sunt cum maritis non curant de ornatu: quando vero in publico volunt procedere, volunt esse ornatæ, & tamen dicunt quod ornant se propter maritos suos Detestabatur etiam Esther ornatum capitis sui, quasi pannum menstrui. Et merito: melius enim esset ferre peplum sanguine alicuius animalis cruentatum, quam ad vanam gloriam vel superbiam croceatum, excepto scandalo. Vitta enim ad vanam gloriam croceata, peccati sanguine quodammodo intincta est, qui sanguis deterior est quocunque sanguine animalis Item Iob 15. Saccum consui super cutem meam. Talis deberet esse vestis ad minus pœnitentium. Vnde Ioan. 4. *Vestiti sunt Niniuitæ saccis à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum vsque ad regem Niniue. Et surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco.* Item Matt 3. Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum. Antiqui etiam tegebantur vel sacco vel cilicio Maria etiam Ægyptiaca nuda in nemore latitabat. Si obiiciatur de pellibus tabernaculi rubricatis & hyacinthinis, ad hoc respõdet Hier sic: Olim ista approbabantur quando sanguis pecudis remissio fuit peccatorum, Nunc autem pauper Dominus suam paupertatem & simplicitatem in Ecclesia consecrauit. Et subdit: Si hoc iudaizando reuocas in templo, reuocemus cruorem immolatorum. Ad idem etiam monemur exemplo mercatorum, qui quando torsellum est de panno pretioso, faciunt ipsi coopertur am in de burello. Quis fatuum non iudicet illum qui velit torsello pretiosam facere coopertur am? Ad idem etiam monemur exẽplo ipsius Sapientiæ, quæ in personis contemptibilibus sæpe se abscondit: Vnde Sapiens. Sæpe enim sub pallio sordido sapientia. Vade, & fac tu similiter, vt sub humili habitu abscondas te. Ad hoc etiã monet nos ipsa natura, quæ sub terrę vilitate aurum & alia pretiosa abscondit, & sub vilitate corticis dulcedinẽ nuclei habet.

[margin:] ...ulieres ...are se nõ ... viris ...ceãt sed

[margin:] vt publice spectentur.

Capvt XII.

De duodecim stultitiis se ornantium.

Tertio valet contra superbiam ornatus, si ostendantur multiplices stultitiæ ornantium se. Prima est, quod exteriora sua vilia interioribus, quæ pretiosa sunt, præponũt vnde quasi paraturam pomi ipsi pomo præeligunt. Quando vnũ pomum datur duobus, & alter parat. nonne stultus esset si paraturam detineret, alii vero daret totum? Item si paraturam

turam daret suo socio, & sibi retineret totũ residuum, fatuus esset qui portionem acceptaret. Sed portionem à diabolo factam isti similem multi acceptant. Ornatum enim exteriorẽ, qui paraturæ pomi similis est, quæ quodam modo est depicta (habet enim candorem & ruborem) multi præponunt animæ suæ: & sic quasi vilem coopertu ram pretiosõ torsello præponunt. Diabolus enim non curat nisi de torsellis: id est, de animabus. Genes. 14. dicit rex Sodomorum, qui figuram tenet diaboli, ad Abraham: *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Istam stultitiã superbiæ innuit gl. super illud Io. 6. *Eum, qui venit ad me non eijciam foras.* Superbi est foras eiici, qui nihil habet in interiori bono, nec hic, nec in futuro. Secunda est, quod ipsi ordinẽ Dei peruertunt in seipsis. Volunt enim quod ancilla habeat ea quæ dominæ sunt, & econtrario. Carnem enim quæ ancilla est, ornant, & deliciis pascunt, & oportet vt fiat quod ab ea imperatur, licet mors animæ inde debeat sequi. Ecõtrario anima quæ domina fame & siti affligitur, & male induta est, & ad præceptum carnis operatur: quod est valde magna peruersitas. vnde Ber. Dominã ancillari, & ancillã dominari, magna abusio nimis magna est. Si quis assereret se fuisse in terra aliqua, in qua dominæ omnino se haberent vt ancillæ, quum diceret vix crederetur sibi. Sed in veritate terra illã patria ista est. In ea enim fere per totum annum fit festum ancillarum, quod alicubi cõsuetum est fieri in festo B. Vincentii. Tunc enim accipiũt ancillæ vestes dominarum suarum. Ista peruersitas similis est illi, quam ponit Salomon Eccl. 10. *Seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram.* & peruersitas ista est valde magna & nociua Ecclesiæ Dei. Vnde Prouerb. 30. *Per tria mouetur terra, & quartũ quod sustinere non potest, per seruum cum regere cœperit.* Tertia quod ipsi valde care emũt quod nihil valere sciunt: scilicet vanam gloriam, quæ non valet eis, nec quo ad animas, quum animabus sit valde nociua, nec quo ad corpora. Ioan. 8. *Si glorifico meipsum gloria mea nihil est*: nihil, inquam, in valore. Quarta est, quod ipsi plus expendunt vt pascant oculos aliorum, quam vt pascant ventrem suum. Senec. Non sunt homines ad pompam dentibus, & ore, & ventre contenti, oculis quoque gulosi sunt. Si quis eat per aliquam ciuitatem, plures artifices inueniet operantes vt pascant oculos, quam qui pascant ventrem. Vnde dixit quidam, mundum esse animal mirabile, qui maiores habet oculos, quam ventrem. Potius volunt homines bona sua perdere, & diuitibus hominibus quasi per oculos ponere, quam & Dei in pauperibus fame licum pascere. Vnde Ber. Inueniũt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur: cum periculo animæ suæ acquirunt, vnde oculos hominum delectant. Mira fatuitas est quum videns in pulchritudine rei visæ habeat delectari naturaliter potius quam res visa, eo quod videtur melius pertinere ad inspicientes pulchritudinem eorum, quæ inspiciunt prouidere, quod ad eos qui inspiciuntur. Debet ergo homo pulchritudinem exteriorem negligere: procuret autem eam, si voluerit, qui habet eam inspicere. Quinta stultitia ornãtium se est, quod ipsi similes sunt illi qui ex decore sellæ & fræni equum æstimat. vnde Senec. Quemadmodum stultus est qui equum empturus nõ ipsum aspicit, sed stratum & frænos: sic stultissimus est qui hominem ex veste circumdata æstimat. Idem: Cum voles æstimationem in re scire qualis sit, nudam inspice. Et sicut quidã ait: Ex auro frænum non meliorat equũ. Sexta est, quod omnia sua volunt habere pulchra, & se turpes. Vnde Aug. Ecce omnia pulchra sunt cum iniquis, & ipsi sunt turpes. Ita accidit peccatoribus ornantibus se extrinsecus, sicut accidit cuidã regi qui conuocatis magnatibus terræ suæ, fecit conuiuium magnum, & non erat locus in domo qui non esset opertus purpura, & aliis pretiosis. Et affuit quidam philosophus, qui volens spuere, spuit in faciem regis. Et cum ministri propter hoc vellent eum suspendere, non permisit rex: sed quæsiuit ab eo quare hoc fecisset. Qui ait: Vidi alia loca plena argẽto, & auro, gemmis, & purpura, & ideo in barbam regis quæ incrassata est ciborum pinguedine, quam immundam vidi, expui. Non enim vidi locum minus mundũ. Et compunctus est rex. Sic diabolus videns hominem qui debet esse dominus aliarum creaturarum, minus pulchrum cæteris creaturis, in faciem eius spuit, vel eum contemnendo, vel animam eius maculando. Quod figuratum est ex sputione facta in faciem Domini. Et in illa quę fiebat ei, qui nolebat suscitare semen fratris defuncti, Deut. 25. Frater hominis defuncti sine semine, diabolus est, qui sine spe dãnatus est. Cui homo debet suscitare semen: quia ex hominib: angelica ruina est reparanda. Erubescat ergo homo videns se malum & turpem inter suas res bonas & pulchras: sicut dominæ habentes ancillas pulchras, cum ipsæ sint turpes, erubescũt. Vnde August. Nonne vides debere erubescere te de bonis tuis: si domus tua plena est bonis, &

Res qualiter æstimãda.

Rex quidã purpura decorus à philosopho consputus.

æ habet malum? Septima est, quod cum morte damnati sint, & iam ducuntur ad illam, potius tamen cogitant de ornatu, quam quomodo liberent animas suas: Sen. Omnis capitis supplicio cōdemnati sumus, & incessanter ad mortem tendimus. vnde August Nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quam cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum vel tardius ire permittitur, sed pari motu omnes vrgentur. Vnde cum ornatus superborum, sit ornatus hominū morti adiudicatorum, potius est illusio, quam honor. Sicut purpuratio Christi postquam adiudicatus fuerat morti, illusio fuit. vnde Bernard. Omnis purpura illusio est, postquam Domino Iesu in purpura illusum fuit. Octaua est, quia inde gloriantur, vnde deberent erubescere. Triplici ratione potest ostendi, quod homo de veste debet erubescere. Primo, quia vestis signum est peccati parentum nostrorum. vnde Bern. Qui gloriatur de veste, similis est furi gloriāti de cauterio: quia propter peccatum Adæ introductus est vsus vestium. Quis latronum nō irrideat, si videat eum gloriari de signo sibi facto pro latrocinio suo, quod in fronte portat? Secundo, quia vestis remedium est turpitudinis erubescētiæ, quam per peccatum contraximus. Ante peccatum sufficiebat homini pulchritudo sua, nec habebat aliquam causam erubescentiæ. vnde non oportebat quod absconderet se sub veste. Sicut sol veste non eget: sufficit enim sibi pulchritudo suæ lucis pro vestimento. Similiter rosa non eget ornatu: sufficit enim sibi pulchritudo suæ lucis pro vestimento. Similiter rosa non eget ornatu: sufficit enim sibi pulchritudo coloris ad vestiendum, & sic de cæteris floribus. Matth. 6. *Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam Salomon in omni gloria sua coopertus non est sicut vnum ex istis.* Sed si per peccatum incurrit homo turpitudinem & erubescentiam, necessarium est vestimentum, quod est remedium turpitudinis & erubescentiæ. Sicut ergo ad gloriam loripedis non cedit quod habet pedem ligneū, quum sit remedium infirmitatis: nec ad gloriam scabiosi quod scabiem velat: sic nec ad gloriam hominis ornatus, etsi alicui videatur. Vnde Augustin. Qui superbit ex abundantia temporalium, est tanquam ægrotus qui superbit ex superabundantia medicamentorum vel emplastrorum. Quis non irrideat aliquem, si videat eum depingere domum, quæ minatur ruinam? Domus talis est corpus hominis. Vix enim staret per quinque dies, nisi cibis & potibus fulciretur. Vnde irridendi sunt qui variis ornatibus illud depingunt. A simili possumus dicere, quod ille qui superbit ex pulchritudine vestium, est tanquam ægrotus, qui superbit ex pulchritudine emplastrorum. Et sicut ridiculum esset si loripes pedem ligneum depingeret, vel deauraret: sic ridiculum est cum homines se ornant. Tertio ostenditur per hoc, quod ornantes se mendicant pulchritudinem suam à creaturis vilioribus quam ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret à vilibus hominibus mendicare, & potius indigentiam sustineret, quam mendicaret ab eis: sic debet homo erubescere à vermibus, & muribus suum mendicare decorem. Vnde frater Guido Cartusien. Quomodo non gloriabitur de pulchritudine, qui gloriatur de turpitudine? Vestes t· ornant, pulchritudo esset si tu eas ornares. Nona stultitia est, quod ipsi credunt se bene indutos & ornatos, cum equus eorum, scilic. corpus, bene ornatus est, cum tamen omnino nudi sint. vnde Apocalyp. 16. *Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videant homines turpitudinem eius.* Et Ezech. 18. *Denudabunt te vestimentis suis.* Et ibidem: *Dimittent te nudam, & ignominia plenam.* Ipsi sunt similes cuidam clerico, qui in festo stultorum induit equum suum scarleto, & ipse indutus erat matta vna Decima stultitia est, quod ipsi turpitudinem suam detegunt, quando tegere debuerunt: quia qui vident superbum ornatum eorū, male suspicantur de eis. Vnde super illud 1. Timoth. 2. *Non in tortis crinibus.* dicit gloss. Sup. habitus non recta facit de se credi. Et Eccles. 19. *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.* Si nux relinquit corticem exteriorem ante tempus, signum est interioris corruptionis. Sic si Christianus non habet exterius habitum, quem Christiana religio requirit, signum est quod vermis alicuius peccati intus lateat: magis erubescibilis culpa est, quam nuditas hominis, quum nuditas hominis à culpa habeat quod est erubescendum. Vnde magis erubescere deberent illi, quorum peccata apparent hominibus, quam si ipsi nudi hominibus apparerent. Illi ornantes se dum volunt vitare turpitudinem corporis, turpitudinem assumunt mentis, & dum se ornare volunt, inquinant se ad minus quo ad vitia superbiæ, quæ inquinant omnia bona quæ sunt in homine. Vnde illud: Si tibi gratia si sapientia formaque detur: Inquinant omnia sola superbia si comitetur. Vndecima stultitia est, quod mulieres volunt videri fatuæ, licet nolint esse, & potius volunt si-

Homo erubescere debet de veste tripliciter.

sunt similari statuis, quam matronis. Si equus venalis non est, quare signa venalitatis portat in fronte? Quare circulus est ante domum, si ibi non est vinum venale? Ouis Dei quare vult habere signum ouis diaboli? Nunquid non merito dicet ei pastor Ecclesiæ, Non noui te, & rapietur à lupo infernali. Signo crucis debent esse signati omnes fideles, id est, signo pœnitētiæ. Vnde Apostolus ad Galat. 6. *Stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.* Præcipue enim debere ntha bere in capite signa pœnitētiæ & humilitatis. Et illis, qui baptizantur vel confirmantur, imprimitur signum crucis in fronte. In capite enim ieiunii asperguntur cinere capita fidelium. De signatione ista legitur Apocal. 7. *Nolite nocere terra & mari, quousq; signemus seruos Dei in frōtibus eorum.* Ezech. 9. *Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: & signa thau super frōtes virorum gementium.* Thau figura fuit crucis. Crux enim tria brachia habuit ad figuram thau, postea addita est quædam tabula à parte superiori ad scribendum titulum. Crucem ergo quæ per thau intelligitur, vult Dominus figi in frontibus fidelium: sed mulieres abiecto signo Domini, posuerunt signum diaboli in frontibus suis. Vnde Psalm. Posuerunt signa sua. Et Apocal. 17. *Mulier circumdata est purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide pretioso.* Et subditur: *Et in fronte eius nomē scriptum, Mysterium.* Vnde timendum est eis illud quod legitur Ezech. 9. de non habentibus thau. *Percutite, & non parcat oculus vester, neque misereamini.* Et subditur: *Omnem, super quem videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite.* Duodecima stultitia ornantium se est, quod ipsi habent charam pulchritudinē corporis, quæ adeo parua est, vt pellibus murium & stercoribus vermium adiuuetur. Decorem autem animæ qui similis est diuino, sic vilipendunt quod etiam non reputant, cum dæmones eis aures & nasum præcidunt: iuxta illud Ezech. 23. *Nasum tuum & aures tuas præcident, &c.* Quod non fit sine magna contumelia Dei, cum potius velit esse similis in decore muribus, quam Deo. Pulchritudinem etiam sotularium suorum bene custodiunt homines, singulis diebus eos tergendo: de pulchritudine autem animæ (quæ Dei imago est) vix semel in anno cogitant, imo quod plus est, peccatorum facies quæ sunt facies dæmonum superinduant. Psalm. *Facies peccatorum sumitis.* Non attendentes illud Eccl. 4. *Non accipies faciem aduersus faciem tuam.* Nec offenditur parum Deus in hoc contemptu imaginis suæ: Vnde super illud Ps. *In ciuitate tua imaginē ipsorum, &c.* dicit gl. Merito imaginem ipsorum ad nihilum rediget Deus in cœlesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem ipsius ad nihilum redegerunt.

CAPVT XIII.

De aliis quæ deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus.

PRæter ista sunt alia multa quæ deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus. Primum est, Dei ordinatio, quæ vult vt in præsenti tempore intendatur reformationi animarū: & ad hoc specialiter fuit primus aduentus filii Dei in mundum. In futuro vero vult vt fiat reformatio corporum, & ad hoc erit secundus aduentus. Tunc n. resurgent corpora sanctorum, & gloriā suam habebunt qui hic sine gloria fuerunt. vnde Bern. Noli, ô corpus, præripere tempora. Potes n. impedire animæ tuæ, salutem suā operari non potes. Omnia tempus habent: patere vt nunc anima pro se laboret: magis autem collabora ei, quia etsi compateris, & conregnabis. Secundum est, quod ornatus iste tunc deficiet quando magis esset necessarius, quando sc. anima venire debebit ad illā magnam curiam, in qua congregata erunt quæ in terra, & quę sub terra, & quæ in cœlo sunt. Vnde Esa. 3 *Decaluabit Dominus verticē filiarum Sion* Et ibid. *In illa die auferet Dominus ornatū calceamentorū, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gēmas in fronte pendētes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & syndones, & vittas, & theristra, &c.* Armillas vocat gl. ornamenta brachiorū. Periscelidas vocat ornamēta talorū similia armillis. Murenulæ sunt catenæ circa collū. Olfactoriola vocat illa, in quib. continebat muscū, & similia. Theristra vocat vestes æstiuales valde subtiles, visui peruias, quæ dicūtur à theron quod est æstas. Tunc n. mulieres quę se alienis plumis quasi cornix pulchras faciebāt, amittēt plumas, & turpissimę apparebunt: & nō solū deficiet gloria ornatus tūc, sed etiā mutabitur in ignominiā, & quæ plus habuit de gloria, plus habebit de ignominia. Os. 4. *Gloriā eorum in ignominiam commutabo.* & Esa. 3. *Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona fu-*

niculus, pro cryspanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Tertium est hoc, quod corpora quæ hic fuerunt superbe ornata, à Domino tunc non ornabuntur. Vnde Bern. Nunc eant, nunc rideant qui corpora sua pellibus murium & stercoribus vermium informant: quia cum Dominus ad iudicandum venerit, non reformabit nisi quod abiectionis & humilitatis inuenerit. Vnde Apostolus ad Philip. 3 *Saluatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, &c.* Super quod verbum dicit Bernard. Requiesce in hac spe misera caro: qui propter animam venit, propter te quoque venturus est: qui reformauit illam, tui quoque non obliuiscetur. Quartum est magnus contemptus æternæ gloriæ in eis qui se ornant. Multum enim contemnunt æternam gloriam, qui ei præponunt gloriam & laudem hominum. Charius enim habent vt pulchri dicantur, quam quod regnum æternum consequantur. Nec etiam laudem semper habent, quam habere intendunt. In arca enim non serata thesaurum suum faciunt, & ideo leuiter illum amittunt. Vnde Bern. Insipiens tu, qui congregas merces in saccum pertusum, qui thesaurum tuum in alieno ore constituis, ignoras quod arca ista non clauditur, nec seras habet. Quintũ est, ingratitudo magna quæ est in eis qui superbe se ornãt. Valde enim ingrati sunt qui Deum inhonorãt in hoc in quo ipse voluit eos præ cæteris creaturis honorare. In hoc specialiter Deus honorauit præ cæteris hominem, quod eum ad imaginem & similitudinem suam creauit, vnde multum ingratus est ei qui in imagine sua contumeliam facit. Quis enim non timeat irreuerentiam aliquam facere imagini B. Virginis, vel imagini Christi hominis, scil. Crucifixo? Quomodo ergo non timent homines imaginem B. Trinitatis irreuerenter seruare? Illi, qui se ornant exterius similes sunt sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt omni spurcitia & ossibus mortuorum. Corpus enim peccatoris animæ mortuæ est sepulchrum: dicit Augustinus, vnde Dominus Matth. 23 *Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris hominibus pretiosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Ad quod potest induci quoddam exemplum: Barlaam rex quidam magnus habuit in itinere duos viros obuiam in veste attrita & sordida, & facie attenuata, & psallebant Domino. Rex autem de curru exiliens amplexatus est eos. Quod videntes principes eius, indigne tulerunt, & cum per se non auderent corripere eũ, rogauerunt fratrem eius vt quæreret ab eo quare tantam reuerentiam exhibuisset talibus vilibus personis. Rex autem volens ostendere illis errorẽ suum, præcepit fieri quatuor areas. Duas deauratas, in quibus posuit ossa mortuorum, obfirmans eas aureis seris. Alias duas de pice & bitumine, in quibus posuit pretiosas margaritas, & vnguenta optima, ligans eas funibus ciliciinis, & posuit eas ante magnates vt æstimarent quid singulæ valerent. At illi deauratas magni pretii iudicauerunt. Quibus rex ait: Erratis, omnia oportet inspici interioribus oculis, non exterioribus, siue honorem, siue contumeliam. Apertis ergo deauratis arcis, ait rex: Iste est typus eorum qui exterius sunt gloriosi, intus repleti mortuis & fœtentibus operibus. Deinde apertis aliis duabus, ait: Ipse est typus eorum, qui extra sunt sordidis vestibus operti, intus pretiosi bene redolentes apud Deum, quales fuerunt illi, de quorum veneratione me reprehendi fecistis. Et sic confudit eos. Item ornantes se similes sunt fimo cooperto.

CAPVT XIV.

Quod superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis.

NOtandum ergo quod superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis. Prima causa est pretiositas. Vnde super Luc. 16. de diuite qui induebatur purpura & bysso, dicit gl. Si culpa pretiosarum vestium culpa non esset, sermo Dei non ita vulgariter exprimeret, quod diues purpura & bysso indutus apud inferos torqueretur. Vnde Gregorius: Nemo pretiosa vestimenta, nisi ad inanem gloriam quærit: videlicet vt honorabilior cæteris videatur. Nemo vult pretiosis vestibus ibi indui, vbi à nemimine potest videri. Secunda causa est mollities vestium. Vnde Matth. 11. *Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Et super illud Matt. 3. Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum dicit Gloss. Seruus Dei non debet habere vestimentum ad decorem, vel ad delectationem, sed tantum ad tegendum nuditatem. Vnde Gregor. Nemo æstimet in fluxu ac studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Dominus Ioãnem de vestimenti sui asperitate laudasset. Tertia causa est, extraneitas: quando scilicet

aliquis vult habere vestes aliis dissimiles. vnde Soph. 1. *Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina.* Quarta causa est superfluitas. Potest autem ista superfluitas esse duplex, vel quo ad multitudinem, vel quo ad magnitudinẽ. Primo modo est superfluitas in illis qui volunt habere vestes lõgas vt maiores esse videantur quod vitium multum abundat in quibusdam prælatis, qui pileos longos deferunt in capitibus, calopodia in pedibus, & vestes longas per terram trahunt, volentes sic adiicere ad staturam suam cubitum vnum. Vnde Luc. 20. *Attendite Scribis, qui volunt ambulare in stolis.* Stola vestis est lõga. Illi qui vel magnitudine vel altitudine corporis sui dignitatem volunt honorare, non videntur attendere quod legitur de Saul, quod rex malus fuit, *& altior vniuerso populo ab humero & sursum.* 1. Reg. 10 & illud quod dicit Dauid

Psalm. 149. in Ps. *Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei* Et illud Prou. 16. *Spirituum ponderator est Dominus.* Fatui corpora ponderant, & iudicant hominem ex ea parte, ex qua non est homo: Dominus vero spiritum ponderat. Vnde Reg 16. dicit Dominus ad Samuelem, quum præcepisset ei de vnctione Dauid in regem: *Ne respicias vultũ eius, nec altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eũ, nec iuxta intuitum hominis iudico.* Homo enim videt quæ apparent. Dominus autem intuetur cor. Pretiosiores species aromaticæ in minorib. saccis solent reponi, vt gariophylli, & similia.

De caudis mulierum.

HOc vitio laborant dominæ, quę lõgas caudas trahunt post se per terram pretiosis vestib. induentes, & de nuditate Christi in pauperibus non curantes caudis suis pulices colligũt, & puluerem mouent hominibus: Christum vero, quẽ in tot pauperibus nudum respiciunt, & non operiunt, timendum est eis ne in caudis earum diabolus quiescat. Vnde legitur de quodã sancto, qui vidit diabolum quendam ridentem: & quærens ab eo causam risus, dixit: Vidi socium meũ equitantem super caudam cuiusdam mulieris, quæ dum retraheret caudã, cecidit socius meus in lutum, & inde risi. Secundo modo est superfluitas in illis qui volunt habere diuersa paria vestium, & potius volunt vestimenta sua à tinea comedi, quam inde Christum in pauperibus indui. Iac. 5. *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis quæ euenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt.* Et Bern. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur: Nobis fame & frigore miserabiliter orantibus, quid conferunt tot mutatoria. vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Quinto potest esse reprehensibilis habitus propter materiam, vt si est serica, vel aurea, vel argẽtea. Et notandum quod circa materiam vestium multum proficit, vel potius deficit curiositas humana. Primo enim fuit materia vestiũ pellis cum lana. Vnde Gen. 3. *Fecit quoq; Deus Adam & vxori eius tunicas pelliceas.* Deinde processum est vsq; ad lanam puram, quæ est leuior quam pellis. Tertio processum est ad cortices arborum vel herbarum, scil. ad linum, & huiusmodi. Quarto ad stercora vermium, scilicet ad sericum. Deinde ad aurifrigium, & ad lapides pretiosos.

De Superbia corrigiarum.

INter ornatus vero qui propter materiam reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibiles corrigiæ sericæ deauratæ vel deargẽtatæ. Et hoc multiplici ratione. Primo. quia superbia talium corrigiarum in loco humiliationis est. vnde Mich. 6. *Humiliatio tua in medio tui.* Vnde sicut superbia in paupere amplius displicet Deo, quam in diuite, quia pauper habet materiam humiliationis & quoddam repressiuũ superbiæ: sic potius Deo displicet superbia circa ventrem vbi tãta materia est humilitatis, quam in alia parte hominis. Præterea sicut ignis vehemens est qui ardet cum aqua, quæ contraria est ei: sic valde magna est superbia quæ durat vbi tanta est materia humilitatis. Bernard. Non est magnum humilem esse in abiectione: magna prorsus & rara virtus, humilitas honorata. Sic econtrario potest dici, quod magnum prorsus vitium est superbia cum humilitate magna: Ideo humilitas beatæ Virginis omnem humilitatem puræ creaturæ superauit, quia maiorem materiam superbiendi habuit cum Dei mater fuerit. Sic superbia ventris superbiam aliorum membrorum superat: cum maiorem materiam humilitatis habeat. Itẽ saccus bono tritico plenus bene ligatur fune vnius oboli. Non modica fatuitas est ad ligandum saccum immunditia plenum, quęrere corrigiam sericam deauratam, vel deargentatam, & vasis vinum pretiosum cõtinentibus circuli lignei sufficiunt. Ridiculum ergo est circulis deauratis vel argentatis ligare saccum ventris abominatione plenum. Præterea quis non irrideat si videat ornatum templi poni circa fimum, vel aliquem locum continentem immunditias? Sic faciunt mulieres quæ ornant

Psal. 143. se circa medium corporis. vnde Psalm. *Filia eorum composita, circumornata vt similitudo templi.* Est etiam magna stultitia mulierum quod corrigiæ illæ caræ constant eis, & non prosunt animæ, nec corpori, imo Deus in eis offenditur, & proximus scandalizatur. Ipsæ etiam mulieres ex pondere grauantur, quum interdum magis ponderosæ sint, quam circuli ferrei quos pœnitentes deferunt. Multæ mulieres sunt, si iniungeretur eis pro pœnitentia vt ita ponderosas ferrent corrigias, non acquiescerẽt iniungenti. Mira insania mulierum, quod tantis expensis diabolo se ligant, & quod tam care emunt vnde à diabolo ligentur. Diabolus enim bene scit ligare aliquem suo proprio cingulo. Sexto reprehensibilis est propter colorem, vt in vestibus clericorum color viridis, rubeus, & varius. Cuius rei ratio esse potest, quod talis color in lana ouium naturaliter non inuenitur. Si enim Deus voluisset lanam ouium talium colorum esse, ipse potuisset depingere sicut & aues. Et forte in principio non fuit facta tinctura huiusmodi absque culpa & curiositate. Audiui quandam virginem quam conscientia remordebat, quia habebat vestem alterius coloris quam naturalem allegãtem contra se quod ouis, quæ nunquam peccauit, contenta esset naturali colore: ipsa vero, quę multum peccauerat, pretiosiori colore vteretur. Et in veritate cum homo mendicet vestem ab oue, iuxta illud Augustini: Ouis mandatum Euangelicum implẽs, de duabus tunicis, dat vnam non habenti. Sufficere deberet homini mendicanti color ille, qui sufficit oui lanam largienti. Superbus mendicus est, cui non sufficit illud, quod sufficit illi, à quo mendicat.

De peplis & vittis croceatis mulierum.

INter ornatus vero, qui propter colorẽ reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibilia pepla, siue vittæ mulierum croceatæ. Quod multipliciter potest ostendi. Primo, quia displicet alicui principi quando videt vexillum inimici in terra sua. Sed plus displicet ei, si videt in aliqua de villis suis. Multo plus si in aliquo de castris suis, & præcipue si videat illud in superiori parte castri sui. Sic Deo multum displicet quando videt superbiæ vexillum (quod est diaboli signum) in superiori parte castri sui, scilicet in capite mulieris, & videt vexillum suum remotum à loco, in quo potius volebat illud esse. Humilitatem enim pœnitentiæ potius voluit Dominus esse in capite. Ezech. 9. *Signa thau super frontes virorum gementium.* In signum huius rei fit crucis signum in illis qui baptizantur, & in illis qui confirmantur in fronte. Et in capite ieiunii capita cinere asperguntur. Secundo per hoc, quod velum, quod est in capite mulieris, signum est subiectionis. In hoc ostenditur quod superiorem habet, scilicet virum suum. In hoc enim ostenditur, quod ab ea præuaricatio incepit, & ideo potius mulieres velamina deferunt, quam viri, & præcipue quando à viris suis cognitæ sunt. Vnde super illud 1. ad Corinth. 11. *Capilli mulieri pro velamine dati sunt.* dicit gloss. Ad hoc habet mulier velamen vt se ream agnoscat, & subditam: & iterum in eodem cap. super illud. Non est vir creatus propter mulierem, sed mulier propter virum, dicit gloss. Ideo debet mulier super caput suum habere velamen propter angelos, vt dicit Ambrosius, vt scilicet ostendatur subiecta viro, & quia per eam præuaricatio cœpit. Vnde cum peplum debeat esse signum humilitatis, multum Deo displicet si superbiant inde mulieres. Irridendus esset fur, cui in signum furti bursa suspendi debet ad collum, si peteret vt illa bursa purpurea esset. Sic irridendæ sunt mulieres, quæ volunt habere pepla croceata. In opprobrio enim suo quæ sunt gloriam vbi esse non potest. Non cedit ad gloriam furis, si bursa ad collum suspensa sit deaurata. Tertio per hoc quod mulieres quæ croceum colorem in peplis deferunt, colorem decentem, amabilem Deo & angelis, & hominibus mundi cordis vilipendunt: colorem vero minus decentem contra doctrinam Ecclesiæ deferunt, scil. croceum. Color decens & amabilis Deo & angelis est color albus. Quod croceus color minus sit decens, quam candidus, patet ex hoc quod nulla est quæ non velit habere faciem suam cãdidam potius, quam crocei coloris. Quod autem color iste placeat Deo, patet per hoc quod dicitur Cantic. 5. *Dilectus meus candidus.* Non dicit, croceus. Sapient 7 de ipso: *Candor est lucis æternæ.* Et Bernard. loquens de sapientia increata, dicit: Candor est lucis sapientia, & candidam oportet esse animam, in qua ipsa sedem elegerit. Sic etiam placet Deo candidus color in ornatu corporis, potius quam croceus. Quod patet per illud Matth. 17. quod in transfiguratione Domini vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Magisterio enim Spiritus sancti institutum est, quod sanctissimum corpus Domini panno candido inuoluatur, non croceo, vel alterius coloris. Vnde bene deberet sufficere immũdo corpori color ille ad inuoluẽdum se, qui suf-

ficit Dominico corpori. Quod etiam color iste placeat angelis. patet per hoc, quod legitur Marci vlt. Angelum apparuisse stola candida. & Matthei vlt. legitur. vestimenta angeli alba fuisse sicut nix. Et Ioan. 20. *Et vidit duos angelos in albis sedentes.* Quod autem hominibus mundi cordis placeat color iste, patet: quia si quis occurrat duabus mulieribus, quarum vna habeat peplum candidum, & altera croceum, statim illam quæ defert candidum honestiorem iudicabit, & ita magis ei placebit, nisi iniquitas propria cor eius subuerterit. Quarto potest idem ostēdi per hoc, quod cum ornatus propter vanitatem reprehēsibilis sit, quod vanius & mutabilius erit in ornatu, magis reprehensibile erit. Vnde cum croceus color in peplis valde mutabilis sit, reprehēsibilis est. Si aliqua mulier tunicam suam qualibet septimana tingeret & lauaret, satis fatua diceretur: tales sunt quæ singulis septimanis pepla sua & tingunt & abluunt.

Habitus superbus culpandus.

De peccato illarum, quæ præsumunt ponere alienum colorem in vultibus suis.

Facies fucantes reprehenduntur.

SEptimo est reprehensibilis habitus vel ornatus propter præsumptionem, quando sc. aliqua præsumit facere, quod specialiter ad Deum pertinet, sicut faciunt illę quæ alienos crines apponunt capiti, vel colorem innaturalem super faciem, huiusmodi enim proprium est Dei. Vnde tales cum Lucifero similes volunt Altissimo esse. Ipsæ sunt veluti simiæ, quæ dum volunt se decorare, specialiter se iugulant. Sunt etiam angeli tenebrarum transfigurati in angelos lucis, non attendentes illud Eccl. 4. *Ne accipias faciem aduersus faciem tuam.* Quam mulier assumit contra faciem interiorem animæ, quia eam deturpat. Dum enim mulier exterius vult habere pulchram faciem, interius assumit faciem diabolicam. iuxta illud Psal. *Facies peccatorum sumitis.* Facies enim assumpta, contraria est faciei naturali, quia ante debitum tēpus facit eam senescere, & in futuro pro ea punietur. Ioel. 2. Omnes vultus redigentur in ollam. Multum offenditur aliquis artifex quando alius præsumit meliorare opus eius: sic Deus in istis. Præterea magnam contumeliam facit Deo talis persona, quæ potius vult talem faciem habere qualem pictor facit, quam qualem eius Deus fecit. De tali muliere dicit Hieronym. Qua fiducia erigit ad cœlos vultus, quos conditor non agnoscit?

Quod sex deberent cohibere mulieres à portando alienos crines.

SEx vero sunt quæ possunt cohibere mulieres ab alienis crinibus, si eis diligenter ostendantur. Primum est, pœna quam scriptura comminatur eis. Vnde Esa. 2. *Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crines earum nudabit.* Et in præsenti etiam quandoque crines earum nudantur. Vnde Parisiis accidit in quadam processione, quod quædam simia cuidam dominæ peplum cum alienis crinibus abstulit coram populo, & turpis & depilata sicut cornicula, depositis plumis alienis remansit: quod iusto Dei iudicio accidit, iuxta illud Esa. 33. *Væ qui prædaris: nonne tu prædaberis?* Deprædata fuerat illa mulier mulierem mortuam crinibus suis: & ideo merito eam simia deprædauit. vnde Poeta: *Non est lex æquior vlla, quam necis artifices arte perire sua.* Secundo fatuitas magna quæ comitatur hoc vitium, quod patet ex hoc, quod pugiles crines suos abbreuiant quādo duellum facturi sunt, ne per crines ab hostib. capiantur. Et illi similiter qui intrant religionē tanquam pugiles spirituales. Fatuę tamen mulieres crines suos augent, licet in bello periculosissimo sint, quasi nolint de manibus diaboli euadere. Non de facili euadit mulier de manu diaboli, ex quo tenet eam per crines, quando sc. mulier habet nimium amorem ad decorem crinium. Item tales mulieres materiam periculosæ infirmitatis quam habent, augent, cum potius deberent eam minuere, quasi nolint à sua infirmitate curari. Infirmitas autem valde periculosa est, sicut prius ostensum est, superbia: quæ materia augetur, quando crines alieni propriis crinibus adduntur. Satis sunt istæ superbæ quæ parum habent de crinib. Tertio peruersitas magna. Faciūt n. tales ad contumeliam Dei, ac damnū animarum suarum, quod nullo modo facerēt propter amorem Dei & salutem propriam. Si iniungeretur alicui mulieri pro pœnitentia quod haberet per noctem ad caput suum manum mulieris mortuæ, nullo modo vellet habere. Diceret enim terrore se amentem fieri. Crines autem mortuæ mulieris vult habere in nocte ad caput suum in contumeliam Dei, & contra voluntatem ecclesiæ. Nec terretur inde, nescio quo diabolico miraculo. Quarto deberet cohibere mulieres à vitio isto, magna ingratitudo quæ est ibi, quando sc. ipsæ volūt habere in loco isto crines ad Dei cōtumeliam, vbi Christus pro amore earum tulit spineam coronam. Quinto,

contemptus Dei qui est in vitio isto. Valde enim Deum contemnunt qui capillos Deo præponũt, cum capilli videantur esse superfluitates hominis, sicut & vngues. De receptaculo lendium & pediculorum faciunt mulieres thesaurum suum imo Deum suum: quia hoc ab homine colitur, quod præ ceteris diligitur: sicut dicit gloss. super illud ad Philip. 3: *Quorum Deus venter est*. De Maria Magdalena legitur Lucæ 7. *quod capillis capitis sui tersit pedes Domini*. Non enim eos amabat tantum, quantum amant dominæ nostræ. Sexto deberet cohibere mulieres à vitio isto, multiplex malum quod inde prouenit tam eis quam proximis earum. Proximis de facili malum prouenit ex pulchritudine crinium. Crines enim velut quidam laquei sunt quibus fatui capiuntur. Vnde legitur Iud. 14. quod ipsa colligauit cincinnos suos ad capiendum Holofernẽ. Cincinni sunt capilli dependentes à capite mulieris. Sicut pueri laqueos faciunt de pilis caudæ equi ad capiendum aues: sic diabolus laqueos facit de pilis mulierũ, ad capiendum viros. Ipsis etiam mulieribus multiplex malum facit pulchritudo crinium. Accidit enim eis sicut legitur Absaloni accidisse de pulchritudine crinium eius, sicut legitur 2. Reg. 14. *Porro sicut Absalon, vir non erat pulchrior in omni Israel*. Et subditur: *A vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula. Et quanto magis tondebat capillos, tanto plus crescebant* (semel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum caesaries) *ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico*. Quid autem ei acciderit, legitur 2. Reg. 18. sc. quod *caput eius quercui adhæsit, & illo suspenso inter cœlum & terram, mulus cui insidebat, pertransiit, & veniens Ioab tres lanceas infixit in corde ipsius*. Sic per pulchritudinem crinium adhæret fatua mulier alicui viro luxurioso, qui per quercum designatur. Quercus enim fructum defert quo porci pascũtur: sic luxuriosi opera faciunt in quibus infernales porci delectantur: & veniens Ioab, id est, diabolus, infigit tres lanceas in cor fatuæ mulieris. Prima lancea est vitium superbiæ. Secunda, vitium luxuriæ. Tertia, vitium discordiæ propter ipsam inter mulierem & virum suum. De hoc require in tractatu de Luxuria, in cap. de Choreis: vbi ponitur illud verbum Apocal. 9. *Et similitudines locustarum, &c.*

De habitu reprehensibili propter formam vel compositionem.

OCtauo potest esse reprehensibilis habitus vel ornatus propter formam vel compositionem. In forma vero reprehensibilia sunt ista, incisio ex parte inferiori, sicut fit in vestibus ioculatorum corrugatio ex parte superiori. Vtinã si Deo placeret, facies earum corrugare facerent, quo vestes corrugatæ fierent. Reprehensibile etiam est quod caudæ ibi assumãtur. Natura caudam negauit hominibus, sed miseri homines eã sibi assumunt. Præcipue autem videntur reprehensibiles quo ad formam & compositionem. sotulares rostrati, & perforati & stricti. Rostrum in sotularibus diabolica videtur esse inuentio, cum nõ inueniatur simile in rerum natura. Nullum enim animal est, quod in pede rostrum habeat, et si habeat aliquod in capite. Mulieres vero quæ nusquam rostrum deberent habere, volunt habere in pedibus. Perforatio etiam in sotularibus magna videtur fatuitas, cum sotulares integri meliores sint quam perforati. Similiter strictura in sotularibus magna fatuitas est, cum etiam Deus inde offendatur, pedes grauentur. Non enim ita constringerentur pedes si essent in compedibus, sicut constringuntur quandoque à sotularibus. Multi sunt qui non reciperent pro pœnitentia tale grauamen, si sacerdos eorum vellet hoc eis iniungere. Magna etiam ingratitudo est velle deferre sotulares perforatos, in contumeliam Dei in pedibus suis, cum Deus pro amore eius pedes suos voluerit perforari. Magna etiam fatuitas est, quærere pulchritudinem in sotularibus, cum ad hoc inuenti sint vt inquinentur, & per hoc pedes ab inquinatione seruentur. Nec enim in radicibus arborum vel fundamentis domorum pulchritudo solet requiri: sic nec in sotularibus deberet requiri pulchritudo.

Forma habitus reprehenditur.

De superbia ornatus raptorum & vsurariorum.

NOno potest esse reprehensibilis habitus vel ornatus, quia est de re iniuste acquisita: sicut accidit in vxoribus vsurariorum vel raptorum quæ vestes pretiosas deferunt de lachrymis pauperum. Vestes tales sanguinolentæ sunt. Ieremiæ 2. *In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum*. Alæ sunt extremitates superborum palliorum. Alis istis volatur in infernum non in cœlum. In alis istis inuenitur duplex sanguis, scilicet sanguis pauperum. Spolia enim pauperum ex quibus est vestis illa, iudicio scripturæ sunt sanguis pauperum, & vita eorum. Vnde Eccles. 34. *Panis egentium vita pauperum est. Qui defraudat illum, homo sanguinis est.*

Forma vestis vitiosa.

Alius

Alius sanguis qui in alis istis inuenitur, est sanguis ipsius mulieris, quæ defert pallium quod emptum est de re iniuste acquisita. Mors enim sua latet ibi, cum ad damnationem suam illud deferat. Cruentatio ista quæ est in vestibus diuitum, figurata est per chlamydem coccineam, in qua illusus est Dominus Illusione autem illa ostensus est status principum huius mundi. Decimo potest esse reprehensibilis ornatus vel habitus, propter amorem nimium, quem habent mulieres ad pulchritudinem. Tantus enim potest esse amor ille quod est mortale peccatum, & quasi idololatria, vt quando amor ille amorem Dei superat Hoc enim, ab homine colitur, quod præ ceteris diligitur, sicut prius dictum est.

De quinque quæ debent cohibere mulieres ab amore pulchritudinis.

QVinque autem sunt quæ debent cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis. Primum est vanitas ipsius pulchritudinis De qua legitur Prouerbio vltimo: *Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Deum, ipsa laudabitur* Pulchritudo vana est, quia ad nihil valet ei qui eam habet: potius videtur valere illis qui vident eam, & in ea visa delectantur. Potest etiam dici vana, quia vadit in nihilum, propter quod flori comparatur. Esaiæ 40. vbi sic legitur: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos agri.* Licet flores sint magni decoris, tamen parum amantur, quia cito trãsit decor eorum. Sic parum amanda esset pulchritudo corporis, quia cito perditur: ad minus in morte quando maxime necessaria esset, cum Deo debeat præsentari, & angelis eius, cum ituri sunt ad curiam cælestis regis Secundo deberet mulieres cohibere ab amore nimiæ pulchritudinis hoc, quod pulchritudo talis frequenter maledicta est: vnde Iob 5. *Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.* Vnde dicit gloss. super hoc verbum, statim: Infirmus cum inæqualitate rerum variatur: dum videt prospera, laudat: cum mutantur nihil esse iudicat: sed sanus cum gloria ipsam pœnam sequentem considerat, & statim damnat. Malo fuerunt pulchræ illæ mulieres, quæ propter pulchritudinem suam damnabuntur. Maledicta est talis pulchritudo mulieris. Multis re vera potius expedisset quod fuissent leprosæ: vel naso, vel auribus mutilatę, quã quod essent pulchræ. Tertio deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis, turpitudo & immunditia quæ frequenter comitatur pulchritudinem corporis Vnde dicitur Ezechielis decimosexto: ad fatuam mulierem: *Abominabilem fecisti decorem tuum.* Hoc est vnum, de quo multum dolendum est, quod pulchræ mulieres quæ plus deberent abhorrere immunditiam, amplius se inquinant per peccatum. Propter hoc pulchritudinem fatuę mulieris comparat Salomon circulo aureo in naribus suis. Prouerb 11. *Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua* id est, pulchritudo mulieris fatuæ. Sus si circulum aureum haberet in naribus distraheret illum per quodcunque volutabrum luti Similiter mulieres fatuæ pulchritudinem suam distrahũt per quodcunque volutabrum luxuriæ. Sus non parcit ori sicut nec pedi, quin illud in lutum infigat. Sic nec mulier fatua parcit faciei suæ, immo illam quæ cæteris membris operit iniquitate & impietatę sua. Vel aureus circulus potest intelligi mulier pulchra & fatua, quam diabolus trahit per omnem immũditiam, quia habet eam in potestate sua, sicut sus circulum aureum traheret per immunditiam, quem haberet in naribus suis.

Quarto deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc, quod pulchritudo earum valde nociua est. Est enim pulchritudo illa pulchritudo exurens, qualis est pulchritudo carbonis viui. Et est etiam pulchritudo vulnerans, qualis est pulchritudo splendentis gladii. Vnde Hieronymus: Gladius igneus est species mulieris. Et Prou 5. legitur de fatua muliere, quod *nouissima illius amara sunt velut absynthium, & acuta quasi gladius biceps*: Sicut puer in gladio fulgenti primo solam aduertit pulchritudinem, & ideo gladium amplectitur, sed nouissime sentit læsionem: Sic fatui homines in specie muliebri primo solam aduertunt pulchritudinem: sed postquam eam tetigerint per amorem, ex vulnere cordis perpendunt pulchritudinem illam esse gladium acutum. Biceps autem gladius potest dici pulchritudo illa: quia ipsam mulierẽ, in qua est, lædit per superbiam & ipsos aspicientes per luxuriam. Vel potest dici gladius biceps, quia corpori & animæ occasio est mortis æternæ. Et vere gladius igneus est pulchritudo mulieris. Multum enim potens ad exurendum cor humanum. Vnde Barlaam rex quidam habuit filium, de quo dictum est ei à medicis quod cæcus fieret si infra decem annos solem vi-

deret. vnde rex ipsum fecit includi decem annis in spelunca. Quibus finitis fecit eum egredi de spelunca. Et ostensa sunt ei aurum & argentum, & multa alia pretiosa & concupiscibilia. Et ad interrogationem eius nominata sunt singula: Cum autem inquireret anxie de mulieribus quæ præsentes erant quæ res essent, dixit ei quidam iocose, Eas esse dæmones qui seducunt homines. Et cum reductus ad regem requireretur ab eo quid magis ipse desideraret: Respondit, se super omnia quæ videat desiderare dæmones qui seducunt homines. Et miratus est rex quod tam tyrannica res esset species mulieris. Quinto debet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc quod pulchritudo aduersatur bonitati. Non enim de facili habetur bonitas cum pulchritudine Poeta: Lis est cum forma magna pudicitiæ. Vnde cum pulchritudo auferat bonitatem quæ longe melior est quam pulchritudo, ipsa non est multum desideranda, immo valde timẽda In magno periculo est pulchritudo mulieris Est enim quasi thesaurus in aperto, qui à multis concupiscitur. Vnde Gregorius: Deprædari desiderat, qui thesaurum publice in via portat Fatuæ sunt quæ neglecta bonitate pulchritudinem quærunt. Similes sunt pueris qui pyra vel poma vermes habentia (quia pulchriora aliis sunt) præeligunt. Præcipue autem fatuæ sunt illę, quę naturaliter deformes sunt, & tamen laborant ad hoc quod sint pulchræ, ad quod nullo modo pertingere possunt Ad hoc autem quod sint bonæ laborare nolunt, quod tamen melius & de facili obtinere possunt. Mulier quæ laborat amplius ad hoc quod sit pulchra quã bona videtur plus amare alterius vtilitatem, quam suam. Si enim pulchra fuerit, aliis pulchra erit. Pulchritudo enim eius alienos oculos pascit. Si autem bona fuerit, sibi bona erit, Prou. 9. *Si sapiens fueris, tibimetipsi eris.*

Quantis, & quot personis noceat superbus habitus.

VNdecimo potest esse culpabilis ornatus mulieris, quia multis nocet. Primo nocet viro suo quem interficit spiritualiter, dans ei occasionem quod vsurarius fit vel raptor. Secundo nocet illis quibus debuit restitui: quod præcipue verum est in vxoribus vsurariorum & raptorum. Tertio nocet ipsi mulieri. Et hoc multis modis. Primo, quia ei materia est infirmitatis magnæ scilicet superbiæ. Secundo, quia aufert sibi illud vnde debuit redimere animam suam morti æternæ condemnatam. Tertio, quia aufert ei tempus quod debuit expendere in seruitio Dei. Nec est paruũ damnum, cum tẽpus res pretiosissima sit vnde Bernardus Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie vilius reputatur. Quarto, aufert ei orationes quas facit in ecclesia. Nõ enim exaudit Deus orationes quas facit mulier ipsa superbe ornata, cum ipsa filios Dei occidat ex alia parte ostensione incautæ suæ pulchritudinis vnde super illud 1. ad Tim. 2. *Non in tortis crinibus* &c. dicit Gl. Superbus habitus non impetrat Non est paruum damnum mulieri quæ pauper est spiritualiter, si orationes quas in ecclesia facit amittat. Orationes enim sunt magna pars bonorum quæ ipsa facit: frequenter potius vtile esset eis humiliter esse in domo, quam superbe in ecclesia. Si aliqua mulier esset quæ in nulla solennitate iret ad ecclesiam, ipsa reputaretur hæretica. Quid ergo est de ea quæ facit quod deterius est? Quomodo talis mulier remissionem peccatorum suorum consequetur, quæ in ecclesia Deum offendit, vbi eũ placare debuit? Quinto, nocet ei superbus habitus, quia bonam famam aufert ei. vnde super illud 1 ad Tim 2. *Non in tortis crinibus*, &c. dicit gl Superbus habitus non recta facit de se credi. Sexto, nocet ei, quia facit eam solicitari sicut equus. Ex quo enim equus habet signum venalitatis in fronte, non quæritur vtrum sit venalis, sed pro constanti habetur, & de pretio quæritur Sic mulier habens ornatũ meretricium, solicitatur, & solicitata nisi valde fortis sit, facile labitur: quia casta est quam nemo rogauit, vt ait Poeta. Quarto nocet superbus ornatus aliis mulieribus, quia ministrat eis exemplum superbiæ. Dat etiam eis occasionem inuidiæ & discordiæ ad viros earum, & quandoq; occasionem adulterii: quia quando non possunt habere similes ornatus à viris suis, rixantur cum eis, & quandoq; eos habere voluit ab aliis viris, & sic adulterium committunt Quinto nocet maritis aliarum mulierum. Reddit enim eis vxores eorum molestas, & quandoque aufert eas illis. Sexto nocet domino cuius templum exurit Templum Dei est vnusquisque fidelis. Plus diligit Deus vnũ templum spirituale, quam omnia templa materialia mundi: vnde magna Dei offensio est, incendere huiusmodi templa. Se-

ptimo

ptimo nocet sanctis, quia festa eorum non obseruant mulieres quæ sic se ornant, quia tunc magis peccant quam in aliis diebus cum magis superbe se habeant. Tunc etiam quandoque violant festa, præparando ornatus suos. Octauo, nocet angelis, quia filios Dei in eorum positos custodia occidunt. Ideo dicitur 1. ad Corint. 11. quod mulier debet habere velamen super caput suum propter angelos, ne scilicet offendat angelos occidendo homines quos ipsi custodiunt. Et vt breuiter dicam, Deo & angelis eius non timent contumeliam facere etiam in ecclesia, quando corpus Christi præsens est, & angeli assunt, & populus ibi est congregatus, scilicet quando missa celebratur. Quod angeli ibi assint, patet ex verbis Gregorii sic dicentis: Quis fidelium dubium habere possit in ipsa immolationis hora, ad vocem sacerdotis cælos aperiri, atque in illo Christi mysterio choros angelorum adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi Et super illud 1. ad Corinth. 12. Vbi dicit Apostol. quod mulier debet habere velamen super caput, dicit glossa: Angelici spiritus nobis adesse credendi sunt, maxime cum diuinis obsequiis mancipemur: id est, cum ecclesiam ingressi lectionibus sacris aurem accommodamus, vel psalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus, vel missarum solennia celebramus. Ideo monet Apostolus velamen habere propter angelos. Nec dubitari debet vbi Dominici corporis & sanguinis mysteria geruntur, supernorum ciuium conuentus adesse, qui monumentum, quo venerabile corpus positum fuerat, & vnde resurgendo abscesserat, tam sedulis excubiis seruabant.

Quod habitus mulierum se ornantium est culpabilis propter intentionem multiplicem.

VLtimo potest esse culpabilis ornatus propter intentionem. Multiplex potest esse intentio mulierum ornantium se. Quædam enim ornant se vt concupiscantur ab aliis, quam à viris suis: quod constat esse mortale peccatum, licet non habeant voluntatem consentiendi illis qui eas concupiscunt: quia secundum Augustinum, non solum appetere, sed etiam appeti velle, criminosum est. Aliæ vero ornant se ex superbia, vt pulchriores sint aliis, vel saltem non excedantur ab aliis, vel ex amore vanę gloriæ & laudis, vt dicatur quod ipsæ sint pulchræ. Istæ videntur multum impiæ esse, non curantes de morte fratrum suorum, dum solum habeant ventum vanitatis vt pulchræ reputentur. Non videtur quod tales mulieres charitatem habeant: quia verba vanæ laudis chariora habent: quã fratres suos. Aliæ vero ideo se ornant, vt viris suis placeant: vt sic contineant ab aliis mulieribus. Sed de talibus accidit, quod sic quandoque occidunt eos spiritualiter, dum dant eis occasionem quod nimis ament eas, quia nimius amator vxoris propriæ, adulter est, sicut dicit Ambros. Ex quo amor iste non sit citra Deum, iam iudicatur peccatum mortale. Præterea si ornatu suo velut quodam rete vult capere virum suum, ne capiatur ab aliis mulieribus quare illud rete expandit vbi nõ est vir eius? Multæ enim potius ornant se quando prodeunt in publicum, quam quando sunt cum viris suis in domo. Tales similes sunt illis qui dicunt se velle capere aues syluestres, & capiunt domesticas. Præterea sicut mulier cauet ne perdat virum suum, sic vir debet cauere vxorem suam. Vnde debet cauere ne ipsa immoderate ornata sicut murilegus syluestris efficiatur & fugiat. Sicut enim murilegus syluestris fugit quando habet pulchram pellem, & quandoque hac de caussa amittitur. Aliquis enim propter pulchram pellem vellet eum habere. Sic mulier ornata libentius vadit ad spectacula, vt ab aliquo concupiscatur, & à viro quandoque amittitur. Potius deberet velle, vir eam habere minus pulchram: quam aliis pulchriorem. Item si non placet viro quod vultures, id est luxuriosi, sequantur vxorem suam, quare vult eam esse absque pelle conuersationis honestæ Item cum non vult vxorem suam meretricem esse, quare vult eam similem meretrici esse & in habitu meretricio? De hoc habitu legitur Prou 7. *Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas.* Et cum ex hoc verbo constet aliquem ornatum meretricium esse, non video quid sit meretricius habitus, nisi croceus sit, & similia. Ezechiel. 16. *Habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es.* Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ. Solent caupones in domibus suis ex diuersis partibus circulos ponere quando diuersæ viæ sunt circa domum, vt transeuntes per quamcunque viam sciant ibi vinum esse venale. Sic fatuæ mulieres signa venalitatis ponunt in capite, in pedibus, &

dibus, & in brachiis, & tamen se dicunt esse castas, castitatem amare, volentes quod magis credatur vni testi assueto mẽdaciis, quam multis testibus veris qui mentiri non nouerunt. Testis assuetus mendaciis, lingua est earum. Testes veri sunt cetera membra quæ impudicitiam ostendunt Hieronymus: Aut loquendum nobis est vt vestiti sumus, aut vestiendum vt loquimur. Quod autem pollicemur & aliud ostendimus, lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Deberet esse mulier viro suo adiutorium salutis. 2. *Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi.* Similiter & vir debet vxorem iuuare, vt saluari possit. Et cum mulieres, vt sæpius pronæ sint ad nimium amorem pulchritudinis, & gloriam ornatus, vir debet iuuare in hac parte & cohibere eam ab ornatu inhonesto. Pronitas ista mulierum ad gloriam ornatus insinuatur Matt. 25. de decem virginibus, quarum quinque quæ laudem quæsierunt, cælestem ianuam clausam inuenerunt. Similiter cum viri proni sint ad nimium amorem diuitiarum, qua habent prouidere familiis suis, vxores debent iuuare eos & prohibere à cupiditatibus suis, & dicere eis se contentas esse paruo victu & humili vestitu, si ipsi cessauerint ab vsuris & aliis generibus cupiditatum. Sed heu hodie remedium versum est in venenum. Vxores enim impellunt viros ad infernum dando eis occasionem male acquirendi, dum superfluas expensas ab eis requirunt. Viri etiam impellunt vxores ad infernum, dum eas consentire faciunt vsuris suis, & dum non permittunt eas facere bonum quod ipsæ possent. Vnde hodie quantum ad personas multas, societas coniugalis est quasi complexus spinarum, quæ simul in ignem mittentur, quia non possunt separari. Est etiam velut complexus aliquorum simul se inuicem submergentium.

De mulieribus se ostentantibus.

Mulier ostentans se incendiaria est.

MVlieres pulchritudinem suam per vicos in ecclesia ostendentes, sunt incendiariæ sacrorum locorum, scilicet virorum: quilibet enim fidelis est templum opere Spiritus sancti in baptismo dedicatum: sicut dicit glossa super illud primo ad Corinthios tertio: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Ipsæ etiam sunt homicidæ fratrum suorum, & filiorum Dei. Sunt etiam venatrices diaboli in filios Dei ad mortem. Diabolus etiam vtitur eis tanquam esca ad capiendos viros, sicut cum cattis & aliis vilibus animalibus excoriatis vultures solent capi. Vtitur etiam eis tanquam laqueis. vnde Eccl. 7. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est.* vnde legitur quod beatus Bernardus cum quædam soror eius venisset cum superbo habitu ad abbatiã in qua ipse erat, noluit exire ad eã asserens eam esse rete diaboli. Quæ confusa & compuncta mandauit ei vt non despiceret animã eius, etsi carnem despiciebat, parata tamen erat in omnibus facere voluntatem eius. Quo audito vir sanctus gaudens venit ad eam præcipiens ei vt illum superbum habitum de cetero non portaret. Quæ illi acquiescens ita mutata est, vt homines eius mutationem mirarentur. Vtitur etiã diabolus eis tanquam gladio ad occidendum filios Dei. Etiam si dicat aliqua se non habere malam intentionem: Respondeo, quod neq; gladius malam intentionem habet quando ab illo aliquis occiditur, sed vtens illo habet ibi malam intentionem. Sic diabolus qui vtitur his mulieribus ornatis tanquam gladio, ibi malam habet intentionem. Et licet etiam nullus haberet malam intentionem, nihilominus tamen mortuus esset qui occisus esset, & secundum leges, qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Dicitur etiam Exodi 21. *Si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, reddet dominus cisternæ pretium iumentorum* Cisterna quæ habet aquam ad remedium sitis, incautis tamen potest esse occasio mortis vel præcipitii. Sic vxor etiam alicuius quæ viro suo est remedium fornicationis, aliis potest esse occasio mortis. Sic etiam vocat Salomon vxorem, Prouerb. 5 vbi sic legitur: *Bibe aquam de cisterna tua*: id est, de propria vxore. Hæc cisterna aperitur, quando mulier nimium ornatur. In eam vero non coopertam bos vel asinus cadit, quando ostensione pulchritudinis quam mulier incaute ostendit, aliquis perit. In hoc casu anima pereuntis de manu mulieris requiritur. Si quis incaute deferendo ignem domum aliquam incendat, nonne tenebitur ad emendam? Quomodo ergo innocens erit, quæ pulchritudinem suam incaute ostendendo, domos spirituales exurit? Quædam etiam ideo se ornant, quia erubescunt non deferre ornatus quos deferre consueuerunt, vel quos

aliæ

aliæ mulieres deferunt: vel quia timent ab hominibus derideri, si ornatus tales dimiserint.

CAPVT XV.

De bona erubescentia & eius commendatione. Et quod peccatum sit valde erubescibile.

Erubescentia bona & mala quæ sit.

ET quia verecundia hæc multum nocet ecclesiæ Dei, ideo tractabimus hic de verecundia. Et quia quædam verecundia bona est, & quædam mala est, iuxta illud Ecclesi. 4. *Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam.* Primo de bona erubescentia dicemus. Secundo de mala. Tertio tangemus de irridentibus eos qui bene faciunt. Notandum ergo quod erubescentia bona est quoddam frænum quo aliquis regitur in viam paradisi. Dum aliquis habet frænum istud, sperari potest de eius correctione. Vnde Sapiens: Erubescentia salua res est. Ad commendationem huius erubescentiæ facit illud Ecclesiast. 22. *Ante grandinem præibit coruscatio, & ante verecundiam præibit gratia.* Præcipue verecundia placet in mulieribus Ecclesi. 7. *Gratia verecundiæ mulieris sensata super aurum.* Verecundia etiam specialiter placet Deo in pœnitentibus. vnde Bernardus: Quantum displicet Deo impudentia peccatoris tantum placet erubescentia pænitentis. De non habente erubescentiam legitur Ieremiæ 3. *Frons mulieris meretricis facta est tibi noluisti erubescere.* & Esa. 3 dicitur de non habentibus erubescentiam istam. *Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt.* Legitur etiam Ieremiæ 6. *Confusi sunt, quia abominationem fecerunt, quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.* Vere erubescere nescit, qui de peccato non erubescit. Peccatum enim valde erubescibile est. Magis erubescibile est peccatum, quam nuditas totius corporis, quod patet, quia peccatum nuditatem fecit erubescibilem. Parentes enim nostri non erubescebant ante peccatum, licet essent nudi. Vnde cum illud propter quod aliquid est tale magis erit tale: magis erubescibile videtur esse peccatum, quam nuditas. Præterea quum erubescentia sit fuga rei indecentis, peccatum autem indecentius sit quam aliquid aliud quod sit in mundo, cum sit opus diaboli, & ipso amoto omnia decentia essent, constat magis erubescibile esse, imo comparatione ipsius alia non sunt erubescibilia. Vnde dicit Gregorius de Maria Magdalena. Quia semetipsam grauiter erubescebat intus, nihil esse credidit, quod verecundaretur foris. Præterea peccatum est immunditia, & comparatione ipsius immunditia corporalis non reputatur immunditia. Matt. 15. *Quæ procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.* Et quibusdam interpositis subditur: *Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem.* Est etiam peccatum abominatio magna. Vnde Psalmista *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt.* Psal. 13. Vnde patet peccatum valde erubescibile esse. Multis autē aliis modis ostendi potest quod peccatum sit valde erubescibile. Et quia hominem proditorem reddit apud Deum, & quia facit eum valde vilem: facit etiam inferiorem brutis animalibus, quæ tantum vnam mortem soluunt: sed peccator debitor est duplicis mortis, & quia peccatum est finis, quo quis in inferno suspendatur: non habet diabolus vnde hominem suspendat, nisi ipsemet funem istum ei attulerit. Est etiam peccatum illud cum quo fustigabitur homo in die iudicii coram toto mundo. Thren. 1. *Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ collo meo.*

De XVI. erubescibilibus.

ILla de quibus erubescendum est, enumerantur nobis. Ecclesi. 41. *Erubescite à patre & à matre de fornicatione &c.* Et sunt XVI. quæ ibi tanguntur, de quibus multum erubescere debemus. Et ponitur primo fornicatio, quæ quadruplici ratione valde erubescibilis, est quia tam vilium membrorum, & quia anima & corpus in ea maculantur, & quia mulier ibi venditur, dat animam suam quandoq; pro duobus denariis diabolo, & corpus peccatori: non faceret tale forum de scularibus suis. Notabiliter etiam dicit. Erubescite à patre & matre. Pater est Deus, & Ecclesia est mater, de quibus debet multum erubescere fornicans. Potest multum erubescere filia diuitis dum fornicatur, quia pater suus poterat eam honorifice maritare. Nonne erubescere debet filia Dei de tanto patre, si fornicetur, cum ipse possit eam optime maritare? A præsidente & à potente demum erubescere debet ho-

mo de mendacio: *quia potior est fur, quam assiduitas viri mendacis* vt legitur Eccles. 20. & quia mentiens non seruat fidem, licet velit sibi fidem adhiberi, & fallit eum qui confidit in eo: erubescendum est enim propter Deum præsidentem: id est, præsentem, & potentem vindictam sumere de mentiente, & potest illud intelligi specialiter de mendacio promissionis in baptismate factæ. Tertio erubescendum est de delicto: id est, de negligentia & pigritia. Seneca: Turpissima iactura est quæ per negligentiam fit. Eccles. 22. *In lapide luteo lapidabitur piger.* A principe autem ideo erubescendum est de delicto, quia multum displicet ei pigritia serui, sicut velocitas multũ placet. Et prouerb 22. *Vidisti virum velocem in opere suo, coram rege stabit.* Præcipue tamen à summo principe erubescendum est de delicto, & ab illo iudice cui cuncta aperta sunt. Et cuncta quæ fiunt adducet in iudicium, & de quolibet momento temporis negligenter expenso exiget rationem. Quarto erubescendum est de iniquitate à synagoga & plebe Et primo hoc quod homo sibi inique appropriat quod debet esse commune: vt faciunt vsurarii, qui tempus omnibus commune sibi appropriant, quod Dominus voluit ab omnibus æqualiter possideri. Et mali dispensatores qui sibi retinent quod pauperibus debent diuidere, quibus dicitur Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, id est, de pecunia inique vel inæqualiter detenta. Quinto e-erubescendum est à socio & amico, de iniustitia: id est, hoc quod iniuste agit erga sociũ & amicum Hoc valde iniquum est Prouer. 3. *Ne moliaris amico tuo malum cum in te habeat fiduciam.* Sexto erubescendum est de furto. Tob. 2 *Non licet nobis aliquid edere de furto, aut contingere.* Et præcipue erubescendum est, si quis furtum fecerit, vel sustinuerit fieri in loco in quo ipse habitat. Septimo, erubescendũ est de veritate Dei & testimonio: id est, de veritate quam Deus docuit, & tot testimoniis confirmauit, si aliquis illi fidem nõ adhibuit. Octauo erubescendum est de discubitu in panibus, si quis se inhoneste habuerit. vel fiei, ad cuius mensam comedit, fidem postea non seruauerit. Sicut faciunt illi qui postquã ad mensam Domini sederunt, vel spiritualiter vel temporaliter, non timent ei contumeliam inferre. Nono, erubescendum est ab obfuscatione dati & accepti. Datum obfuscat, qui cum tristitia dat. Eccles. 35. In omni dato hilarem fac vultum. Vel qui dat cum dilatione Prou. 3. *Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere. Cras enim tibi dabo: cum statim possis dare* Datum etiam obfuscat, qui illud extollit. Potius enim debet qui dat donum diminuere, quam extollere. vnde Genes. 33. dixit Iacob ad Esau, *Si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manu mea.* Acceptũ etiam obfuscat qui de beneficio est ingratus, vel ipsum attenuando vel obliuioni tradendo. Senec. Lex beneficii est, quod alter obliuisci debet dati, alter debet memor esse accepti. Cato: *Exiguum munus cum det tibi pauper amicus, Accipito placide, plene & laudare memento.* Decimo erubescendum est à salutantibus de silentio Quod in duobus casibus præcipue intelligendum est, scilicet quando aliquis non vult reddere salutem alicui causa superbiæ, vel causa odii Sapiens: Saluta libenter. Ecclesiast. 22. *Amicum salutare non confundaris, & à facie illius non te abscondas.* Nec obstat illud Luc 10 *Neminem per viam salutaueritis* Et illud 4. Reg. 4 quod dixit Eliseus ad Giezi: *Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te, ne respondeas ei.* Per hoc enim prohibetur prolixitas vel curiositas salutationis Quod autem bonum sit salutare, patet per illud Matth 10. *Intrantes autem domum, salutate eam* Vndecimo, erubescescendum est à respectu mulieris fornicariæ. Quia secundum Augustin. Impudicus oculus impudici cordis est nuntius. Duodecimo, erubescendum est ab auersione vultus cognati: quia sicut legitur 1. ad Tim. 5. *Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.* Nec solum erubescendum est ab auersione vultus cognati, sed etiã proximi, præcipue pauperis. Vnde Tob 4. *Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini.* Vnde sequitur in verbo proposito Ecclesiast. 4. *Ne auertas faciem à proximo tuo.* Tertiodecimo, erubescendum est ab auferendo partem, & non restituendo. Sicut enim valde honorabile est dare, sic erubescibile valde est auferre, & præcipue fratri suo fideli: scilicet partem quam pater cælestis dedit ei de rebus huius mundi. Specialiter autem non restituere ablata, videtur esse erubescibile vsurariis & raptoribus, qui cum sint iam condemnati suspendio inferni pro maleacquisitis, potius volunt retinere & suspendi; quam reddere & liberari. In quo sunt peiores latronibus, qui

omnia

omnia libenter restituerent si scirent se per hoc posse liberari.

Quartodecimo à respectu mulieris alieni viri. Periculosus est enim valde respectus talis Ipse respectus fuit occasio Dauid adulterii, & homicidii, vt dicitur 2 Reg. 11 Nec solum à respectu isto erubescendum est, sed etiam à quacunque familiaritate, vel ad ipsam vel ad ancillam eius, vnde possit oriri mala suspicio. Vnde sequitur: *Ne scruteris ancillam eius, & ne steteris ad lectum eius.*

Quintodecimo, erubescendum est ab amicis de sermonibus improperii Et si amicus debet arguere amicum, tamen absque improperio. Tullius in tractatu de Amicitia: Monere & moneri est officium veræ amicitiæ, ita tamen quod adulatione careat admonitio, & contumelia careat obiurgatio. Sextodecimo, erubescendum est ab improperatione dati. Imitari debet illum qui dat omnibus affluenter, & non improperat, vt legitur Iacob. 1 De fatuo vero legitur Ecclesiast. 20. *Exigua dabit, & multum improperabit. Qui enim non erubescit male agere, est sicut equus absque freno, qui de facili, regi non potest.* Duo solebant homines cohibere à malo, scilicet timor Dei, & pudor mundi. Sed timor Dei multos iam parum cohibet à malo Benignitate enim Dei & misericordia abutuntur homines male agentes, quia Deus benigne eos ad pænitentiam expectat. Ecclesi. 8. Quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore vllo filii hominum perpetrant mala. Non attendentes quod misericordia ista superexaltat iudicium: iuxta verbum Iac. 2. *Quia quanto misericordius hic parcit, tanto iustitia in futuro durius ferit* vt dicit Hieron. Quanto amplius malleus eleuatur, tanto postea durius percutit: & quanto arcus plus curuatur tanto vehementius sagittam emittit. Similiter se habet iustitia Dei. Aug Lento gradu diuina procedit seueritas, sed tarditatem compensat grauitas. Pudor etiam iam potius impellit homines ad malum, quam cohibeat à malo: quia qui solebant erubescere male agere, iam erubescunt bene facere.

Capvt XVI.

De mala erubescentia, & eius detestatione.

Erubescentia mala quare detestanda.

De erubescentia mala, hoc modo dicemus. Primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem erubescentiæ malæ. Secundo ponemus remedia quibus vti possumus contra eam. Primo, valere potest ad detestationem eius, si ostendatur quanta sit timiditas eorum & ignorantia qui propter erubescentiam non audent benefacere. Ipsi sunt sicut equi vmbram, timentes. Vera mala non sunt præsentis vitæ, sed futuræ. Præsentia enim mala sunt sicut vmbra futurorum. Vnde qui erubescentiam præsentem timent, & non futuram, ipsi timent vmbram, nō veritatem, *Trepidauerunt*, ait Dauid, *timore vbi non erat timor.* Psal. 13. Ipsi etiam sunt sicut paruuli qui terrentur latratu catulorum, qui mordere non possunt. Senec. Authoritatem habemus senum & vitia puerorum. Non puerorum tantum, sed etiam infantium. Illi leuia formidant, hi falsa, nos vtraque Leuia formidant, qui verba irrisorum formidant, qui reputant dedecus quod in veritate est honor. Mundus iste est velut catulus latrans irrisionibus contra eos qui bene agunt: sed mordere nescit, quia non eos percutit, & cum satis latrauerit, tacebit. O quam strenui milites sunt, qui propter latratum relinquunt domum suam: sed bene relinquerent eam si viderent milites armatos insequentes se. Si aliquis de militibus regis Franciæ ipso petente debitum seruitiū ab eo, diceret se non audere ei seruire, quia homines inde loquerentur: friuola & ridiculosa reputaretur eius excusatio. Sic friuola est excusatio illorum qui propter verba hominū dimittunt seruire Deo. Ipsi etiam sunt timidi vt lepores Vtinam tamen essent leporibus in aliis similes. Lepusculus plebs inualida collocat in petra cubile suum, vt legitur Prouerb. 30. Labia habet in motu, aures longas, pedes veloces. Timor enim addit alas pedibus. Sic facere debet qui debilem se nouit. In petra cubile collocat, qui in petra Christo fiduciam habet. Labia habet in motu, qui sæpe orat. Longas habet aures qui iuxta verbum Iacob 1. velox est ad audiendum, & tardus ad loquendum, ad respondendum scilicet opprobriis quæ sibi dicuntur. Pedes veloces habet, quem timor Dei occupat *Quia qui timet Deum, nihil negligit*: vt legitur Ecclesi 7. Causa huius timoris est duplex Prima est amor placendi mundo. Desines timere, si desperare desieris. Contra tales qui volunt pla-

ere mundo, dicitur Iac. 4. *Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Deo.* Quicunque ergo voluerit amicus huius seculi esse, inimicus constituitur Dei Psal. *Confusi sunt qui hominibus placent, quoniam Deus spernit eos.* Et apostolus ad Galat. 1. *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Secunda causa potest esse hæc, quod Deus forsitan recesserit ab eis. Vix enim posset esse tanta timiditas in eo cum quo esset Deus. Psal. *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo, mala quoniam tu mecum es* quod autem aliquis timidus fiat, postquam Dominus recesserit ab eo, patet ex eo quod Cain caput tremulum habuit, & adeo timidus fuit vt Domino diceret: *Omnis qui inuenerit me, occidet me.* Gen. 4. Ad idē facit illud Leuit. 26. *Si spreueritis leges meas & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum, ego quoque hæc faciam vobis: Corruetis coram hostibus vestris, & subijciemini his qui oderunt vos, fugietis nemine persequente.* Tanta timiditas est erubescentium, quod ex hoc quod sunt coram hostibus suis corruūt. Non enim possunt sustinere aspectum irridentium. Imo sicut fluit cera à facie ignis, & nix à facie solis: sic corda erubescentium defluunt à facie irridētium. Ipsa etiam subditi sunt hostibus suis. Cum enim irrisores sint hostes eorum, ipsi facere non auderent quod eis displiceat: quod tamen deberent libentius facere, quam quod eis placeret. Erubescentes etiam fugiunt nemine persequente. Irrisor enim non persequitur, sed obsequitur. Ministrat enim materiā, vnde corona æterna fabricetur, irrisiones enim sunt velut aurum & argentum, & lapides pretiosi ex quibus fit corona paradisi Prou. 33. *Fugit impius nemine persequente.* Mala pœnæ quidam succursus sunt à Deo missi contra mala culpæ. Mira fatuitas quod homines fugiunt mala pœnæ, & sequuntur mala culpæ. Succursum à Deo missum timent & fugiunt & mortem suam sequuntur, scilicet peccatum Ecclesi. 21. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Et subditur: *Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum.* Item de timore eorum quos deseruit Dominus, dicitur Leuit. 26. *Terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium. Cadent nullo persequente & corruent singuli super fratres suos.* Folium volans est verbum irrisionis, quod terret homines erubescentes. Folium illud plus timent quam Dei gladium, qui paratus est interficere eos Deuter. 33. *Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hostibus meis.* Et Iob 19. *Fugite à facie gladij, quia vltor iniquitatis est gladius.* Exod. 15. *Euaginabo gladium meum, & interficiet eos manus mea.* Dicunt erubescentes, quid dicerent de me si hoc facerem? tamen non attendunt, quid fiet de eis si hoc non fecerint. Plus dicta hominum timēt, quam facta Dei: & plus timent verba hominum, quam gladiū Dei euaginatum. Dicit erubescens: Non possum pati vt hoc de me dicatur, non erubescit confiteri tantam ignauiam de se, quod tam facile sibilis hominum deiiciatur, vere de illis est, de quibus dicit Psal. *Non sic impij, non sic, sed tanquam puluis quem proijcit, &c.*

Psal. 52.

Psal. 22.

De triplici fatuitate erubescentium bene agere.

SEcundo potest valere ad detestationem erubescentiæ malæ, si ostendatur quanta sit fatuitas eorum qui erubescunt bene agere: quæ fatuitas primo potest ostendi per hoc quod ipsi permittunt se vinci ab irrisoribus, quos tam facile vincere possint, quia solum taciturnitate vincerentur irrisores Esa. 30. *In silentio & spe erit fortitudo tua:* si enim qui irridentur, tacerent & animum haberent ad mercedem quam expectant pro tolerantia irrisorum, cōfusi essent irrisores. Sidonius: Garrulo non respondere, conuitium est. Sicut enim garrulus vincitur à non respondente, atque contra ignem pugnandum est aqua, cum sit ei contraria: sic taciturnitate pugnandum est contra garrulitatem: Cogitare debet erubescens quando irridetur quod plus potest audire duabus auribus, quam irrisor loqui vno ore. Sapiens: Vnum os à natura, & duas aures accepimus. Ac si diceret: Plus debemus audire, quam loqui. Poeta: Quis labor est, inquam, quam tacuisse minor? Secundo, quia timent ab eis irrideri qui irrisione sunt digni. Quando mali irrident bonos de bonis operibus quæ agunt, idem est ac si cæci irriderent videntes de hoc quod ipsi vident, & claudi recte incedentes. Ideo ipsa irrisio irridenda est. Senec. Æquo animo audienda sunt imperitorum conuitia. Contemnendus est ipse contemptus. Quis sanæ mentis non contemnat claudicantem, si videat se irrideri ab ipso, eo quod recte incedat? Et quis talem non iudicet fatuum si ideo claudicanti velit

velit assimilari, quod ab eo deridetur? Deridendi sunt ergo derisores, non imitandi. Quidam senex in Vitis Patrum ait: Aut fuge homines, aut irrideas mundum, aut quæ in mundo sunt. Stultum teipsum facito in pluribus. Si dicat aliquis quod derisio malorũ præualebit, quia plures sunt: Respondeo, quia Deus & sancti sui iuuabunt bonos, irridendo malos. Psalm. *Qui habitat in cœlis, irridebit eos.* Et iterum: *Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, &c.* Non est vituperium Solis quod noctua non appretiat vel aspiciat eum: nec vituperium auri & argenti quod iumenta non appretiant ea Iumẽta enim nesciunt æstimare nisi fœnum & similia Et porci nisi furfur, & similia. Sic non est vituperium bonorum, si à malis derident. Mali enim sunt velut noctuæ. vnde Boetius de eis dicit: Hi sunt similes auibus, quantum oculus nox illuminat, & lux cœcat. Non est curandum de vituperio eorum, qui dicunt malum bonum, & bonum malum. Esa. 5. *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malũ* &c. Ipsi etiam sunt sicut iumenta, qui viros sanctos, qui sunt velut aurum & argentum, & lapides pretiosi, despiciunt. Vnde Prou 14 *Ambulãs recto itinere & timẽs Deũ, despicitur ab eo qui infami graditur via.* Et 29. *Abominantur impij eos qui in recta via sunt.* Aristippus cum quidam ei diceret. Homines te contemnunt, inquit: Et illos asini. Sed nec illi asinos, nec illos ego curo. Vituperium talium laus est, & laus vituperium. De primo dicit Seneca: Malis displicere, laudari est. Non potest sententia vllam auctoritatem habere, vbi qui damnatus est damnat. De secundo etiam dicit Seneca: Tam turpe sit tibi laudari à turpibus, quam si lauderis ob turpia. Tertio potest ostendi fatuitas erubescentium per hoc, quod ipsi erubescunt de hoc vnde gloriari deberent, dum erubescunt bene agere, eo quod consueuerunt male agere, vel quia vident alios male agere. Hoc enim valde gloriosum est quum aliquis bene agit inter male agentes: vel vitare illum qui male agere consueuit. Tales sunt similes illi qui erubesceret de hoc quod de naufragio euasisset vel de hoc quod non fecisset sicut facere solitus esset, vel de hoc quod sanus esset aliis existentibus leprosis, vel mundus aliis inquinatis. Tales derisiones non solum non sunt timendæ, sed etiam appetendæ. Sen. Nondum felix es, si nondum turba deridet te. Et Dominus Matth. 5. *Beati eritis cum maledixerint vobis homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me.* Quando quis vituperatur vel laudatur primo debet attendere quis est qui eum laudat vel vituperat: & tunc placeat ei laus, vel displiceat vituperium. Sen. Non quam multis, sed quibus placeat cogitatio.

Quod erubescentes de bono, se male habeant ad Deum.

TErtio valere potest ad detestationem erubescentiæ si ostendatur quam male & inique se habeant erubescentes ad Deum, & ad ea quæ Dei sunt. Ad Deum male se habent tripliciter, & inquantum Dominus est, & inquantum Pater est, & inquantum sponsus animæ est. Inquantum Dominus est, dum ipse erubescit Dominum confiteri, diabolum autem non erubescit confiteri Dominum, seruitium diaboli manifeste faciendo. Nulla enim certior Domini confessio, quam seruitii redditio. Si autem Deũ Dominum habet, non tamen vt primum maiorem sed vt secũdum. Solum enim seruitium vult ei reddere in quo mundus præbet assensum, non attendens quod Deus rex est, & regaliter & libere vult dominari. Erubescentes adeo negauerunt Christum, quod nec etiam leui signo volunt videri eius discipuli. Erubescentes signa diaboli libere portant, vexillum vero Christi non volunt portare nisi occulte, non attendentes illud Ierem. 4. *Leuate signum in Sion, & confortamini.* Et eiusdem 6. *Leuate vexillum, &c.* Inquantum Pater se male habet erubescens ad Deum, dum eum negat. Vix aliquis negat patrem suum, licet pauperem. Quantam ergo contumeliam facit tanto patri qui eum negat? Merito ipse negabitur ab eo. vnde Matth. 10. *Qui autem me negauerit coram hominibus, & negabo eum,* &c. Ita accidit fatuo erubescenti, sicut accidit cuidam scholari, qui cum esset indutus pretiosis vestibus & à sociis suis honoratus, cum visitasset eum pater suus in humili habitu, timens ne socii contemnerent eum si scirent eum habere talem patrem, rogauit patrem vt nullo modo se indicaret eis: & simulans ipsum esse vnum de seruientibus patris sui, fecit eum comedere cum gartione domus. Quod pater patienter sustinuit. Sed cum finito prandio scholaris duxisset eum in cameram suam secreto & quæsisset ab eo quid ei attulisset, ostendit ei pater denarios quos attulerat, asserens, quod nec vllum de illis haberet. Tu negasti me fili, ait pater, & ego nego te: de cætero non comedes vel bibes de eo quod tibi mittam. Erubescens etiam male se habet ad Deum inquantum Deus sponsus

est animæ, dum de tanto sponso erubescit. O anima non est ita ignobilis iste sponsus vt de eius ignobilitate erubescas. De nobilitate eius legitur Prouerb. vlt. *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.* Non est etiam ita deformis quod anima eius deformitatem debeat erubescere. Psal. 44. *speciosus forma præ filiis hominum.* & candor est lucis æternæ. vt legitur Sap. 7 *splendor gloriæ,* & ad Heb. 1. Legitimus etiam sponsus est non adulter, vt de eo debeat anima erubescere. Sed mira insania, legitimum sponsum confiteri dedecus creditur, ad ulterum vero, mundum scil. absque verecundia confitentur, scilicet quando dicunt, quod ideo se ornant vt mundo placeant. vnde Ier. 3. *sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus.* Hũc sponsum non erubescebat illa, quæ dicebat. Ipsi sum desponsata cui angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. O anima, sponsus iste te singulari pugna acquisiuit. Ipse est quem nec mors ab amore tuo separauit. Male etiam se habet erubescẽs ad opera bona, dum ea contemnit, & ea facere erubescit Iniquum est valde bona opera inhonorare, à quibus homo sic honoratur. Ecclesiast. 14. *Omne opus electum iustificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo:* quando gloria huius mundi deficiet, tũc gloria dabitur pro bonis. De defectu præsentis gloriæ dicit Psalm. Quoniam cum interierit, non sumet omnia: nec descendet cum eo gloria domus eius.

Quod bona opera tripliciter glorificent hominem.

BOna opera tripliciter glorificant hominem. Primo, faciendo ei societatem in morte, quando relinquitur ab amicis carnalibus. vnde in Apoc. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Secundo ministrando materiam coronæ æternæ. Bernard. Si pœnitentia nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gemmis corona nostra priuatur. Tertio vero ad modum vestimenti hominum decorando Psal. 44. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate.* Vestis deaurata sunt bona opera ex charitate facta. Hæc tria sunt quæ solent hominem facere gloriosum, Honorabilis societas, decor vestium, & nobilitas. Hæc tria, vt ostensum est, vir iustus ex bonis operibus consequetur. Ad hunc statum peruenit Christiana religio quod hodie inter Christianos Christiane viuere opprobrium est: & facilius posset Christianus viuere inter aliquos paganos, quam inter multos Christianos. Mira insania. Ipsi pagani fidem Christianam honorabilem reputant: ipsi vero Christiani vitam Christianam, à qua fides habet valorem suum, opprobrio habent. Bern. Quid diuidis opus à fide: Iniquius diuidis, fidem tuam perimens. Nam si fides sine operibus mortua est munus mortuum offers Deo. Idem: Quid fides, quæ non operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime: Bene honoras Deum munere fœtido? bene placas Deum fidei tuæ interfector? Iac. 2. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est,* &c. Veritas Christianæ religionis adeo oditur à multis, etiam qui dicunt se Christianos, vt sc. signa eius videre non possint: quum tamen veritatem deberent amare super omnem thesaurum terrenũ: imo etiam adoranda esset eis veritas ista, quantumcunque fatu s cõtemptibilis esset. vnde frater Guido Cartusiensis: Sine aspectu & decore cruci affixa adoranda est veritas. In signum huius osculantur fideles & adorant crucem: multi tamen adorantes crucem exterius, crucem spiritualem interius per contemptum conculcant, & in eam expuunt, & magnum odium videntur habere ad veritatem Christianæ religionis, qui etiam signis ei bellum indixerunt.

De quatuor remediis contra malam erubescentiam.

POsitis his quę possunt valere ad detestationẽ erubescentiæ malę, consequenter tangemus aliquid de remediis quibus possumus vti contra erubescentiam malam. Et sunt quatuor meditationes valentes contra erubescentiam malam. Prima meditatio est erubescentiæ, siue opprobrii, quod Christus pro nobis sustinuit: quod opprobrium prædixerat Ieremias Thren. 3 *Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis* Si quis bene attenderet opprobrium illud, quod filius Dei pro eo sustinuit, quando positus fuit in cruce, paruam reputaret verecundiam, quam pro Christo sustineret. Solennitas enim paschæ erat tunc, propter quam de diuersis partibus mundi Iudæi conuenerant in Ierusalem, qui viderunt eum pendentem in cruce. Bernard. Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. Et ad Heb. 12. *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta, atque in dextera se-*

dis Dei sedet. Secunda meditatio est erubescentiæ seu opprobrii quod sancti sustinuerunt. Vnde ad Heb. 11. *Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iecunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi.* Et Act. 5 *Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Tertia meditatio est illius erubescentiæ, quam patienter in futuro illi qui hic fugiunt eam. Prou. 10 *Quod timet impius veniet super eum.* Et Iob 6. *Qui timet pruinam, irruet super eum nix.* Greg dicit de illis qui volunt repugnare voluntati Dei Hinc Dei voluntatem peragunt, vnde eum irritare contendunt, & consilio Dei resistentes obsequuntur: quia hoc dispositioni eius militat, quod per humanum studium reluctatur, qui verecundiam, vel egestatem, vel aliam tribulationem à Deo missam nolunt recipere modo, habebunt in futuro eam longe maiorem. *Tunc veniet quasi viator egestas, & paupertas quasi vir armatus.* Prou 6 Tunc non poterit homo effugere, nec ei resistere. De verecundia quam mali in futuro patientur, legitur Ier. 20. *Confundentur vehementer qui non intellexerunt opprobrium sempiternum quod nunquam delebitur,* & 23: *Dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur.* Quarta est meditatio illius verecundiæ de qua Luc. 9. dicit Dominus, *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescit cum venerit in maiestate sua, & Patris & sanctorum Angelorum.* Tunc illi qui contemnunt modo alios, contemnentur à Deo, vt mors eorum non reputetur sicut nec mors vnius canis. Ipse enim Deus ridebit de morte eorum. Prou. 1. *Ego quoque in interitu vestro ridebo.*

CAPVT XVII.

De malitia irrisorum, quam nociua sit ecclesiæ Dei.

VLtimo loco in tractatu de erubescentia, tangendum est aliquid de malitia irrisorũ, quæ multum nociua est ecclesiæ Dei, etiã plusquam hæresis. Cuius ratio hæc est: quia diabolus per irrisores filios Dei suffocat, dum paruuli sunt, hæc enim est vna de astutiis diaboli suffocare bonum inceptum in germine. Vnde per serpentem religionem inchoatam in paradiso suffocauit. Et per Pharaonem populum Israeliticum destruere voluit submersione paruulorum: vt legitur Exod. 2. Et per Herodem Christum paruulum occidere voluit, *& vt eum occideret paruulos innocentes occidit* Matth 2. vnde malitia irrisorum malitia Herodiana est, quæ filios Dei paruulos occidit. Bernard. Malitia Herodiana est, nascentem persequi religionem. Imo maior quam Herodiana videtur esse malitia irrisorum, quo ad hoc quod Herodes occidit paruulos iam natos: irrisores vero occidunt filios matris propriæ: id est, ecclesiæ in vtero adhuc existentes. Non enim expectant, quod ecclesia pariat eos in sacramento pœnitentiæ, imo quam cito apparent in eis signa bonæ voluntatis, ipsi suffocant eos, verecundiam eis faciendo. Irrisores peiores sunt quam draco. De quo dracone legitur Apocalyps. 12. quod *stetit ante mulierem, quæ erat paritura, vt cum peperisset filium eius deuoraret.* Ipsi autem partum matris ecclesiæ non expectant, sicut dictum est. Derisores sunt vulpeculæ vineam Domini demolientes. Ad modum enim vulpecularum fraudulenti sunt & dolosi Cant. 2. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Irrisores sunt vt bufones venenati, qui pati nequeunt odorem vineæ Domini florentis. Ipsi videntur esse socii dæmonum, & in lucro & in damno. Si diabolus aliquem amittit, dolent tanquam de proprio damno. Si autem diabolus lucratur aliquem, sicut fit cum aliquis vadit ad prostibulum vel ad tabernam, gaudeat tanquam de proprio lucro Irrisores sunt aduersarii Saluatoris: quia qui Saluatori placent, ipsi odio habent: scilicet salutem animarum. Gregorius: Nullum sacrificium ita placet Deo, sicut zelus animarum. Ergo sic Deo nihil displicet sicut impedire salutem animarum. Beatum Petrum vocauit Dominus satanam, quia salutem animarum volebat impedire: vt habetur Matth. 16. *Vade,* inquit, *post me satana.* Iudicio ergo Dei irrisor satanas fit, quando irrisionibus suis impedit salutem animarum. Maius damnum videtur facere irrisor Deo, quando aufert ei vnam animam quam si auferret ei mille corpora: cum vna anima præualeat mille corporibus hominum. Item cum Deus & tota curia cœlestis gaudeant de conuersione vnius peccatoris, irrisores Domino suo diabolo se conformantes de illa tristantur. Ipsi videntur Christiani, & potius sunt antichristi, id est, Christo contrarii & inimici 1 Ioan. 2. *Nunc An-*

tichristi

tichristi multi facti sunt. Et subditur: *Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium.* Irrisores apostatæ sunt, vexillum Christi habentes odio. Nunquid apostata iudicaretur, qui nō permitteret crucem esse in templo materiali: quanto magis apostata iudicandus est, qui non permittit crucem pœnitentiæ esse in templo spirituali? Irrisores facti sunt proditores, eodem ore Christum persequentes, quo ad mensam eius comedunt. Ipsi sunt noctuæ lucem odientes. Et cum claudicent, & cœci sint, irrident tamen recte incedentes & videntes. Sunt etiam lupi agnos Dei & oues clamoribus exterrentes. Item ipsi sunt impii in Deum, & matrem ecclesiam, in proximum & in seipsos. In Deum, dum filios eius occidunt, in matrem ecclesiam tam militātem quam triumphantem, dum defraudāt eam gaudio quod habere debuit de cōuersione peccatorum. Nonne impius esset in matrem suam, qui postquam peperisset filium cū magno cruciatu, quando deberet consolari in filio suo nato, occideret ei illum? Sic facit irrisor matri Ecclesiæ. Ioan. 16. *Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autem peperit puerum, iam nō meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundo.* Item impii sunt irrisores in Deum, quia rursum crucifigunt filium Dei ad Heb. 6. Et in Psalm. Super dolorem vulnerum eius addiderunt, dū animas pro quib. mortem sustinuit, ei auferunt. Irrisores etiā sunt impii in proximum, dum vulnus spirituale ipsius iam per pœnitentiam sanatum iterum cōcidunt. Iob 16. *Concidit me vulnere super vulnus.* Derisores fratres suos à diaboli carcere liberatos iterum capi faciunt. Non reputaretur Christianus ille qui Christianos liberatos à carceribus paganorum iterum capi faceret: quid ergo dicendum est de his qui liberatos à carcere diaboli iterum capi faciunt? Hi retrograde diaboli videntur esse. Maiorem compassionem haberent derisores de cane vno vel de asino suo, quam de fratribus suis. Si enim canis portaretur à lupo, liberarent eum si possent. Et si asinus alicuius cecidisset in lutum, ipsi iuuarent ad leuandum eum: fratres vero suos impediunt ne à lupis infernalibus liberentur, vel ne à luto peccati subleuentur. Fratres suos à naufragio liberatos iterum submergi faciunt. Impii etiam sunt in seipsos: quia cum in mari huius mundi naufragentur, tamen pœnitentiam, quæ secundum Hieron. est secūda tabula post naufragium, sine qua euadere nequeunt, odio habent. Ex quo aliquis est in mortali peccato, si omnes Angeli & Sancti rogarent pro eo, nō posset saluari nisi pœnitentia pro eo intercedat. vnde mirabiliter esset pœnitentia amanda peccatoribus tanquam singulare remediū ipsorum. Irrisores ad paradisum transire volunt: tamen pōtem, per quem solum transire possunt, scilic. pœnitentiam odiunt. Ipsi propitiatione indigent, cum rei sint æternæ damnationis: tamen propitiatorium odiunt, scil. pœnitentiam, per quam solam Deum possunt habere propitium. De propitiatorio legitur Exod. 25.

Caput XVIII.

De superbia ornatus lectorum.

Post superbiam ornatus humani, dicendum est de superbo ornatu lectorum. Notandum ergo quod tria possunt esse reprehensibilia in lectis: scil. nimia mollities, nimia pretiositas, & magnitudo. Aliqui enim tam magnos lectos faciunt, quod diabolus bene posset quiescere ibi cum eis. In paruo lecto pauperis nō inuenit diabolus vbi quiescat. Esa. 28. *Coangustatū est stratum ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumq; operire non potest* Et Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine ambulat per loca arida, quærens requiem & non inuenit.* Loca arida sunt, pauper lectus, & pauper domus pauperis, vbi diabolus non inuenit requiem. *Lectorum ornatus nimius reprehenditur.*

De sex quæ debent cohibere homines ab ornatu lectorum.

Sex vero sunt quæ possent & deberent cohibere homines à lectis superbis. Primum est, maledictio quæ fit eis. Amos 6. *Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris.* Pauper intrans lectum suū, benedictione præmissa, facit signum crucis super lectum suum: superbus intrat lectum suum superbum, maledictione Dei præmissa.

Secundum est consideratio lecti Dominici, scil. crucis. De quo lecto Augustin. Lectum suū dimisit Christus discipulis suis. Quicunq; vult cum illo quiescere in cœlo, cum illo in isto iaceat lecto. Moriatur in cruce, si vult Crucifixum placatum videre. Crucem autem Christi intelligo totam vitam eius cruciatu plenam. Superbus minister est, cui non sufficit lectus domini sui. Bernard. Circuire possum cœlum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & non inuenio

te nisi in cruce. O bone Iesu, ibi iaces, ibi dormis in meridie. Idem omnem reuolue vitam Saluatoris, ab vtero virginis vsque ad patibulum crucis, non inuenies in eo nisi stigmata paupertatis. Tertium est, timor lecti infernalis, De quo lecto Esa. 14. *Detractata est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Interlin. Cui prius pallia auro gemmisque distincta. Satis molestè sustinebunt superbi, qui nunc nullo modo iacerent in lecto in quo alius iacuisset, qui nunc pati non possunt quod in lecto eorum esset pulex, quando in lectis eorum erunt tineæ sub eis & vermes super eos. Ad augmentum vero molestiæ erit quod nunquam consueti fuerũt talibus Ad augmentum etiam pœnæ erit quod lecti illi nunquam mutabuntur. Non est ita pulcher lectus in mundo in quo aliquis non grauaretur iacere per octo dies continue: quam graue erit iacere in tam horribili lecto homini delicato pluribus annis quam sint aquæ guttę in mari Quartũ est, amor lecti interioris. Amore enim illius lecti deberent negligere lectum exteriorem. In lecto conscientiæ quiescerent ipsi de nocte & de die. & etiam Deus cum illis, si diligentiam debitam haberent circa illum. Ideo lauandus esset per singulas noctes, exẽplo Dauid, sicut viri delicati volunt habere candida linteamenta quasi singulis noctib. De lecto isto legitur Cant. 1. *Lectus noster floridus.* Econtrario lectus aliquorum per negligentiam eorum non floridus est, sed sordidus: & vbi quiescere debuerunt cum Deo, ibi inquinantur & cruciantur cum diabolo. Quintum est, cõsideratio lecti in quo corpus ponetur in morte: scil. consideratio sepulchri in quo à vermibus corrodetur. Eccl. 10. *Cum moritur homo, hæreditabit serpentes, bestias, & vermes.* Incongruum est cadauer poni in tam superbo lecto quod ponendum est in tam vili sepulchro. Sextum est consideratio illius lecti in quo nobilior pars hominis iacet, scilicet cor: velit nolit superbus, cor illius iacet super lectum immunditia plenum, sc. stomachum.

Caput XIX.

De superbia quæ apparet in equitaturis.

Sequitur de superbia quæ apparet in equitaturis. Quæ quadrupliciter apparet. Primo, in multiplicatione equorum, quæ prohibita est etiam regi. Deut 17. *Cum fuerit rex constitutus nõ multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum equitatus numero subleuatus.* Secundo, in non necessario vsu equorum Sicut accidit illis qui per modicam leucam nolunt ire nisi equitent, qui pro nihilo videntur pedes habere, cum non ambulent ex illis. Dauid: *Pedes habent & non ambulabunt.* Impotentiores videntur esse tales homines paralyticis, cum ire non possunt nisi habeant multos equos. Tertio, in nimia exquisitione equorum, sicut accidit illis qui equos volunt habere impinguatos ad pascendum oculos hominum. Quarto, in superbo ornatu equorum: sicut accidit illis qui Christum dimittunt in pauperibus nudum & famelicum, & equos suos phaleris deauratis & deargentatis ornant.

De his quæ habent homines cohibere à tali superbia.

Multa sunt quæ possunt & debent homines cohibere à superbia ista. Primum est multiplex comminatio quam facit S Scriptura equitantibus. Vnde Zach. 10. *Confundantur ascensores equorum,* & 12. eiusdem: *In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stupore, & ascensorem eius in amentia.* In stupore dicit gloss. ita vt qui viderint percussos stupeant, & ascensores eorum pressi magnitudine periculi vertantur in dementiam. Et Esa. 31. *Væ qui descendunt in Ægyptum in equis sperantes.* Secundum est exemplum Christi, qui non legitur equitasse, sed semel tantum asinasse, & tunc ibat ad mortem suam, in signum quod multi equitando tendunt ad mortem æternam. Multum deberet mouere homines exemplum istud, Zachar. 8. *Ecce, Rex tuus veniet tibi iustus & Saluator: ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filium asinæ. Et disperdam quadrigam Ephraim & equum de Ierusalem.* Dispergere deberet exemplum istud de Ecclesia Dei equum Mirum est, quod non erubescit seruus ire equester, ex quo Dominus vadit pedes. Bernar. Intolerabilis impudentiæ est, vt ipse sese exinaniuit maiestas, infletur vermiculus, & tumescat. Tertium, exempla sanctorum. Indecens enim est ex quo filii Dei scilicet viri iusti pedites incedunt, seruos diaboli equites incedere, hanc peruersitatem dicit Salomon se vidisse Eccl. 10. *Vidi seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram.* Quartum est hoc, quod cum equitaturæ habeantur à superbis ad gloriam tamen diligenter aspicienti potius cedunt ad ignominiam. vnde frater Guido Cartusiensis:

Quomodo nō gloriatur de fortitudine, qui gloriatur de infirmitate? Equus qui te fert, infirmitas tua est: fortitudo esset si eum ferres. Quintum est hoc, quod superbia ista apostasia est in fidelibus. Abrenuntiauerunt enim pompæ diaboli in baptismo. vnde pompatice incedere, apostasia est ipsis. Amos 6. *Væ vobis qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel.* Sextum est hoc, quod superbia ista multum constat, & parum habet vtilitatis quantum constet hæc superbia, multi apertius legunt in libro experientiæ, quam in libris scripturæ: multi enim de pauperati sunt hac de causa, & merito depauperantur: quia care emūt equos, & volūtarie equi comedunt super eos. Hic est enim vnus de velocioribus modis depauperandi aliquem, quando equi comedunt super eū nec solum superborū equi comedunt super eos, imo etiam comedunt eos, quādo illi equi comedunt de rapina. Comedunt enim super animas pauperum. Vnde hoc modo loquendi, quo aliquis dicitur comedere pallium suum, quando comedit illud pro quo pallium suum impignoratum est, possumus dicere quod superborum raptorum equi comedent eos. Non multum etiam vtiles sunt huiusmodi equi, cum facilius sine equo perueniatur ad cœlestem patriam, quā in equo. Facilius enim fugit aliquis, & effugit manus hostium infernalium sine equo quam cū equo. Vnde Esa. 30. dicunt mali: *Super equos ascendemus.* Et subditur: *Ideo velociores erunt qui persequentur vos.* Nec solum parum vtiles sunt equi superbis, imo etiam valde nociui sunt eis, cum enim illis sint alligati vinculo vani amoris, ipsi trahunt eos ad patibulum infernale. Merito in inferno punietur qui propriis expensis equos pascit à quibus illuc trahitur. Septimū est, amor pauperum. Timendum est ne Deus multum offendatur, quoniam subtrahitur ori suo in pauperibus, vnde equi impinguantur.

CAPVT XX.

De superbia quæ apparet in familia.

Familia potentum reprehenditi- or ex tribus.

NOtandum quod tria possunt esse reprehēsibilia in familia alicuius potentis. Primū est multitudo. Vnde Eccl. 5. *Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas, & quid prodest possessori, nisi quod cernit diuitias oculis suis?* Secundum est, vita inhonesta. vnde Bern. Nec te dixeris sanum dolentem latera, hoc est, ne te dixeris bonum malis innitentem. Non tuta est bonitas tua obsessa malis, non magis quam sanitas vicino serpenti. & Dauid in Psal. *Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat: Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam, &c.* Tertium est inutilitas. Fatuum enim est habere familiam sibi inutilem. Prouerb 14. *Iracundiam regis seruus inutilis sustinebit*, Matth. 25. *Seruum inutilem proiicite in tenebras exteriores*, & sicut diximus prius, Christianos qui pompatici sunt quantum ad multitudinem equorum, apostatas esse & transgressores baptismatis quo promiserunt abrenuntiare pompis diaboli: sic possum dicere de illis qui pompatici sunt, quantum ad magnam familiam, qui gaudent de multitudine familiæ sequentis eos. Tali fatuitate laborant quasi laborat ille qui deferens mel, gauderet eo quod multæ muscæ sequerentur eum. Seneca: Multi aliquem comitantur, mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædam sequitur turba ista, non hominem. Quandoque familia quam credit superbus esse suam, potius est familia diaboli, custodiens eum diabolo: vēdit etiam eam diabolo, dum procurat quod ipsa corrumpatur in iudicio vel alio modo: quandoque etiam viuum sepelit eum dum ei adulatur. Vnde Greg. loquens de illo verbo Matth. 8. *Sinite mortuos sepelire mortuos suos:* Mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorem aggere adulationis premit. Familia etiam superbi eum comedit, dum temporalia quæ illi vnita sunt per amorem, consumit vnde Aug. Nimii amatores temporalium fecerunt ea membra sua. Vnde vsualiter solent dicere auari, cum bona eorum comedunt, se comedi.

CAPVT XXI.

De superbia conuiuiorum.

SVperbia cōuiuiorum apparet. Primo in hoc, quod magni & diuites inuitantur qui non indigent, & pauperes relinquuntur: contra illud Luc. 14. *Cū facis conuiuiū, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habēt vnde retribuant tibi: retribuetur enim tibi in retributione iustorum.* Secundo in hoc, quod sunt multi ministri ibi in superbo apparatu. Qui autem gaudent de multitudine superborum ministrorum, adhuc veniet hora quod vellent habere vnum ministrum leprosum, nec poterunt habere. vnde Luc. 16. dicit diues, qui erat in inferno: *Pater*

no: *Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum*, &c. Lazarus plenus fuit hulceribus, & tamen diues eius ministerium desiderabat, pro superbis ministris quos habuerat hic. Non gaudebat Dauid de talibus ministris, cum diceret: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiã.* Tertio apparet superbia in varietate ferculorum, & deauratione, & splendore eorũdem ad vanam gloriam. Senec. Non magno constat nobis fames sed ambitio. Idem: Iam non sunt homines dentibus, & ore, & ventre ad pompam contenti oculis quoque gulosi sunt. Quarto apparet superbia in vasis aureis & argenteis ad replendum ventrem, qui est vas immunditiæ, cum ad replendum vasa vinaria, quæ munda sunt, sufficiant mediocria seu vasa lignea. Quinto apparet superbia in multitudine musicorũ instrumentorum Iob 21. *Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt*, Esa. 5. *Cithara, & lyra & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis vestris: & opus Domini non respicitis*, sc. iustitiam, quam faciet in die iudicii.

CAPVT XXII.

De superbia ædificiorum.

NOtandum quod circa ædificia sex possunt esse reprehensibilia. Primum est multitudo. Esa. 5. *Væ qui coniungitis domum ad domum.* Item reprehensibilia sunt in ædificiis magnitudo, sumptuositas, & delectabilitas. Delectabilitas vero attenditur circa colores picturarum, & quantum ad caliditatem in hyeme, & frigiditatem in æstate Ier. 22. *Væ qui dicit: Ædificabo mihi domum latam, & cœnacula speciosa*, ecce magnitudo. *Qui aperit sibi fenestras*, ecce delectabilitas. *Et facit laquearia cedrina*, ecce sumptuositas. *Pingitq; sinopide* Interlin. id est, Christi sanguine. Item reprehensibile est in ædificiis, quando de rebus iniuste acquisitis fiunt. Ierem. 22. *Væ qui ædificat domum suam in iniustitia.* Item reprehensibile est in ædificiis intentio mala, quando scilicet fiunt ad vanitatem, non ad necessitatem. Seneca: Domus munimentum sit aduersus infesta corpori: hanc vtrum sepes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. Scitote homines tam bene culmo, quam auro tegi. Contemnite cætera quæ supervacuus labor, velut ornamentum ac decus ponit: mementote nihil præter animum esse mirabile, cui magno nihil est magnum.

De his quæ deberent cohibere homines à superbia ædificiorum.

ITem notandum quod sex sunt quæ debẽt homines cohibere ab amore superborum ædificiorum. Primum est hoc, quod illi qui amant ea, maledicti sunt, vt patet ex illo verbo, Esa. *Væ qui coniungitis*, &c. & ex illo verbo Ierem. *Væ qui dicit: Ædificabo mihi domum latam.* Multum esset maledictio Dei timenda in Scriptura sacra, cum tantum timeatur maledictio facta ab aliquo sancto viro: & cum Dominus dicturus sit maledictis: *Ite maledicti in ignem æternam.* Matth. 25. Secundum est hoc, quod ædificia superba Deo sunt exosa. Vnde Amos 6. *Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ergo superbiam Iacobi & domos eius odi.* Magna peruersitas est, quod homo superba ædificia amet, quæ Deus odit. Tertium vero sunt exempla, & præcipue exemplum Christi, qui in natiuitate sua non habuit vbi caput reclinaret. Matth. 8. *Vulpes fo[illegible] habent, & volucres cœli in ædificiis nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.* Bernardus: Intolerabilis impudentiæ est, vbi sese exinaniuit maiestas, inflitur vermiculus, & tumescat. Ad idem valere possunt exempla Sanctorum, qui in casulis habitauerunt. Vnde ad Hebræos 11. *Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatẽ, cuius artifex & conditor est Deus.* Item Paulus primus eremita visitatus est à beato Antonio, qui quæsiuit ab eo, an adhuc Christiana religio ritus gentium in ædificiis sumptuosis imitaretur: & audito quod sic, ipse flens deplanxit hanc superfluitatem, conquestus homines tantæ vanitati deditos: cum Christianorum deberet esse cohortatio, dicentium: *Non habemus hic permanentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Quidam etiam antiquorum habitabant in cauernis petrarum, alii in concauitatibus arborum. Legitur etiam de quodam eremita qui habebat hospitium ad modum sui sepulchri. Cum Imperator eum interrogasset, cur hospitium suum commensurasset corpori suo: Respondit, Sufficit hoc homini morituro: sic præueni sepulchrum & addidit idem: Melius

prosilitur de tugurio in cœlum, quam de palatio. Quartum est, quia superba ædificia sæpe fiunt de iniuriis pauperum. Ibi enim ponunt quæ deberent dari pauperibus Hier. loquẽs de Paulo: Nolebat, inquit, in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra & seculo trãsituri sunt: sed in viuis lapidibus qui voluuntur super terrã, ex quibus magni regis ciuitas extruitur. Quintum est, quia sæpe ex rapinis & aliis iniuste acquisitis fiunt: vnde lapides & huiusmodi quæ sunt, accusabunt Dominum domus apud Deũ. Hab. 2. *Lapis de pariete clamabit, lapis qui inter iuncturas ædificiorum est, respondebit.*

De fatuitate illius qui superba ædificia construit.

SExtum est, fatuitas quæ est in extruendis huiusmodi ædificiis: quod patet primo, quod cum vita hominis breuior nunc sit, quam antiquorum, ipsi tamen magis sumptuosas domos volunt habere, quam antiqui habuerint Ipsi, secundum Hieron. sic ædificant, quasi semper victuri sint: sic autem comedunt & bibunt, quasi cras morituri, dicentes: *Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.* Secundo ex hoc quod pulchrum stabulum, scil. habitaculum corporis volunt habere, de domo vero cõscientiæ, in qua Deus debet habitare, non curant. Ipsi pulchras domos ædificant, quas sciunt ex necessitate ruituras. Matth. 23 dicit Dominus de ædificationibus templi: *Amen dico vobis, non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Et inter signa 15. dierum quæ præcedent diem iudicii enumerat. Hieron. istud, quod omnia ædificia ruent. Amos 3. *Percutiam domum hyemalem cum domo æstiua: & peribunt eburneæ domus, & dissipabuntur ædes multæ.*

De his quæ deberent cohibere claustrales à superbis ædificiis.

SPecialiter autem deberent cohibere claustrales à superbis ædificiis ista quæ sequuntur. Primo hoc, quod cum ipsi sint iam mortui mũdo, necessaria sunt eis sepulchra potius quam palatia. Secundo hoc, quod solicitudinem circa huiusmodi solet sequi morum negligentia. Bernard. Video quod non sine magno dolore videri debet, quosdam post aggressam Christi militiam, rursum secularibus implicari negotiis, rursum terrenis cupiditatibus immergi, cũ magna cura erigere muros, negligere mores. Præterea, negligentia exteriorum ædificiorum signum est, quod claustralis diligentiam habeat circa interiora. Bern. Animum intentum interiorib. magis decent inculta & neglecta exteriora, quibus incola domus sæpius alibi conuersari dignoscitur, qui circa exteriora sibi vilissime denuntiat. Item conuersatio claustralium in cœlis debet esse: ideo non ita sollicite debent ædificare in terra, sicut illi quorum conuersatio est in terra. Præterea, superbia ædificiorum est quædam inuitatio superborum hospitum à quibus claustrales superbiam addiscunt. Eccl 13. *Qui communicauerit superbo, induet superbiam.* Verisimile est, quod sic oportet claustrales habere domos humiliores aliis, sicut & humiliores vestes aliis. Et sicut color viridis & rubeus, & varius, intolerabiles sunt in vestibus claustralium; sic huiusmodi colores intolerabiles videntur in domib. eorum. Quod si aliquis dicat, quod in huiusmodi condescenditur infirmitatibus hominum: Respondeo quod tantum condescensum est in aliquibus claustris carnalibus hominibus & infirmis, vt pene omnes carnales facti sint. vnde Ber. Abiecta sancta simplicitate, quasi religiosas nobis quasdam curamus habitationum honestates in quibus tantum est compassum animabus, vt pene in hoc omnes effecti simus animales. Idẽ: admittantur animales. suscipiantur in omni beneuolentia charitatis, portentur in omni patiẽtia benignitatis, sed qui eis compatiuntur, non eis conformentur, nec sic quærant eorum profectũ, vt propter eos cogantur incurrere propositi rigoris in religione defectum. Item claustrales vt veri Israelitæ vel veri Hebræi debent esse, & reputare se peregrinos super terram vnde ędificare debent nõ domos ad habitandum, sed tabernacula ad deferendum, vnde Bern. Obsecro in peregrinatione huius seculi, in militia super terrã, non ædificemus nobis domos ad habitandũ: sed tabernacula ad deferendum, vtpote cito euocãdi & migraturi in patriã & ciuitatẽ. In castris quippe sumus, in alieno militamus, in alieno laboratur, facile est quidquid naturale est. Nunquid non facile est solitario, & sufficiens naturę, & cõgruum conscientiæ, ipsum sibi cellam de virgis contexere, de luto plasmare, vndecunq; operire, & decentissime inhabitare? Quid amplius quærendum? Et si vsu sapiant huiusmodi delectationes, & sint qui vtantur tanquam non vtentes, tamen contemptu melius quam vsu vincũtur huiusmodi affectiones. Idem: Ipsi de quibus solicitudo suorum vitiorum inducit contemptum, & negligentiam omnium exteriorum, ipsi sibi ędificent formam paupertatis & sanctæ simplicitatis spe-

tis speciem, nulla sic arctabit artificium industria sicut eorum negligentia. Debent etiam claustrales à superbis ædificiis cauere propter bonorum exemplum, Humiles enim domus eorum, & pauperes, in aliis frænant concupiscentiam, in aliis vero circa amorem paupertatis efficiunt conscientiam. Præterea quando claustrales construunt superba ædificia, accidit frequenter vt ipsi construant ea de mendaciis. Mittunt enim quæstuarios prædicatores. Construunt etiam ea de donis male acceptis ab vsurariis & raptoribus: à quo periculo liberi sunt quando domos humiles construere volunt. Si vero aliquis dicat pulchritudines domorum necessarias esse claustralibus ad recreationem. Respondeo, quod viri spirituales potius debent delectari in aspectu cæli, quam in aspectu tecti: & potius debent admirari opera Dei, quam opera hominum. Legitur de B. Bernardo, quod ipse fleuerit quum videret tuguriola pastorum tecta culmo, similia casulis pristinis Cisterciensium, qui tunc incipiebant habitare in magnis ædificiis. Pulchritudines istæ forenses, sicut dicit B. Bern. cito propositum eneruant, & masculinum animum effœminant.

Caput XXIV.

De superbia librorum, & de octo quæ valent ad eius detestationem.

Librorum suppellex superba.

SEquitur de superbia librorum, qua specie laborant qui volunt habere libros deauratos. Octo vero sunt quę possunt valere contra hoc peccatum exempla, & præcipuè exemplũ filii Dei, qui liber vitæ est, qui humiliari voluit vsque ad hoc quod nouissimus esset. Intolerabilis enim est superbia in aliis libris, ex quo Liber vitæ tantum humiliatus est. Dicit enim Hieronym. in prologo super Iob Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis, auro, argentoque descriptos, vel vncialibus, vt vulgo aiunt, literis onera magis exarata quam codices, dummodo mihi meisque permittant pauperes habere scedulas, & non tam pulchros codices, quã emendatos Et Paulus 2. ad Timotheum 4. *Affer autem & tecum libros, maxime autem membranas.* Secundo vero hoc, quod sapientia declamat contra humilia, vnde Matt. 11. *Abscondisti hac à sapientibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis.* Amat etiam verba humilia, patet in verbis sacræ scripturæ, quæ valde humilia sunt. Amat etiam humilia corpora. Vnde sapiẽtes homines frequenter parui sunt. Vnde Sapiens: Sæpe est sub palliolo sordido sapientia. Prouerb. 11. *Vbi humilitas ibi sapientia.* Eodem modo amat sapientia humilem scripturam. Tertio hoc, quod sacra scriptura humilitatem docet. Vnde humilitatem debet habere. Patere legem ait Sapiens, quam tu ipse tuleris. Legẽ humilitatis præcepit sacra scriptura, vnde eam debet seruare. Quarto vero hoc, quod puerilitas est aureas & argenteas amare literas, & in his delectari. Sen. Plerunq; est quod non pueritia, sed quod grauiꝰ est puerilitas. Quinto vero hoc, quod quasi quoddam spirituale adulteriũ est quãdo amore amplectũtur pulchritudinem scripturæ quo deberent amplecti sapientiam. Vnde de illis potest exponi illud 2. Pet. 2. *Habentes oculos plenos adulterij & incessabilis delicti.* Sapientia sponsa est intellectus nostri. vnde Sap. 8. *Hanc amaui, & exquisiui eam à iuuentute mea, & quæsiui eam mihi sponsam assumere, & amator factus sum forma illius* Scriptura vero quasi quædam ancilla est ipsius Sapientiæ. Vnde plus debet amari sponsa, quam ancilla: id est, sapientia, quam pulchritudo scripturæ. Vnde cauendum est ne ancilla tantæ pulchritudinis sit, quod relicta pulchritudine sapientiæ animus fornicetur cum pulchritudine scripturæ. Sexto hoc, quod valde impium est oculos suos pascere auro & argento, quando homo videt tot filios Dei famelicos. Visus plura habet vnde pasci potest, quam gustus. Habet enim solem, & lunam, & stellas, & flores innumeros, & multa alia ex quibus pasci potest. Vnde valde impium videtur esse Christiano, ori Dei subtrahere in pauperibus, vnde oculi eius delectentur. Ad quid depingit aliquis homines vel flores in libro suo. Nonne sufficiunt ei homines & flores quos Deus creauit: Septimo hoc quod tales contumeliam inferunt sapientiæ, cum non reputent dulcedinem eius sufficiẽtem ad consolationem studentium: cum scriptum sit Ecclesiast. 23. *Nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domini.* Et sapien. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa.* scilicet Sapientia Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium Octauo

hoc,

hoc, quod parum valet ista pulchritudo scripturæ: non enim hominem satiat. Vnde Ecclesia.1. *non satiatur oculus visu, nec auris auditu.*

Capvt XXIV.

De superbia cantus, & his quæ sunt reprehensibilia circa cantum.

NOtandum ergo quod circa cantum hæc sunt reprehensibilia. Primo reprehensibile est cum quis nimis blandam vocem quęrit, vel ad gloriandum, vel ad delectandum vnde Gregor. Cum blanda vox quæritur, sobria vita deseritur. Aug. Quoties plus me delectat cantus, quam res quæ cantatur, toties me grauiter peccasse confiteor. Item reprehensibilis videtur esse in cantu vocis fractio. Vnde in legenda sancti Sebastiani: Putasne illum inter Christicolas numerandum qui tonsuram diligit, comam componit, sapores quærit, & vocem frangit? Fractio vocis signum est fracti animi. Sicut reprehensibilis est crispatio crinium in hominibus corrogatio vestium in mulieribus: sic videtur esse reprehensibilis fractio vocis in cantantibus. Et sicut ventus solet facere in aqua crispationem quandam: sic ventus vanitatis hanc crispationem seu fractionem vocis frequenter facit. Talis cantus ob lasciuiam factus similis videtur esse cantui illi de quo legitur Exod. 22. *Vocem canentium ego audio*, ait Moyses. Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum & choros. In vitulo, qui est animal lasciuum, lasciuia intelligitur. Vnde cantus adorantiū vitulum, est cantus eorum qui vocem frangunt ob lasciuiam. Reprehensibilis est etiam in cantu nimia exaltatio vocis. Sicut illi qui potius volunt cantare alte, quam apte, qui tantum volunt ascendere cantando, quod quandoque frangunt sibi collum spiritualiter: vel quandoque ad literam, rumpunt se, quod ex superbia prouenit. Superbia plus enim audet quam possit. Reprehensibilis est etiam in cantu additio punctorum, vel subtractio: quasi enim quædam species barbarismi videtur esse hoc in cantu: sicut in dictione barbarismus fit ex additione vel subtractione literæ, vel syllabæ In cantu etiam non videtur esse nimium approbanda vox falsa, præcipue in cantu claustralium. Et mirum est quomodo vox talis tantum placet quibusdam, cum ipsa videatur adeo deformis quod oportet eam abscondi inter alias voces: alioquin non esset decens vel decora.

Capvt XXV.

Vnde & quomodo oritur superbia, & ex quibus bonis.

POsuimus primam diuisionem superbiæ, & prosecuti sumus membra eius. Nunc consequens est, vt ponamus secundam & prosequamur. Diuisio vero ista sumitur secundum ea ex quibus oritur superbia. Notandum ergo quod superbia quandoque oritur ex bonis naturæ, quandoque ex bonis fortunæ, quandoque ex bonis gratiæ. Bona vero naturæ quædam sunt corporis, quædam animæ. Corporis sunt ista, sanitas, fortitudo, agilitas, pulchritudo, nobilitas, libertas. Bona vero animæ naturalia, sunt ista, rectitudo ingenii & velocitas, memoriæ bonitas, potestas tolerandi, exercitium spirituale, naturalis dispositio ad virtutes, seu virtus naturalis Bona vero fortunæ sunt bona exteriora, quæ sunt in potestate hominum, quæ ab hominibus possunt auferri: vt sunt diuitiæ, deliciæ dignitates, laus seu gloria, & gratia humana. Bona vero gratiæ sunt, scientia & virtutes. Ex istis bonis potest superbia nasci. Superbia enim nascitur ex pulchritudine. Vnde Poeta:

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Item nascitur ex nobilitate, vnde Sallust. Commune malum nobilitatis est superbia. Similiter nascitur ex aliis bonis naturæ. Item nascitur ex bonis fortunæ, sicut ex diuitiis. Vnde August. Vermis diuitum est superbia Ecclesiast 40. *Facultates & virtutes exaltant cor* Item nascitur ex bonis gratiæ, vt ex scientia. Scientia enim inflat, secundum Apostolum 1. ad Corinth. 8.

CAPVT

Cap. XXVI.

Quod fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit.

PRimo generaliter ostendemus quod valde fatuus est & impius qui de bonis suis superbit. Deinde ostendemus de vnoquoque prædictorum bonorum, quod valde fatuum sit inde superbire. Et possunt quinque rationes assignari, quare fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit: Primo, quia ipse quodãmodo inferior est etiã irrationabilib. creaturis in hoc, quod illæ tãtũ sint in miseria pœnæ, ipse vero homo in miseria pœnæ & culpæ. Præterea, creaturæ irrationabiles vnicam debent mortem, postquam nihil omnino mali sentiunt: homo vero impius debitor est duplicis mortis, quia post transitoriam habebit æternam. vnde non parum fatuus est peccator, qui de bonis suis superbit, superiorem se aliis hominibus reputando, qui quodammodo brutis inferior est. Secundo vero, fatuus est qui de bonis illis superbit, in quibus eum ipsa bruta excedunt: sicut est fortitudo corporis, & agilitas. Ipsi etiam Iudæi & Saraceni & alii pessimi homines plus habent de illis bonis, quam ipse habeat. Et etiam ipsi dæmones de scientia, quæ videtur esse vnum de maximis bonis quæ habent impii, plus videntur habere, quam ipsi impii habeant. vnde valde fatuus est qui de bonis illis superbit, in quibus à dæmonibus superatur. Tertio fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, cum bona illa sint ei ad verecundiam verius, quam ad gloriam. vnde Aug. loquens ad impium, inquit: Nonne vides te debere erubescere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habeat malum? Quarto fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, quia bona ipsius ei bona non sunt Seneca: Nihil est homini bonum sine se bono. Est ne bonũ homini, quod est ei materia infirmitatis & impedimentum salutis? Sapiens: Omnia quę extra nos sunt bona, quæcunque forte hominibus contingunt, non ideo laudantur, quia habuit quis ea, sed quia his honeste sit vsus. Ideo dicit Seneca, quod stulto nulla re est opus, nulla enim re scit vti. Quinto fatuus est impius qui de bonis suis superbit: quia tantum habet dispensationem in eis, & periculum ei inde imminet duplex. Periculum enim est ei si sortem amiserit: periculum etiam est ei si lucrum non reportauerit. Et de vtroque districta ratio exigetur ab eo. Vnde qui de multitudine istorum bonorum superbit, ipse superbit de magnitudine oneris sui.

Capvt XXVII.

Quod fatuum sit bonis corporis sui superbire, videlicet sanitate, fortitudine, velocitate & pulchritudine.

SPecialiter vero fatuum est superbire de sanitate corporis. Primo quia ista sanitas momentanea est. Hodie enim qui sanus est, cras infirmus vel mortuꝰ est. Iac. 4. *Quæ est vita vestra? Vapor est ad modicum parens, &c.* Secundo, quia corpus hostis, familiaris est, & ideo multum nociuus Nulla enim pestis efficacior est ad nocendum, quam familiaris inimicus: ait Sapiens Non debet ergo aliquis superbire propter sanitatẽ corporis, sed potius timere. In maiori enim periculo est homo, cum hostis eius sanus sit. Tertio fatuus est, qui de hac sanitate superbit, quũ ipsa sanitas vt frequentius occasio sit infirmitatis animæ, sicut econtrario scriptum est Eccl. 31. *Infirmitas grauis sobriam reddit animam.* Non est quare aliquis superbiat de sanitate pedis, si in capite infirmitatem habeat ad mortẽ: sic non est superbiendum de sanitate corporis, ex quo in anima infirmitas est ad mortẽ Homo sanus corpore, infirmus mẽte, similis est pomo exterius sano, interius putrido De fortitudine etiam corporis fatuũ est superbire, cum scriptum sit Sap. 6. quod fortioribus fortior instat cruciatio. Et cum continua lucta sit inter spiritum & corpus. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Vnde quanto corpus fortius, tãto magis spiritui timendum est. Et ad literam hoc videmus frequenter, quod fortiores corpore, infirmiores sunt mente. Minus enim resistere possunt iræ & luxuriæ & ceteris vitiis. Fatuum etiam est superbire de corporis velocitate, cum corpus sit velut equus quidam, in quo hostes infernales

vt frequenter ducunt spiritum ad mortem ipsius, & vt frequentius quanto iste equus velocior est, tanto facilius spiritus ab hostibus suis capitur. Præterea in velocitate ista etiã à canibus superamur. Vnde fatuum est quod homo de hoc superbiat, in quo canibus inferiorem se videt. De pulchritudine etiam corporis est fatuum superbire, quum corpus sit velut quoddam sepulchrum. Aug. Corpus peccatoris animæ mortuæ est sepulchrũ. Vnde cum peccator de pulchritudine corporis superbiat, simile est ac si mortuus de pictura sepulchri superbiat: simile est etiam ac si aliquis superbiat de pulchritudine sterquilinii niue cooperti.

CAPVT XXVIII.

Quod fatuum sit de nobilitate generis superbire.

Nobilitas carnis quare contemnenda.

DE nobilitate etiam carnis fatuum est superbire, quum illa nobilitas valde contemptibilis sit. Multæ autem caussæ possunt assignari quare ista nobilitas sit contẽnenda. Primo contemnenda est, quia vt frequenter nobilitas carnis meliorem nobilitatem aufert, scilicet mentis nobilitatem Sapiens: Nõ est quo sibi aliquis de nobilitate corporis vel generis blandiatur, si ex meliori parte sit famulus. Secundo contemnenda est, quia omnes sumus ex eodem patre & ex eadem matre: non legitur Dominum fecisse vnum Adam argenteum, vnde essent nobiles, & vnum luteum ex quo essent ignobiles: sed vnicum, & illum de luto plasmauit, ex quo omnes exiuimus. Vnde si aliquis ex hoc solo nobilis est, quia ex nobili patre, aut nobili matre: aut omnes erimus nobiles, aut omnes ignobiles: quia aut parentes primi fuerunt nobiles aut ignobiles. Si ipsi fuerunt nobiles, ergo & nos omnes nobiles sumus, & etiam æque nobiles sumus, quum geniti ex æque nobilibus æque nobiles iudicentur. Si vero ignobiles fuerũt, ergo nos omnes ignobiles sumus, & æque ignobiles, quum geniti simus ex ęque nobilibus. Malac. 2. *Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit fratrem suum vnusquisque vestrum?* Tertio contemnenda est nobilitas carnis, quia ipse Deus contempsit eam. Noluit enim ex nobilibus reges eligere in principio synagogæ, imo primum regem de post asinas assumpsit, scilicet Saul. Secundum scilicet Dauid, de post fætantes accepit. In tempore etiam gratiæ potius voluit ignobiles eligere, quam nobiles. 1. Cor. 1 *Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus.* Quarto vero contemnenda est nobilitas carnis, quia non est illius qui de ea gloriatur, sed potius illorum à quibus ipse descendit. vnde Senec. Nemo in gloriam nostram vixit, nec quod ante nos fuit nostrum est. animus nobilem facit. Quinto vero contemnenda est nobilitas carnis, quia materia quam à parentibus contrahit aliquis, ratione cuius nobilem se credit. vile quid est, & immundum, & erubescibile, & opere immundo & erubescibili procedit ab eis. Vnde quomodo ratione illius materię habebit quis nobilitatem, quum illa materia vilis fuerit? Quomodo audet aliquis dicere se nobilem generatione, quum quilibet exemplo Iob possit dicere: *Putredini dixi, Pater meus es, &c.* Ideo merito nobilitas carnis contemnenda est, imo abominanda est vnde Luc. 16. *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deũ.* Sexto contemnenda est nobilitas carnis, imo potius non est reputanda, quum in veritate nobilitas non sit, sicut etiam ipsi philosophi reputauerunt. Sen. Nemo altero nobilior, nisi cui rectius est ingenium, & bonis artibus aptius. Idem: Nihil aliud est nobilitas, quam antiquatæ diuitiæ. Idem: Quid est eques, aut seruus, aut libertinus, nisi nomina ex ambitione vel iniuria nata? item Plato ait: Neminem regem nisi ex seruis oriundum esse: neminem seruum, nisi ex regibus: Omnia ista longa miscuit varietas, & sursum deorsum fortuna versauit.

Quod nullus sit nobilis ex eo quod ex nobilibus parentibus sit generatus, rationibus ostenditur.

RAtionibus etiam ostendi potest, quod aliquis nobilis non sit ex eo quod ex nobilibus parentibus genitus. Ex eadem enim radice exeunt vile & nobile. Flos farinæ & furfur ex eadem radice exeunt. tamen furfur cibus vilis est quo porci pascuntur, flos autem farinæ cibus nobilis est. Item ex eadem radice procedit spina & rosa. Rosa creatura nobilis est, quia non cessat benefacere hominibus qui sunt iuxta eam, suum gratum

tum odorem vndique spargendo Spina vero quoddam vile est, quia pungit ea quæ iuxta eam sunt. Sic ex eodem patre & ex eadem matre possunt nasci duo. Vnus tamen erit nobilis, alius ignobilis. Vnus ad modum rosæ non cessabit benefacere vicinis suis. Iste nobilis erit. Alius erit spina in ignem infernalem mittenda, qui non cessabit pungere vicinos suos hic erit ignobilis. Multis alijs exemplis potest idem ostendi. Ex eadem arbore nata sunt duo poma, quorum vnum est sanum, aliud putridum vel vermem habens. Item ex eodem libero arbitrio procedunt bonum & malum. Item si nobile esset quidquid à nobilibus procederet, omnes nobiles essemus, quum omnes simus à Deo qui nobilissimus est Mal.2. *Nunquid non Deus vnus creauit nos*, &c. Item si omne quod ex nobili procedit nobile esset, ergo pediculi & aliæ superfluitates quæ ex nobilibus procedunt, nobilia essent.

7. Septimo contemnenda est nobilitas carnis, propter onus magnum quod ei est annexum. Nobilitas carnis quædam possessio est, quæ tãto censu onerata est quod magni comitatus & archiepiscopatus non sufficiunt ad soluendum censum illum: imo præter hæc necesse est, sicut ipsi nobiles dicunt, quod ipsi impignorent regnum cælorum, & seipsos diabolo pro censu isto soluendo, vnde multis nobilibus magis expediret quod ipsi essent leprosi quam quod essent in statu in quo sunt, sicut aliqui etiam ex eis recognoscunt.

8. Octauo contemnenda est nobilitas carnis, quia est rei contemptibilis, scilicet corporis, quod est quasi quidam saccus immunditiæ plenus, sicut ea ostendunt quæ exeunt de sacco isto per foramina quinque sensuum Origenes: Vilis nobilitas quæ in locis tam turpibus generatur.

9. Nono contemnenda est nobilitas carnis, quia inferior videtur esse nobilitas ista quæ est in hominibus, nobilitate illa quæ est in canibus: quum illa nobilitas quæ est in canibus, certa signa habeat exterius quibus agnoscitur: nobiles vero homines non habẽt certa signa necessaria quibus ab alijs hominibus dignoscantur.

10. Decimo contemnenda est nobilitas ista, quia ridiculosa est. Ridiculum enim est vnum seruum alijs seruis nobiliorem dicere, vel vnum rusticum nõviliorem alijs rusticis. Sicut filio cuiusdam diuitis Burgen. derisorie dictum est à quodam quod ipse esset de nobilioribus rusticis suæ ciuitatis. Sic cum corpus naturaliter seruus sit (datum est enim spiritui ad seruiendum) & naturaliter rusticum sit, quum tot rusticitates ab eo quotidie exeant, ridiculum est corpus vnum nobilius dicere alteri, vel vnum nobiliorem altero ex parte corporis. Vnum tamen bonum habet nobilitas quæ carnis dicitur esse, quod quasi frenum est quoddam quod homines debet cohibere ne male agant. Hieron. Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quod nobiles quadam necessitate astringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Philosophus: Nobilitatis tantum ad hoc memineris, vt cum claritate generis, morum sanctitate contendas, & cum nobilitate corporis animi nobilitate proficias. Itẽ Laudatur in quibusdam quod geniti sint nobiles, in alijs quod nobilitatem virtute sunt assecuti. Pulchrum est respondisse nobilitati, pulchrum etiam humilius genus factis illustrasse. Item quidam vituperabat alium de genere suo, dicens: Tu es caput tui generis. Cui ille: Et tu es cauda generis tui. Item quidam sapiens, quum quidam ex patritio genere natus inferior factus ignobilitatem generis illi obijceret, inquit: Gaudeo quod ego ex me surrexi, tu ex te cecidisti: generis nostri vtrique sumus decus, & dedecus. Et alius philosophus similiter alij obiurganti, respondit: Mihi obijcis profecisse: crimen meum imputas gloriæ, dum tuum imputas ignauiæ. Et notandum est quod vera nobilitas animi est. Vnde illud: Nobilitas sola est animum quæ moribus ornat.

CAPVT XXIX.

De animi nobilitate duplici.

ANimi vero nobilitas duplex est. Quædam naturalis, de qua Senec. Quis est generosus ad virtutem: bene à natura compositus. Alia nobilitas est gratuita, quando aliquis gratiam Dei habet, qua Dei filius est, quæ custodit eum vt nulli turpitudini seruiat. Tullius: Liber æstimãdus est, qui nulli turpitudini seruit. Itẽ Sapiẽs: De illa nobilitate glorieris, quæ filios Dei & cohæredes facit. Tũc ille nobilitatẽ suam integram seruare se putet, si dedignetur seruire vitijs, & ab illis superari. A quo enim quis superatur, eius & seruus est.

Bernard. An non seruus, cui dominatur iniquitas: Quantumcunque aliquis ex nobilibus ortus sit, tamen ignobilis est si Deum contemnat, & noluerit ei seruire. Et econtrario quantumcunque ignobilis ortus sit, nobilis tamen est si Deo seruiat. Vnde 1. Reg. 2. dicit Dominus ad Heli. *Absit hoc à me: sed quicunque honorificauerit me: glorificabo eum: qui autem contemnunt me erunt ignobiles.*

Quod sex sunt signa veræ nobilitatis.

1. ET notandum est quod sex sunt signa veræ nobilitatis. Primum est, liberalitas. Vnde Deus qui nobilissimus est, ipse est liberalissimus. Liberalitas eius tanta est, vt non solum sua det, sed etiam seipsum: nec solum seruientibus sibi dat, sed etiam hostibus suis. *Ipse enim solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos* Mat. 5. Ipse propter liberalitatem suam fecit quæcunque facta sunt. Ad dandum enim fecit quæcunque fecit. Creaturas enim rationales fecit vt eis daret, alias autem creaturas vt eas daret. Leo etiam, qui dicitur esse rex animalium, quod animal nobile est, liberale est. Vnde Arist. dicit ipsum esse animal cõmunicatiuum. Et sicuti liberalitas signum est nobilitatis: ita rapina signum est rusticitatis. Vnde multi hoc die qui nobiles reputantur, rusticissimi sunt, cum non cessent auferre pauperibus, & illis qui non possunt defendere se, sicut magister Alanus ostendit quibusdã militibus Legebat Alanus apud Montem Pessulanum, & audierunt milites vicini quod tantus clericus esset, & quod ad omnia interrogata responderet: vnde accesserunt ad eum de communi consilio, & quæsierunt ab eo, quæ esset maxima curialitas. Qui respondit eis, quod dare curialissimum esset. quo audito, omnes consenserunt responsioni eius. Ideo dicit Dominus, quod beatius est dare, quam recipere, quia dare facit similem Deo, qui omnibus dat, & à nemine recipit. Ipse vero dixit eis, vt habito consilio ad inuicem dicerent ei, quæ inter omnes rusticitates maior esset. Qui habuerunt consilium adinuicem, & non potuerunt conuenire in idem. vnde reuertentes ad eum, dixerunt quod non poterant concordare. Quo audito ipse increpauit eos, dicens: Ego posueram vos in via per quam possetis quæstionis vobis propositæ solutionem cognoscere. Si enim dare curialissimum est, auferre, quod est ei contrarium rusticissimum est. Vnde vos qui incessanter aufertis pauperibus, rusticissimi estis. Secundum signum nobilitatis est gratitudo seu recognitio beneficij Et per contrarium ingratitudo seu beneficiorum non recognitio, signum rusticitatis est. Vnde patet quod illi qui nobiles reputantur, qui Deum, qui eos præ ceteris hominibus honorauit, præ ceteris hominibus inhonorant, subditos etiam suos, qui multo sudore lucrantur vnde ipsi viuunt, & propter quos ipsi sunt in honore, incessanter opprimunt, rusticissimi sunt. Feris etiam videntur tales deteriores esse; feræ enim officia siue beneficia sentiunt, sicut ait Sen. Tertium signum nobilitatis est, mansuetudo & misericordia in ea quæ sunt eis subiecta. Et hoc est vnum quod valde decens est in his qui potestatem habent. Vnde Sen. Nullum ex omnibus magis clementia, quam regem & principem decet, Idem: Iracundissimæ ac pro captu pugnacissimæ sunt apes, & aculeum in vulnere relinquunt. Sed ipse rex sine aculeo est: noluit ipsum natura nec sæuum esse, nec vltionem quæ magno constaret petere, & iram eius inermem reliquit, exemplar hoc omnibus regibus linquens. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. In signum huius mansuetudinis vel misericordiæ inunguntur reges Christiani. Philoso. Maximam potestatem habens, creatorem potestatis iuxta possibilitatem suam debet imitari. In hoc autem Deum maxime imitabitur, si nihil iudicauerit, quam misereri, pretiosius. Et sicut mansuetudo in subiectos, signum est nobilitatis: sic & crudelitas in subditos signum rusticitatis est, & seruitutis. Vnde Prou. 30. *Per tria mouetur terra, & quartum quod non potest sustinere. Per seruum, cum regnare cœperit.* Ouid.

Asperius nihil est humili si surgit in altum: Cuncta ferit dum cuncta timet, desæuit in omnes, Vt se posse putet, nec bellua tetrior vlla est, Quam serui rabies, in libera terga furentis. Quartum signum nobilitatis est, virilitas seu strenuitas in eos qui repugnant. In signum huius datur ensis militibus nouis, quo gladio vti debent in hostes, non in subiectos. Multi vero ex istis gladio isto in subiectos

vtuntur, quos deberent valde diligere. Hi enim sunt qui iuuant eos, qui etiam fratres eorum proprios impugnant, hostibus vero Dei & ecclesiæ peccatis, sed & dæmonibus vel etiam ipsis persecutoribus ecclesiæ vniti sunt. Impietas talis, impietas diabolica est. Diabolus autem impius est in eos qui sibi
5. seruiunt. Quintum signum nobilitatis est, timere opprobrium vel seruitutis, vel proditionis, vel alterius cuiusque turpitudinis. Multos tamen ex illis qui nobiles reputantur, videmus quod non timent pessimam seruitutem vitiorum suorum, vel dæmonum, qui non erubescunt confiteri se seruos vilissimorum membrorum illorum, scilicet qui libidini deseruiunt, quæ seruitus indubitanter seruitute leprosorum peior est. Non erubescunt etiam proditiose impungnare dominum illum à quo omnia possident, cuius expensis viuunt & vestiuntur. Et non erubescunt etiam omni immunditiæ peccati se exponere. Ex quo patet eos non esse
6. nobiles, sed valde rusticos. Sextum signum nobilitatis est, cordis magnitudo qua quis modica contemnit, & magna appetit. Econtrario vero signum rusticitatis est, amorem suum ponere in modicis, magna vero negligere. Vnde patet dominas illas, quæ potius volunt amorem suum ponere in vno nisero milite, quam in rege gloriæ, quod ipsæ vere nobiles non sunt. Milites etiam non videntur nobiles esse, qui amorem suum in terra ponunt, contempto regno cælorum, cum tamen tota terra quasi punctum sit respectu cœli. & quia plus habent de terra quam alij, nolunt aliquid habere de cœlo. Si ad aliquem pertineret terra vnius pauperis militis ex parte matris, regnum vero ex parte patris: nunquid non infelix esset, si contempto regno adhæreret illi terræ quæ eum contingeret ex parte matris? Sic infelices sunt illi milites, qui de regno cœlorum non curant, quod ad eos pertinet ex parte patris cœlestis, contenti terra ista paupertatis, quæ ad illos pertinet ex parte matris nostræ Heuæ. Pater noster Deus est, mater nostra Heua. Non sic faciebat Dauid in Psalm. *Quid est mihi in cælo, & à te quid volui super terram,* &c.

Psal. 72.

Cap. XXX.

De consuetudine illarum Ecclesiarum quæ nolunt canonicare nisi nobiles.

Ostendo quod nobilitas carnis contemnenda sit, vel reputanda, tangendum est aliquid de consuetudine illarum Ecclesiarum, quæ nolunt canonicare nisi nobiles. Vnde notandum est quod consuetudo illa videtur esse reprehensibilis. Et videntur posse assignari sex caussæ huius reprænsibilitatis. Prima caussa est, peruersitas quæ videtur esse in hac consuetudine. quæ peruersitas apparebit si respiciatur causa huius consuetudinis quam ipsi assignant. Dicunt enim quod ipsi habent multa temporalia quæ defensione indigent, nec habent regem, nec alium principem secularem qui eos defendat, ideo oportet nobiles canonicari qui possint ea defendere. Quibus respondeo, quod sicut ecclesiæ eorum habent temporalia, ita habent & spiritualia, quæ in infinitum meliora sunt. Vnde si oportet aliquos nobiles canonicari ad defensionem temporalium, multo fortius oportet aliquos literatos & sanctos canonicari ad defunsionem spiritualium. Si vero dicant quod ibi sint aliqui ignobiles literati ad defensionem spiritualium sed non canonici: ex hoc apparet quod ipsi bona temporalia præponunt spiritualibus, ex quo defensores temporalium canonicos constituunt & superiores alijs.

Ecclesiæ nolentes in canonicos præter nobiles recipere reprehenduntur.

1.

De quinque peruersitatibus huiusmodi ecclesiarum.

Et possunt assignari quinque peruersitates in huiusmodi ecclesijs. Prima est quod ibi est terra sursum, & cœlum deorsum. Cælestia enim contemnunt, terrena vero multum appretiant: contra illud Prouerb. 25. *Cœlum sursum, & terra deorsum.* Alia peruersitas est, quod pedes sunt in loco vbi deberet esse caput & caput in loco vbi deberent esse pedes. Velut pedes ecclesiæ sunt 1.

qui circa terrena solliciti sunt: velut caput
sunt, qui tegere habent ecclesiam, viri scili-
cet literati. Sed in his ecclesijs pedes sunt in
capite, imo ipsi hostes in capite ponuntur.
Threnorum 1. *Facti sunt hostes in capite*
Tertia peruersitas est, quod ecclesiæ huius-
modi faciem habent ad posteriora, & dor-
sum ad anteriora: ipsi iuxta verbum Iere-
4. miæ facti sunt in tetro, & non in ante. Quar-
ta autem peruersitas est, quod ipsi latitudi-
nem scuti qui debebat esse ex parte superiori,
posuerunt ex parte inferiori: & ideo con-
tingit quod fere omne caput languidum est:
5. iuxta verbum Esaiæ. Quinta peruersitas
est quod sacerdotes inferiores sunt subdia-
conis & diaconis, quod ridiculum est, si-
cut beatus Bernard. dicit ad Eugenium Pa-
pam. Ridiculum est, inquit, quod mini-
stri nostri nostris se presbyteris anteferre
conantur. Non hoc ratio habet, non anti-
quitas habuit, non consensit auctoritas:
& si de sua consuetudine calumnia struitur,
melius profecto illa quam summus ordo
2. contemnitur. Secunda caussa reprehensi-
bilitatis est, indiscretio quæ videtur esse in
huiusmodi consuetudine, quæ indiscretio
primo consistit in hoc, quod quando ipsi
deberent quærere, quis sit idoneus ad hoc
vt sit canonicus, id est, regens se, & ad re-
gimen plebis episcopum iuuans: ipsi quæ-
runt, quis idoneus ad militiam. Secundo
2 in hoc, quod quando quærere deberent, an
persona sit idonea quæ canonicanda est:
ipsi quærunt, quis pater eius fuerit. Vn-
de illis potest dici quod dicit angelus To-
biæ 5. *Genus quæris mercenarii an mercenariũ?*
Indiscretio etiã eorũ in hoc est, quod ipsi cre-
dunt illud, qualis pater talis filius: quod ve-
rum est in personis increatis, ad personas
creatas extendunt: ibi enim frequenter fallit:
frequenter enim est pater sapiens & filius
fatuus, & patet in Salomone & Roboam
filio eius. Tertio videtur hæc consuetudo
5. reprehensibilis, quia valde nociua est eccle-
siæ Dei. Canonici enim militares non bene
custodiunt Christum, sicut figuratum vi-
detur esse in hoc quod milites male custo-
dierunt Christum in sepulchro. Lapides
sepulchri bene custodierunt milites, sed
Christum perdiderunt. Vnde cantat eccle-
sia *dicant nunc Iudæi*, &c. Sic militares ca-
nonici lapides castrorum bene custodiunt,
sed Christum amittunt. Item ista consue-
tudo occasio ruinæ est in ecclesij, illis, quan-
tum ad spiritualia. Vnde Prouerb. 17. *Qui
altam facit domum, quærit ruinam.* Ista e-
tiam consuetudo in ecclesijs illis in magna
parte exhæredat Christum. Frequenter e-
nim quando deberent institui ibi filij Dei,
instituntur ibi filij diaboli. Quarto vide- 4
tur reprehensibilis consuetudo ista, quia
Christo contraria est. Christus enim igno-
biles elegit in ecclesia sua, vt essent humiles.
1. Corinthios 1. Isti vero nobiles canoni-
cant quasi velint ipsos esse superbos. Chri-
stus ex pastoribus & bubulcis elegit reges:
Isti vero ex regibus eligunt canonicos. Chri-
stus fundamentum ecclesiæ posuit humili
tatem: ipsi vero econtrario fundamentum
ecclesiæ ponunt superbiam. Tale funda-
mentum poneret diabolus si ædificaret.
Quomodo implent tales illud verbum Do-
mini, Ioan 12 *Qui mihi ministrat, me se-
quatur*: Non sunt imitatores Christi, sed
sunt quasi antichristi. Et 1. Ioan. 1. *Qui dicit
se in Christo manere, debet sicut ille ambula
uit & ipse ambulare.* Bernardus. Si omnis
qui se dicit in Christo manere, debet sicut il-
le ambulauit, & ipse ambulare? multo ma-
gis qui pro eo ambulare se dicit qui pro eo
legatione fungitur, qui ei ministrat si eũ nõ
sequitur inexcusabilis est. Terrere potest tales
illud Matt. 18. *Nisi conuersi fueritis, & effi-
ciamini sicut paruuli, nõ intrabitis in regnũ cœ-
lorum.* Paruulus quantumcunque nobi-
lis sit, societatem pauperum non refugit:
sic quantumcunque aliquis nobilis sit in ec-
clesia Dei, societatem ignobilium non de-
bet refugere. De societate hominum di-
uersorum generum in ecclesia Dei, videtur
esse dictum illud Esa. 11. *Habitabit lupus
cum agno, & pardus cum hædo cubabit.*
Quinto videtur esse reprehensibilis consue- 5
tudo, quia videtur esse Deo abominabilis.
Altitudo enim secularis non videtur Deo
placere. Vnde Luc. 16. *Quod altum est ho-
minibus, abominatio est apud Deum.* Abo-
minationes Deo offerunt, qui nobiles tan-
tum canonicare volunt Exod. 18. *Abo-
minationes Aegyptiorum immolamus Deo no-
stro.* Sexto videtur esse reprehensibilis hæc 6.
consuetudo, quia filios diaboli filijs Dei
præponit, & generationem immundam ge-
nerationi cœlesti, & nobilitatem putredinis
præponunt cuique gratiæ Dei. Nulla

autem

autem sapientiam, nullam aliam gratiam nobilitati carnis adæquant. Vnde consuetudo eorum non recipit dispensationem: quia secundum iudicium eorum non inueniunt recompensationem, quod non est absque magna contumelia Dei. Sic porcus præponeret volutabrum luti, auro & lapidibus pretiosis. Ad sola temporalia videntur habere oculum ecclesiæ istæ, non solum in canonicorum institutione, sed etiam in prælatorum præfectione, quod omnino intolerabile videtur, saltem in altero horum deberet respectus haberi ad spiritualia.

Caput XXXI.

Quod fatuum sit superbire generaliter de qualibet re temporali, scilicet libertate corporis &c. & bonis naturalibus animæ.

Viso quod fatuum sit superbire de nobilitate carnis, consequens est videre quod fatuum sit superbire de alijs bonis quæ prius nominata sunt. Notandum est ergo, quod fatuum est superbire de libertate corporis, cum corpus sit seruus maleuolus, & ideo tortura & compedibus dignus: iuxta illud Eccl. 33. *Seruo maleuolo tortura & compedes*, &c. De bonis vero naturalibus animæ fatuum est superbire: quia bona illa potest homo habere ad malum suum sicut ad bonum. Vnde Bernardus: Si in professione religionis nouus homo callidus est ingenio, si viget arte, si præminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vitiorum quam virtutum. Non ergo refugiat doceri vti eo in bono, quo & in malo vti potest. Fatuum est etiam superbire de diuitijs. Hoc enim est superbire de hoc quod habet maiorem molam ad collum, quam alij. Fatuum est etiam de potestate superbire, cum scriptum sit Sapie. 6. *Quod potētes potenter tormēta patientur.* Ibid. legitur quod *durissimum iudicium his qui præsunt, fiet.* Et Augustin. dicit quod quanto quis in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Fatuum est etiam superbire de gratia humana, cum scriptum sit Prouerb. vltimo: *quod fallax gratia*, &c. Fatuum est etiam superbire de gloria huius mundi, cum gloria talis flos sit decidens. Vnde Esaiæ 28. *Erit flos decidens gloria exultationis.* Puerorum est, flores colligere, quæ ex arboribus decidant, & inde lætari. Sic pueriles sunt qui de gloria huius mundi lætantur. Fatuum est etiam superbire de scientia, cum scriptum sit Ecclesiast. 1. *Qui addit scientiam, addit & laborem.* De scientia superbire, est de lumine excæcari. Fatuum etiam est de virtutibus superbire. Hoc enim est de medicamine vulnerari. Gregorius: Qui de virtutibus habitis extollitur, quasi de medicamento vulneratur.

Caput XXXII.

De diuisione superbiæ sumpta penes diuersitatem personarum. Et primo de superbia ministrorum Ecclesiæ in communi.

Positis autem duabus diuisionibus superbiæ; consequenter ponenda est tertia, quæ sumpta est secundum diuersitatem personarum in quibus est superbia. Notandum ergo quod superbia diuidi potest in superbiam laicorum, & superbiam ministrorum Ecclesiæ. Superbia vero ministrorum Ecclesiæ potest subdiuidi in superbiam prælatorum & superbiam subditorum: vel in superbiam claustralium, & superbiam secularium clericorum. Sed de superbia laicorum nihil specialiter hic dicemus. Sed de superbia ministrorum Ecclesiæ hoc modo tractabimus. Primo dicemus aliquid de ea in communi.

2. Secundo vero aliqua dicemus specialiter de
3. superbia prælatorum. Tertio vero dicemus aliquid specialiter de superbia claustralium.

Quod superbia multum sit timenda ministris Ecclesiæ.

NOtandum ergo est quod superbia multum timenda est ministris Ecclesiæ quinque de causis.
1. Primo, quia multas oc-
1. casiones habent superbiendi. Vna occasio est, quod ipsi sunt excepti à abore aliorum hominum. Vnde in Psalm.
Psal. 72. *In labore hominum non sunt*, &c. Ideo tenuit eos superbia.
2. Alia occasio est, libertas quam habent, quæ libertas aliquibus eorum est velamen malitiæ, contra illud 1. Pet. 2. *Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem*.
3. Tertia occasio est reuerentia quæ exhibetur eis, eo quod sunt ministri summi regis, & vicem eius gerunt in terris, & conteptum eorum: Deus reputaret contemptum suum: iuxta illud Luc. 10. *Qui vos spernit, & me spernit*: Secundo ti-
2. menda est, superbia in ministris Ecclesiæ, quia multum displicet Deo in eis. Vnde Prou. 6. *Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes.* Oculi sublimes clerici superbi sunt. Et Soph. 1 *Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limem.* Dies hostiæ Domini erit dies iudicij, quando Dominus mactabit incrassatos, impinguatos, dilatatos. Tunc Dominus visitabit super clericos superbos. Nec mirum si Dominus odiat superbiam in ministris suis, cum proprium signum sit superbia ministrorum diaboli: iuxta illud Gregorij: Euidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Non parum doleret princeps aliquis si in castro suo vexil-
3. lum inimici sui videret. Tertio valde timenda est eis superbia, quia valde contraria est officio eorum. Ipsi enim sunt quasi custodes scientiæ & vasa gratiarum. Vnde Malac 2. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est.* Propter hoc quod custodes sunt scientiæ necessaria est eis magna humilitas. Aqua enim sapientiæ ad vallem humilitatis confluit. Prou. 11. *Vbi humilitas, ibi sapientia.* Propter hoc etiam quia vasa gratiarum sunt, necessaria est eis magna humilitas. Sicut enim vas non est idoneum aliquid recipere absque concauitate: sic aliquis non est susceptibilis gratiæ absque humilitate 1. Pet. vlt. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Propterea oportet ministros Ecclesiæ esse familiares Deo: ad quod etiam multum valet humilitas. vnde Gloss. super illud Psalm. *Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde.* Altus quidem est Dominus, sed vicinatur humili, & non se erigenti. Necessaria etiam est eis humilitas propter seruitium quod debent hominibus exhibere. Eorum enim est abluere sordes spirituales hominum: quod figuratum est Ioan. 13. in ablutione pedum. Ideo summus inter ministros Ecclesiæ, seruum seruorum se vocat humiliter. Ergo oportet quod si habeant vtà pauperibus & humilibus non timeantur: sed audeant ad eos accedere confidenter, & vt solatium pauperes habeant in humilitate eorum: quia secundum verbum Augustini: Magnum solatium est membris ex capite. Magnum solatium est subditis, qui in humilitate sunt, si videant prælatos suos in simili vel maiori humilitate. Quarto timenda est
eis superbia, quia multi ex eis non habent 4.
vnde pascant superbiam, nisi hoc faciant de spolijs pauperum. Bona enim Ecclesiæ bona pauperum sunt. Præterea valde indecens est superbia in eis, cum ipsi de eelemosynis viuant, & eleemosynas pauperum & miserabilium personarum quotidie e dant. Quinto timenda est eis superbia,
quia peccatum superbiæ in eis scandaliza 5.
populum, cùm sit manifestum. Innocentia & alia peccata possunt ipsi abscondere, sed superbiam exteriorem in vestibus & similibus consistentem non possunt ipsi abscondere.

Persuasiones contra superbiam ministrorum Ecclesiæ.

SEd contra has & similes persuasiones quæ fiunt ministris Ecclesiæ vt caueant superbiam exteriorem, dari solet quadruplex responsio.

1. sponsio. Prima est, quod Dominus intuetur
cor, & humilitatem cordis requirit, &
humilitatis interioris magistrum se pro-
fitetur. Matth. 11. dicens: *Discite à me,
quia mitis sum & humilis corde.* Et ideo vi-
detur minime quibusdam necessaria humi-
2. litas exterior. Secunda responsio solet esse,
quod licet homini pulchritudines istas exte-
riores habere secundum modum personæ
suæ, & mores eorum inter quos viuitur:
quod videtur sumptum esse ex Gloss. super
illud ad Timoth. 2. *Non in tortis crinibus,*
quæ dicit sic: vt in his omnibus vltra modu-
lum personæ suæ & mores Ecclesiæ, mo-
3. uendæ ne concupiscentiæ studeant. Ter-
tia responsio solet esse, quod in huiusmodi
4. honor Ecclesiæ quæritur. Quarta est,
quod ipsi non faciant hoc amore vanæ
gloriæ: sed vtantur talibus tanquam non
vtentes.

A corde humilis personæ de facili non procedit superbia exterior.

SEd contra primam responsionem primo
videtur esse hoc, quod non potest esse de
facili quod à corde perfecte humili exterior
superbia procedat. *Sicut enim arbor bona
non potest malos fructus facere,* vt legitur
Matth. 7. sic nec cor humile superbiam à se
producit. Ex fructu siquidem arbor cog-
noscitur, vt legitur Matth. 12. *Nunquid col-
ligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus?* Sic
nec ex humilitate cordis procedit superbia
operis: quia sicut vulgariter dicitur: Non
potest exire de sacco, quod ibi non contine-
tur. Quis credet mulieri si asserat se castam
mente, ex quo homo videt eam fornicari
corpore? sic quomodo potest credi alicui
de humilitate cordis, ex quo tanta superbia
apparet exterius.

Quod clericis non sola sufficit interior humilitas.

PRæterea non videtur clericis sufficere
interior humilitas multiplici ratione.
Primo, quia oportet eos vitare scandala in-
firmorum. Et sicut tangit Apostolus de illo 1.
qui coram infirmo comedebat idolis immo-
latum quod peccaret scandalizando infir-
mum, qui credebat hoc fieri cum veneratiõe
idoli: licet ille qui sciens erat idolum non
veneraretur, sed contemneret. Sic ille qui
vestes superbas coram illo defert, qui credit
quod ipse faciat propter vanam gloriam, li-
cet ipse non faciat hoc tali causa, tamen ipse
peccat, vt videtur ipsum scandalizando. 1.
ad Corinth. 8. *Si quis viderit eum qui habet
scientiam in idolio recumbentem, nonne con-
scientia eius quum sit infirma ædificabitur ad
comedendum idolothyta? Et peribit infirmus
in tua conscientia frater, propter quem Chri-
stus mortuus est? Sic enim peccantes in fra-
tres, & percutientes conscientiam eorum in-
firmam, in Christum peccatis. Quapropter
si esca scandalizat fratrem meum, non mandu-
cabo carnes in æternũ.* Sic minister Ecclesiæ de-
bet dicere: Si vestis prætiosa scandalizat
fratrem meum, non deferam eam in æter-
num. Secundo non sufficit humilitas interior 2.
clericis: quia ipsi debent Christum imitari,
qui non solum habuit interiorem humilita-
tem, sed etiam exteriorem. Ipse enim ad
literam *pedes iuit, regnum fugit,* vt legitur
Ioan. 6. *Pedes discipulorum lauit.* Ioannis
decimotertio: *Societatem pauperum elegit,
vbi caput reclinaret non habuit.* Matth. 8. Ad
imitandum Christum monentur ministri
Christi. Ioannis 12. *Si quis mihi ministrat,
me sequatur.* Et 1. Ioan. 2. *Qui dicit se in
Christo manere, debet sicut ille ambulauit &
ipse ambulare.* Tertio non sufficit cle- 3.
ricis humilitas interior, quia oportet eos
exemplum humilitatis dare alijs. vnde Ioan.
21. ter dictũ est Petro, *Pasce oues meas, Pasce
verbo, pasce exemplo, pasce temporali subsidio.*
Exemplo autẽ humilitatis quomodo pascet,
qui humilitatem exteriorem non habet? Ad
humilitatem exteriorem monemur. 1 Petr. 5.
*Omnes inuicem humilitatem insinuate, quia
Deus superbis resistit, humilibus autem dat
gratiam.* Et ibidem paulo ante: *Neque do-
minantur in clero, sed forma facti gregis ex a-
nimo.* Exemplum superbiæ ostendere ho-
minibus, hoc est pascere dæmones & non
oues. Bernardus ad Eugenium papam: Tu
pastor procedis deauratus, tam multa cir-
cundatus varietate: oues quid capiunt? si
auderem dicere, dæmonum magis quam

ouium pascua hæc. Sic faciebat Petrus sic Paulus ludebat: Item. Petrus nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel sericis, & non tectus auro, nec vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circunstrepentibus septus ministris: neque hic tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum. *Pasce oues meas.* Quarto non
4. sufficit interior humilitas clericis: quia non solum à malo, sed ab omni specie mali eos abstinere oportet: iuxta monitionem Pauli 1. ad Thessalonicenses vltimo. *Ab omni*, inquit, *specie mala abstinete vos.* Ad hoc autem quod Dominus dicit, *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde &c.* Dicendum, quod hoc dicitur ad ostendendum quod humilitas cordis necessaria sit, & non ideo quod sufficiat sola: sed dicitur hoc contra hypocritas, qui solam iustitiam exteriorem habere solebant. Matth. 24. *Væ vobis Pharisæi & hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & catini intus autem pleni estis rapina & immunditia* Et Eccl. 19. *Est qui nequiter se humiliat interiora autem eius plena sunt dolo.* Contra hoc vero quod dicitur, quod licet alicui habere has pulchritudines exteriores secundum modum suæ personæ, videtur esse illud Ecclesiast. 3. *Quanto maior es, humilia te in omnibus*: qui dixit in omnibus, nihil excepit. Et Luc. 14. *Cum inuitatus fueris, &c. recumbe in nouissimo loco*: non dixit in medio loco, sed in nouissimo. Præterea qui præeminet in dignitate, debet præminere & virtutibus. vnde debet esse excellentioris humilitatis: virtutes enim sunt æquales. Contra hoc vero quod dicitur, quod homo debet se conformare moribus hominum inter quos viuit, est illud: *Nolite conformari huic seculo.* Præterea quando aliquis est in aliqua religione dissoluta, non debet respicere ad ea quæ ibi seruantur, sed ea quæ instituerunt antiqui patres vt ibi seruarentur. Ordinauerunt enim Petrus & Paulus etiam de mulieribus, quod cauerent à pretioso ornatu. 1. ad Timoth. 2. *Non in tortis crinibus aut auro vel margaritis, vel veste pretiosa.* Et illud eiusdem. 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Non dicit, quibus ornemur, sed quibus tegamur. 2. Petri 3. *Quarum non sit exterior capillatura, aut circundatio auri, aut, indumenti vestimentorum cultus.* Ad ea ergo quæ secundum ordinationem eorum debent fieri respiciendum est, non ad ea quæ fiunt. Præterea, si quis episcopus vel presbyter in tali habitu in principio Ecclesiæ fuisset, multum reprehẽderetur & haberetur pro magno peccato & magna superbia. Quomodo ergo desijt esse peccatũ? quod superbia erat? Nunquid consuetudo peccãdi aufert vel minuit peccatũ. Immo potius hominem magis peccatorem constituit. Nunquid quod tunc fuit superfluitas & vanitas, modo factum esse necessitas? Præterea si viuendum est alicui secundum mores eorum inter quos viuit, secundum hoc si omnes superbi efficiuntur, omnes desinent esse superbi. Iam enim conformauit se moribus eorum inter quos viuit: & si omnes fœtidi fiunt, iam nullus fœtet, quod constat esse falsum. Sed hoc bene verum est, vbi omnes fœtidi sunt, minus fœtor sentitur, secundum verbum Bernard. Præterea si liceret etiam talibus vti, cauendum esset ei qui vtitur ne licentia sua alijs offendiculum fieret. Vnde 1. ad Corinth. 8. dicit Apostolus illis qui immolata idolis comedebant siue veneratione idolorum: *Videte*, inquit, *ne licentia vestra offendiculum fiat infirmis.* Et. ad Corinth. 6. O-
1. *mnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Ber-
2. nardus: Sapiens opus suum trina conside-
3. ratione præuenit, Primo, considerat an liceat secundo, an deceat. Tertio, an expediat Sed de hoc dictum est in tractatu de Auaritia, in capite dẽ pluralitate beneficiorum. Et in veritate non decent personas authenticas, quæ quasi quoddam speculum debent esse minoribus, vestes pretiosæ. Augustin Fateor de pretiosa veste erubesco; non enim decet hanc professionem, non decet admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Contra responsionem eorum qui dicunt se talibus vti propter honorem Ecclesiæ. Primo esse videtur quod dicit Gregorius: Nemo pretiosa vestimenta nisi ad inanem gloriam quærit. Præterea, non cedit ad honorem Ecclesiæ quod minister ipsius speciem superbiæ exterius ostendat hominibus, sed potius humilitatẽ Christi: cum scriptũ sit Ecclesiast. 23. *Magna gloria est sequi Dominũ.* Neque sponsus Ecclesiæ decorem exterio-

rem in Ecclesia requirit, sed potius interiorem. Vnde postquam Dauid dixit, regem concupiscere decorem Ecclesiæ, ipse volens innuere de quo decore intelligitur, subdit: *Omnis gloria eius, scilicet filia regis, est ab intus.* Ecclesia etiam dicit de se Cant. 1. *Nigra sum, sed formosa,* Nigra est Ecclesia exterius, formosa vero interius. Quod etiam habitus ministrorum Ecclesiæ manifeste exprimit. Habent enim cappas nigras exterius, superpellicium candidum deferentes sub cappis: in quo ostendunt se contemnere gloriam, & pulchritudinem exteriorem, & amare pulchritudinem & gloriam interiorem. Sed multi si veritatem in habitu suo ostendere vellent, potius cappam nigram sub candido superpellicio deferrent, quam econtrario. Præterea qui dignitatem Ecclesiasticam terreno honore volunt ornare, similes sunt illis qui aurum luto volunt ornare. Honor enim terrenus in cõparatione ad dignitatem Ecclesiasticam se habet vt lutum ad aurum. Contumeliam etiam videtur facere naturæ humanæ, & Deo, ad cuius similitudinem homo creatus est, qui talibus hominem ornare vult, vel honorare. Seneca: Scito te tam bene homines culmo, quam auro tegi. Cõtemnite omnia quæ superuacuus labor vult, ornamentum aut decus poterit cogitare. Nihil præter animum est mirabile. Item cum aliquis non debeat sibi terrenam gloriam amare, videtur quod similiter non debeat eam amare proximo, cum debeat proximum diligere sicut seipsum. Igitur nec debet eam amare ecclesiæ, cũ ecclesia nihil aliud sit, quam collectio fidelium. Præterea, quid quærunt ministri ecclesiæ in huiusmodi pulchritudinibus exterioribus? Quæruntne ibi beneplacitum Dei: vel vtilitatẽ propriam, vel proximi? Si quærunt beneplacitum Dei, fatue agunt Deus enim spiritus est, & decor spiritualis placet ei. Hieronym Non tenera vestis, sed munditia mentis ornatum facit clericũ. Multa etiã sunt quæ consta. magis placere Deo, vt sunt opera pietatis, in quibus possent expendi quæ in exteriori pulchritudine expenduntur. De huiusmodi expensis, quæ pro pulchritudine exteriori fiunt, incertum est an Deo placeant. Tene certum secundum verbum Augustini, & dimitte incertum. Item constat sanctitatem Deo placere. Illam enim expresse requirit Dominus. Leuit. 19. *Sancti,* inquit, *estote, quia ego sanctus sum.* Et Apostol. 1. ad Thess. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Si ergo quærunt Deo placere, sanctitatem honori, non honorem sanctitati debent præferre. Cuius contrarium in multis ministris Ecclesiæ aperte quotidie videmus. Vnde Bern. Videmus omnem Ecclesiasticũ zelum feruere pro sola dignitate tuenda. Honori totum datur, sanctitati nihil: imo, quod plus est, de placitis Dei non curant, nec de propria salute, & plus grauarentur expendere denarium vnum pro amore Dei, & propria salute, quam decem libras pro amore huius mundi. Bernar. De placito Dei vltima mentio est, pro iactura salutis nulla cogitatio, nisi quod sublime est hoc salutare dicamus, & quod gloriam redolet, hoc iustum. Constat etiam quod nõ vtilitatem proximi in hoc quærũt, quum videant quod in hoc potius proximum scandalizent, quam ædificẽt. Vtilitas etiã propria non apparet ibi. Bene apparet quod multum cõstant talia, sed fructũ quem consequentur ex huiusmodi expensis, non videmus. Et hoc solum deberet sufficere ministris ecclesiæ ad contemptum talium. Sen. Omnibus consiliis & rebus faciamus quod solemus facere quoties ad institorem alicuius mercis accesserimus, videamus hoc quod concupiscimus quãti deferatur. Præterea distinguamus diuersas intentiones, quæ in talibus pulchritudinibus possunt incidere, vt appareat vtrum aliquo modo talia ministris ecclesiæ licita sint. Et cõstat quod si fiant propter luxuriam vel vanam gloriam, illicita sunt. Item si ex superbia fiant, sc. intentione & desiderio excellendi alios, constat similiter quod sint illicita. Si vero fiant vt erubescẽtia vitetur, quia erubesceret aliquis quod nõ esset honorabiliter indutus sicut alii, neque in hoc casu absq; culpa esse videtur. Non enim debẽt Christiani humilitatẽ Christi erubescere, vnde Bern. Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. & Dominus Luc. 9. *Qui autem erubuerit me, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua & Patris, & sanctorum Angelorum.* Si vero talia fiant, & ministri ecclesiæ ab hominibus honorẽtur, videtur quod hoc sit ponere laqueum simplicibus. Videntur enim simplices peccare, quãdo ministros Ecclesiæ propter pulchritudinem vestium honorant. Ad quod videtur pertinere illud Ose. 5. dictum ad sacerdotes: *Laquei facti estis speculationi.* Qui homines propter vestes honorant, vel propter diuitias, videntur contemnere humanam naturam, cui vestes & diuitias præponunt. Videntur etiam Deum contemnere, ad cuius similitudinem homo factus est. vnde Iacobi 2. *Si introierit in conspectu vestro vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autẽ & pauper in sordido habitu, & in-*

tendatis in eum, qui indutus est veste pretiosa, & dixeritis, Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices iniquarum cogitationum? Si vero ista faciant ministri ecclesiæ, ne dissimilitudine fugent homines à se, licet hæc intentio recta videatur, tamen neque sic omnino laudabiliter facere videntur. Sicut enim humilis habitus aliquos diuites forsitan fugaret: Sic pretiosus habitus pauperes ab eis fugat, vt non audeant ad eos accedere. Si vero ista faciant ministri Ecclesiæ ne ab hominibus contemnantur, neq; in hoc laudabiles videntur, cũ ad perfectionẽ pertineat spernere seipsum, versus: Spernere mundũ, spernere nullũ, spernere sese. Spernere se sperni, quatuor hæc bona sunt. Sen. Æquo animo audiẽda sunt imperitorũ cõuicia, & ad honesta eũti contemnendus est ipse contemptus. Bernard. Verus humilis non vult humilis prædicari, sed ciuilis reputari. Si vero talia faciant ne vilescat dignitas ecclesiastica, respondeo quod magis vilescit, quum conspicitur in hominibus qui superbi apparent. Homines etiam illiterati non possunt credere quod dignitas vel potestas Ecclesiastica in hominibus sit, quod credunt esse malæ vitæ. Vnde dicunt hæretici quod sacerdotes praui nõ dant vera sacramenta. Præterea si dignitas Ecclesiastica sic seruanda fuit ne vilesceret, numquid hæc ignorauit Christus? Quare ergo non instituit quod Apostoli & discipuli sui equitarent, & purpura & bysso inducerentur? *Nonne quod stultum est Dei sapientius est hominibus?* vt legitur 1. ad Corinth. 1. *Item quis nesciat quod displicet sponso si videat sponsam suã facere multas expensas ad ornandum se, vt placeat adultero suo & inimico sponsi sui, præcipue si filij sponsi indigeant illis*, quæ sic expenduntur: sc. pauperes Christi, qui esuriunt. Sponsus Ecclesię Christus est: adulter vero mundus iste, qui inimicus Dei est adeo, vt qui amicus vult esse mundi, inimicus Dei constituatur. Iac. 4. *Adulteri, nescitis, quia amicitia huius mundi inimica est Deo?* Qui ergo voluerit amicus esse huius mundi, inimicus constituitur Dei. Vnde verisimile est, quod multum displiceat Deo quando ministri Ecclesiæ tot & tanta expendunt vt placeant mundo, cum videant tot filios Dei esurire, & sitire, & nudos esse. Mirum est etiam cum qua conscientia multi magni prælati dicant versum illum in horis suis: *Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam*, cum coram Deo aperte mentiri videantur, ex quo permittũt ministros suos floribus coronatos, & alio superbo modo ornatos sibi ministrare. Præterea quæritur quare Dominus sacco vili carnis hominem induit, si saccum illum purpura superindui voluit. Quis illum mercatorem non reputaret fatuum, qui bagam suam de scarleto burello cooperiret, si voluntas sua esset quod iterum super burellum scarleta poneretur? Contra quartam vero respõsionem, qua dicunt ministri Ecclesiæ quod ipsi non amãt vanam gloriam, nec ad vanam gloriam talibus pulchritudinibus vtantur, sed habent eas tanquam non habentes, primo videtur esse verbum Greg. prius positum. Nemo enim pretiosas vestes, nisi ad inanem gloriam, quærit, vt videlicet cæteris honorabilior videatur. Nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi à nemine possit videri. Secundo videtur esse contra illam responsionem hoc, quod mirum est qui vanam gloriam tam care emunt, si eam non amant. Videmus quod multi non libenter expenderẽt pro æterna gloria decem solidos, pro vana gloria centum solidos expendunt. Item si non amant vanam gloriam, quare ostendunt hominibus in habitu suo quod ament, cum in hoc ipso scandalizent eos? Quid prodest sermone ad humilitatem, & opere ad superbiam? cum secundum Bernard. efficacior sit vox operis, quam vox sermonis. Preterea, nonne ministri Ecclesiæ exemplum debent dare hominibus cõtemnendi gloriam mundi, sicut & Christus fecit? August. Omnia terrena contempsit homo Christus Deus, vt ab hominibus contemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, vt sustinenda doceret. Quare etiam quædam alia pertinentia ad hanc materiam in tractatu de Auaritia in cap. de prodigalitate clericorum. Illa etiam quæ dicta sunt prius contra superbum ornatum, & contra alias species superbiæ exterioris, possunt similiter valere contra superbiam clericorum.

CAPVT XXXIII.

De superbia prælatorum, & quod multum conandum sit contra eorum superbiam.

ET notandum est quod multum conandum est prælatis contra superbiam, & ad humilitatem. Primo, quia multum monet eos S. Scriptura ad hoc. Vnde Deut 17. præcipitur de Rege constituto super Israel, vt non eleuetur cor eius in superbia super fratres suos. Et Eccl. 3. *Quanto*

magnus es humilia te in omnibus. Et 32. eiusdem *Rectorem posuerunt te, noli extolli, sed esto in eis quasi vnus ex illis.* Et Matth. 18. dicit Dominus ad Apostolos, quorum locum tenent prælati: *Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis à vestra elatione.* Dicit interlinear. *& efficiamini sicut paruuli, non introibitis in regnum cœlorum.* Secundo, monet eos ad hoc ipsa natura. Aurum enim quod pretiosissimum est inter metalla, cō tendit habere infimum locum: ponderosissimū est enim. Sic quanto aliquis superior sit, tanto ad humilitatem conari debet. Tertio vero, quia ipse auctor naturæ monet eos ad hoc, qui cum esset summus, nouissimus virorum fieri voluit, iuxta illud Esa. 53. *Desiderauimus eum virum despectum, & nouissimum virorum.* Bern. Quid magis admirandum, quid amplius detestandū, quid grauius puniendum, quam quod videns Dei filium summum in regno cœlorum, nouissimum factum in regno hominum? vt quid apponat magnificare se homo super terrā? Quarto vero, quod valde pretiosa est & magnæ virtutis in talibus personis humilitas. Bernardus. Quum omni indifferenter personæ humilitas sit quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis eius maior in maioribus, & clarior in clarioribus, comprobatur. Idem: Non magnum est esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Quinto vero, quia ex hac parte prælati sunt debiliores. Ex illa parte præcipue muniendum est castrum, ex qua parte debilius est. Ex illa parte præcipue resistendum est hostibus, ex qua parte præcipue impugnant. Sic quando aliquis videt se pronum ad aliquod vitium, vel à natura, vel alia occasione, ipse debet se multum flectere ad oppositum, sic enim faciunt, secundum verbum Sapientis, qui tortuosa lignorum dirigunt. Superbia enim multum infestat prælatos. Perflant enim altissima venti. Superbia in alto loco nata, scil. in cœlo, alta petit, vnde pauci sunt qui in dignitate veram humilitatem seruent. Quod patet in lib. Reg. vbi de tot regibus legitur, quod excelsa non abstulerunt. Sexto, quia prælati maiori scientia & gratia indigent quam alii, & ideo maius vas humilitatis eis est necessarium. Prætera prælati custodes sunt sponsæ: & ideo necesse est, vt nec in habitu, nec in alio appareant in eis aliqua signa, vel lasciuiæ, vel luxuriæ, quod tamen valde male hodie seruatur. Bernard. Intuete quomodo incedunt nitidi & ornati, circūamicti varietatibus, tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Nempe si quempiam talium repente eminus procedentem aspexeris, sponsam potius putabis quam sponsæ custodem. Et notandum, quod ad hæc duo prælati multū deberent niti, vt præessent vtiliter & humiliter: & infra hæc duo limitata deberent esse ea quæ ipsi iniungunt subditis. Sed sicut Bern. dicit: Pauci profecto sunt qui vtiliter, pauciores qui humiliter præsint.

Caput XXXIV.

De quadruplici superbia claustralium.

Quadruplex superbia in claustralibus solet inueniri. Prima species superbiæ est eorū qui sapientes se credunt, & ideo sensu suo se regere volunt, & multum sunt suæ voluntatis. De hac superbia dicit Bernard. Superbia quantum illis prudens videatur esse, dimittenda est & abigenda. Si enim admittatur superbia, prima die qua incipit habitare, incipit leges dare. Prouer. 26. *Vidisti hominem sibi sapientem videri? magis spem illo habebit insipiens.* Tales nolunt facere quod eis dicitur, etiam si prius habebant voluntatem quam eis diceretur. Greg. Superba mens ad ea quæ non appetit, nullis adhortationibus flectitur: ad ea vero quæ appetit sponte, etiam cogi quærit: Et hæc species superbiæ præcipue periculosa est in nouitiis. Vnde Bernard. Nouitium prudentem, insipientem, sapientem in cella diu posse consistere impossibile est. Stultus ergo fiat vt sit sapiens. Et hæc omnis eius sit discretio, vt in hac nulla ei discretio: hæc omnis eius sapientia sit, vt in hac parte ei nulla sit. Secūda species superbiæ est eorum claustralium qui despiciunt seculares & peccatores, credentes se inquinari ex consortio eorum, similes Iudæis, de quibus dicitur Ioan 18. *qui non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed manducarent pascha.* Timebāt enim se inquinari cohabitatione infideliū, & non timebant se inquinari sanguine innocentis, scilicet Christi. *Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes:* vt dicitur Matt. 23. De talibus legitur Esa 65. Qui dicunt: *Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.* Deut. 23. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Ægyptium, quia aduena fuisti in terra eius.* Isti non attendunt quod in seculo aliquis potest ducere vitam religiosam, & aliquis in claustro vitam secularem: quod figuratum videtur esse Iosue 4. vbi præcepit Dominus quod duodecim lapides

sumerentur de medio Iordanis, & ponerentur in loco castrorum. Alios etiam duodecim lapides de sicco posuit Iosue in medio Iordanis. Aliqui enim seculares quoad meritum sunt claustrales, & econtrario. Per lapides qui in fluuio erant, intellige eos qui sunt in fluxu huius mundi. Per illos qui in arido, intellige illos qui sunt in claustro. Greg. In exmine recti iudicis, mutat merita ordinum qualitas actionum. Et quidam in meliori ordine deteriores sunt: quia & isti forte extremi habitus bene viuendo transcendunt, & illi superioris loci meritum non exequendo dimittunt vel diminuunt. Sancto Paphnutio oranti, cui sanctorum esset similis. Respōsum est primo quod cuidam Symphoniaco, qui quærebat victum arte cantandi. Et cum Paphnutius eū inuenisset, quæsiuit eū si alicuius meriti esset apud Deum: Qui respondit, se nihil meminisse fecisse, nisi quod quum ipse latro esset, & quædā mulier esset capta, quam socii volebant violare, restitit eis, & eripuit eam. Et alio tempore cum quædam mulier lamentaretur per eremum, eo quod filii sui tenerentur in captiuitate, ipse errantem reduxit ad refectionem, & dedit ei trecentos solidos, quib. redemit maritum & filios. Postea ille Symphoniacus dimittens artem cantādi, intrauit eremum, hortatu Paphnutii factus vir sanctus. Et cum mortuus fuisset vir Symphoniacus, iterum orauit Paphnutius, cui sanctorū similis haberetur. Et responsum est ei: Similis est primario vici huius qui est in proximo. Cumq; venisset ad eum, & inquisiuisset de vita eius, dixit se esse coniugatum, & libenter sedantem lites, hospitalem, qui non cognosceret vxorem nisi causa prolis, non raptorem, non lædentem vxorem, famulos, vel greges, vel fruges aliorum. Et idem in hortatu Paphnutii venit ad eremum. Et cum mortuus fuisset, iterū dictum est ei, quod similis esset cuidam negotiatori venienti ad se. Cui cum occurrisset Paphnutius, hortatus est eum ad eremum: qui acquieuit ei, & omnia distribuit pauperibus. Et non post multum tempus mortuus est. Et postea per vocem eius Paphnutio reuelatum est quod esset cito moriturus, & assumendus in cœlum, & hoc non esset ideo ei prius reuelatum, ne forte elatus aliquod damnū sui laboris inde incurreret. Et mortuus est, aliis videntibus anima eius ab angelis psallentib. delata est in cœlum. Tertia species superbię est eorum, qui volunt habere in claustro quæ non habebant in seculo: vt delicias, vel magnum nomen, contra hoc quod dicit Aug. Qui autem nō habent, non ea quærant in monasterio, quæ nec foris habere potuerunt. Et iterum: Non erigant ceruicem, quia eis associantur ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant, & terrena vana non quærant, nec incipiant monasteria esse vtilia diuitibus, non pauperib. dum diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Quidam etiam qui ante claustri ingressum vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, post circumeuntes prouincias & curias frequentantes, regum notitias & principum familiaritates assequuntur. Quarta species superbiæ, est superbia eorum qui in claustro gloriantur vel superbiunt, vel de diuitiis quas habuerunt in seculo, vel de hoc quod contulerunt eas claustro, vel de aliquibus quæ strenue egerunt in seculo. Vnde Aug. Nec extollantur, si communi vitæ aliquid de suis facultatibus contulerunt: nec de suis diuitiis magis superbiant si eas monasterio partiantur, quam si eis in seculo fruerentur. Et iterū: Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri, quum anima misera superbior efficitur diuitias contemnēdo, quam fuerat possidendo? Bern. Nonnūquam audiuimus aliquos de his qui religiose vestiti & religionem professi sunt, reminisci & iactitare mala sua præterita, quæ V.G. aliquando vel fortiter gladiatorio, vel argute in literatorio gessere conflictu, siue aliud quidem secundum mundi facultatem fauorabile, secundum salutem vero animæ nociuum, perniciosum & damnosum secularis adhuc animi indicium est hoc, & humilis habitus qui gestatur à talibus, non sanctæ nouitatis est meritum, sed priscæ vetustatis operculum.

Capvt XXXV.

De duodecim gradibus superbiæ secundum Bernardum.

PRæter tres diuisiones superbiæ prius positas sunt aliæ duæ diuisiones quæ videtur quodammodo pertinere ad peccatum superbiæ. Prima est, graduum superbiæ. Secūda vero est quorundam vitiorum, quæ ex superbia procedunt. De vtrisque ergo tractabimus. Sed primo de gradibus superbiæ. Notandum est ergo, quod duodecim sunt gradus superbiæ, quos beatus Bernardus distinguit. Primus gradus est, curiositas, quæ secundum Bernardum his indiciis deprehenditur. Si videris monachum, de quo prius bene confidebas, vbi stat, ambulat, sedet, oculis incipiētem vagari, caput erectum, aures portare

suspen-

suspensas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatum hominem agnoscas. Oritur autem secundum Bernardum ista curiositas in alios ex incuria sui. Vnde ipse ait: Dũ anima à sui circunspectione torpescit, incuria sui, in alios curiosam eam facit. Idẽ: Quo à te curiose recedis: Cui te interim committis? Nunquid audes oculos leuare in cælum, qui peccasti in cęlum? Terram intuere, vt cognoscas teipsum, ipsa te tibi repræsentabit, quia terra es, & in terram ibis. Secundus gradus est leuitas, quæ secundum Bernardum sic oritur ex gradu præcedenti. Monachus, qui sui negligens est, alios curiose circunspicit, dum quosdam suspicit superiores, quosdam despicit inferiores. In aliis quidẽ videt, quod inuidet, quod in aliis irridet: inde animus nulla sui cura grauatus, per superbiam ad alta se erigens, modo per inuidiam tabescit, nunc per excellentiam pueriliter hilarescit, & quod superari se dolet, & quod superare se gaudet, amor propriæ excellentiæ facit. Quibus vero indiciis iste gradus perpendatur; Bernardus ostendit, dicens: Has animi vicissitudines nunc pauca & mordacia, nunc multa & inania, nunc risu: nunc luctu plena, semper vero irrationabilia indicant verba. Tertius gradus est inanis lætitia, quæ secundum Bernardum sic oritur ex præcedenti. Monachus qui duos gradus superbiæ ascendit, cum gaudium videt interpolari tristitia, quam de bonis alterius contrahit, impatiens suæ humiliationis, fugit ad consilium falsę consolationis. Ex illa parte qua sua sibi vilitas, & aliena excellentia monstratur, restringit curiositatem, vt in quo ipse videtur excellere curiosius nocet, in quo alter præcellit, semper dissimulet: vt dum deuitat quod triste putatur, lætitia continuetur. Deprehenditur etiam iste gradus his indiciis, secundum Bernardum. Rari vel nulli gemitus sunt, vel lacrymæ. Putes, si attendas, aut sui oblitum, aut ablutum à culpis: si in signis scurrilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum, facilis & promptus ad risum. Similis est vesicæ turgidæ vento, puncto perforatæ exiguo, quæ si stringitur crepitat, & crebros sonitus reddit vento, non passim, sed strictim egrediẽte: Sic ventus vanitatis à monacho nõ valet libere egredi propter disciplinam silẽtii, inter angustias faucium per cachinnos emittitur: & cum os obstruxerit, per nares sternutare auditur. Quartus gradus est iactantia in multiloquio quæ secundum Bernardum ex præcedenti gradu sic oritur. Postquam vanitas crescere, & vesica grossescere cæperit, necesse est vt ampliori foramine laxato sinu ventositas eructetur, alioquin rumpetur. Deprehenditur autem gradus iste his indiciis: Qui in isto gradu est, esurit & sitit auditores, quibus omne quod sentit effundat, præuenit interrogantem, non quærenti respondet: Ipse quærit, ipse soluit, & verba collocutoris imperfecta præscindit: Pulsato signo breue conqueritur interuallum. Si de religione agitur statim visiones & somnia proferuntur. Laudat ieiunia, commendat vigilias, super omnia orationes exaltat. Si ad ludicra sermo conuertitur, in his quanto assuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas, si audias, fluuium esse scurrilitatis os eius, ita vt seueros & graues animos, in leuitatem concitet risus. Quintus gradus est singularitas, quę à præcedenti gradu sic oritur, secundum Bernardum. Turpe est ei qui se supra cæteros iactitat, si non plus cęteris agat aliquid vt vltra cæteros appareat. Perpenditur autem gradus iste his indiciis. Qui in hoc gradu est, plus sibi blanditur de vno ieiunio quod cæteris prandentibus facit, quam si cum cæteris septem diebus ieiunauerit. Commodior videtur sibi vna oratiuncula peculiaris, quam tota psalmodia vnius noctis. Dolet aliquem se pallidiorem & minus comedentem, pallorem suum & maciem in manibus & cætera quæ potest videre speculatur. Ad omnia sua strenuus, ad omnia communia piger. Vigilat in lectu, dormit in choro.

Sextus gradus est arrogantia, quæ secundum Bernardum sic oritur ex præcedenti. Quum ex his quæ singulariter agit, apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui opera probant quæ cernunt, sed vnde prodeant non discernunt: dum miserum beatificant, in errorem inducunt. Credit quod audit, quid intendat non attendit. Obliuiscitur intentionem, dum amplectitur opinionem. vbique de omni alia re plus sibi quam aliis credit: de se solo plus alijs quam sibi credit, vt non solum verbo aut operum ostentatione suam præferat religionem, sed intimo cordis affectu credat se omnibus sanctiorem. Et quidquid laudatum de se agnouerit, non ignorantiæ aut beneuolentiæ laudatoris, sed suis meritis adscribit. Septimus gradus est, præsumptio quæ sic ex præcedenti oritur secundum

cundum Bernardum. Qui alios se præcellere putat, quomodo plus de se quam de aliis non præsumat? Primus in conuentibus residet, in consiliis primus respondet, non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quidquid ipse non fecerit aut ordinauerit, nec refectum nec pulchre ordinatum existimat. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, suum abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptũ. Quod si mediocris aliqua obedientia ei iniuncta fuerit, indignatur arbitrans non minoribus se esse occupandum, qui ad maiora se sentit idoneum. Octauus gradus est, defensio peccati, quæ secundum Bernardum sic oritur ex præcedenti. Qui promptus ad omnia se consueuit ingerere, impossibile est aliquando non errare. Ad prælatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam suam confitebitur, qui nec esse putat, nec putari culpabilis patitur? præterea cum culpa imputatur, crescit, non amputatur. Multis vero modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, non feci: aut, feci quidem, sed bene feci: aut, si male, nõ multum male: aut, si multum male, non mala intentione. Si autem de illa conuincatur, aliena se nititur excusare suasione. Sed qui aperta defendit, quando occultas & malas cogitationes cordi suo aduenientes humiliter reuelaret abbati? Nonus gradus est, simulata confessio, qui gradus quomodo ex præcedẽti oriatur, Bernard. ostendit dicens: Nonnulli cum de apertiorib. arguuntur, scientes quod si se defenderent non crederentur, subtilius inueniunt argumentum defensionis, verba respondentes dolosæ confessionis: Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas lachrymas si possunt sibi extorquent: vocem suspiriis, verba gemitibus interrumpunt. Nec solum talis obiecta non excusat, sed ipse quoq; culpam exaggerat, vt dum impossibile aliquid aut incredibile culpæ suæ, ore suo additum audis, etiam illud quod ratum putabas, vix credere possis. Quomodo autem hæc simulatio perpendatur, Bernard. ostendit, dicens: Vasa figuli probat fornax, & tribulatio vere pœnitentes discernit. Qui veraciter pænitet, laborem pœnitentiæ non abhorret. Cuius simulata confessio est, vna vel leui cõtumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non potest. Murmurat, frendet, irascitur. Quanta putas tunc sit confusio in corde superbi, cum fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur. Tãdẽ notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eoque vehementius omnes indignantur, quo falsum conspiciunt quidquid de eo prius opinabantur. Tunc opus est prælato, vt eo minus parcendum illi putet, quo magis omnes offendit si illi parcit. Decimus gradus est, rebellio, quæ quomodo oriatur, ex præcedenti Bernard. ostendit, dicens de illo qui est in nono gradu. Nisi miseratio diuina eum respicit, vt (quod valde difficile est talibus) vniuersorum iudiciis tacitus acquiescat: frontosus mox & impudens factus, tanto deterius quanto desperatius in decimum gradũ per rebellionem corruit, quiq; prius latenter arrogans fratres contempserat, iam patẽter inobediens etiam magistrum contemnit. Sciendum namque quod gradus duodecim in tres tantum colligi possunt: vt in sex superioribus sit contemptus fratrum, in quatuor sequentibus contemptus magistri, & in duobus qui restant, fit contemptus Dei. Item notandum est, quod duo vltimi gradus in congregatione defendi non possunt. Denique vbi fratrum concordiam, aut magistri sententiam monachus spernit, quid vltra in monasterio nisi scandalum facit? Vndecimus gradus est, libertas peccandi, per quam monachus, cum iam nec magistrum videt quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto securius, quãto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in monasterio tam pudore quam timore prohibeatur. Sed etsi iam fratres & abbatem non timet, nondum tamen penitus Dei formidine caret. Hanc ratio tenuiter submurmurans adhuc voluntati proponit: nec sine aliqua dubitatione quæcunq; primum illicita perficit: sed sicut is, qui vadum tentat pedetentim, non cursim vitiorum gurgitem intrat. Duodecimus gradus est, consuetudo peccandi, qui sic oritur ex præcedenti secundum Bernard. Postquam terribili Dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur experta, voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reuiuiscente sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, trahitur captiuus tyrannidi vitiorum: ita vt carnalium voragine desideriorum absorptus, suæ rationis diuinique timoris oblitus, dicat

Contemptus in monacho gignit scandala.

cat

cat insipiens in corde suo, *Non est Deus.* Iam indifferenter libitis pro licitis vtitur, iam ab illicitis cogitandis, patrandis, inuestigandis, animus, manus vel pedes non prohibentur: sed quidquid in cor, in buccam, ad manum venerit, machinatur, garrit, & operatur maleuolus, magniloquus, facinorosus.

CAP. XXVI.

De quibusdam vitiis quæ procedunt ex superbia, & aduersantur sanæ fidei.

Dicto de duodecim gradibus superbiæ, consequenter dicendum est de quibusdam vitiis quæ procedunt ex superbia. Dicemus autem tantummodo de quinque illorum, licet sint multo plura. Primo dicemus de quibusdam erroribus qui sanæ fidei aduersantur. Errores enim ex superbia procedere solent Quia sicut dicit Aug. superbia meretur illud. Et super illud Ierem. 49. *Arrogantia tua, & superbia cordis tui decepit te.* dicit Glos. Omnis hæreticus, non ignorantia. Secundo dicemus de peccato irreuerentiæ. Tertio, de peccato inobedientiæ. Quarto, de peccato vanæ gloriæ. Quinto, de peccato hypocrisis. In primo vero capitulo non proponimus dicere de omnibus erroribus qui contrarii sunt sanæ fidei, quia hoc nimis longum esset: sed solum de quibusdam qui inueniuntur etiam in eis qui fideles videntur.

Quod diabolus multum conatur seminare errores in Ecclesia Dei.

Diabolus corui instar lumen fidei conatur extinguere & eur.

In primus vero notandum quod diabolus multum conatur seminare errores in Ecclesia Dei. Ipse enim quasi coruus, qui primo currit ad oculum cadaueris, lumen fidei multum conatur extinguere in homine Cuius multæ causæ assignari possunt. Prima causa est, quia ipse scit postquam oculum fidei excæcauerit in homine ipse potest hominem inducere in omne peccatum. Vnde quidam senex in Vitis patrum dixit, quod quando operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum alioquin non ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus si operuerit oculos mentis, in omne peccatum inclinat hominem, quod figuratum est Iudic 16. in Samsone, cui postquam Philisthæi eruerunt oculos, ipsi eum clausum in carcere molere fecerunt. Secunda causa est, quod diabolus odit lucem fidei. vnde de ipso specialiter dicitur illud Ioan. 3 *Qui male agit, odit lucem.* Ipse est falsus mercator volens homines decipere, ideo tenebras procurat. Ipse etiam est deformis adulter: vnde ne deformitas eius videatur, procurat tenebras: Iuxta illud Iob 4. *Oculus adulteri obseruat caliginem.* Tertia causa est, quod diabolus eos qui sibi seruiunt, ducit ad patibulum infernale. Ipse enim sic remunerat seruientes suos, & ideo velat eis oculos ne videant quo ducantur. Quarta causa est hæc, quia ipse scit quod si potest aliquem ponere extra viam fidei, quidquid postea ille faciet inutile erit sibi quantum ad meritum vitæ æternæ. De via ista potest intelligi illud Psal. *Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.* August. Bona opera præter fidem videntur mihi esse velocissimi cursus extra viam. Quinta causa est hæc, quod fides dexter oculus est animæ; quem si diabolus homini eruerit, ipsum inutilem ad pugnam reddit. Quod figuratum est 1. Reg. 11 in hoc quod dixit Naas Ammonites ad illos de Iabes Galaad: *In hoc vobiscum fœdus feriam, vt eruam omnium vestrum oculos dextros.* Cuius intentio erat, quod dextris oculis erutis, cum operirentur sinistri scutis, ipsi inutiles fierent ad pugnādum. Item fides est fundamentum totius ædificii spiritualis, quo destructo scit diabolus quod ædificium spirituale spiritualiter destructum est. Item scit diabolus quod extra fidem non sit locus propitiationis. Vnde cum ipse propitiationē homini inuideat (nollet enim quod eam haberet, cum ipse non sit habiturus eam) ipse multum laborat ad hoc quod extra fidem hominem ponat. Quisquis extra fidem est, gladium iræ Dei habet euaginatum super se. Ioan. 3. *Qui incredulus est Filio Dei, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Item quidquid extra fidem est, in mundo isto quasi in diluuio perit. Quidquid est in hoc mundo extra fidem, est velut mare mortuum in quo nihil viuit. Vnde bona hæreticorum sunt velut poma quæ crescunt in arboribus circa mare mortuum, quæ ante maturitatem sunt viridia: matura vero incisa, fauillam habent intus. Sic bona hæreticorum vera bona vidētur, sed ad vltimum ignis infernalis in eis inuenietur. Extra fidem nihil est quod placeat

Psal. 106.

Sublata fide destruitur totum spirituale ædificium.

Deo in mundo: nam secundum Apostolum ad Hebr 11. *impossibile est sine fide placere Deo.* Et Ier 5. *Domine oculi tui respiciunt fidem.* Nihil etiam est bonum homini in mundo isto absque fide. Propter has causas diabolus multum conatur errores fidei contrarios seminare in Ecclesia Dei. Et propter easdem causas multum deberemus conari contra errores, & præcipue prælati, quorum negligentia errores vt frequentius subintrant: sicut Dominus ostendit Matth. 13. dicens: *simile factum est regnum cælorum homini qui seminauit bonum semen in agro. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit Zizania in medio tritici.* In dormitione hominum negligentia prælatorum intelligitur.

De quatuor erroribus in quibus etiam fideles videntur esse.

QVatuor vero errores inueniuntur etiam in his qui fideles esse videntur, per quos errores diabolus innumeras animas ad inferos trahit. De quibus erroribus aliquid tangemus. Primus est, error diuinationis Secundus est, error maleficorum. Tertius est, error superstitiosorum remediorum. Quartus est, error illarum personarum quæ credunt ea quæ fiunt in somno tantum, & in spiritu, fieri in veritate, & corporaliter, sicut est error illarum mulierum quæ dicunt se ambulare de nocte cum Herodiade.

De errore diuinationis, & quatuordecim speciebus eiusdem.

CIrca primum vero notandum quod diuini dicuntur quasi Deo pleni Isti sibi attribuunt quod Dei est. Præsumunt enim prædicere futura, & reuelare occulta, quæ duo ad Deum specialiter pertinēt. Sunt autem multæ species diuinationis, ex quibus quatuordecim numerare sufficiat, licet sint multo plures. Prima fit in igne, & vocatur pyromantia, à pyr, quod est ignis, & mantia, quod est diuinatio. Alia fit in aere, quæ vocatur aeri mantia. Tertia fit in aqua, quæ vocatur hydromantia, ab hydor, quod est aqua Quarta fit in terra, quæ vocatur geomantia, a geos, quod est terra. Quinta fit per Pythones, in quibus spiritus malignus loquitur. Dicuntur autem pythones ventiloqui, à Pythio Apolline sic dicti. Sexta fit per mortuos suscitatos, quæ necromantia dicitur: à necros Græce, quod mortuus dicitur Latine: mantia idem est quod diuinatio. Septima est augurium, quę attenditur in gestu & cantu & volatu auium. Octaua attenditur circa sternutationes. Nona circa somnia. Decima circa sortes quas falso dicunt apostolorum. Vndecima circa variam inspectionem Psalterii. Euangeliorum & aliarum scripturarum. Duodecima est mathematicorum, qui constellationes considerant, qui etiam dicuntur Magi. Tertiadecima est, eorum qui arioli dicuntur, qui in aris idolorum dæmonum responsa respiciunt. Quartadecima est, eorum qui vocantur aruspices, quasi horarum vel auræ spectatores, qui dies & horas in operibus agendis custodiunt. Regulariter autem tenendum est, quod omnis diuinatio quocunque modorum prædictorum fiat, vel alio simili prohibita est, maledicta à Deo & sancta Ecclesia.

De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.

ET sunt multa quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Primum est, quod hoc peccatum diabolicum est. Diuini enim ad modum Luciferi similes volunt esse altissimo, dum prædicere volunt futura, quod ad Deum specialiter pertinet. Vnde Esaiæ 41. *Priora & nouissima renunciate mihi, & dicam quod dij estis.* Et est inuentum peccatum istud in mundo isto à dæmonibus. Vnde Augustinus Hæc vanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorum in toto orbe terrarum plurimis seculis inualuit, & per inuentiones eorum inuenta sunt aruspicia, & augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula. Qui autem diuinis fidem adhibent, similes sunt illis angelis qui Lucifero superbienti cōsenserant Et sicut Lucifer, eo quod voluit esse Deus, & satanas factus est, & Dei aduersarius, similiter & angeli qui ei consenserunt, Dei aduersarii facti sunt. Sic & diuini qui volunt esse vt Deus, & qui eis fidem adhibent, Dei aduersarii & satanæ efficiuntur. Non parum offenderetur rex Franciæ erga eum qui regem se vellet facere in regno eius, & erga omnes qui ei consentirent. Oportet quod ille qui se regem faceret, cum rege pugnaret, vt videretur quis potentior esset: ita necesse erit quod Deus pugnet cum diuinis,

& cum aliis qui consentiunt illis. Et sicut legitur Sapientiæ quinto. *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Ibidem legitur. *accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum: & acuet iram diram in lanceam:* & tunc apparebit quis potentior erit an ipse, an diuini. Secundo deberet cohibere homines à peccato isto hoc, quod sacra scriptura ita dissuadet illud. Vnde Leuit. 19. *Ne declinentis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini.* Et idem: *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Et Deuteron. 18. *Non inueniatur in te qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, ne sis maleficus, nec incantator, nec pythones consulas, nec diuinos, nec quaras à mortuis veritatem* Et ad Gal. 4. *Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis.* Tertio deberet cohibere homines à peccato isto multiplex pœna, qua legitur Dominus punisse hoc peccatum, & pœnæ quæ in lege diuina & iure positiuo huic peccato taxantur. Notandum ergo quod peccatum diuinorum simile est peccato Heuæ matris nostræ, quæ diuinam scientiam appetiit dicente sibi diabolo Genesis 1. *Quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum.* Vnde mulieres quæ diuinæ sunt, vel diuinis fidem adhiberes, quemadmodum mater earum Heua diuinam scientiam affectant, attendere debent multiplicem pœnam qua totus mundus pro peccato illo punitus est. De pœna etiam huius peccati, legitur 4. Regum 1. quod mandauit Elias Ochoziæ: *Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deũ Accaron?* Quam ob rem hæc dicit Dominus, *delectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris* Et 1. Paralippom. 10. sic legitur: *Mortuus est Saul propter iniquitates suas, eo quod præuaricatus sit præceptum Domini quod præceperat, & non custodiuit illud: sed insuper etiam pythonissam consuluit, nec sperauit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid filium Isai.* De pœna vero taxata huic peccato, legitur Leuitic. 19. *Anima qua declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit in eis, ponam faciem meam cõtra eam, & interficiam eam de medio populi sui.* Item Leuitic. 20. *Vir siue mulier, in quibus pythonicus vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super eos.* Pœna talium secundum canones multiplex est. Sunt enim infames: nec debent recipi ad Eucharistiam, si notorium est peccatum, sicut nec histriones Item non debent admitti ad accusationem. Item ad hoc debẽt excommunicari. Item si post admonitionem vel excommunicationem noluntse corrigere. Si serui sunt, debent verberibus castigari. Si liberi, includi in carcere: vel vtrique sunt de parœcia turpiter dehonestandi: id est, tonsurati vel decaluati eiiciendi. Et hoc potest ipse sacerdos parochialis sua auctoritate facere, dum tamen caueat à membrorum destructione, morte, & sanguinis effusione: vel si necesse fuerit, inuocet brachium seculare, secundum vero leges tales capite puniuntur. Quarto deberet cohibere à peccato isto hoc quod legitur Deut. 18. vbi hæc peccata prohibentur, quia omnia hæc abominatur Dominus. Quinto vero hoc, quod hoc peccatum à beato Aug. reputatur apostasia, vnde ipse ait: Non obseruabis dies qui dicuntur Ægyptiaci, aut Calendas Ianuarii, in quib. quædam cantilenæ & comessationes & adinuicem dona donantur, quasi in principio anni boni faciunt augurio, aut aliquos menses aut tẽpora, dies vero & annos, aut lunæ solis cursu: quia qui has aut quascunque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus aut talib. credit, aut ad domum eorum vadit, aut in domo sua introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam & baptismum præuaricasse, & paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternum incurrere, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur.

Appetentes diuinã sciẽtiam similes Eua & punientur vt ipsa.

Pœna diuinorum secundum Canones.

An liceat sortibus vti.

Videtur tamen, quod sortib. liceat vti, quia sorte Iosue exquisitiuit peccatum. Achor Ios. 7. Sorte etiam deprehẽsus est Ionathas à Saul comedisse fauum mellis. 1. Reg. 14. Ionas etiam sorte à nautis deprehensus est. Ionæ 1. Dicit etiam Aug. quod sors non est aliquid mali, sed res in humana dubietate diuinam indicans voluntatem. Ad exempla vero obiecta dici potest quod hæc & multa alia permittebantur ante Euangelium quæ tempore perfectioris disciplinę sunt eliminata. Item sicut ait Hieron. priuilegia singularia legem communem facere non possunt. Ad illud vero quod dicit Aug. quod sors non est

ad extremum valeat animam aliqua falsitate laqueare. Quomodo autem diabolus futura prædicat, satis Augustinus ostendit his verbis: Dæmones prædīti acumine sensus & celeritate motus, nuntiant quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus longe maior rerum experiētia, quam potest hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacias, non solum multa futura prædicunt dæmones, verum etiam multa faciunt quæ quandoq; homines dicere aut facere nō possunt: vnde eos dignos quibus seruiant, & quibus honores diuinos proferant, arbitrantur. Prænuntiant etiam quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aerem vitiando morbidum reddere, & peruersis atq; amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere: de quorum moribus certi sunt quod sint eis talia suadentibus consensuri. Aliquando prædicunt non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt, quæ signa in hominum sensus venire non possunt. Non tamen propter hoc dicendi sunt dæmones diuini, licet præuideant aliqua quæ homines non præuident: sicut nec medicus diuinus dicendus est. Vnde Aug. Non quia prouidet medicus quæ prouidere nescit homo artis ignarus: non tamen ideo habendus est diuinus. Fallunt etiā dæmones, sicut dicit Aug. studio fallendi & inuidia voluntate, quo hominum errore lætantur: sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittant id agunt vt interpretibus suis signorumque suorum coniectoribus ibi culpa tribuatur, quando ipsi decepti fuerint mentiti.

De Pythonissa quæ Samuelem suscitauit.

ITem quæritur, quomodo potuit esse quod Pythonissa Samuelem suscitauit, vt videtur 1. Reg. 28. De quo sentio, sicut Aug. sentire videtur quod diabolus apparuit in specie Samuelis, licet multæ sint opiniones super hoc Aug. loquens de suscitatione illa, ait, Diabolus vt errorem faceret in quo glorificaretur, habitu viri iusti & nomine se subornauit. Idem: Quomodo poterat esse vt arte magica traheretur vir à natiuitate sanctus, vitæ operibus iustus? Item Augustinus. Si Samuel vere apparuisset, non vtique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat solum Deum adorandum. Idem: Quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, diceret ad virum pestilentiæ & dignum ardore gehennæ: Cras mecum eris. Et subdit Aug. His duobus titulis subtilitates fallaciæ suæ prodidit improuidus satanas.

Quod tempora non sint obseruanda.

ITem quæritur de hoc, quod dictum est, quod tempora obseruanda non sunt, cum medici tempora obseruent in medicinis dandis & minutionibus faciendis. Ad quod dicendum quod talis obseruatio temporum reprehensibilis non est, quum naturalis ratio de hoc possit reddi Non sunt etiam reprehensibiles agricolæ, qui obseruant tempora ad seminandum, & ad arbores incidendas, & similia, cum hæc habeant certam rationem.

De errore maleficorum.

SEquitur de aliis tribus erroribus. Inter quos primum dicendum est de errore maleficorum. Notandum ergo quod malefici, sunt qui permissu Dei elementa concutiunt. hominum mentes turbant minus confidentium in Deo, ac sine vllo veneni haustu violentia carnis interimunt. Vocantur autem tales, malefici, ob facinorum magnitudinem, vnde cum facere malum ad omnes peccantes pertineat, maleficis tamen appropitiatur, eo quod multum sint mali.

De errore superstitionis.

SEquitur de errore superstitiosorum remediorum. De quo errore dicit Aug. in lib. de doctrina Christiana. Ad superstitionem pertinent omnes ligaturæ atque omnia remedia, quæ medicorum disciplina commendat. Inter remedia vero talia quædam sunt nugatoria, quædam vero sunt noxia. Item quædā contumeliosa sunt homini, quædam contumeliosa sunt Deo Nugatoria sunt, vt cū sella euertitur vt tempestas auertatur. Item cum mulier quæ in partu laborat, nouem vtensilibus tangitur vt facilius pariat. Et multa alia his similia, quæ mulieres indiscretæ consueuerunt facere. Noxia vero sunt, vt cum aliqua mulier talia facit, vt conceptus eius impediatur: sicut cum aliqua asseres tangit stubæ in qua balneat se in diebus purificationis *Remedia superstitiosorum.*

suæ tali intentione vt quot asseres tetigerit tot annis non concipiat: quæ apud Deum tot homicidiorum rea videtur esse, quot cõceptus facto illo voluit impedire; nec quorũcunq; homicidiorum rea videtur, sed videtur esse interfectrix propriorum infantium. Cõtumeliosa vero homini sunt, sicut illa quæ aliquæ mulieres solent dare hominib. ad accẽdendum eos ad amorem earum. Contumeliosa vero sunt Deo, sicut illa quæ fiunt de chrismate, vel de corpore Christi, vel aliis sacramentis ecclesię. Item possunt diuidi remedia ista secundum diuersitatem eorum contra quæ fiunt. Alia enim fiunt contra infirmitates vel hominum vel pecorum: alia contra sterilitatem, alia contra pariendi difficultatẽ, alia cõtra nimis frequentes partus, alia contra luporum crudelitatem, vt cum bestiæ amissæ includuntur ne à lupis deuorentur. Caueat tamen prædicator ne, dum species talium remediorum in prædicatione tangit, erubescibilia mulierum hominibus aperiat in scãdalum earum. Item ne mulieres doceat remedia quæ ipsæ nesciunt, si credit quod ea facturæ sint. Item notandum est, quod peccatum istud multum habet fatuitatis. Cuilibet enim sanum caput habenti naturalis ratio dictare deberet, quod remedia talia illàm efficaciam non habent quam credunt ea habere. Item infidelitas siue idololatria quæ est in peccato isto deterior videtur idololatria paganorum. Illa enim à quibus Deo relicto fatuæ mulieres sperant sanitatem, vel prolem, vel similia, minus videtur Deus esse, quam idola paganorum. Illa enim ad minus habent formam humanam, ista vero non. Præterea istud peccatum nec Deum nec homines reuereri videtur, quantum ad hoc quod homini multa vilia & abominabilia dant ad comedendum quæ hoc vitio làborant. Ipsa etiam sacramenta ecclesiæ contemnit peccatum istud, cum de ipsis sacramentis ecclesiæ frequenter fiat, etiam de corpore Christi (quod est horrendũ dictu) fit sæpe: in hoc videntur mulieres quæ talia remedia agunt, deteriores esse ipsis dæmonibus. Dæmones enim illum credunt vel contremiscunt, ad quem ipsæ absque timore accedunt, & de corpore eius peccatum suum faciunt.

Vnde maleficia & talia remedia habeant efficaciam.

Ex multis malefici efficaciam trahunt.

SEd quæri posset, vnde maleficia & talia remedia efficaciam habeãt frequenter sicut videtur. Ad hoc potest dici quod multa sunt quæ faciunt ad hoc quod maleficium efficaciam habeat. Primum est hoc, quod homines paruam fidem in Deo habent, & ideo Dominus permittit eos à dæmonibus impediri. Secundum est, error qui in hominibus est, cuius pœna frequenter est hæc, quod creditur esse effectus maleficii. Tertium est, probatio fidei in bonis, sicut ostensum est prius auctoritate Deut. Quartum est, pactum vel societas mala dæmonum & hominum. vnde Aug. Omnes artes huiusmodi vel nugatoriæ vel noxię superstitionis, ex quadam pestifera societate dæmonum & hominum quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudiandæ & fugiendæ Christiano. Quintum est, desiderium lucrandi animas quod diabolus habet. Ideo enim diabolus talia efficit, quia tot animas occasione ista lucrari se videt: qui enim talia facit, & qui talibus fidem adhibet, ab hoc facto diabolo seipsum dat. Hoc tamen notandum est, quod si aliquis colligat herbã medicinalem cũ Symbolo diuino, vel oratione dominica, vt scribat in charta Symbolum vel Dominicam orationem vt ponat super aliquem infirmum, vt sic in istis tantum Deus creator omnium honoretur, non reprobatur, dum nulla alia superstitio admisceatur. Tria sunt quibus homines non prohibentur vti ad remedium, s. herbis, & similibus, quæ naturalem habent virtutem, de qua ratio secundum medicinam reddi potest. Item ieiuniis, orationibus & eleemosynis, & aliis operibus quæ sunt de genere bonorum, quæ certum est placere Deo, possunt homines vti ad obtinendum à Deo sanitatem & alia, quibus indigent. Item possunt vti verbis sacris quæ alicuius auctoritatis sunt, & aliis sacris rebus.

De errore illorum qui credunt fieri vere, quæ tantum in somnis fiunt.

SEquitur de errore illarum personarum quæ credunt corporaliter & in veritate fieri quæ tantum in somno fiunt. Sicut credunt quædam mulieres quæ profitentur se cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super quadam bestia nocturnis horis multa terrarum spatia pertransire, eius iussionibus velut dominæ obedire, certis noctibus ad eius seruitium euocari. Asserunt etiam ab illis

creaturas

creaturas posse in melius vel in deterius commutari, aut in aliam speciem vel similitudinem transformari. De his dicit Decretum quod non à diuino spiritu, sed maligno mentibus fidelium talia fantasmata irrogantur. Diabolus enim cum animam alicuius per talem credulitatē sibi subiugauerit, menti quam captiuam tenet multipliciter illudit. Nec debet aliquis in tantam venire stultitiam, vt credat hæc omnia quæ in somniis & spiritu tantum fiunt, etiam in corpore accidere, cum & Paulus non audeat asserere quod fuerit raptus in corpore. De his etiam sic dicit Decretum: Quisquis credit fieri aliquam creaturā, aut in deterius aut in melius commutari, aut transformari in aliam speciem vel aliam similitudinem, nisi à creatore, per quem facta sunt omnia, proculdubio infidelis est, & infideli deterior. Valde stultæ sunt mulieres huiusmodi, quibus persuaderi non potest quin in veritate fiat, quod videtur eis fieri dum dormiunt, cum constet multa videri hominibus dormiendo, quæ postea sciunt certissime falsissima fuisse: quandoq; videtur alicui dum dormit, quod ipse multum comedat: cum autem expergefactus fuerit, famelicum se inuenit. vnde Esa 29. *Sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, cum tamen expergefactus fuerit, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentium quæ dimicauerunt contra montem Sion.* Item videtur alicui cū ipse dormit quod sit cum muliere: cum autem excitatus est à somno, scit nullam mulierem affuisse. Itē videtur alicui laico cum dormit, quod ipse sit sacerdos. Non quod propter hoc cum excitatus est à somno sacerdos est, vt possit missam celebrare. Præterea si verum esset quod ipsi dicunt, quomodo auderent Herodiadem sequi, quæ fuit adultera illa quam abstulit Herodes fratri suo Philippo, quæ etiam amputari fecit ca. Ioan. Baptistæ? quomodo audent asserere bonā rē, qui caput illius qui in vtero sanctificatus est, & quo maior inter natos mulierem, non surrexit, fecit amputari, cum in S. Scriptura nihil omnino legatur de eius conuersione? Super omnia vero videtur contra hunc errorem quod in vita B Germani Altissiodorensis legitur, qui cū declinasset ad quoddam hospitium, vidit cum omnes de domo cœnassent mensam iterū præparari, qui cum admiratus inquisisset quibus talia præparantur, indicatum est ei quod bonis rebus quæ de nocte incedebant. Vnde vir sanctus vigilans, cum dæmones in forma humana aduenissent, & ad mensam illam sedissent, illis qui de domo erant in lectis suis quiescentibus, vir sanctus surrexit, & dæmones abire non permittens, excitauit eos qui de domo erant, inquirens ab eis si personas illas cognoscerent, qui responderunt quod sic, addentes quod vicini eorum essent: vnde vir sanctus misit eos ad domos vicinorum, vt viderent an essent ibi, & inuenerunt eos ibi, quod cum retulissent viro sancto, vir sanctus coegit dæmones indicare seipsos, & confessi sunt se esse dæmones, & sic hominibus illudere.

Caput XXXVII.

De peccato irreuerentia.

De peccato irreuerētiæ hoc modo agemus, quia irreuerentia est quando aliquis negat honorem illi cui debet eum exhibere. Primo ostendemus quibus exhibere reuerentiam debeamus. Secundo qualiter parentes tam carnales, quam spirituales sint honorandi, & quare.

Quibus reuerentia sit exhibenda.

Notandum ergo quod quatuor sunt quibus debemus reuerentiam exhibere: scil. Deo, angelis, rei Deo consecratæ, vt Ecclesiæ, & hominibus. Deo reuerentiam debemus exhibere, vt coram eo erubescamus peccare, & coram eo strenue bona agamus, vt quidā: Cum quid turpe facis quod me spectante ruberes: Cur spectāte Deo, non magis ipse rubes? Boetius: Magna nobis dissimulare non volumus, indicta est necessitas probitatis, cum omnia ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. De reuerentia vero exhibenda angelo, dicit Bernar. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam habe angelo tuo. Nec audeas eo præsente quod me præsente non auderes. De reuerentia vero sacris locis exhibenda, intelligi potest illud Genes. 28. *Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei & porta cœli.* præcipue reuerenda est ecclesia propter præsentiā Dominici corporis, sed valde mirandū est, quod sunt quidam homines qui nec propter præsentiam Dominici corporis ecclesias reuerētur, cū hac de causa ecclesiæ dæmonibus terribiles sint. Videntur tales homines in hoc dæmonibus esse deteriores, cum Domini sit terra & plenitudo eius. Bene deberent saltem loca sibi consecrata pacifice possidere, bene deberent homines cessare à con-

omni timore dominis, &c. & Genes. 16. dictum est Agar ancillæ: *Reuertere ad dominam tuam, & humilia te sub manibus eius.* Et Ezech. 17. multa mala prædixit regi Iuda, quia tributum, quod promiserat regi Babylonis, soluere noluit. Et Matth. 17. soluit Dominus tributum, licet illud non deberet eo quod filius regis esset. Item adolescentes debent honorare senes. 1. Pet. vlt. *Adolescentes, subditi estote senioribus* Thren. 4. *Facies Domini dimisit eos: non addet vt respiciat eos. Facies enim sacerdotum non erubuerunt, neq; senum miserti sunt.* Sap. 2. dicunt mali: *Opprimamus pauperem iustum: & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reuereamur canos multi temporis* Leu 19. *Coram cano capite consurge, & honora personam senis.* Et 1. ad Tim 5. *Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem.* Sen. Cum veterano parcius agendum est. Item viri honorandi sunt ab vxoribus vnde 1. Pet. 3. *Similiter & mulieres subditæ sint viris suis.* Sed nihilominus ipsi viri debẽt honorare vxores suas. Vnde ibid. *Viri similiter, cohabitantes secundũ scientiam quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem.* Ideo Dominus non de pede viri, sed de costa mulierem formauit, ne à viro contemneretur. Mulier vero debet obedire viro: quia vir caput est mulieris. Non posset esse pax inter coniuges, si vterque vellet dominari, & esse caput. Et in signum huius cum in corpore humano sint duo pedes, duæ manus, & duo oculi, non est tamen ibi nisi vnum caput. Si enim ibi essent duo capita, quando vnum vellet esse à sinistris, aliud vellet ire à dextris: sicut patet in domo vbi sunt duo capita, quia nunquam erit ibi pax.

Qualiter & quare reuerentia sit exhibenda patribus spiritualibus & carnalibus.

ITem honorandi sunt parentes & spirituales & carnales De spiritualib. legitur Eccl 8. *Honorifica sacerdotes.* ad Heb. vlt. *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis: Ipsi enim peruigilãt quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes.* 1. ad Tim. 5. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur,* maxime qui laborant in verbo & doctrina. Ad idem facit illud Thren. 4. prius positum: *Non addet Dominus vt respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerunt.* Gl. Notandum quod supra sacerdotes quasi homicidas planxit, & hic separantur à facie Domini, quia non detulerunt eis: quamuis n. mali sint, nõ sunt contemnendi, sed ille in illis colendus est & honorandus, à quo missi sunt. Et alia Gloss. Nota quam terribile sit sacerdotes cõtemnere nec faciem eorum erubescere, i. e illis monentib. & videntibus à scelerib. non cessare. De his enim dicit Dominus Luc. 10. *Qui vos audit, me audit.* Ideo magis displicet Deo contemptus eorum, quia Dei vicẽ tenent, & propter dignitatẽ sacerdotalem, quam nec ipsi angeli credũtur habere. Non n. credo quod fieret transsubstantiatio, si verba illa quæ profert sacerdos in missa ab angelo proferrẽtur. Parentibus etiam carnalib. honor exhibendus est. Vnde Exod. 20. *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Et nota quod honor qui parentibus carnalibus exhibendus est, non solum attenditur in verbis sed etiam in beneficiis, vnde Hieron. Honor in scripturis non tam in salutationibus & verbis, quam in collationibus munerum sentitur. Multa autem sunt quibus possumus vti ad excitandum homines vt honorent parentes. Et primo possumus ad hoc vti exemplis. Inter quæ præcipuum est exemplũ Christi, qui cum esset in angustia passionis, tamen non est oblitus matris suæ, imo curam ipsius habuit, & Ioanni eam commendauit, vt legitur Ioan 19. Modo etiam adeo facit eam honorari in ecclesia sua, vt multi videantur esse deuotiores matri, quam ipsi filio. Quod credo ideo fieri vt ostendat quantum placeat sibi quod parentes à filiis honorentur. Etiam infideles parentes suos honorant edocti à lege naturali. Vnde infideli videtur esse deterior, qui parentum curam non habet. 1. ad Timoth. 5. *Si quis suorũ & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.* Ipsa etiam irrationabilia animalia de hoc dant nobis exẽplum. Dicitur enim de grue, quod quando pater & mater eius depilati sunt, filii quærunt eis necessaria, donec habeant pilos, vel moriantur. Præterea valde ingratus videtur esse, qui parentibus suis non prouidet, quando ipsi non possunt sibi prouidere, quum ipsi prouiderint eis in pueritia, quando ipsi sibi prouidere non poterant. Ideo dicitur 1. Tim. 5. *Filij reddite vicem parentibus, quia hoc acceptum est coram Deo.* Qui parentibus carnalib. ingratus est de beneficiis acceptis, indignus est aliquod beneficium recipere à patre cœlesti. Itẽ iustum est vt ipsi in sua senectute filios suos sibi duros inueniãt. Et hoc multoties iusto Dei iudicio accidit. Vnde refertur quod quidam paterfamilias senex totam hæreditatem suam dimisit filio suo: filius vero ille primo benigne se habuit erga patrẽ, sed post expulit eum

Quam terribile sit sacerdotes contẽnere.

Exemplum ingrati filij

pulit eum à thalamo suo, volens thalamum habere sibi & vxori suæ, & ad vltimum fecit sibi lectum fieri post ostium. Et cum hyems esset, & pater senex frigore grauaretur, quia filius abstulerat sibi bona coopertoria, ipse rogauit filium filii vt rogaret patrem suum pro eo vt daret ei aliquid ad tegendum se. Puer autem vix obtinuit duas vlnas burelli à patre suo ad opus aui sui. Et cum aliæ duæ remanerent patri pueri, puer flendo rogauit eum vt sibi eas daret: qui fletibus illius victus dedit, quærens quid inde faceret. Qui respondit: Seruabo eas quousque sis talis qualis est pater tuus: nec dabo tibi amplius, sicut tu nō vis dare patri tuo. Qui sine pietate est erga parentes suos, non videtur pietatem habere erga alios. vnde simpliciter videtur mihi sine pietate esse: ideo vix misericordiam consequetur. Possumus etiam vti ad excitandum homines vt parentes honorent, verbis S. Scripturæ quæ suadēt hoc, & quæ indicant quantum hoc placeat Deo, & quam vtile sit homini, & quantum oppositū displiceat Deo, & quantum noceat homini. Ad quæ pertinent verba ista quæ sequuntur Eccl. 4. *Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes illum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in tua virtute.* Ibid. Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrem suā. Ibid. *Qui honorat patrem suum, iocundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur.* Item ibidem: *Qui honorat patrem suum: vita viuet longiore.* Item: *Honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio.* & post: *Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Vnde ibi gl. Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum in seruitutem perpetuam damnauit. Absalon Dauid de regno expulit, & concubinas eius incestauit, sed morte condignas pœnas luit. Elisei caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo vrsi XL. ex eis lacerauerunt. Primum habemus Gen. 9. secundū 2. Reg. 18. tertium 4. Reg 2. Item Eccl. 3. *Eleemosyna patris nō erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum*: pro peccato vocatur illud quod datur pro deletione peccatorū & subditur: *In die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua.* Item ibid. *Quā mala fama est qui relinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.* & Prouer. 19. *Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix.* Item Prou. 28. *Qui subtrahit aliquid à patre suo vel matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicida est.* Eccl. 7. *Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memento, quoniā nisi per illos natus non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi.* Exod. 21. *Si quis percusserit patrem vel matrem, morte moriatur.* Leu. 20. *Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* Deut. 28. *Maledictus qui non honorat patrem suum, aut matrem* Tob. 4. *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ tuæ. Memor enim esse debes quæ & quanta passa sit pericula propter te in vtero suo.* Prou 29 *Qui maledixerit patri suo aut matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris*: id est, morietur in suis peccatis. Ad Coloss 3. *Filij, obedite parentibus per omnia.* Basil. Parentes nostros vt propria viscera diligamus De hæreticis dicit Apost. 2. ad Tim. 3. *Parentib. non obediētes.* Et nota quod sicut homines tenētur prouidere necessaria parentib. carnalib. sic & spiritualibus. vnde Mat. 10. *Dignus est operarius cibo suo.* 2. ad Tim. 2. *Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.* Ad Gal. 6. *Communicet is qui catechizatur cum his qui catechizant in omnibus bonis* 1. ad Tim. 5. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.* Et 1. ad Thess 5 *Rogamus vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos vt habeatis eos abundantius in charitate.* Et Eccl. 17. *In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas.*

Quibus excitandi filij vt honorēt parentes.

De decimis reddendis, & quæ sint ea quæ debeant mouere homines ad hoc faciendum.

Decimæ ministris ecclesiæ debentur.

MVlta vero sunt quæ homines debent mouere ad reddendum decimas & primitias & oblationes ministris Ecclesiæ ad eorum sustentationem. Primum est, remuneratio quam à Deo inde expectant. vnde Eccles 35. *Da Altissimo secundum donatum eius, & in bono oculo facito ad inuentionem manuum tuarum: quoniam retribuens est Dominus, & septies tantum tibi reddet.* Remuneratur autem quadrupliciter qui bene dat decimas, scil. ab abundantia fructum, sanitate corporis, remissione peccatorum, & cœlesti regno. De duobus primis dicit Augustin. Si decimam bene dederis, non solum abundantiam inde recipies fructuum, sed etiam sanitatē corporis consequeris. De aliis duobus idem similiter. Qui præmium desiderat cōparare, aut peccatorum indulgentiam promereri, reddat decimas, & de residuis nouem partibus studeat dare pauperibus. & Malach. 3. dicit Dominus: *Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc,* dicit

dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem usque ad abundãtiam, & increpabo pro vobis deuorantē. Et dicit Interl. vermē, vel vitium aeris. Et subditur: *Et non corrumpet fructum terra vestra: nec erit sterilis vinea in agro.* Ecōuerso vero qui nō dant bene decimas, puniuntur in paupertate. Vnde Malach. 3. *Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo configimus te? In decimis, & in primitiis. Et in penuria vos maledicti estis.* Ecce pœna, vbi dicit gl. Sciatis vos ideo perdidisse abūdantiam, quia fraudastis me parte mea. Augustinus: Quum decimas dando, & terrena simul & cœlestia posses promereri. Pro auaritia duplici benedictione te fraudas. Hæc enim Domini est consuetudo iustissima, vt si illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti. Idem: Maiores nostri omnibus copiis abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit iudicio fisci. Secundo deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia ministris Ecclesiæ, ipsum ministerium eorum. In infinitum enim sunt meliora spiritualia, quæ ipsi ministrant, quam carnalia quæ ipsi recipiunt. vnde 1. ad Corinth. 9 *Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnum est si nos carnalia vestra metamus.* Tertio deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia, magnitudo peccati, quæ est retinendo ea, Vnde August. Decimæ ex debito requiruntur: & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quãti pauperes in locis suis vbi ipse habitat illo decimas non dante mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit: quia rem à Domino pauperibus delegatam suis vsibus reseruabit. Talis videtur esse non solum fur, imo etiam sacrilegus vnde Hieronym. Amico rapere quippiam, furtum est: Ecclesiam autē fraudare, sacrilegium est, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omniū prædonum crudelitatē exuperat. Quarto debet homines mouere ad soluendum talia hoc, quod quando ipsi talia soluunt, non sua dant Deo, sed quæ Dei erant, ipsi reddunt. vnde Glos. super Numer. Omnia quæ offerimus Dei sunt, nihil ergo Deo damus, sed reddimus. vnde August. in libro de verbis Domini: Habuisti me largitorem, habeto me fœneratorem. Prouerbior. 19. *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Quinto deberet homines mouere ad soluendum talia: quia quod Deo datur, sibiipsi in saluo ponitur, & in futurum reseruatur. vnde Ecclesi. 14. *Fili, si habes, benefac tecum, & Deo dignas offer oblationes.*

Quod decima reddenda sunt de melioribus, integre, absque mora & libenter.

ET notandum est quod decimæ & similia, soluendæ sunt de melioribus, & non de deterioribus. Vnde Ecclesi. 35. *Noli offerre munera praua, non enim suscipit illa.* & Gen. 3. legitur de Abel, quod obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, *& respexit Dominus ad Abel & ad munera eius. Ad Cain vero & ad munera eius non respexit.* Cuius caussa fuit: quia de deterioribus obtulit. & Malach. 1. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit illi, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum* & post in eodem: *Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile & claudum Domino.* & Numer. 18. *Omnia quæ offertis de decimis, & in donaria Dei separabitis, optima & electa erunt.* Debent etiam solui absque mora. vnde Exod. 22. *Decimas & primitias non tardabitis offerre.* Integre etiam soluenda sunt talia. vnde Ecclesiastic. 35. *Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuū tuarum* Ecclesi. 8. *Da illis partem sicut mandatū est tibi primitiarum.* & Leuit. vlt. *Omnes decimæ terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi consecrantur.* Nota quod secundum aliquos magistros, de solutione decimarum standum est consuetudini. Ideo de hoc caute prædicandum est. Tutius enim est silere, quam dubia asserere. Dicit Hieron. De primitiis maiorum traditione introductum est, quod qui plurimum XI partem dabant sacerdotibus: qui minimum, inter XI. & IX. licebat offerre quod voluissent: & hoc in aridis & liquidis. In fœtibus vero primogenitus dabatur. Ego tamen credo, quod de hoc standum est consuetudini. Libenter etiam & hilariter soluenda sunt talia. Vnde 2. ad Corinth. 9. *Vnusquisque prout destinauit in corde suo: non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus.* Tob. 4 *Quomodo potueris, esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si autem exiguū, libenter illud impartiri stude.* Hoc debet mouere pauperes ad libenter dandum pro Deo: quia plus merentur obolo, quam diuites quandoq; centum solidis. Si aliqua pauper mulier crederet quod tantum habitura esset de carnibus ad ma-

Decimæ soluendæ absque mora & integre.

cellum pro vno obolo, sicut diues burgensis pro centum solidis, tunc ipsa mitteret libenter obolum suum illuc: quia sicut vulgariter dicitur. Bonum forum trahit argentum de bursa. Sic pauperes libenter deberent dare pro Deo, quum tantum appretiet Dominus munera eorum respectu eorum quę à diuitibus dantur. Vnde Luc. 21. dicit Dominus de paupercula vidua quæ miserat duo æra minuta in gazophylacium: *Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quam omnes misit.*

Caput XXXVIII.

De peccato inobedientiæ, & eius detestatione.

SEquitur de peccato inobediētiæ, de quo hoc modo agemus. Primo ponemus ea quæ faciunt ad detestationem huius peccati generaliter. Secundo agemus specialiter de inobedientia eorum qui solennitates non seruant, & inobedientia eorum qui contemnunt quando excommunicarentur, & de peccato eorum qui excommunicatis non timent communicare. Tertio vero tangemus aliquid de peccato eorum qui indiscrete præcipiunt vel excommunicant. Ad detestationem vero huius peccati potest primo valere multiplex pœna qua legitur punitum esse hoc peccatum in S. Scriptura. Punitum autem est in primis parentibus peccatum istud in hoc, quod propter illud eiecti sunt de paradiso. Si illi qui iam erant in paradiso terrestri propter inobedientiam eiecti sunt, quomodo credunt se ingressuros in paradisum cœlestem qui inobedientes sunt? Secundo punitum est in vxore Lot, quæ propter inobedientiam versa est in statuam salis. Genes. 19. Statua videtur homo esse, cū non sit: sic claustralis inobediens, licet videatur claustralis esse, tamē non est. Punitum est etiam peccatum istud in Saul, in hoc quod propter illud eiectus est de regno. vnde 1. Reg. 15. *Pro eo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex.* & 3. Reg 13 Propheta inobediēs à leone occisus est. & 20. eiusd. quidam qui noluit obedire cuidam de filiis prophetarum, dicenti sibi. *Percute me*, à leone postea occisus est, & Deut. 21. habetur sic de illo qui parentibus carnalibus nollet obedire: Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audit patris aut matris imperium, & coërcitus obedire contempserit: apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius & ad portam iudicii, dicentes ad eos: Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, cōmessationibus vacat & luxuriæ atque conuiuiis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio vestri. Item & omnis inobedientia morte æterna digna est puniri. Præceptum quasi quidam laqueus est. Vnde Eccl. 6. *Vincula sapientiæ alligatura salutis.* Trangressio vero præcepti siue inobediētia, strangulatio est suiipsius. Pœna etiam obedientiæ est miseria præsentis seculi in quo sumus. Vnde mirum est quomodo vltra modum non odimus inobedientiam quæ in tātam miseriam nos posuit, pro qua omnes morti adiudicati sumus. Ista interfecit omnes amicos nostros qui mortui sunt, & illos qui nobis remanserunt, & nosipsos interficiet. Adhuc vix habet homo ita bonum amicum, quem odio non haberet, si tot & tanta mala sibi fecisset & adhuc faceret quanta fecit: & hoc facit inobedientia nobis. Secundo potest valere ad detestationem huius peccati magnitudo remedii quo indiguit illud peccatum ad sui curationem. Oportuit enim vt filius Dei fieret obediens vsque ad mortem; vt peccatum inobedientiæ sanaretur. Bernard. Ex consideratione remedii periculi mei æstimo quantitatem. In veritate, potius timere debemus inobedientiam, quam mortem, exemplo filii Dei. De quo Bernar. Mementote fratres, Christus ne perderet obedientiam, perdidit vitā Idem: Non dabit inobedienti copiam sui tantus obedientiæ amator, qui maluit mori, quam non obedire.

Inobediētia pœna.

Quo remedio inobedientia curetur.

De malis quæ sequuntur inobedientiam.

TErtio potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendantur mala quæ ex inobedientia sequūtur. Notandum ergo quod inobedientia. Primo hominem facit idololatram. Vnde 1. Reg. 15. quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere. Inobediens negat Deum inquantū ipse Dominus est. Vnde Luc 6. *Qui vocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico?* Vera recognitio dominii est obedientia fidei: inobedientia vero potius cedit ad contumeliam Dei, quam ad honorem. Maiorem enim contumeliam facit Domino Iesu Christo, qui non vult ei obedire, licet credat eum esse Deum, quam si nollet ei obedire eo quod non crederet eum esse Deum: tunc enim per ignorantiam peccaret, quæ culpam eius aliquantulum diminueret. Secundo inobedientia reddit hominem maledictum.

Per inobedientiam fit homo idololatra.

Ex maledictus.

ctum. Vnde Deuter.27 *Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit.* & 28. *Si nolueris audire vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, &c. Venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens & maledictus egrediens.* Et in Psalm. *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.* Et Eccl.41. *Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legem Domini Altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.* Hæc maledictio figurata est. Matt.20. in hoc quod Dominus maledixit ficulneę fructum non habenti.

Psalm. 118.

Tertio fere omnia mala huius sęculi ex inobedientia proueniunt. Sicut potest haberi ex Deuter.28 vbi post illud: *Si audire nolueris vocem Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius*, quibusdam interpositis subditur. *Mittet super te Dominus famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua quæ tu facies: donec conterat te, &c.* Greg. Ideo inferiora nostra nobis non obediunt, quia nos Deo vel illi qui loco eius est non obedimus. Genes.3. *Quia comedisti de ligno ex quo tibi præceperam ne comederes, maledicta terra in opere tuo.* Et post: *Spinas & tribulos germinabit tibi.* Ideo carnem suam multi inueniunt inobedientem, quia prælatis suis obedire nolunt. Inobedientia etiam facit, quod à Deo non exaudiamur. Vnde Prouer.28. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis.* Augustin. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione postulat non meretur. Si obediremus Deo, Deus etiam obediret nobis, & etiam creaturæ. Vnde 1. Ioann.3. *Si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum, vnde quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus.* Quia Iosue mandata Domini custodiebat, sol & luna ei obediebant, imo ipse Deus obediuit ei. Vnde Ios.10. *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Steteruntque sol & luna quousque vlcisceretur se gens de inimicis suis.* Stetit itaque sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spacio vnius diei. Et subditur: *Non fuit antea & postea tam longa dies, obediente Deo voci hominis.* Legimus etiam alias creaturas irrationabiles sanctis obedientes, eo quod ipsi vere obedientes essent prælatis suis. Vnde legitur de Paulo abbate, quod præcepit discipulo suo Ioanni, vt afferret ei fimum boum qui erat ei necessarius. At ille ait: in loco vbi fimus est habitat leæna. Qui Abbas dixit: Si venerit super te, alliga eam, & duces eam tecum. Iuit Ioannes & inuenit leænam. Et cum vellet super eum irruere, ipse voluit eam capere, sed fugit, & Ioannes sequebatur eam, dicens: Abbas mihi præcepit vt te alligatam ducam ad eum. Et statim bestia substitit, & tenens eam reuertebatur ad monasterium. Quod cum Abbas vidisset, ne forte ex hoc facto discipulus extolleretur, ait: Sicut tu insensibilis es, ita & insensibilem bestiam adduxisti: solue, & dimitte eam vt pergat ad locum suum.

Ex ipsa oratione mala prouenisse.

Quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod hoc peccatum tantum displiceat Deo: nec mirum si displiceat Deo quando homo non obedit ei, cum videat eum obedire rebus vilissimis sicut terræ. Vnde Eccle- siast.c.10. *Pecuniæ obediunt omnia.* Obedit etiam homo ancillæ suæ: scilicet carni, & vilissimis membris suis, illis scilicet quæ generationi deseruiunt. Obedit etiam Dominus terrenis. Obedit etiam hostibus suis, scilicet dæmonibus, & tamen creatori suo non vult obedire. Vnde Bernardus loquens in persona Dei: Quæ causa est quod inimico meo vestroque libet potius seruire, quam mihi? Non ille vos pascit, non creauit. Si parua hæc videntur ingratis, non ille, sed ego redemi vos, non auro vel argento, nō sole vel luna, nec aliquo angelorum, sed proprio cruore. Item non est mirū si displiceat Deo hoc peccatum, quod homines sibi non obediunt, cum eorum obedientiam regno cœlorum velit emere, nec sic eam habere possit, quā dæmones & terreni Domini quasi pro nihilo habent. Item nolunt Deo obedire ad leuia & vtilia: diabolo vero vel vilissimis membris suis obediunt ad mortem eorum. Aug. Leuia iubet Deus vt in æternum viuamus, & obedire negligimus. Præterea cæteræ creaturæ Deo obediunt. Etiam sol, & luna, & alia corpora cœlestia, iuxta illud Psal. *Præceptum posuit, & non præteribit,* quibus tamen ipse non tot bona fecit. Non enim creauit ea ad imaginem & similitudinem suam ita expresse, sicut hominem, nec redemit ea sanguine suo. Non timent etiam puniri ab eo, si ei non obedierint: nec sperant remunerari ab eo, si ei obedierint: & tamen homo Deo non obedit, qui tot bona à Deo accepit, & tot bona sperat, si ei obediant, cum illa ei obediant.

Summe ipsa Deo displicet.

Psal.148.

Quinto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod inobedientes socii dæmonũ sunt. Inter omnes enim creaturas non inueniuntur nisi duæ quæ non obediunt Deo, scil. dæmones & mali homines, vnde Iob 18. *Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est.* Imo videntur inobediẽtes Diabo attinere, sicut obedientes reputat Dominos suos attinentes. Vnde Mat 12. *Quicunque fecerit voluntatẽ Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus ater, soror, & mater est.*

obedien. socij dæmonum.

Quod vniuersa monent hominem ad obedientiam.

AD obedientiam monent hominem vniuersa. Monet etiam Deus. Vnde Ioann. 6. *Descendi de cœlo non vt facerem voluntatem meam, sed eius qui misit me.* ad Philip. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens, &c. Ad obedientiam monent etiam angeli exemplo suo, cũ Deo obediant custodiendo homines Ab ortu enim hominum custodiunt eos, quantumcunque sint homines despecti, vsq; ad horam mortis, & tunc, si dignus est, deportant eum in paradisum: vt habetur de Lazaro Luc. 16. Et in Psal. *Angelis suis mandauit,* &c. Ipsæ etiam creaturæ cæteræ exemplo suo monent ad obedientiam. Vnde vltra modum durus videtur esse, qui ad monitionem vniuersitatis non acquiescit, præcipue cum tot tormẽtis & flagellis diuinis quasi incessanter ad obedientiam stimuletur Omnes enim miseriæ præsentis vitæ quasi flagella sunt, quibus Dominus inobedientiam hominis punit: & ad obedientiam excitat: vnde inobedientes homines duriores videntur esse asinis. Illi enim flagellis & aculeis obediunt.

Psal. 90.

Inobedientes asinis duriores.

De inobedientia non custodientium solennitates.

SEquitur de inobedientia eorum qui solennitates non celebrant. De qua hoc modo agemus. Primo ostendemus ea quæ faciunt ad obseruationem solennitatum. Secundo tangemus aliquid de peruersitate hominum, qui in solennitatibus faciunt contraria eis ad quæ ipsæ institutæ sunt. Notandum ergo, quod quatuor sunt quæ pertinent ad obseruantiam solennitatum. Primum est, vacare à terrenis operibus: vnde Exod. 20. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: Septima autem die sabbatũ Domini Dei tui est: Non facies in eo omne opus tu & filius tuus, & filia, seruus tuus, & ancilla tua.* Monemur etiam ad hoc exemplo Domini. Gen. 2. vbi legitur quod *requieuit Deus die septima ab omni opere quod patrarat:* Nec solum vacãdum est à terrenis operibus exterius, imo etiam interius à solicitudine terrenorum, vnde Ezech. 3. *Qui quiescit, quiescat,* qui quiescit, inquã, corpore, quiescat & mente. Secundum est, depositio peccati, vnde Ier 17. *Nolite portare pondera in die sabbati.* In vigilia solennitatis deberet qui libet attendere vtrum haberet aliquod peccatũ in se, & si haberet, per veram confessionem deberet illud remouere: Vnde Bernardus. Ad hoc nobis vigiliæ præponuntur vt vigilemus si in aliquo peccato vel negligentia dormiamus, & præoccupemus faciem sanctorum in confessione. Tertium est, vt caueamus nobis ne peccata committamus, vnde Exod. 20. *Memento, vt diem sabbati sanctifices,* hoc est, sanctum cõserues, diligenter in eo à peccatis cauẽdo. Quartũ est, vt vtilitati animæ intendamus spiritualia opera faciendo.

Quatuor ad obseruãtiam festorum pertinent.

Quod in festis vacandum est à quinque.

QVinque vero sunt quibus specialiter vacãdum est in festis, scilicet laus Dei, sermo Dei, sancta meditatio, oratio, eleemosynarum largitio Laudi Dei vacandum est: ideo tunc obseruatio solennitatum quasi quædam inchoatio est beatæ vitæ quam expectamus. vnde sicut ibi erit assidua Dei laudatio: sic in festis debemus intendere laudi diuinæ. Bernard. Nihil adeo in terris repræsentat quendam cœlestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum, Sermoni etiam diuino in festis vacandum est, vnde Eccl. 38. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu, percipiet eam* Homo multis occupatus, lumen sapientiæ à se repellit, sicut arbor ramosa lumen solis solet repellere. ideo dicitur Eccl 11 *Fili, ne in multis sint actus tui.* Quidam ait, *Pluribus intentus minor est ad singula sensus.* Meditationi etiam sanctæ vacandum est in istis. Sen. Dimitte omnia impedimenta, & vaca bonę menti: nemo ad eam peruenit occupatus. Oportet quod cor hominis à rebus mundanis expediatur, ad hoc quod colloquio Spiritus sancti dignus habeatur. Vnde Ose. 2 dicit Dominus de anima: *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.*

Quod quatuor debemus in festis meditari.

MEditatio vero sanctà in solennitatib. debet esse, circa quatuor. Principaliter debet versari circa Deum, qui si sanctum illum remunerauerit cuius solennitas agitur, pro modico seruitio sibi exhibito, ideo debet animari homo ad seruiendum tam liberali domino. Vnde in Psalm. *vacate & videte, quia ego sum Deus*

Circa Deũ.

Psal. 45.

Solennitatẽ futurã.

Satis

Satis apparet in remuneratione sanctorum, quoniam ipse sit Deus. Debet etiam meditatio sancta versari circa solennitatem istam quam expectamus, cuius figura sunt solennitates præsentis vitæ Et sicut in festis istis non est tempus congregandi, sed congregatis vtendi: sic nec in illa solennitate tempus erit aliquid congregandi. Vnde magnam indigentiam tunc habebunt qui sibi nō prouiderint, præcipue cum non sit ibi locus mendicandi, nec aliquid accipiendi mutuo. In festiuis diebus deberet homo admirari delicias illius solennitatis, & accendi ad desiderium earum. Bern. Quid est quod non optamus etiam per medios enses, si oporteat declinare tantam miseriam, & ad tantam accelerare gloriam Gregor. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis angelorum? Ezech. 16 *Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris quæ respicit ad orientem erit clausa sex diebus in quibus opus fit: die autem sabbati aperietur.* Porta ista respiciens ad orientem, est meditatio de Deo à quo ortum habemus Cui meditationi non possunt homines intendere ferialibus diebus propter terrena opera: ideo deberent ei intendere diebus quietis. Et sicut solennitates præsentes figuræ sunt æternæ solennitatis: sic vigiliæ quæ præponuntur festis figuræ sunt temporis pęnitentiæ. vnde in hoc quod vigiliæ festis proponuntur, ostenditur qua Via sancti ad gloriam illius solennitatis peruenerunt, & qua via oporteat nos ire si ad eam volumus peruenire. Bernardus. Vniuersum tempus pœnitentiæ quædam vigilia est solennitatis futuræ & æterni sabbati quod præstolamur. Nec causaberis vigiliæ diuturnitatem si æternitatem solennitatis attendas Sicut beatus Bernard. tangit. In festis istis vigilia æqualis est festo. Festum enim diurnum præcedit vigilia diurna: sed solennitatem æternam præcedit vigilia, quasi vnius diei cōparatione illius solennitatis: iuxta illud Psal. *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt.* Sed sunt qui volunt facere festum stultorum. Prius enim volunt facere festum, quam vigiliam. Illorum festum quasi diurnum est: vigilia vero æterna erit. Ipsi faciunt festum in hoc mundo, vigiliam cum diabolo in inferno. Non in pane & aqua, imò erunt per infinita millia annorū, quod lingua eorum ardebit igne, & vnicam guttam aquæ habere non poterunt. Argumentum ad hoc Luc. 16. de diuite epulone, qui tot annis transactis petiit guttam aquæ, & nondum habet.

Psal 89.

Tertio debet meditatio versari circa teipsum vt videas in quo statu es. Genes. 3. Adam vbi es? Et vt excogites defectus tuos, & quomodo facilius ad salutem poteris peruenire. Quarto vero debet versari meditatio circa sanctum cuius festum celebratur. Circa quē tria debemus attendere. *Auxilium* sancti, *exemplum* eius, *confessionem* nostram, sicut docet beatus Bernard. Auxilium sancti, quia potens in terra, potentior in cælis est ante faciē Domini Dei sui. Si dum adhuc viueret misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius quanto verius cognoscit miserias nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem eius non mutauit, sed augmentauit, neque quia impassibilis factus est, ideo omnino incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ cum ante fontem misericordiæ assistat, Est & alia causa quæ magis vrget sanctos vt soliciti sint de nobis: quia iuxta vocem Apostoli, *Deus prouidet nobis ne sine nobis consumētur* De exemplo planum est, sed & diligentiori intuitu confusionem nostram interim inspiciamus, quia homo ille similis fuit nobis, passibilis, ex eodem luto formatus ex quo & nos. Quid est ergo quod non solum difficile, imo impossibile credimus vt faciamus opera quæ fecit: Sic igitur in solemnitatibus sanctorum gaudere & confundi deberemus. Gaudere quia tales & tantos patronos præmisimus. Confundi, quia eos imitari non studemus Ita hoc semper gaudium nostrum in hac valle lacrymarum pane lacrymarum condiri debet.

Teipsum.

Sanctum. Et hic tria in sancto consideranda.

Quod vacandum sit orationi in festiuitatibus.

ORationi etiam vacandum est in festis sicut & sanctæ meditationi. Meditatio enim & oratio sunt quasi duo pedes, quibus in cælum ascendendum est. Bernard. Ascendamus duobus pedibus, meditatione & oratione Meditatio quid desit docet, oratione desit obtinet. Tunc etiam intendendum est eleemosynarum largitioni: iuxta illud 2. Esd. 8. *Comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparauerunt sibi.* Sed multi hodie nihil horum obseruant propter quæ solennitates institutæ sunt: quia nec à terreno opere vacant, nec pondera peccatorum deponunt: sed amplius peccant in festis quam

Oratio & meditatio quasi duo pedes quib cælum ascendimus.

in aliis diebus, & neglecta vtilitate animæ, deliciis corporalibus intendunt. Contra illos qui à terreno opere non cessant, primo potest valere quod legitur Numer. 15. de illo qui colligebat ligna in sabbato, quem Moyses & Aaron recluserunt in carcerem, requirentes à Domino qd de eo facerēt. Dixitq; Dominus ad Moysen: *Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.* quod factum mysticum est. Ligna spiritualiter scindit, qui materiā ignis infernalis sibi colligit: qui lapidandus est, id est, duris obiurgationib. increpandus est, qui non vult cessare in festis quin mala ad suum incendium colligat. Potest etiam valere contra peccatum horū, si ostendatur magna ingratitudo & peruersitas quæ sunt in hoc peccato.

De ingratitudine non obseruantium diem Dominicum.

NOtandum ergo quod illi qui Dominicum diem non obseruant, ingrati sunt Deo de creatione mundi, & de hoc quod pro eis voluit nasci in valle huius miseriæ, & de beneficio quod mundo contulit in die Resurrectionis, & in die Pentecostes, quando Spiritum sanctum misit in discipulos suos. Omnia enim hæc in die Dominica facta sunt, propter quæ dies illa celebris habenda est. Tales peccant in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. In Patrem, cuius potentia mundum creauit. In Filium, cuius sapientia mundum redemit. In Spiritum S. qui tali die missus est in mundum. Ipsi ingrati sunt suo creatori, redemptori & consolatori. Bene deberent aliquid pro Deo facere die illa, qua Deus mundum fecit pro ipsis. Bene deberent cauere à morte sua in die illa, qua filius Dei natus est pro eis: deberent etiam cauere à casu in honorem Dominicæ resurrectionis: non deberent etiam Spiritum sanctum ab hospitio suo repellere in die illa qua Ecclesiæ datus fuit.

Non obseruantes diē domini cū in SS. Trinit peccāt.

Quadruplex ratio quare celebrare debemus sabbatum in honore Beatæ Mariæ Virginis.

ET notandum quod sicut quadruplex ratio assignatur quare dies Dominica celebris habeatur, sic potest quadruplex ratio assignari quare beatæ Virgini in sabbato potius honor exhibetur, quam aliis diebus. Prima ratio est, quia beata Virgo in sabbato in quo Deus fuit in sepulchro, sola in fide stetit Apostolis discedentibus. Secunda ratio est, quia sicut à ieiunio sextæ feriæ fit transitus per sabbatum ad solennitatem Dominicæ: ita à miseria præsentis vitæ vel peccati fit transitus ad statum gloriæ vel gratiæ per beatam Virginem. Tertia ratio est, quia tali die multoties legitur beata Virgo miracula fecisse, & beneficia peccatoribus præstitisse. Quarta ratio est, quia apud Græcos fuit quædam imago beatæ Virginis, cuius velamen à nona sextæ feriæ diuina virtute recedebat, & post nonam sabbati similiter Dei virtute redibat. Cuius miraculi hæc ratio potuit esse, vt ostenderetur, quod præcipue tali die facies beatæ Virginis peccatoribus orantibus intendebat, propter quod Græci diem illam solennitatem dixerunt. Deinde consuetudo illa ad Latinos transiuit quantum ad hoc, vt in illa die specialis honor beatæ Virgini exhibeatur. Valde peruersi videntur esse qui nolunt in festiuis diebus à terreno opere vacare, qui potius volunt laborare in seruitio diaboli, quam quiescere in seruitio Dei? quin potius eligūt statum miseriæ, vt in sudore vultus sui pane vescantur, suo, quam statum ante peccatum sine sudore panem suum comedant, potius volunt hic inchoare infernum suum, quam paradisum. Quædā inchoatio paradisi est quies solennitatum: potius volunt laborando ire in infernum, quam quiescendo ire in paradisum. Ecclesia per quietem solennitatum vadit celerius in paradisum, quam per laborem ferialium dierum, quod figuratū est in hoc quod legitur Actuum 1. quod mons Oliueti erat iuxta Ierusalem sabbati habens iter, vt per mōtem Oliueti Ecclesia designetur, quæ per quietem solennitatum in cœlestem Ierusalem tēdit. Contra illos qui pondus peccati in festis nolunt deponere, primo videtur esse illud quod legitur 2. Esd vltim. quod Neemias die sabbati clausit portas Ierusalem, ne inferrent venalia, & comminatus est eis si secundo hoc facerent quod poneret in eos manus. Tales qui pondera peccatorum in festis deponere nolunt, valde peruersi sunt: potius enim volunt portare onus diaboli graue, quam onus Christi. Quod onus Christi sit leue, habetur Matth. 11. Quod onus diaboli, scilicet peccatum, sit graue, habetur ex illo verbo Psalm. *Sicut onus graue, grauata sunt super me.* Et ex hoc quod Zachariæ 5 figuratur iniquitas per talentum plumbi. Tales potius volunt portare onus, quod demergat eos in profundum inferni, quam onus pro quo detur eis gloria

Festis maxime diebus peccata cauēda.

paradisi

paradisi. Et cum ipsi non permitterent, asinum suum oneratum esse vltra quod debeat, sibiipsis hoc nullo modo compatiuntur, nec in festis, nec in aliis diebus. Portitores ad collum videntur esse diaboli. Bene apparet quod malum dominum habent, qui nec festis diebus permittit eos quiescere. Diabolus videtur esse dominus eorum, de quo scriptum est Ierem. 6. *Crudelis est, & non miserebitur.* Peccator nō solum seruus diaboli est, imo est quasi pecus ipsius. vnde super illud, Misit in eos irā indignationis suæ. dicit in Gloss. Tantum potest diabolus in homine malo, quantum homo in peccato suo. Item Psalm. *Contritio & infelicitas in vijs eorum & viam pacis non cognouerunt.* Impietas, quæ in eis est, non permittit eos quiescere. vnde Esa. 57. *Impij quasi mare feruens; quod quiesc ere non potest.* Et Thr. 1 *Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est.* Muscæ quę vexauerunt Ægyptios, eos vexare videntur. vnde Gregor. Israel sabbatum accepit in munere: Æpyptus percutitur muscarum multitudine. Magis bestiales videntur esse tales, quam asina Balaam, in hoc quod ipsa conquesta est de domino suo qui inique agebat in eam: vt legitur Numer. 22. Ipsi autem nesciunt conqueri de domino suo diabolo, qui adeo inique agit in eos Fatuus videtur esse, qui pro talibus petit requiem æternam post mortem eorum, cum ipsi in vita sua nunquam requiem amauerūt, præcipue cum scriptum sit in fine Esai. *erit sabbatum ex sabbato.* Ex quiete enim mentis in præsenti sequitur requies in futuro. Et dicit Dominus Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* & miseri fugiunt eum. Clamat autem diabolus contrariū, & miseri hōes currūt ad eum. De illis autem qui magis peccant in festis quam in aliis diebus, notandum quod ipsi sunt valde fatui & peruersi: in tempore sancto non sancte volunt viuere, similes illis qui extra Ecclesiam cauerent à peccato, & in Ecclesia se omni immunditiæ exponerent. Sicut enim loco sancto deferendum est, sic & tempori sancto. Si quis in omnibus festis araret & foderet, ipse valde malus reputaretur. Quomodo ergo non multum peccant qui in diebus Dominicis fornicantur? Citius enim posset concedi quod aliquis in omnibus festis araret vel foderet, quam quod semel in die Dominica fornicaretur. Non ideo instituit Ecclesia vt in festis cessaretur à terrenis officiis, quæ bona sunt, vt malis intenderetur spiritualibus, quæ meliora sunt. Festa instituta sunt ad gratiam sanctorum acquirendam, & ipsi eorum iram prouocant. Tempus illud quod Dei seruitio appropriatum est, diabolo dedicant: nec à peccato cupiditatis tunc cessant, vel in aliquo sibi cauent, & ebrietati, & luxuriæ, & superbiæ, & lasciuiæ, & ceteris vitiis se exponunt, amplius offendunt Deum in Dominica vna, quam per totam septimanam. Non videntur talia festa esse Dei. Iam videntur impleuisse dæmones in magna parte quod intendebant. Iam enim in magna parte quiescere fecerunt dies festos Dei à terra. Solennitates Ecclesiæ iam pro magna parte similes illis factæ sunt, de quibus legitur Esaiæ 1. *Solennitates vestras odiuit anima mea Facta sunt mihi molesta: laboraui sustinens,* & Thren 1. *Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius.* Illi vero qui in festis vtilitati corporis vacant, & deliciis corporalibus, & ornatui corporum, similiter valde peruersi sunt. De ancilla enim dominam faciunt, & festum, quod deberent facere Deo cæli, faciunt suo ventri. Hi sunt *quorum Deus venter est*: vt legitur ad Philippenses 3. *Hi non Domino Iesu Christo, sed ventri suo seruiunt.* Ad Romanos 16. Contra solennitates eorum dicit Hieronymus: Valde absurdum est onerare ventrem nimia saturitate, quem scimus Deo placuisse per ieiunium Et Leuit. 23. *Sabbatum requietionis est, affligetisque animas vestras.* Ipsi credunt, vt videtur: quod festa ideo instituta sint vt refectioni vnius sacci possint vacare, & impletioni vnius vasis immundi, scilicet ventris. Ideo Dominus comminatur eis miro modo Malach 2. Vix auderem comminationem illam dicere, nisi Spiritus sanctus eam per prophetam diceret. Sic enim legitur ibi. *Dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum, dicit Dominus.*

Psalm. 37.

peruersissimi qui festis diebus peccata peccatis addunt.

De obedientia contemnentium excommunicationem, & quod valde timenda sit.

Sequitur de obedientia eorum qui contemnunt quando ab Ecclesia excommunicātur. Et notandum in primis, quod duæ sint species excommunicationis, scilicet maior & minor. Minor separat à sacramentis Ecclesiæ: maior separat ab ingressu Ecclesiæ,

Species excommunicationis duæ.

Rationes cur excommunicatio timenda.

& à communione fidelium, & à sacramentis, & hæc dicitur anathema Et possunt duodecim rationes ostendi quare timenda sit multum excommunicatio. Primo timenda est, quia est ictus gladii spiritualis, qui magis timendus est, quam materialis. De his gladiis legitur Luc 22. *Ecce duo gladij hic.* Aug. etiam dicit de illo qui excommunicatur, quod grauius est hoc illi, quam si gladio feriretur, si à feris deuoraretur, si in flammis exureretur. Secundo timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est vt homo valde infirmus qui nullum remedium vel medicinam potest habere: ipse enim separatus est à sacramentis Ecclesiæ, quæ sunt quasi medicinæ. De quib. medicinis legitur Eccl. 38. *Vnguentarius faciēs pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiens sanitatis.* Tertio vero timenda est, quia excommunicatus est velut homo captus ab hostib. suis, omni auxilio destitutus & omni succursu, quia priuatus est à cōmunione fidelium, nec habet partem in aliquibus bonis quæ fiunt ab Ecclesia. Ipse est similis illi qui cecidit in foueam sub onere, nec habet qui subleuet, & ideo væ illi. Eccles. 4. *Væ soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se.* E contrario vero dicitur Prouerbior. 18. *Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma.* Quarto timēda est etiam, quia excōmunicatus est quasi infirm⁹ habens morbum infectiuū, qui à consortio hominum eiicitur: Ideo lepra ab omnibus timetur, quia morbus contagiosus est. Et multi sunt qui dicunt. Alias infirmitates det mihi Deus, si sibi placuerit, sed à lepra me custodiat. Excommunicatio velut lepra spiritualis est. vnde per lepram Mariæ figurata est Numeri 12. Et in hoc excommunicatus deterior est cæteris peccatoribus: quia si alii peccatori loquor, vel alicui communico, qualiscunque sit, ex quo non est excommunicatus, non est mihi periculum, sed in excommunicato magnum est periculum, vnde aliqui sunt qui potius eligerent mori, quam semel communicare cum deliberatione alicui excōmunicato, & in casu non concesso. Et in veritate melius esset comedere cum porco, quam cū excommunicato. Deterioris enim conditionis in hoc videtur esse excommunicatus, quam infidelis. vnde 1. ad Cor. 5. *Si quis frater nominatur inter vos, & est fornicator, aut auarus &c. cum huiusmodi nec cibum sumite.* Augustinus: Eam nominationem intelligi voluit Apost. quæ fit in quenquam cum sententia in ordine iudicario & integritate profertur. 1. ad Cor. 10 sic legitur: *Si quis infidelis vocat vos ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis appositum fuerit, manducate.* Quinto timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est quasi canis immundus, cui nō licet intrare in Ecclesiā. Et in veritate magis offenditur Deus quod ipse intret Ecclesiam Dei, quam si vnus canis intraret. Apocal. vlt. *Foris canes.* & Eccl. 13. *Quæ communicatio sancti ad canem?* Sexto timenda est excommunicatio quæ est quasi membrum abscissum à corpore, quod nullius valoris est. Quid valet manus abscissa à corpore? & sicut super omnia timenda est abscissio membri à corpore eius: sic nihil magis timere debet Christianus, quam separari à corpore Christi, quod est Ecclesia. vnde Augustin. super Ioan. Nihil sic debet formidare Christianus, quam separari à corpore Christi. Iam non est membrū eius, iam non vegetatur spiritus eius. Septimo timenda est excommunicatio, quia homo excommunicatus similis est palmiti abscisso à vite, qui minoris valoris est quam ceteri rami postquam abscissus est, cum valde vtilis sit, cum viti adhæret. Abscissus valet ad hoc vt in ignem ponatur: ex aliis ramis multa vtilia fieri possunt, sed non sic ex palmite. vnde Ezechielis 15. *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum? Nunquid tolletur de ea lignum vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus vt dependeat in eo quodcunque vas? ecce igni datum est in escam.* Et Ioan. 5 *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.* Octauo timenda est excommunicatio: quia ille, qui excommunicatur, satanæ traditur. Sicut Ecclesia hæreticos conuictos relinquit seculari potestati: ita illos qui excommunicantur, potestati satanæ tradit Vnde Augustinus: Omnis Christianus, qui à sacerdote excommunicatur, satanæ traditur. Quomodo? quia extra Ecclesiam diabolus, sicut in Ecclesia Christus. Ac per hoc diabolo traditur, quia ab Ecclesiastica communione remouetur. & Apostolus 1. ad Cor. 5. *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi tradere huiusmodi sathanæ.* & loquebatur de Corinthio fornicatore, qui erat excommunicandus Nono timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est

ficuti infidelis. Vnde Matth. 18. dicit Dominus de excommunicando: *Si Ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Decimo timenda est excommunicatio, quia excommunicatus videtur esse deterior quam gentilis, est enim quasi apostata à Christiana religione. vnde communiter dicuntur excommunicati, esse extra legem & extra Christianitatem: & sicut deterioris conditionis est qui ab aliqua religione apostatauerit, quam ille qui nunquam in aliqua religione fuit, & ille qui degradatus est ab ordinibus susceptis, deterioris videtur esse conditionis, quam qui nunquam ordines suscepit: ita qui extra Christianitatem positus propter culpam suam, deterioris est conditionis, quam qui nunquam Christianus fuit vnde super illud: *Sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* dicit Gloss. Detestabilior est, qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quam aperte infidelis. Iudæus aliquam legem habet, licet non sibi sufficientem. Gentilis etiam aliquam legē habet, saltem naturalem: sed excōmunicatus nullam videtur habere, quum ille extra legē Christianorum dicatur esse, & non sit Iudæus vel gentilis. Inutilis etiam videtur esse quo ad Deum & quo ad mundum. *Homo enim apostata vir inutilis est*, vt legitur Prouerb. 5. Vndecimo timenda est, quia isto peccato diabolus multos lucratur. vnde quidam diabolus loquens in quodam dæmoniaco post multas adiurationes cuiusdā boni viri, dixit ei, quod hoc erat peccatum quo plurus lucrabatur. Vnus enim excommunicatus vna die quandoque facit peccare centum personas, dum facit eas communicare sibi. Duodecimo timēda est excommunicatio, quia valde damnosa est: aufert enim homini partem suam de omnibus missis & aliis bonis quæ fiunt in Ecclesia Dei, quod non est paruum damnum. Quis enim digne sufficeret æstimare valorem vnius missæ? Et hæc quæ dicta sunt, de maiori excommunicatione intelligēda sunt.

Excommunicatus Deo & mundo inutilis.

De obedientia contemnentium minorem excommunicationem.

SEquitur de peccato eorum, qui contemnunt minorem excommunicationem, & ideo non timent excommunicare cum excommunicatis, licet communicando minorem excommunicationem incurrant. Et notandum quod ille qui communicat cum excommunicato, peccat in se, & in eum cui cōmunicat, & in illum pro cuius iniuria excommunicatio lata est, & in matrem suam Ecclesiam, & in patrem spiritualem fert sententiam, & etiam in patrem cælestem. In se peccat, quia non cauet sibi ab eo qui habet morbum contagiosum: in quo videtur minus se amare, quam porcum suum. Porcus enim suus bene caueret ab alio porco qui morbum contagiosum haberet. In eum etiam cui communicat, peccat: quia cum ipse sit infirmus ad mortem, ipse aufert ei remedium, & saltē minus efficax reddit, dum cōfusionem ipsius minuit, per quam corrigi debuit. Eccles. 4. *Est confusio adducens gloriam.* & Dauid: *Imple facies eorum ignominia &c.* Et Mich 4 *Egredieris de ciuitate, & venies in Babylonem, ibique liberaberis.* Peccat etiam in eum, pro cuius iniuria excommunicatio lata est, quia aufert ei rem suam. Peccat etiam in Ecclesiam, quam malo exemplo corrumpit, & cuius societati præponit societatem eorum, qui sunt vt leprosi, imo sicut canes & porci. Peccat etiam in Patrem spiritualem, cuius sententiam cōtemnit. Peccat etiam in Deum, quem in ministro suo spernit Luc. 10. *Qui vos spernit, me spernit.* Ipse potius amat priuari mensa Dei, id est, altari, quam mensa excommunicati: & potius amat societatem diaboli quam filiorum Dei. Ideo merito in inferno socius erit diaboli. Quidam ait in vitis patrum: Qui nō vult Ecclesiæ ianuam humiliatus ingredi, necesse habet in ianuam inferni non sponte damnatus intrudi.

In quos peccat communicans excommunicato.

Psalm. 82.

De peccato indiscrete præcipientium.

SEquitur de peccato indiscrete præcipientium. Et notandum est, quod multis modis indiscrete præcipit, vel cum superbe præcipit: iuxta illud Ezech. 34. Quod perierat, non quæritis: & cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia Senec. Remissius imperando melius paretur. Natura contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens, facilius sequitur, quam ducatur. Item indiscrete præcipit, qui nimia vel nimis grauia præcipit. Matt. 23. *Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum &c.* Act. 15. *Quid tentatis Deū, iugum imponere super ceruices discipulorum quod nec nos neque patres nostri portare potuimus?* Item indiscrete præcipit, qui præcipiendo sensum suum sequitur, sicut illi quibus Dominus dicit Matth. 15. *Irritum fecistis man-*

Qui indiscrete præcipit superbe præcipit.

datum propter traditiones vestras, & postea: *Sine causa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum*. Item indiscrete præcipit, qui non beneplacitum Dei, nec vtilitatem subditorum: sed propriam vtilitatem præcipiendo quærit. Et notandum quod prælatus in præcipiendo deberet esse minister Dei, & deferre mandatum eius ad subditos, & mandando deberet Deo seruire subditis, vnde Aug. in li. de morib. ecclesiæ, vbi ostendit omnem virtutem esse amorem Dei: dicit quod iustitia est amor soli amato seruiens, & ideo recte imperans.

Sex sunt quæ debent prohibere prælatos à multitudine præceptorum.

SEx vero sunt quæ deberent prælatos cohibere à multitudine præceptorum. Primum est hoc, quod primis parentibus leguntur duo præcepta fuisse facta. Gen. 2. *Ex omni ligno paradisi comedes: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas.* & alterum eorum trangressi sunt. Secundum est hoc, *quod nitimur in vetitum semper, cupimusque negatum*, sicut impetus aquæ crescit obice inuento, sic desiderium crescit illis, qui non habent gratiam propter prohibitionem. De nullo alio fructu paradisi leguntur primi parentes comedisse, nisi de fructu vetito. Vnde ad Ro. 7. *Sine lege peccatū mortuum fuerat*, & subditur paulo post: *Sed cum venisset mandatum, peccatum reuixit*. Item eiusdem 5. *Lex subintrauit, vt abundaret delictum* Tertium est hoc, quod prælati potius deberent onera subditorum portare, quam grauare. vnde Bern. loquens prælatis: Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum opera potius portare deberetis? & 4. Reg. 2. dicit Eliseus ad Eliam: *Pater mi, currus Israel & auriga eius*. Prælatus debet esse vt auriga, vt subditos regat, & currus vt onera portet. Quartum est hoc, quod qui nimis emungit, elicit sanguinem vt legitur Prou. 30. Prælati deberent esse vt matres, lac dulcis doctrinæ subditis propinando: sed aliqui hodie pro lacte propinant sanguinem peccati. Quintū est exemplum Christi dicentis Matt. 11. *Iugū meum suaue est, & onus meum leue* Ipse etiam legem nouam dedit Mat. 5. Non imperando, sed dulcedine præmii ad legis attrahendo amorem *Beati*, inquit, *pauperes spiritu, quoniā ipsorum est regnum cælorum*. Sextum est, quod prælati adiutores debent esse salutis. Qui autem multa præcipiunt, potius salutem impediunt. Et notandum quod valde impij sunt tales prælati. Ipsi enim iugulant filios proprios: quot enim præcepta eis faciunt, tot eis laqueos ponunt. Vnde accidit quod quem non strangulat vnus laqueus, alius strangulat: & quem non capit diabolus laqueo vno, capit alio. Ipsi occasiones mortis ponunt iuxta filios suos, qui quasi phrenetici sunt, quū deberent eos elongare ab eis. Ex morsu Pomi venenati sunt homines quasi phrenetici, nisi per gratiam Dei sanati sint: & ideo noxia appetunt. Tales etiam prælati adeo arctant viā paradisi, quod quando aliquis vult pedem ponere in via, ipse ponit extra viam. Ipsi etiā paruulos vnius diei conualescentes à magna infirmitate ita onerant, quasi essent fortes & sani. Paruuli vnius diei sunt, qui ad pænitentiam veniunt. Ipsi etiam conualescunt à magna infirmitate. Nullus tyrannus tot iniungit sub pæna mortis temporalis, quot ipsi iniungunt sub pæna mortis æternæ.

Contra nimietatem præceptorum in claustro.

SPecialiter vero reprehensibilis est nimietas præceptorum in claustris. Hoc est vnum illorum trium, quæ solent religionem destruere. Argumentum habemus de hoc Genes. 2. in prima religione quæ fuit in paradiso terrestri, in qua duo præcepta data fuerant, & contra vnum eorum factum est. Secundum est singularitas, de qua exemplum habemus Esa. 14. De religione superna, à qua Lucifer hoc peccato eiect⁹ est. *Sedebo*, inquit, *in monte testamenti, &c.* Alii ministrabant, iuxta illud: *Millia millium ministrabāt ei, &c.* Tertium est, amor temporalium, de quo habemus exemplum. Act. 5. de Anania & Saphira, qui de abbatia Petri occasione temporalium, perierunt. Sicut claustrales cauent ab aliis occasionibus peccandi, sicut à multiloquio in quo non deerit peccatum, vt legitur Prou. 10. & à iuramento ex quo sequitur frequenter periurium: sic deberent cauere à nimietate præceptorum, ex qua frequenter sequitur transgressio.

Contra nimis facile excommunicantes.

SEquitur de peccato eorum, qui nimis de facili excommunicant. A quo peccato deberent cohibere specialiter ista quatuor, scilicet excommunicatio, quæ est abscissio mēbri à corpore ecclesiæ. Vnde omnia illa remedia deberent adhiberi antequam excommunicatio fieret, sicut membro infirmo adhibentur primo multa remedia, & si valere non possunt remedia, rescinditur, ne pars vna

corrum-

corrumpatur. Secundum est nobilitas corporis, à quo per excommunicationem membrum rescinditur. Corpus enim illud corpus Christi est mysterium, scilicet ecclesia. Si rex Franciæ haberet infirmitatem in membro, non de facili abscinderetur membrum illud. Cum quanta igitur cautela abscindendum est membrum de corpore Christi? Totum corpus Ecclesiæ contremiscere deberet, quãdo vnum membrum deberet inde abscindi: sicut accidit in corpore humano, quod totũ corpus contremiscit si vnum membrum sit amputandum. Tertium vero hoc est, quod quando aliquis excommunicatur, ipso gladio quo percutitur, sathanæ traditur, sine cõsilio & auxilio relinquitur, vt prius ostensum est. Non debet autem parua causa esse, pro qua mater filium gladio percutit, lupis infernalibus exponit, & infirmum ad mortem sine cõsilio & auxilio relinquit. Quartum vero est hoc, quod frequentius excommunicationem non sequitur vtilitas, quam solebat cõsequi. Excomunicatio enim ad hoc solebat fieri, vt illi qui excommunicabantur corriperentur, ne populus exemplo eorum corrumperetur: hodie autem contrarium accidit, & frequenter qui excommunicantur excommunicationem contemnunt, & ad peccata fræna relaxant. Alii etiam corrumpuntur, quia communicant eis. Vnde remedium versum est in venenum. Ideo raro essent faciendæ excommunicationes, præcipue generales, & raro essent constituendi canones latæ sententiæ.

De sententia iusta vel iniusta.

ET notandum quod ad hoc quod sententia sit iusta, requiruntur tria scilicet quod fiat ex certa causa sufficiente, & zelo iustitiæ, & ordine iuris obseruato. Deficiente vero aliquo istorum iniusta est, tamen ligat ex quo lata est ab illo iudice qui habet super hoc iurisdictionem canonicam. Et reseruanda est ab Ecclesia militante. Fallit tamen hoc in duobus casibus. Vnus est, quando lata est sententia post legitimam appellationem: alius quando continet intolerabilem errorem. Intolerabilem errorem intelligo, cum sic dixit communicans. Excommunico te, quia credis in Deum, quia non fornicaris, quia obediens es prælatis tuis, & similia. Excommunicatus vero iniuste, sustinere debet patienter, & humiliter excommunicationem, & præsentare se excommunicatori, offerens canonicam satisfactionem si in aliquo offendit, & sic instanter postulare absolutionem, si sic fecerit, erit ei ad meritum. vnde Aug. Qui iustus est, & iniuste maledicitur, præmium illi redditur. Item Aug. Aliud est sella terrena, aliud est tribunal cæleste: ab inferiori accipit sententiam, à superiori coronam.

CAPUT XXXIX.

De peccato vanæ gloriæ.

SEquitur de peccato vanæ gloriæ, de quo hoc modo agemus. Primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Secundo ponemus diuisionem vanæ gloriæ. Tertio vero remedia contra illud peccatum. Est autem vana gloria secundũ Aug. indicium hominum de aliquo bene opinantium: secundum Tullium vero vana gloria est magni dicti vel facti frequens fama cum laude *Quid vana gloria.*

De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.

AD detestationem vero huius peccati possunt valere verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent, vt est illud Prou. 27. *Ne glorieris in crastinum.* Et illud Hier. Non quæras gloriam, & non dolebis cum inglorius fueris. Qui laudem non appetit, contumelias non sentit. Secundo vero possunt valere ad hoc exempla. Inter quæ præcipuum est exẽplum Christi. Exemplum vanæ gloriæ vitãdæ dat Christus Matth. 10. vbi duobus cæcis quibus oculos aperuerat, dixit: *Videte ne quis sciat* & Mat 8 dixit leproso curato: *Vide nemini dixeris.* Et eiusdem 14. vbi miraculo facto de quinq; panibus & duobus piscibus, compulit discipulos statim ascendere nauiculam, ne vanam gloriam haberent de aliquib. quæ audierant de miraculo illo. & Luc. 10. vbi reprehendit discipulos suos, qui gloriabantur de miraculis factis *Videbam,* inquit, *sathanã sicut fulgur de cælo cadentem.* & Ioannis octauo. *Ego gloriam meam non quæro, &c.* Multi etiam antiqui patres fatuos se simulauerunt, vt cauere sibi possent à vana gloria. Vnde cum quidam senex in spelunca sua requiescens rogaretur multis precibus à quodã seculari sibi ministrante, vt veniret oratio- *Exempla fugienda vana gloria.*

nem facturus super filium suum defunctum, & dum ille iret ad funus, occurrunt ei multi cum lampadibus suis in occursum eius, quia sanctus homo erat, & quum videret senex, simulauit se stultum, expolians se vestimentis mittens ea in flumina, & stans nudus lauabat ea. Secularis autem qui ministrabat seni, erubuit, dicens populo: Reuertimini senex noster perdidit sensum suum, & veniens ad senē quæsiuit quare hoc fecisset, quia omnes dicerent, Dæmonium habet senex. Cui respondit senex: Et ego volebam hoc audire. Tertio potest valere ad detestationem huius peccati vanitas, quæ in ea est. Tantæ autem vanitatis est peccatum istud, quod licet omnia, quæ sub sole sunt, vanitas sint, tamen vana gloria quasi vanissima, hoc nomē sibi appropriauit. Potest autem dici vana gloria, & quia valet nihilum, & quia vadit ad nihilum. Nihilum valet, quia nec corpori, nec animæ valet, imo plurimum animæ nocet. Naturale autem est, quod apprehendens in re apprehensa delectetur, & non econuerso: vt visus delectatur in viridi colore, & non color viridis delectatur ex eo quod videtur: sic videtur: quod aliquis non debeat delectari ex eo quod creditur talis vel talis, sed potius illi qui vident eum bonum, debent in eo delectari. Præterea quæ vtilitas est chimeræ, ex eo quod est in opinione hominum? vel montibus aureis, ex hoc quod finguntur vel imaginantur ex hominibus? Sic nulla vtilitas videtur esse homini ex hoc quod magnus est in opinione hominum. Qui autem appetit quod sit magnus vel bonus in opinione hominum appetit, vt videtur quod habeat tale esse, quale habet chimæra. Ad nihilum etiam vadit vana gloria, Cito enim fit ignominia superbi gloria, vt dicit Sen. Sicut potest apparere in Domino Iesu Christo, qui in tanta gloria in Ramis palmarum in Ierusalem susceptus est, & post ab eodem populo in eodem loco, & in eodem tempore paucissimis diebus interpositis, crucifixus est. vnde dicit Bern. vbi prius dictum fuerat ei: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, dictum est postea: *Tolle, tolle, crucifige eum*: & qui prius vocatus fuerat *Rex Israel*, postea audiuit: *Non habemus regem, nisi Cæsarem*. Et cui prius vestimenta prosternebantur aliena, suis postea spoliatus est. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati fatuitas magna, quæ est in ea: quam fatuitatem insinuat Dominus. Matth. 25. vbi per fatuas virgines amatores vanæ gloriæ intelliguntur.

Voluntas in vana gloria est.

De octo vanitatibus quæ sunt in vane gloriosis.

ET possunt octo fatuitates assignari quæ inueniuntur in eo qui amat vanam gloriam. Prima est, quod ipse permittit sibi illudi vilius, quam illuderetur alicui cæco. Dicit enim diabolus ei: Aperi os tuum, & ego implebo illud: & imponit ei diabolus, quum os desiderii aperuerit, vanam gloriam, quæ nihil est, iuxta illud verbum Domini. Ioan. 8. *Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est*, & fatuus credit os desiderii sui posse impleri. Secunda fatuitas est, quod vanam gloriam quæ est ad instar puncti, gloriæ æternæ præponit, vnde Gregorius: Stultum est inde transitoria quærere, vnde æterna possumus habere. Tertia fatuitas est, quod ipse ponit thesauri suū in arca sine claue & sine sera, quum possit eam ponere in arca securissima. s. in arca consciētiæ. Bern. Fidelissimus sumet custos, non tutum arbitratur labiis hominum committere gloriam suam, arcæ sine claue, & sine sera, nullæque omnino clausuræ nocere volenti. Non tutum plane, sed stultum est ibi thesaurum tuum recondere, vbi nō valeas resumere cum volueris. Si ponis in os meum, non in tua, sed in mea potestate, cum vtiq; pro meo libitu vel te laudare possim, vel derogare tibi. Sanum vas & inconcussum est conscientia, & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens, nullo quippe oculo vel manui saccessibilis, excepto duntaxat spiritui, qui crutatur etiā profunda Dei: quidquid ibi reposuero, securus sum, quia nō perdam, seruauit viuo, defuncto restituet. Nam quocunque vado, ipsa mecum inter facit, secum ferens depositum quod seruādum acceperat: viuo adest, mortuum sequitur vbique gloria, vel cōfusio inseparabilis pro qualitate depositi. Quarta fatuitas est, quod pretio illo quo potest emere regnum æternum, emit infernale patibulum. Quinta fatuitas est, quod ipsa non curat qualis sit, sed qualis dicatur. Chrysostomus: Hypocrita, vt quid non vis esse laudabilis, qui vis vt lauderis? quod si formosum est apparere, formosius est esse. Sexta fatuitas est, quod ipse care emit quod nihil scit valere scilicet quod homines ferunt bonum testimonium, illud à Deo, qui est eius iudex, non recipi. Ber. Vt quid alieno

Vana gloria fatuitas.

vel meiipsius testimonio contentus sum, cuius nec vituperio reprobus, nec laude dignus inueniar? si ante tribunal vestrum iudicandus astarē, merito de laude vestra gloriarer: nunc autē cum solius Christi iudicio sim præsentandus, quantæ insaniæ est mei vel alterius iudicio gloriari? sicut dicitur 1. Ioan. 5. *Tres sunt qui dant testimonium in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus S.* & horum testimonio stabitur in omnibus. Septima fatuitas est, quod ipsi volunt se regere secundum verba eorum quos sciunt fatuos esse, scil. histrionum & aliarum vilium personarum. Octaua fatuitas est, quod amator vanæ gloriæ rem istam amat, quam melius posset habere si non amaret: quia secundum verbum philosophi, hoc solum habet vana gloria, quod se appetentes fugit, & se fugientes appetit.

Quomodo hoc peccatum sit contumeliosum Deo, & nociuum proprio subiecto.

QVinto potest valere ad detestationem huius vitii, si ostendatur quam contumeliosum sit illud peccatum Deo, & quam nociuum homini. Amator enim vanæ gloriæ, contempto Deo, creaturam deificat, & se facit principium, dum de operib. factis gloriatur, quasi à se ea habuerit: & proximum suum finem constituit, dū omnia opera sua facit vt videatur ab hominib. & sic idololatrat, cum creaturam α & ω constituat. Ioan. 5. *Quomodo potestis in Deo credere, qui gloriam ab inuicem quæritis, & gloriam quæ à Deo solo est, non vultis?* Amator vanæ gloriæ de ribaldo vno iudicem suum facit, & gloriam quæ ab eo est, gloriæ Dei præponit: quod non est sine magna contumelia Dei. Amator etiam vanæ gloriæ, ipsum puluerem vanæ gloriæ Deo præponit. Nocet autem hoc peccatum homini, quia aufert ei bona temporalia & spiritualia. De tēporalibus autem patet, cum quotidie multi expendant sua propter vanam gloriam: quandoq; etiam corpora sua propter hoc exponunt morti in bellis. Spiritualia etiam bona aufert. Licet enim amator vanæ gloriæ habeat similitudinem bonorum, tamen non habet vera bona. Sapiens: Apud sapientes sunt honesta, apud vulgus vero simulachra rerum honestarum. Quidam senex in Vitis Patrum: Sicut fieri non potest vt herba simul nascatur & semen, ita impossibile est vt laudem & gloriam secularium habentes simul & fructum habeamus cœlestem. Bonum etiam in mala conuertit, & in seruitute magna hominem ponit. Est enim seruus amator vanæ gloriæ omnium illorum quorum iudicia timet, secundum illud Apostoli 1. Corinth. 4. *Qui me iudicat, Dominus est.* In potestate etiam est histrionū. Fingunt enim eum talem, qualem volunt, quandoque enim annihilant eum, quandoque magnificant: seruus etiam est eorundem, ita vt det eis censum: veteres vestes super se, & redimat se ab eis. Membra etiam Dei, id est, pauperes spoliat, vt tales, qui sunt membra diaboli, induat. Ponit etiam hoc peccatum hominem in magna instabilitate. Bern. Qui conscientias suas in alienis linguis posuerunt, modo parui, modo magni, modo nulli videntur, prout linguis hominum eos laudare vel vituperare placuerit. Ipsi iuxta verbum Psal. *Ascendunt vsq; ad cœlum, & descendunt vsq; ad abyssos.* Ipsi decidunt frequenter à cogitationibus suis, & frequenter faciunt talem saltum ad qualem voluerunt Iudæi cogere Christum Luc. 4. Ipsi sunt quasi galli in turribus ecclesiarum positi, & ad omnem ventū mouentur Eccl. 5. *Non te ventiles in omnem ventū.* Ipsi sunt arundo vento agitata. Ipsi sunt paleæ, iuxta illud Iob 21. *Erunt sicut palea ante faciem venti.* Et Aug. Adhibe oris inditiū, & scies quid palea, quid granum. Istud vitium magnas vires habet. Aug. Quas vires nocēdi habet vana gloria, non sentit, nisi qui bellū ei indixerit. Quod etsi cuiquam facile est laudem non appetere cū negatur, difficile est tamen ea non delectari, dū offertur. Greg. Aliquantulum facile est humanam laudem non appetere, difficillimum oblatam respuere. Vana gloria illos vincit, qui cætera vitia vincunt. Hier. Difficilius arrogantia caremus, quam auro, vel argento, & gemmis. Interdū enim his abiectis gloriosis tumemus sordibus. Aug. Sunt qui de contemptu inanis gloriæ vanius gloriantur. Amator enim vanæ gloriæ maledictus est. Maledictus enim est, qui partē suam facit deteriorem, quod facit, cum vanam gloriam præ ceteris rebus eligit. Vana gloria est deterior ceteris possessionibus. Et quia breuior. vnde Iob 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti,* & quia multos dominos habet homo de possessione illa. Vnde ab vno aufertur, quum aliis conceditur: & ideo nunquam pacifice possidetur. Quando enim quis ab vno laudatur, ipse vituperatur à multis. Præterea nihil prodest ista possessio, & vltra modum constat: nec solū perditur, imo etiam perdit possessorem suum. Osee 4. *Gloriam eorum in ignominiam conuertam.* Et Apoc. 18. *Quantum glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.* Hoc vitium post alia remanet. Vnde in lib. Prosperi: Quum omnia vitia superauerit homo, manet periculum, ne mens sibi conscia potius in se quā

Psalm. 106 Quales vane gloriosi.

Amator vanæ gloriæ puluerē Deo præponit.

Vana gloria nociua & temporalia & spiritualia aufert.

Vana gloria vincit, vitia vincentes alia.

Post alia vitia remanet.

in Domino glorietur. Vitium illud inuadit res sacras, quum alia vitia eas fugiant. Committitur etiam hoc peccatum in ecclesia in seruitio diuino, & meliores in ecclesia nititur maculare, sc. religiosos: succumbere etiam facit viros religiosos spirituales in bello spirituali, sicut humilitas facit triumphare. Sicut enim Dominus virtutem tribuit ei, qui de victoria dat ei gloriam: sic vires non subministrat ei, qui furatur ei gloriam.

De diuersis quibus vanagloria comparatur.

Diuersa habet nomina vanagloria.

VLtimo possunt valere ad detestationẽ huius peccati figuræ, quibus hoc peccatum figuratur in S. Scriptura. Notandum ergo quod vana gloria quandoque puluis vocatur. Hic est puluis qui adhæsit pedibus discipulorum, vt legitur Matth. 10. Ideo autem puluis vocatur, vt ostendatur quod sicuti puluis minima pars terræ: sic vana gloria minimum est inter temporalia bona. Et sicut puluis oculũ corporis incidens grauat vel cæcat: sic vana gloria oculũ intẽtionis. Vocatur etiam vana gloria vẽtus, vt insinuetur fatuos esse qui eam esuriunt, vẽtus enim hominem inflando ei nocet, potius quam prosit. Ose. 12. Ephraim pascit ventum. Ier. 22. *Omnes pastores eius pascet ventus.* Ventus iste videtur esse lenis, tamen transfert montes à regno Dei ad regnum diaboli: viros sc. spirituales, qui dicũtur montes. vnde: *Leuaui oculos meos in montes.* Vẽtus iste magnas naues submergit in mari huius mundi. Ventus iste valde timendus est. Ducit enim in infernũ quasi imperceptibiliter eos qui videntur ire in paradisum. Vana gloria etiã vocatur oleum Matt. 25. vbi dicitur: *Quinque fatuæ acceptis lampadib. non sumpserunt oleum secum.* In suauitate enim similis est oleo: in veritate autem gladius est insensibiliter hominem occidẽs. Vocatur etiam flos, in hoc quod cito arescit. Es. 28. *Erit flos decidens gloria exultationis.* Vocatur etiã vipera Act. 28. vbi legitur, quod vipera manui Pauli adhæsit: vt ostendatur, quod sicut vipera si manui adhæserit cito excutitur: sic vana gloria si se immisceat bono operi, cito excutienda est. Figuratur etiã vana gloria per vxorem, quã Dominus ipse sibi solam retinuerat: vt legitur Gen. 39. vt ostendatur, quod Dominus de operibus nostris vult gloriam habere, sed vtilitatem eorum nobis relinquit. Qui autem partem Dei sibi vsurpat, sc. gloriam, merito partem suam amittet, sc. vtilitatem vel mercedem æternam. Figuratur etiam vana gloria. Matth. 14. per saltatricem, quæ caput Ioannis fecit amputari. vnde posset multum timere ille, qui hanc saltatricem videt ante se, præcipue si cogitet quot millibus hominum caput amputari fecit, non caput asininum, neque caput sui corporis, sed caput nobilissimum, quod est Christus, amputat. Ideo specialiter timendum est vitium istud, quia insidiatur oculo spirituali, sc. intentioni: qui oculus si nequam fuerit, totum corpus cæcum erit, i. e. tota congeries operum, Matth. 6.

Puluis.
Ventus.
Oleum.
Vipera.
Saltatrix.

De diuisione vana gloria.

SEquitur de diuisione vanæ gloriæ. Notandũ ergo quod gloria primo diuiditur in vanam & veram gloriam. Vera vero diuiditur in veram simpliciter, & veriorem, & verissimã. Vera gloria est simpliciter bonum testimonium conscientiæ, quando scil. aliquis nullius peccati conscius sibi est. vnde Apost. 2. Cor. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Verior vero gloria est, quando dulcedo Spiritus sancti manifeste sentitur: quando sc. Sp. S. dat testimoniũ spiritui nostro, quod filii Dei sumus. Verissima est gloria æterna. Vana vero gloria diuiditur in gloriam diabolicam & humanam. Diabolica est, quando aliquis gloriatur de malitia. Vnde David: *Quid gloriaris in malitia,* &c. Poeta: *Gloria peccati nulla petenda sui est.* Humana vero diuiditur in carnalem & spiritualem. Carnalis est gloria mundanorum, quæ est in decore vestiũ, & huiusmodi. Spiritualis vero est, vt gloria hypocritarum.

Vera gloria diuiditur tripliciter.
Vana gloria dupliciter.
Humana dupliciter.

De his quæ valent ad detestationem gloriæ carnalis.

NOtandum vero est, quod carnalis gloria cõparatur lumini, quod de nocte videtur, in die vero non: sicut quidam vermes, qui dicũtur noctilucę, & squammæ piscium, & ligna putrida: sic apparent diuites huius seculi nunc lucidi & clari, dum nox est ignorantiæ & culpæ: in futuro vero tenebrosi erũt, quando erit dies Domini magnus, sc. in die iudicii Comparatur etiã gloria illa hirundini, quæ auis picturata est, & velociter volat. Velociter enim transit mũdi huius gloria & depicta esse videtur. Vnde Tob. 2. dicitur quod de nido hirundinum calida stercora ceciderunt, quæ Tobiam excæcauerunt. Quod verbum expositum est in tractatu de Auaritia in Apostolo, in quo auaritia diuersis infirmitatibus comparatur. Gloria etiam carnalis est velut puluis calens oculos hominum excæcans. Est etiam flos, qui à pueris huius mundi vel potius à puerilibus colligitur. De hoc flore legitur Ier. 48. *Date flores Moab, quia florens egredietur,* &c. Et Esa. 40. *Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius quasi flos agri.* Gloria ista vere inspicienti

Vana gloria timenda religiosis.

spicienti ignominia est. vnde 1. Mach. 2. *Gloria hominis, stercus & vermis*: hodie extollitur, & cras non inuenietur. Gloria peccatoris est caro eius, quę est stercus: i.e. saccus stercorum: & vermis, id est, esca vermium, licet vana gloria ab omnibus hominibus sit timenda, præcipue tamē claustralibus contemnenda est. Hier. Prima virtus monachi est, iudicia hominum contemnere. Non solum non deberet lætari vel gloriari claustralis cum laudatur, imo deberet turbari. Vnde B. Virgo cum dixisset eam angelus gratia plenā, & benedictam in mulieribus, turbata est in eius sermone.

De octo remediis contra vanam gloriam.

Absconsio.

SEquitur de remediis contra hoc peccatum, & octo sunt remedia contra ipsum. Primum est absconsio vnde Esa. 32. *Erit vir sicut qui absconditur à vento, & celat se à tempestate.* Et in Vitis Patrum: Sicut thesaurus manifestus cito minuitur, ita virtus quælibet deperit publicata, Nam sicut cera à facie ignis soluitur, ita & anima per laudem dissoluta, ab intentione sua perit. Hoc remedium figuratum est Exod 4. in manu Moysi quæ leprosa erat, & cum missa esset in sinum eius, facta est sana. Gregorius: Ille debet publicare bonum quod agit, qui perfecta humilitate fundatur, & nulla elatione contingitur.

Demissio.

Secundum remedium est dimissio: scilicet vt homo descendat ad propriam infirmitatem. Sicut faciunt equitantes quando nimius ventus flat, & transeunt per pontem, qui descendunt ne ventus eis noceat: sic qui laudatur, recurrere debet ad infirmitatem suam, & videbit se falso laudari: & sic potius erubescat, quam glorietur. Boetius: Qui falso prædicantur, necesse est vt suis laudibus erubescant. In Vitis Patrum, quidam frater requisiuit abbatē Peremenē, si melius esset remotus, quam cum aliis manere. Respondit Abbas: Homo si seipsum reprehendat, vbique potest consistere: si autem se magnificat, nusquam stat. Tertium remedium est, consideratio ignis infernalis, vel purgatorii. Hoc remedium insinuatur nobis Act. 28. vbi Paulus viperam manui adhærentem excussit in ignē: quod spiritualiter fit, quando consideratione pœnæ qua vana gloria punietur, homo vanam gloriā à se abiicit. Quartum remedium est, consideratio gloriæ æternæ: quia secundum Gregor. vilescunt temporalia dum considerantur æterna. Et spiritualiter vilescit vana gloria, si consideretur gloria vera. Quintum remedium est, consideratio vtilitatis vanæ gloriæ: quod patet ex hoc quod venalis est, quod notatur Matth. 25. vbi dicitur: *Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes*, &c. Testimonium venale repellendum est. Apparet etiam vilitas vanę glorię ex vilitate personarum, apud quas habetur. A vilibus etiam personis quomodo potest quis habere gloriam nisi vilem? Præterea odiūt bonum, & diligunt malum. Et propter hoc testimonium eorum repellendum est, & de bono & de malo. De altero ratione amoris, & de reliquo ratione odii. Amor autem vel odium veritatis nescit iudicium, secundum Bernar. Sextum remedium est, consideratio magnæ infidelitatis quæ est in hoc peccato. Valde enim infidelis est, qui Deo aufert partem suam quam in bonis suis sibi retinuit. Bene deberet homini sufficere pars illa quam Dominus ei concessit, cum Domini sint omnia. Exemplum fidelitatis habemus 2. Reg 12. de Ioab principe militiæ, qui sic scripsit ad Dauid. *Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est Vrbs aquarum. Nunc congrega reliquam partem populi & obside ciuitatem, & cape eam ne cum à me vastata fuerit vrbs, nomini meo adscribatur victoria.* Bern. Re vera fidelis famulus es, si de multa gloria domini tui, etsi non exeunte ex te, tamen transeunte per te, nihil in manibus tuis adhærere contingat. Si quis super pauca fidelis inueniretur, ipse super multa bona domini sui constitueretur. Gloria vel laus quædam probatio hominum est, vtrū Deo sint fideles vel infideles: vnde Prouerb. 27. *Quomodo probatur in conflatorio aurum, & in fornace argentum: sic probatur homo ore laudantis.* Septimum remedium est, quod quando offertur homini gloria, ipse offerat eam regi gloriæ, cuius est, dicens: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Et illud: *Gloria in excelsis Deo.* Si quis ita assueuerit, vana gloria non tantam vim habebit contra eum, quantam vim habebat prius. Octauum remedium est, quod homo opus illud, cui vana gloria adhæret, dimittat, cogitans illud opus esse amissum, & potius de illo esse flendum quam gloriandum, quod remedium figuratum est Genes. 39. in hoc quod Ioseph reliquit pallium, cui domina sua adhæserat.

Consideratio ignis purgatorij & inferni.

Gloria æterna.

Vtilitatis vanæ.

Magnæ infidelitatis.

CAPVT XI.

De Hypocrisi.

DIcto de peccato vanæ gloriæ, dicēdum est de hypocrisi, quia hoc peccatum procedit

propter hoc, quod aliquis amat vanam gloriam & in se simulat sanctitatem. Agemus autem hoc modo de peccato isto. Primo ponemus ea quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Secundo assignabimus diuersas species hypocrisis.

De octo quæ faciunt ad detestationem hypocrisis.

NOtandum ergo quod octo sunt quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Primo verba S. Scripturæ quæ illud dissuadent: vt est illud Eccl. I. *Ne fueris hypocrita in conspectu hominum*, & illud Deut. 22. *Non indueris veste quæ ex lana linoque contexta est.* Per linū quod subtilius est, cogitationes intus subintelliguntur. Per lanam quæ alba est, opera exterius lucentia. Vnde in hypocrita sub lanæ grossitie linum latet: quia sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet: & ob hoc claustrales non lineis induuntur ad carnem. Hæc dissuadetur Matth. 6. vbi sic legitur: *Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt.* Et post: *Cum oratis, non eritis sicut hypocritæ tristes.* Secundo potest valere ad detestationem huius peccati, si hypocrita diuersis generib. rerum comparetur.

Quibus rebus assimilatur hypocrita.

NOtandum quod hypocrita est simia diaboli, volens imitari filios Dei. Quod filii Dei faciunt ad sui decorem, ipse facit ad sui iugulationem: sicut refertur de quadam simia, quæ cū vidisset quomodo quidam rasor rasisset, postea voluit imitari eum, & iugulauit se. Ipse etiam similis est sterquilinio niue cooperto quod est exterius candidum, interius fœtidum. Ipse etiā est vt sepulchrum exterius dealbatum, intus vero plenum ossibus mortuorum, vt legitur Matt. 23. Item similis est vasi exterius mūdo, interius sordido. Item est vt cygnus extra cādidus, intus habens carnes nigras. Item similis est struthioni, quæ similes pēnas habet accipitri, vt dicitur Iob 39. *Struthionis penna similis est pennæ herodij & accipitris.* Quando derelinquit oua sua in terra hypocrita, derelinquit in terra oua sua dum de operibus suis solam mercedem terrenam quærit. Vnde peccatum hypocrisis prohibetur Leuit. 11. vbi prohibetur comedere cygnum & struthionem: id est, assimilari eis. Item hypocrita est lupus pelle ouina indutus. Vnde Matth. 5. *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Est etiam angelus tenebrarum transfigurans se in angelum lucis, & dæmonium meridianum, & latro qui à sinistris cum Domino pependit, & martyr diaboli: & sicut viri sancti dicūt domino. Quoniam propter te tota die mortificamur: sic possunt dicere ei hypocritæ. Quoniam cōtra te mortificamur tota die. Hypocrita est Simon Cyrenæus, crucem ferens alienam. vade Bern. Fructum faciunt, sed non suum. Hypocritæ autem aliqui cū Simone Cyrenæo crucem ferunt, non suam, sed alienam: quia amore gloriæ, quod non amant, facere compelluntur. Hypocrita etiam est arundo vento agitata: iuxta illud Matth. 11 *Quid existis videre in desertum? arundinem vento agitatam?* Hypocrita ad modum arundinis non habens radicem intentionis fixam in solido, i. e. in æternis, lanuginem habet pro fructu. Sap 5. *Spes impij quasi lanugo.* Lanugo hęc vana gloria est, quam hypocrita totis viribus amplectitur. Sapiens: virtutis fructum sapiens in conscientia, stultus autem in gloria ponit. Intus vacuus est, extra lucet, omni vento tentationis agitatur. Manum innitentis sibi perforat, quia homines in eo confidentes decipit. Hypocrita est vulpes animal, sc. fœtidum & dolosum, cuius pellis præualet carni vade Ezech. 13. *Quasi vulpes in deserto prophetæ tui Israel.* Hypocrita etiam similis est Sichem, qui circūcidit se, vt Dinam in vxorem haberet: non tamē circumcisio illa seruauit eum à gladio Simeonis & Leui. Sic quidam ab aliquibus malis abstinent, vt ecclesias habeant. Non tamē propter hoc gladius verbi diuini debet eis parcere, vbi homo videt quod prodesse possit, cum cōstet omnia mala esse quę fiunt ambitiosa intentione. Hypocrita se mortuum simulat mundo, cum in veritate viuus sit donec habet vnam magnam prælationē, in qua deliciis vacet, & tunc vere patet quod viuus est. Sicut fabulose dicitur de vulpe quæ mortuam se simulauit, donec posita fuit super quadrigam in qua erant gallinæ & tunc comedens gallinas se viuam ostendit. Ipsi etiam sunt mercatores pellium anguillarum, dum exteriorem conuersationem hominibus vendunt. Tertio potest valere ad detestationem huius peccati pœna quā scriptura eis minatur. Et est vna pœna quod non videbunt Dominum nisi conuertantur. Iob 13. *Nō veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Nec mirum, cum Deus non sit ante faciem hypocritæ.* Omnia enim opera sua facit vt videatur ab hominibus. Hoc est vnum quod multum placet Deo, quod homo cor suum semper habeat ad Deum. vnde super illud Psal. *Firmabo super te oculos meos* dicit gloss. in persona Dei: Non auferā oculos meos à te, quia tu semper leuas oculos tuos ad me. Alia pœna est vilificatio

Margin notes: Hypocrita simia diaboli. | Lupus est. | Martyr diaboli. | Vulpes. | Pœna hypocritarum.

Hypocritæ vix conuertuntur & qua causa.

ficatio magna, quæ sequitur hoc peccatum, & in futuro, & sæpe in præsenti. Iob 20. *Si ascenderit vsq; ad cœlos superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.* Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, hoc, quod hypocritæ vix conuertuntur. Cuius rei triplex ratio potest assignari. Prima est quia hypocrita veniam vix petit à Deo. vnde super illud Iob 36. *Non clamabũt cum vincti fuerint*, dicit Greg. Vincti non clamabunt, quia humanæ laudis auiditate superati sanctos se esse, miseri etiam cum in peccatis moriuntur, putãt. Secunda est, quia Spiritus S. fugit eos, sine quo conuerti non possunt. Sap. 1. *Spiritus S. disciplinæ effugiet fictum*, id est, hypocritam qui fingit se Dei amicum, cum sit inimicus. Tertia est, quia diabolus nescitur esse in eis: & ideo non inquietatur ibi, & ideo dormit ibi diu Iob 40. *Sub vmbra dormit in secreto calami.* Quarta etiam ratio potest assignari, quod hypocritę defendunt se cũ arguuntur, vnde Iud. 1. dicitur: *Fuit Dominus cũ Iuda, & montana possedit, nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.* Hoc est in curribus eorum falces quæ erant sibi obuiantia & aduersantia secabãt. Habitatores vallis sunt hypocritæ, qui reprehensores suos conuiciis scindunt. Propter quod scirpo comparatur hypocrita. Iob 8. *Nunquid virescere pōt scirpus absq; humore? aut crescere carectũ sine aqua?* Gl. Scirpus est iuncus vacuus, carectũ manũ lædit. Sic hypocrita gratia vacuus est, & correctionem non recipit, sed ad dilaniandam vitã prorumpit: tanquam exprobratio alterius criminis, abstersio sit proprii. Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quam nociuum sit homini. Ad quod signãdum fermento comparatur. Luc. 12. vbi legitur: *Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Modicum enim fermenti*, iuxta verbum Apostoli: *Totam mensam corrumpit*, sic peccatum istud hominis opera falsificat. vnde opera hypocritæ sunt velut falsa moneta extra deaurata. Sunt etiam velut poma arborum, quę inueniuntur in arborib. quæ sunt circa mare mortuum, quæ vsque ad maturitatem sunt viridia: matura si incidas, fauillas intus inuenies. Videntur enim opera illorum meritoria esse: sed in futuro erunt materia ignis infernalis. Hoc peccatũ imperceptibiliter hominem occidit. Vnde hypocrytæ videntur viuere vita animæ, cum mortui sint. Vnde Apoc. 3. *Scio opera tua, quia nomẽ habes quod viuas, & mortuus es.* Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur magna fatuitas hypocritarum, qui carne & sanguine suo oculos hominum pascunt. *Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes*: vt legitur Matth 6. Ipsi enim quotidianis cruciatib. mercantur cruciatum æternum. Ipsi etiam aliis operantur. Opera enim illorum, aliis per bonum exemplum prosunt, sibi vero nocent, similes candelæ, quæ alios illuminat, & se consumit. Septimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod totius Dominus in Euangelio hypocritas reprehendit. Matth. 7. *Hypocrita, eyce primum trabem de oculo tuo.* Hypocritæ, bene de vobis prophetauit Esaias eiusd. 15. Et in multis aliis locis. Octauo vero possunt valere ad detestationẽ huius peccati, octo maledictiones quas Dominus hypocritis facit. Matth. 23. quarum prima est. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.* Secunda: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orãtes, propter hoc amplius accipietis iudicium.* Tertia: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam vt faciatis vnum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.* Quarta est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mẽtã & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiam, & fidem.* Quinta est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia.* Sexta: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominib. speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum.* Septima: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iustorum*, &c. Octaua: *Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicunque iurauerit per templum, nihil est: qui autem iurauerit in aurum templi, debitor est*, &c.

Maledicitur Hypocrita à Deo.

Matth. 23. Luc. 11. 1. Cor. 9. Luc. 23.

Quare Dominus in Euangelio ita persequitur hypocritas.

SEd cum hypocritæ videantur vtiles esse Ecclesiæ bonum exemplum aliis præbendo, & hostes Ecclesiæ terrendo, sicut formido terret aues in horto, & diabolum incarceratum teneant ne ad alios possit transire: quæritur quare Dominus hypocritas ita persequitur. Præterea, dicit Hieronym. super Esa. 9. Prima tabula post naufragium est abscondere peccatum suum, &

non publicare. Item minus malus videtur qui malus est interius tantum, quam qui malus est interius & exterius. Minus peccare videtur qui tantum peccat in Deum occulte peccando, quã ille qui peccat aperte, cum peccet in Deum & in proximum. Ad quod dicendum est, quod hoc habet locum, cum aliquis peccatum suum occultaret bona intentione, ne alios corrumperet: sed aliud est vbi peccatum occultat, vt ecclesiam decipiat, & quãdo sanctitas simulatur. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas. Et sicut dicit Hier. super Esa. Leuius est de duob. malis, aperte peccare, quam sanctitatem simulare. Causa autem quare Dominus ita persequitur hypocritas potest esse hæc: quia ipsi proditores sunt, simulantes se esse ex parte Dei, & sunt ex parte diaboli. Videntur etiam esse amici, & sunt inimici: & ideo multum ecclesiæ Dei nocere possunt. Vnde hæretici per hypocrisin homines decipiunt, & Antichristus qui caput erit malorum, homines per hypocrisim decipiet. Sapiens *Nulla sunt occultiores insidiæ, quam quæ latent in similitudine officij.* 1 Tim. 4. Sp. S manifeste dicit, *quod in nouissimis diebus discedent quidam à fide: attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum: in hypocrisi loquentiũ mendacium* Hier. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas.

Simulata æquitas duplex iniquitas.

Leuius dicitur...

De tribus speciebus hypocrisis.

SEquitur de speciebus hypocrisis. Et possunt distingui tres species ipsius hypocrisis. Prima est, quando aliquis coram hominibus simulat se obedire Deo, & in occulto non timet offendere Deum. Secunda est, quando in occulto & in aperto bona opera facit: vt sanctus ab hominib. videatur. Tertia est, quando aliquis minorem hypocrisim relinquit, vt in maiori & in subtiliori hypocrisi permaneat: vt cum aliquis requisitus an ieiunet, dicit, Deus scit: vt dicatur hypocrita non est. In prima specie bonitas in operibus exterioribus tantum apparet. In secunda vero, & in occultis & in apertis: sed non in intentione. In tertia vero specie prætenditur bonitas intentionis. In prima multum occultatur diabolus, in secunda magis. In tertia vero maxime.

PARS IV.

De octo remediis contra superbiam.

Remedium contra peccatum.

POstquam posuimus ea quæ possunt valere ad detestationem superbiæ in communi, & posuimus diuisiones pertinentes ad hoc peccatum, & membra prosecuti sumus. Vltimo tangemus aliquid de remediis contra superbiam. Et causa breuitatis ponemus octo.

Remedium primum est, consideratio melioris. Gregor. Sicut incentiuum elationis est respectus deterioris: ita cautela humilitatis est consideratio melioris. 1.

Secundum remedium est cohabitatio humilium. Sicut enim ille, *qui communicauerit superbo, induet superbiam*, vt dicitur Eccles. 13. sic qui communicauerit humili, induet humilitatem. Episcopus Parisiensis, Odo, despectiores pauperes semper ante se ponebat in mensa, & alios ex latere. Requisitus est autẽ quomodo posset hoc tolerare. Respondit, quod quidam nobilis miles eum hoc docuerat, sc. Iob 5. qui dicit: *Visitans speciem tuam non peccabis.* 2.

Tertium remedium est, consideratio vilitatis corporis, quę vilitas præcipue apparet in conceptione. Tunc enim est sperma vile, & in fine tũc est cibus vermium, in medio autem vitæ est vas stercorum. Vnde Mich. 6. *Humiliatio tua in medio tui est.* Hier. Quomodo superbit qui semper secum sentinam portat? 3.

Quartum remedium est, exemplum Christi. Bernar. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est ipse Deus. Intolerabilis est superbia, quod miles sedeat super scamnum, cum rex iuxta eum sedeat ad terram. 4.

Quintum remediũ est, consideratio vilis seruitutis, in qua homo est si superbus est: quia ipse seruus est diaboli. *Ipse enim est rex super omnes filios superbiæ*: vt legitur Iob 41. 5.

Sextum remedium est, consideratio illius districti iudicii, quod specialiter erit ad humiliandum superbos. Vbi iudiciũ durissimum his qui præsunt, fiet: ibi Dominus *retribuet abundãter facientibus superbiam.* Esa. 2. *Dies Domini super omnem superbum & arrogantem.* Esa. 28. *Pedibus conculcabitur corona superbiæ.* 6.

Septimum remedium est, miseria huius mũdi vnde Iob 6. *Sagittæ Domini in me sunt, quarũ indignatio ebibit Spiritum meum.* Spiritum, inquam, superbiæ. 7.

Octauum remedium est, consideratio infirmitatis, quæ in nobis est tam ex parte corporis, quam ex parte animæ. Ex parte animæ adeo infirmi sumus, vt nec leui cogitationi possimus resistere, nec verbum modicum sustinere, quin ab illo deiiciamur. Ad modicum etiam flatum suggestionis diabolicæ igne infernali toti succendimur, & cuncta bona quæ fecerimus, amittimus. 8.

Ex parte etiam corporis adeo infirmi sumus, vt nec pulicibus resistere possimus. Aug. Homo dicit tibi conuicium, & tumes & iratus es, pulicibus resiste, & dormias. Ad distemperantiam etiam febrilis caloris vel ad vnum paruum apostema, in cinerem vel puluerem corpus nostrum resoluitur, vnde quidam dicit: Ecce repentinæ modicæque occasio febris, Dissoluit toto quodcunque parauimus æuo.

TRACTATVS VII.

De Inuidia.

PARS I.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ valere possunt ad detestationem Inuidiæ.

Quid inuidia sit.

POst peccatum superbiæ dicendum est de inuidia, quia ipsa est filia superbiæ. De hac hoc ordine dicemus. Primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius vitii. Secũdo tangemus aliquid de speciebus eius. Tertio de remediis contra hoc vitium. Inuidia secundum Aug. est dolor felicitatis alienæ.

De his quæ valent ad detestationem Inuidiæ.

Peccatum in Spiritum S. inuidia. *Peccatum in Spiritum S. duplex.*

AD detestationem vero huius vitii. Primo facit hoc, quod vitium istud est peccatum in Spiritum S. Peccatum in Spiritum S. secundũ vnam acceptionem, dicitur peccatum quod est cõtra bonitatem Dei, quæ Spiritui S. appropriatur, & sic omne peccatum quod est ex certa malitia, peccatum est in Spiritum S. Quod etiam patet per diuisionem peccati in Spiritum sanctũ quod diuiditur in peccatum obstinationis & impugnationis. Obstinatus in Spiritum S peccat, quia in bonitatem Dei quæ hominem ad pœnitentiam expectat, qui eum, quamuis eius hostis sit, pascit & vestit, & à dæmonibus defendit qui eum iugularent, & ipse sic ingratus bonitati Dei eam impugnat, & à bonitate Dei colligit malitiam, & ex misericordia Dei thesaurizat sibi irã. Impugnatio vero diuiditur in impugnationem veritatis agnitæ: quæ est in apostatis, & in impugnationem gratiæ, quæ est in inuidis, qui gratiã Dei quæ est in hominibus persequuntur & odiunt. Sic ergo manifestum est quod inuidia est peccatum in Spiritum sanctum, & ideo valde magnum peccatum. Matth. 12. *Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, nõ remittetur ei, neq; in hoc seculo, neque in futuro*: id est, vix remittetur. Secundo facit ad detestationem huius vitii hoc quod ipsum est oppositum charitati.

Malitia inuidiæ.

Vnde cum charitas sit virtus excellentissima inuidia erit pessimum vitium. Vnde vocatur fera pessima. Genes. 30. *Fera pessima deuorauit filiũ meum Ioseph.* Peior est inuidia quam auaritia. Auarus enim & si non vult communicare sua, tamen vult quod alii sua communicent. Inuidus autem non vult communicare bona sua, nec vult quod alius ea communicet. Inuidus de ipsa bonitate Dei dolet, quod ipsa non est auara hominibus, sibi tamen eam vellet esse largam, & omnibus aliis auaram. Immensitatem diuinæ bonitatis vellet ad se coarctari. Peior etiam est inuidia, quam ira vel odium, quamuis enim homo iratus vel odiens alium, velit malum proximi sui, cum mala voluntas ipsius ortum habuerit à malitia proximi qui eũ offendit, vnde proximis culpabilis est. Sed malitia inuidi, quæ vult malum proximi, ortum habet ex propria malitia: scilicet à superbia, quæ vult illum non purificari sibi, & vult malum proximi sui omnino absque culpa eius. Tertio facit ad detestationem huius vitii, quia hoc vitium pure malũ est: quia quando diabolus capit homines aliis vitiis, ipse aliquam delectationem ponit tanquam escam; sed inuidos miseros capit, quia sine esca delectationis. Inuidia enim dolor est & amaritudo. Vnde mirabiliter cœci sunt, qui dolorem istum præponunt gaudiis æternis, qui dolore & cruciatu quotidiano dolorem æternum merentur, & dolori, quasi esca sit, adhærent, donec perueniant ad dolorem æternum. Quarto facit ad detestationem huius vitii: quod vitium istud diabolicum est, & diabolo assimulatur. Sapientiæ 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Ad literam, diabolus ideo parentes nostros seducere voluit, quia inuidebat eis regnum cœlorum quod ipse perdiderat. Et propter eandem causam adhuc homines impugnat.

Quare dæmon protho parẽtes seduxerit.

Vnde diabolus inuidens parentibus nostris, tẽtauit eos in forma serpentis. Quinto vero facit ad detestationem huius vitii quod vitium istud venenatissimum est. Vnde super illud ad Gal. 6. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.* Ibi Glossa Augustini: Sciendum, quod cum per omne vitium antiqui hostis virus humano cordi infundatur, in zelo inuidiæ tota sua viscera serpens concutit, & in hac imprimenda quasi pestem vomit.

Inuidi sunt quasi dracones. Iob 30. Frater fui draconum, & socius struthionum. Ipsi sunt genimina viperarum. Luc 3. & Matth. 3. *Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira?* Imo serpentibus peiores videntur esse. Serpens enim serpentem non persequitur. Homo vero inuidus alios homines persequitur. Inuidus est sicut ciconia, quæ venenatis animalibus vescitur. Vnde Ouidius describit inuidiam comedentem vipereas carnes. Sexto facit ad detestationem huius vitii, quod vitium istud magnæ potestatis est. Est enim sicut ignis Græcus, qui in aquis gratiarum accenditur. Ex quo hoc vitium cor alicuius occupauit, iam ipse nullum scelus abhorret. Non parcit nocenti nec innocenti. Non timet homicidium, imo nec fratricidium vel patricidium. Non pepercit diabolus primis parentibus nostris, qui innocentes erant, quin mortem eorum procuraret. Inuidia excitatus Cain non pepercit Abel fratri suo innocenti, quin ex sola inuidia occideret eum. Genes. 3. Non pepercerunt filii Iacob fratri suo Ioseph innocenti, quin eum venderent, quia inuidebant ei, imo volebant eum occidere. Genes. 33. Nolebat etiam parcere Saul Dauid, qui ei valde vtilis erat, quia inuidebat ei. Noluerunt Iudæi parcere Christo, quin eum facerent occidi, sola inuidia excitati. Matth. 27. *Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum.* Septimo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud nō de facili curatur. Vnde Cyprian. super illud ad Gal. 6. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, &c.* Loquens de zelo inuidiæ dicit: Zelus iste modū non habet permanens iugiter sine fine, quum alia scelera finiantur: quantoque ille, cui inuidetur, successu meliori profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Nec mirum, si curatur vix hoc peccatum, cum sit peccatum in Spiritum sanctum, & cum sit quasi ignis Græcus, qui non de facili extinguitur. Inuidia est quasi rubigo ferro adhærens, quę vix à ferro recedit. Basilius: Sicut rubigo ferrum, sic inuidia animam in qua nascitur corrumpit: Prouerb. 25. *Aufer rubiginem de argento.* Octauo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud postquam est in aliquo, ita eum occupat vt etiam exterius se ostendat. Vnde Cyprianus loquens de inuido dicit: Huic vultus minax: & toruus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida & effrænata, conuicia & manus ad violentiam prompta. Vnde poeta describit inuidiam:

Inuidi quasi dracones.

Inuidia post omnia scelera remanet.

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes.
Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno,
Risus abest omnis, nisi quem fecêre dolores.
Nec fruitur somno vigilantibus excita curis.
Sed videt ingratos intabescitq; videndo.
Successus hominum, carpitq; & carpitur vna,
Suppliciumque suum est.

Nono vero facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud infelicissimum vitium est, quia excœcatur vnde illuminari debuit. Vnde de inuidis legitur Iob 5. *Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie*, vbi dicit Gregorius: Mens inuidi cum de alieno bono affligitur, de radio lucis obscuratur. Et subditur: Diues boni operis in proximo, lucet exterius: sed quasi cœci nati palpant inuidi, quia liuore cœci aliqua quæ reprehendant inuenire satagunt. Ipsi sunt vt noctuæ lucem bonorum operum odientes, & tenebras malorum operum amantes. Bona opera proximi sunt velut candelæ lucem boni exempli prębentes, sed inuidi de ipsis candelis sibi oculos eruunt. Et ipsi sunt Heli, qui non poterat videre lucernam donec extingueretur, vt legitur 1. Reg. 3. Infelicitas etiam inuidorum patet ex hoc, quod ipsi de profectu aliorum deficiunt, de melioratione deteriorantur. Vnde Gregorius: Inuidi debent perpendere quantæ sint cœcitatis, qui alieno profectu deficiunt, aliena lætitia contabescunt: quantæ etiam infelicitatis sunt, qui de melioratione proximi deteriorantur. Inuidus infelix fit de felicitate aliorum, & de pinguedine aliorum marcessit. Vnde: *Inuidus alterius rebus marcessit opimis.* Inuidi colligunt de vitibus spinas, & de ficubus tribulos. Inuidi etiam ex bonitate Dei deteriores fiunt. Vnde Matth. 20. dicit Dominus inuido: An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidi adeo sunt infelices, quod ipsi amittunt etiam vbi alii lucrantur. Ipsi de sanitate aliorum infirmantur, & de vita moriuntur. Et sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia cooperantur in malum. Inuidus morietur de bono odore, de quo alii viuunt: sicut dicitur de Iuda super Ioan. 12. vbi Iudas murmurauit de effusione vnguenti, inuidus profectū aliorum reputat suum defectum. Vnde Iudæi inuidi dicunt Ioan. 12. *Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abijt.* Inuidis sunt mala ipsa bona. Decimo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud miserorum hominum est. Vnde Iob 5. *Paruulum occidit*

Inuidi sunt noctuæ.

Inuidi ex bonitate Dei deteriores sunt.

occidit inuidia. Omnis inuidus in eo quod talis, minor est eo cui inuidet. Miser est inuidus, & miseria ei placet. vnde soli miseriæ parcit inuidia. Hieronymus: Difficile est in prosperis inuidia carere, sola miseria inuidia caret. Nobilium personarum est, liberalitas & communicatio suorum. vnde Dominus liberalissimus est, & desiderio largiendi sua & communicãdi fecit quidquid fecit. Leonem etiam qui est rex animalium, dicit Aristo. esse animal communicatiuum. E contrario inuidia ignobilium & vilium est personarum. Vndecimo quia inuidia cruciat dominum suum. Est enim sicut vermis in ligno nascens, qui post illud vnde natus est, consumit. Hieronymus: Inuidia est sui primum mordax. Inuidia primum infestat. Isidor. Inuidus medullitus animo æstuans, à semetipso liuoris proprii semper exigit pœnas. Socrates: Vtinam inuidi in omnibus ciuitatibus aures vel oculos haberent, vt de omnibus profectibus torquerentur. Idem: Quanta sunt felicium hominum gaudia, tanta sunt inuidorum gemitus. Horatius: Inuidia Siculi non inuenere tyranni Maius tormentum. Duodecimo, facit ad detestationem huius vitii, quod ipsa est infirmitas & corruptio maxima. Adeo corruptus est inuidus, vt ei redolentia fæteant, & econuerso, amara sint ei dulcia, & dulcia amara. vnde ad inuidos pertinere videtur illa maledictio Esa. 5. *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Hæc corruptio inuidiæ innuitur nobis Prouer. 14. vbi dicitur, quod *putredo ossium est inuidia.* Sicut vestis putrefacta non recipit ablutionem, sic peccatum inuidiæ non de facili abluitur. Decimotertio facit ad detestationem huius vitii, quia hoc vitium est magnæ peruersitatis. Cum enim omne bonum in commune deductum pulchrius elucescat, secundum Boet. & secundum Sen. nullius rei possessio iucunda sit sine socio: inuidus tamen potius vult carere bono, quam habere socium in eo: potius vult habere socium in miseria, quam in felicitate. Exemplũ de quodam rege, qui concessit cuidam auaro, & cuidam inuido munus quod eligerent, ita tamen quod munus eius qui posterior peteret, duplicaretur: & cum vterque differret, præcepit rex inuido vt prius peteret: qui petiit, vt erueretur sibi vnus oculus, volens quod proximo eruerentur ambo. Noluit petere aliquod bonum, ne proximus eius acciperet duplicatum. Quartodecimo facit ad detestationem huius vitij hoc, quod cum alia vitia vni bono tantum opponantur, vt incontinentiæ continentia, inuidia omni bono opponitur. Item cum alia vitia alicui malo opponantur, vt prodigalitas auaritiæ, inuidia nulli malo opponitur. Decimoquinto facit ad detestationem huius vitij hoc, quod inuidia valde periculosa est. Inuidum enim occidunt & bona & mala. Bona eum affligendo, mala vero dando ei occasionem peccandi. vnde ad inuidum pertinere videtur illud verbum quod dicit Cain Genesis 4. *Quicunque inuenerit me, occidet me.* Videntur enim creaturæ esse contra inuidum Et merito, quia degenerat inuidus à creatore & à creaturis. Creator enim liberalis est, & vult communicare bona sua. Creaturæ etiam adeo communicare volunt bona sua, vt de hoc certamen videantur habere. Ex hoc enim quod ignis vult speciem suam communicare materiæ aquæ, ex hoc pugna est inter ignem & aquam: Similiter sol vult communicare, & lumen, & calorem suum. Augustinus. Indicium diuinæ maximæ bonitatis est, quod quælibet res cogitur, dare seipsam. Ab hac liberalitate degenerat inuidus, diuidens se à Deo & creaturis, & socians se diabolo, qui bona omnib. inuidet; & socios vult esse homines suæ miseriæ. Et ideo merito creaturæ persequuntur eum tanquam apostatam. Decimosexto facit ad detestationem huius vitij hoc, quod inuidia valde damnosa est suo subiecto. Aufert enim homini societatem Ecclesiæ. De qua societate dicit Dauid: *Particeps ego sum omnium timentium te &c.* Bona proximi, quæ inuidi essent si ea diligeret, contra inuidum sunt. Aug. Pensent inuidi quantum bonum sit charitas, quæ sine labore nostro aliena bona nostra facit. Inuidia aufert homini proximum. Vnde magister Hugo de sancto Victore: Superbia mihi aufert Deum, inuidia proximum, ira meipsum. Inuidia etiam aufert homini sapientiam. Vnde Sapient. 6. *Neque cum inuidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.* Vnde Poeta describens domum inuidi dicit, quod erat abdita, sole carens. Sol enim iustitiæ lumen sapientiæ abscondit ab inuidis. Inuidi etiam homines ad paupertatem & ignominiam sæpe perueniunt. Vnde Prouerb. 28. *Vir qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quod egestas*

Inuidia cruciat inuidos. Inuidia infirmitas maxima.

Exẽplum inuidi.

Inuidia omni bono opponitur.

Omnes creaturæ opponunt se inuido.

Inuidi sunt discipuli diaboli.

superueniet ei. Et Eccles. 7. *Improperium & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis.* Decimo septimo facit ad detestationem huius vitii hoc, quod vitium istud est signum quo diabolus discipulos suos cognoscit. Vnde sicut Dominus dicit Ioan. 13. discipulis suis, *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Sic dicit diabolus discipulis suis: In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si inuidiam habueritis ad inuicem. Decimooctauo facit ad detestationem inuidiæ hoc, quod fere omnes inuidi sunt proditores Prouerb 23. *Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius: quoniam in similitudinem arioli, & coniectoris, æst mat quod ignorat.* Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non est tecum. Decimonono facit ad detestationem huius vitii hoc, quod frequenter mala morte moriuntur inuidi. Vnde Eccles. 27. *Laqueo peribunt, qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet eos antequam moriantur.* Laqueo perit, qui improuise perit. Hieronymus: Non memini me vidisse mala morte mortuum, qui liberalem antea duxerat vitam. Econtrario sæpe accidit quod inuidus mala morte moritur, qui liberalem ante non duxit vitam. Vicesimo facit ad detestationē huius vitij hoc, quod inuidi socij sunt diaboli, & in lucro & in damno. Quando diabolus lucratur, gaudent, quasi lucrum ipsius lucrum suum reputarent. Quando vero diabolus perdit, dolent, quasi damnum eius dānum suum reputarent. Speciales amici diaboli videntur esse tales secundum descriptionem amicitiæ, quam ponit Tullius: Habent enim idem velle & idem nolle cum diabolo. Idem enim velle & idem nolle, vera micitia est. Inuidia vermis est, qui arefecit hederam Ionæ Ionas interpretatur donum columbæ, & significat aliquem hominem gratiosum. Hedera vero prosperitas eius est, quam vermis inuidiæ, vult consumere. Quam cito enim videt inuidus aliquem prosperari ipse vellet eius prosperitati aduersari. Inuidia etiam vermis est dissoluens charitatem siue charam vnitatem Ecclesiæ, pro qua filius Dei voluit mori Inuidia etiam est similis passioni, illi qua percussi sunt Sodomitæ, Gen. 19. q̄ dicitur auidentia aurisia vel acrisia. Et facit passio illa, non vt omnino nihil videatur, sed vt non videatur illud quod expedit non videre. Et dicitur acrisia ab à, quod est sine, & crisis quod est iudicium Inuidia vero econuerso facit quod illud non videatur, quod expedit videre. Inuidia enim sic excæcat hominem, quod ipse non videt in bono nisi malū. Eccles. 14. *Oculus malus ad mala tendit.* Specialiter oculus inuidi malus est. Vnde in eodem capite. *Nequam est oculus inuidi.* Et Mat. 20. *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Inuidus plenus est malitia vsque ad oculum.

Quid notetur verbo Ionæ.

PARS II.

De speciebus Inuidiæ.

Species inuidiæ sunt duæ.

POssumus distinguere duas species Inuidiæ, scilicet exultationem in aduersis proximi, & tristitiam in prosperis. Et notandum quod exultatio inuidi est quasi gaudiū phreneticorum, qui de hoc gaudent, vnde flendū esset, imo gaudium diabolicum est quum fit de malo alterius. De hoc gaudio legitur Prouerb. 17. *Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus* & Iob 31. *Si exultaui ad ruinam eius, qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum,* supple, male mihi accidat Mirum est, quod inuidi gaudent de malo, quum enim gaudium debeat esse ex coniunctione conuenientis cum conuenienti, & inuidi natura sunt boni naturaliter de bono gaudere deberent: sed hoc accidit quod malitia quodammodo in naturam est conuersa, & ideo de malitia gaudent, quum charitatis sit gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, vt legitur ad Rom. 12. Vnde Apost 2 Corinth. 11. *Quis infirmatur, & non infirmor?* Inuidi etiam peiores sunt porcis. Porci enim porcis qui occiduntur compatiuntur.

PARS III.

De remediis contra peccatum Inuidiæ.

Quatuor remedia cōtra inuidiam.

COntra vitium Inuidiæ, possunt esse quatuor remedia. Primum remedium est, quod homo amet bona quæ à multis haberi possunt, ita quod ab vnoquoque plene. Greg. Qui faucibus inuidiæ carere desiderat, illam hæreditatem appetat, quam numerus possidentium non angustat. Idem: Homo vir iustus per hoc quod in terris nihil appetit, alienis profectb. inuidere nescit. Secundum remedium est, meditatio eorum, quæ suadent

nobis

Quatuor fundent dilectionem.

nobis fraternam dilectionem, quæ sunt quatuor. Primum est, fraternitas naturalis quæ est inter homines. Omnes enim descenderũt ab vno patre & ab vna matre Omnes angelos creauit simul, omnes vero voluit descendere ex vno patre & ex vna matre, ad commendationem dilectionis. Secundum est fraternitas spiritualis, quæ est inter Christianos, quia nati ex vno patre Deo, & vna matre Ecclesia, & eandem hæreditatem, scilicet cælestem diuisuri sunt: & quanto plures diuidẽt eam, tanto maior portio erit vniuscuiusque eorum. Vix posset pleniter ostendi quantum aliquis habebit gaudium de gloria vnius qui secum erit saluus. Tertium est, societas spiritualis quæ est inter fideles. Socii enim sunt in lucro & in damno. Quartum est, quod ipsi sunt membra vnius corporis, cuius corporis caput est Christus. Ad Rom. 12. *Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habẽt: ita multi vnum corpus sumus in Christo.* Et 1. Corinth. 12. *Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur cetera membra.* Tertium remedium est, meditatio eorum quæ valent ad contemptũ propriæ excellentiæ. Inuidia enim nascitur ex amore propriæ excellentiæ. Vnde illa quæ dicta sunt in tractatu de superbia, contra amorem propriæ excellentiæ, valent contra inuidiam. Quartum remedium est, consideratio amaritudinis quæ inuidiam cõcomitatur, & damni multiplicitas quod ex ea prouenit: Ipsa amaritudo est sicut acetum, quo ignis Græcus extinguitur. Solet ignis Græcus cum arena & aceto extingui. Sic inuidia ex consideratione infructuositatis quam habet, & aceto amaritudinis quæ est eum ea extinguitur. Damnum etiam quod ex ea prouenit, valet ad extinctionem eius. Et est vnum damnum, amissio proximi, sicut dictum est prius. Aliud damnum est, quod postquam inuidus dissolutus est à ceteris membris Ecclesiæ, non viuificatur à Spiritu sancto: sicut nec anima viuificat membrum quod à corpore separatum est, & humor non ascendit ad ramum præcisum ab arbore. Præterea sicut inuidus non vult communicare bona sua proximo: sic non est dignus quod Deus communicet sibi bona sua.

TRACTATVS OCTAVVS De Ira.

De his quæ valent ad detestationem Iræ Pars prima quæ habet quinque capitula.

CAPVT PRIMVM.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et verbis Sacræ scripturæ, quæ dissuadent Iram. Et quare Ira sit auferenda à corde.

POst superbiam & inuidiam, dicendum est de ira, quia tam superbia quam inuidia frequenter occasio est iræ. De ira vero tractabimus hoc modo. Primo ponemus ea quę valent ad detestationem iræ. Secundo ponemus diuersas diuisiones iræ. Tertio agemus de peccatis, quæ ex ira sequuntur. Vltimo de remediis contra iram. Iram vero hic intelligimus, appetitum vindictæ. Ad detestationem vero iræ valere possunt verba sacræ scripturę quæ nobis dissuadent illam. Genes. 45. *Ne irascimini in via.* Vbi insinuatur causa quare fatuum sit irasci. Verbum est Ioseph ad fratres suos ituros ad patrem. Sic & nos sumus fratres in via ad Patrem nostrum cælestem tendentes, & iudicem qui iustitiam nobis plenarie exhibebit. Singulis diebus facimus vnam diętam magnam ad iudicem magnum; & ideo debemus esse in pace. Matt. 5. *Esto consentiens aduersario tuo dum es in via, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* Item Leuit. 19. *Non quæras vltionem: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* Et Iob 36. *Non te superet ira, vt aliquem opprimas.* Quo verbo insinuatur quod ira hostis sit nos impugnans. Magis timere debemus superari ab ira, quam à quocunque homine. Quidquid enim potest inferre iniuriator, minus est quam mors animæ, cuius causa est ira. Item Ecclesiastic. septimo. *Ne sis velox ad iram.* Et Iacob 1. *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum*

Velox ad iram aliquis dupliciter dicitur.

& tardus, ad iram. Velox ad iram dicitur quis dupliciter. Vno modo, quia velox est ad saliendum in ignem iræ. De facili enim irascitur. Alio modo dicitur aliquis velox ad iram, sicut equus dicitur velox ad calcaria, & bos ad stimulum Multum velox est ad iram, qui ira stimulatus transilit chaos magnum quod est inter iram & pacem, & inter odium & amorem, quum ista maxime à se distent, contraria enim sunt. Multum velox est ad iram, qui quasi in puncto transilit à porta paradisi, scilicet à gratia, ad portam inferni, scilicet ad peccatum mortale. Peccatum mortale dicitur porta inferni. Matth 16. *Porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Quia nihil est inter peccatum mortale & infernum, nisi corpus, quia si anima discedit à corpore, cito est in inferno. Iob 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt.* Bene velox est ad iram, qui ira stimulatus prius salit quam attendat quo saliat. Qui in odium cadit, in foueam cadit profundam. Item Eccle. 12. *Aufer iram à corde tuo.* Auferenda est ira à corde, quia est quasi tempestas, mentem quasi grãdo destruens: sicut dicit Gregor. Vnde sicut tempestas timetur vineæ: sic ira timenda est cordi. Auferenda est etiam ira à corde, quia est ignis infernalis bona animæ exurens. Prouerb. 6. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimentum eius non ardeat?* Ira etiam est de illis serpẽtibus ignitis nequissimis, de quibus legitur Numer. 21 qui vexauerunt filios Israel in deserto, & hodie homines multos in deserto claustri. Est etiã hostis auferens homini seipsum, sicut superbia aufert homini Deum, & inuidia proximum, sicut dicit magister Hugo de sancto Victore. Auferenda etiam est ira à corde: quia ad modum trabis oculum cordis impedit. vnde, Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Vnde cum festucam de oculo corporis festinemus auferre, mirum est quomodo trabem iræ non festinamus auferre de oculo cordis. Mirum est etiam quomodo qui trabem irę habet in oculo, vult alios iudicare & corrigere. Vnde Matth 18. *Hypocryta, eijce trabem primum de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.* Item Eccles. 10. *Omnis iniuria proximi ne memineris.* Ad Rom. 12. *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes.* vult autem Dominus amicos suos perfectæ bonitatis esse, & perfectæ nobilitatis, vt neque malum, neque rusticitas aliquo modo ex eis exeat. Curiales & nobiles huius mundi parum nobiles sunt, qui nulli malum faciunt, vel rusticitatem nisi ipse prius eis simile fecerit. Quod constat non perfectæ nobilitatis esse. Cum enim non possit exire de sacco nisi quod in illo est, & rusticitas ex eis exeat, rusticitas prius in eis erat. Spinam enim & non lilium se esse ostendit anima illa, quæ conuiciis à proximo puncta proximum pungit. Non talis est amicitia Christi. vnde Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas.* Item ad Rom. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* Cum ira ignis sit, ab iracundis debemus nos elongare, si non volumus ab eis exuri. Item in eodem capite. *Noli vinci à malo.* A malo vincitur quis, quum malus efficitur & malitiæ fit subiectus. Secundo valet ad iræ detestationem hoc, quia multum displicet Deo, placet diabolo, nocet suo subiecto & proximo. Ad primum facit illud Eccles. 27. *Ira & furor vtraq; execrabilia sunt.* Et supplet glos. interlin. in conspectu Dei.

Ira est impetuosa tẽpestas.

Confugienda ira.

Cap. II.

Quod quinque de causis displiceat Ira Deo.

Quinque de causis displicet ira multum Deo. Primo, quia hospitium eius turbat. Vnde ad Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum.* Gregorius. Dum ira animum pulsat, Spiritui sancto suam habitationem perturbat, imo quandoque Patrem, & Filiũ, & Spiritum sanctum de hospitio suo expellit, & diabolum introducit. Sicut in pace factus est locus Dei: sic in ira factus est locus diaboli. Secundo imaginem Dei in templo eius dissipat, & imaginem diaboli ibi ponit. vnde super illud Iob 5. *Virum stultum interficit iracundia* dicit Gregorius: Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, quę multis virtutibus priuat, quæ dum quietem mentis tollit, Spiritus sanctus non requiescit. Quod autẽ multum, displiceat Deo, quum imago eius in homine dissipatur, ostendi potest per hoc quod dicit Augustinus super Psalm. *Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Merito, inquit, Aug. imaginem ipsorum ad nihilum rediget Deus in cælesti ciuitate: Psalm. 37.

quia

quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem eius ad nihilum redegerunt. Et etiam per hoc quod tantum peccatum reputaretur, si aliquis imaginem Crucifixi in Ecclesia Dei dissiparet, & idolum alicuius dæmonis in loco eius poneret. Tertio displicet ira Deo, quia templa Dei incendit. Psalmista: *Incenderunt igni sanctuariũ tuum* Et 1. Cor. 3. *Nescitis quia templum Dei estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis?* Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Quarto, quia nullum vitium sic contemnit Deum, quam ira. Hoc vitium se erigit aperte contra Deum. Vnde ad hominem iratum videtur pertinere illud Iob 15. *Tetendit aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est.* Cucurrit aduersus eum erecto collo. Homo iratus Deum contumelia afficit, & nititur expuere in faciem eius Iob 30. *Faciem meam conspuere non verentur.* Quinto displicet Deo, quia Deo aufert dominium suum in homine, & diabolum ibi facit dominari. Homo iracundus quodammodo Deum se facit, dum vindictam vsurpat sibi, quam Deus sibi retinuit, dicens: *Mihi vindictam, & ego retribuam, ait Dominus* ad Rom. 12. & Deut 32. *Mea est vltio* vnde in Vitis Patrum, cum quidam frater venisset ad Abbatem Philosium, & diceret ei quod vellet se vindicare de quodam fratre, qui dixerat ei contumeliam, incœpit orare, Philosius in hunc modum: Deus, iam non es nobis necessarius vt pro nobis solicitus sis, quia nosipsi, sicut frater iste dicit, & possumus & volumus nos vindicare, quod cum audisset, frater pœnituit.

Quod quatuor de causis placeat ira diabolo.

QVatuor vero de causis placet ira diabolo. Primo, quia valde potens est ad impugnationem hominum, & destructionem boni, quia ira est ignis spiritualis. Vnde sicut ignis naturalis potentior est ad destructionem, quam alia elementa: sic ira, quę est ignis spiritualis, &c. Et ideo malitiosi homines, qui multum volunt destruere terram inimicorũ suorum, igne pugnant. Similiter dæmones in inferno. Sic ignis iræ potens est ad destructionem bonorum. Dominus etiam ignem amoris accendere voluit in mundo isto, ad destructionem regni diaboli. De igne irę specialiter potest intelligi illud Ioel. 1 *Ignis comedit speciosa deserti.* Pulchriorem enim partem mundi magis exurit ignis iste infernalis: scilicet nobiles & diuites. vnde Eccles. 28. *Secundum ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit irã suam.* Ira in exercitu diaboli incendiaria est. Ipsa enim causa est aliorum incendiariorum. Secundo, placet ira diabolo, quia cæcitatẽ facit in homine, quę multum diabolo placet. Sicut enim cælesti regi minister intelligens acceptus est. Prouerb. 14. Sic diabolo acceptus est minister cæcus. Ipse enim similis est coruo, qui veniens ad cadauer, primo currit ad oculum. Sic diabolus primo vult hominem excęcare, sciens quod postea poterit eum præcipitare in foueam peccati ad voluntatem suam. Exemplum in Vitis Patrum dixit quidam senex: quando operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum: alioquin non ambulat in circuitu molæ Sic diabolus quando cooperuit oculos mentis, in omne peccatum humiliat hominem. Tertio, placet ira diabolo, quia per iram multum dominatur diabolus homini. Homo enim iratus non timet facere quodcunque diabolus præcipit sibi, quantumcunque magnum peccatum sit: non enim parcit vxori, non parcit filio quin quãdoque proiicit eum in ignem Ipsi Deo & matri eius non parcit quin contumeliis eos afficiat. vnde ad ipsum specialiter referri potest illud Prouerb. 18. *Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quam fatuo confidenti in stultitia sua.* Quarto, placet ira diabolo, quia hoc peccato non lucratur diabolus vnum hominem tantum, sed totam domum, vel villam, vel patriam. Homo iracundus est velut serpens ignem ore vomens, exurens eos igne iræ, qui sunt iuxta se. Vnde Prouer. 15. *Vir iracundus prouocat rixas: qui autem patiens est, mitigat suscitatas.* iracundus rixas prouocat: more enim canis alios mordet, & latratu suo alios ad iram prouocat.

Ira in diaboli exercitu est incendiaria.

Quod ira multum nocet proximo.

PRoximo etiam multum nocet ira, quia fere omnia mala, quæ inferunt homines sibiinuicem, procedunt ex ira. Ideo multum deberet homo sibi cauere ab ira: quia nisi hoc fecerit, intolerabilis est hominibus. Prouer, 27: *Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior est,* & in eodem cap. *Impetum concitati spiritus sustinere, quis poterit?* Et Eccles. 22. *Super plumbum quid grauabitur? & quod illi aliud nomen, quam fatuus? Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam virum imprudentem, & fatuum, & impium.*

Prouerb. 18 *Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere?* Homo iracundus præcipue est onerosus amicis suis & familiaribus. vnde Prouerb. 22. *Noli esse amicus homini iracundo.*

Quod tribus de causis cauenda est amicitia iracundi hominis.

TRiplici ratione non debet homo quærere amicitiam hominis iracundi. Primo, quia parum durat talis amicitia. Ignis enim iræ comburit in eo vinculum amoris. Secundo, quia homines iracundi sunt velut lignum ignitum, quod consueuit exurere ea quæ tangit. Tertio, quia sunt velut lignum spinosum, quod pungit amplectentes se: ideo familiari amore complectendi non sunt. Licet aliquis homo amet omnes arbores quas habet, spinosas tamē libenter declinat. Sic licet omnes homines amandi sunt, tamen familiaritas iracundorum declinanda est.

Quod proprio subiecto multum noceat ira.

IRa etiam proprio subiecto valde nocet. Et hoc multis modis. Primo, nocet corpori, vnde Ecclesi. 30. *Zelus & iracundia minuent dies.* Secundo, nocet etiam possessionibus. vnde Ecclesi. 20. *Obiurgatio & iracundia adnihilabunt substantiam.* Homo iracundus pro vna alapa amittit quandoque centum libras. Tertio, nocet ira, & hoc multipliciter. Primo excæcando eum. vnde Iob 17. *Caligauit ad indignationem oculus meus.* Et in Psalm. *Supercecidit ignis, & non viderunt solem.* Ignis iræ non finit videre solem iustitiæ. Psal. *Turbatus est à furore oculus meus.* Et Philosophus: Duo sunt maxime contraria consilio, scilicet festinantia & ira. Psalm. *Turbatus sum &c.* Secundo nocet ira animæ, ei omnia bona auferendo, aufert enim misericordiam. Vnde Prou. 22. *Ira non habet misericordiam, neque erumpens furor.* Cuius causa est quia ira inquirit victoriam. Finis enim iræ est victoria. Aufert etiam homini ira veram iustitiam. vnde Iacob 1. *Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.* Vbi dicit glossa, Qui iratus iudicat, etiam si iustitiam iudicat: tamen diuini examinis iustitiam in quam perturbatio non cadit, non potest imitari, Sapient 12. *Tu autem dominator virtutum cum tranquillitate iudicas.* Et super illud Iob 16 *Non te superet ira* dicit glossa. Si ira correctionem superat, ante opprimit. quam corrigat: & sub specie zeli iustitiæ, furor est. Zelus iustitiæ quasi ignis ardere debet de oleo misericordiæ. Et sicut ignis lampadem destruit, nisi adsit oleum: sic zelus iustitiæ cor hominis destruit, nisi adsit oleum misericordiæ. Legitur de Christo Luc. 20. quod ipse destructionem Ierusalem quam ex zelo iustitiæ facturus erat, prius fleuerit. Tertio ira nocet animæ omnia mala introducendo. vnde super illud Prou. 15. *Vir iracundus, reuocat rixā.* dicit Gregor. Ianua omnium vitiorum est iracundia: qua clausa, virtutibus intrinsecus datur quies: aperta, ad omne facinus armabitur animus. Prouerb. 29. *Qui ad indignandum facilis est, ad peccata est procliuior.* Damnum quod facit ira homini, ostendit Salomon Prouerb. 19 *Qui impatiens est, sustinebit damnum.* Primū quod sustinet impatiens, est damnum perditæ patientiæ. Secundum est, damnum eorum qui lucrati essent si patienter iniuriam sustinuissent: velut enim lapidib. pretiosis obruimur, cum iniuriæ nobis inferuntur. Tertium damnum est, amissio sui ipsius. Impatiens seipsum perdit, sicut patiens seipsum seruat. Vnde Dominus in Euangelio Luc 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.*

Varie ira nocet homini.

Finis iræ quis.

Iracundus multa patitur damna.

CAP. III.

Quibus rebus comparatur iracundus.

TErtio valet ad detestationem iræ, si iracundus diuersis generibus rerum comparetur. Vnde notandum quod iracundus est velut homo habens domū ligneam, cui quandoque accidit quod in vespere diues est, in mane vero nihil habet, quia sibi totum ignis subito abstulit. Ita homo iracundus ad sibilū vnius verbi gratiam, quam habebat, perdit, dum in iram vel odium cadit. Ideo dicitur Ecclesi. 2. *Væ illis qui perdiderunt sustinentiam.* Homo etiam iracundus est quasi dæmoniacus, vel arreptitius. Vnde figurari potest per dæmoniacum illum, de quo legitur Marc. 9 *Magister, attuli tibi filium meum habentem spiritum mutum, qui vbicunque eum apprehenderit, allidit illum, & spumat & stridet dentibus.* Matth. etiam 8 legitur quod occurrerunt Domino duo habentes dæmonia terribilia nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Quibus satis assimilatur homo iracundus. Item iracundus est sicut olla nimium habens ignem, quæ ebulliendo emittit quod in ea erat. Vnde Prouerb 15. *Cor fatui ebullit stultitiam*

Iracundus velut homo habens domum ligneam.

Iracundus olla similis ignita.

stultitiam. Iracundus est homo insanus, licet non sit continua eius insania. Vnde Horatius: Ira furor breuis est. Item philosophus: Irrogata iniuria, eius est insania qui facit. Nunquid non insanus est, qui seipsum gladio iræ vel odii occidit? Homo iracūdꝰ est velut thānus ignem ex se producens ad impetum venti, secundum Iosephum. Sic iracundus ad ventum superbiæ ignem iræ ex se producit. Homo etiam iracundus est velut aper in gladium iræ vel odii seipsum impingens. Gladius diaboli est ira vel odium.

CAPVT IV.

De stultitiis iracundi multiplicibus.

Iracundus vult sanari alieno vulnere.

QVarto potest valere ad detestationem iræ, si ostendatur quanta stultitia laborat homo iracundus, qui non vult odium dimittere, sed vult se vindicare. Et possunt assignari multæ stultitiæ ipsius. Prima stultitia eius est, quod ipse vult sanare vulnus suum de alieno vulnere, & sanitatem quærit de aliena infirmitate. In alieno malo quærit bonum suum: quod idem est ac si in igne quærat aquam, & in spinis vuas, & in tribulis ficus. Hanc stultitiam insinuat nobis Augustinus dicens: Læsus, & iniuriam passus vindicari vult, quasi cuiquam pæna possit prodesse aliena. De aliena pæna quærit sibi medicamentum, & acquirit grande tormentum. Secunda stultitia est, quod ipse vult se vindicare cum periculo animæ suæ, & interdum corporis, & magno labore & expensis, & tamen non potest se vindicare plene. Maior enim vindicta quam ipse potest sumere, est mors asini hostis sui scilicet corporis. Prouerb. 20 *Ne dicas Reddam malum pro malo: expecta Dominum, & liberabit te.* Liberabit, inquam, à labore & expensis, & periculo animæ & corporis, & debito gehennæ, cui te obligares vindicando te. Mira insania, quod homo velit se occidere, vt asinum hostis sui occidat. Si autem expectaret Dominum, Dominus plenarie vindicaret eum, hostem suum infernali patibulo affligendo. Non oportet ergo sumere vindictam de hoste suo, qui sibi iniuriatus est: quia nisi ipse pænituerit, Dominus tantam vindictam sumet de eo, quod totus mundus satiabitur inde. Vnde in fine Esaiæ, *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur, & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni.* Nullus est ita immisericors, quin moueri posset ad compassionem erga illos, qui cruciabuntur in inferno, si sciret qualis est cruciatus eorum: vnde legitur Lucæ 16. de diuite illo qui sine misericordia fuerat, qui tamē cōpassus est suis fratribus, timens ne venirent ad illum locum tormentorum. Expertus enim erat iam cruciatum infernalem. Si quis singulis horis membratim dilaniaretur, ipse non tantam pænam sustineret, quantam ille qui cruciatur in igne infernali. Item si totus mundus excogitaret quomodo puniret aliquem, & ille posset totum sustinere, ipse non posset eū tantum punire quantum Dominus puniet vno verbo, quando dicet, *Ite maledicti in ignem æternum.* Nisi sciret Dominus cruciatum illum ita grauem esse, non sustinuisset cruciatum passionis, vt nos liberi essemus à cruciatu illo. Tertia stultitia est, quod ipse frangit pontem, per quem ipse necesse habet transire, alioquin peribit. Et quod hæc stultitia valde magna sit, sic potest ostendi. Duo habentes capitales inimicitias ad inuicem, transituri sunt per quendam pontem: qui autem prior venit ad pontem, cogitat quod destruat pontem in odium sui hostis: sed ex alia parte videt quod si pontem destruxerit, ipse ex necessitate peribit, hostis vero ipsius nihilominus transibit. Si post huiusmodi deliberationem pontem destruit, nonne insanus reputandus est? Simili stultitia laborat, qui delinquenti in se non vult dimittere. Pons enim per quem sumus de necessitate transituri ad Deum ex quo peccauimus, est ipsa misericordia. Sed hunc pontem sibi frangit, qui misericordiam negat proximo qui in eum deliquit. *Iudicium enim sine misericordia erit illi, qui non facit misericordiam.* Iacobi secundo. Proximus tamen nihilominus ad Deum perueniet, si fecerit quod in se est. Quarta stultitia est, quod ipse vult se occidere, vt tunicam hostis sui possit dilaniare. Tunica hostis ipsius, caro est eius. Vnde Psalm. *Concidisti saccum meum &c.* Saccus vocatur ibi caro Christi. Si autem caro Christi saccus erat: id est, vestis humilis: multo fortius caro cuiuslibet potest dici vestis. Vnde qui animam suam occidit vt corpus hostis sui lædat, prædicta stultitia laborat. Hanc stultitiam osten-

Vult & vindicare cum periculo animæ suæ.

Iracundus frangit pōtem per quem tibi transeundum est.

Psalm.20.

dit Augustinus super illud Psalm. *Gladius eorum intret in corda eorum* dicens de persecutoribus qui ita insaniunt, Quasi quis per corpus suum gladium mittit, vt tunicam alterius scindat. Gladius prius intrat in cor persecutoris, quam in corpus eius quem persequitur. Quinta stultitia est, quod ipse de se faculam facit, vnde ignem accendat in qua hostis eius comburatur, sed se prius comburit. Hanc stultitiam ostendit Augustinus super illud Psalm. *In laqueum cadat in ipsum.* sic dicens: Nemo malus est, qui sibi prius non noceat Sic putato malitiam esse quasi ignem. Si incendere vis aliquid, illud quod admoues igni prius ardenti, nisi ardeat, non incendit aliud. Verbi gratia. Cum faculam apponis igni, prius ardet vt aliud possit incendere: Ita ergo malitia quæ procedit ex te, quid vastat ante, quam te? Qui profundum ramum lędit, vbi radicem habet, non lædit. Malitia tua vt alteri non noceat fieri potest: quod autem tibi non noceat, fieri non potest. Item impossibile est quod iniquitas prius lædat hominem iustum, in quem tendit, quam cor iniustum vnde procedit. Sexta stultitia est, quod in ipsum, quem amauit sanum, deseuit cum factus sit infirmus vsque ad mortem, quod non solummodo stultitia est, sed etiam proditio & crudelitas magna: quia ille qui amatur sanus, tenerius amandus est, cum sit infirmus Hanc stultitiam ostendit Boetius in libro consolationum, dicens: Apud sapientes locus nullus odio prorsus relinquitur Nam bonus quis nisi stultissimus oderit? Malos autem odisse ratione caret. Nam sicut corporis languor: ita vitiositas quasi quidam morbus est animarum. Cum ergo ægros corpore minime dignos odio, sed potius miseratione iudicemus: multo magis tales miserendi sunt, non insequendi, quorum mentes improbitas omni languore atrocior verget. Septima stultitia est, quod cum aliquis sibi abstulerit aliquid de suo, ipse in vindictam eius proijcit ea quæ sibi remanserunt Fatuus esset cum aliquis abstulisset pallium, si ipse in vindictam & tunicā & supertunicale proiiceret in Rhodanum: vel cui aliquis viginti libras abstulisset, si ipse quadraginta proiiceret, vel à tota sua hæreditate se exhæredaret. Sic fatuus est cui aliquis abstulit pallium, suæ famæ detrahendo, si ipse hac de causa proiicit illam pulchram & pretiosam vestem innocentiæ, quā in die iudicii toti mundo ostensurus est. Hāc stultitiam ostendit Seneca dicens: Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. Et Psalm. *Custodi innocentiam* &c. Fatuus est qui illata sibi iniuria ob hoc à cœlesti se hæreditate exhæredat.

Iracundus permittit se comburi vt hostis suus cōburatur.

Hostis abstulit sibi terram, & ipse aufert sibi cælum. Primo perdit sua, & modo perdit seipsum. Octaua stultitia est, quod cum ipse dicit Dominicam orationem, ipse maledicit sibi secundum communem modum loquendi, dicendo scilicet istud verbum, Dimitte nobis debita nostra, &c. sicut aliquis sic dicens: Sic Deus me adiuuet, sicut verum dico: maledicit sibi, secundum vsum communem loquendi nisi verum dicat. Hanc stultitiam ostendit Anastasius, dicens: Si non dimittis iniuriam quæ tibi facta est, non orationem pro te facis: sed maledictionem super te inducis, cum dicis: Sicut & nos dimittimus, &c. Vnde de tali potest dici istud Ecclesi.33. *Vnus orans & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus?* Timendum est ne vocem maledicentis, nisi pænituerit. Forsitan tamen si in persona ecclesiæ sic diceret, non peccaret: vel si sic simplex esset vt verba illa non intelligeret. Nona stultitia est, quod cum ipse sit oneratus multis debitis, pro quib. poneretur in carcerem horribilem, nisi ea hic soluerit, & aliquis velit eum delere de tabulis creditoris, & se scribere, & pro eo respondet, ipse tamen renuit. Qui alicui facit iniuriā, Deo pro debitis eius respondet, si tamen ille patienter sustinet. vnde Matthæi 6. *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis peccata vestra.* Et Ecclesi.28. *Dimitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.* Ibi dicit gloss. interlin. indignum est Deum ei esse propitium, qui crudelis est in proximum. Augustinus: Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est à Deo, qualem ipse dederit proximo suo. Via valde congrua ad obtinendum à Deo remissionem peccatorum suorum, est remissio iniuriarum suarum, quod significatum est. 4. Regum 4. in muliere illa quę debita sua soluit de oleo sibi ab Eliseo multiplicato. In oleo enim misericordia intelligitur, qua iniuriæ illatæ remittuntur. Homini vero, qui non vult dimittere alteri, non dimittitur aliquid nec suis precibus, nec alienis. Vnde super illud Ecclesi.28. *Quis exorabit pro delictis illius?* Dicit Gloss. interlin. Frustra quis pro illo orat

Contrariatur sibi in oratione sua.

qui

qui fratri debitam charitatem negat. Et in principio eiuſd. cap. Qui vindicari vult à Domino, inueniet vindictam, & peccata eius ſeruans ſeruabit. Orationem illius, qui non vult fratri ſuo dimittere, deſpicit Dominus. Vnde in eod. cap. ***Homo homini ſeruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem enim ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & pro peccatis ſuis deprecatur? Ipſe cum caro ſit, reſeruat iram, & propitiationem petit à Deo?*** Nec ſolum oratio talium à Deo deſpicitur, imo etiam oblatio. vnde Matth. 5. ***Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te: relinque ibi munus tuum ante altare, &c.*** Oratio autem eius qui ſibi illatas iniurias dimittit, non ſolum valet ſibi, ſed etiam aliis, vnde Ierem 15. ***Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum:*** vbi dicit gl. Quid eſt, quod Moyſes & Samuel præ cæteris patribus in poſtulationem præferuntur, niſi quod iſti duo tantum in omni teſtamenti veteris ſerie etiam pro inimicis oraſſe leguntur? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus ille precatur. Alter ex principatu eiicitur, & ait: abſit à me hoc peccatum, vt ceſſem orare pro vobis. Decima ſtultitia eſt, quod ipſe ſimilibus contra ſimilem pugnat, cum potius contrariis ſit pugnandum. Amore contra odium pugnãdum eſt, ſicut aqua pugnat contra ignem, vnde Prou. 25. ***Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. Sic enim carbones congeres ſuper caput eius.*** Patientia contra impatientiam pugnandum eſt, bonitate contra malitiam, ſapientia cõtra ſtultitiam, Prou 26 ***Ne reſpondeas ſtulto ſecundum ſtultitiã ſuam, ne efficiaris ei ſimilis.*** Et ad Rom 12. ***Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.*** Vndecima ſtultitia eſt, quod ipſe occiſo vno filio matris ſuæ eccleſiæ, vult ei alium occidere, luctum volens ei addere ſuper luctum. Ad hoc poteſt referri quod legitur 2. Reg 14. de muliere inſtructa a Ioab, quæ dixit Dauid regi, quod cũ duos filios haberet, & alter alterum interfeciſſet, venerat cognatio defuncti volens interficere illũ qui remanſerat, &c. Duodecima ſtultitia eſt, quod ipſe ſæuire vult in mortuum: quod non ſolum eſt, imo etiam magna crudelitas. vnde lãcea quæ Chriſtum mortuum vulnerauit, dira vocatur, cum claui dicantur dulces. Membrum Chriſti viuum eſt, homo exiſtens in Charitate. Quaſi membrum Chriſti mortuum eſt, homo exiſtens in mortali peccato, vnde vnguenta dulcis admonitionis paranda eſſent, & non eſſet ſæuiendum in illum qui iam mortuus eſt. De vnguentis quæ præparauerunt ſanctæ mulieres ad corpus Chriſti mortuum inungendum legitur Marc. vlt. Decimatertia ſtultitia eſt, quod ipſe conqueritur de fratre ſuo hoc quod fecit ſibi, vel dixit tempore inſaniæ, & vult inde vindicari. Hanc inſaniam inſinuat nobis Seneca, dicens: Homines male de te loquuntur? ſupple, ita tu dicis mihi. Et ſubdit, Moueret ſi hoc iudicio facerent: vere morbo faciunt. Et Luc 23. ***Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.*** Si quis haberet fratrem inſanum, qui ei conuicium diceret, vel alapam daret, & ex alia parte ſeipſum gladio interficeret: ipſe plus doleret de malo, quod frater inſanus ſibimet faceret, quã de hoc quod ab eo ſuſtineret. Sic qui iniuriam patitur, magis dolere debet de peccato iniuriantis, quã de iniuria ſibi illata. Vnde Act. 7. legitur de B. Stephano, quod poſitis genibus pro lapidatoribus ſuis exorauit. Quando autem orauit pro ſe, non legitur genua flexiſſe. Nõ debet aliquis admirari vel indignari, ſi cœcus in eum impingat: ſibi potius iraſci debet, quia ſibi ab eo non cauit. Velut cœcus eſt homo iratus ideo debet ſibi cauere ille, qui iratus non eſt, ne ad eum offendat. Decimequarta ſtultitia eſt, quod cum ille qui habet aliquem odio, captus teneatur à diabolo, & ſciat quod diabolus mortem eius ſitit: tamen ille non vult dimittere illud, quod nihil ſibi valet imo valde ſibi noxium eſt, ſc. odium, vt à diabolo dimittatur. Odium tenere velle, eſt retinere peccatum ſuum. Non remittenti odium, nihil remittitur. Luc. 6. ***Dimittite, & dimittetur vobis.*** Imo retinere odium, eſt retinere diabolum. Mira inſania iracundorum, qui odiũ, quod non habet, niſi amaritudinẽ, Deo & regno eius præponunt, qui de odio theſaurum ſuum faciunt, nec volunt illum commutare pro theſauro Dei. Decimaquinta ſtultitia eſt, quod ipſi odiunt & perſequuntur illum, qui aurum & argentum & lapides pretioſos proiecit eis vnde ſe redimant, & coronam æternam fabricent. De redemptione iſta legitur Prou. 13. ***Redemptio animæ viri propria diuitiæ.*** Propriæ diuitiæ hominis ſunt tribulationes, quas ſibi procurauit homo & non Deus. De fabricatione coronæ, dicit Pſal. ***Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores.*** Fabricauerũt, inquam, coronam perpetuam. Qui facit alicui malum, ſi patienter ſuſtinet, lapidem vnum pretioſum in eius coronam ponit: ideo tales diligendi ſunt tanquam benefici. Luc. 6. ***Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt, benedicite maledicentibus vobis.*** Et ad

Diuitiæ hi quæ tibi propria. Quam perſecutores benedicẽdi

Rom. 12. *Benedicite persequentib vos benedicite, & nolite maledicere.* Duabus de causis benedicendi sunt persecutores quia nobis benefaciunt, & quia aliam remunerationem non expectant. Ideo dicit Apost. his benedicite. Qui se vindicant de persecutione reddunt malum pro bono, & ideo malum accidet eis. Prou. 20 *Qui reddit mala pro bono non recedet malum de domo eius.* Si quis dicat illud bonum non facit ex bona intentione, & ideo non est diligendus: Respôdeo, quod spina quæ claudit vineam alicuius, pungens intrantes in eam, amatur ab eo cuius est vinea, licet illud bonum quod ei facit, ex intentione non faciat. Decimasexta stultitia est, quod cũ iracundi amorem suum venalem habeant, nolunt tamen vendere ei qui carius eum emeret, sc. Deo. Quod ipsi amorẽ suum venalem habeant, patet ex eo quod nolunt amare nisi suos beneficos, & se amantes nolunt habere amorem vel aliquod beneficium, amoris sui pretiũ. Sed si ipsi pro Deo inimicos vellent diligere, Deus valde care emeret amorem eorum. Daret enim pro illo amorem suum & regnum cœlorum. Nota quando Dominus in die iudicii ponet rationem de amore, de quo est maximum præceptum, & dixerit aliquis se amasse aliquem, quia ab eo amabatur, & quia beneficus sibi erat: Respondebit Dominus. De hoc amore nihil tibi debeo: de illo iam solutum est tibi. Cum autem dixerint aliqui, se amasse propter eum illos, qui conuiciis & iniuriis offendebant se ne amarentur. Tunc dicet Dominus: Iustum amorem vobis debeo. *Venite benedicti, percipite regnum, &c.* Ad hoc pertinet illud Matth. 5. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt?* Et Luc 6. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia?* Et post: *Verũtamen diligite inimicos vestros.* Et sequitur: *Et erit merces vestra multa.* Et cum homines ita sitiant lucrum, mirum est quomodo cum Deo lucrari nolunt, & quomodo amorem suum nolunt Deo dare pro regno eius, quem darent alicui homini pro modico beneficio. Decimaseptima stultitia est, quod ipsi reputant honorem, quod in veritate est vilitas, sc. vindicare se. Dicet aliquis. Non possum sustinere tantum dedecus, quod de malo mihi illato me non vindicẽ, reputans vilitatem esse, nô vindicare se, cum tamen vindicare se potius sit vilitas in multis casibus. Vnus casus est, quando stultus & insanus est, qui sibi conuiciatur. Alius casus est, quando est vilis persona, vel leprosus, vel loripes. Tunc enim homo magni cordis dedignatur vindicare se de illis, nolens manus suas ibi maculare. Sen. Quibusdam libenter pareas, à quibus te vindicare fastidias. Ab his non aliter quam ab animalibus paruis & inquinantibus reducenda est manus. Cum igitur non possis vindicare te absq; spirituali inquinatione manuum, & cum ille, qui infert tibi iniuriam in hoc insanus & stultus sit: non est vilitas, sed potius honor, si te non vindices. Sen. Magni animi est iniurias in summa patientia pati. Idem.; Si magnanimus fueris, nunquam dicas tibi contumeliam fieri. De inimico dices. Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit. Et cum illum in potestate tua videris, vindictam putabis vindicare potuisse. Scito n. honestum & magnum, & maius genus vindicãdi esse, ignoscere. Prou. 20 *Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.* Sicut honor est se separare à contentionibus; sic vilitas est in contentione os suum cõuicio alicuius maculare. Decimaoctaua stultitia est, quod ipsi odiunt illos qui sibi prosunt: contra Dei prohibitionem sc. iniuriantes: peccata vero odiũt, & alia peccata, quæ eis summe nocẽt, quæ Dominus præcepit odio haberi, nolunt odire. In Psal. *Qui diligitis Deum, odite malum.* De nocumento peccatorum, dictũ est in principio tractatus. Hoc tamen additur, quod peccatum est occasio omnium miseriarũ, quæ nobis accidunt. Fames enim & sitis, frigus, calor, labor, infirmitas, mors, sequelæ sunt peccati. Si enim homo non peccasset, non sensisset eius pœnas. Si quis interfecisset alicui fratrem suum, ipse odiret eum, præcipue si sine peccato hoc posset facere. Quare ergo non odimus peccatum, quod interfecit illos de parentela nostra, qui mortui sunt, & illos qui remanserunt occidet, & nosipsos? In omnibus miseriis quas in mundo isto videmus, possemus odium peccati colligere. Quando aliquem mori videmus, debemus cogitare quam malum sit peccatum facere, ex quo talia stipendia sequuntur. Apost. ad Rom. 6. *stipendia peccati mors.* legitur quod Adam & Heua luxerunt centum annis, quando viderunt mortuum Abel, intelligentes illã mortem sequelam esse peccati. Mirum est quomodo homines peccatum amare possunt, cum occasione illius tot miserias incessanter sustineant. Ad miserias enim huiusmodi odium peccati deberet in eis renouari.

Velle se vindicare vilitas est in multis casibus.

Psal. 96.

Quod homo iracundus stultus sit iram recipiendo, conseruando & indicando.

Homo qui aliũ odit, valde stultus est. Amat enim societatem eius quem odit, & vult

cum

cum eo ire in infernum, quod valde mirum est. Mirum etiam est, quod ipse malitiam, quam in hoste odit, in se diligit: propter vnum delictum, quod videt in homine, omnia bona quæ in ipso videt, odit: propter modicum quod diabolus habet in eo, odit quæ Deus habet ibi. In quo assimilatur illi, qui castrum patris sui odiret, propter domum vnam hostis sui, quæ esset ibi: vel to um agrum vnum odiret, propter vnam viticam quę esset ibi. Et vt breuiter dicam, homo volens se vindicare, stultus est, irā recipiendo, conseruando, indicando. Irā n recipiendo, stultus est: quia cum frater eius dicat ei verbum durum, & ex alia parte diabolus gladio irę voluerit eum interficere, non curat de gladio diaboli, sed solum de verbo fratris. Hæc stultitia insinuatur Iob 5. *Virum stultum interficit iracundia.* quasi diceret: Ex stultitia est, quod ab iracundia se permittit occidi. Stultus etiam est iram conseruando, cum ira sit ignis, quod innuit Salomon, dicens Eccl. 7. *Ira in sinu stulti requiescit.* Quis non excuteret carbonem de sinu suo, nisi stultus sit? Prou. 6. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta eius non ardeant?* Stultus est etiam iram indicando Prou. 12. *Fatuus autem statim indicat iram suam hominibus* quum ira furor sit, est indicare se esse hominem insanū. Item qui indicat iram suam hominibus, succendit domos vicinorum suorum, eo quod domus sua ardeat, cum potius cogitare deberet quomodo domui propriæ subueniret. Sicut non esset ferenda sententia quam insanus dictaret: sic non est proferēdus sermo quem ira dictat, cum ira fit furor. Homo iratus nisi taceat, ostendit se magis stultum quam ipse sit. Multa enim comminatur quæ non faciet vnde Prou. 14. *Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.*

Iracundus totus stultus est.

Capvt V.

De sex iniquitatibus iracundi volentis se vindicare.

Qvinto potest valere ad detestationem iræ si ostendatur multiplex iniquitas, quæ est in homine irato, qui se vult vindicare. Prima eius iniquitas est, quod ipse auctoritate sua constituit se iudicem inter se & iniuriatorem suum. Secunda est, quod ipse in eadem causa vult esse actor & iudex. Tertia est, quod ipse vult vindicare se pendente die, quæ sibi assignata est, vt ei plene iustitia fiat. Dies hæc dies iudicii est A-postol. 1. ad Cor. 4 *Nolite ante tempus iudicare.* Quarta iniquitas est, quod ipse impunitum relinquit illum à quo debuit incipere, se scilicet ipsum, qui sibi magis nocuit, quam alius. Quicquid alius potuit inferre ei, minus est odio quo ipse animam suam interficit. Quinta iniquitas est, quod ipse iustitiam, quæ ex solo iudicio debet procedere, ex iniquitate vult elicere, quia ex ira & odio. Sexta iniquitas est, quod ipse non reddit patientiam iniurianti quam ei debet, sicut iniurians debet ei innocentiam.

Exempla ad detestationem Iræ.

Sexto possunt valere ad detestationem Irę exempla & præcipue exemplum Christi, quem videmus patientissimum esse, qui vltimo faciet vindictam de inimicis suis. Bene deberet sufficere vermiculo, quod ita cito vindicaretur de inimicis suis. Sicut dicit Aug. Summæ religionis est imitari quem colis. De B. Bernardo legitur, quod appropinquante morte eius, cum requireretur à fratribus, quod doceret eos aliqua salubria, dixit eis: Alieno sensui magis quam meo credidi. Læsus vindictam non expetii. Nulli scandalū facere volui. Et si feci, sedaui vt potui. Septimo potest valere ad detestationem iræ, quod Dominus ab eo, qui vult vindicare, videtur etiam remissa repetere. Sicut patet de illo, qui noluit dimittere conseruo, à quo dominus eius repetiit vniuersum debitum prius sibi dimissum Math. 18.

Pars II.

De diuisionibus ad iram pertinentibus.

Dicto de his quæ pertinēt ad detestationem iræ, consequenter ponendę sunt diuisiones ad iram pertinentes. Notandum ergo quod est quædam ira quæ bona est, qua homo irascitur vitio, de qua Eccles. 7. *Melior est ira risu* Quasi diceret, per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Est alia ira, quæ mala est, qua homo irascitur personæ. De qua intelligenda sunt prius dicta. Et hæc duas habet species. Quędam enim subita est, & sine deliberatione rationis, quæ venialis est. Alia vero cum deliberatione & consensu rationis, quæ mortalis est. Has duas species tangit Dauid, dicens: *Irascimini, & nolite peccare* &c. Si subita ira surgat in nobis,

Diuiditur ira qua bona & mala.

Psalm. 4.

non consentiat ratio. Ira vero, quæ cum deliberatione est, si inueterascat, odium dicitur. Est enim odium ira inueterata. Quod videtur prohibere Apost dicens ad Eph. 4. *Sol non occidat super iracundiam vestram.*

De his quæ valere possunt ad detestationem odij.

AD detestationem odii possunt ista specialiter valere. Primo illud Gen. 49. *Maledictus furor eius, quia pertinax & indignatio eius, quia dura.* Secundo illud 1. Ioan 3. *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est.* Tertio, quia odium specialiter est charitati cōtrarium, quæ est maxima virtus, maxime placens Deo, & maxime displicēs diabolo. Quod maxime displiceat diabolo, patet ex verbis Gregorii dicentis: Non curat antiquus hostis vt terrena nobis tollat, sed vt charitatem in nobis feriat. De placentia vero Dei manifestum potest esse per hoc quod dicit Dominus Ioan. 15 *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem.* Quarto, quia cum torqueatur homo per quē peccat, & ille qui manet in odio iniurias sibi illatas nolit remittere, ipse punietur in hoc quod nec peccata sibi remittentur. Fatuus est qui vnam iniuriam non vult remittere, vt mille per plura peccata sibi remittantur. Quintum est hoc, quod ira vel odium cōtra naturam videntur esse in homine, cum homo sit animal mansuetum natura & misericors. Vnde Iob 31. *Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum.* Mansuetudini vero quæ est in homine, attestatur forma & dispositio exterior hominis. In omni enim specie animalis, figura corporis est, & membrorum naturę corporis exteriori attestatur: sicut vngues acuti, fortes & magni, & aduncati dentes, & fissio oris magna attestatur rabiei, vt patet in leonibus. Contrarium vero mansuetudini attestatur in hominibus. Sextum est hoc, quod cū cupiditas & alia vitia cōsistant in appetitu alicuius boni, sed inordinate, odium consistit in appetitu ipsius mali. Vnde maioris peruersitatis & malitię videtur esse, quam cupiditas & similia peccata.

Item diuisio Ira.

[Ir]a diuiditur in occul[ta]m & a[per]tum.

ITem notādum quod ira potest diuidi in iram occultam, quæ non prorumpit in exteriorem iniuriam, & iram prorumpentem in exteriorem iniuriā, siue sit iniuria verbi vel facti. De prima ira dicit Dominus Matth. 5 *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Et post subdit de secunda ira: *Qui dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.* Raca interiectio est indignantis, sed nominat aliquam specialem cōtumeliam. Item ira potest diuidi in iram, qua homo irascitur sibi & in iram qua homo irascitur proximo, & in irā qua irascitur Deo. De prima ira dicit Socrat. Iracundus cum aliis irasci desierit sibi irascitur. De secunda ira dictum est prius. De ira vero qua aliquis irascitur Deo, qualis est ira iniquè blasphemantium Deū, potest intelligi illud Eccl 27. *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.*

Pessima ira qua Deo irascitur.

DE PECCATIS PROVENIENTIBUS EX IRA.

PARS III.

Quæ habet tria Capitula.

CAPVT I.

De guerra, & de II. quæ homines à guerra cohibere deberent.

SEquitur de peccatis quæ proueniunt ex Ira. Prouenit autem ex ira, lis. Vnde Prou 26. *Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignē: sic homo iracūdus suscitat rixas* Item Eccl. 26 *Homo iracundus incendit litē.* Ex ira etiā sequuntur guerræ, incendia, homicidia, & alia iniectio manuū iniusta, & rapinæ, & similia. De lite nō dicemus modo, quia de illa dicetur cum aliis peccatis linguę. De rapina vero dictum est in tractatu de Auaritia. De aliis vero hic dicemus. Et primo de guerra, quam habemus cū hostibus. Duodecim vero sunt quæ deberent homines cohibere à guerra. Primum est guerra quam habemus cum hostibus inuisibilib. Iob 7. *Militia est vita hominis super terram.* Item dictum est Genes. 3. ad serpentem: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen illius, & semen tuum.* Guerra ista multum periculosa est. Et propter calliditatem dæmonum. Gen. 3. *Serpens callidior erat omnib. animantibus terræ.* Et propter longum exercitiū pugnæ. Pugna enim non cessauit ex quo Adam deiectus est in terram, & longus vsus, & experientia multum videtur docuisse eum. Et propter continuitatem pugnæ. Vnde Greg. Assidua tentatione diabolus tentat nos, vt saltem tædio vincat. Et propter malitiam dæmonum qui incessanter sitiunt sanguinem nostrum. vnde diabolus sanguisuga vocatur Prouerb. 10. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ* Et quia dæmones inuisibiles sunt. Hier. Tunc maxime impugnaris, si te impugnari nescis. Et quia magnum damnum est si quis

Quanta mala ex ira proueniant.

Guerra valde delectabilis.

vincitur.

vincitur. Regnum enim æternum perdit, & patibulo infernali affigitur. Si autem vincit, multum lucratur, quia remunerabitur regno æterno Non accipitur redemptio de guerra ista. Et vt breuiter dicam, sicut diabolus peior est homine: ita guerra, quam habemus cum diabolo, peior est quam guerra, quam aliquis habet cum hominibus. Sicut enim aliquis princeps quando habet aliquam guerram fortem & periculosam, studet pacificare alias guerras super emergentes: Sic debet homo cum hominibus pacificari, ne à dæmonibus vincatur. Ad hoc videtur pertinere illud Iob 40. *Memento belli, & non addas amplius quidquam loqui.* vbi dicit Gl. Si occulti hostis bellũ contra te consideras, quidquid à me pateris, non accusas. Hieron. Gladium tenet hostis vt me perimat: mira insania, verbum durum sibi dictum plangere, & gladium capiti imminentem non timere. Mira etiam & magna fatuitas, quod aliquis captum diabolo se tradat, vt præualeat fratri suo, cum scriptum sit, quod crudelis est, & non miserebitur. Ideo reges & principes huius mundi de facili vincuntur à diabolo, quia habent alias guerras, & non sufficiũt resistere vbique. Habac 1. *Ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt.* Secundo deberet homines cohibere à guerra hoc, quod Dominus amat pacem, & per contrarium guerram odit.

De signis, quod Dominus amet pacem.

Deus amator pacis.

ET possumus multa signa ponere per quę apparet quod Dominus multum amet pacem. Primum signum est, quod Dominus nasci voluit tempore pacis, quæ durauit 12. annis. Tunc impletum fuit illud Esa 2. *Tunc conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces* Spiritualiter autem non vult Deus habitare alicubi, vbi non est pax *quia in pace est factus locus eius.* Secundum signum, quod Dominus amat pacem, est hoc, quod in natiuitate eius commẽdata est pax hominibus, multitudine Angelorũ dicente: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis:* vti legitur Luc. 2. Tertium signum est, quod ipse vocauit pacificos specialiter filios Dei, dicens Matth. 5. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabũtur.* Quartum signum est hoc, quod ipse mittens Apostolos, voluit vt homines ad pacem hortarentur, dicens Matth. 10. *Intrantes autem domum salutate eã, dicentes: Pax huic domui.* Mittens etiam discipulos suos dedit eis similiter mandatum de exhortatione ad pacem, dicens Luc. 10. *In quamcunq; domum intraueritis primum dicite: Pax huic domui.* Quintum signũ est hoc, quod Dominus relicturus discipulos suos, pacem specialiter tanquam hæreditatem eorum reliquit eis, dicens Ioan. 14. *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Post resurrectionem etiam veniens ad discipulos suos, pacem commendauit eis, dicens: *Pax vobis*, vt habetur Ioan. 20. in duobus locis. Sextum signum est hoc, quod Dominus ita care emere voluit pacẽ nostram, mori enim voluit, vt nos reconciliaret sibi: maritari voluit filius Dei naturæ nostræ infirmæ, vt pax ista reformaretur. Adhuc etiam pacem peccatorum paratus est: emere valde care, quia paratus est eis remittere omnem offensam, & emere pacem ipsorum regno æterno, si pœnituerint Honorabilis est ista pax peccatorum. Si peccator haberet Deum in carcere, non deberet partem honorabiliorem ab eo requirere. Et vt breuiter dicam, speciale officium filii Dei fuit, pacem reformare inter Deum & hominem. Hac de causa venit ipse in mundum istum, & fuit ibi plus quam triginta & duobus annis. Vnde ad Eph. 2. *Ipse est pax nostra, qui fecit vtraq; vnum.* Tertio deberet homines cohibere à guerris propter mala quæ inde fiunt, & bona quæ inde omittũtur. Primum malum quod de guerra sequitur, est odium, De vna guerra sunt quandoq; mille homines in peccato odii. Illi autem qui sunt in peccato odii, homicidæ sunt: iuxta verbũ Ioan. in 1. Canon. sua. Sequuntur etiam inde homicidia: & frequenter illi qui moriũtur in bellis, moriuntur morte æterna, quod maximum periculum est. Hoc enim damnum irrecuperabile est. vnde Matth. 2. *Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Sequuntur etiam ex guerra incẽdia locorum sacrorum & non sacrorum, rapinæ & furta. Filii agricolarum fures efficiuntur, filiæ prostituuntur, omittuntur etiam infinitę eleemosynę, & infinita alia bona Quarto deberet homines cohibere à guerris hoc, quod in guerris ę præcipue malũ infertur his, qui non meruerunt. Si in guerris illi mala reciperẽt, qui in culpa sunt, hoc tolerabilius esset, sed illi parum aut nihil mali recipiunt. Innocentes vero deprædantur: iuxta illud Esa. 59. *Qui recessit à malo, prædæ patuit.* Horatius: *Quidquid delirant reges, plectuntur Achiui.* In hoc tyranni huius mundi peiores sunt diabolo, qui non nocet nisi his qui meruerunt. Tyranni vero in guerris suis potius nocent illis qui innocentes sunt: quod nõ est parua culpa, quum specialiter Deo adhæreãt, & in eo fiduciam habeant, & sunt in eius protectione. Psal. *Innocentes & recti adhæserũt mihi.*

Magni Deo constat pax

Quod Christi officium speciale.

Tyranni huius mũdi quam crudeles.

Prouerb.1. *Deus custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter.* In guerris etiam infertur malum pauperibus: plus enim damnificatur aliqua pauper mulier quando vna gallina aufertur ei, quam aliquis, qui multum diues esset, damnificaretur in mille marcis. Sicut vidua paupercula, de qua loquitur Dominus Lucæ 21. *plus misit in gazophylacium,* mittendo duo minuta, quam omnes alii secundum iudicium Domini. Quinto deberet homines cohibere à guerris hoc, quod vix est quin malum accidat eis qui guerram faciunt. Aut enim malum infertur eis, & sic malum eis accidit. Aut ipsi inferunt malum aliis, & tunc deterius eis accidit: melius est enim mala sustinere quam mala facere. Vnde Prou. 16. *Melius est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum superbis.* Sexto deberet homines cohibere à guerris, difficultas cōsulendi illis qui guerris intersunt. Cum enim vnus alium paratus sit iuuare vt fortiores sint, ex eo quod sunt simul, vnusquisque videtur esse occasio quædam omnium malorum quæ ibi fiunt. vnde Iob 41. dicitur de corpore diaboli: *Corpus eius quasi scuta fusilia, & compactum squamis se se prementib.* Septimo deberet cohibere homines à guerris hoc, quod nulla vel parua vtilitas inde sequitur quando aliquis guerram facit, vt sua recuperet. Plus enim valet quod ipse in guerra expendit, quam quod ibi in guerra acquirit. Quando vero aliquis guerram facit vt vindicet fratrem vel cognatum sibi occisum, nulla vtilitas sequitur illi qui mortuus est: melius esset defuncto quod procuraretur quod homicida pro anima eius iret ad partes transmarinas, vel quod processio fieret à ministris Dei super interfectū cum aqua benedicta, & cruce, quam cum igne maledicto, & lāceis & vexillis à ministris diaboli, sicut multoties fit. Octauo debet cohibere homines à guerris, fraternitas quæ inter homines est. Omnes n. homines naturaliter sunt fratres, quia ex vno patre & vna matre processerunt, sc. Adam & Heua. Fideles vero propter hoc quadam spirituali fraternitate fratres facti sunt, qui ex vno patre, sc. Deo nati sunt, & ex vna matre, scil. ecclesia, & cœlestem hæreditatem diuisuri. Vnde inimicitia inter fideles, inimicitia Cain est: quia inter fratres lupi vel serpentes videntur esse huiusmodi homines, qui bella mouent contra homines. Sen. Ferina rabies est ista, sanguine & vulnerib lętari: & hoc est, abiecto homine in syluestre animal transire. Inter serpentes & homines naturales sunt inimicitiæ. Vnde Gen. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius.* Vnde serpentes se esse ostendunt qui ad homines inimicitias habent, imo etiam tales peiores serpentibus & lupis videntur esse. Serpens serpenti non nocet, vel lupus lupo, etsi animalibus alterius speciei noceant: homo vero nocet homini. Seneca: Immitissimus est homo homini. Leo leoni non nocet, lupus lupum non lædit. Vere canes videntur esse tales homines, qui adinuicem certant. Nono debet cohibere homines à guerris hoc, q̄ homines, qui guerras amāt vel habēt, speciales filii diaboli sunt, sicut pacifici speciales sunt filii Dei; sicut prius dictū est. Decimo debet cohibere homines à guerris, miseria quam sustinent homines, qui guerras faciunt. Ipsi enim de nocte vadunt armati, in fame & siti, & huiusmodi. Si tantum sustinerent pro Deo, quantum sustinent pro diabolo, magni meriti essent apud Deum. vnde Psal. *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Vndecimo debet cohibere homines dubius euentus belli, quandoque enim ille qui fortiorem se credit, deterius cadit in bello. vnde 2. Reg. 11. *Varius est euentus belli, & nunc hunc, nunc illum consumit gladius.* Si aliquis fortis est, inuenit aliquem æque fortem vt ipse Ierem. 47. *Fortis impegit in fortem, & ambo corruerunt.* Si aliquis malus est, vix erit quin aliquem æque malum aliquando inueniat. vnde Prouerb. 17. *Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum:* vel post hanc vitam, quando diabolus ad eum mittetur, & eum deferat in infernum: vel in præsenti, quando aliquis homo æque malus mittetur ad reprimendam malitiam eius. Vulgariter dicitur, quod canis bellicosus defert aures scaturientes vermibus. Et frequenter accidit, quod qui amant bella, moriuntur gladio. vnde Reg. 15. dicit Samuel ad Agag regem Amalech: *Sicut fecit mulieres absq; liberis gladius tuus, sic absq; liberis inter mulieres erit mater tua.* Duodecimo debet cohibere homines à guerris hoc quod sapientes tantum timent guerras, & tantum amant pacem. vnde Salomon, qui legitur sapientissimus fuisse, regnum suum in pace summa tenuit 40. annis. vnde etiam ob hoc nomen habuit. Salomon enim interpretatus pacificus. Christus etiam vocatus est rex pacificus: & in veritate nihil est quod tantum noceat ecclesiæ Dei, quantum guerra. Luc. 11. *Omne regnum in se ipsum diuisum, desolabitur.* Ambr. Paruæ res concordia crescunt, magnæ vero res discordia dilabuntur. licet tantum bonum sit pax quod etiam suo contrario quæratur, secundum verbum

Aug.

[margin:] ...id quasi ex guerris? ...nihil?

[margin:] Psal. 13.

[margin:] Salomon vocatur pacificus.

Aug tamen valde raro esset facienda guerra. Cũ enim guerra & pax maxime sint contraria, maxime à se distant. Et ideo valde longa est via quę est per guerram ad pacem. Et quandoque prius homo deficit, quam ad pacem per viam istam veniat Citius peruenit homo ad pacem patiendo, quam bella faciendo. Et facilius acquirit homo largiendo, quam auferendo.

Caput II.

De peccato incendiariorum.

Quis proprie incendiarius.

INcendiarius dicitur, qui propria auctoritate incendit ciuitatem, vel villam, vel domum aliquam, vel segetem, vel rem similem, malo studio aut pro vindicta: si autem hoc faceret auctoritate illius, qui habet potestatem inducendi iustum bellum, non iudicaretur incendiarius ex quo guerra esset iusta.

Octo quæ deberent cohibere à peccato incendij.

OCto vero sunt, quæ deberent cohibere hominem ab hoc peccato. Primum est hoc, quod istud peccatum diabolicum est. Diabolus enim in inferno igne impugnat homines: sic faciunt incendiarii in hoc mundo. vnde cum ipsi diabolo assimulentur in facto, merito assimulabuntur ei in tormento Secundum est, quod peccatum istud puræ malitiæ est, & nullius vtilitatis. Peccatum rapinæ vel furti aliquid habet lucri vel vtilitatis, sed peccatum incendii nihil. Nullius etiam strenuitatis est peccatum illud. Mulier enim aliqua posset facere idem. Præterea, quum sufflatores ignis in seruitio hominum sint viles personæ, quomodo nõ erunt viles personæ sufflatores ignis in seruitio dæmonum? Sine culpa etiam sunt pauperes homines, quorũ domus incenduntur, sed propter solam superbiam dominorum fit. vnde Psal. *Dum superbit impius, incenditur pauper.* Peccatum igitur incendiariorum, cum sit puræ malitiæ, ideo etiam est peccatum in Spiritum sanctum. Tertio deberet cohibere hominem à peccato hoc, quod peccatum istud valde damnosum est proximo. Pauper enim ille homo exhæredatur cum domum suam amittit, & oportet eum & vxorem suam & familiam ire mendicando per domos aliorum, quod valde graue est homini inconsueto: vnde Eccl. 29. *Vita nequam est hospitandi de domo in domum.* Interdum autem accidit, quod nunquã redibit ad pristinum statũ, & quod filii eius hac de causa fures efficiuntur, & filiæ prostituuntur: & ille qui domum incendit reus est omnium peccatorum quæ occasione illius incendii fiũt Quarto debet cohibere hominẽ ab hoc peccato, quod peccatũ istud valde dãnosum est auctori suo. Damnosus etiam est illi quam proximo. vnde refert Greg in dialogo, quod cum quidam incendisset messem cuiusdam sancti viri nomine Stephani, quidam videns messem eius combustã venit ad illum, dicens, quod messis sua esset combusta, adiungens: Væ væ pater Stephane, quid contigit tibi? Cui ille placide respondit: Væ quidem illi contigit, nam mihi quid contigit? Ille qui credit incendere domum alienam, incendit suam. Sua enim est domus illa quo ad emendam, & ibi amittitur Sicuti miles, qui est in exercitu alicuius principis, equum, quem amittit, non sibi amittit, sed Domino cum quo est. Incendiarius dum ponit ignem ad cõburendum domum, sibi etiam præparat ignem æternum. Igne etiam peccati exurit se ipsum. Aug. Sic putato malitiam esse quomodo ignem. Quinto debet cohibere hominem ab hoc peccato hoc, peccatum istud multum impedit à salute actorem suum, & propter restitutionem domus incensæ quam oportet eum facere propter maledictiones quæ fiunt eis. Quando enim pauper aliquem defectum habet occasione illius incendii, vel videt filios suos lugentes in alieno hospitio: Ipse maledicit ei qui domum suam incendit. Quæ maledictio defert incendiarium in ignem æternum. vnde Eccl. 4. *Maledicentis tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem illum qui fecit eum.* Et eiusd 35. *Deprecationem læsi Dominus exaudiet. Non despiciet preces pupilli: nec viduam, si effundat loquelam gemitus Nonne lachrymæ viduæ ad maxillas descendunt & exclamatio eius super deducentes eas? A maxilla enim ascendunt vsque ad cœlos, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.* De materia ista in tractatu de Rapina, dictum est. Sexto debet cohibere hominem à peccato isto, pœna magna qua in præsenti puniuntur incendiarii. Pœna autem eorum secundum leges humanas est. Vt qui dolo ignẽ apposuerit, igne cremetur, aut capite puniatur nec debet absolui, nisi damno restituto, & præstito iuramento quod ignem vlterius non apponat. A Deo etiam sæpe puniuntur in hoc, quod mala morte moriuntur: sicut patet de Absalon, qui fecit succendi messem Ioab, qui postea suspensus est & occisus est tribus lanceis missis in cor eius: vt legitur secundo Regum

Exemplũ.

14. Legitur etiam Iud.15. Quod Samson fecit succendi segetes Philisthinorum, qui postea captus est à Philisthæis, & excoculatus est, & à semetipso occisus. Septimo debet cohibere hominem à peccato isto, magna pœna, qua puniendi sunt incendiarii in futuro. Quod potest ostendi per hoc quod legitur Matth.25. quod Dominus dicturus est. *Ite maledicti in ignem æternum.* Et subditur causa huius damnationis: *Hospes eram, & non collegistis me.* Si Dominus puniturus est igne æterno eos qui in proprio hospitio non receperunt eum, qualiter credendum est illos esse puniendos qui hospitium Domini, in quo ipsi nihil iuris habebant, cõbusserunt? Quot pauperes hospitati fuissent in domo, quã ipsi cõbusserũt, tot ei Domino suo hospitiũ suũ abstulerũt. Merito ẽt in p̃senti & in futuro crematur incẽdiarius, cũ ipse alios cremet, quia per quę peccat homo, per hęc & torquetur: & nõ est lex æquior vlla quam necis artifices arte perire sua. Octauo debet cohibere homines ab hoc peccato, quia peccatum istud multum displicet Deo. Quod patet per hoc, quod hospitalitas tantum placet Deo, quam hospitalitatẽ hoc peccatũ destruit. Quod hospitalitas multum Deo placeat, patet ex eo quod legitur ad Heb. vlt. *Hospitalitatem nolite obliuisci.* Per hanc enim quidam placuerũt Angelis hospitio receptis, & Orig. Domos hospitales ingressi sunt Angeli. Domos vero hospitib. clausas, ignis & sulphur succendit. Domos quas Angeli ingressi sunt, fuerunt domus Abraham, & domus Lot. Domus vero succensæ, fuerunt domus Sodomorum & Gomorrhæorũ. Hospitalitas tantum placet Deo, quod ipse in propria persona legitur ad hospitales homines declinasse. Vnde refert Greg. in quadam homilia, quod quidam paterfamilias multum fuit hospitalis, & quadam die cum peregrinos susciperet, & aquam daret manibus ex humilitate vnus fuit inter eos in cuius manibus debuit aquam fundere, & cum reuersus vnam accepisset, non inuenit eum in cuius manibus aquam debuit fundere: cumq; ob hoc apud se miraretur, eadem nocte per visionem Dominus dixit ei: *Cæteris diebus me in membris meis, hesterna autem die me in memetipso recepisti.*

Incendiarij puniendi pœna in futuro.

Deo multũ displicent. Hospitalitas Deo grata.

CAPVT III.

De peccato homicidii, & de his quæ deberent homines cohibere ab homicidio.

SEquitur de homicidio, à quo primo deberet homines cohibere hoc, quod ipsum est cõtra naturã. Docuit enim natura quod animalia diligunt ea quæ sunt eiusdem speciei cum ipsis. vnde Eccl.13. *Omne animal diligit simile sibi.* Vnde mirum est, quomodo homo vult alium hominẽ occidere, cum natura doceat vnum lupum aliũ amare. Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato quod ipsum multum est contra rationem. Dictat enim ratio homini quod nõ debet facere alii quod sibi odit fieri: vt legitur Tob. 4. Vnde cum ipse super omnia mortẽ odio habeat, ipse super omnia cauere debet ne mortem inferat. Tertio deberet homines cohibere ab hoc peccato, quod istud peccatum diabolicum est, & diabolo assimilatur. vnde Ioh 8 *Ille homicida erat ab initio.* Diabolus fuit homicida sui ipsius ab initio, & post parentum nostrorũ. Vnde sanguisuga vocatur. Prou. 30. vbi dicitur, *Sanguisuga duæ sunt filiæ.* Quarto deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod videtur ab homine degenerare & in bestiam transire, quę sanguinem humanum sitit. Vnde Sen. Ferina rabies est ista, sanguine & vulnere lætari. Et hoc est abiecto homine in syluestre animal trãsire. Quinto deberet cohibere homines ab hoc peccato, pœna magna qua homicidæ puniuntur, & in præsenti, & in futuro. De pœna eorum legitur. Matth.25 *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Et Apoc. 13. *Qui in gladio occiderit, oportet eum in gladio occidi.* Et Gen. 9. *Quicunq; fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius.* Et possunt hæc auferri ad mortem æternã, vel temporalem: vtraq; enim reus est, quia auctoritate sua gladium accipit. Ad significandum quod multum punietur peccatum homicidii, dictum est Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* Vox sanguinis potest dici vox cõsanguinitatis: vt sit sensus, generatio quæ ex Abel exisset, nisi interfectus fuisset, requirit quod vindictam sumam de te. Pœna etiam homicidæ ostenditur, cum subditur: *Maledictus igitur eris super terram.* Et fuit tanta maledictio illa, quod etiam ipsam terram tetigit. vnde subditur: *Cum operatus fueris terram, nõ dabit fructus suos.* Et subditur post: *Vagus & profugus eris super terram omnib. diebus vitæ tuæ.* Et post factus est Cain tremulus. vnde ait: *Omnis qui inuenerit me, occidet me.*

Homicidii quæ cohibeant.

De quatuor peccatis clamantibus ad Deum.

ET notandum quod quatuor peccata dicuntur clamare ad Deum: scil. oppressio innocentium

centium. Exod. 2. *Ascendit clamor filiorum Israel ad Deum.* Et peccatum Sodomiticum vnde Genes. 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhaeorum multiplicatus est.* Et detentio mercedis mercenariorum. vnde Iac vlt. *Ecce merces operariorũ vestrorum, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorũ in aures Domini sabbaoth introiuit.* Et peccatum homicidii. vnde Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui, &c.* Tria vero de peccatis nominatis ideo dicuntur clamare ad Deum ad modum homicidii, quia sunt quasi homicidium. In peccato enim contra naturam effunditur illud quod potuit esse materia corporis humani, & ideo est quasi homicidium. In oppressione vero innocentium & detentione mercedis aufertur pauperibus vita eorum, & ideo à Deo quasi homicidium reputatur. vnde Eccles. 33. *Panis egentium, vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* & ibidem: *Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Et ibidem: *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Puniuntur etiam homicidæ irregularitate. Licet enim de peccato homicidii condignam pœnitentiam egerint: tamen non possunt promoueri. Vnde 1 Paralip. 28. dicit Dominus ad Dauid: *Non ædificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis.* Sexto deberet cohibere homines à peccato homicidii fraternitas quæ est inter Christianos. Omnes enim Christiani fratres sunt, & fraternitate naturali & spirituali. Ex vno enim patre & matre sunt omnes: ex Adam scilicet, & Heua. Fratres etiam sunt spiritualiter ex Deo patre & ecclesia matre. vnde homicidium inter Christianos est fratricidium. Ad quod potest referri illud Genes 27. *Quid nobis proderit si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius? melius est vt venundetur Ismaelitis & manus nostræ non polluantur. Frater enim & caro nostra est.* Septimo deberet cohibere homines à peccato hoc, quod fideles sunt filii Dei. Vnde Aug. Filii Dei sumus, vnde hoc probamus? Mortuus est vnicus, ne remaneret vnicus. Et 1. Ioan 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij eius nominemur & simus* Et in eodem: *Filij Dei sumus, sed nondũ apparuit quid erimus: sed cum apparuerit, scimus quoniam similes ei erimus:* & Matth 23. *Patrem nolite vocare vobis super terram, vnus enim est Pater vester qui in cælis est.* Igitur qui aliquem fidelem occidit: filium Dei occidit: quod constat nimiæ temeritatis esse. Quomodo ante conspectum Dei stare audebit, qui filium eius occidit? Octauo deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod quilibet homo angelum bonum habet deputatũ sibi ad custodiam: cui contumeliam facit, qui hominem occidit, vel iniuste manus in eum iniicit. vnde Matt 18. *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis Dico enim vobis quia angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est.* Si quis verberaret aliquem qui haberet militem de mensa regis Franciæ sibi ad custodiam deputatum, non parum offenderetur rex: quantum ergo putandus est offendi rex cælestis, quando ille occiditur vel verberatur, cui ipse vnum de angelis suis ad custodiam deputauit: qui sunt quasi milites de mensa eius. Nono deberet cohibere homines ab homicidio hoc quod homo ad similitudinem Dei creatus est. Mirum enim est quomodo aliquis audet destruere creaturam illam quam Deus ad similitudinem suam dignatus est creare. vnde Gen. 9. postquam Dominus dixit. *Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius.* Subditur caussa ista: *Ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Si aliquis artifex tantum habet amorem ad opus suum quod parui valoris est, quod non potest sustinere vt & verbo ei detrahatur, vt patet in versificatore qui non potest sustinere vt versibus eius detrahatur: quantum putandus est Deus amare creaturam suam, quam creare voluit ad similitudinem suam, & quantum offenditur in eius destructione. Decimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quod Dominus ita care emit hominem: non parum enim offenditur Deus, quando res illa quã ipse emit sanguine suo, ei aufertur 1. Pet. 1. *Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Iesu Christi.* hoc pretio debemus hominẽ appendere, ne nobis vilescat. Vndecimo deberet homines cohibere ab homicidio hoc, quod homo templum est Spiritus sancti. vnde templum Dei violat, qui hominem occidit vel verberat. 1. ad Corinth 3. *Nescitis quia templũ Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus* Duodecimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quod tota Trinitas habitat in homine tanquam in hospitio suo. vnde Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionẽ*

Peccata clamantia in cælum cur ita dicta.

Homicida cur sit irregularis.

Homicida filium Dei quomodo occidat.

apud eum faciemus vnde toti Trinitati contumeliam facit, qui viro iusto, in quo ipse habitat, violentiam facit.

De occisione iustorum hominum.

SEd ista ratio non videtur extendi ad mortem iniustorum hominum, & in rei veritate homicidium iniustorum hominum quantum ad aliquid, periculosius est, quam homicidium iustorum, cum scriptum sit, *Mors peccatorum pessima*. De morte vero sanctorum scriptum est. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Mors peccatorum pessima est, quia est velut quædam porta per quam in infernum intratur, & est quidam transitus ad mortem æternam. Mors vero iustorum quædam porta est, per quam fit egressus de miseria huius vitæ: & ideo non solum magnum peccatum est homicidium iustorum, sed etiam impiorum interfectio, nisi hoc fiat imperio Dei. Imperio autem Dei fit, quando fit auctoritate legis diuinæ: aliter non placet Deo. Ezech. 18. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat?* Et eiusd. 33. *Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat* & Matth. 2. *Rachel plorans filios suos, noluit consolari, quia non sunt.* vbi dicit gl. Eccl. plorat non tam pro morte translatos, quam supplicio peremptos: supplicio inquam infernali. De morte vero iustorum dicit Sapiens: Non est lugenda mors quam immortalitas sequitur. Peccatum homicidii est tantum quod Cain ponderositatem eius non valens sustinere, dixit verbum desperationis, *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear* Mirum est, quod postquam humana natura cõiuncta fuit & vnita diuinæ, quomodo aliquis ausus fuit manum mittere in hominem, vel eum occidendo, vel verberando, nisi diuino imperio, quod fit auctoritate legis diuinæ. Quando aliqua mulier nupsit alicui regi, omnes de regno illo deferunt etiam minimo de genere ipsius: quantum ergo deferendum est hominibus, cum humana natura maritata est filio Dei? Præterea si cruci tanta reuerentia exhibetur, quia coniuncta fuit corpori Christi per modicum tempus: quanta reuerentia exhibenda est humanæ naturæ, quæ vnita est diuinæ: ita quod nunquam ab ea separabitur? & hæc sufficiant de peccato homicidii. De alia vero iniectione manuum iniusta, de qua videtur hic esse dicendum, nil dicetur: quia in magna parte sunt eadem, quæ debent hominem cohibere à peccato isto cum his quæ sunt dicta contra peccatum homicidii.

omicidij ormitas.

PARS IV.

De remediis contra iram propriam & alienam.

Remedia ira aliena.

NOtandum quod contra iram alienam triplex potest esse remedium. Contra iram vero propriam octo assignabimus remedia. Primum remedium cõtra iram alienam, est mollis responsio. vnde Prouer. 15. *Mollis responsio frangit iram sermo durus suscitat rixas*, & Prouerb 25. *Lingua mollis confringet duritiam* & hoc est vnum de miraculis spiritualibus quod molle facit durum. vnde legitur in Vitis patrum de abbate Machario: quod cum properaret ad quendam locum, discipulus eius præcedens ipsum obuiauit cuidam sacerdoti idolorum portanti lignum grande. Cui dixit discipulus Macharii: Quo vadis dæmõ? At ille iratus percussit eum ita quod fere mortuum reliquit. Cui postea obuians Abbas Macharius ait: Salueris laborator, salueris At ille, Quid in me boni vidisti, vt ita me salutares? Cui senex Quia vidi te laborantem. Cui sacerdos, Et ego ex tua salutatione cognoui te seruum magni Dei. Sed quidam monachus male me salutauit, quem ego plagis affeci: & statim compunctus est sacerdos idolorum, petiitque veniam: & duxerunt vulneratum vsque ad cellam, & sacerdos idolorum monachus factus est, & dixit Hiero. Vide quid lenitas sermonis fecerit, & quid austeritas. Homo iratus est velut olla bulliens Prou. 15. *Os fatuorum ebullit stultitiam.* Ideo aqua frigida mollis responsionis superfundenda est. Ecclesi. 18. *Nonne ardorem refrigerabit ros?* Dulce verbum est velut ros refrigerans ardorem iræ: & sicut ex ore exit flatus vnde ignis materialis accẽditur, & sputum vnde extinguitur: sic ab ore exit verbum durum vnde ignis iræ accenditur, & dulce verbum vnde ignis irę extinguitur. Ad quod videtur pertinere illud Eccl. 28. *Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si spueris super illam extinguetur.* Vtraque ex ore proficiscuntur. Nec mirum si duris verbis ignis irę accenditur, cum collisio durorum corporum ignem materialem producat. Secundum remedium contra iram alienam est silentium. vnde Prou. 26. *Cum defecerint ligna, extinguetur ignis.* Velut ligna se habent verba, quæ re-

spondentur

spondentur homini iracundo, vnde ignis ira nutritur Eccl. 8. *Ne litiges cum homine litigioso, & non struas ligna in igne eius.* Securius etiam esset omnino recedere ab irato, sicut aliquis recedit ab igne, quando non vult comburi, neque calefieri ab eo. Vnde Rom. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* Tertium remedium contra iram alienam, vel odium, est beneficium. Vnde Prou. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, da illi aquam bibere. Prunas enim congeres super caput eius* Beneficia quæ inimico exhibentur, sunt velut prunæ accendentes inimicos eorum ad amorem, vnde legitur in Vitis patrũ de quodam eremita nomine Theon, qui habebat gratiam sanandi ægros, & cum venissent latrones putantes eum habere multum auri, ipse fecit stare eos foribus affixos, & mane cum incolæ vellent eos comburere pro furto, ipse ait: Sinite eos abire illæsos, alioquin à me effugiet gratia sanitatum: & statim ipsi latrones conuersi sunt ad Dominum. Legitur etiam de quodam qui vocabatur Amon, qui in Ægypto in eremo morabatur, quod latrones ei auferebant panes quibus ipse vescebatur. Vnde Amon præcepit duobus draconibus vt custodirent ostium cellę. Et cum latrones venissent ad ostium cellæ, videntes dracones obstupuerunt, quos inuenit Amon præ timore semimortuos, & fecit eis parari mensam, & compuncti facti sunt sancti homines.

De remedijs contra iram propriam.

Sequitur de remediis contra iram propriã: Quorum primum est consideratio Dominicæ passionis Gregorius: Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum quod non æquo animo toleretur, quod remedium nobis insinuatum in libro Nu. 21. vbi legitur quod filii Israel respicientes serpentem in palo, sanabuntur à morsibus serpentum ignitorum. Vnus de serpentibus ignitis est ira, à quo quis sanatur, si diligenter intendat quid Christus pro eo in cruce passus sit. Tunc enim patienter sustinebit quidquid oportebit eum pro amore Christi pati. Secundum est silentium, vnde super illud Prou. 12. *Fatuus statim indicat iram suam.* dicit gl. Natura iræ est vt prolata magis ferueat, occultata languescat. & Prou. 26. *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat.* Stultus est homo superbus, quasi stans altus, præcipue si iracundus sit. Homo enim iracundus nõ solum est stultus, sed etiam quasi insanus, vnde si silentium ei imponatur iræ mitigantur. Ad hoc potest referri quod legitur in Vitis patrum de abbate Isaac, qui requisitus à quodam fratre quare dæmones eum timerent: Respondit, ex quo factus sum monachus statui apud me vt iracundia extra guttur meum non procederet: & ideo timent me ita dæmones. Legitur etiã de beato Achille, quod quidam senex venit ad eum, & vidit ipsum sanguinem expuentẽ, & requisiuit quid hoc esset. Cui abbas Achilles respondit: Sermo erat cuiusdam fratris qui me contristauerat, sed repugnaui vt non illũ dicerem, sed petii Dominum vt tolleretur à me, & factus est ille sermo sanguis in ore meo Et postquam expui in eum, requieui sed ipsam tristitiam & sermonem illum sum oblitus. Ad istud secundum remedium videtur pertinere illud Psalm *Posui ore meo custodiam.* Psalm. 38. Tertium remedium est, consideratio diuinæ ordinationis. Nullum malum pænæ potest inferri nobis, nisi diuina ordinatione, quod magnum solatium debet esse fidelibus. Omnis enim tribulatio velut oratio est, quã cælestis medicus qui discretissimus est, & fidelissimus, habet quasi in vtre suo. iuxta illud Psal. *Statuit aquas quasi in vtre, & inde dispensat eam filiis suis prout videt expedire.* Psalm. 77 Ideo mansuete & patienter toleranda est tribulatio. Istam rationem insinuat nobis Dominus Ioan 13. dicens: *Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum?* Tribulatio etiam est quasi virga in manu matris amantissimæ: quia in manu Dei, qui filios suos diligit super omnem matrem. Esa. 49. *Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.* Non est multum timenda virga, quæ est in manu matris amantissimæ, scilicet misericordiæ Dei, præcipue quando aliquis sperat per virgam huiusmodi à gladio pænæ æternæ liberari. Ad hanc ordinationẽ respiciebat Dauid, de quo legitur 2 Reg. 16. quod cum semel malediceret sibi, & Abisai comminaretur maledicenti, ait Dauid: *Dimitte eum vt maledicat iuxta præceptum Domini.* Quartum remedium est, considerare vtilitatem quam habet tribulatio, quæ toleratur tam in præsenti quam in futuro. *Tribulationum vtilitas.* Hanc vtilitatem insinuat Dauid quando dicit de persecutoribus: *Circundederunt me sicut apes.* Psalm. 87. Apes aculeo pungunt, sed ex alia parte mel tribuunt, & licet timeantur quia pungunt, amantur quia mel tribuunt Sic persecutores

licet pugnant dum tribulationem inferunt: tamen amandi sunt, quia mel cælestis dulcedinis quodammodo conferunt. Materiam enim æternæ coronæ homini ministrant. Quintum remedium est, consideratio status in quo est iniurians. Insanus enim est, sicut prius est ostensum. Irrogata enim iniuria, ipsius est insania qui facit, vt dicit philosophus. Ideo compati debemus ei, potius quã irasci. Sextum remedium est, consideratio propriorum defectuum. Facilius enim quis portat defectus alienos, quando ipse suos nouit, quos oportet ab aliis portari. Vnde Prou. 19. *Homo indigens misericors est* Ideo aliqui defectibus aliorum ita de facili irascuntur, quia suos non agnoscunt. Sen. Regum animos induimus. Illi obliti suæ infirmitatis alienæ deseruiunt, quasi iniuriam acceperint. Augustinus. Irasceris seruo tuo ne peccet, irascere tibiipsi ne tu pecces. Septimum remedium est, consideratio finis nostri, mortis scilicet, & eorum quæ post mortem sequuntur. Vnde Eccles. 28. *Memento nouissimorum, & desine inimicari*: Et subditur: *Memento timorem Domini, & ne irascaris proximo.* Octauum remedium est, consideratio propriæ impotentiæ. Multi sunt qui ideo iram seruant contra proximum suũ, quia reputant dedecus esse non vindicare se de eo qui eis iniuriatus est: qui attendere debent, quod nec etiam potestatem habent defendendi se à muscis & à pulicibus. Vnde Aug. Homo tibi conuicium dicit, & tumes, & iratus es, pulicibus resiste vt dormias, &c.

TRACTATVS IX.

De Peccato Linguæ.

PARS I.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ deberent monere hominem ad diligentem custodiam linguæ.

VLtimo inter peccata dicendum est de peccato linguæ, quia istud peccatum remanet post alia peccata. Multi cauent sibi ab aliis peccatis, qui non cauent à peccato linguæ. Agemus autem de peccato linguæ hoc modo. Primo agemus de custodia linguæ in communi. Secundo, enumerabimus diuersa peccata linguæ, & de vnoquoque eorum secundum ordinem prosequemur. Tertio vero tangemus de remediis contra peccatũ linguæ. Multa vero sunt quæ deberent homines mouere ad diligentem custodiam linguæ. Primum est, quod Dominus hominem in lingua honorauit præ cæteris creaturis. Nulli enim creaturæ dedit Deus linguam materialem ad vsum loquelæ, nisi homini: quod non paruus honor est, nec paruum beneficium. Si vero nõ credis beneficium istud esse magnũ, cogita si mutus es, quantum beneficium putares si redderetur tibi loquela. Plus enim amares hoc, quam si daretur tibi infinita pecunia. Vnde valde ingratus est homo qui Deum peccando inhonorat in membro illo, in quo Deus hominem præ cæteris creaturis honorauit. Secundum est hoc, quod lingua quantum ad vsum loquelæ, organum est orationis: verbum vero nuntius est rationis, sicut dicit Augustin & in solis habentibus rationẽ inuenitur naturaliter. vnde à ratione regi debet, & solum ad imperium rationis debet lingua exire ad actum loquelæ. Indecens est vt rationis nuntius sine ratione mittatur. Ex quo secundum Psal. *Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*, de iure posset ei à Deo auferri vsus loquelæ. Ad iumentũ enim non pertinet loquela. Tertiũ est quod aues quæ non receperunt tantũ Beneficium in lingua quantum homo, nec aliquam mercedẽ à Deo expectant, pro vsu linguæ suæ laudent creatorẽ suum. Vnde multum potest Deus offendi, si homo ei in lingua contumeliam irrogat, ex quo congregatio auium eum laudat. Quartum est hoc, quod lingua est membrum valde nobile, & in quo multum indecens est omnis immunditia. Nulla etiam immunditia maior est immunditia peccati, imo non reputatur corporalis immunditia comparatione ad peccatum. vnde Mat. 15. *Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem.* Diligenter ergo custodienda est lingua, ne à peccato inquinetur: qui etiam non plus timet inquinare linguam suam peccato, quam cetera membra, porcus videtur potius quam homo Porcus enim rostrum in lutum ponit sicut & pedem, nec magis parcit ori, quam pedi. Homo qui non timet inquinare os suum peccato, velut canis macelli est, qui labia solet habere sanguinolenta. Abominabilis

Marginalia (left): ...ngua vi... ...m vita... qua mo... ...ant. Lin... ...a oratio...

Marginalia (right): ...nis organũ. Psalm. 4.

bilis etiam hominibus potest esse & Deo: quia permmittit in os suum intrare ea quæ immundiora sunt muscis & pulicibus. Diabolum etiam permittit excreare sibi in gulam. Immunditia enim peccati sputum diaboli est. Multum turpis est, qui diabolum, qui immundissimus est, permittit nidificare in ore suo. Quintum quod deberet homines mouere ad diligentem custodiam linguæ, est officium ad quod lingua deputata est. Est enim deputata ad orandum, & ad Deum laudandum, ad susceptionem corporis & sanguinis Christi, & ad proferenda verba sacra, quorum quodlibet linguæ sanctitatem magnam requirit. Oratio magnam sanctitatem linguæ requirit; quia secundum Gregor. cum indignus ad intercedendum mittitur, itati animus ad deteriora prouocatur. Vnde lingua quæ toties Deũ offendit, non de facili oratione exauditur. Laus etiam Dei similiter sanctitatem magnam requirit, *quia non est speciosa laus in ore peccatoris*: vt dicitur Ecclesiastic. 15. Dominicum etiam corpus quod in ore recipitur, sanctitatem magnam requirit: vnde sicut multum peccaret, qui in calice vbi corpus Christi recipitur, lutum immundum poneret: sic multum peccat qui os suum, in quo corpus Christi recipitur, per peccatum inquinat. Verba etiam sacra, quæ in ore hominis debent versari, sanctitatem similiter oris requirunt, cum sint reliquiæ Domini. vnde Matth. 7. sanctum vocatur, vbi Dominus ait: *Nolite sanctum dare canibus.* Si vestes quæ Dominicum corpus retegerunt pro reliquijs habentur, multo plus verba quæ ex ore eius processerunt. Quod verba Domini reliquiæ sint, probant miracula spiritualia quæ per ea fiunt. Cæci enim spiritualiter per ea illuminantur. Vnde Psalm. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Et mortui spiritualiter viuificantur. vnde Ioann. 5. *Venit hora & nunc est quando mortui audient vocem filii Dei: & qui audierint, viuent.* Inter alia membra os maxime videtur esse deputatum diuino officio: & bene iustum esset, cum Dominus omnia membra hominis fecerit, vt saltem vnum membrorũ sibi mundum seruaretur vnde seruiretur ei. Sextum est hoc, quod lingua custodita, anima custoditur. vnde Prou. 13. *Qui custodit os suum, custodit animam suam.* Homo qui os suum non custodit, est quasi ciuitas absque muro. vnde Prouer. 25. *Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Est etiam sicut castrum vel domus absque porta. vnde legitur in Vitis patrum. quod quidam senex cum quibusdam fratribus ibat ad beatum Antonium, & audiuit multa ab illis in via de sacra scriptura, & de operibus manuum suarum, sed ipse per omnia tacebat: & cum venissent ad Antonium dicit Antonius seni: Bonos fratres habuisti comites itineris tui? At ille: Boni sunt quidem, sed habitatio eorum non habet ianuam. Qui vult, intrat in stabulum eorum, & soluit asinum. Qui vult custodire castrum aliquod, oportet quod diligentiam habeat circa ostium portæ, vnde ibi turres solent fieri. Etiam in claustris ad portam custodes consueuerunt poni. Sic qui vult custodire animam suam, oportet quod diligentiam adhibeat circa custodiam oris. Homo etiam os non custodiens, est vas absque operculo: & ideo immundus est, iuxta illud Num 9. *Vas non habens operculum, neque ligaturã desuper immundum erit.* Est etiam velut equus absque fræno, & nauis sine gubernaculo. Vnde Iacob. 3. *Si equis fræna in ora mittimus, ad consentiendum nobis omne corpus eorum circumferimus. Et naues quamuis magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur tamen à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit. Ita & lingua modicum quidẽ membrum est, & magna exaltat: id est, ad magna præmia vel tormenta ducit.* Septimum est pronitas ad malum quæ in lingua est. Quam insinuat Iac. 3. dicens *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum, & cæterorũ domantur, & domita sunt à natura humana: linguã autem nullus hominũ domare potest.* Et subditur. *Est enim inquietum malum plena veneno mortifero.* Et in eodem 3. *Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis.* vbi dicit Gl. Vniuersitas, quia per eam fere cuncta facinora aut concinnantur, vt latrocinia & stupra: aut patrantur, vt periuria, falsa testimonia: aut defenduntur, vt cum quilibet scelus suum excusat quod commisit. Lingua enim in humido siue in lubrico est, & ideo de facili labitur. Ideo scriptum est. Eccl. 14. *Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo.* Propter pronitatem ad malum, quæ in lingua est, ponitur sal in ore paruulorum qui baptizantur, ad ostendendum quod membrum illud de facili putrefiat, & vermibus vitio-

Liunga rationi deputata

Psal. 18.

Oris custodia necessaria

Linguæ pronitas

rum scaturiat. Propter eandem causam Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, potius quam in manibus vel aliis membris, vt ostenderetur quod membrum illud maxime inflammatum erat igne infernali. Vnde necessarium erat multum vt igne cœlesti inflāmaretur. Propter eandem causam, etiam quū manus & cætera membra in patulo sint, lingua tamen inclusa est quodammodo à natura. Et merito, cum propter falsitatem suam & pronitatem ad malum, bene conclusione indigeat. Octauum quod deberet homines mouere ad diligentem custodiam linguæ, est hoc, quod lingua multum potens est ad nocendum. Quam potestatem nocendi vult ostendere Iacobus, quando linguam ignem vocat. Iac. 3. *Ignis enim inter omnia elementa potentior est ad destruendum.* Eandem etiam potestatem insinuat quando dicit quod lingua inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna: id est, suggestione diaboli, vt dicit Gloss. interlin. Rota autem natiuitatis vocatur vitæ præsentis cursus. Potestas nocendi quæ est in lingua, apparebit si ostendatur quod noceat, & quantum noceat, quam velociter, & quot modis. Nocet autē lingua & ipsi loquenti, & ei cui loquitur, & ei, de quo loquitur. Ipsi loquenti nocet multipliciter. Primo, gratiam Dei auferendo. vnde Bern. Leuis res sermo: sed grauiter vulnerat, aptissimum euacuandis cordibus instrumentum. Aufert etiam gratiam hominum. vnde Eccles. 20. *Sapiens in verbis amabilem se facit: gratia autem fatuorum effundetur.* Prouer. 10. *Os stulti confusioni proximum est.* Eccles. 5. *Honor & gloria in sermone sensati: lingua imprudentis subuersio illius.* Nulla enim bestia adeo nocet hominibus, sicut lingua si non custodiatur. Os vnius mali consiliarij vel suggestoris quandoque destruit vnam totam patriam, quod non facerent centum lupi. Centum etiam templa spiritualia vel plura per iram accendit lingua vna. Lingua etiam vnius aduocati destruit abbatiam vnam, vel archiepiscopatum vnum, dum facit illū poni in manus alicuius qui ex parte diaboli est. vnde Eccl. 28. *Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gētem. Ciuitates munitas diuitum destruxit.* Nocumentū vero quod facit lingua valde magnū est. vnde Eccl. 28. *Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per linguā.* Qui enim intereūt per linguā, morte

Lingua nocumēta.

animæ intereunt: Illi autem qui gladio, corpore intereunt. Item in eodem. *Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ cōminuet ossa.* Cordi n. letale vulnus infligit. Multis etiā modis nocet. Nocet enim occulte: & ideo comparatur serpenti. vnde Psal. *Acuerūt linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum.* Nocet etiam à remotis: ideo sagittæ comparatur Ier. 9. vbi dicitur. *Sagitta vulnerans lingua eorum.* Item ibidem 9. *Extenderunt linguam suam arcum mendacij & veritatis.* Lingua eius qui est in Gallia nocet ei qui est vltra mare, dum eum infamat. Itē existens in terra nocet ei qui est in cælo dum Deum & sanctos blasphemat. vnde Psal. *Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum transiuit in terra.* Nocet etiam lingua proximo: & ideo gladio cōparatur. Vnde Psa. *Exacuerūt vt gladium linguas suas.* Et iterum *Lingua eorum gladius acutus.* Velociter etiam nocet lingua. vnde Bern. loquens de illo verbo, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, dicit: Vtique tam veloces quam velociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & tantum vnum verbum profert, & tamen vnum verbum vno momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. Nonum, quod deberet mouere homines ad diligentem custodiam linguæ, est hoc, quod nisi lingua diligenter custodiatur, primo sæuit in dominum suum. vnde Prou. 18. *Os stulti contritio eius.* Et 26. *Os lubricum operatur ruinas.* Decimum est cruciatus linguæ quem sacra scriptura commemorat Luc. 16. vbi dicit diues, qui erat in inferno: *Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aqua: vt refrigeret linguā meā.* Gloss. Cruciatus linguæ specialiter exprimitur, vt peccatum linguæ specialiter declinetur. Similiter cruciatus linguæ exprimitur Apoc. 16. vbi sic legitur: *Commanducauerūt linguas suas præ dolore & blasphemauerūt Deum cœli præ doloribus & vulneribus suis.* Nō dicit quod manducauerunt manus suas, sed linguas suas. Eadem de causa qua prius. Vndecimum est difficultas custodiendi linguam. Propter quā difficultatem legitur in Vitis patrum de quodā sancto, qui clamabat incessanter: Domine Deus meus, libera me à lingua. Eccl. 22. sic legitur: *Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculū certū vt non cadam ab ipsis, & lingua mea*

Psal. 138.

Gladio comparatur.

Psal. 72.

Psal. 56.

perdat

perdat me? Et Psal. *Domine labia mea aperies*, &c. Et iterum: *Pone Domine custodiã ori meo*. & Prou. 16. *Hominis est præparare animam, & Domini est gubernare linguã*. Duodecimum est, vtilitas magna quæ sequitur ex custodia linguæ: quę vtilitas insinuatur. Prouerb. 12. vbi sic legitur: *Vnusquisq; de fructu oris sui replebitur bonis*. Non est autem aliquis ita pauper, qui in breui non possit ditari de fructibus oris sui, si illud diligenter excoleret. De his fructibus dictum est in tractatu de Acedia, in capitulo de Otio. Vtilitas bonæ linguæ innuitur Prou. 10. vbi sic legitur. *Vena vitæ os iusti*. Propter vtilitatem huius membri potius apparuit Spirit⁹ sanctus in linguis, quã in manibus, vel in aliis membris. Membrorum enim vtilius voluit sibi eligere. Tertiumdecimum, est periculum quod accidit nisi lingua custodiatur. Sine custodia enim linguæ non potest homo bonus fieri: & si bonus est, fit malus. Ad primum videtur pertinere illud Iob. 11 *Nunquid verbosus iustificabitur*. Et Greg. Vera sententia est quæ legitur: Cultus iustitiæ, silentium. & Leuit. 15 *Vir qui patitur fluxum sanguinis immundus est*. Ideo dicitur Iac. 1. *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam à malo sed seducens cor suum, huius vana est religio, quia vadit in nihilum*. & in Psal. *Quis est homo qui vult vitã?* quasi aliquis respondisset, Ego subditur. *Prohibe linguam tuam à malo*. & Pro. 18. *Mors & vita in manib linguæ*. Et Mat. 12. *Ex verbis tuis iustificaberis & ex verbis tuis condemnaberis*. Ad periculũ istud ostendendum valet quod legitur de Secundo philosopho, qui cum rediisset à studio Atheniensi, & mater eius interpellaret eum de turpitudine, & instaret, ipse dixit: Non intrabo vnde exiui. Quod intelligens mater, dolore mortua est, & tunc dixit ille: Quid est optimũ, & quid est pessimũ verbum? & perpetuo silentio se damnauit. Si etiã aliquis est in bono statu, nisi linguam suam custodiat, cito corruet. Vnde Prou. 12. *Propter peccata labiorum ruina proximat malo* Ideo dicitur Eccl. 8. *Beatus est, qui recte est à lingua nequã*. Decimumquartum est, quod magna pars nostrę bonitatis est in custodia linguæ. Vnde Iac. 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*. Decimumquintũ est, quod magna pars sapientiæ in moderatione ipsius linguæ consistit: vnde Prou. 17. *Qui moderatur suos doctus & prudens est*. & eiusdem 10. *Qui moderatur labia sua, prudentissimus est*. Non solum prudens est vel prudentior, sed etiam prudẽtissimus. Prudens est qui loquitur quãdo loquendum est. Vnde Eccl. 20. *Homo sapiens tacebit vsque ad tempus*. Prudentior est, qui loquitur talia, qualia debet loqui, vt qui loquitur verba pura à falsitate & proximi nocumento, & à contumelia Dei. vnde Prou. 15. *Sermo purus pulcherrimus est*. Prudentissimus vero est ille, qui modum seruat in verbis: qui scilicet dulciter loquitur absque clamore & asperitate, quod non parum est vtile. vnde Prou. 16. *Qui sapiens est corde, appellabitur prudẽs: & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet*. Magis enim proficiunt qui habent dulcedinem linguæ, quam qui habent sapientiam magnã in corde. Sed videtur quod potius Salomon debuerit dicere: Qui moderatur cor suum, prudentior est, quam qui moderatur, &c. Ad quod respondẽdum est, quod non potest esse sermonis moderatio absque cordis moderatione. Folia enim non possunt se habere moderate radice commota. Et ille maxime dominatur animo suo, qui adeo habet suum in potestate sua: quod non licet ei vti armis suis etiam paratissimis in sua defensione, quæ sunt verba. Verbis quasi sagittis hostes de longe percutimus.

Psal. 140. Linguæ bonæ vtilitas.

Psal. 33.

Sermonis moderatio absque cordis moderatione nõ possidetur.

Quod in moderatione prædicationis habendus est respectus ad quinque.

Notandum quod in moderatione prædicationis habẽdus est respectus ad quinq; Specialiter autẽ ad personam quæ loquitur. Vnde Prou. 17. *Non decent stultum verba cõposita, & ad materiã de qua homo loquitur*. vnde Hier. Materias grandes ingẽia parua non sustinent, & ad personam cui homo loquitur: quia sicut dicit Greg. secundum capacitatem auditorum, formandus est sermo doctorum, & hoc quantum ad prolixitatem sermonis: & quantum ad sublimitatem, sunt qui minus capacibus tot & tanta dicere volunt, quod ipsi nihil retinent. Isti volunt mittere dolium vnum vini in lagenam vnã, vel in scyphum vnum. Quarto respectus est habendus ad temporis opportunitatem. Vnde Eccl. 20 *Ex ore fatui reprobatur parabola, quia non dicit eã in tẽpore suo*. Et Prou. 15 *Sermo opportunus optimus est*. Quinto habendus est respectus ad feruorem. Vnde Eccles. *Noli esse iustus multum. Sunt qui quærunt ensem ad muscam occidendam, & securim ad ouum frangendum*. qui scilicet ad-

Prædicator verbi Dei quid debeat obseruare

minimam negligentiam cum tanto feruore mouentur, sicut si esset magnum peccatum: quod raro expedit fieri, & si in casu multum conandum fit, etiam contra paruas negligentias quando aliter corrigi non possunt. Greg. super Ezechie. Obsecro disce qualiter vnumquemq; alloqui debeas quem corrigi vis: & noli in parte ista ambulare in sensu suo: imo in furore tuo. Decimosexto debet mouere ad custodiam linguæ, exhortatio sacræ scripturæ: vt est illud Eccles. 28 *Ori tuo facito ostia.* & ibidem: *Verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos: & attende ne forte labaris in lingua.* Et Eccles. 5. *Ne temere quid loquaris, ne cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo.* & Prou. 4. *Remoue à te os prauum.* Decimoseptimo debent mouere ad custodiam linguæ exempla. vt est illud 1. Reg 3. *Creuit Samuel, & Dominus erat cum eo: & non cecidit ex omnibus verbis eius in terram.* & in descriptione viri iusti dicitur in Psal. *Et folium eius non defluet.* Et alibi in Psal. *Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea.* Decimooctauo debet hominem mouere ad custodiam linguæ hoc, quod oportebit verba nostra transire per districtũ iudicium Dei. Ideo debent hæc verba nostra saltem transire per iudicium nostrum vnde in Psal. dicitur de lingua iusti, quod loquitur iudicium: id est sententiam examinatam: & vt breuiter dicam: sicut per loquelam perpenditur vtrum aliquis sit Gallicus, vel Theutonicus, vel alterius nationis vnde in Euangelio: *Vere tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit*: sic per loquelam perpenditur in aliquo vtrũ sit bonus vel malus. vnde Eccl. 4. *In lingua sapientia dignoscitur.* Idem Eccles. 27. *Ante sermonem non laudes virum. Hæc enim tentatio est hominũ* Hier. In pondere verborum probatio existit humanæ vitæ.

Psal. 1.
Psal. 8.

DE VIGINTIQVATVOR PECcatis linguæ.

PARS II.

Quæ habet vigintiquatuor capitula.

CAPVT I.

De ordine dicendorum in ista parte. Et primo de blasphemia.

Dicto de custodia linguæ in communi, consequenter enumeranda sunt diuersa peccata linguæ, vt de his prosequamur. Ex quibus 24. enumerare sufficiat, quæ sunt blasphemia, peccatũ murmuris, peccati defensio, periurium, mendacium, detractio, adulatio, maledictio, conuiciũ, contentio, bonorum derisio, prauum conuicium, peccatũ seminantium discordias, peccatum bilinguium, rumor, iactantia, secreti reuelatio, indiscreta cõminatio, indiscreta promissio, otiosum verbum, multiloquium, turpiloquium, scurrilitas, & indiscreta taciturnitas. Et primo prosequamur de quatuor primis, quia illis directe peccatur in Deum. Inter quæ incipiemus de peccato blasphemiæ, quia maius est. De quo peccato hoc modo agemus. Primo notificabimus istud peccatum. Secundo ponemus ea quæ valere possunt ad detestationem huius peccati Tertio, dicemus de personis, quæ videntur esse consentientes blasphemantibus. Quarto, tangemus aliquid specialiter de spirituali blasphemia. Notandum ergo secundum Aug. Blasphemia est quando aliquid attribuitur Deo, quod Dei nõ est, vel quando negatur de Deo quod ipsius est vel quando aliquis vsurpat quod Dei est. Nos autem hic blasphemiam intelligimus verbũ in contumeliam Dei prolatum: vt cum aliquis iratus vindicare se volens de Deo, aliqua membra de ipso nominat, quæ nominanda non sunt.

Lingua peccata 24. enumerantur.

De his quæ valent ad detestationem huius peccati, & de pœnis blasphemorum.

Multa vero sunt quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Primum est pœna qua legitur Dominus punisse blasphemos: de qua legitur Leuit 24. *Ecce egressus filius mulieris Israëlitidis, quẽ pepererat de viro Ægyptio, iurgatus est cum viro Israëlita. Cumq; blasphemasset nomen domini, & maledixisset ei adductus est ad Moysen, miseruntq; eũ in carcerẽ donec noscerent quid iuberet Dominus: qui locutus est ad Moysen: Educ blasphemũ extra castra. & ponent omnes qui audierunt manus super caput eius, & lapidabit eũ populus vniuersus.* Et deinde promulgauit legẽ de pœna blasphemorũ, dicens: *Loquere ad filios Israel Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatũ suũ, & qui blasphemauerit nomẽ Domini, morte moriatur, lapidib. obruet eum omnis multitudo populi.* De pœna etiam blasphemiæ exemplũ refert Grego. in dialogo, quod quidã Romæ tenere

Exemplum.

dilexit

dilexit quendam puerum quinq; annorũ, qui consuetus erat blasphemare nomen Domini statim quando animo eius aliquid obstitisset: quadam autem die cum pater eius teneret eum in brachiis; clamauit puer: Nigri homines veniunt qui me tollere volunt, qui cum hoc dixisset, nomen Domini blasphemauit, & animam reddidit. Si Deus in puero quinque annorum peccatum istud sic vindicauit, nunquid parcet adultis & discretis qui hoc peccatum committunt? Peccatum istud punitur etiam frequenter à Deo in præsenti, vel spiritualiter, vel corporaliter. Spiritualiter, quia multoties subitanea morte moriuntur homines blasphemiis assueti Vnde Prouerb. 20. *Qui maledicit patri vel matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris.* Patri maledicit blasphemus, dũ Domino maledicit. Matri etiam maledicit, dum triumphantẽ Ecclesiam blasphemat, quę mater nostra est: & ideo lux in mediis tenebris ei extinguetur, quia in peccatis suis morietur. Peccatũ istud vix remittitur: iuxta illud Matth. 12. *Spiritus blasphemia non remittetur,* id est, vix remittetur. vnde peccatum ad mortem vel in mortem dicitur. Eccl. 23. *Est alia loquela cõtraria morti, non inuenitur in hæreditate Iacob.* Promiserat auctor de loquela iuramenti, & subdit. *Est alia loquela cõtraria, &c.* Blasphemia contraria dicitur esse iuramento, quia in iuramento nominatur Deus: in blasphemia diabolus. In iuramento quando fit eo modo quo debet, honoratur Deus, quando nomen eius ad confirmationem veritatis assumitur. In hoc enim Deus ostenditur veritatis cultor & auctor. In mortem vero blasphemia dicitur esse, quia frequenter moriuntur blasphemantes in peccato. Vnde blasphemi multum deberent rogare viros sanctos, vt orarent Deum quod sibi dimitteretur peccatum istud. Non enim impetrat quicunque remissionẽ huius peccati, immo oportet hominẽ esse magni meriti ad hoc quod impetret alteri remissionem huius peccati. Vnde 1. Ioan. vlt. *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis,* id est, quicunque. Pœna etiam corporali punitur peccatum blasphemiæ frequẽtius quam aliud peccatum: vnde accidit quod lusoribus qui Deum blasphemant, facies quandoq; præposteratur. Cuidam etiã militi dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearũ cecidit. Secundo potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo magna q̃ est in eo qui blasphemat. Dupliciter vero ingratus est blasphemãs: & quia in membro illo Deum inhonorat, in quo Deus præ cæteris creaturis honorauit homines, scilicet in lingua, & quia membra illa infirmitatis humanæ, quæ propter salutem ipsius Deus assumpsit, ipse ad contumeliam Dei nominat, & ingratus est de beneficio incarnationis, & quasi Deus non satis fuerit affectus cõtumeliis à Iudęis pro amore ipsius, ipse adhuc contumelias supra contumelias addit. In hoc deterior Iudęis, quia ipsi affecerũt eũ contumeliis mortalem & infirmum, & in statu humilitatis, sed blasphemus Deum cõtumeliis afficit immortalem & regnãtem in cœlis. Iudæi aliquantulum per ignorantiã excusantur. Nesciebant enim Deum esse quẽ contumeliis afficiebant. *Si enim cognouissent, nũquam Dominum gloriæ crucifixissent.* 1. ad Corinth. 2. Blasphemus vero eum cõtumeliis afficit quem credit esse Deum. Tertio debet cohibere à peccato isto hoc, quod blasphemus videtur esse deterior omnibus creaturis Alia enim creaturæ Deum laudant & benedicũt, ostendẽdo eius potentiam, bonitatem & sapientiã. Nec solum Deum laudant, & benedicunt, imo etiam ad eum laudandũ homines inuitant. Vnde Gregor. Mirum est qualiter homo Deum semper non laudat, cum omnis creatura semper ad eum laudandũ inuitet. Vnde valde miser est homo blasphemus, qui specialiter propter hoc linguam accepit vt Deum laudaret, qui Deũ non laudat, sed cõtra admonitionem aliarum creaturarum eum blasphemat.

Quibus circumstantijs pateat huius peccati magnitudo.

Quarto debet cohibere à peccato isto, magnitudo huius peccati, quæ multis circũstantijs potest manifestari. Primo ex hoc, quod in isto peccato infertur cõtumelia Deo in propria persona. cui alij peccatores contumeliam inferunt in rebus suis. Fur vel raptor contumeliam inferunt Deo in possessionibus seruorũ eius: homicidæ enim in seruis eius, sed blasphemus infert ei contumeliam in propria persona: & ideo non parum displicet Deo peccatũ blasphemiæ. Multũ displicet Principi quando infertur ei cõtumelia in subditis eius, sed amplius displicet quãdo in eo qui est de propria familia: sed longe magis quãdo in filio, vel in filia: sed super omnia

ista quando infertur ei contumelia in propria persona. Secundo potest ostendi magnitudo huius peccati per sublimitatem personæ cui blasphemia infertur. Secundum enim sublimitatem personæ, cui infertur aliqua offensa, augmentatur culpa. Offensa magna est cum cõuicium dicitur alicui burgensi, sed maior si dicatur militi, sed longe maior si dicatur principi, ergo in infinitum maior est, si in infinitum maiori dicatur. Vnde cum in peccato blasphemiæ conuiciũ dicatur Deo, qui in infinitum maior est omni Domino terreno, peccatum illud nimis magnum est. Tertio facit ad magnitudinem huius peccati hoc, quod in peccato isto Dei contumelia principaliter intenditur. Alii peccatores etsi contumeliam Deo inferant, tamen præter intentionem & voluntatem illorũ est contumelia illa, & bene vellent abstinere à contumelia illa si possent habere delectationem quam quærũt absque contumelia illa. Sed blasphemus in contemptum & contumeliam Dei blasphemat, volens se vindicare de Deo quum tamẽ Deus sine culpa sit. Quarto facit ad detestationem huius peccati, peruersitas magna quę est in peccato isto. Multum enim peruersi sunt homines blasphemi qui bona quæ agunt sibi attribuunt, mala vero Deo adscribunt: quum econtrario mala propter culpas eorum eis eueniant, bona vero ex gratia Dei recipiant. Quinto facit ad detestationẽ huius peccati magnus contemptus qui est in blasphemantib. qui potest manifestari ex hoc quod ipsi dicunt quod non possint se à blasphemia cohibere. Si autem quæratur ab eis vtrum aliquando conuiciũ dixerint Episcopo vel Archiepiscopo, vel alicui principi, ipsi respondent quod non. Imo multi sunt qui dicerent se nunquã dixisse conuicium alicui gartioni, nisi ipse prius dixerit eis: & tamen nõ possunt abstinere, sicut ipsi dicunt, ne Deo contumeliam dicant. Mira insania, potest aliquis abstinere ne dicat contumeliam gartioni nisi ipse meruerit, tamen dicit se non posse abstinere quin regi gloriæ contumeliam, dicat, quum tamẽ ipse nunquam ei conuicium dixerit, nec aliquid mali meruerit, magis proculdubio videtur talis contemnere Deum, quam gartionem vnum. Sexto facit ad magnitudinẽ huius peccati hoc, quod istud peccatum est in patrem cœlestem, & ideo morte dignum est. Vnde Matth. 15. *Qui maledixerit patri vel matri morte moriatur.* Blasphemi sunt illa generatio, de qua legitur Prou. 30. *Est generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.* Blasphemi etiam assimilantur Cham filio Noe, qui verenda patris fratribus suis ostendit. Propter quod filius eius maledictionem suscepit, vt legitur Genes. 9. Quinto deberet cohibere à peccato isto hoc, quod blasphemia peccatum diabolicum est, & quasi loquela infernalis, cuius signum est horripilatio, quam facit istud peccatum in audientibus. Vnde Eccles. 27. *Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio aurium.* Vnde satis videtur quod diabolus in blasphemis loquatur, quando ex hoc audiens horripilationem habet. Sicut aliquis à Teuthonica lingua Theutonicus perpenditur: sic blasphemus ex loquela ista de familia diaboli esse dignoscitur, & ad infernum videtur pertinere. Vnde sicut dictũ est Petro Mat. 26. *Vere tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit.* Sic potest dici de blasphemo: Vere tu de inferno es: nam & loquela tua manifestũ te facit Illi qui in inferno erunt blasphemabunt Deum propter magnitudinem doloris. Vnde Apocal. 16. *Blasphemauerunt Deum cœli pro doloribus & vulneribus suis.* Sicut filii Dei assuescunt hoc benedictioni & laudi diuinæ, volentes addiscere officium in terris quod facturi sunt in cœlis: sic filii diaboli assuescunt blasphemiis addiscentes in mundo isto officium quod facturi sunt in inferno. Sexto deberet cohibere à peccato isto hoc, quod blasphemia Dei conuicium est dictum ei à proprio seruo illius, & ideo nõ de facili consequitur homo remissionem huiusmodi peccati. Vnde Eccl. 22. *Mittens lapidem in volatilia deiiciet illa: sic & qui conuiciatur amico dissoluit amicitiã. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, est ne metuas: est enim concordatio excepto conuicio & improperio & superbia, & mysterii reuelatione &c.* Ad literã nobiles post magnas guerras postquã in bello se læserint, amici efficiuntur. Si quis autem conuicium aliquod dixerit eis toto tempore vitæ suæ memores sunt conuicii illius. Si conuicium vnũ dictum alicui cum tanta difficultate à corde illius recedit, quantũ timendum sunt illi qui regi glorię toties conuiciantur. Qui delectantur Deũ blasphemare Iudæis deteriores videntur qui in consuetudine habebant

bebant quod audita blasphemia aures obstruebant sibi. Vnde super illud Act. 7. *Continuerunt aures suas.* dicit interlin. ne blasphemiam audirēt. In signum etiam doloris scindebant vestimēta sua. vnde super illud Matth. 26. *Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua,* dicit gloss. Mos est Iudæorum cū aliquid blasphemiæ audiunt, scindere vestimenta sua. Canibus etiam peiores videntur. Canis enim non mordet Dominum suum, nec dilacerat. ipsi vero dilacerant Dominum, dum Deū blasphemant. Ipsi eodem ore quo vinū à Deo creatū biberunt incontinenti cū mordent, & contumelijs afficiunt, similes canibus rabidis qui manum quæ sibi panem porrigit, mordent. Maius etiam peccatum videtur esse blasphemia, quam hæresis. Hæreticus enim ea loquitur de Deo, quæ credit esse vera: blasphemus vero contra conscientiam suam de Deo dicit, quæ scit non esse dicenda.

Quam culpabiles sint, qui blasphemos tolerant, cum possint prohibere.

NEc solum blasphemi culpabiles sunt apud Deum, sed etiam illi qui tolerant peccatum istud, cum prohibere possint: vt pater & mater, qui non corrigunt filios suos blasphemantes, & quandoq; hac de causa amittunt eos. Dominus enim eos interficit; vt patet exemplo Gregorij prius posito in eodē cap. Similiter illi culpabiles sunt qui permittunt contumeliam Deo fieri in domibus suis, cum prohibere possint. Nullus homo timens Deum permitteret alicui, quem sanctum crederet, contumeliam inferri in domo sua ex quo posset hoc prohibere. Quanto magis tolerare non debet vt contumelia creatori suo inferatur in domo sua, ex quo potest prohibere? Vix possunt homines sustinere quod coram eis conuicium dicatur patri suo vel Domino terreno. Quomodo ergo possunt hoc sustinere de patre suo cælesti? Nunquid culpabilis esset, qui permitteret in cellario suo templum alicui dæmoni fieri, & in ipso sacrificari? Nonne taberna in qua luditur & blasphematur, vere diaboli templum est, in quo Deus inhonoratur, & diabolus honoratur? Quomodo ergo potest sustinere hoc qui fidē veram habet? Domini etiam culpabiles sunt, qui in terra sua talia permittunt fieri. Sicut illi culpabiles sunt, qui in terra sua paganorum idololatriam tolerant. Blasphemia etiam idololatria deterior esse videtur in hoc, quod

Templum Diaboli taberna.

idololatria honorem suum aufert Deo: sed blasphemia non solum honorem aufert, sed etiam contumeliam infert. Magna peruersitas est principum, qui bona subditorum suorum accipiunt quando Deus hoc prohibet. quando vero possunt accipere ad honorem Dei, & salutem animarum, nolunt; Domini enim possent pœnam pecuniariam imponerē meritorie illis qui blasphemant. Non sunt etiam sine culpa qui locant eis taxillos, & similia, & qui assistunt ludentibus vel blasphemantibus, quasi velint habere de fœtore blasphemantium. Iudæis deteriores, in hoc quod Iudæi obturant aures suas audita blasphemia & signa doloris ostendunt. Et, vt breuiter dicam, in hoc distingui possunt filii Dei à filiis diaboli, quod filii Dei possunt tolerare quod pater eorum à blasphemantib. sagittetur. Filii vero diaboli non curant quando vident Deū ita sagittari. Quod tali exemplo potest ostendi. Fuit quidam vxorem habens, & ex ea tres filios, secundum opinionem suam. Cui vxor eius cum quadam die litigaret cum eo, obiecit, quod ipse credebat habere tres filios, sed vnus tantum erat suus. Requisita vero ab ea quis suus esset, noluit ei indicare. Deinde cum pater infirmaretur ad mortem & vxor defuncta esset, ipse faciens testamentum omnia dimisit illi qui filius suus erat. Post mortem vero eius contentio facta est inter illos tres, quos ipse tanquam filios suos nutrierat, cuius esset hæreditas. Quilibet enim dicebat quod ipse filius erat, & quod sua debebat esse hæreditas. Vnde cum delatum esset ad iudicem: præcepit iudex vt pater mortuus alligaretur ad arborem, & ille qui directius sagittam in eum mitteret, hæreditatem haberet, Vnde alligato patre ad arborem, duo ex illis sagittauerunt eum. Tertius vero videns patrem suum sagittari, offensus est vltra modum contra alios duos, & dixit quod patrem suum nullo modo sagittaret. Ex quo cognitum vere est, quod ipse filius erat ipsius & data est ei hæreditas. Simile iudiciū fecit Salomon 3. Reg. 3. de duabus mulierib. quæ litigabant de puero vno. Illam n. perpēdit esse matrē, quæ non potuit tolerare pueri interfectionē. Sic fili Dei nō possunt tolerare quod blasphemantes patrem eorū sagittent.

Principū magna peruersitas in capiendis bonis.

Filiorum trium de hæreditate inter se disceptatio.

De duplici blasphemia, scil. oris & cordis.

ET notandum ꝙ duplex est blasphemia. Quædā est oris, & quædā est cordis. De blasphemia cordis legitur in Vitis patrum, ꝙ

...rmu
quid fit.

cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim homo sine causa iumento suo cibaria detrahit, & Esa. 45. *Væ qui contradicit factori suo*. Et post. *Nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis?* Et 29. *Peruersa est hæc cogitatio, quasi lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, Quid fecisti me?* Septimo potest valere ad detestationem huius peccati vindicta quam Dominus legitur sumpsisse de peccato isto. Legitur Numer. 12. quod Maria soror Moysy lepra precussa est, propter peccatum murmuris. Propter peccatum istud Dathan & Abiron à terra sunt absorpti, vt legitur Numer. 16 & Core igne consumptus est; vt legitur ibidem. Propter peccatum etiam illud misit Dominus ignitos serpentes in filios Israel. Propter peccatum istud maior pars filiorum Israel in deserto perijt. Vnde Numer. 14. *Omnes qui numerati estis à XV. annis & supra, & murmurastis contra me, non intrabitis terram super quam leuaui manum meam vt habitare vos facerem, præter Caleb filium. Iephone, & Iosue filium Nun*. Murmurante etiam populo contra Dominum de labore, ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem, vt legitur Num. Et vt breuiter dicam, sicut dicit auctoritas, Nulla re Deum magis offendisse dictus est populus ille, quam murmurando. De pœna etiam murmurantium in futuro, dicit Iud. in epistola sua: *Hi sunt murmuratores, querulosi secundum desideria sua ambulantes*. Et præmittit pœnam dicens: *Quibus procella tenebrarum seruata est*. Greg. Regnū cœlorum nemo qui murmurat, accipit: nemo qui accipit, murmurare potest.

De tribus diuisionibus murmuris.

SEquitur de diuisionib. murmuris. Quarū tres ponere sufficiat. Prima talis est. Est murmur inuidiæ, murmur superbiæ, murmur auaritiæ, murmur impatientiæ, murmur sanæ cōsciētiæ. De primo sic legitur Mat. 20. *Et accipientes murmurabant aduersus patrem familias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus*. De secundo legitur Luc. 7. *Videns Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se: Hic si esset propheta, sciret vtique qui & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est*. De tertio legitur Ioan. 12. *Quare hoc vnguentum non venditur trecentis denariis?* De quarto, Num. 11. *Ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum*. Quintum murmur est, quando aliquis murmurat de hoc quod aliquis iniuste vult cogere eum ad hoc quod cōtra Deum est. Et illud murmur videtur esse significatum per murmur asinæ murmurantis contra Balaam. De qua legitur Numer 22. *Aperuit Dominus os asinæ, & locuta est, Quid feci tibi? cur percutis me? Ecce iam tertio* volebet cogere Balaam asinam ad id quod erat contra Domini voluntatem. Ad hanc speciem pertinet murmur conscientiæ murmurantis contra peccatum. Item potest diuidi murmur in murmur de bonis quæ conferimus, & murmur de illis quæ sustinemus. Primum murmur dissuadetur Eccles. 18. vbi legitur. *In bonis ne des querelam & in omni dato ne des tristitiam mali verbi*. De alio murmure legitur Eccles. 10. *Vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus*. Prudens est qui futura præuidet, scilicet præmia & tormenta, & talis non murmurat de flagello. Libenter enim virgam tolerat quæ à gladio pœnæ æternæ eum conseruat. Patienter etiam ab eo sustinet flagellari, à quo cœlestem hæreditatem expectat. Disciplinatus etiam qui circa vtilitates tribulationum est instructus, similiter non murmurat de correctione. Tertio diuisio murmuris est in murmur contra Deum, & murmur contra proximum. Murmur vero contra Deum multiplex potest esse: vel de infirmitate, vel de paupertate, vel de temporis importunitate, vel de prosperitate malorum, & de aduersitate bonorum, & similibus. Valde fatuum est murmurare de infirmitate, cum vtilior sit frequentius infirmitas, quam sanitas. Vnde in Vitis patrum cum quidam peteret à Ioanne eremita vt à tertiana sanaretur: ipse respondit, Rem necessariam tibi cupis abijcere. Vt enim corpora intus, ita animæ languoribus purificantur & castigationibus, & tamen postea dedit ei oleum benedictum, & sanatus est. Item quidam miles rogauit quendam sanctum virum vt à morbo liberaret eum precibus suis. Sed audito ab eodem quod melior esset in ægritudine quam in sanitate: dixit vir sanctus, Ora Dominum vt seruet te in statu, in quo magis humilieris. Fatuum etiam est de paupertate murmurare, cum sciamus pauperes *Murmurare de paupertate & temporis importunitate stultum est.*

electos esse ad regnum æternum. Iacob. 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni?* De importunitate etiam temporis fatuum est murmurare. Et propter hoc qui facit, nunquam pacem habebit. Vnde Iob. 9. *Quis resistit ei, & pacem habuit?* & propter hoc quia Deus scit melius quid expediat mundo quem ipse habet regere, quam alius, & quandoque expedire videntur quæ non expediunt. Vnde quidam eremita seminauerat olera, & visum est sibi pluuiam necessariam esse oleribus suis, & petijt à Deo & obtinuit. Deinde visum est ei serenitatem necessariam esse oleribus suis, & petijt, & obtinuit: & vt breuiter dicam, tale tempus dedit ei Dominus quale voluit, & tamen nec vnum olus de terra exiuit: qui credens vniuersalem defectum olerum in anno illo, patienter sustinuit. Sed cum declinasset ad domum eremitæ alterius, & pulcherrima olera ibi vidisset, multum admiratus est. Et enarrauit eremitæ illi quæ ei acciderant. Cui eremita respondit: Merito hoc aduenit tibi: putabas te sapientiorem Deo, qui ei indicabas quid facere deberet. E contrario vero magnæ pacis occasio esset, & quandoque etiam magnæ abundantiæ bonorum temporalium, si quis voluntatem suã in talibus voluntati diuinæ conformaret. Vnde refertur de quodam agricola, qui semper habebat in agris & vineis suis vberiores fructus quam alij. Et cum requireretur à vicinis quare hoc esset: respondit, non esse hoc mirum si fructus vberiores haberet, cum semper haberet tale tempus quale ipse vellet. Super quo cum alij mirarentur, & inquirerent quomodo hoc esset: Respondit: Ego nunquam volo aliud tempus habere quam Deus velit: vnde cum tale sit tempus quale Deus vult, semper habeo tale quale ego volo. In pace magna erat vir ille: quia voluntatem suam conformauerat voluntati diuinæ. Et propter hoc bonorum temporalium habebat abundantiam. Cum artificis ita offendi soleant, quando instruuntur in operibus in quibus ipsi periti sunt: non est mirum si multum Deus offendatur, quando de operibus suis ita à quibuscunque dijudicatur. Non est aliquis artifex, qui non offenderetur vltra modum, si de operibus suis tantum dijudicaretur, sicut iudicatur de operib. Dei. De prosperitate vero malorum & aduersitate bonorum, multum videntur murmurasse sancti.

Murmurasse contra malorum hominum felices successus videntur sancti. Psalm. 72. Psalm. 93.

Vnde Iob. 21. *Quare impii viuunt, sublimati sunt, confortatique sunt diuitiis, &c.* Ierem. 12. *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui prauaricantur, & inique agunt?* Et in Psalm. *Mei autem pene moti sunt pedes, quia zelaui super iniquos pacem peccatorum videns.* Et Habacuc 1. *Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se.* Et in Psalm. *Vsquequo peccatores Domine, vsquequo peccatores gloriabuntur?* Et Malach. 3. *Vanus est, qui seruit Deo, & quod emolumentum quia custodiuimus præcepta eius?* Sed cessat murmur illud, si quis respiciat causam quare hæc fiant. Fidelis medicus ægro desperato vniuersa concedit quæ ipse appetit. Ægro vero, de cuius salute spes habetur, multa negat. Sic Dominus reprobis abundantiam bonorum temporalium tribuit, vt si qua bona egerunt, in mundo isto mercedem recipiant. Et secundum Gregor. Iste successus bonorum temporalium signum est æternæ reprobationis. Similiter secundum Gregor. mactandi vituli in liberis pascuis relinquuntur, seruandus iugo premitur: ita mali per amœna prata ad foueam, bonus per aspera ad patriam venit. Omnia mala pœnæ sine murmure toleranda sunt, quia iusto Dei iudicio & ordinatione eueniunt. Eccles. 8. Non iudices contra iudicem, quoniam secundum quod iustum est, iudicat.

De murmure claustralium.

Sequitur de murmure claustraliũ. De quo specialiter tangemus, quia hoc peccatum multũ infestat claustrales. Peccatũ murmuris quandoq; fuit Iudæorum, sed modo dicitur esse monachorum. Notandum ergo quod claustralis murmurans de cibo vel potu, deficit in ipso principio belli spiritualis. Principium belli spiritualis est contra gulam: vnde super Matth. 4. dicit glos. In pugna Christi prius contra gulam agitur: quia nisi hæc prius refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. Talis claustralis in primo conflictu dicit vltimum verbum siue malum verbum, ab ancilla deuictus, carne scilicet. Quod magna vilitas est. Hieronym. Nihil vilius quam à carne vinci. Cum de viro iusto cantetur: *Ecce homo sine querela, verus Dei cultor.* De tali claustrali dici potest: Ecce homo plenus querela ventris sui cultor. Tales enim non Domino Iesu Christo, sed

ventri

ventri suo seruiunt, secundum verbum Apostoli ad Rom. 16. *Ipsi de ventre suo Deum fecerunt*, iuxta illud Philip 3. *Quorum Deus venter est*. Dum vero murmur proferunt, quasi Pater noster Dei sui, scilicet ventris dicunt. Ipsi etiam vasa vacua à gratia Dei se ostendunt, dum murmur in eis resonat, & dum ad ignem tribulationis crepant, satis apparet ꝙ aqua diuinæ gratiæ in eis non sit. Ad literā: olla vacua ad ignem crepat, & dolium vacuum multum resonat, plenum vero non sic. Isti enim debent Domino escam apponere cum grata salsa hilaritatis. *Hilarem enim datorem diligit Deus*. Iuxta verbum Apostoli 2. ad Corinth. 9. Ipsi vel murmuris in escam eius ponunt pro salsa, vt vere Dominus possit de eis dicere: *Dederunt in escam meam fel*. quasi non legerint de Domino, *quod cum gustasset acetum felle mistum, noluit bibere*. Tales respiciunt retro sicut vxor Lot, & in statuam salis vertuntur. Statua videtur esse homo, & non est sic. Tales videntur monachi esse, & nō sunt. Vnde Pastor in Vitis patrum: Qui querulosus est, monachus non est. Claustralis murmurans, est rota non bene vncta vnctione gratiæ: & ideo murmurat sicut rota carri. Vnde Eccles. 33. *Præcordia fatui quasi rota carri*. Claustralis etiam murmurans omne bonum claustri dat pro modico fœni ad opus iumenti sui. Omne bonum claustralium est pax. vnde super illud, *Pax super Israel*, dicit expositor, Omne bonum vno verbo dixit. Claustralis etiam murmurans intromittit se de hoc quod ad ipsum non pertinet. Ipse enim iam suus non est, sed Dei vel abbatis sui. Nec solum Dei est ratione creationis vel redemptionis, sed etiam ratione suæ redditionis. Vnde quando se intromittit de se de re aliena se intromittit. Vnde Bernard. Qui curam vestri semel nobis commisistis, quid adhuc vos de vobis intromittitis? Claustralis murmuranti dicit Dominus illud Ioan. vlt. Quid ad te? tu me sequere. Claustralis etiam murmurans, auctoritate propria vult dispensare sibimet de cruce religionis, quam assumpsit, contra omnia iura. Bernard. Suspecta est mihi, fateor, tua ipsius dispensatio, & vereor tibi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Claustralis etiam murmurans Christo postposito discipulus factus est Galeni. Vnde Bernard. Dominus docet perdere animas. Galenus & Hypocrates saluare: cuius consilio potius aquiesces? aut cuius vis esse discipulus? Idem: Putate quæso monachum, non medicum, ne de complexione iudicandum, sed de professione. Claustralis etiam murmurans, quendam cæcum qui cum in foueam multoties præcipitauit ducem sibi constituit. Iste cæcus est proprius sensus, qui in foueam peccati multoties præcipitauit, quem tamen adhuc vult sequi. Talis claustralis ad Deum tergum vertit, & ad iumentum suum faciem, potius eligens voluntatem facere sui corporis, quam Dei. Ipse etiam vult æque abundanter victum & vestitum habere in præsenti, sicut illi qui nullam aliam retributionem expectant in futuro, quasi pro nihilo reputet terram desiderabilem quæ ei pro mercede danda est, cum tamen consuetudo communis habeat quod operarijs, quibus magna merces soluitur, in vespere de victu non prouideatur: alijs autem, quibus alia merces in vespere non soluitur, prouidetur. Mirari debent qui vident claustralem murmurantem, quasi si viderent iumentum loqui, cum claustralis iumentum debeat esse, iuxta illud, *Vt iumentum factus sum apud te*? Vnde cū quidam volens ingredi religionem, quæreret à B. Bernard. quid sibi maxime esset necessarium: ipse dixit ei. Vis esse asinus? Illo quærente quomodo posset hoc esse respondit. Qui vult esse in religione, debet quodlibet opus sibi iniunctum facere indifferenter comedere: & is est modus asini. Sed in quibusdam claustris adeo assueti sunt huic monstruositati, quod non pauent cum audiunt claustrales murmurare. Sicut dicitur de Baalam, quod adeo assuetus erat monstris, quod non expauit ad vocem asinæ. In vno casu videtur claustrali licitum murmurare, quando scilicet præcipitur ei aliquid voluntati diuinæ contrarium. In simili etenim casu asina Balaam murmurauit. Item cum murmur sit loquela veteris hominis, vetus autem homo mortuus debet esse in claustro: mirandum est de murmure claustralium, ac si mortui homines loquerentur. Claustralis debet esse mortuus mundo, & iam habet sudarium indutum. Habitus enim claustraliū sudariū eorum est, cū in eo sepeliantur. Monachi etiā cū benedicuntur, nō debēt loqui per nouē dies, in signū quod mortui sunt: ideo murmur omnino longe deberet esse à claustralibus, quidquid eis fieret; sicut à mortuis hominib⁹.

Monachus murmurans est vas vacuum & dolium absque gratia Dei.

Est rota inuncta.

Discipulus Galenist.

De quatuor remediis contra peccatum murmuris.

SEquitur de remedijs contra peccatum murmuris. Et possumus contra hoc peccatum quatuor remedia assignare. Primum est exemplum Christi. Vnde August. Omnia terrena contempsit homo Deus, vt ab omnibus contemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, vt sustinenda doceret, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur aduersitas. Secundum remedium est, quod homo cogitet murmur quod fit de malo pœnæ alicui illato, murmur esse contra Deum, cum omne malum pœna à Deo sit. Vnde Exod. 16. *Non contra me murmur est istud, sed contra Dominum*. Et Numer. 14. *Vsquequo multitudo pessima murmurat contra Dominum*? Ideo quidquid infertur à persecutoribus patienter tolerandum est; & potius debet homo habere oculum ad Deum qui habet persecutorem in manu sua, quam ad ipsum persecutorē. Cuius formam dedit nobis Dominus in cruce, quando dimissis persecutoribus dixit: *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me*? Matth. 27. Vnde super illud, *Timeat Dominū omnis terra*. dicit August. Si creaturæ sæuiant, Deum time, non illas, quia omnia sub ipso sunt. Item gloss. Cupiditatem nocendi perite habes: potestatem autem nocendi, si ille non dat, non habes. Ideo Deus homo ante hominem stans, ait Ioan. 19. *Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper*. Nec etiam ipse diabolus vel vnam ouiculam potuit tollere viro sancto Iob, nisi prius diceret, *Mitte manum tuam*: hoc est, da potestatem. Tertium remedium est, quod homo cogitet intentionē, qua Deus permitt filios suos aduersitatib. flagellari. Qui enim magnum amorem cogitaret ex quo Dominus filios suos flagellat, ipse non murmuraret. Vnde Gregorius: Ille solus de flagello murmurat, qui causam percussoris ignorat. Et Apocalyp. 3. *Ego quos amo, arguo & castigo*. Quartum remedium & præcipuum est gratia Dei. Cum enim murmur prouenit ex defectu cœlestis vnctionis in corde hominis, summū remedium est postulare vnctionem cœlestis gratiæ, vt faciat murmur istud cessare, & nō vnctionem carnalis voluptatis, quæ licet ad tempus murmur cessare faciat, tamen in posterum magis reddit querulosum. Vnde ad Hebr. vltim. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis*, Æque de facili posset homo impetrare à Deo gratiam per quam talia contemnerentur, si quis ex corde eam peteret, sicut ab homine ea, pro quibus murmurat. Senec. Quare potius impetrē à fortuna quod det, quā à me ne petā.

CAPVT III.

De defensione proprii peccati, & de his quæ possunt valere ad eius detestationem.

SEquitur de tertio peccato linguæ, scilicet de defensione proprij peccati, quo vitio multum laborat humanum genus: quod figuratum est Genes. 3. vbi legitur de parentibus nostris, quod cum cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Ad detestationem huius peccati, Primo possunt valere verba sacræ scripturæ dissuadentia illud ad Rom. 12. *Non vosmetipsos defendentes charissimi*. Et super illud, *Nolite exaltare cornu*. dicit Glossa. Si iam fecistis iniquitatem per cupiditatem, nō defendatis per elationem. Secundo possunt facere ad hoc exempla sanctorum, qui culpabiles se agnoscunt, vbi etiam culpabiles non sunt. Greg. Piarum mentium est ibi culpam agnoscere vbi culpa non est. Prouerb. 18. *Iustus prior est sui accusator*. Et Genes. 27. Iacob qui lenis erat, nuda colli & manus pellibus hœdinis texit: in signum, quod vir iustus etsi innocens sit, peccatorem tamen se debet reputare. Et Gen. 44. Scypho inuento in sacco Beniamin. Iudas qui tenet figuram confessionis, accusauit se, licet sine culpa esset de illa re, dicens ita *Quid respondebimus Domino nostro &c*. Et subdit: *Deus inuenit iniquitatem seruorum suorum*. Ille etiam qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius signa peccati habere voluit, voluit n. circuncidi, & cū iniquis reputari. Tertio potest valere ad hoc, si ostendatur quanti meriti sit humilis confessio & accusatoria. Vnde Greg. Non minus admiror humillimam confessionem peccatorum, quam sublimia gesta virtutum. Item in Psalm. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei*. Prouerb. 15. *Responsio mollis frangit iram*. Mollis responsio, est suijpsius accusatio, quæ multū frāgit iram

Proprii peccati Defensio detestabilis.

iram Dei. Item super illud. *Iniustitias meas non abscondi*. &c. dicit Gloss. Quando homo detegit, Deus tegit: cum homo tegit, Deus nudat: cum homo agnoscit, Deus ignoscit. Item latro regnum in cruce meruit, quia se accusauit. Vnde Augustinus loquens de illo verbo, Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei dicit; Latro in cruce quare meruit? quia illam viã tenuit, vbi ostenditur salutare Dei à qua tibi pes non exeat. In eo enim quod se accusauit, Deum laudauit & super illud: *Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit*. dicit Augustinus, quasi diceret Deus: Parcamus ei, quia non parcit sibi: ignoscamus ei, quia non ignoscit sibi. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud multum impedit peccatorẽ; non enim vult Deus à peccatis suis liberare illũ qui defẽdit ea. vnde Aug. Tu factus es peccati tui defensor, quomodo erit Deus liberator? Vt sit ipse liberator, & tu esto accusator.

Peccati defensio Deo displicet.

De stultitia illius, qui peccatũ suum defendit.

QVinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur multiplex eius stultitia, qua peccatũ suum defendit. Et primo stultus est talis, quia ipse defendit pessimum hostem quem habet. Peccatum ostẽditur esse pessimus hostis, quem homo habeat, ex hoc quod nullus alius hostis, nec homo, nec diabolus potest nocere homini, si ab hoc hoste sibi cauerit. Greg. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Secundo vero stultus est, qui defendit peccatũ suum: quia cũ abyssus miseriæ abyssum inuocet misericordiæ, ipse debuit miseriam suam plene exprimere, vt amplius misericordiam Dei posset mouere: ipse vero miseriam attenuat, quasi nolit quod miseria sua misericordiam Dei moueat. Non sic faciũt pauperes qui eleemosynas volunt impetrare, immo paupertatem & infirmitatem, si quam habent, hominibus denudant. Tertio est: quia non vult manifestare in misericordia peccatum suum, & reseruat illud in foro iustitiæ, vbi manifestabitur ad pœnam quod non vult manifestare veniam. Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur in illis magna peruersitas qui peccata sua defendunt. Peruersitas vero eorum patet ex hoc quod illud quod Deus persecutus est vsque ad mortem propriam; scilicet peccatum, sicut ostensum est in principio Summæ, ipsi defendere volunt ad læsionem propriæ conscientiæ, & vsque ad offensam, cum tamen omnes creaturæ peccatum debeant persequi tanquam opus diaboli, & tanquam illud quod solum indecens est in mundo isto. Septimo potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo eorum qui peccatum suum defendunt. Ingrati vero omnes tales sunt Dei misericordiæ & bonitati, dũ beneficiũ ipsius volunt attenuare. Bonitatis diuinæ beneficiũ attenuat, qui culpam suam diminuendo beneficium remissionis quodammodo diminuit. Vnde in Spiritum sanctum videtur peccare, cui bonitas attribuitur. Ad detestationem etiam huius peccati potest facere hoc, quod illi, qui peccata sua defendunt, in culpa sua ipsum Deum inuoluere volunt. vnde super illud Genesis 3. *Vocem tuam audiui in paradiso*. dicit Greg. Proprium est peccantibus Deo velle attribuere vnde accusantur: quod inde est, quia sic peccauit homo cum vellet esse par Deo, liber s. sicut ille ab omni domino: quoniam ergo illi in maiestate par esse non potuit, in peccato sibi parem eum facere contendit: immo vult eum ostendere nocentem, se autem innocentem, & super illud: *Nolite inique agere*. dicit Glos. Malum est peccare, & peius est perseuerare, perniciosius est in Deum defendendo culpam suam proiicere. Ad detestationem etiam huius peccati videtur facere quod Dauid videtur specialiter petere custodiam ori suo, propter peccatum istud. vnde Psal. *Pone custodiam ori meo*. & subdit: *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis*. Non declines: id est, declinare non permittas. Excusationes vero in peccatis dicuntur verba malitiæ: vel quia sunt cõtra bonitatẽ Dei, dũ beneficium Dei volunt attenuare: vel quia ille qui excusat se, Deum vult infamare, dum culpam suam in Deum nititur refundere: vt Adã Gen 3 quando dixit Domino: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi*, & quia ipse defendit quod omnes persequi deberent, peccatum scilicet.

Peccati proprij excusatio stultorum est.

Psal. 140.

De diuersis modis excusandi peccatum.

ET notandum quod multis modis solent homines peccatum suum excusare vel defendere. Alii propter infirmitatem carnis contra illud Eccl. 5. *Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam*. Alii multitudine

Peccati proprij excusandi via plures.

peccantium, iuxta illud Ecclesi. 32. *Peccator homo vitabit correctionem, & secundum voluntatem suam inueniet comparationem.* Illis vero, qui se excusant in multitudine peccantium, dici potest illud. Non minus ardebunt qui cum multis ardebunt. Immo maior ignis erit secundum quod plura ligna erunt in igne: *quia secundum ligna sylua exardescet ignis:* vt legitur Eccl 28. Contra hunc modum exultationis est illud Exod. 33. *Non sequeris turbam ad faciendum malum.* Turbã sequitur qui eã imitatur. Et Ecclesi. 7. *Ne pecces in multitudine ciuitatis.* Alij vero excusant se per nobilitatem suam, qui magnum dedecus faciunt nobilitati suæ, quãdo rei vilissimæ & immundissimæ de ea scutum faciunt. Immundissima res est peccatum. Turpius est nobilitate sua peccatũ defendere, quã si aliquis miles clypeo suo vile sterquilinium protegeret. Alij vero excusant se per iuuentutem suam, qui videntur dicere quod iuuentutem suam à diabolo teneant, cum credant diabolo in iuuentute esse seruiendum.

CAPVT IV.

De peccato periurii, & de duabus speciebus eius.

Species periurÿ dua.

SEquitur de peccato periurij. Et notandũ quod duæ sunt species periurij Vna est iuratio peruersa, alia iuramenti liciti trãsgressio. Ad detestationem vero secundæ speciei periurij notandum est, quod ille qui iuramẽtum licitum facit, ipse quasi laqueum ad collum suũ ponit, iuxta illud Prou. 6. *Illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus.* Quando vero iuramentum licitum transgredietur, ipse laqueo illo quasi proprijs manibus se strangulat. Potius expediret ei quod solummodo contritus esset, & quod laqueo ad collum suum posito ipse strangularetur, quam quod iuramẽtum licitum trãsgrederetur.

De duodecim quæ debent retrahere hominem à peccato periurÿ.

Periurÿ peruersi fuga

DE alia vero specie iuramenti, notandum est, quod XII. sunt quæ deberent homines cohibere à peccato illo. Primũ est, quod ille qui scienter peierat, in primo periurio suo manum illam diabolo dat, qua ipse tangit Euangelium, vel qua tangit manum illius cui iurat: & donec ipse pœniteat de periurio illo, manus illa diaboli est, & quandocunque se manu ista signat, hoc facit manu diabolica, & cibus, quẽ manu illa signat, manu diaboli signatur. Secundum est hoc, quia cũ alia peccata fugiant, & quasi timeant res sacras, peccatum periurii non timet eas, sed illis appropinquat. Si quis vult fornicari, si est intra Ecclesiã, ipse exit inde: si est in cœmiterio, ipse exit inde: si propinquus est cœmiterio, vel Ecclesiæ, elongat se ab eis. Ille vero qui vult peierare, intrat Ecclesiã, si ipse erat extra, intrat ad altare & committit peccatum periurii, quandoq; super altare, quandoq; super Euãgelium, quandoq; super ipsum corpus Christi, quod horrendum est dictu. Mirũ est quomodo ipsa terra eum non absorbet, vel quomodo angeli qui assistunt circa corpus Christi eum non perimunt. Ipse etiam diabolus timet res sacras, & quasi reueretur, quod non facit ille qui peierat. Tertium est hoc, quod ille qui peierat, fur & sacrilegus esse videtur. Contrectat enim rem alienam inuito Domino, & rem sacram, quia nomen Domini sanctum assumit cõtra prohibitionem illã Exod. 20. *Non assumes nomem Dei tui in vanum.* Quartum est hoc, quod ipse falsarius est. Si quis sigillo alicuius domini sibi commisso ad confirmandam aliquam veritatem, vteretur ad aliud confirmandum, ipse falsarius iudicaretura. Et si faceret hoc de sigillo domini Papæ, ipse esset excommunicatus ipso iure, nec posset absolui ab episcopo suo. Sic quum Deus permiserit hominibus vt assumant nomen suum ad confirmationẽ veritatis, si vtãtur nomine ipsius ad confirmationẽ falsitatis ipsi falsarii sunt, & quo ad Deum excõmunicati excõmunicatione illa quæ dicitur 1. Cor. 16. *Si quis non amat Dominum Iesum Christum, anathema sit.* Quintum est hoc, quod ille qui scienter, peierat, ipse præter mortem aliorum peccantium vult Deum inuoluere in peccato suo. Cum enim iurare, secundum Augustinum, sit Deum in testem adducere, cum ipse iurat falsum, ipse vult adducere Deum ad testificandum falsum, Talis inquantum in se est, vult maius malum facere Christo, vt videtur, quam eius crucifixores. *Ipsi* enim intulerunt Christo tantum malum pœnæ. Ipse vero vult eum inuoluere in malũ culpæ, quod deterius est. Ipse vult facere reputari Deum deceptorem, dum in nomine eius quasi per manũ eius, vult homines seducere,

quæ necessaria ex duodecim hisce rationibus colligitur.

1
2
3 *Periurus est sacrileg.*
4 *Qui sigillo Papæ falso vtitur excommunicatus nec ab Episcopo absolui potest.*
5.

quod

quod genus peccati non legimus commissum fuisse etiam à Diabolo, licet Diabolus mendax sit, & pater eius, & per mendacium homines seducat: non tamen legimus quod ipse iuramentum mendacio addat, vt melius possit seducere, sicut faciunt illi qui peierant,
6. Sextum est hoc, quod cum in nomine Iesu flectatur omne genu cœlestium, terrestriũ, & infernorum: vt legitur ad Philipp. 2. Ille qui peierat, quum in nomine Christi contumeliam Deo faciat, deterior videtur esse illis, qui in inferno sunt, qui in nomine eius genu
7. flectere dicuntur. Septimum est hoc, quod cum homo per hæc torqueatur per quæ peccat, & talis in nomine Domini peccet, ipse in nomine Domini merito punietur: vt cum illud inuocauerit, non exaudiatur, & cum ad illud fugerit, non protegatur, quum aliis hominb. nomen Domini refugium sit: iuxta illud Pro. 18. *Turris fortissima, nomen Domini.*
8. *ad ipsam currit iustus & saluabitur.* Octauũ est hoc, quod periuriũ enumeratur inter ea, quæ Dominus odit, Zach. 8. vbi sic legitur: *Vnusquisq; malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt*
9. *quæ odi, dicit Dominus.* Nonum est maledictio, quæ est super periuros, & in præsenti, & in futuro. vnde Zach. 5. *Vidi hominem, &c.* Et subditur: *Et dixit ad me Dominus. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Et omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius &*
10. *lapides.* Decimum est hoc, quod peccatum istud replet hominem iniquitate. vnde Eccl. 23. *Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga*: in fine huius verbi tangitur pœna periurorũ in præ-
11. senti. Vndecimum est hoc, quod periurus perdit Deum, dum iurat. Perdit etiam iustitiam siue fidem suam. Repellitur enim post periurium à testimonio: claudit etiã sibi in-
Psal. 14. gressum regni cœlestis. vnde in Psalm. *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius?* Et subditur: *Qui non iurauit in dolo proximo suo.* Ibi per contrarium innuitur, quod ille qui iurat in dolo proximo
12. suo, non intret. Duodecimum est hoc, quod

Sacra scriptura propter magnum periculum periurii adeo dissuadet iuramentum, quod quibusdam visum est, quod iuramentum prohibeat. vnde Mat. 5. *Ego autem dico vobis nõ iurate, neq; per cœlum, neq; per terram &c.*

Quatuor quæ sacra scriptura dissuadet circa iuramentum.

ET notandum quod circa iuramentum septem dissuadentur in sacra scriptura. Primũ est appetitus iurandi, siue affectio. vnde Iac. 5. *Ante omnia fratres mei nolite iurare, neq; per cœlum, neq; per terram, neq; per aliud quodcunq; iuramentum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non, vt non sub iudicio decidatis.* Secundum est assiduitas iurandi. vnde Eccl. 23. *Iurationi non assuescat os tuũ Multi sunt casus in illa.* Et iterum: *Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo.* Tertium est iurare ex leui causa vel nulla. Vnde Deuter. 5. *Non vsurpabis nomen Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana illud assumpserit.* Tria alia, quæ dissuadentur circa iuramentum sunt, falsitas eius quod iuratur, subita iuratio, & iuratio iniusta, qua per oppositum innuitur Ier. 4. vbi sic legitur: *Iurabis, viuit Dominus in veritate & in iudicio, & in iustitia.* Quartum est, iurare per creaturas. vnde Mat. 5. *Ego autem dico vobis non iurate omnino: neq; per cœlum, quia thronus Dei est: neq; per terram, quia scabellum pedũ eius est.* Ideo antẽ dissuadetur iurare per creaturas, ne assiduitate sic iurandi labantur homines in idololatriam.

CAPVT V.

De peccato Mendacij.

SEquitur de peccato mendacii. De quo hoc ordine dicemus. Primo dicemus quid sit mendacium, & ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Secundo tangemus aliquid de diuersis diuisionibus mendacii.

Quid sit mendacium, secundum Aug. & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

EST autem mendacium secundum Aug. falsa significatio vocis cũ intentione fallendi. Ad detestationẽ huius peccati. Primo possunt valere verba sacræ scripturæ quæ dissuadent nobis mendacium. Vt est illud Eccl. 4. *Ne accipias faciem aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium.*

Mendacium quid sit.

Quantũ detestetur S. scriptura mendacium.

Faciem aduersus faciem suam accipit qui in veritate exclusa à corde suo, quæ est Dei similitudo, falsitatem, quæ diaboli est facies, assumit. & Eccles. 7. *Noli amare mendacium.* & post in eodem capit. *Noli velle mentiri omne mendacium.* Secundo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud est diabolicum. Primum enim mendacium dixit diabolus, Genes. 3 *Nequaquã moriemini.* Vnde Ioan. 8. legitur de diabolo: *Cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur: quia mendax est & pater eius.* Ipse est pater mendacij, quia primus inuentor est, & pater eius, scilicet hominis mendacis. Homo enim mẽdax, filius est diaboli imitatione. Ioan 8. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.* Tertio potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quod peccatũ istud mẽbrum inquinat, in quo magis est indecẽs immũditia, s. os. Reddit n illud abominabile Deo Vnde Pro. 12. *Abominatio est Domino labia mẽdacia.* Si quis os suum apertũ haberet muscis & alijs rebus immundis quęcunq; vellẽt ibi intrare, & permitteret ea ibi nidificare, os eius abominabile esset hominib. si os mendax est abominabile Deo cũ immunditia mendacij multo amplius displiceat Deo., quã immunditia muscarum vel similiũ rerũ. Quarto potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quod peccatũ istud hominem falsum reddit: quantum præualet bonus denarius denario falso, tãtum præualet homo verax homini falso & mendaci. Vnus bonus denarius valet centum falsos, & vnus homo verax centum mendaces. Vnde multum melioraret se aliquis, si remoto peccato mendacij vera de cetero loqueretur: quia cui non displiceat si aliquem de denarijs suis inueniret falsum, quis est qui non potius velit habere denarios bonos, quam falsos? Sed de seipsis non dolent miseri homines, quãdo seipsos falsos inueniunt, & potius se volunt esse falsos, quam veros. In quo apparet cæcitas eorum qui amplius amant denarium vnum, quam seipsos. Quinto potest valere ad detestationem huius peccati hoc. quod mẽdacium est quasi quoddam venenum, quod tantæ efficaciæ est, quod in ipso ore existens hominem interficit: iuxta illud Sapient. 1. *Os quod mentitur, occidit animam.* Vnde mirum est quomodo miseri homines non timent quin venenum istud in ore sentiunt. Peius est venenũ istud veneno materiali: sicut causa deterior solet esse suo effectu. Mendaciũ enim quod fuit in ore serpentis, occasio videtur fuisse veneni quod in ore habet serpens. Sexto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod omnis mentiens proditor est. Vult enim quod ille cui mentitur, fidem sibi adhibeat: fidem tamen ei non seruat, imo vult eum decipere. Septimo potest valere ad detestationem huius peccati, magnitudo ipsius, quæ insinuatur nobis. Ecclesiasti. 20. vbi sic legitur: *Potior est fur, quã assiduitas viri mendacis: perditionem autẽ ãbo hæreditabunt.* Ideo videtur esse peior qui assuetus est mendacijs, quam fur: quia fur nocet corpori; ille autem qui mentitur, nocet animæ, dum eam in errorem inducit. Item appetitus malus qui est in fure quo ipse appetit rem alienam, est appetitus rei bonæ: sed appetitus eius qui mentitur, est appetitus rei malæ. Fur enim suum bonum temporale quærit, sed mentiens alienum malum, scilicet errorẽ proximi. Vnde peccatum mendacij, peccatũ diabolicum est, & peccatum malitiæ: & numeratur à Salomone inter peccata quæ odit Dominus. Prouerbior. 6. vbi sic legitur: *Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mẽdacem &c.* Si ergo qui in furto deprehenderetur, erubesceret sic erubesceret, deberet si mendacium eius deprehenderetur. Hoc autẽ ꝙ dictũ est quod & fur & mendax perditionem hæreditabunt, nõ est intelligendum de quocunque mendace, sed de illo qui dicit mendacium perniciosum & nociuum, & ad eandem speciem mendacij referendum est quod dictum est prius. *Os quod mentitur, occidit animam.* & Illud Psalm. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Psal. 5. Octauo potest valere ad detestationem huius peccati, pœna qua punitur peccatum istud. De qua habetur Prouerbior. 20. *Suauis est homini panis mendacij, & os eius implebitur calculo.* De pœna etiam mendicij habetur Actuum 5. de Anania, vbi sic ait Petrus: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expirauit. Nono potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatũ istud valde nociuũ est ecclesiæ Dei. Facit enim vt vix alicui fides adhibeatur. Hieronymus: Mendaces faciunt vt veris dicentibus nõ credatur: vnde Propter mendacia hominum multiplicantur iuramenta & periuria. Lingua hominis mendacis est velut

Venenũ est mendacium quod hominẽ interficit.

arcus diaboli, oculos interiores filiorum Dei sagittans. vnde Iere. 9. *Extenderunt linguã suam quasi arcum mendacij & non veritatis.* & ibidem: *Sagitta vulnerans lingua eorum.* Decimo potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanti meriti sit abstinere ab hoc peccato: ad quod pertinet quod in Vitis patrum legitur de quodam eremita qui visitatus est ab aliis eremitis delatis illuc per fluuium ministerio angelorum qui dixit illis quærentibus aliquid de eius cõuersatione, Hoc custodiui ex quo conuersus sum, quod nunquã mendacium de ore meo procederet, nec postposui amorem cœlestiũ terreno amori: sed nec gratia Domini hic mihi defuit: quidquid petii à Domino, sine mora consecutus sum, & infra triduum, sicut ipsi præuiderunt, mortuus est, & anima eius ab angelis, ipsis videntibus recepta est. Magni meriti sciebat Salomon esse à mendacio cauere, cum hoc petiit Prou. 30. *Vanitatem & verba mendacij longe fac à me* Vndecimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod homines assueti huic peccato in opprobrio magno sunt. vnde Eccl. 20 *Opprobrium magnum in homine mendacium.* & post ibidem: *Mores hominum mendacium sine honore, & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.* & Eccl. 4. *Nõ contradicas verbo veritatis vllo modo & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.* Duodecimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod grauiter vulneratur qui cadit in peccato isto. vnde Eccles. 20. *Lapsus falsæ linguæ quasi qui in pauimento cadit.* Multum videtur esse corruptus mentiens, cui potius placet quod non est, quam quod est: & multum videtur habere oculos cordis infirmos, cum tenebræ falsitatis ei placeant, & lumen veritatis ei displiceat. Corruptionem hominis mendacis insinuat Aug. super illud Psal. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* sic dicens: Merito perditur mentiens, quia declinat ab eo quod est ad id quod non est.

Exemplum.

De diuisionibus mendacij.

Sequitur de diuisionibus mendacii quæ multæ sunt. Prima est in octo membra siue octo species quas ponit Augustin. in libro de mendacio. Prima species est, mendacium in doctrina religionis, quod est contra fidem vel bonos mores. Hoc summe fugiendũ est, ad hoc nulla causa quisquam debet adduci. Secunda est, quod nulli prodest, & alicui obest. Tertia est, quod vni prodest, & alii obest. Quarta est, quod fit sola mentiendi fallendiq; libidine: quod est mirum mendaciũ, sicut dicit beatus August. Quinta, quod fit cupiditate placendi de suaui eloquio. Sexta quod nulli obest & alicui prodest ad pecuniã eius seruandã. Septima q̃ nulli nocet, & alicui prodest ad vitã corporis seruãdam Octaua est, quod nulli obest, & ad hoc prodest vt ab immunditia corporis aliquem tueatur. Tres primæ species mendacii sunt mortalia peccata si cum deliberatione dicãtur. Quinque aliæ venialia sunt peccata, nisi adsit aliqua circumstantia quæ ei mortalia faciat. Alia autem diuisio mendacii diuiditur in tres species, scilicet mendacium perniciosum, & iocosum, & officiosum siue benignum. Primum membrum huius secundæ diuisionis continet tria membra primæ diuisionis. Secundum vero membrum continet quartum & quintum. Tertium autem membrum huius diuisionis continet vltima tria membra primæ diuisionis. Tertia autem diuisio mendacii est in mendacium principalis assertionis, mendacium falsi testimonii.

Octo Species mendacij.

Quæ mortalia & quæ venialia mendacia.

Alia diuisio.

De his quæ possunt valere contra falsum testimonium.

AD detestationem vero falsi testimonii aliqua addere possumus, licet ea quæ prius dicta sunt ad detestationem mendacii ad idem possint referri. Notandũ ergo quod contra peccatum falsi testimonii. Primo possunt valere verba sacræ scripturæ quæ istud dissuadent: vt est illud Exod. 29 *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Et euisdem 23 *Non iunges manũ tuã, vt pro impio dicas falsum testimoniũ.* Secundo possunt valere ad idem cõminationes, quas sacra scriptura facit falsis testibus: vt est illud Prou. 19. *Testis falsus, non erit impunitus, & qui loquitur mendacia, peribit,* & Prou. 21. Testis mendax peribit. Tertium est hoc peccatum quod multum nociuum est. Nocet enim Deo, nocet iudici, nocet ei contra quem testimonium fertur. Vnde Aug. Falsus testis tribus personis est obnoxius. Primum Deo, cuius præsentiam contemnit. Deinde iudici quem mentiendo fallit. Postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. vnde falsus testis licet septennem pœnitentiam egerit de falso testimonio, nondum tamen liberatus est, donec ipsi satisfecerit pro posse suo, qui rem suam pro falso testimonio amisit. *Testis*

Tribus personis falsus testis nocet.

iniquus deridet iudicium: vt legitur Prou. 19. & ideo in extremo iudicio merito deridebitur: quia *per quæ peccat homo, per hæc & torquetur*. Sap. 11. Quartum est hoc, quod ipse vendit Dominũ. vnde super illud Matt. 26. *Tunc abijt Iudas*, &c. dicit gloss. Multi hodie sunt qui factum Iudæ execrantur, & idem faciunt: nam cum pro munere falsum testimonium dicunt, quia veritatem negant, Deum, qui veritas est, vendunt. Et notandum quod qui vult à peccato mendacii cauere, oportet quod peccatũ cupiditatis à se repellat: ex peccato enim cupiditatis mendacia procedunt, vt patet in mercatoribus. Vnde Cain qui inter homines primus legitur mendaciũ dixisse Genes. 4. *Nescio Domine nunquid custos fratris mei sum* &c. et. interpretatur possessio. Cupiditas etiam causa fuit quod Ananias & Sapphira Petro mentiti sunt. Timorem etiã humanum oportet remouere, qui vult cauere à mendacio Hac de caussa Petrus Dominum negauit.

Vnde mendacia nascantur. Quis hominũ primo mentitus.

CAPVT SEXTVM.

De peccato detractionis, Et de XII. quæ possunt valere ad eius detestationem.

PRimo dicemus de peccato eorũ qui detractiones proferunt. Secundo de peccato eorum qui libenter eas audiunt. Tertio vero tangemus aliquid de impatientia eorũ quibus detrahitur. Circa primum primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem detractionis. Secundo tangemus de diuersis speciebus detractionem. Notandum ergo quod XII. sunt quæ possunt valere ad hæc verba Sacræ scripturæ quæ nobis hoc vitiũ dissuadent. De quib. pauca ponemus. Dissuadetur autẽ nobis hoc vitium Leui. 19. vbi sic legitur. *Nõ maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominũ Deum tuũ.* Ad literam, valde impiũ est surdo maledicere, quum ipse non audiat: nec contra obiecta aliquid possit respondere. Valde etiam impium est coram cæco ponere offendiculum, quũ ille non videat, nec possit sibi cauere. Sed secundum gloss. surdo maledicit, qui absenti detrahit. Homo absens minus potest audire detrahentem, quam si surdus esset. Surdus enim quandoq; audit quado alte sibi clamatur: absens vero qui quandoque per duas leucas distat, vel amplius, non audit detrahentem quantumcunque clamet. Detrahens etiam ponit offendiculum corã cæco, dum illi, qui eum auscultat, qui cæcus est, vel qa simplex est, vel quia nõ cognoscit personã cui detrahitur, narrat alienum factũ vnde ipse scandalizatur: vnde detractor impie agit & prodiciose tam in eum cui detrahit, quã in eũ corã quo detrahit. Item dissuadetur hoc vitium post eodem cap. vbi sic legitur. *Non eris criminator, nec susurro in populis.* Criminator idem est quod detractor, quia in alieno crimine delectatur. Item Leui. 7. *Sanguinem omnis animalis non sumetis in cibũ*, Itẽ Leuit. 3. *Nec sanguinẽ, nec adipẽ omnino cõedetis* Sanguinẽ comedit detractor, qui in peccato alterius delectatur. Deut. 12. *Caue ne sanguinẽ comedas*, & Eccl. 5. *Nõ appelleris susurro in vita tua, lingua tua ne capiaris.* & Iac. 4. *Nolite detrahere.* &c. Bern. Noli esse alienæ vitæ, aut temerarius iudex, aut curiosus explorator. Secundo potest valere ad detestationem huius peccati, si diuersis generibus rerum detractor comparetur.

Dissuadetur vitium detractionis

Quibus comparetur detractor.

NOtandum quod detractor comparatur cani. vnde Matt. 7. *Nolite sanctum dare canibus, &c.* & Ecclesiastic. 19. *Sagitta infixa femori canis, sic verbum in corde stulti.* Canis sagittam habens infixam femori, non quiescit donec remouerit: nec stultus quiescere potest, donec verbum malum quod de proximo audiuit, alii retulerit. Detractores etiã sunt canes gregem diaboli custodiẽtes, non permittentes etiam vnam ouiculã inde auferri quin latrent, vel deridendo, vel aliter ostendendo. Canes isti non solum carnes comedunt, sed etiã ossa rodunt: quia non solũ carnalibus hominibus detrahunt, sed etiam spiritualibus. Specialiter autem detractores similes sunt canibus qui in macello morãtur, qui sanguini insidiãtur & sanguinolenta habẽt labia. Vnde ad eos pertinet illud Prouerbiorum primo: Insidiemur sanguini. Detractor etiã porco comparatur. quia ad modum porci ori suo non parcit ab immunditia, sicut nec pedi suo, non aduertens illud quod dicitur Sap. 1. *A detractione parcite linguæ.* Qui non vult parcere ei cui detrahit, saltẽ deberet parcere propriæ linguæ quã inquinat, dum immunditias aliorum peccatorum [illegible] trahit. Porcus si hortum intret vbi ex vna parte flores videat, & ex alia stercora, floribus neglectis

Cani.

Porco.

gle&ctis ad stercora currit, & ea in ore suo ponit. Sic detractor si videat in aliquo aliqua imitatione digna, quæ velut flores sunt, & ex alia parte aliqua reprehensibilia, ipse versat in ore suo reprehensibilia: de his vero quæ sunt imitatione digna, quæ velut flores sunt, non curat. Propter hanc immunditiam quæ est in detractoribus, voluit eos excludere Augustinus à mensa sua. Vnde legitur habuisse hos duos versus scriptos in mensa sua, sicut habetur in gloss. super illud Prouerb. 24. *Cum detractoribus ne commiscearis*, &c. *Quisquis amat dictis absentum carpere vitam, Hanc mensam indignam nouerit esse sibi.* Multum immũda iudicauit ora detractorum, August. qui præ cæteris peccatoribus eos exclusit à mensa sua. Detractor etiam comparatur serpenti. Vnde Ecclesiast 10. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit.* Assimilatur detractor serpẽti in his proprietatibus. Serpens est animal proditiosum, silentio mordens, tortuose incedens, terram comedens Sic detractor proditor est. Illos n. mordet retro, quos dum sunt præsentes, amare se simulat, nec detrahit nisi vbi de silentio confidit: & sicut ad literam serpentes verbis & tumultibus hominum deterrentur; sic detractor timet quando videt venire eum cui detrahit. Tortuose etiã incedit detractor, dum à laude eius incipit, cui vult detrahere. Rectitudinem etiam suæ attentionis prętendit, dicens: Non dico hoc animo detrahendi. Et, vt ei fides adhibeatur, dicit se multum amare eum cui detrahit Terram etiam ad modum serpentis comedit: quia quod terrenum & infirmum est in homine, hoc in ore suo versat. De his serpentibus legitur Deuterono. 32. *Dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram atq; serpentium.* & Ier. 8. *Ecce ego mittam vobis serpentes pessimos, quibus non est incantatio.* Item homines assueti detractioni, vix corriguntur. Vnde Eccl. 23 *Homo assuetus verbis improperij omnibus diebus vitæ suæ non erudietur.* Bernardus: Nunquid vipera est lingua quæ tres interficit flatu vno? Lingua detractoris tres interficit simul vno verbo, scilicet se. & eũ qui audit quando consentit ei: quãdoq; etiam eum cui detrahitur, quando peruenit ad eius notitiam. Detractor etiam mõstrum est, in ore gladios habens. Vnde ad detractorẽ pertinet illud Prou. 30. *Est generatio quæ pro dentibus gladios habet.* & illud Psal. *Filij hominum dentes eorum, arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* & iterũ Gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit. Bernard. Gladius triceps lingua detractoris. Nec huiusmodi linguam mucrone illo, quo Dominicũ latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit etiã hoc corpus, nec iam exanime facit. Ipsis etiam spinis & clauis nocentior est, quos ei Iudæus infixit, nisi n. corporis sui vitæ vitam istius corporis pertulisset, nunquã illud pro isto mortis iniurię tradidisset. Detractor figuratus est per illam bestiam de qua legitur Daniel. 7 quę similis erat vrso, & habebat tres ordines dentiũ. . Vrsus etsi homini similis sit, tamen homo non est Sic detractor etsi exterius videatur esse homo, tamen vere homo non est, quum sanguine humano pascatur. In tribus vero ordinibus dentium figurari possunt tres modi, quibus detractor proximum lacerat. Lacerat enim eum bona opera aperta minuẽdo, occulta negando, falsa crimina imponẽdo. Detractor etiam comparatur sepulchro patenti, de quo fœtor incessanter exhalat. vnde in Psal. *Sepulchrum patens est guttur eorũ.* Nullum sepulchrum ita fętet in cõspectu hominum, sicut os detractoris in cõspectu Dei. Sapiens: Non refert de his generationib. an à superiori, an ab inferiori intonẽt, quia nõ minus à superiori quam ab inferiori fœtent. Tãtus est fœtor in ore detractorũ, vt ex fœtore illo multi moriantur. Aliqui tamẽ adeo fœtidi sunt quod fœtorem istum non sentiunt. Bernard. Vbi omnes fœtidi sunt, vnius fœtor minime sentitur. Detractor etiam comparatur mulieri prægnanti, quæ cum dolore conatur ad emissionem partus. vnde Eccles. 19. *A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis* Videretur detractori quod dirumperetur nisi verbum malum auditum de proximo emitteret Contra hoc quod dicitur Eccles. 19. *Audisti verbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.* Ad detractorem videtur pertinere illud Iob. 32. *En venter meus quasi mustũ absq; spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.* Detractor etiã similis est noctuæ, cuius oculos nox illuminat, & lux excæcat. Detractores etiam sunt, vt ciconiæ quę venenatis animalib. pascuntur. Sic detractores alienum peccatũ, quod quasi venenum est, in ore deferunt. Os etiam detractoris vas est aquã maledictam diaboli continens

Serpenti.

Lingua detractoris interficit tres verbo vno.

Psal. 58.

Sepulchro.

Prægnanti mulieri

Noctua.

Vasi diaboli.

Furibus.

iuxta illud Psalm. *Quorum os maledictione plenum est.* Detractor etiam est peior furibus illis qui vestes & alia bona temporalia furantur. vnde Ambrosius: Tolerabiliores sunt fures qui vestes & alia bona nostra diripiunt, quam fures qui famā nostram lacerant. Cuius ratio est hoc quod dicit Salomon Prouerb. 22. *quod melius est nomen bonum quam diuitiæ multæ.* vnde qui nomen bonum alicui aufert, magis nocet ei, quam si ei multas diuitias furaretur. Præterea furtū tale vix aut nūquam potest restitui. Item detractores dapiferi diaboli sunt, qui carnes humanas hominibus comedendas apponunt. Vnde super illud Pro. 23. *Noli esse in conuiuiis potatorum, neq; in cōmessationibus eorū, qui carnes conferunt ad vescēdū.* dicit gloss. Carnes ad vescendum conferre, est in collocutione detractionis vicissim vitia proximorū dicere. Itē detractores diabolo thurificant, & in cœtu diaboli quasi thuribulum deferūt, in quo pro suaui odore fœtorem alienorum peccatorum hominibus ingerent. Detractores etiam sunt testes iniqui, qui nec rogati nec examinati testimoniū ferunt absente eo cōtra quem testificātur. Seneca: Loquens de proximo tuo, scito te pro eo vel contra eum testimonium dicere Psalm. Insurrexerunt in me testes iniqui, &c. Item videntur esse aduocati diaboli. Ipsi enim conātur ad hoc vt quod est Dei, cedat in partē diaboli. Quid enim aliud est dicere: Iste est fornicator vel vsurarius: quam dicere, Ipse debet esse diaboli? Detractores figurati sunt per Amō, qui rasit dimidias barbas nuntiis Dauid, & curtauit vestes eorum vsque ad nates, vt legitur 2. Reg decimo. Dimidiam barbam radit detractor nuntiis veri Dauid, id est, Christi, dum medietatē viriditatis eis aufert. Dicit enim quod bene faciūt, sed intentione mala. Detractio enim, sicut dicit auctoritas, filia liuoris est, quæ vbi bene facta negare non possit, quocunque modo peruertere tentat. Detruncat vestes vsque ad nates: quia si quid est pudibundum in eis, detegit. Tertio potest valere ad detestationē huius peccati, scilicet detractionis, si ostendatur quantæ crudelitatis peccatum sit istud. Notandum autem quod detractor adeo crudelis est, quod se primo lædit, vt post alios lędere possit. Si enim prius accusat, vt aliis possit detrahere. Crudelitas etiam detractoris ex eo patet, quod carnes humanas comedit, sanguinem humanum bibit. vnde Iob. 19. *Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?* Detractor hominem persequitur: quia de occultis vult iudicare, ac si esset Deus Gregorius. Qui aliena detractione pascitur, proculdubio alienis carnibus saturatur. ad Galat. 5. *Si inuicem mordetis, videte ne inuicem consumamini.* Detractor comedit quandoq; patrem suū, vel matrem spiritualē, vel carnalem dum ei detrahit. Nulli parcit, nec inimico. Vnde Ezechiel. 5. *dicit Dominus Ierusalem*, id est ecclesiæ: *Patres comedent filios suos in medio tui, & filij comedent patres suos.* Et Ierem. 19. *Vnusquisq; carnes amici sui comedet.* Detractores vno morsello comedunt Papā vel vnum archiepiscopū vel Episcopū. Detractor etiam in 40. carnes comedit. vnde quidam Abbas in Vitis patrum: Melius est comedere carnales, & bibere vinum, quā comedere in vituperatione carnes fratrum. Detractor non parcit etiam mortuis. Dissepelit enim homines mortuos in peccatis, quod est vnum opus contrarium illi operi misericordiæ, de quo habetur Tob 2. Detractor etiam crudelior esse videtur lupis & leonibus, & cæteris bestiis. Leo enim leoni parcit, lupus lupo, & cæteræ bestiæ parcunt bestiis sui generis. Detractoris lingua peior videtur esse inferno. Infernus enim solos malos deuorat. Lingua detractoris amplectitur & bonos & malos. Vnde legitur Ecclesiast. 28. de lingua tertia, quæ est lingua detractoris, potius vtilius est infernus, quam illa. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ immūditiæ est peccatum istud. Notandum est quod detractor crabroni comparatur, qui non quiescit nisi in stercoribus: sic detractor in alienis peccatis. De crabronibus legitur Exod. 23. *Cunctorum inimicorum tuorum coram te terga vertam: emittens crabrones prius*, &c. Lingua detractoris velut rotabulum est, non cessans voluere & reuoluere sordes vitiorum. Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ iniquitatis sit detractor. Notandum ergo quod detractor iniquus est in seipsum, in proximū, & in Deum. In seipsum, quia ipse quærit festucas vnde oculos sibi eruat, quando deberet quærere lumen alicuius boni exempli, ipse sufflat in puluerē vnde oculi eius excæcantur. Gregor. Quid aliud detrahētes faciunt, nisi quod in puluerem sufflant, & in oculos suos terram excutiūt, vt vnde plus detractores sufflant

Dapiferi sunt dæmonis detractores.

Testes iniqui.

Detractor crudelis.

Detractor comedit carnes semper: viuorum & mortuorum.

Iniquus in tres detractor.

inde magis veritatis nihil debeant. Iniquus etiam est detractor in proximum, quē fœto re peccatorum vult corrumpere. Iniquus est etiam in Deum, cui iudicium suum aufert cont.a illud Luc. 6. *Nolite iudicare, & non iudicabimini*, Detractor vult vsurpare sibi quod ipse Deus pater sibi non vsurpat, scilicet iudicium. *pater enim non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio* Ioan. 5. Iniquus etiam est in Deum, cuius partē quātū potest conatur minuere Bonos enim qui ex parte Dei sunt, asserit esse diaboli, quando eos malos dicit. Sexto potest valere ad detestationem huius peccati si ostendatur detractor exosus esse Deo & hominibus. Ad quod pertinet illud Ecclesiast. 21. *Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur.* & Ecclesiast. 5. *Susurroni odium inimicitia & cōtumelia*. Odium cordis inimicitia operis, cōtumelia verbi. & ad Roma. 1. *Detractores Deo odibiles* Septimo potest valere ad detestationē huius peccati hoc, quod detractor maledictus est à Deo, & abominabilis hominibus. De primo legitur Eccl. 28. *Susurro bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes* De secundo legitur Prou. 24. *Abominatio hominū detractor*. Octauo potest valere ad detestationem huius peccati, pœna qua Dominus punit detractores. De pœna ista legitur Num. 12. de Maria sorore Moysi, quæ leprosa facta est, quia detraxit Moysi De pœna etiā ista legitur Leuit. 7. *Qui comederit sāguinē, peribit de populis suis* Leuit. 17. *Homo quilibet de domo Israël, & de populis qui peregrinantur inter vos si comederit sanguinē, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo.* Delectari in sanguine peccati diabolicum videtur esse. Vnde detractores specialiter filij diaboli sunt, qui sanguisuga vocatur Prouerb 30. Sitiunt enim detractores sanguinem peccati, sicut & diabolus. Nono potest valere ad detestationē huius peccati, si ostēdatur quanta stultitia peccator laborat. De stultitia ipsius dicit Philosophus, quod proprium stultitiæ est aliena vitia cernere, & sua obliuisci. Legitur etiam in vitis patrum, quod quidam frater inuentus est culpabilis, & adductus est Abbas Moyses vehementia precū, qui tollens secum sportam vetustissimā, impleuit eam arena, & portauit eam retro. Illis vero admirantibus quid hoc esset, dixit: Peccata mea sunt post me currētia, & non video illa, & veni ego hodie aliena iudicare peccata. Sic detractor facit. Peccata enim sua, quibus totus plenus est, non videt, peccata autē aliena ante oculos suos habet. Decimo potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quam damnosum sit ecclesiæ Dei. Notandum ergo quod detractor est ventus vrens vineam Domini, præcipue in flore. Illi n. qui sunt in initio bonæ vitæ non possūt morsus detractionum sustinere, sed desistunt à bono incœpto. Et sicut poma debiliū caudarum eiiciuntur ab arboribus vento: sic vētus detractionis illos à Deo separat, qui nondum ei ferme adhæserunt. Detractor, quantum in se est, vniuersales tenebras facere nititur in mūdo isto, sicut leguntur factæ in passione Domini in vniuersa terra. Lucernas etiam conatur detractor extinguere, dum sanctos viros nititur infamare. Cum ecclesia tenebras suas faciat tantū ter in anno, detractor cōtinue tenebras suas vellet facere: detractor tenebras amat, & ideo in tenebras ibit. Vndecimo potest valere ad detestationē huius peccati hoc, quod peccatum istud est in Spiritum sanctū. Detractor enim impugnat gratiam Spiritus sancti, dum conatur eam diminuere, vel totā suffocare in hominibus: ideo vix dimittitur peccatum istud à Spiritu sancto, ad quem pertinet remissio peccatorum. Duodecimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod dicit Glossa de peccato isto super illud Prou. 24. *Cū detractoribus ne commiscearis*. Hoc specialiter periclitatur vitio totum pene genus humanū Et notandum quod licet quilibet debeat cauere à detractione quarumlibet personarum præcipue tamen à detractione patris vel carnalis, vel spiritualis. Vnde Exod. 22. *Dijs non detrahes, & principi populi tui nō maledices.* & Genes 9 legitur de Cham filio Noë, quod patris sui verenda detexit, & ideo in semine suo maledictionem recepit. vnde legitur ibi: *Maledictus Chanaan puer, seruus seruorum erit fratribus suis.* Legitur etiam 2. Reg. 6. de Oza quod à Domino percussus est, quia manum suam ad arcam Dei extēdit. Per arcam, in qua continebatur manna, & virga Aaron, & tabulæ testamēti, figuratur prælatus, in quo contineri debet manna dulcis consolationis, & virga correctionis, & scientia discretionis. Ad quam arcam si detractor manum extenderit illi detrahendo, à Domino percutietur. Gregor. Multi dum plus vitam sa-

Exosus deo & hominibus.

Maledictus.

Exemplum.

Detractor Ventus vrens vineam Domini.

cerdotum quam suam discutiunt, in erroris foueam dilabuntur, minus considerantes quod non eos vita sacerdotum læderet, si humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent.

De diuersis speciebus detractionum.

POsitis speciebus illis quæ possunt valere contra peccatum detrahentium, consequẽs est vt aliquid tangamus de diuersis speciebus detractionum. Notandum quod super illud Psalm. *detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar*, distinguitur triplex genus detractionis. Primum est, malum dicere de alio. Secundum audita mala cũ augmento referre. Tertium est, libenter illud audire. Nos autem possumus diuidere detractionem in sex species. Quarum prima est occulta mala proximi publicare. Secũda est, audita mala cum augmento referre. Tertia, crimina falsa imponere. Quarta, bona occulta negare. Quinta, manifesta bona minuere. Sexta, bona in mala conuertere.

De peccato libenter audientium detractionem

SEquitur de peccato eorum qui libenter detractores audiunt. Contra quod peccatum, Primo valere possunt verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent, vt est illud Prou. 4. *Labia detrahentium sint procul à te.* Et illud Prouerbior. 23. *Noli esse in conuiuiis potatorum, nec in commessationibus eorum qui carnes ad vescendum conterunt* Et illud 24. *Cum detractoribus ne commiscearis.* Et illud Ecclesi. 28. *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam* Contra hoc peccatum etiam potest valere illud Bern. Detrahere vel Detrahentẽ audire, quid horũ damnabiliꝰ sit, non facile dixerim. Sunt autẽ reprehensibiles illi qui libenter detractiones audiunt multis de causis Primo propter hoc quod vident fratres suos à canibus dilacerari, & non exterrent canes saltem clamoribus, præcipue cum sperent se proficere posse, imo canib. applaudunt. In quo potius se canes quam homines ostendunt. Ecclesi. 13. *Quæ communicatio sancti hominis ad canem?* Cum detractor serpens sit, vt prius ostensum est, non videntur homines esse, sed potius genimina viperarũ qui eos non exhorrent, qui lapides durarum increpationum non proiiciunt, quando vident fratres suos ab eis morderi.

Multis caussis sunt reprehensibiles, qui libenter audiunt detractores.

REprehensibiles etiam sunt qui libenter audiunt detractores, quia illis qui fratres suos comedunt, salsam ministrant, ad quam eos comedant, hilarem eis vultum ostendendo, sine qua salsa morsus quasi insipidus esset detractoribus. Hieronymus: Nemo inuito auditori libenter narrat. Prouerbior. 25. *Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.* Reprehensibilis etiã est ille qui detractori consentit, quia testi deceptione pleno, nõ iurato neque examinato cõtra absentẽ credit, & frequẽter teste vnico, contra illud legis diuinæ Matt. 18. *In ore duorum vel trium testiũ stat omne verbum.* Immo, quod plus est, si vnus ribaldus detraxerit vni viro sancto, & decẽ boni viri dicerent, contrarium potius creditur illi ribaldo simplici verbo testificanti contra virum sanctũ, quam decem bonis viris iurantibus pro ipso. Reprehensibilis etiam est talis, quia iuxta sepulchrum patens, vnde fœtor incessanter exhalat, potius eligit esse contra Dei voluntatem, & ad suam damnationem, quam recedendo inde, & obmutescere faciat os detractoris. Si enim deesset auditor, deesset & detractor. Reprehensibilis est etiam talis, quia noctuæ credit testificanti contra lucem, quam naturaliter odit.

De peccato eorum, qui impatienter tolerant detractiones

SEquitur de peccato eorum qui impatienter tolerant eos qui sibi detrahũt, qui valde fatui sunt. Valde enim vtiliter seruiunt eis si ipsi patienter sustineant. Detractores enim sunt spinæ viã inferni obstruentes viris sanctis. Vnde Osee 2. *Ecce ego sepiam viam tuã spinis* Ipsi etiam sunt vigiles ciuitatum ecclesię custodientes ad modum vigilum, quasi continue mentientes. Ipsi etiam depascunt segetes Domini, ne in paleas luxurient, & pauca grana habeant. Ipsi sunt limæ à vasis gloriæ rubiginem auferentes. Sed sunt quædam vasa maledicta, quæ à limis istis assumunt rubiginem, vnde deberẽt recipere pulchritudinem. Detractores à filiis Dei quasi quodam rasorio peccatum elationis eradunt, vnde Gregor. Idcirco laxat Dominus linguas detractorum in electos, vt si quid in eis elationis surrexerit, lingua detractoris eradat.

CAPVT. VII.

De peccato Adulationis. Et de his quæ faciunt ad eius detestationem.

DE peccato Adulationis, hoc modo dicemus. Primo ponemus ea quæ ad detestationem huius peccati possunt valere. Secundo, tangemus de remediis contra peccatum istud. Notandum ergo quod adulatio, sicut quidam dixit, est peruersa laudatio. Vnde nomen laudationis & adulationis eisdē literis constat, sed non eodem modo ordinatis, secundum Tullium vero nomen à sono sumptum. Canes enim quorum est mira adulatio, fere exprimunt istum sonum. Ad detestationem vero huius peccati. Primo possunt valere verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent. vt est illud Exod. 30. *Hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.* Caro hominis non vngetur ex eo. Et subditur paulo post: *Homo quicunque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.* Oleum istud laus est quæ debet Deo dari, non homini viuenti. Itē Leuit. 2. Nihil mellis adolebitur in sacrificio Domini. In melle dulcedo adulationis intelligitur Item dissuadetur hoc vitiū Exod. 23. *Non coques hœdū in lacte matris.* Adulator hominē durum, quem diabolus frangere non potest, in lacte adulationis coquit, vt diabolo comestibilis fiat. Item Prouerb. 24. *Nec lactes quenquam labiis tuis.* Et Ecclesiastici 11. *Ante mortem non laudes quenquam.* Secundo possunt valere ad detestationem huius peccati exēpla, præcipue exemplum Christi, de quo dicit glossa super illud Matth. 21. *Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem,* quia pauper erat nulli adulatus, nullum in tanta vrbe inuenit hospitem, sed apud Lazarum receptus est. Paulus etiam dicit de se 1. ad Thess. 2. *Neque aliquando fuimus in sermonibus adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritia Deus testis est.*

Quid adulatio.

Dissuadetur adulatio.

Quod adulatores diuersis generibus rerum comparentur.

TErtio potest valere ad detestationē huius peccati, si adulatorem vel adulationem diuersis generibus rerum comparemus. Notandū ergo quod adulator nutrix diaboli est, filios diaboli lactans lacte adulationis. vnde Prouer. 1. *Si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Item Prouerbior. 16. Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Et Thren. 4. *Lamia nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos* Lamia est bestia suis fœtibus crudelior, quā cæteræ bestiæ. Vnde lamia quasi lania appellatur, quia catulos suos creditur laniare. Vnde bene signat adulatorē, qui in veritate eos laniat quos videtur lactare. Ideo autem cōparatur adulatio lacti, vt ostendatur verecundum esse homini adulto adulationem amare, sicut verecundum esset homini barbato ad māmillas maternas pēdere. Adulator ad modum nutricis filios diaboli obdormire facit in peccatis suis. Et sicut nutrix casū paruuli ad eius consolationem saltum interpretatur: sic adulator eius peccatum cui adulatur, quod in veritate casus est, asserit esse opus magnificum. Adulatores Aegyptiæ mulieres sunt, quarum mamillas Moyses respuit. Itē adulatores locustæ sunt comedentes residuum grandinis. Exo. 10. Locusta æstate canit, hyeme silet. Vnde recte significat adulatores, qui eos laudant qui habent æstatem prosperitatis: a laude vero eorum silent, qui habēt hyemē aduersitatis. Vnde Eccles. 13. *Diues locutus est, & omnes tacuerunt & verbum eius vsque ad nubes perducunt.* In grandine vero persecutor intelligitur: locusta ergo residuū grandinis comedit: qui secundum Gregor. quem persecutio frangens nō vincit, multoties adulatio premit. Adulatio deterior videtur esse detractione, quia detractio hominē humiliat: sed adulatio hominē extollit. Adulatores etiā sunt ranæ propter loquacitatem suam. Vnde Psalm. *Edidit contra eorū ranas, in penetralibus regum ipsorum.* Adulatores etiā sunt Sirenæ vsque in exitium dulces. secundum Boët. Item sunt ioculatores diaboli, non permittentes diabolum in aliquo cōtristari. Vnde Oseæ 7. *In malitia sua lætificauerūt regem.* Ipsi etiā sunt sacerdotes diaboli, homines viuos sepelientes. Vnde Matt. 8. *dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* De quo loquēs Gregor. dicit: Tunc mortuus mortuū sepelit, cū peccator peccatorū aggere adulationis premit. Adulator est Echo conformans se ei cui adulatur. Si enim riserit, ridet: si fleuerit, flet. Sapiens. 7. *Resonās in altissimis mōtibus Echo.* Ipsi sūt quasi chamæleō, quod secūdū Solinū animal est de aëre viuēs, quod

Adulator nutrix diaboli est.

Locustæ sunt.

Sirenæ.

Echo.

Chamæleon.

colorem habet varium & in momento mutabilem, ita vt cuiuis se iungit, eius concolor fiat. Ita sunt incantatores diaboli, qui faciunt hominibus de se credere quæ ipsi volunt. Tertius: Adulator homines prorsus insanos ex stultis facit. Vnde quidam: Nihil est quod non possit de se credere, cum laudatur æqua potestas. Item adulator quasi sub prætextu decorandi & ornandi hominem iugulat. Vnde ad eum potest dici, *Sicut nouacula acuta fecisti dolum.* Adulator etiam proditor est: sub specie enim osculi ad modum Iudæ hominem tradit hostibus suis, & sub specie amicitiæ hominem interficit. Vnde recte significatur per Ioab: qui, sicut legitur 2 Regũ 20 dixit ad Amasam: *Salue mi frater, & tenuit manu dextera mentum Amasæ quasi osculans eum, & percussit eũ in latere, & mortuus est.* Adulatio oleo comparatur. Vnde in Psalm. *oleum autem peccatoris nõ impinguet caput meum.* De quo oleo diabolus vngit suos, qui in extremis laborant. Hoc oleo etiam vngit diabolus homines quos flectere nõ potest, vt ad malum eos molliat. vnde Augustinus. Oleũ est falsa laus adulatoris, quæ mẽtes à rigore veritatis emollit ad noxia. Adulatio etiam mel est, sed toxicatum. Etiam est sagitta aurea, & ideo aliqui non curant si ab ipsa lædantur. Et etiam ventus, qui lenis videtur: transfert tamen montes de regno Dei in regnũ diaboli. Itẽ est rete diaboli inuisibile. Vnde Prouerb. 29. *Qui blandis fictisque sermonibus loquitur, rete expandit proximo suo.*

Rete diaboli inuisibile.

Psal. 9.

Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantum sit nocumentum homini istud vitiũ. At quod pertinent verba sacræ scripturæ quæ sequuntur super illud. *Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ*, dicit Augu. Hæc est ira Dei magna, vt desit correctio & assit adulatio. Adulantiũ linguæ alligãt homines in peccatis. Delectat enim hominẽ ea facere, in quib. nõ solum non metuitur reprehensor, sed etiam auditur adulator. Et super illud Lucæ 6. *Va vobis cum benedixerint* &c. dicit glossa. Magna pars pœnæ est peccatori sua scelera non solum non argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. Et super illud, *Deus in adiutorium meum intende*, &c. dicit Augustinus: Plus nocet lingua adulatoris, quam manus persecutoris. & Prouerb. 7. *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.* & Ecclesiast. 7. *Melius est à sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi.* & Esaiæ 3. *popule meus, qui te beatũ dicunt, ipsi te decipiunt.* Item Esaiæ 9. *Erunt qui beatificant populum istum seducentes: & qui beatificantur præcipitari.* Adulator ducit eum, cui adulatur, quasi ad supercilium montis, vt inde præcipitetur, sicut Iudæi dicuntur fecisse de Domino, Luc. 4. Itẽ Prouerbior. 11 *Simulator ore decipit amicum suum.* Quarto potest valere ad detestationẽ huius peccati, si ostendatur adulator esse maledictus, abominabilis & detestabilis. Ad primum pertinet illud Esaiæ 5. *Va qui dicitis bonum malũ.* Alia litera habet, *Va qui dicitis malo, bonus es.* Et in eodem. *Va qui iustificatis impiũ pro munerib. & iustitiam iusti aufertis ab eo.* Et subditur pœna propter hoc: *Sicut stipulã deuorat flamma ignis, & calor flammæ exurit: eorum fauilla erit.* Itẽ Ezech. 13. *Va qui consuunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciũt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis.* Quãdoq; diabolus in aliquo peccatore fatigatus est, & vult corruere in eo: sed venit maledictus adulator, vt apponat eum exẽplis malis cõfirmando. Ille qui peccat, quasi parietẽ facit inter se & Deũ, sed absq; temperamento est: & cito corruet, sed adulator linit eum, vt fortior sit: vnde Ezech. 13. *Ipsi ædificabant parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis* Dic ad eos qui liniunt absque temperamento quod casurus sit. Ad hoc vero quod adulator detestabilis sit, pertinet illud Prouerbior. 24. *Qui dicunt impio, Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.* Ad hoc quod abominabilis sit, pertinet illud Prouerb. 17. *Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, vterq; abominabilis est apud Deum.* Ad item pertinet quod dicit Gloss. super Luc. 16 vbi agitur de diuite & de Lazaro, quod potest in lingua canum, lingua adulantium intelligi, qui vulnera lingunt, dum mala, quæ in nobis reprehendimus, improbo fauore laudãt. Lingua etiã ista, quæ vulnera lingit, indubitanter abominabilis est. Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur magna stultitia qua laborat adulator. Est autem vna stultitia ipsius, quod ipse laudat hominem sibiipsi, quasi vellet eum vendere, vnde quidam dixit adulanti sibi: Quid me mihi das? nunquid mihi vendere me vis? Alia stultitia eius est, quod ipse homini adulatur vt gratiam eius acquirat, quam tam[illegible] inueniret, si veritatẽ ei diceret, vnde Prou. 18.

Qui

Qui corripit hominem gratiam postea inueniet apud eum magis, quam ille qui per linguæ blandimenta decipit. Et eiusd. 24. *Labia Deo osculabitur, qui recta respondet* & ibidem: *Qui arguunt, laudabuntur, & super eos veniet benedictio.* Hoc est illud quod præcipue deest diuitibus & potentibus, videlicet qui verum eis dicat Vnde Seneca: Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit: scilicet qui verum dicat, & hominem inter mentientes stupentem & pro rectis blanda audientem ad verum perducat. Idem: Dic illis non quod velint audire, sed quod velint semper audisse.

De quatuor remediis contra peccatum adulationis

SEquitur de remediis contra peccatum istud Et possunt esse quatuor contra istud vitium. Primum est, vt quando ventus adulationis flat, homo ad terram descendat, vt quod infimum est & infirmum ipse in se consideret, & dicat: *Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine Deus meus, illumina tenebras meas.* Aliud remediũ est, memoria mortis, quod remedium figuratum est Exod. 10. vbi legitur, quod orauit Moyses Dominum, qui stare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum. In locustis adulatores intelliguntur, quos ventus veniens ab occidente proiicit in mare, dum memoria mortis eos fugat: quia vanas hominum laudes contemnit, qui de morte cogitat quando veritas aperte patebit. Tertium remedium est, vt homo subtiliter discernat adulatorem esse eum qui sibi loquitur. Verecundabitur enim cum cognoscet se puerilem reputari ab eo qui sibi lac adulationis propinat. vnde Socrates cuidam sibi adulanti dixit: Nihil proficis adulator, cum te intelligam. Quartum remedium est, quod homo tristem faciem adulantibus ostendat. Tristis enim facies eos fugat, sicut hilaris facies eos multiplicat. Vnde Prou. 25. *Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.* Renuere vero lac adulationis, multum est acceptum patri cælesti. Quod figuratum est Genes. 21. vbi legitur Abraham fecisse grande conuiuium, in die ablactationis Isaac.

CAPVT VIII.

De peccato maledictionis, & de his quæ faciunt ad detestationem eius.

SEquitur de peccato maledictionis. Maledictionem vero hic intelligo mali imprecationem. Cõtra quod peccatum, Primo possunt valere verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent. Vt est illud ad Rom. 12. *Benedicite, & nolite maledicere.* Et illud 2. Pet. 3. *Non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto* Secundo valere possunt ad hoc exempla. Sicut est illud quod legitur de Domino Iesu Christo 1. Pet. 2. *Qui cum malediceretur, non maledicebat.* Et illud Apostoli 1. ad Cor. 4 *Maledicimur, & benedicimus.* Tertio potest valere contra hoc peccatum, si ostendatur multiplex malum quod sequitur ex eo. Primum malum est amissio regni æterni. Vnde 1 ad Cor. 6. *Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Aliud malum est, quod maledictio quam aliquis facit, super caput maledicentis reuertitur. Vnde Prou. 26. *Sicut auis ad alta transuolans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superueniet.* Ideo autem dicitur, frustra prolatum: quia est maledictum iuxta diuinam iustitiam prolatum: vt est illud Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Et tale maledictum venit super illud cui maledicitur. Maledictum vero sine causa prolatum venit super eum qui maledicit. vnde Eccles. 27. *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.* & Gen. 27. *Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus* Et in Psal. *Maledicent illi, & tu benedices.* & Matth. 5. Beati estis, cum maledixerint vobis homines &c. Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur peruersitas eorum, qui male agentibus maledicunt. Cum enim illi qui male agunt infirmi sint, compatiendum esset eis, & pro eis orandum. Non esset malum imprecandũ eis, cum plus malum habeant quam expediat. Quinto potest valere contra peccatum hoc, quod maledicere adeo est illicitum, quod nõ est licitum maledicere diabolo. vnde Eccl. 21. Dum maledicit impius diabolum: maledicit ipse animam suam, & dupliciter intelligi potest. Vno modo sic. Cum impius maledicit diabolum: id est, cum dicit eum maledictum & condemnatum, ipse maledicit animam suam: id est, damnatam & maledictam osten-

dit, cum maledictum imitetur. vnde ad Ro. 2 *Inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium, teipsum condemnas* Alio modo sic intelligitur, Cum impius maledicit diabolo: id est, malum optat diabolo, ipse maledicit animam suam: id est, maledicto culpæ & pœnæ subiicit. Cum enim diabolus sit creatura Dei peccatum est malum optare ei Vnde in Canonica Iudæ, vbi legitur, quod cum Michael archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus inferre iudicium blasphemiæ, sed dixit: *Imperet tibi Dominus.* dicit Gl. vbicunque vel quandocunque hæc altercatio angeli facta fuit cum diabolo sibi aduersanti, blasphemiam dicere noluit, sed modesto eũ sermone coercuit: quanto magis hominibus omnis blasphemia est cauenda? Item Gloss. Diabolus in substantia est bonus, sed in voluntate est malus Et ideo ab angelo non blasphematur, quia aliquid proferre aduersus bonam naturam, blasphemiam reputat archangelis. Simile habetur Zachariæ 3. vbi sic legitur: *Ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, & satan stabat à dextris eius vt aduersaretur ei. Et dixit Dominus ad satan: Increpet in te Dominus satan, & increpet in te Dominus, qui elegit Ierusalem* Præcipue vero cauendum est parentib. à maledictione filiorum: quoniam illæ maledictiones magis nociuæ solent esse. Eccles 3. *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Valde impium est, quod mater optat malum filio, quod non licet ei diabolum optare.

Capvt IX.

De peccato conuicii, & de his quæ cohibent homines ab hoc peccato.

SEquitur de peccato conuicii, à quo peccato primo deberet cohibere hoc, quod conuicium multum vulnerat cor eius, cui dicitur. Eccles. 28 *Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.* Hieron. Sicut homo cauet ne percutiat aliquem cum baculo: sic cauere debet ne percutiat eum conuicio. Secundo deberet cohibere homines à conuicio hoc, quod conuicium charitatem seu amicitiam destruit, quę est via excellentior. Vnde Eccles 22. *Mittens lapidem in volatilia, deiiciet illa*: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. Tertio deberet cohibere à vitio hoc, quod non de facili fit concordatio post conuicium dictum. Vnde Eccles 21. *Ad amicum etsi produxeris gladium non desperes. Est enim regressus ad amicum. Si aperuit os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto conuicio. & improperio & superbia & mysterii reuelatione, & plaga dolosa.* Quarto deberet homines cohibere à peccato conuicii, quod homo assuetus huic peccato vix corrigitur. Vnde Eccle. 23 *Homo assuetus verbis improperii, in omnib. dieb. suis non erudietur.* Quinto deberet cohibere homines à conuicio hoc, quod illi qui conuicia dicunt, frequenter conuicia audiunt. Vnde Sapiens: *Qui pergit dicere quæ vult, audiet quæ non vult.* Prou. 13. *Impius confundit & confundetur* Prouerb. 26 *Qui voluit lapidem, reuertetur ad eum* Sexto deberet cohibere homines à conuicio hoc, quod cõuicium dignum facit hominem morte æterna. vnde Matt 5. *Qui dixerit fratri suo fatue: reus erit gehennæ ignis.* Septimo deberet cohibere homines à conuicio hoc, quia dicere conuicium libenter homini, signum est impietatis & magnæ peruersitatis. vnde Prou. 10. *Labia iusti considerant placita & os impiorum peruersa.* Cum ex abundantia cordis os loquatur. Matth. 12. Vitiosum est cor vnde frequenter exit conuicium: & in veritate rusticus est, qui rusticitatem libenter dicit Quod valde peruersus sit qui conuicium dicit, ex hoc potest patere: quia aut conuicium quod ipse dicit est malum pœnæ, aut malum culpæ Si malum pænę est, cum malum pœnæ à Deo sit, ipse dicendo opprobrium homini, exprobrat creatori eius Prou. 17. *Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius.* Si vero est malum culpæ, diabolicum est gaudere de hoc quod aliquis illud commiserit Leui 19. *Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos non exprobretis ei, sed inter vos quasi indigena.* Aduena est homo, qui magnus peccator fuit, cui peccatum suum exprobrandum non est. Vnde Eccles. 8. *Ne despicias hominem auertentem se à peccato, neque improperes ei: memento quoniam omnes in corruptione sumus.* Specialiter autem cauendum est ne conuicium correctioni admisceatur, sicut faciunt quidam qui sub specie correctionis conuiciantur hominibus. vnde Eccl. 19. *Est correctio mendax in*

ore contumeliosi Vere mendax est talis correctio. Mentitur enim talem correctionem, cum potius sit conuiciatio. Tullius in tractatu de Amicitia: Monere & moneri est officium veræ amicitiæ, ita tamen quod adulatione careat admonitio, & cõtumelia obiurgatio, & Prou 12. *Qui suauis est, viuit in moderationibus in suis admonitionibus relinquit contumeliam* Homo mansuetus moderate corripit, & sic vitam animæ suæ seruat: homo iracundus immoderate corripiendo ipsam perdit vitam. Cauendum est ab immoderata & immansueta correptione. Nisi enim homo caueat sibi, ipse ignem incendit, quem debuit extinguere, & occidit quem debuit sanare, & tenetur de damno quod verbum incaute ab eo prolatum fecerit Ad primum pertinet illud Eccl. 8. *Non incendas carbones peccatorum arguens eos.* Ad secundum pertinet illud Prou. 15 *Lingua placabilis lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum* Lingua mansueta lignum seu arbor vitæ est Occasio enim vitæ spiritualis est illis quos corripit: sed lingua immoderata conteret spiritum tam corripientis quam eius qui corripitur. Ad tertium pertinet illud Exod. 22. *Si egressus ignis inuenerit spinas, & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit*, quod de igne iræ potest intelligi, cuius damnum tenetur reddere, qui verbo incauto illud succenderit.

Capvt X.

De peccato contentionis, & de eius prohibitione.

SEquitur de peccato contentionis A quo peccato. Primo deberet cohibere homines, quia peccatum hoc diabolicum est Vnde Aug. Nihil est similius actibus dæmonũ, quam litigare vnde seruos diaboli non Dei se ostendunt, qui litigant. 2 ad Timot. 2. *Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad ad omnes* Item Apostolus 1. ad Cor. 11. *Si quis videt contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus.* Secundo debet homines cohibere à contentione hoc, quod separare se à contentione nobile est. Vnde Prou. 20. *Honor est homini, qui separat se à contentione.* Contendere autem ignominiosum est. Senec. Muliebre est litigare. Tertio deberet cohibere homines à contentione hoc, quod litigare signum est stultitiæ seu superbiæ, & peruersitatis, & malitiæ. Ad primum pertinet illud Prou. 18. *Labia stulti miscent se rixis.* & illud 20. *Omnes autem stulti miscentur contumeliis* In verbo miscendi quia commistio est inseparabilis vnio, intelligitur quod stulti à contentione separari non possunt. Ad secundum pertinet illud Prou. 16. *Homo peruersus suscitat lites.* & 26. *Sicut qui apprehendit auribus canem, sic pertransit impatiens, & commiscetur rixæ alterius.* Ad tertium pertinet illud Prou. 17. *Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.* Hoc erit in morte, quando angelus malus ad eum venerit vt eum deferat in infernum Vel angelus malus potest intelligi aliquis malus homo ad eum missus: vt dicitur vulgariter: iste est malus, sed quandoque inueniet parẽ suum. Quarto deberet cohibere homines à contẽtione hoc, quod multa mala inde proueniunt. Vnde Eccl. 22. *Ante ignem camini vapor & fumus ignis inaltatur: & sic ante sanguinem maledicta, & contumelia, & minæ.* Et eiusd. 11. *A scintilla vna augetur ignis.* Et 28. *Certamen festinatum incendit ignem: lis festinans effundit sanguinem.* Quinto deberet cohibere homines à contentione hoc, quod abstinere à lite magni meriti est. vnde legitur in Vitis patrum, quod orante Machario vox insonuit ad eum, dicens: Nondum ad mensuram duarum mulierum peruenisti quę habitant in proxima ciuitate. Cumque Macharius intrans ciuitatem quæsiuisset conuersationem earum ab ipsis, dixerunt quod erant vxores duorum fratrum, & per XV. annos simul fuerant, & nũquam aliqua earum aliam dicto vel facto contristauerat, & statuerant in corde suo, vt vsque ad mortem verbum inter se seculare non loquerentur: & libenter intrassent religionem, si viri earum permisissent. Vnum eorum, in quibus consistebat meritum harum mulierum erat hoc, quod litem non habuerant adinuicem. Animus vere innocens nescit litigare. Vnde legitur in Vitis patrum, quod duo senes erant in vna cella, qui nunquam habuerant litem inter se. Dixit ergo vnus, Faciamus litem inter nos, & ponamus laterem in medio, & vterque dicat quod suus sit, quia nescimus quid sit contentio Cum positus fuisset later, iam vnus diceret. Meus est. Alter respondit. Ego Exemplũ.

spero quod meus est. Cum autem primus diceret. Non est tuus sed meus. Alter respondit. Si tuus est, tolle eum. Et sic non inuenerunt materiam litigandi.

Quod maxime cum quinque personis cauenda sit contentio.

ET licet vniuersaliter declinanda sit contentio, pręcipue tamen cum quinque personis, scilicet cum homine potente. vnde Eccles. 8. *Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.* Et cum homine locuplete Ibidem: *Non contendas cum homine locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi.* Multos enim perdidit aurum & argentum. Et cũ homine linguato. vnde Eccl. 7. *Non litiges cum homine linguato, neque strues in igne illius ligna.* Et cum homine iracundo. vnde in eodem: *Cum iracundo non facias rixam.* Item cum propria vxore. Ex quo enim aliquis litem habere cœperit cum vxore, nunquã habebit quietem. Prou. 19. *Tecta iugiter perstillantia litigiosa mulier.* Qui in domo perstillanti est, quando vult declinare vnum stillicidium in vno loco inuenit illud in alio, & ita non inuenit ibi quietem. Sic vir & vxor quietem non inueniunt, ex quo cœperint litigiosi esse, & valde male est eis, quantascunq; delicias habeant. vnde Prou. 17. *Melior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum iurgio.* & licet de nulla re litigandum sit, præcipue tamen non est litigandum de re, quæ hominem non molestat. Vnde Eccl. 11. *De illa re quæ te non molestat, ne certaueris.*

CAPVT XI.

De peccato derisionis.

DE derisione quam mali faciunt bonis, breuiter pertransimus, cum de ea dictum sit in tractatu de ornatu, in cap. de verecundia Hoc solum addentes quod legitur Neemias dixisse 2. Esdræ 4. quum Tobias Ammonites irrideret Iudæos ædificantes, dicens: *Si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum: audiui,* inquit, *Deus noster, quia facti sumus despectui: conuertere opprobrium super caput eorum.* & paulo post subditur, *Ne operias iniquitatem eorum coram facie tua, & peccata eorum non deleantur: quia irriserunt ædificantes.*

CAPVT XII.

De peccato praui consilii, & de his quæ deberent cohibere homines ab hoc peccato.

SEquitur de peccato praui consilii. A quo peccato deberet cohibere homines. Primo quod prauus consiliarius proditor est. Decipit enim eum qui in eo confidit, scilicet eum qui ab eo consilium petit: quod non est paruum peccatum. vnde Prou. 26. *Sicut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortem: ita vir qui fraudulenter nocet amico suo.* Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod praui consiliarii quasi omnia mala faciunt: sic tamen vt nihil mali fecisse videantur. Ipsi dant palmas in faciem Christi & in membris eius, dicentes: *Prophetiza nobis Christe: quis est qui te percussit,* vt legitur factum fuisse Matt. 26. cum Dominus captus teneretur: quasi Dominus ignorare possit astutias eorum, cum scriptum sit Iob 12. *Ipse nouit decipientem, & eum qui decipitur.* Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod consiliarius prauus illud consilium, quod ipse vult dare contra aliquos, primo dat contra seipsum. Istud enim habet iustitiæ omnis iniustitia, quod quicunque vult nocere alii, primo noceat sibi. Omnis laqueus deceptionis primo capit eum qui tetendit: Omnis gladius persecutionis spiritualiter primo transuerberat eum qui eo vtitur. vnde Eccles. 27. *Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti consiliũ nequissimum, super illum deuoluetur, & non agnoscet vnde hoc veniat illi.* Vnde Prou. 26 *Qui fodit foueam, incidet in eam qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.* Et Psalm. *Lacum aperuit & effodit &c.* Hoc est figuratum 1. Reg. 17. in hoc quod Goliath proprio gladio decapitatus est. Et Esther 7. in hoc quod Aman suspensus est in patibulo quod parauerat Mardochæo, praui consiliarii de rapinis & exactionibus quas fieri faciunt, habent peccatum, & ad restitutionem tenentur, cum alii habeant lucrum. Consilio eorum bene acquiescitur in malis faciendis, in bonis vero minime. Quãdoque modico tempore plus mali faciunt

quam

quam toto tempore vitæ suæ possint emendare: vnde nullum peccatum est quod magis impediat homines à salute, quã istud. Quarto, deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod peccatum istud multum nociuum est Ecclesiæ Dei. Vnus enim malus consiliarius destruit quandoque totam vnam patriã Ad magnam malitiam praui consiliarii, referri potest illud Eccl. 31. *Nequius oculo quid creatum est?* Consiliarius enim alicuius oculus dicitur. Vnde Matth. 5 *Si oculus tuus scandalizat te, &c.* Si consiliarius alicuius principis malus est, negotia eius male disponentur. Vnde Matth. 6. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Quinto deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod quãdoque illi qui astuti sunt ad dandum consilia nociua aliis, in consulendo sibiipsis iusto Dei consilio fatui inueniuntur. Vnde Iob 12. legitur quod *Deus adducit consiliarios in stultum finem.* Legitur etiam Iob 5. de Domino: Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Sic enim cauendum est homini, ne prauo consilio acquiescat. Vnde Eccl. 6. *Multi pacifici sint tibi, sed consiliarius vnus de mille.* Et Eccles. 37. *A consiliario malo serua animam tuam: prius scito quæ sit illius necessitas, & quid ipse cogitabit, ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi, Bona est via tua.*

A quibus personis consilium sumendum est.

Cauendum etiam est homini ne consiliũ quærat à iuuenibus. Hac enim de causa Roboam partem regni amisit: quia acquieuit consilio iuuenum, relicto consilio senum: vt legitur 3. Reg. 12. Item cauendum est homini, ne amatores huius mundi consulat de salute animæ suæ vnde Eccles. 37. *Noli consiliari cum socero tuo.* Socer est mũdus iste, qui quodammodo est pater carnis, quæ vxor spiritus est, cum quo consilium habendum non est de salute animæ. Quod figuratum est Genes. 31. in hoc quod Iacob recessit à Laban, ipso nesciente. Bernard. Angelus magni consilii vocatte, & alienum consilium præstolare. Idem: Amicos consulat, qui non legit quod inimici hominis domestici eius. Esa. 19. *Sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens.* Cauendum est etiam homini ne cõsilium cum stulto habeat Vnde Eccl. 8. *Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere, nisi quæ placent eis.*

Cap. XIII.

De seminantibus discordias, & de his quæ cohibent ab hoc peccato.

A Peccato eorum, qui seminant discordias, primo deberet homines cohibere hoc, quod illud peccatum adeo est exosum Deo. Vnde Prou. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, &c.* Et numerat Salomon septimo loco, *eum qui seminat inter fratres discordias*: tanquam magis exosum Deo, quam alios peccatores. Nec mirum, si Deus odiat eos qui seminant discordias in Ecclesia. Magis enim videntur nocere ei qui hoc faciunt, quam qui proprium corpus eius crucifixerunt. Plus enim dilexit Christus corpus Ecclesiæ, quam corpus proprium, quum pro corpore Ecclesiæ, corpus proprium morti exposuerit. Vnde qui fodiunt corpus Ecclesiæ, vnitatem eius diuidendo, magis videntur nocere ei, quam qui corpus eius proprium foderunt, cõtinuitatem in eo diuidendo. Ad ostendendũ quod nullo modo volebat scindi corpus Ecclesiæ per discordias, voluit ipse tunicam inconsutilem indiuisam manere. Ioa. 19. Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quod nihil magis nociuũ est corpori humano quam diuisio continuitatis: nec magis nociuum est Ecclesię Dei, quam diuisio vnitatis. Ex vno verbo quod dicit ille qui discordiam seminat, quandoque nascitur discordia tanta, ex qua destruitur patria vna. Vnde magnæ malitiæ est seminare semen tale. cum ex vno gradu illius, talis messis surgat. Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quod opus illud diabolicum est, & contrariũ operi Christi. Vnde de diabolo scriptum est Ioan. 10. quod *dispergit oues.* Christus vero de se dicit Matth. 12. *Qui non colligit mecum, dispergit.* Ad Christum & ad seruos eius pertinet vnire & pacificare. Matt. 5. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Hac de causa filius Dei venit in mundum, vt pacem reformaret in mundo. Ad diabolum vero pertinet dispergere.

Capvt XIV.

De peccato bilinguium, & de his quæ deberent hominem cohibere ab hoc peccato.

SEquitur de peccato bilinguium. Bilingues autem dicuntur, qui mala loquuntur de hominibus in absentia, & bona in præsentia: vel qui prætendunt quod bona intentione dicant, vel causa ioci illud quod proferunt, cum malam habeant intentionem. A quo peccato primo deberet homines cohibere hoc, quod multum displicet Deo. Vnde Prou 8 dicit sapientia increata, quæ est filius Dei: *Arrogantiam, & superbiam, & vitam prauam & os bilingue detestor.* Nec mirum si Deus detestatur os bilingue, cum monstrum sit. Nullum animal bilingue inuenitur, excepto serpente, qui bilinguis est, iuxta vulgi opinionem, quia propter velocem motum linguæ sic apparet. Secundo deberet cohibere homines à peccato hoc, quod valde nociuum est proximo. Vnde Prou. 18. *Verba bilinguis quasi simplicia, & ipsa perueniunt vsq; ad inferiora ventris:* id est, ad interiora mentis Dicuntur autem verba bilinguis quasi simplicia, quia sub prætextu ioci vel bonæ intentionis ea dicit: tamen cor audientis multum lædunt. Vnde de ipsis potest intelligi illud Psalm. *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* Tertio deberet cohibere homines à peccato hoc, quod multum nocet proprio subiecto. Primo quia ponit illud in magno periculo: si enim est in magno periculo qui vnicam linguam habet, in quanto periculo est ille, qui bilinguis est: vix sufficit aliquis vnicam linguam regere. Secundo nocet: quia ponit hominem in opprobrio & famam mala. Vnde Eccl. 5 *Denotatio pessima super bilinguem.* Denotatio est digiti ostensio confusione plena Item Eccl. 6. *Improperium & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis.* Tertio nocet, quia hominem reddit maledictum. Vnde Eccl 18. *Susurro & bilinguis maledictus.* Multos enim turbauit pacem habentes. Bilingues sunt pseudoapostoli variis linguis loquentes. A peccato vero isto præcipue cauendum est illis qui legem Dei habent alios docere Vnde 1. Tim 3. *Diacon. similiter pudicos, non bilingues, non multo &c.*

Capvt XV.

De peccato amantium rumores.

AB hoc peccato præcipue cauendum est claustralibus. Vnde Bern. rumorem in claustro enumerat inter XII abusiones claustri. Duodecim vero abusiones claustri hæ sunt. Prælatus negligens, discipulus inobediēs, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus causidicus, pannus pretiosus, cibus exquisitus, rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia circa altare.

Capvt XVI.

De peccato iactantiæ, & de his quæ valent contra illud.

PEccatum iactantiæ dissuadetur Prou. 27. vt legitur: *Laudet te alienus, & non os tuū.* Possunt autem valere cōtra peccatum istud, Primo exempla: vt est illud quod legitur Daniel. 4. de Nabuchodonosor, quod verba iactantiæ proferebat in fine, dicens: *Hæc est Babilon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei. Et cum adhuc sermo esset in ore regis vox de cælo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum tuum transiit à te.* Legitur etiam in Vitis patrum de quodam eremita, qui pollens omnibus animi virtutibus cæpit iactare se, & diabolus in specie mulieris venit ad speluncam eius, dicens quod à bestiis nocte esset deuorāda, nisi susciperetur eius hospitio : quæ suscepta diuersis blandimentis inducit eum ad hoc quod membra eius singulatim tangeret : & cum inclinaret se vt eam fœde amplecteretur, ipsa euanuit, deridens eum : & multitudo dæmonum clamauit: O monache, qui te vsque ad stellas extollebas, quomodo demersus es in infernum? Disce, Qui se exaltat, humiliabitur. Tunc ille desperans & fugiens præ confusione à conspectu omnium religiosorum, reuersus est ad seculum tradens se omni impudicitiæ, ne quis eum salubribus monitis de præcipitio reuocaret. Item in regione Thebaide manonte quodam eremita Apollonio vitæ probatissimæ, dixit ei vox de cælo, Apolloni, per te perdam sapientiam sapientum, & etiam in Exemplum

Ægypto

Ægypto omnem culturam dæmonum subrues. At ille ait: Aufer à me iactantiam, ne forte elatus super fratres meos cadam ab omnibus bonis, & dixit vox: Mitte manus tuas ad ceruices tuas: & quod comprehenderis, constringe & sub arena subrue, & continuo apposita manu ad ceruices apprehendit paruum Æthiopem clamantem & dicentem: Ego sum superbiæ dæmon. Et iterum vox ait: Perge nunc quocunque volueris in Deo securus Secundo potest valere contra peccatum iactantiæ, si manifestetur stultitia eius qui hoc vitio laborat Notandum ergo quod ille qui iactat se ore proprio, seipsum quandoque occidit. Vnde Prou 18. *Os stulti contritio illius*. Filios autem suos ore proprio comedit, dum bona opera se iactando de illis amittit Ipse etiam Dei gratiam effundit vnde Eccl. 20. *Gratia fatuorum effundentur*. Ipse laudem, quam amat, in loco ponit vbi sordet: scilicet in ore proprio: omnis enim laus in ore proprio sordescit Ipse etiã testimonium fert de seipso. Ioan. 8 *Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum* Hoc de Christo non habet locum, quum se solus cognoscat, & ipsi soli credendum est, iuxta verbum Hilarii: Soli Deo de se credendum est, qui se solus nouit. Sed in aliis verum est quod dicitur 2. Cor. 10. *Non qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat*. Ille qui iactat se, est idolum seipsum colens, & de seipso cantans. Ipse similis est gallinæ, quæ postquam fecit ouum, non cessat clamare donec perpenditur quod ouum fecit: & sic ouum amittit. Sic ille qui iactat se, tacere non potest, donec bonũ opus quod fecit, amiserit Tertio potest valere cõtra hoc peccatum, si ostendantur mala quæ ex eo sequuntur Notandum ergo quod ex hoc peccato sequuntur iurgia Vnde Prou. 28. *Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat*. Sequuntur etiam inde odium.. Vnde Sapiens: Vitiosa iactatio est, affertque audientibus non tantummodo fastidium, sed plerumque odium. Hoc tamen sciendum est, quod licet viris bonis opera sua bona quandoque dicere ad Dei gloriam. Vnde 2 ad Corint 11. dicit Paulus: *Æstimo enim me nihil minus fecisse à magnis apostolis*. Licet etiam ea dicere ad reuelationem spei. Vnde Esa 38 dicit Ezechias: *Memento quaeso Domine quomodo ambulauerim coram te in veritate*.

Caput XVII.

De secretorum reuelatione.

A Secretorum reuelatione, debent hominem cohibere, tria Primum est, hoc quod legitur Eccl 27 *Qui denudat arcana amici, perdit fidem*. Secundum est quod legitur Eccl 22. *Est concordatio ad amicum, excepto conuicio & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa*. Vnde reuelatio secreti est vnum eorum, de quibus vix fit concordatio Tertium est hoc, quod si aliquis infamatus fuerit illa reuelatione, vix potest ei restitui damnum quod suscepit. Vnde Prou. 28. *Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis cum dehonestaueris amicum tuum*.

Caput XVIII.

De peccato indiscretæ comminationis.

PEccatum indiscretæ comminationis fugere debemus, Primo exemplo Christi, de quo legitur 1. Petr. 2. *Qui cum pateretur, non comminabatur*. Secundo debet cohibere ab eo vt demus locum timori Dei. Vnde Eccle. 19. *Corripe amicum antequam comminéris, & da locum timori Altissimi*. Altissimi timori dat locum, qui potius vult quod homines dimittant peccare timore Dei, quam timore humano. Tertio, quia comminationes multum offendunt hominem, & multa mala indesequuntur. Eccl. 22. *Ante sanguinem maledicta, & contumelia & minæ*. Quarto cauendum est à comminationibus, ne stultiores nos ostendamus quam simus. *Homo qui comminari consueuit, ostendit se stultiorem quam sit, quia multa comminatur quæ nunquam facturus sit*. Vnde Prouerb. 14. *Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam*.

Caput XIX.

De peccato indiscretæ promissionis.

INdiscretæ promissionis peccatum fugere debent homines, propter tria mala quę inde sequuntur. Primum est, remorsio pro-

aut, ferendæ forsitan, referendæ nunquam. Consecrasti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum est, assuescere sacrilegum: Labia sacerdotum custodiunt scientiam & legem requirent ex ore eius, non nugas vel fabulas Verbum scurrilitatis, quod faceti vrbaniue nomine colorant, non sufficit ab ore peregrinari, procul ab ore est relegandum: fœde ad cachinnos moueris, fœdius moues. Hieron. Beata lingua quæ non nouit nisi de diuinis texere sermonem. Aliqui vero sunt qui non multum curant cauere à verbis otiosis, vel ab aliis venialibus peccatis, eo quod talia peccata sibi parua videntur.

De quinque timendis circa venialia peccata.

Venialia peccata quantum extimescenda.

IDeo notandum quod quinque sunt quæ debet homo timere circa venialia peccata. Primum est multitudo eorum. Vnde Aug. Ista leuia contemnere noli. Si contemnis quando appendis, expauesce quando connumeras. Secundum est hoc, quod pro talibus ad iudicium Dei sumus trahendi. Vnde super illud Iob 31. *Nonne vias meas ipse considerat?* dicit gl. Sic Deus vniuscuiusque vias cōsiderat, sic gressus dinumerat, vt nec minutissimæ cogitationes ac tenuissima verba, quæ apud nos vsu viluerunt, eius iudicio indiscussa remaneant. Sed quæ ratio poterit reddi de verbis otiosis, cum ipsa sine ratione dicantur? Vnde Bern. Si præterea verbum otiosum est, quod nullam rationabilem causam habeat, quam rationem reddere poterimus de eo quod est præter rationem; licet confabulari, aiunt, donec prætereat hora quam tibi ad agendum pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulserat. Tertio timendum est ne inter multa venialia aliquod mortale incidat homine ignorante. Vnde Osee 7. Alieni comederunt robur eius, & ipse nesciuit. Quarto timendū est, ne per venialia homo ita debilitetur, quod in aliquod manifestum mortale cadat. Eccle. 19. *Qui modica spernit, paulatim decidet.* Gregor. Vitasti grandia, caue ne obruaris arena. Idem: Si ista parua negligimus, insensibiliter seducti, audacter maiora perpetramus. Et si stupa & claui in nauibus sint minima: tamen defectus eorum occasio submersionis, possit esse his, qui in nauibus sunt. Præsentia enim eorum occasio est euasionis. Legitur quod Absalon occasione crinium interfectus sit 2 Reg. 8. In crinibus parua peccata possunt intelligi, sicut & ibi. *Capilli capitis vestri omnes numerati sunt.* Quæ parua peccata multis sunt occasio mortis. Legitur etiam Iudic. 16. quod Samson abscissis crinibus debilis factus sit. In quo figuratum est, quod aliquis debilitatur quando modica bona negligit facere: è contra Nazaræi nutriebant comam: vt legitur Numer. 6. Quinto timenda sunt venialia, quia profecto impediunt, quando enim aliquis Deo ingratus est, & nō vult facere pro eo nisi id ad quod tenetur, Deus non ita abundanter largitur gratiam ei vnde proficere possit. Præterea vnicus pilus cibum alicui reddit abominabilem & modicum pulueris oculum multum obnubilat. Sic venialia seruitium alicuius minus gratum videntur Deo reddere & oculos cordis obnubilant.

CAPVT XXI.

De Multiloquio, & de his quæ ab eo cohibent.

MVltiloquium peccatum est, à quo primo debet cohibere hoc, quod signum est imbecillitatis. Hieron. Inter canes qui infirmior est, magis latrat. Secundo vero hoc, quod multiloquium hominem odiosum reddit, pauciloquium vero amabilem. Vnde quidam philosophus interrogatus quo modo quis hominibus posset placere, inquit: Si gesseris optima, & locutus fueris pauca. Et Eccl. 9. *Terribilis in ciuitate sua homo linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis erit.* Tertio hoc quod multiloquium impedit conuersionem. Vnde Iob 11. *Nunquid vir verbosus iustificabitur?* Leuit. 15. *Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit.* Quarto vero hoc, quod in multiloquio non deerit peccatum, vt legitur Prouerb. 10 & Ecclesi. 20. *Qui multis vtitur verbis, lædit animam suam.* Et Eccl. 5. *In multis sermonibus inuenietur stultitia.* Quinto hoc, quod multiloquium signum est stultitiæ. Vnde Eccles. 10 *Stultus verba multiplicat.* Et Prouerb. 29. *Totum spiritum suum profert stultus.* Sextum vero est hoc, quod dicitur in Psam. *Vir linguosus non dirigetur in terra.* *Psalm. 39.* Septimum est hoc, quod frequenter accidit,

quod vbi est multitudo verborum, ibi est in digentia operum. Sicut vbi multum est de paleis, ibi sæpe parum est de grano. Prouerb. 14. *Vbi verba plurima, ibi frequenter egestas.* & 19. *Qui tantum verba sectatur, nihil habebit.* Octauo magna vtilitas, quæ est in cauendo multiloquio. Vnde Eccl. 19. *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.* Prou. 12. *De fructu oris sui replebitur vnusquisque bonis.* Legitur in Vitis patrum, quod quidam portauit lapidem tribus annis in ore, vt vitaret multiloquium.

Capvt XXII.

De Turpiloquio.

TVrpiloquium, peccatum est, à quo dissuadet nos Apost. ad Ephe. 5. dicens: Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia non nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, &c. Ab hoc peccato multum debem⁹ cauere: quia hoc peccatum est turpitudo in ore, vbi multum indecẽs est immunditia. Præterea turpiloquium proximum corrumpit. Vnde 1. ad Cor 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia praua.* & 2. ad Tim. 2. Quorum sermo serpit vt cancer. Corrumpit etiam ipsum qui turpiter loquitur, vt tãdem turpia opera non abhorreat. Sene. Turpia ne dixeris, paulatim enim per verba pudor deiicitur, vt à verborum dicacitate abstineamus, & potissimum à turpibus. Natura linguam in medio capite collocauit, quam dentium multitudo & labia circumstant, ad insinuandum, quod tacendum est, vel iuste loquendum: secus est de auribus quas patulas reliquit, & ita de aliis sensibus. Insuper à multitudine actuali loquendi habitus emergit, qui virum ita propensum ad illa te loquendum reddit, quod abstinere ægerrime potest. Propterea habitus ne generetur, à principio obuiandum est: Secundum quod dicit metrista: *Principijs obsta sero medicina paratur.*

Capvt XXIII.

De scurrilitate, & his quæ valere possunt contra hoc peccatum

Scurrilitas, stultis curialitas dicta, detestanda.

SCurrilitas, quæ à stultis curialitas dicitur, est iocularitas, sicut dicit gl. super epistolam ad Ephe. 5. Contra quod peccatum. Primo possunt valere verba S. scripturæ quæ illud dissuadent: vt est illud ad Ephes. 5. *Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas.* Et 2. ad Thessal 3. *Audiuimus quosdam inter vos ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. His autem qui huiusmodi sunt denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes panem suum manducent.* Secundo potest valere contra hoc peccatum, si scurras diuersis generibus rerum comparemus. Notandum ergo quod scurra est velut capra, vel simia, cum quibus ludit Diabolus, & homines excitat ad risum. Capra animal fœtidum est Simia animal deforme Sic tales valde fœtidi sunt & valde deformes. Ipsi etiam sunt fures damnosissimi. Tempus enim, quo nihil est pretiosius in vita ista, inter transitoria hominibus furantur. Ipsi consolatores sunt eorum qui laborant in seruitio diaboli. Ipsi reuelant falsis recreationibus labores eorum qui vadunt in infernum, ne deficiant in via. Ipsi faciunt etiam obdormire homines in peccatis, vt à diabolo deferantur in infernum, & non excitentur. Tertio potest valere contra hoc peccatum, si ponantur ea quæ S. scriptura dicit de risu huius temporis, ad quem verba scurrilia excitant.

De risu huius temporis.

NOtandum ergo quod risus huius temporis error est. Vnde Eccles. 2. *Risum reputaui errorem.* Est etiam velut quædam ebullitio stultitiæ. Vnde Prou. 15. *Os fatuorum ebullit stultitiam.* Fit autem hæc ebullitio ad ignem prauæ concupiscentiæ, scurra sufflante illum ignem vento vanitatis incluso. Risus autem talis, est velut sonitus spinarum ardentium sub olla crepitantium. Vnde Eccle. 7. *Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti.* Item risus talis, est velut quidam nuntius stultitiam cordis exterius insinuans. Vnde Eccles 19. *Amictus corporis, & risus dentium & ingressus hominis enuntiant de illo.* Item risus talis maledictus est Vnde Luc. 6. *Væ vobis, qui nunc ridetis, quia lugebitis.*

Quod multiplex risus malus sit.

EX his satis manifestum est quanta sit fatuitas scurrarum, qui ad risum talem excitant. Item notãdum quod est risus inuidię, risus

risus perfidiæ, risus insaniæ, risus vanitatis puræ & risus prudentiæ De risu inuidiæ loquitur poeta describens inuidiam: *Risus ad est nunquam nisi quē fecere dolores* De risu perfidiæ legitur Prou. 10. *Quasi per risum stultus operatur scelus.* De risu insaniæ legitur. Prou. 15 Quod stultitia est gaudium stulto. Vnde August. Malunt sapientes se habere sanos lugentes, quam phreneticos lugentes. Itā August. dicit: Gaudium mundanorum gaudiū est phreneticorum. Risus vero puræ vanitatis est, cum aliquis ex sola leuitate ridet. Ad quem risum possumus referre quod legitur in vitis patrum de quodā sene qui vidit quēdam ridentem, & dixit ei: Coram cœli & terræ Domino rationem totius vitæ nostræ reddituri sumus, & tu rides Risus vero prudentiæ est risus rarus & tacitus vnde Eccl. 21 *Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit.* Et Iob 29. *Si quando ridebam ad eos, non cre debant.* Gregorius Prælatus debet se taliter habere ad subiectos, vt ridens timeri, & iratus possit amari: ne nimia lætitia vilem vel immoderata seueritas reddat odiosum Item notandum quod sicut risus præsentis vitæ debet esse rarus & modicus: sic luctus frequens & multus Monemur autem ad hoc exemplo Christi, quem ter legimus fleuisse, risisse vero nunquam legimus. Fleuit Iesus super ciuitatis destructionem Ierusalem. Luc. 19 & ad Lazari suscitationem. Ioan. 11. & in agonia quando prolixius orauit, de quo fletu habetur ad Heb. 5. Monet etiam nos ad hoc multiplex materia luctus, quam in mundo isto videmus, & hoc quod lacrymæ nostræ in suo valore sunt. De hac materia require in tractatu de Luxuria, in cap. de Choreis.

Caput XXIV.

De indiscreta taciturnitate

SEquitur de indiscreta taciturnitate. Et notandum quod sicut vitiosa est loquacitas, sic etiam vitiosum est semper tacere; vnde Eccl. 3. *Tempus tacēdi, & tempus loquendi.* Isidor. *Seruanda est lingua, non insolubiliter liganda.* Bern. Mors & vita in manibus linguæ. Ideo ori ponenda est custodia, vt nec vitalem ædificationem clausura damnet, nec lethalis pernicies liberū sortiantur egressum.

Quod tacere in Prælatis malum sit, & maxime à verbo prædicationis.

TAciturnitas vero præcipue est reprehensibilis in Prælatis, qui docere habent populum. Illis enim tacere à verbo prædicationis, mors est. vnde Exod. 28. Præceptum est quod in extremis partib. vestium Sacerdotaliū fierent tintinnabula aurea mista malis punicis, vt audiretur sonitus quando Aaron ingrederetur & egrederetur sanctuarium in conspectu Domini & non moreretur. De quo verbo loquens Gregor. dicit: Sacerdos ingrediens & egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur: quia contra se iram æterni iudicis prouocat, si de eo sonitus prædicationis non procedat. Ad idem pertinet illud quod legitur Ezech. 33. *Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animas, ille quidem iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram* Apost. 1 Corinth. 9. *Væ mihi si non euangelizauero.* Ad Prælatum specialiter pertinet illud Esai. 58 *Clama ne cesses.* & illud Osee 8. *In gutture tuo sit tuba.* & illud Esa. 6. *Væ mihi quia tacui.* Si propter taciturnitatem prælati aliquis pereat, simile est ac si ipse eum interficiat. Vnde Paulus Actor. 20. *Mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi quo minus annuntiarem omne consilium Dei in vobis* Innuens per oppositū quod reus esset sanguinis eorum, si ipse eis non annuntiasset Indiscreta taciturnitas dissuadetur Eccl. 4. vbi legitur: *Ne retineas verbum in tempore salutis*

Pars III.

De octo remediis contra peccatum linguæ

POstquam dictum est de peccato linguæ & custodia in communi, & specialiter de 24 peccatis linguæ, consequenter tangendū est aliquid de remedijs contra peccatū istud. Et ponemus octo remedia cōtra peccatū illud. 1. remedium est consideratio periculi quod est in loquendo. Tūc porta alicuius castri cautius aperitur, quando notum est homini castri, quod hostes portæ insidiantur. Vnde cum hostes inuisibiles portæ eius specialiter insidientur, cum cautela magna aperienda est. Ad hoc remedium potest referri illud Iob. 40. *Memento belli, & ne addas am-*

plius loqui quidquam. Secundum remedium est consideratio tam nobilitatis quam vtilitatis huius membri. De qua nobilitate & vtilitate, habitum est in principio huius tractatus. Vbi dictum est quod in lingua præcipue indecens sit immunditia, & quod diuino officio præ cæteris membris deputata sit. Tertium remedium est, quod homo contra portam oris quasi quasdam barras facit. Barræ istę sunt proposita firma declinandi personas illas cum quibus peccare solet per linguam, vel loca illa in quibus solet habere occasionem per linguam peccandi, vel silentium tenendi horis in quibus facilius homo per linguam labitur, vt hora post cibum, & alia similia proposita, quæ custodiunt hominem ne offendat in lingua. De barris istis legitur Prou. 18. *Frater qui adiuuatur à fratre quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vectes vrbium.* Proposita ex iudicio rationis facta de custodia sensuum, quasi vectes, id est, quasi barræ vrbium sunt. Quartum remedium est, quod homo raro loquatur. Exemplum de hoc habemus in B Virgine, cuius septem verba tantum leguntur in Euangeliis. Vnde Eccl. 19. *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.* Quintum remedium est, quod homo pauca loquatur: *Sicut enim in multiloquio non deerit peccatum.* Prou. 10. Sic breuiter loqui ad hoc valet vt homo caueat à peccato. De quarto & quinto remediis dicit Philosophus: Ad summam perfectionis volo te esse breuiloquum, & rariloquum, & submissa voce loquentem. Ad rariloquium monet Seneca, dicens Auribus frequentius quam lingua vtere. Idem: In hoc incumbe, vt libentius audias, quam loquaris. Sextum remedium est tarditas in loquendo, vt homo non exeat in loquendo, nisi præcedente deliberatione. Ad quod pertinent verba S. scripturæ quæ sequuntur. Hier. Prius veniat sermo ad limam, quam ad linguam. Eccles. 4. *Noli citatus esse in lingua.* Et Eccles. 5. *Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo.* Innuitur causa quare non debeat homo loqui absque deliberatione: quod enim homo loquitur, coram Deo loquitur. Eccles. 21. Verba prudentium statera ponderabuntur. Seneca: Tardiloquum te esse iubeo, & prope erit tibi Deus. Prouerb. 13. *Qui consideratus est ad loquendum, sentiet mala.* Qui enim non vult loqui absque deliberatione, clauem oris habeat in arca cordis. Vnde quantum ad hoc secutus est Eccl. 21. *In ore fatui cor illius, & in corde sapientum os illorum.* Septimum remedium est, quod inter omnia præcipuum videtur esse vt homo orando linguam suam Deo commendet. Domini enim est gubernare linguam, vt legitur Prouerb. 16. Vnde Dauid: *Pone Domine custodiam ori meo.*

De silentio claustralium & eius commendatione.

OCtauum remedium est, silentium claustralium, Hieron. Linguam maledicam indictum emendat silentium. Et sicut in sexto clauis oris ponitur in arca cordis, in septimo vero ponitur in manu Dei: Sic in octauo ista clauis oris ponitur in manu prælati Qui autem nesciente prælato & nolente portam oris aperuerit, postquam ei clauem tradidit, fractor videtur esse templi spiritualis, & cum clauem faciat contra clauem, videtur esse latro.

Quæ valeant ad commendationem silentij claustralis.

AD commendationem vero claustralis silentii primo possunt valere exempla, & præcipue exemplum Christi. De quo dicit Gl. super illud Esa. 2. *Quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Herodi vel Pilato pauca respondit, ne differretur salus humani generis. Legitur etiã quod Abbas Agathon lapidem in ore suo per triennium portabat, donec taciturnitatem disceret. Legitur etiam de Abbate Pambo quod fratres dixerunt ei, vt diceret aliquem sermonem Alexandrino Episcopo ad se veniente. Qui ait: si in taciturnitate mea non ædificatur, nec in sermone meo ædificabitur. Inuenitur etiam de quodam milite potente qui voluit intrare religionem, & misit quendam vasallum suum ad abbatẽ, iniungens ei quod diceret abbati se velle intrare istam religionem. Addidit etiam quod diceret se esse mutum, paratum tamen in omnibus se obedire, quod ideo fecit, quia sæpe in lingua offenderat, & cogitauit quod nisi caueret sibi, lingua sibi auferret bona quæ ibi faceret, & receptus est miles in religione illa, & credebatur mutus Exiens autem quadam vice cum abbate ad quendam militem qui laborabat in extremis, vidit animam eius quum moreretur mirabiliter à dæmonibus trahi, & compatiens fleuit, & discedentes inde obuium habuerunt quendam alium militem, qui promisit abbati quod renunciaret seculo, & cum eum præcederet in quodam ponte tentaturus viam

coram abbate, decidens de ponte submersus est; cuius animam vidit miles ab angelis in specie monachi in cælum deferri, & solutus est in gaudium. Cum autem abbas venisset ad claustrum, adiurauit militem in virtute obedientiæ, vt sibi diceret si loqui posset: & cur in morte illorum duorũ se taliter habuisset. Cui miles: Male fecisti, quia contra propositum meũ me loqui fecisti, sed tamen tibi indicabo, & narrauit ei omnia per ordinem. Audiens abbas cecidit ad pedes eius. Miles autem renuens, petijt vt in aliquo recluderetur loco, vbi taciturnitatis suæ propositum posset seruare. Secundo possunt valere ad commendationem silentij sacra verba quæ illud dissuadent: vt est illud August. super Domini exaudi. Loquela sit in necessitate, taciturnitas in iocunditate. Et Arsenio cum discederet à palatio vt monachus fieret, facta est vox dicens: Arseni, fuge, tace, quiesce. Hæc enim sunt radices non peccandi. Hieron Multo melius est de duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. Tertio potest valere ad commendationem silentij, si ostendantur bona quæ ex silentio proueniunt.

De vtilitatibus silentij, & eius commendatione.

NOtandum ergo quod silentium hominem fortem efficit. *In silentio & spe erit fortitudo vestra.* Abbas pastor: omnis labor qui euenerit tibi ex taciturnitate, saparabitur. Sicut vix vel nunquam pugil vincitur, nisi malum verbum dixerit: sic vix vincitur à diabolo, qui à malis verbis sibi cauerit. Item silentium pacem facit: Vnde Esa. 32. *Erit opus iustitia pax, & cultus iustitia silentium.* Silentium est quasi quędam cultura iustitię, sicut enim ex nimia loquela frequenter sequitur iniuria tam Dei, quam proximi: sic ex silẽtio iustitia nutritur, ex quo velut ex quadam arbore fructus pacis colligitur, vnde cũ claustralibus pax summe necessaria sit, valde necessarium est eis silentium, vnde pax sequitur. Multæ lites & iræ remouentur ex obseruatione silentij Prouerb. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. Item silentium est signum sapientiæ. Senec. Taciturnitas Homini stulto pro sapientia est. Quidam Philosophus cuidam rustico in conuiuio tacenti. Et docti, inquit, hoc solum habes. Prou. 18. *Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur.* Et Iob. 13. *Vtinam taceretis, vt putaremini sapientes* Sapiẽs: Nemo stultus tacere potest. Itẽ silentium etiam est spiritualis profectus. Vnde Thren. 3. *Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se* Homo qui iam leuauit se supra statum hominum qui habet Deũ consolatorem & collocutorem, potest esse solitarius, & tacere. Ex quo enim habet Deum pro socio, non curat de consortio humano. Senec. Primum argumentum compositæ mentis existimo posse secum consistere, & secum morari. Bernard. cum quo Deus est, nunquam est minus solus, quam cũ ipse est solus: quod ideo dicitur, quia tunc liberius habet suum verum socium, scilicet Deum. Homo etiam cui Deus interius loquitur, nõ curat multum de loquela exteriori. Gregor. Non sufficit: proficere homo ad vtrumque diuisus, quia si exterius auditum aperit, interius surdescit Item silentium præparat hominem colloquio diuino. Vnde Thren. 3. *Bonum est præstolari* cum silentio salutare Dei. Filius Dei verbum est, ideo auditum & auscultationem requirit. Eccles. 32. *Vbi non est auditus, non effundetur sermo.* Et 1. Reg. 3. *Loquere Domine, quia audit seruus tuus.* Silentium seruare, est os vnde exit ignis & flamma obstruere. Item silentium seruare, est bestiã indomabilem clausam tenere. Iacob. *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum & cæterorum domantur & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominũ domare potest* Item silentium seruare, est gladium penetrantissimũ in vagina abscondere. Psal. *Lingua eorum gladius acutus.* Item silentium seruare, est foueam obstruere, per quam homo sæpe cecidit, & collum cadendo sibi fregit. Eccl. 14. *Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo.*

Quod diligenter esset obturanda fouea illa quæ totiens fuit homini occasio ruinæ & talis ruina.

SIlentium est frænum viri claustralis. Vnde claustralis sine silentio est quasi equus sine fræno Silentium etiam clauis religionis est: vnde claustrum absque silentio proprie claustrum non est cum sit absque clausura: Sed est velut vrbs patens & absque murorum ambitu. vnde Prou. 25. *Sicut vrbs patens & absq; murorum ambitu.* Sic vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Claustrum absque silentio est velut vinea absque sepe, quæ direptioni exposita est. Ecclesias. 16. *Vbi non est Sepes, diripietur possessio.* Ec-

Eccles.10. *Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.* Matth.21.legitur de sepe ista: *Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei.* & Prou. 24. *Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrtica, & operuerant superficiem eius spina, & materia lapidum destructa erat.* Item hic per maceriam intelligitur quod prius per sepem. Et innuitur quod negligentia & pigritia prælatorum, causa sit quod silentium & aliæ claustrales obseruantiæ in claustris non obseruentur. Sicut solet obstrui vas, in quo sit vinum ferratum, vt vinum fortius sit: sic oportet quod claustralis districtio obseruet silentium, vt feruor deuotionis sit in eo. Aliquin si os eius ad loquacitatem fuerit apertum, quidquid deuotionis in eo est, exhalat. Item silentium in claustro suffocatio malitiæ est: quia iuxta verbum prius positum, qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Silentium etiam signum est mortis veteris hominis loquacitas in claustrali. qui debet esse mortuus, stupenda est, sicut si videremus hominem mortuum loquentem. Religio vero vbi non obseruatur silentium potest dicere illud Iob. 30. *Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me.* Vltimo ad commendationem silentii potest valere illud sapientis: Locutum esse aliquando pœnituit me: tacere vero, nunquam. Item Chusi, qui interpretatur silentium, erat amicus Dauid.

Vnde: Posui ori meo custodiam. &c.

Summæ vitiorum finis.

INDEX RERVM QVÆ IN HAC Summa Vitiorum continentur.

quæ

B.

C.

Corre-

Me
Me
Me
Mi
Mi
q
Mill
Min
c
Mi
q
Min
c
Mod